

HÂ MÎM NURUYLA SIRASIYLA İÇİNDEKİ KONULARI

Hamdın anlamı
 Hamdın ruhu ve nûru
 Hamdın namaz içindeki sırrı
 Kulun Hakk'a hamdı-Hakk'ın kulunu hamdı
 İsimlerin sırrıyla hamd
 Meleklerin ve insanların hamdı
 Yaradılış hamdı
 Hamdın mührü; Secde
 Manevi ziynetler
 Has kulluk
 Ârifin hamdı
 Hâ Mîm nûruyla hitab (Bakara 102 ayet) Elif Lâm Mîm, Tâhâ
 Hâ Mîm nûruyla bâtinî müşahede
 Tâ Sîn Mîm nûru
 Elif Lâm Mîm ile mânâdaki abdest ve gusûl
 Mazhar-ı Zât, Mazhar-ı Sıfat
 Hamd ve şükür mânâ itibariyle mukayesesi
 Yûnus, Hûd ve Hicr surelerindeki Elif Lâm Râ sırları
 Â'râf Suresindeki Elif Lâm Mîm Sâd'ın mânâsı
 Sâd Suresindeki Sâd'ın sırrı
 Secde Suresindeki Elif Lâm Mîm
 Kâf Suresindeki Kâf ve Kur'anıl Mecîd'in anlamı
 Kalem Suresindeki Nûn ve Alak Suresindeki kalemin anlamı
 Zuhurf ve Müm'in (Gâfir) Surelerindeki Hâ Mîm sırları
 Meryem Suresindeki Kâf Hâ Yâ Ayn Sâd'ın anlamı
 Ankebût Suresindeki Elif Lâm Mîm ve Likâ Allah sırrı
 Elif Lâm Mîm ile Rûm Suresindeki mânâlar
 Halvetin maksad ve mânâsı
 Şûrâ Suresindeki sırlar ile Hâ Mîm Ayn Sîn Kâf
 Câsiye Suresindeki Hâ Mîm'in sırrı
 Ahkâf suresindeki Hâ Mîm'in mânâsı
 Fussilet Suresindeki mânâları ile Hâ Mîm
 Müm'min Suresindeki Hâ Mîm'le tenziylül kitâb
 Gönüllerdeki mühür
 Zikrin hakikatı
 Hâ Mîm nûruyla sıfat cenneti, Zât cenneti
 Ruhanî boyuttaki melekler
 İlme'l yakîn
 Ayne'l yakîn
 Hakka'l yakîn
 Etâne'l yakîn

Yakîn'in 12 defa zikredilmesinin sırrı ve ruhanî mevsimler
 Mânâ vücûdu ve şarab-ı Tâhur
 Yakîn'in zıddı
 Hâ Mîm nûruyla açılan Duhân Suresindeki sırlar
 Hâ Mîm nûruyla Hacc-ı Ekber günü ve kurban
 Mü'minûn Suresindeki 23. ayet olan "eşleri ve ellerinin altında bulunan cariyeler" in bâtinî müşahadesi
 Sübûtî sıfatlarla hamd
 Bâtındaki Mescid-i Haram ve Mele-i alâ
 Fenâ ve Bekâ borusundan sûra üfleniş
 Gönlün sûreti
 Hâkk'ın sıfatları kulun sırrında zâhir olur
 Ayetlerdeki 'yüzün aydınlanması' sırrı
 Hızır orucu
 Nûr üstündeki nûr
 Öz, mânâ ve sûret ilişkisi
 Duanın hakikati
 Bakara suresinin 12. ayetinin müşahadesi
 Hâ Mîm nûruyla Ümmül Kitâb ve Fâtiha
 Bütün hâllerdeki hamdın hakikati; Takva
 Gönül abdesti ve gönül takvasıyla kalb namazı (Tahiyyetül Mescid)
 Sırat-ı Müstakîm velâyeti kübradır
 Kâbe kavseyn-Ev ednâ
 Zât-i sevgi, şarab-ı Tâhur
 Fâtır Suresindeki nûrlar
 Aşıkların kıblesi, Hakk'ın halveti
 Yalnızlık ve beraberlik kime aittir
 Leyl Suresindeki nûrların müşahadesi
 Günahsız aşk
 Sevgilinin aynasından sevgili görünür
 Mânâ kabı
 Yüzlerin Mescid-i Haram'a çevrilmesi (Bakara 144, 149, 150) ve beratın üç boyutu
 Yûsuf Suresindeki nûrun kokusu
 Çeşitli surelerdeki 14 secde ayetindeki mânâlar
 Tevhidin üç boyutu
 Kalblere şifa ayetleri ve gizli şirk mikrobu
 Özden gayrı herşey fazlalıktır
 Bir ayetin mânâ ve ruhunu anlamak onu yaşamaktır
 Er kişi, 'edilgen benlik' üzerinde kavramdır
 Salat-ı vusta'nın anlamı
 Zerreinin nasibi deryayla deryada olmaktır
 Âdem'in tevbesi Hz. Allah'ı her husustaneffine tercih etmesidir
 Nefsinden boşanmanın bedeli irâdî ölümdür
 Ruhanî boyuttaki mülkün anlamı

Ölüden diri, diriden ölü çıkması
 Kudret helvası ve bildiricinin anlamları
 Gönül gökdür, bedense toprak gibidir
 İnsanın kendisini unutmaması lütuf, varlık sırrını unutmaması kahırdır
 Hüsnâ, insan-ı kâmilin künyesidir
 Benlik buzulu eridi mi, sâfi sudan geriye ne kalır!
 Örtülü mânâlar! Kitab-ı Meknûn nefisinden arınmışların nasibidir
 Fecr Suresinden nûranî yansımalar
 Muhabbetin özü nûrdur, aşka dönüşünce nâr olur
 Feth-i karib- Kâbe kavseyn, feth-i mübiyn-ev ednâ sırrıdır
 (Şeriat ilmi kitaplarda, hakikat ilmi gönüllerdedir) Yakîn ilmi, kalbe ekilen bir nû ve gönlü
 sûkuna kavuşturan huzurdur
 Kulun Rabbını nefisine tercih etmesi Feth-i karîb, Rabbin kulunu has kulluğa seçmesi Feth-i
 Mübiyn'dir
 Rızıkların en hayırlısı mârifetullahtır
 Her can kendinde tecelli eyleyen varlığın beyyinesidir. Beyyine suresinden ezgiler
 İman nûru ibadetin çokluğu ile değil, benliğin yokluğu ile ihlâsa kavuşur
 Hâ Mîm, o tecellî nûrudur ki onunla O'ndan gayrı görülmez olur
 En yüce nimet Hakk'ın tecellisine şehadettir
 Yakîn ilmi, misk kokusu misâli canda huzur tadı bırakır
 Nefsinden arınanın yaşamı Kâf ile Nûn arasındadır
 Yevmi kıyame' üzerine titreşimler
 Hâlden hâle geçiş ile ilgili ayetler ve anlamları
 Ra'd Suresi ve Tubâ'nın anlamı
 Güneşin ışığı eşyanın her zerresindedir velâkin, eşya görünür zerre görülmez
 Ârifin kalbi ve ruhudur kevser
 Nahl Suresinden yansımalar ve Sıla-i Rahim'in anlamı üzerine
 Adn cenneti ve ruhanî şarab selsebil
 Şeriat hakikat ilmiyle nikâhlandığında Zuhruf'un mânâsı belirir
 Gönülün manevi sureti ruhun âhirdeki giysisidir
 Kehf Suresindeki nûranî hikmetler
 Şeriat, hakikat deryasına akıp giden bir nehirdir
 Secde, Hakk'ın varlığında fenâya ermektir
 Değişken hiçbir şey hakikat değildir
 Miracın hakikatı, gören ve görülenin birlendiği vahdet hâlidir
 Tevbe ve Fetih Surelerindeki sekînet nûrunun sırları
 Zât-i tecellîye mazhar her insan, yaşayan Kur'an'dır
 Rahmanî ve şeytanî ilka
 Kaynağına ne kadar yakınsan, tattığının niteliği de o kadar saf ve berrak olur
 Tevhid ehli miracını kalble yapar. İnsanlar arasında din sedleri vaaz eden Ye'cuc ve Me'cuc
 kimlerin sıfatıdır?
 Ülül'elbab, kalb-i selîm ile akl-ı selîmin bütünlüğüdür
 Ülül'elbab ile ilgili ayetlerin devamı
 Toprakla teyemmümün, yüz ve ellere mesh eylemenin bâtınî anlamları
 "Kısasta hayat vardır" (Bakara 2/297) ayetinin mânâ ve ruhu, Rububiyet mertebelerinden

sakınılması ikazı
 Ebu Leheb'in elleri
 Duhâ Suresindeki hikmetler
 Nûrun bulunmadığı suret cesed hükmündedir
 Manevi değerleri yücelterek yaşamak gönüllerin takvasıdır
 Kalemullah, imân nûruyla Hakk'dan haber veren gönüldür
 Rahman Suresindeki yansımalar
 Suretler, Hakk Teâlâ'nın hatırlanmasına bir vesiledir
 Gerçek sevgi sevdiklerinden vazgeçmesini bilenlerin sevgisidir
 Ârifin kıyameti doğduğu gün kopmuştur
 Muhlas ve muhlis kullar hakkında
 Tufan ve Hûd Suresinden yansımalar
 Haram ayların bâtinî sırları, Ehl-i haram ve Ehl-i selâm
 Takvanın gönüllerde yerleşmesi sabırlıdır
 Tevhîd şuuru varlığını nûrdur
 Uykuyla ölümün kardeş olmasındaki hikmet
 En'âm Suresinden yansımalar
 Vâkıa Suresindeki hikmetler
 Şehâdetin mertebeleri ve Beyt-i atik'in bâtinî anlamı
 Vahdet, Varlığın bizâtihi kendisidir
 Zikir, Hakk'ın katından gelen bir rahmettir
 "Allah'ın rengiyle boyanmak" sırrı (2/138)
 Aşık aşkıdan ölünce Ma'suk'da dirilir
 Âyetlerin nûru özde tahakkuk edince
 Her âyet sana sendekin mânâ ve sırları hatırlatır
 Tevhîd nûru nefsi tevhîd ruhuna eriştirir
 Kim kendini nasıl biliyorsa âlem de ona öyle görünür
 Hâlis edeb kulunkendine varlık vermemesidir
 Allah için Allah'a terk edilen varlık Allah'ındır
 Manevi sağlık ve huzur dengeli olmak demektir
 İlim idrâk ile, hikmet ihsân iledir
 Nefsin ruha vuslatı aşk iledir
 Hadîd Suresinden nûranî yansımalar
 Tabîi ve iradî ölüm
 Biz' öz, 'onlar' yansımalarıdır. Âlem-i cem-âlem-i fark
 "Emrolunduğun üzere doğru ol" Hûd 11/112 ayetinden yansımalar
 Hayy Kayyum nûru ayetülkürsî'nin ruhudur
 Tevhîd nûru ve hakikat ilmi karanlığı aydınlığa kavuşturur
 Aklın kavrayamadığı hikmeti gönül kabul eder
 Fânî benliğin mertebesi
 Süflî sıfatlardan ulvî sıfatlara taşıyan cezbe ve himmet
 Resûlullah'ın (s.a.v.) melekûtiyetteki sîreti Ahmed
 Hâ Mîm nûruyla hamdın maksadı
 Hakk'ın tecelîsine en yüce delil kulunkendi yaradılışıdır

Allah Teâlâ'yı tanımak O'nun tecellisindekikemâlâta şahid olmaktır
 Hakk'ın tecellisinde kendini tekrar yoktur
 Rabbûn nûfûlâ'lâ herşeyi kuşatmıştır
 Hakikate ermiş insan nereye yönelse vechullahı görür
 Kâmillerin hamdı emanetleri Hakk'a iade etmeleridir
 Sıdkın sırrını Esmâ'nın hizmetkârları bilir
 Örtülü, örtüsüz herşey O'nun Zât-ını tesbih eder
 Aşkın delili Sevgilinin kendisidir
 Kün emrinin sırrında insanın ferdâniyeti gizlidir
 Nefislerimize mâl ettiğimiz her iyilik, kendimize yaptığımız kötülüktür
 Sevgilinin cefâsı nefsin fenâsının müjdecisidir
 Kişi, kendine varlık verdikçe her ameli günah olur
 Şûrâ Suresinden yansımalar
 "De ki Allah bana yeter" sırrı
 Tâhâ Suresinden yansımalar
 Benzer ayetlerden Âl-i İmrân 3/191 ve Nisâ 4/103 arasındaki mânâ farkı
 Tatlı dil güzel ahlâkın, gönüldeki çıban itham edici dilin ürünüdür
 Revhullah'a eren Revh'dadır
 İbadet, tapınmak değil, tanımadır
 Sevgi ya Allah içindir ya da izâfî benlik için
 Sahili olmayan bir derya-sahili sonsuz bir umman
 O, Vacibül Vücûd; onlar, mevcuddur
 "Yakîn gelene kadar Rabbına ibadet et"
 Hicr Suresinden yansımalar
 Kimlik eridi mi, her canlı, canın olur evrende
 Hakk'ın gayrını yok bilmek, Hakk'ı bilmek demektir
 Tâhâ Suresinden yansımalar
 Nefsi yokluğa götürmeyen her sevgi geçicidir
 Bilal, karanlığın içindeki ışıkla gündüzü takib eden gece gibidir
 (Enfâl Suresinden yansımalar) Tecellinin içinde kaybolan, tecellinin kendisi olur
 Kim Hakk'a vuslatı diliyorsa, onu kendi zatında arasın
 Sırr-ı insan dile geldi mi, her sözü Hakk'tandır
 Benliksiz 'ben' olmanın hakikatıkendini kendinden kurtarmaktır
 Kendindeki değere ermeyen insan, ziyandadır
 Gayrına müstağnî, Allah'a muhtac ol
 Kudret elindeki kalem, aşkın sesidir
 Görmek için ölmek gerek
 Mâsivaya karşı oruçlu can, iftarını hurma ile açar
 Hakk'ın has kulları O'nun Zât-i muhabbetinde gizlidir
 Başkalarını nefesine tercih eden insan, benlik ötesi hayatı yaşar
 O'nu yaşayan sırrınıözünde bulur
 Varlığın kadar halkın, yokluğun kadar Hakk'ın şahidisin
 Kendini var sanması gölgeye varlık vermez
 Sevgi Allah'ın fiilidir

Hakk'a yönelmek sadece kalb ile değil, beşerî varlığın bütünüyledir
 Sevgilinin muhabbet deryasında kaybolan, sevgilinin kendisi olur
 "Rabbın adıyla okumak" Rabbanî ilhâm ile okumaktır
 Manevi sa'y (gayret) özdedir
 Farzlar Hakk'ın emrini yerine getirmek için, nafileler Hakk'ın muhabbetine ermek içindir
 Her yükseliş yakînin mertebesine göredir
 Gönlün menzillerine göre Hakk'a yakınlığın dereceleri bildirilmiştir
 Yalancı sevdaya kanan hakiki aşkdan mahrum kalır
 Kimlik duygusu doğuşta beliren bir olgu değildir
 İnsân Suresinden yansımalar
 Şükrün hakikatı Allah için mevcut olmaktır (Mülk suresi)
 İkilik âleminde tadılan sevgi, ilâhi aşka kavuşmanın hazırlığıdır
 Allah için var olmak, varlıksız var olmaktır
 Allah'tan Allah'ı dilemenin yolu, her an Allah'ı hatırlamaktır
 Benliksiz sevgi ibadettir (Sıdk'ın harfleri)
 Hakikatı Hakk'la aramak
 Özdeki mevcudiyetin sırrı bilinmedikçe Hakk bilinmez
 İmândaki sadakat, Hakk'ın gayrına bakmamaktır
 Hâ Hannan'dır, Mîm Mennân
 Hiç kimse kalbinde bulduğu nûr gibi bir delil bulamaz
 Kuldaki tecellînin hakikatı ruhanî fetihtir
 Rab, Zâhir olan; kul, zuhura mazhar olandır
 Âhiret vücûdu amellerimizin suretindedir
 Cehalet, şüphe ve güvensizlik "üç katlı zulmet"dir. (Zümer Sur.)
 Temizlik, nefsaniyetten arınmaktır
 İlm-i Ledün, ilmi Allah'tan öğrenmektir
 Müddesir Suresinden yansımalar
 Ahsâb Suresinden esintiler
 Edeb, her nefeste Hakk'ın huzurunda bulunduğunu unutmamaktır
 Dost görünür her zerreden
 Bâtındaki örtünmenin sırrı
 Ne varlığına bak, ne yokluğuna. Emâneti veren de alan da Hakk'tır; gayrını görme
 Ârifin cenneti mârifetullahtır
 Bir aktaran olmadan hikmetin intikâli nûr iledir
 Süfli âlem olan dünya nefsinden ibarettir
 O'nu hatırlamak, kendini unutmaktır
 Hidâyet, inâyet, kifâyet nûrları
 Gölge, güneşe çekilirse, onun adı hakikat olur
 Kullanının şâhidliğinde herşeyin şâhidi Allah'tır
 Nebe' ve Nâziât Surelerinden esintiler
 Bir şeye en yakın olan şey, onun ruhu ve hakikatıdır
 Cenab-ı Hakk bizim hakikatımızdır ancak biz, O'nun hakikatı değiliz
 A'lâ Suresinin bâtinî okunuşu
 İbrahim suresindeki Elif, Lâm ve Râ'nın anlamı

Mutaffîfîn ve Müzemmil Surelerinden esintiler
 Her insan sevdikleriyle sınanır
 Zihnî kavrayamadığını gönlün yaşamasıdır hakikat
 Edeb haddi, tevâvû kendini, güzel ahlâk Rabbı bilmektir
 Gölgenin varlığının hükmü ne ise yokluğu da öyledir
 Suretleri değişse de kendisi değişmeyen hakikat birdir
 Bütün aşklar Sevgilinin hibesidir kullarına
 Allah'a yakınlık ve kavuşmak, O'nun ilmiyle O'nu tanımadır
 Hakka'l yakîn keşif ile, Ayne'l yakîn müşahade ile, ilme'l yakîn ilim ile
 Birşeyin sureti, onun mânâsından haber verir
 Rabbın mesajı ilhâm ile, kulun mesajı amel ve niyaz ile
 Takva sahibinin göğsündeki tomurcuk
 Yakîn nûru, yıldız misâli kalbde doğar
 Kâmil insan nûrunu Kerîm ve Mecîd Allah'tan alır
 "İki doğuş yerinin Rabbı, iki batı yerinin Rabbıdır"
 Varlığın yokluğa yakınlığı, yokluğa kendi varlığıyla varlık vermesidir
 Tevhîd incileri sırr sahibikalblerin ziynetidir
 Kalem neyse kâtibin elinde, kul da öyledir Rabbının elinde
 Allah için herşeyden vazgeçen, hiçbir şeyi kendinden bilmez
 Zilzâl Suresinden yansımalar
 Tevhîd nûruyla fenâ ve bekâ
 Herşey bireyin kendindeki değere ulaşabilmesi içindir
 İlâhî kurbet mertebeleri; sâlih, şehid ve sıddıklar
 Muhammediyet nûrunun manevî varisleri
 Bütün hakikatler uyanış, idrâk, dönüşüm ve farkındalık ile gerçekleşir
 Kendini araya koyduğu herşeyde karanlıktasın, 'zikri ekber'
 Her suretinmânâsı Hakk'ın katındaki değere göredir
 Öze intikâl etmemiş hiçbir şeyin hakikatı kulda tahakkuk etmez
 Zâhiri şeriat, bâtını hakikat olanın kulluğu kâmil olur
 Muhabbetin özünde herşey denge ve huzurdur
 Aşkın hakikatı Sevgiliyi kendinde bulmaktır
 Maksudı Allah olanın başka muradı kalmaz
 Fussilet ve Leyl Surelerinden yansımalar
 Bir şeyi tanıtan o şeyin kendisidir
 Bir şeyin hakikatı onun hüviyetidir
 Âlemler, İlâhî hükümlerin yerine getirildiği mahallerdir
 Hidâyet ve dâlalet, insanda tecellî eden isimlerin tasarrufudur
 Farzlar emre uymak, sünnetler Sevgiliye uymak içindir
 Zıt mânâlar için "arz bir toplanma yeri kılınmıştır" (Mürselât)

“HÂ MÎM NÛRUyla”

“HAMD”

Bir şeyin değeri ancak kendisi gibi değerli olanla bilinebilir. Hamd, her şeyin kadrini bilmek ve her birine lâayık olduğu değeri vermektir.

Kimin neye ihtiyacı olduğu lâyıkıyla bilen ve onu kendi değerine yükselten Mutlak Varlık Allah Teâlâ’dır.

O halde her şeyin kadrini Zât’ıyla bilen ve onu izhâr etmek sûretiyle hamd eden ve hamd edilen varlık O’dur.

Âriflerin Hz. Allah’a olan hamdları, kulluklarını yalnız Zât-ı Hakk’a tahsis etmeleriyle gerçekleşir. Zira, kulluğun hakikatı îman ettiğıyle amel etmek ve inandığı gibi yaşamaktır; kulluğunu ne dünyaya ne de âhirete dayandırmadan Mukaddes Zât’a sunmak, O’nun muhabbetinde erimek sûretiyle O’nunla, her an O’nun için O’nda var olmaktır.

Kendi değerini inkâr eden birey kâfir, kendi değerine ulaşmak için gayret eden ise mümindir.

Her şeyin değerine şâhid olarak hamdını Hakk’a tahsis eyleyen insan kâmilidir.

Bir şeyin değeri, onu kendi hakikatına ulaştıran nûr ile bilinir. Bilinçli olsun ya da olmasın herkesin aradığı hazine, onu aydınlatacak olan ilâhî nûrdur. Rahmet ve hikmet, nûr-i ilâhî ile birlikte gelir ve getirdiğı huzur ve ferahlık kalıcı olur.

Zulmet, görsel benliğin bizzat kendisidir; yokluğun izâfî kavramlar ve tanımlamalarla kendini var bilmesidir. Bu bilgi nûrânî olmadığı için yakîn nûrundan mahrum velâkin, uzaklığın gözlerde yansıttığı bir yanılsamadır. Edeb ve ihlâsın boşalttığı evi kibir doldurur.

Nitekim şariatçıları tarikatçılardan, tarikatçıları da hakikat ehlinde ayıran duvar (sur) şariat kibriyle, tarikat kibridir.

Hamdın zâhirî, Hakk’ın âlemlerdeki tecellisiyle belirir. Hamdın bâtını her şeyin değerinin ve ölçüsünün indi ilâhîde hıfsedilmesidir.

Hamdın hakikatini yaşayan mümin, Sevgilinin sûretine bürünür. Hakkânî sûrete bürünmek kâmil kulun hamdıdır. Sûret-i Hakk’dan kastedilen mânâ, kulun büründüğü ilâhî ahlâktır, muhabbettir, sıfatıyla, zatiyla Hakk’a ait olmaktır.

Sûret-i Hakk olan insan, cennet boyutunda yaşar. Cennet boyutundan (mâsivâya) dünyaya inmek, Hakk’dan-halka, yakınlıktan-uzaklığa, müşahadededen-şasıllığa, ulvî sıfatdan-beşerî sıfata intikaldir. İniş, yükselişin derecesi kadardır.

Kulun hamdındaki kemâl, Hakk’ın güzel isim ve sıfatlarını özvarlığında bulmasıyla gerçekleşir.

Sırrı bilen hamdı, kendini bilmeyenin hamdından daha kâmilidir.

Sırrı bilenin sükûtu hamdın kereminden, cahilin nefsini konuşturması benliğinin kibrindendir.

Ulûhiyeti temsil ettiğini iddia edenlerin söylemleri; genellikle yaşantılarının zıddıdır. Hakkânî vücûd şekille, kalıpla, sözle-nutukla ya da herhangi bir tarîke ait olmakla değil, Esmâü’l-Hüsnâ’ya bürünmekle ihlâsladır.

Aşk dillerinden düşürmeyenlerin benliklerinden bir türlü vazgeçememeleri kendi iddialarına aykırı bir espridir.

Tohum, düştüğü toprakta daha gür yetişir.

Secde etmeyen başın akıbeti bellidir.

Kuru sohbet amelin yerini almışsa zulmet benliği sarmış demektir. Rahmet gönlü doldurmuşsa, hamddan gayrı bir maksat kalmamış demektir.

Kul için hamdın sâfiyeti, nûrun tamamlanmasıdır. Tıpkı dinin kemâlinin, ihlâs ve rızânın gönlünde yerleşerek ihsân mertebesine ermesiyle gerçekleştiği gibi; müminin hamdı hamd sahibiyle bütünleştiği gibi, inkâr edenin inkârı da inkârcıyla bütünleşip, özdeşleşir.

Nitekim, yaradılış hakikatına itibar etmeyip, sırrındaki mükemmelliği aramayan birey, hamdın mânâsına erişemediği için inkârdadır. Hamdın mânâsını tevhid sırrıyla ve hâl ile yaşayan kul için hamdın zâhiri ve bâtını birdir. Zâhirdeki müşahade (isim ve sıfatlardaki tecellî), onu bâtındaki tevhidden (Zât-i tecellîden) alıkoymaz zira biri diğerine engel değildir. Şöyle ki; kâmil kişi, görsel benliğin her şeyle özdeşleşip, bütünleşmek kabiliyetinde yaratıldığına şahid olduğu için, mevcut kabiliyetini kendi irâdesinden çıkarıp, Hakk'a teslim etmek sûretiyle, yaşantısındaki bütün tasarrufu O'na bırakır. Böylece izâfî benliğin kendine perde olmasından kurtularak, hamdı Hakk'la Hakk'da yaşar; Allah için Allah ile Allah'ta olmanın hakikâtı hamdın ruhu ve nûrudur.

Mümin için hamdın ölçüsü itidâli korumak, hiçbir şekilde aşırılığa kaçmamaktır.

Kulun hamdının sırrı, hamdın sûretini kendinde bulmaktır. Zira, gönlün sûreti hamdın bâtına göredir. Buna göre şekil ve kalıpla yol alanın hamdı, şekil ve kalıp sûretinde kalacaktır. Mânâ denizine dalanın hamdı, aşkın sûretine bürünecektir.

Bâtından zâhire açılımdır yaradılış hamdı. Mânânın sûrete bürünüşüdür aşkın sırrı. Gönle inen mânâyı hâl ile tasdik ederek, mânâ ile tahakkuk etmek ârifin hamdıdır.

Kişinin kendisine saklı olduğu mânâ, kendi hakikatından mahrum kaldığı o sırrıdır ki, sırra eren nefsinin bilir; nefsinin bilen âlemlerin Rabbını hamdedir. Şu halde hamdın âlâsı tecellîyi görerek yapanın hamdıdır. Böylece bâtındaki hamd zâhirdeki hamd ile ilim amel ile bütünleşmiş olur.

Gaybın hakikatini bilen için hiçbir âlem tecellî mahallî değildir velâkin her âlemin kendi dilinden hamdını işitmek ve böylece hamd sahibinin tecellisindeki mükemmeliyete şahid olmak ise şaşkınlık vesilesi değildir; velâkin hayranlık vesilesidir.

Gayb tarlalarındaki sırr çiçekleri açtığı zaman tevhid nûruna şahit olur insan.

O nûr ki, Nûr-u Muhammedi'dir, âlemlerdeki her zerre O'ndan yansımıştır. Nûr içinde fâni ve nûrla bâki kulun hamdı lütfu ilâhîdir.

Kendini farklı, başkalarını farklı görenin hamdıyla, ikilik olmaksızın her şeyde Hakk'ı görenin hamdı bir midir?

Vâsıl olduğunu zannedenin izâfî varlığı Sevgilinin Zâtında yok olmamışsa hamdın ve vuslatın sırrına erilmiş midir?

Hamîd'in hamdı Ha'dan nüzûl eyleyerek Muhammed'in (s.a.v.) Mim'inde risâletini beyan eder ki, bâtındaki hamdın hakîkatı Muhammed'in (s.a.v.) şeriatıyla Zâhir olur. Bâtındaki hamdın timsali sûret-i Hak olan Mahmud unsurlar âleminin Dal'ı ile vücûd bulur.

Hakk'ın hamdıyla halkın hamdı Nûr-u Muhammed'de bâtın ve zâhirin tevhidinde buluşur.

Hamdın hakîkatı, herhangi bir kayıt olmaksızın, "Nereye dönerseniz, O'nun vechini görürsünüz." Sırrıyla Hakk'a tahsis edilmiştir.

Kul, ilâhî ahlâka sarılmakla hamd nûruyla örtünür. Vakitle sınırlı olmayan daimi salât ile hamdın ruhuyla kaim olur. Vakde bağlı namazları edâ eylemek sûretiyle de Hakk'ın huzuruna yükselir. Zira kul için hamdın âlâsı salâttır.

Hamdın harfleri olan He, elif, mim ve dal'ın ağırlık toplamı 50'dir. Hamdın namaz içindeki sırrı odur ki, "miktarı ellibin yıl olan yükselişi ruh, bir günde tamamlar." Kalb, ruh, sırr, hafî, ahfâdan müteşekkil olan 5 letâif 5 vakdin edâsında aydınlanır. Elli bin yıl beş vakiddeki hamd ile bir günde aşılmış olur. Şeriat namazı kalb ile, tarikat namazı hâl ile, hakîkat namazı sırr ile mârifetullah namazı nûr ile dir. Hakk katındaki hamdın sûrete bürünmüş izhârı olan namaz, O'nun ihsânı ve nimeti olup, mânevi yükselişin ve miracın hakîkatıdır. Yarıyı iniş, yarıyı çıkış olan mânevi dereceler ile ruh, Hakk'a dönüşünü tamamlar.

Ruhun gezindiği âlemlerdeki varlığı her âlemin kendine uygun kabiliyet ve vücûduyladır.

Zatındaki isim ve sıfatları ve istidadındaki mânevi varlığının tamamını Hakk'a iade eden kul, bütünüyle Hakk'a dönmüş, hamdını Hakk'a tahsis etmiş demektir.

Halk sıfatıyla kul, izhâr için hamdı talep eden, Hamîd ve Hâlık sıfatıyla Hakk kulun talebini halk ve izhâr edendir. Kul, yaradılış fıtratındaki sahib olduğu kabiliyet oranıyla hamdın talibidir. Hakk ise her birime kabiliyetine uygun feyzi ihsân eyleyerek, hamdı gerçekleştiren faildir.

Entelektüel idrak ile hamdın mânâsını arayan kişi gönülde yaşanan hamdın mânâsını tadamaz.

Hiçbir sohbet, namazdaki Hakk'la olan sohbetin yerini alamaz. Zira aklî deliller gayb âlemine yükselemez.

Hamdın mânâsını zâtında yaşayanın onu anlatması hâl ile dir. Gönülündeki feyzin kendini dillendirmesi aşk ile dir. Kulun Hakk'a olan hamdı gayrettir, ihlâstır, muhabbettir. Hakk'ın kulunu hamdı rahmettir, hidâyettir, selâmettir. Kul, Hakk'ın hangi sıfatına yönelmişse, hamdı o sıfat ile dir. Ha'nın işaret ettiği Hüviyeti Mutlak'ın kendi mülkündeki tasarrufu mim ile zâhir olur. Hakkul mübin hamdı Zât-ı Hakk ile hamdedenin sıfatıdır. Nasıl ki her varlık içinde bulunduğu âlemin varlığına uygun vücûd ile zâhir ve onunla kaimdir, hamdın idrâki ve teneffüsü o vücûd diliyledir.

Müminin hamdı kulluk vücûdu ile kâmil olur. Zira kul, acziyle miraç eder, nefsinin iddialarıyla miraçdan mahrum kalır. O halde namaz kulu kendi değerine ulaştıran en yüce vesiledir.

Gönül gözünün güzelliği, görüşündeki güzellikten gelir. Hakk'ı gören gözün hamdıyla, Hakk'dan gayrını görmeyen gözün hamdı bir olur mu?

Gördüğünü değil, görüşünü değiştir, eşyanın hakîkatini görürsün. Çokluğu değil birliği gör, tevhid nûrunu görürsün.

Kimin nasıl baktığına aldanma, herkese muhabbet gözüyle bak ki gönüller sevgiyle aşılansın. Hamd aşısı muhabbetullah olsun. Aşkın kokusu gönülden yayılır; hamdın kokusu Sûret-i Hakk'dan yayılır.

Bende benlik kalmadı diyenden çekin; benlik kokusu iddialarıyla inatlaşan benliklerden yayılır.

Kendine verdiği değeri insan, başkalarına gösterdiği sevgi ve saygıyla dile getirir.

Nasıl ki muhabetullah, insanı lââyık olduğu en yüce seviyeye taşıyan Hakk nûrudur; Hamdullah, insanı en yüce değere taşıyan Hakk'ın lütfudur.

Yaradılış sırrı hamdın ruhunda kayıtlıdır. Keza varoluş bilinci ve varlık neşesi kulun hamdının ifadesidir.

Hiç kimse Hakk'ın kendi Zâtını hamdettiği gibi hamd edemez. Zira, Hakk'ın hamdı kendinden kendinedir. Kulun hamdının hakîkatı, kulda saklı duran değerlerin ilâhî ahlâkın açığa çıkmasıdır. Her kim kendi varlığını hamdın zâhiri olan ilâhî ahlâkla zenginleştirirse, ruhunu hamdın bâtınıyla aydınlanmış bulur. Zira, hamdın gerçek sahibi nûrların nûru olan Cenab-ı Hakk'dır. Hakk'ın varlığı dışında gerçek bir varlık olmadığını bilenler, her şeyin O'nu hamd ettiğini de bilirler.

Sırrın sırrını görmek için sırr gözüyle bakmak gerek! Ârifin gönlünü görmek için Kâbe'nin sırrına ermek gerek!

Sanatçı odur ki mânâyâ sûret, ilâhî hitâba ses verir. Her bireyin kendindeki sanatı icrâ edişi hamdın kendisidir zira kul, özündeki istidadın dâvetine uymakla Hakk'ın kendisinde görmeyi murad ettiği kemâlâta yönelmiştir. Kulunu hamdına şâhid kılmak üzere, Hakk'ın kendi Zâtını hamdı O'nun Esmâü'l Hüsnâ'ya bürünmesiyledir. Tıpkı gecenin gündüze kavuşması gibi, ilâhî ahlâkın bâtından zâhire vuslatıdır.

Tevhid nûruyla hamd eden insan, varlığının bütün boyutlarıyla Hakkânî tecellîyi yaşar;

Nefsin hamdı unsurların vasıtası Dal ile,
Kalbin hamdı aşkın vesilesi Mim ile,
Sırrın hamdı Sûret-i Hakk misali Elif ile,
Ruhun hamdı varlığın hüviyeti He ile.

Hakk Teâlâ en doğrusunu bilir.

Bir şeyin sûreti onun ifade ettiği mânâ ve sırta tercüman olur. Tıpkı uçak maketinin, kuş misali uçma kabiliyetine işaret etmesi gibi.

Bir sûreti hafife almak, onun mânâ ve sırrına muttâli olmayı önler; şüphe, kuşku duyulan şeyin hakîkatından mahrumiyet demektir. Buna mukabil îmanın hakîkatına uygun yaşam, her türlü şüpheyi bertaraf eden yakînin kendisidir. Nitekim mümin kulun hamdının bâtındaki mahallî gönül, zâhiri ise sâlih amellerindedir. Her yaradılış kendi hakîkatini arar. Her kul kendi ruhunun nûrânîyeti içinde Hakk'ı hamdeder. Gayret, kulun kendisi için takdir olunmuş mânâyâ koşmasıdır. Sâlihlerin gayreti iyiliğin zuhura gelmesine yöneliktir.

Bireyin hamdının niteliği kulun kendisine kemâlât olarak geri döner. Tıpkı hayrî işgal edenin zâtında hayrî bulması, şerri zikreden şerrin muhatabı olması gibi. O halde hayr ve şerrin Allah'tan olması Hakk'ın ezelden takdir ettiği şeyin ve irâdesinin yaratıklarının gayretiyle zâhir oluşudur; kulun gayreti ilâhî muradın tahakkukunda başka bir şey değildir.

Ârifin hamdı, kaynağından gelen hikmetle Hakk'ı bilmektir. Hikmetle bilmek ancak O'ndan gelen ilim nûruyla mümkün olur. İlim sıfatına boyanan kul, Hakk'ın sıfatını kalbinde, Hakk'ın nûrunu özünde bulur. Böylece kulun hamdı Hakk'ın hamdına bağlanmış olur. Zira, ilim sıfatıyla zâtını en iyi bilen Hakk Teâlâ'dır.

Her bir harfin nûruyla okumak, okutturanın nûruyla hamd etmektir. Hakk Teâlâ dilerse her harfin nûruyla kuluna Kuran-ı Kerim'i okutturur. Dilerse O, kulunda tecellî eylediği ismin sırrına şahid kılarak ona kendi hakikatını ve Rabbını tanıtır. Dilerse O, bir âyetin ahlâk ve kemâlâtıyla kulunu donatıp onu rahmetine vesile eyler. Dilerse O, kulunu bir surenin hakikatıyla tahakkuk ettirip, onu vaktinin sahibi eyler.

İhtiyacın mahiyeti, gönlün yönelişinin hakikatıdır. Kulu Hakk'a yönelten vesile ne ise onun Burak'ı odur. Kulun nimetlendirildiği şeyle sınanması, iddialarıyla sınanmasından daha ağırdır. Zira, benliğin iddiası safi yokluk, Hakk'ın lütfu ise safi varlıktır. Varlığı gerçek sahibine terk sınavı Hakk'a teslim olmanın hakikatıdır. Hakk'a teslimiyet ise hamdın bizâtihi kendisidir.

Hız. Âdem, her âlemde beliren varlığın ismidir. Nefsinin hangi sıfatla zuhur eylediği ise Havva ile belirginleşir. Âdemin varlığını Hakk Teâlâ iki eliyle yoğurmuştur; Sûret-i Hakk olan varlığa, her âlemde o âlemin niteliğine uygun bir vücûd ile belirmesini nasib eylemiştir. Mânânın belirmesi ona uygun olan sûret ile gerçekleşir ki misallerden maksat da budur. Şu halde hamdın gerçekleştiği varlık büründüğü misalle sûret-i hamdın kendisidir. Her beliriş, yepyeni bir yaratıştır çünkü hamdın hamdında bir tekrar yoktur. Mânânın sûrete bürünmesi isim ve sıfatlarladır. Her bireyin seçtiği yaşam tarzı, hamdın niteliğine delildir. İzâfî benliği için yaşam sürdürenin hamdı nefsanîyetinin diriliğine, gönlünün ölümüne delildir. Kulluk sıfatıyla sıfatlanmayan bireyin hamdı kendi nefesine yöneliktir. Sıfat ki, Hakk'ın kelimelerinden bir ayettir, kim hangi sıfatı benimsemişse onun hamdı o sıfat ile dir.

Hakk'ın kelimelerinde bir değişiklik yoktur velâkin nefsin sıfatlarından hakkânî sıfatlara yönelip, Hakk'ın gayrını gönülden silmek kulluk sıfatının temelidir. Gönül, Hakk'ın gayrından arınmışsa zâhirdeki renkler bâtındaki renksizliğin sâfiyetine hâlel getirmez.

Kulun Hakk'a olan hamdında O'ndan gayrı mevcudîyetin bulunmadığını idrak etmesi hamdın hakikatıdır. Zira, kişi hamdın sırrını, Rabbına olan kulluğunda bulur. Kulluğunun kemâl derecesi kadar kul Rabbına hamdeder. Kemâlâtıyla kulun Hakk'ı hamd etmesi, Hakk'ın kuluna ihsânıdır.

Kişinin değeri beraber olduklarının değeriyle ölçülür. Hakk'da olanın değeriye Hakk'ın katındadır.

Övgüyü Hakk'ın gayrına yöneltenlerin, Hakk'ı tevhiidden yana bir nasibi yoktur; meğer ki her gördüğünü Hakk'ın bir tecellîsi olarak idrak etmiş olsun.

Hamdı bütünüyle ve yalnızca Cenab-ı Hakk'a tahsis eyleyen kişi, hamdın hakikatını yaşayan o zâtdır ki, her anında Hakk'da fânî ve Hakk'da bâkidir. Hakk'da bekâ, kulu ulûhiyete ortak kılmaz velâkin, arzdeki zuhurda onu Hakk'a hâlif yapar.

İnsanın kendi hakikatından uzaklaşması mânevi ölüm, kendindeki sırra kavuşması ölümsüz hayattır.

Her kim aşkla Hakk'a yönelirse sıfat cennetine yükselir. Her kim Hakk'ı, Hak'la, Hak'da hamdederse, onu hamdın ruhuna eriştirir.

Kulluk ki edeb demektir, edeb ise nafilâ sözü bırakıp, sünnete yönelmektir. Zira, sünnete uygun sâlih amel gönüldeki yakîn nûruna delildir. Amelsiz îman nûrsuz kandil gibidir.

Hakk'ın Semî sıfatıyla kulun hamdını kulundan işitmesi, hakkânî sıfatın kulda tahakkuk ettiğine işarettir.

Gözlerin nûru olan namazın edâsıyla hamd bütünyle Hakk'a tahsis edilmiş olur. Nitekim Hakk'ın zuhurdaki halifesi melekler değil velâkin insan-ı kâmilidir. Zira, meleklerin tesbih ile Hakk'ı hamdı tenzih ile, insanın hamdı hem tenzih hem de tesbih ile. "Meleklerin korku ile O'nu tesbih etmelerine" mukabil O'nu umud ve korku ile hamd eden ârif, berk (şimşek) misali zâtî tecellînin mazharı olan insan-ı kâmil değil midir? Zira o Hakk'ı, isimlerin sırrıyla hamdedip, O'nun sıfatlarıyla Hakk'ın ahlâkına bürünürken, melekler yalnızca tenzih ile O'nu tesbih edip, takdis ederler.

Îmân nûru, güzel ahlâk ile yakîn'e ulaşır. Onu ulaştıran ise Hakk'ın inâyeti ve lütfudur.

Muhabbetin rızâyla bütünleştiği her hâl, Hakk'ın muradının tahakkuk eylediği vuslatın zuhurudur.

Sevilenin sevenden razı olması, sevenin de sevdiğinden rızâsına delildir. Yakîn nûruyla buluşmuş bir kulun Hakk'ın emri olan farzları yerine getirmemesi düşünülemez. Zira, ancak yerine getirilen Hakk'ın irâdesi ile Hakk'a vekil olunur. Aksi takdirde vekâlet sâkıt olur. Nitekim, zâhir ve bâtını, îman ve ameli birleyen gönül huzur içindedir. Zâtî kemâlâtıyla Hakk Teâlâ insanda tecellî eylemiştir; Hakke'l yakîn, tecellî sırrının mazharı ve Hakk'ın halîfi olan insan-ı kâmilin varlığıdır. O, hem cemâl hem de celâli zâtında birlediği için ruhaniyeti itibariyle, Ra'd misali hem gürleyerek hem de rahmet eyleyerek vekâlet eyleyen bir mazhariyettir. Zira, kemâlâtıyla Sûret-i Hakk odur. "Melekler arşın çevresini kuşatarak hamdederler"ken, insan-ı kâmil Hakk'ın isim ve sıfatlarını kendinde toplayarak hamdeder. O gönül ki, azamet ve zâtî tecellî mahallîdir, göklere ve yere sığmayan sır kâmil insanın kalbindedir zira o, ism-i azâmın mazharıdır.

Ruhunu tevhid bağına saldinsa
Esmâda Rabbının mazharı sensin,
Özünün sırrına nûruyla vardinsa
Ruhu azâmın mazharı sensin.

Hamd edenin tesbihi fark edilmemiş olsa da, hamdın niteliği onun mertebesini bildirir.

Evvel ve âhir olması itibariyle Hamîd O'dur.

Hamd edenin hamd-ü senâsı Hakk'a döner. Hakk'ın gayrını övdüğünü zanneden de gerçekte O'nu övmüş olur. Zira, Hakk'ın gayrı bir mevcudiyet yoktur ki, O'nun gayrı övülüp hamdedilmiş olsun.

Her atom parçasının evrene geri dönüşü gibi, her şeyin Hakk'a dönmesini Allah Teâlâ hükme bağlamıştır. O halde hamdın niteliği de O'nun hükmünün bir sonucudur. İlâhî emri yerine getirmek üzere varlığa bürünmek yaradılış hamdıdır.

Zâhirdeki arş kâinat ise, arşın bâtını da bütün evrenin dürüldüğü ârifin gönlündeki o nokta değil midir? Atomlar, molekül, element partiküllerle taşınan "arş melekler tarafından yüklenilmiştir". İnsan-ı kâmil ise Esmâü'l Hüsnâyla ve zâtî tecellîyle Hakk'a hilâfeti yüklenmiştir.

O halde düşün! Kimdir arşı yüklenenler! "İlâhî rahmete şâhid olup, mağfiret dileyenler"

Arşı yüklenmeleri meleklerin hamdı, varlık bilinciyle Hakk’a vekâlet Âdemin hamdıdır.

Nasıl ki, evrendeki bir yıldızın ölümüyle ondan intikâl eden enerji yeni bir varoluşun vesilesi ise, nefsâniyetin ölümü de ruhaniyete intikâlin bir vesilesidir. Şu halde ölüm ve ömür ibadetin özü ve hamdın gayesi değil midir?

İnsan ki en mükemmel kıvamda yaratılmıştır, hamdın Allah’a mahsus olduğunun en mümtaz delilidir.

Kimi kalıbını düzeltir, kimi kalbini. Kulun gönlünü hangi mânâ sarmışsa, Rabbına olan hamdı o mânâ itibariyledir.

Gönlünü vermeden dinleyen kişi, işittiğinin hakikatini duymamıştır. O kulak ve gönül sahibidir ki; Hakk’ın davetini duyup dünya kafesinden çıkar, hamdın kanatlarıyla mânâ âlemine uçar. Ulaşılan her merhale ise hamdın boyutlarıdır. Hakk’ın “dilemesi ve hidâyeti” olmadan kişisel çabalarla hamdın ruhuna ulaşamaz.

Sevgiyi değerli kılan Sevgilinin Zâtı olduğu gibi, “âlemlere rahmet olarak gönderilen” mübarek Zât (s.a.v.) da îmanın hakikatini kıymetlendirir zira, Hakk’ın hidâyet nûru O’dur. Gönülleri arındırıp, dostluk evine ulaştıran hakiki rehber ve Hâdî Allah Teâlâ’dır.

Her varlığın yaradılış gayesine uygun iş tutması, Hakk’a olan hamdının ifadesidir. Nitekim sâlih amel müminin hamdının izhârıdır. Ehl-i A’raf’ın hamdı ise “keskin nazarlarıyla bireyleri simâlarından” ve gözlerinden tanınması ve her nefsin ait olduğu yere intikâlini denetlemeleridir. Nefsini bilen ârif, a’raf’ın mazharıdır.

“Maddiyatı ve mâneviyatı halk edip, zulmet ve nûru varlığa getirmesi” hamdın Allah’a mahsus olmasıdır. “Gerçeği tanıyamadıkları için O’nu kendi benlik perdeleriyle örtenler, nefsâniyet putunu Rabblarına denk tutmaktadırlar.” Oysa madde de, mânâ da O’nun tecellîsi olarak yerde ve göktedir.

Mânânın içeriğini anlayan sözün kalıbına takılmaz. Gerçeği tanıyanların niyazı, Dostla, dostluk makamında Halilullah’ın dilinden, “Rabbim, beni ve soyumdan gelenleri namazı ‘devamlı’ edâ edenlerden eyle. Duamı kabul buyur”dur. Öyle ki hamd her hâlin içinde yalnızca Allah’a mahsus olsun.

Nasıl ki sabretmek Hakk’a hamdetmektir. O’nun varlığına şâhid olmak üzere, hayatın her anından zevk almak da şükrederek Allah’a hamdetmektir.

Nimetin hamdı şükür ile, sabrın şükrü hamd iledir. Nitekim, “günahlarından ötürü Hakk’ın kullarını affetmesi”, onları şükür ile buluşturmak içindir.

Mâlumdur ki, Cenab-ı Hakk bir kulunu kendine yaklaştırmak isterse onu sıkıntı ile sınar.

Sıkıntı, Hakk’a kaçmanın vesilesidir. En büyük sıkıntı kişinin izâfî benliğidir. Göğün mavisi, nasıl optik bir illizyon ise, izâfî benlik de vehmin bir fantezisinden ibaret sanal bir yapıdır. “Gölge” diye tanımlanmasının sebebi budur.

Nefsin sıkıntıdan kurtulması, güneşin gölgeyi kendisine çekmesiyle mümkün olur. Şu halde Hakk’ın kulunu denemesi, nefsinin boyutlarını ona göstererek ibret alması ve ruh güneşine vâsıl olması içindir. Zira, Âdemin özünde Hakk’ın nefesinden üflediği uluhi sırrı saklıdır.

Bireyin kendindeki saklı cevheri araması, Hakk’ın emrine uyarak nimete şükretmek içindir. Hakk’ın emrine uymak Nuh’un gemisine çıkmaktır ki, “Nefislerine zulmedenler

topluluğundan kurtaran Allah’a hamdolsun.” Buna göre hakîkatin örtülmesi durumunda Allah’a hamd, O’ndan O’na kaçmak, karanlıktan nûra koşmaktır.

Sığınılan, “mübarek bereketli yer, Hakk’ın kullarını konuk ettiği” huzura ermiş nefis ve arındırılmış gönüldür. Rabbin hikmet ihsân eylediği lütuf menzili orasıdır.

Melekler tavaf eder
Arındırılmış kalbi
Tecellîsiyle kendisidir
İzhâr edilen sevgi

Hikmet, “o ilimdir ki, ihsân ile dolan gönülleri, mümin kulların birçoğundan üstün kılar.”

Allah’a hamd hikmetle, gönül kuşunun dilinden gerçekleşir.

Hakk’ın nazarı
Yüceltilenin üzerine
Tevâzu ve huşû hayrdır
Örtünen nefse

Tevhid ehli odur ki, “kendilerine öğüt verildiğinde, ululuk taslamadan secdeye kapanıp, Rabblarını hamd ile tesbih ederler.” Şu halde hamdın mührü secdedir. Gönüllerdeki kibrin ve büyüklük şirkinin ilacı secdedir. Secde ile izâfî benlik, varlık iddiasından arınır. Tevâzu ve huşûyu secde bulur. Duanın en makbulunun secde olması, Zât-ı Hakk’a olan hamdın tenzih ve tesbih ile yapılmasıdır. Tenzih, kulu gizli şirkten korurken; tesbih, fiillerinde, sıfatlarında ve Zâtında Hakk’ın tekliğini ifade eder. Secde, Hakk’ın varlığının gayrına varlık aramamaktır. Hem tenzih, hem de tesbih Hakk’ı Hakk’da yaşamaktır. Allah’ı başka âlemlerde arama! O, her an, her âlemde, sende seninledir. Sen de O’nunla ve O’nda olursan hamdın Allah’a mahsus olduğunu bizzat anlarsın.

Görüp anlarsın ki, her surede zikredilen Hakk’ı “hamd”, o surenin mânâ ve letâfetine göre kendi hikmetini taşır. Hakk’ın okuttuğu gönül Hakk kelâmının nûruyla okur. Okuyan gönlün üstünde her devirde yeni bir gönül mevcuttur. Zira, Hakk’ın okutmasının bir sonu ve sınırı yoktur. Sınır, okuyanın ancak kendisi için mevcuttur.

Ulûhiyeti temsil eden bir meslek ve bir zümre olmadığı gibi, hayra rehberliğin karşılığını Hakk’dan değil de halktan talep eden her benlik, Hakk’ın değil, ücretini aldığı halkın kulu olur. Sözkonusu ücret ister maaş şeklinde maddi bir ödeme, isterse sahibini avundurup nefsinin oyalayan mânevi bir karşılık olsun.

“Hayrda öne geçenlerin ecri her tasa ve kederin gönülden giderilmesidir.” Nitekim onlar, ruhaniyetin ve sâfiyetin “adn cennetine girip, bağışlayıp nimetler bahşeden Gâfur ve Şekûr Allah’a hamdederler.”

Şeriatın bâtını “altın bilezik” olup, Hakk’ın emrine koşmanın ve uymanın ecridir. Gönül “incileri” Hakk’ın mağfiret ve mağrifetullah deryasından olup, her mânevi ziynet Cenab-ı Hakk’ın ihsânı ve lütfudur.

Gönlün bâtınında mukîm olmak, adn makamına ermektir ki, hiçbir nimet ârifi nimetin sahibi Hakk Teâlâ’yı müşahadededen alıkoymaz. Ne şeriatın, ne tarikatın, ne de idrâk olunan hakîkatin sûretleri hakikatların hakikatının yerini tutamaz.

Hakk’ın nazârı, kulunun üzerindeyken, kulun nazârı Hakk’ın gayrına kaymaz. Herşeyi kuşatıp kaplayan Hakikat-ı Muhammediye nûruyla Hakk’a bakan göz gayrını görmez. Ârifin

“meşguliyeti gözlerin zevk aldığı cennet nimetinin lezzeti” değil, Hakk’ın selâmı ve kelâmıdır.

Nitekim selâm yurduna vuslat, Cenab-ı Hakk’ın yardımı ve sabrın sonucudur. Vâsıl olanlar “akşam, sabah Rabbı hamd ile tesbih edenlerdir.” Darlıkta ve genişlikte, her nimet ve lütfun, her keder ve sıkıntının berisinde tesbih ve tenzih ile O’nu zikredip hamdedenlerdir. Hamd o “Allah’a sığınmaktır ki, her hâli gören ve duyan varlık O’dur.” Ölümsüz, “diri olan ancak O’dur.” “Âlemlerin Rabbı olan Allah’a hamd,” O’nun gayrı bir varlık tanımamaktır; “Dini O’na hâlis kılmak”tır. Buradaki hamd, tecellîyi bütününü Zât-ı Hakk’a tahsis etmektir ki, dindeki sâfiyetin hakîkatı zanların ötesinde, ulûhiyetin Mutlak Varlık olarak yalnızca Allah Teâlâ’ya ait olduğunu kabul etmektir.

İzâfî benliklerine ortaklık atfedip büyüklenenler, kulun kulluğunu da ya inkâr ederler, ya da önemsemezler. Nitekim herkes secdeye varamaz. “Rabbını hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol” ayeti has kulluğa davettir. “Önünden ve ardından bâtılın giremediği” hakikat ve sırrı kapısına secde ile varılır. Secde etmeyen benlik kerim kitabın lafzında takılıp kalır.

Noksan olan noksanlığını kendinde ararsa kemâlâta doğru bir adım atmış, Rabbın her noksanlıktan münezzeh bilerek, O’nu hamd ile tesbih etmiş olur.

Kişinin görüşü kendi ilmiyle sınırlıdır; körlüğünün kendi benliğiyle sınırlı olması gibi.

Gözleri kör eden, gönüllerdeki eğriliktir. Muntazam yürüyüşü engelleyen, ibadet ve sünnete olan devamsızlıktır. Doğru yolu buldurmayan, izâfî benliğin gizli kibridir. Oysa Hakk’ın “dilediğine hikmet vermesi”, varlığının ve tecellîsindeki sanatının kullarınca bilinip, tanınması muradı değil midir?

Hikmet neticesinde elde edilen hayr, Hakk’dan gelen ilimle Hakk’ı müşahade edip, her işinde O’na şâhid olmaktır. Has kulluk, nefisleri Hakk’a ortak koşmadan, Hakk’ın kullarına büyüklük taslamamaktır. Zira, “göğüslerdeki büyüklük kuruntusu ve hevesiyle” Hakk’ın kullarına önderlik yapma gafleti Hakk’a ortak koşmaktan öte nedir? O’nun mülkünde O’na ortak koşanların bütün taşkınlıklarına ve söylemlerine sabrederek, “Güneşin doğuşundan önce de batışından önce de Rabbını hamd ile tesbih et.” şerefli ayeti, sendeki kemâlât güneşinin doğuşundan önce ve Hakk’ın mülkündeki tecellîsi içinde gizlenişindeki sırrı bilerek, görerek ve ecel güneşinin batışından önce de gönlün bâtınında O’nu bulup, zâtında yaşayarak hamdın hikmetine ermek demek değil midir? Sabır, bil ki Hakk’ın hükmümedir. “Meleklerin hamd ile Rabblarına tesbih etmeleri ve yerdeki kimse için mağfiret dilemeleri”, mâsivânın sûretine aldanıp da kendindeki hakîkatı göremeyip, madde ve mânânın şekil ve kalıp boyutunda kalan dünya ehli kimseler içindir.

Mülkündeki her işin Hakk’ın elinde olduğunu bilen insan, kendini Hakk’a bırakır. Hakk’ın inâyeti altında bulunan kulun her işini Hakk yüklenir. O, “Sen gözetimimiz altındasın. Kalktığında Rabbını hamd ile tesbih et.” emrinin mazharıdır. Hakk’ın koruması altında bulunan has kulların, kulluk sıfatıyla Rabbın huzuruna kalkmaları hamd, gecenin içindeki aydınlığa kavuşmaları O’nu tesbihtir. Gecenin özelliği, mâsivânın görünümünden kayboluşuna vesile olmasıyla, sebeplerin ve isimlerin etkilerinin zayıfladığı bir vakdin, Zât-ı Hakk’a yönelişte kolaylık sağlamasıdır. Nitekim gecenin dilinden sessizliğin derinliği dinlenir. Can dilinden Hakk’ın hitabı dinlenir. Ârifin teheccüde kalkışı Hakk’ı hamd, Hakk’ı tefekkürü zikir olur.

Zaman ve mekândaki her şey O’nun mülküdür. “Göklerdeki ve yerde ne varsa Allah’ı tesbih eder. Mülk O’nundur. Hamd O’nadır.” Zira, isim ve sıfatlarıyla tecellî eylediği her mazhariyet

O'nun mülkü, her kabiliyet O'nun mülkündeki tasarrufunun mazharıdır. İlâhî hükmünün tasarrufuyla, “O her şeye kadirdir.” “Allah zengindir, hamda lâyıktır.” O'nun zenginliği kendinden kendine, mülkünün zenginliği ise O'nun tecellîsi nedeniyledir. Zât-ı Hakk'a yönelmekten “her kim yüz çevirir” ve yüzünü O'nun mülküne döndürürse, isimle sıfatın yansımalarını görür velâkin mülk sahibinin didârını göremez.

İnsanların ona hangi gözle baktıklarının ne önemi var, ârif kendini bildikten sonra.

Bu âlemde nefsin efendi gören çoktur velâkin kul olarak bilen azdır.

Nazik ol velâkin, kırılğan olma. Hassas ol velâkin, alıngan olma. Boş ol velâkin, câhil olma.

Dualite (sen-ben), Hakk'ın tekliğinin idrâk edilemediği âlemin ismidir. Oysa her âlem, ister dünya isterse ukbâ olsun, Hakk'ın tecellî mahallîdir. Her sûret ve her işte tecellî edeni müşahade edersen, dualitenin seni perdelemesi sona erer. Hakk'ın tekliğindeki tecellî sanatı gözlerinin önünde zâhir olur.

Bu demek değildir ki gölge ve hayali âlem senin idrakınla bütünüyle kaybolur. Senin kulluğun, Rabbin da Rabblığı hiçbir zaman sona ermez. İrfân, kimin ve neyin gölge ve hayal, kimin hayal ve gölgeyi halk eden olduğunu bilerek yaşamaktır ki; senin kulluğunu, O'nun da Rabblığını sana unutturmasın.

Ârif ol velâkin, ilmini halktan alma. Kâmil ol velâkin, sırrını açma. Hamîd ol velâkin, nefsini hamîd olma. Pek çoğu kendini mülk sahibi olarak görür velâkin, mülkün konusu olduğunu bilmez. Oysa, “Gökte ve yerde ne varsa Allah'ındır.” Mülkün konusu olan herkes, ister bilincinde olsun, isterse olmasın, varoluş maksadına uygun olarak Hakk'ı tesbih eder. “Sözün en güzeline yöneltilen” sâlihler ise katıksız bir hamdla, “Hamîd Allah'ın yoluna iletilmişlerdir.” Ârif bilir ki, varlığı Allah'ındır. Büründüğü örtü takvadan, kumaşı nûrdandır. Giysisinin berraklığı ârifin yüreğinden yansır. Sanki ipek misali yumuşak ve lâtiftir. O gönül ki, Hakk'ın bir ihsânıdır, gönlün yolu hamd yoludur. O gönül ki Hakk'ın gayrına ait değildir, ilâhî haberi Hakk'tan alan, halktan boşalmış gönüldür. Varlığın hakikatına kavuşan her insan fethin mazharıdır.

Tecellîyi bilip de tadan, görüp de yaşayan, Zâtı zâtında bulup hayrın hizmetkârı olan kul için hamd, o Zâta mahsustur ki, bütün güzellik ve övgülere lâyık O'dur.

İnsanın kendindeki sırrı aramak üzere haccetmesi Allah'ın yoluna erişmek içindir. İsim ve sıfat yolcularının O'nun ulûhiyetinde fethedilmeleri, nefsanîyetin ve cehaletin karanlığından, hakikat şehrinin aydınlığına kavuşmaları içindir. Mescid-i Haram kendi hakikatına kavuşan müminin bütün varlığıdır, “biz onu, bütün insanlar için yapmışız”, “kim o varoluş içinde”, nefsinin hakikatını örterek saptmak isterse acı çeker. “Hiç şüphesiz Allah kabirlerdeki diriltecektir.” kullarını kendi ulûhiyet isminde tevhidin hakikatına erdirecektir. “İnsanların bölük bölük Allah'ın dinine girmekte olduklarını gördüğün vakit”; isimlerin nûruyla kulların Zât-ı Hakka dönüşlerine şâhid olduğun vakit, fethin hem bâtını hem de zâhiri gerçekleştirmiş olur.

Hamdın ve şükrün kemâlini gönül kâbesinin sırrına ulaşan dostlar bilir. Allah Teâlâ hamda lâyık Mutlak Varlık'tır.

Yaradılışına uygun mânâ taşıyan canlarla ilişkisindeki muhabbet, benliğin kendi aslına duyduğu ilgi ve özlem nedeniyledir. Her can kendi kavminden hoşnuttur. Nitekim, her gönül sahibinin mânâ ehliyle; her iddiacının “dava ehliyle” birlikteliğindeki uyum bu beldedeki resmin en açık misalidir.

İnsan için kullanılan Sûret-i Hakk deyimi “Allah ehli” kullar içindir. Zira onlar hem dünyaya hem de ukbâya bağımlılıktan kurtulmuş abd-ül gani ve abd-ül hamîd kullardır; “Allah ganidir, Hamîd’dir.”

Kelimenin ifade ettiği anlamı itibariyle hür ve zengin insan, özdeki Rabbın tecellîsini müdrik olarak Hakk’ın varlığına huzur içinde şâhid olan kuldur.

Zenginliği Hakk’ın varlığında, hürriyeti Hakk’ın gayrından arınmakta bulur. İnsan için en büyük nimet kendindeki saklı değere ulaşmasıdır. Zira kendi değerini bilmeyen bir can, hiçbir şeyin kadrini bilemez.

Hakk’ın tecellî eylediği her mazhariyet, gönlün barınacağı mübarek ve temiz beldedir ki, ârif hamdını Hakk’dan öğrendiği kelimelerle yerine getirir. “Şükredesiniz diye Allah, size barınacağınız yer ve temiz rızk veriyor.”

Hakk’ın hükmüne sabredip, hamdeden kuldan aydınlık, hiddetlenip isyan eden benlikten karanlık zuhur eder.

Fenaliğin zâtını kuşattığı nefsten pis koku, iyiliğin varlığını güzelleştirdiği kuldan güzel kokular yayılır. Öyle ki, “güzel ve temiz bir beldenin bitkisinin yararlı ve güzel, pis ve faydasız bir beldenin bitkisinin de zararlı olduğu” idrâk edilsin.

Dağarcığındaki bilgiyle kendine bir hudut tayin eden benliğin, sınırsız ve sonsuz bir deryaya dalması kolay değildir. Cenab-ı Hakk sonsuz rahmetine bir misal olmak üzere kullarının çıkıp sığınabileceği sahiller yaratmıştır ki, her can kıyısı görünmeyen deryalarda yüzmeye gönüllü değildir.

Onlar bilmezler ki, tecellî deryasında nefsin sıfatlarından can verenler, Hakk’ın sıfatlarıyla yeniden diriltirler. “Sizi dirilttik ki şükredebilesiniz.”

Hakk’ın kendisini hakikat ilmiyle dirilttiği kul, ihsân sahibi Rabbına hâl diliyle şükreder. Esmâ ul Hüsnâ’nın ahlâkına bürünerek Rabbına hamdeder.

Hamdın maksadı âlemlerin Rabbı olan Allah Teâlâ’yı yüceltmek, şükürün maksadı dirildiği mânâ ile hâli düzeltip, nimete erdiren Rabba sâlih bir kul olabilmektir. “Şükredenler için ayetlerin açıklanması”, nefislerde tecellî eyleyen kudsi ismin nûruyladır. Ârifin Hakk’ı hamdetmesi, zâtında tecellî eyleyen ismin hakikatı üzere kaim olmakla gerçekleşir. İsmi mânâsına bürünen kul ahlâkını da ulvî ismin nûrundan alır. “Sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol.”, ayeti celilesinin sırrıyla buluşmuş olur. Huzur, Hakk’ın kullarına lütfeylediği bir ödüdür. “Kulunun gayretinin karşılığını” Hak Teâlâ “huzuru ilâhî” ile “mükafatlandırmıştır”. O halde kulun şükürünün karşılığı Hakk’ın şükranıdır; “Allah Şekûr’dür. Şükürün karşılığını verendir.” Gönülden içilen Şarab-ı Tahur “ebrâra” sunulan doyumsuz bir ödüdür. Ebrârın “iyiliğinin karşılığı iyilik katmak”, sevginin karşılığı tasasız muhabbet bulmaktır. “Tasayı giden Allah’a hamd olsun.”

Ha Mim Nûruyla Hitâb-ı Zât

Nefsindeki Muhammediyet Nûrudur Zâlikel Kitab

Ey Sevgili! Sensin Zâlikel Kitâb. Sendedir Kitâb-ul Mübîn.

Sende zâhirdir Sûret-i Hakk; Elif Lâm Mim

Her sûretten görünen nokta hem Elif, hem Lâm, hem de Mim.

Şekle bürünen her harf varlığın sıfatından gayrı nedir ki!

Şâhid olunan âlemler, âmânın zuhurundan gayrı nedir ki!

Zâhir olan hakikatler bâtının aşkından gayrı nedir ki!

Sıfatların nûrudur Elif Lâm Mim

Her harf bir sırrın zâhir olan vücûdudur. Bilinir olması için mânânın görünümüne gelmesi sûretlerin zuhurudur.

Tâ Hâ, hem görünümde olan hem de hakîkatinin idrâki mümkün olmayan öyle bir tecellîdir ki, Allah'ı Allah ile bildirir.

Hakk'ın dili hamd dilidir, halkın dilinden zuhura gelse de!

Aşkın dili Maşuğun dilidir, âşığın sözünden dile gelse de!

Can der ki; beni benden boşaltıp, kendiyle dolduran Zâta hamdolsun.

Kendini kendiyle gizler Zât
Güzelliği görmeyen gözü neyleyim,
Nûrunun zuhuruyla âşikârdır mişkât
Rabbını bilmeyen nefsi neyleyim.

Ey Can! Kâbe'nin cismini Mekke'de bilirsin velâkin âlemlerin Rabbı gönlündedir, görmez misin?

Vehmindeki hayallerle avununca noktanın belirişindeki zarafeti görmez misin?

Hangi meridyen, hangi paraleldedir gönüllerdeki tecellî!

Hak Teâlâ'nın tecellîsini ve hükümlerini nefsin idrâk seviyesine indirerek anlama gayreti nafilidir.

Ha Mim, Kur-an nûrunun hikmetiyle okunan ayetlerin bâtınî müşahadesidir.

Hakîm ve Habîr Hakk Teâlâ'dan her iş ve mânânın hükme bağlandığını bildirir Kitab-ıl Hakîm, Elif, Lâm, Râ ile.

Hakk'ın her hükmü O'nun hikmetidir.

Hikmetle bir olunca îman gönlün ziynetidir.

Hakk'ın hükmü kulları için olduğu gibi kendi nefsi için de haktır. Nefsi hakkındaki hükmü, rahmetinin gazabını geçmesidir.

Ey Can! Her kim nefsindeki öfkeyi, kibri ve taşkınlığı yenerse özündeki sâfî rahmete kavuşur. Her kim nefsanîyetin sıfatlarından soyunursa, zâtında tecellî eyleyen hakkânî ismin ahlâkına kavuşur.

Özdeki kitabın ayetleriyle tahakkuk eden kul, Elif, Lâm, Mîm, Râ ile Ayet-ül Kitâb olur.

Harfler olmadan simgeler olmaz. Simgeler olmadan sırrlar mânâyâ sığmaz.

Kur-an'ın Mûbîn, canlı kitâp olan ârifin hayatıdır. Varlığı ve hâli itibariyle kendindeki nimeti beyan eden sözlü kitâpdır insan-ı kâmil. Varlığı itibariyle Hakk'a ait olduğunu simgeler. Hâli itibariyle hakk ve bâtılı tefrik eder.

Kitab-ul Mûbîn insan-ı kâmilin ruhaniyetinin beyanıdır. Gönüldeki muhabbetullah sıfatının beyanıdır. Sûretler görünümüdür velâkin mânâlar görünüm öncesidir.

Zaman ve mekân âleminde görünen hiçbir sûret Zâtın mutlak hakîkatı değildir velâkin, zuhur eden mânâ hakîkatdan gayrı da değildir.

Sûretler şehadet âleminde, sîretler ise melekût âleminde. Görünüme gelen her harf Zât-ı Hakk'dan gelen bir ilim olup Tâ Sîn Mîm ile ilim sıfatı zâhir olur. İlim sıfatıyla mücehhez insan varlığa ayna olur.

Kendindeki hakîkate kavuşmak isteyen insanı aydınlatan nûrâniyettir Tâ Sîn Mîm.

Varlığa bürünerek görünür Tâ akılla mücehhez olarak. İnsaniyetin kemâlini bulur Sîn de. Akıl ve gönlünü bir arada tutmak sûretiyle kulluğunu beyan eder Mîm de.

Bu nedenle Kitabul Mûbîn'dir Tâ Sîn Mîm.

Can kitabının sayfaları dürülür hayatın akışında. Okunuş tamamlandığında her gönül bir harfe, her harf bir noktaya dönüşür. Hak'tan gelen Hakk'a döner Hâ Mîm.

Her nefes kendi lisânından bildirir gönüldeki lütfu ilâhîyi; ister Arapça olsun ister Türkçe, ister İbranice olsun ister Süryânice. İster Sanskrit, ister Zen. İster Hindu olsun, ister Acem. Anlaşılması için indirilmiştir gönüllere Hâ Mîm nûruyla Kitabun Fussilet.

Bir kitâb ki fasılları itibariyle insan yaşamının safhalarını bildirir, Rahmân ve Rahîm'den nüzûl eyleyen.

Mânâ ve sırrları bilenler için anlaşılır olsa da, okunuşu indiği lisân ile.

Hakkânî sıfatların harflerdeki tecellîsi ruhu hidâyet nûrlarının toplandığı mânâ semâsına ulaştırır.

Nûranî vücûd ile namaz ve secde, salât ve selâm ruhanî semâdadır.

Dedi; kendindeki hakkânî ismi nasıl bilip, tanır insan?

Söyledi; O'nun seni tanıması sana yeterlidir. Nefsinle tasarrufu bırak; Hakkânî ismin sende nasıl, sensiz zâhir olduğuna şahid olursun. Sen, senden kayboldun mu, sırta kavuşan ruh huzura erer.

İzâfî benliğin hüneri ise mevcut olmayanı varmışçasına sana kabul ettirmesidir.

Şu halde okuduğun şeye dikkat et; zannın ürettiği bir fantezi olmasın!

Harflerin şekillerindeki görüntüye aldanıp da farklı olduğunu düşünürsen noktanın sırrına ters düşer, tevhidin sâfiyetine zihinsel kirlilik katmış olursun.

Suîzann, düşünsel kirlilikten başka nedir ki!

Gönül gözünle abdest al ki, halkı değil, Hakk'ı göresin.

Eşyanın hakikatini görenler için mâsivâ diye bir şey yoktur. Zira, Hakkın zuhurundan gayrı bir şey yoktur.

Ârifler muhabbetullahla abdest alır, mârifetullahla gusül ederler.

De ki; Allahım beni benle değil, kendinle güzelleştir. Güzeli görmek, güzelin nasibidir. Çirkin ancak kendi çirkinliğini görür. O halde ey can! Ahlâkî güzelliğe er ki Hakk'ın cemâlini temâşâ sana da lütfolunsun. Her kim nefsinin gözüyle bakarsa her işi ve herkesi nefsanîyetle dolu görür. Her kim ruhunun nûruyla nazar eyleyse ruhanîyet semâsının sırrlarını gönlünde bulur.

“De ki; büyük bir haberdır o.”

Elif Lâm Mîm'in sırrını bilip de Allah'a koşmayan kul var mıdır? Hakk cemâlini görüp de secdeye varmayan can var mıdır?

‘Aleykel Kur-an’, mazharı Zât (Tâ Hâ 20/2)

‘Aleykel Kitâb’, mazharı sıfat (Âli İmrân 3/3)

Sen senden kaybolmadan nusret bulunmaz

Hakk'ta dirlik kazanmadan huzur bulunmaz

Yok olanın yokluğunda her an daim olanın farkına varılır. Farkındalığın boyutu derin boşluktaki doyumsuz doluluktur.

Bütün ben'lerin, sen'lerin, onlar'ın tükendiği varlıktadır hakikat. Tanımlanmağa ihtiyacı olmayan Mutlak Varlık'tadır hakikat.

‘Aleykel Kur-an’ gönle inen,

‘Aleykel Kitâb’ yazıya bürünendir.

‘Aleykel Kur-an’ ile ‘Aleykel Kitâb’ arasındaki fark, Tâ Hâ ile Elif Lâm Mîm arasındaki hitâb farkı gibidir.

‘Aleykel Kur-an’, Zâtî tecellînin mazharıdır

‘Aleykel Kitâb’, sıfatların mazharıdır

‘Aleykel Kur-an’; vahdettir, cemdir, farzdır, “üzerine farz kılınan Kur-an” (Kasas 28/85)

‘Aleykel Kitâb’; farktır, tafsilattır, sünnettir, “sadıksanız kitâbınızı getiriniz” (Sâffât 37/157)

Ey yüce sırrlar semâsı Semâvat-ı Ulâ'dan zâhir olmuştur ahfâ; Zâtî tecellînin mazharı Hz. Muhammed (s.a.v.)'in mübarek gönlüne inmiştir, Esmâ ül Hüsnâ'yı cem ederek.

‘Aleykel Kitâb’, önceki mânâ ve sıfatların mazharlarını teyiden, gönlündekini değil, yazılı olanı bildirir.

Sıfatların geçtiği her ayet bir hükmü, sıfatın mânâ ve sırrı hükmün niteliğini bildirir.

Tâ Hâ, hidâyet semâsından zâhir olan insan-ı ekbere hitâb eder.

Hitâbın muhatabı kimse, tecellînin mazharı odur.

Nûr-u Muhammed kimdeyse sırrındaki abdullah O’dur.

Kadir gecesinin üstünlüğü gibi, Zâtî tecellînin sıfat tecellîsine olan üstünlüğü Mescid-i Aksa’da Hz. Muhammed’in (s.a.v.) diğer peygamberlere imamlık yaptığı buluşmada belirmiştir.

Zâtî tecellîdeki mertebe ile sıfat tecellîsindeki mertebe farkı, hamd ile şükürdeki mânâ farkı gibidir.

Şöyle ki; hamd vahdettir, şükür ise kesret.

Hamd vuslattır, şükür ise hasret.

Hamd cemdir, şükür ise fark.

Hamd kaynaktır, şükür ise kaynaktan gelen nimet.

Zâtın hitâbı katıksız ilimdir. Hakk Teâlâ, kulunu hikmet nimetiyle doyurup, içirir. Hakikat semâsından gönle yağın rahmet ilmin arısu yudur. Âhiret vücûdu onunla dirlik kazanır. Sırrların gönülde yansması için gönlün benlik kirinden, zorlayıcı zanlardan ve hayalin aldatmasından arınması gerekir ki, âlemde gören ile görünen bir olsun. Sıfatlar âleminin ilmi simgelere bürünerek nüzûl eyler ve çok renklidir. Gönlün hâlden hâle geçmesi mâsivâyâ aldanmış olanlar için bir kayıp, hâlin hakikatına erenler için bir lütuftur. Her can kendindeki bilgi kadar varlığı tanır. Gönülde hangi mânâ varsa, görünümde olan dünya gönlün bir yansmasıdır.

Gönülde Hakk’ın gayrı kalmamışsa, görünümde olan eşya değil, eşyanın hakikatidir.

Elif Lâm Râ ‘Kitâb-ıl hakîm’ (Yûnus 10/1)

Elif Lâm Râ ‘Kitâb-ün uhkime’ (Hûd 11/1)

Elif Lâm Râ ‘Ayet-ül kitâb ve Kur-an’ın Mûbîn’ (Hicr 15/1)

Surelerin birbirini tamamlayıcı olmasına mukabil Hûd suresindeki Elif Lâm Râ ile Yûnus suresindeki Elif Lâm Râ’daki hikmet, Hicr suresindeki Elif Lâm Râ’daki mânâ gibi birbirlerinin tekrarı ve aynı değildir. Hakk’ın kitabında asla tekerrür yoktur; O, her an yeni bir hikmet ve oluştadır.

‘Kitâb-un uhkime’deki Elif Lâm Râ, Hakk Teâlâ’nın Habîr sıfatıyla kullarının içsel varlığının, ‘Kitâb-ıl Hakîm’deki Elif Lâm Râ O’nun Hakîm sıfatıyla hükmündeki hikmeti, ‘Ayet-ül Kitâb ve Kur-an’ın Mûbîn’deki Elif Lâm Râ, hükmün dıştaki vücûdunu bildirir.

Kimde ne sıfat varsa ‘Kur-an’ın Mûbîn’ ona onu gösterir. Cenab-ı Hakk, indindeki ilminin bâtinî sırrı itibariyle Habîr, varlıktaki hükmünün hakk olarak tecellîsiyle Hakîm’dur. ‘Kitâb-ün uhkime’deki Elif Lâm Râ, ezeldeki Takdir-i İlâhî ile bozulması mümkün olmayan varlık

kitâbının hakikatini bildirir. Nitekim bireyin özünde muhkem olan hükmü ilâhî, cennetliğin cennet fitratı ve sıfatlarıyla, cehennemliğin de cehennem fitrat ve ahlâkı ile yoğrulmuş olmasıdır. Bu sır, “said, ana karnında iken said, şâki de ana karnında şâkidir” şerefli hadisiyle bildirilmiştir.

‘Kitâb-ıl hakîm’deki Elif Lâm Râ, bâtındaki ilmin, “âyâtül kitâb-ıl hakîm” zâhire çıkışıyla, hükmün hakk olarak tecellisini gösterir. “O’nun hükmünü bozacak yoktur.” (Râ’d 13/4)

‘Kitâb-ün uhkime’ bâtındaki bilkuvve muhkem kazayı, ‘Kitâb-ul hakîm’, zâhirdeki bilfiil kaderin tecellisini ifade eder ki, her işteki gerçek fail ezeldeki hükmünün sahibi olarak Cenab-ı Hakk’tır.

‘Kitâbun uhkime’deki hikmet, Hakîm ve Hâbîr sıfatlarıyla O’na ait olup, hikmetin zâhir oluşu ‘ayet-ül kitâb’ iledir. Ayetler, yaşamdaki tecellîyi, Rabile kulları arasındaki ilişkinin mahiyetini, surelerdeki ayetlerle anlatılan, menkibe ve misallerden murad edilen mânâ ve maksadı açıklar.

Cenab-ı Hakk Habîr sıfatıyla bâtındaki ilmin, hakk olarak zuhura gelen zâhirdeki ilmin sahibidir.

‘Kitâbun uhkime’ Hakk’ın katındaki hükmün değişmeyeceğini bildirir. “Benim indimde söz değişmez.” (Kâf 50/29)

Hakk’ın Habîr ve Hakîm sıfatlarıyla tecellî eden ilmi, zamânâ, sese ve harfe muhtaç değildir zira, sıfatları Hakk’ın Zâtından gayrı değildir velâkin Hakk’dan haber alan can, vakde bağlı olduğu gibi, zamanın idraki, zâtındaki sâfiyete uygun ve Hakk’ın lûtfuna muhtaç olarak mânâyı algılar. Ruhunda bulduğu nûrun aydınlığıyla, varlık kitâbındaki âyetlerin teviline şâhid olur ki, ‘ayetül kitâb’dan murad edilen maksat hasıl olur.

Habîrden hitâb gelmeden ilminden haber alınmaz
Hakîmden hikmet inmeden sırra mazhar olunmaz

“O’nun ilminden dilediğinin dışında, kimse bilgi kavrayamaz.” (Bakara 2/255)

Zât-ı Hakk her nitelikten münezzehdir. Tecellîgâh ise nefsinde tecellî eden isim ve sıfatın niteliğine bürünür. İlâhî hitâbın mazhar olduğu hiçbir mertebe aynı değildir velâkin, tecellînin gayrı da değildir. Tecellî nûru tecellîye mazhar olanın mânevi mertebesini ve ondaki ruhaniyeti aydınlatıp, alâmetlerini ortaya koyar. Tıpkı güneş ışığının eşyayı görünür kılmaması gibi.

Elif Lâm Râ’daki hitâbın nûrânîyeti kulunun gönül levhasından şöyle yansımaktadır; Subhan Allah en doğrusunu bilir. Elif, varlık mertebelerini gösterir. Hûd suresindeki Elif âlem-i ceberût’daki ilâhî isim ve sıfatların sırrını, Yûnus suresindeki Elif, melekûtiyet âlemindeki ruhaniyetin hakikatini, Hicr suresindeki Elif, isim ve sıfattaki tecellînin âlem-i nâsut’un belirişinde zıdlarıyla birlikteki yansımasıdır.

Lâm, aklın ilim ile olan ilişkisini, ilmin akıl ve gönül sahipleri için değerini bildirir. Hûd suresindeki Lâ, idrâk edilebilir ilmin öncesindeki mutlak akıl, Yûnus suresindeki Lâ, her idrâki kapsayan evrensel akıl, Hicr suresindeki Lâ, hakk ve bâtılı tefrik etmekle sorumlu bireysel akıl dile getirir. Hûd suresindeki ilim, sese, söze ve sûrete bağımlı olmayan mârifeti, Yûnus suresindeki ilim, levh-i mahfuzdaki ilmi ve onun gönül levhasındaki kayıtlarını, Hicr suresindeki ilim, mahv ve isbatın gerçekleştiği uygulamalı ilim mertebesini ifade eder ki, yokluktan varlığa, varlıktan yokluğa geçiş bu mertebenin işidir.

Gölgenin varlık olarak hakîkati neyse, yokluktan varlığa çıkanın hakîkatı da odur. Mûrîd sıfatıyla irâde edip kadr sıfatıyla ilâhî kudretin sahibi Mutlak Varlık O'dur.

Râ, buluşma ve kavuşmanın nûrânîyeti olup, ilâhî âlemle kevni âlem arasındaki irtibattır. Kulun Rabbına olan vuslatın vesilesidir. Bâ'nın altındaki nokta, Rahmân ve Rahîm'e besmele ile kavuşur.

Hûd suresindeki Râ, risâletle vücûd bulan kitâbın sırrını,

Yunûs suresindeki Râ, akla ve gönle tebliğ edilen kitâbı,

Hicr suresindeki Râ, ameller neticesinde kayda alınan kitâbı bildirir. Subhan Allah hidâyetin sahibidir.

A'râf suresindeki Elif Lâm Mîm Sâd (7/1) cennet ve cehennem ehli olan bütün varlığı Hakk'a davettir. Elif Lâm Mîm îman ehlini Hakk'a davet ederken, Sâd inanan ve inanmayan herkesi kendi hakîkatına dönmeye davet eder. İmân edenlere öğüt olan kitâb, inkâr edenler için korku ve sapkınlık vesilesidir. Birisi için lütuf olan şey, diğeri için kahırdır. Ayrılığın sebebi mânânın hakîkatından bîhaber olmaktır. "Sâd, velkur'ani ziyzzikr" (Sâd 38/1), îman ve inkâr ehlini kapsayıp, hiçbirini dışlamayan Sâd'ın hakîkati cemûlcemdir. Bu ise ancak Hakka'l yakîn ile mümkündür.

Elif Lâm Mîm, Kur-an ehlini ayne'l yakîne davettir.

Elif Lâm Râ, kulun kendi varlık kitabında kayıtlı olan ismin hakîkatına ilme'l yakîn ile olan davettir.

Sâd, sıddıkların mertebesidir zira o, ziyzzikr hâmil olanı teyid edip, Hakk'a olan hicretini tamamlamış, varlığı Hak'la, Hakk için Hakk'dadır. Elif Lâm Mîm Sâd çok mübarek bir hitâb olup, muhatabı için üzüntü ve keder yoktur. Zira, Hakk'dan gayrı ardına düştüğü hiçbir şey yoktur.

"O'ndan başka dostların peşinden gitmeyin." (A'râf 7/3)

"Elif Lâm Mîm. Tenziylül kitâbı lâ reybe fîhi min Rabbil âlemin" (Secde 32/1-2)

Secde suresindeki Elif Lâm Mîm, kulu secdeye götüren hidâyet nûrudur. Zira, secdenin hakîkatı odur ki; Rabbının tecellisinde zâtında şâhid olan kul secdeye varır.

Kul ile Rabbının buluşması Be harfinin R harfine kavuşması gibidir. Âlem-i nasutda zâhir olan nokta, besmeleyi Be ile zikretmekle âlem-i ceberût'a yükselerek Rahmân ve Rahîm'in şefkat ve muhabbetine mazhar olur.

Kulun mânevi yükselişi mânevi ibadetler ve arınma iledir.

Menfaat gütmeyen amel nafilâ ameldir. Sâlih amel nafilâyı sevimli kılar, öyle ki "Kulum nafilâlerle yaklaşır"ın sırrı yaklaşmanın anlamını açıklar. Bil ki; yaklaşmak benlikten arınmaktır. Kalb temizliğiyle nefsin sıfatlarından soyunan kul, sırrın temizliğiyle Hakk'ın gayrından arınmış olur. Süflî âlemin gölgesinden âzad olarak zâtında tecellî eyleyen hakkânî ismin hakîkatına mazhar olur.

Mânevi miraç tecellî sırrına şâhid olmaktır; dünyada gönül cennetine kavuşmaktır. Nitekim Elif Lâm Mîm'le bu sırr zâhir olur. Âlemlerin Rabbi tarafından hakk olarak indirilmiş söz,

kulun nefsinde zâhir olan “Tenziylül Kitâb”dır. “O Rabbın katından inen hak sözdür.” (Secde 32/3)

Zâtında beliren ayetin sırrına eren kul Rabbı için secdeye varır. Sırrın temizliği nûr ile, temizliğin korunması secde iledir. Nitekim Secde suresini okuyan müminin secde etmesi, bâtındaki sırrın idrâkına varmanın zâhirdeki ifadesidir.

“Reybe” kuldaki izâfî benlik zannı olan şüphedir. Reybenin mevcudiyeti temizlik gerektirir. Yakîn nûruyla nefsinin hakîkatı belirdiğinde şüphe, ‘lâ reybe’ şüphesi kalmayan kesin îman haline dönüşüp, taharetini nûr ile yapmış olur.

Hakk olarak kulda tecellî eyleyen nûr, Hakk’ın kendi ruhundan üflediği hakkânî isimdir. “Allah, Hakk’ın bizâtihi kendisidir.” (Lokmân 31/30)

Mânâların kalbe inişini bilen insan, yaşayan Kur-an’ın her an nasıl nüzûl ettiğine de vâkıf olur.

Kimileri gönüldeki ilâhî ilmin nûru olmaksızın, “ilmi delile dayanmadan Allah yolundan saptırmak ve sonra da onunla alay konusu olması için boş sözü satın alır.” (Lokmân 31/6) Rabbın kullarına Rabblik yapanlar zanlarındaki mesleğin kullarıdır.

Nefsânî sıfatlardan arınıp Rabbının sıfatlarıyla ruhen şekillenen insana Sûret-i Hakk kısbesi giydirilir. Sûret-i Hakk olan insan-ı kâmil ruhen her an secdededir ve “Rabbını hamd ile tesbih etmektedir.” (Secde 32/23)

Nefsinde tecellî eyleyen Rabbının ismi onun hidâyet rehberi ve sırrının nûrudur. “O’na kavuşacağından şüphe etme.” (Secde 32/23)

Allah’ın sıfatlarıyla sıfatlanmak kulu Allah yapmaz, velâkin kul için en yüce ihsân olan “Allah’ın kulu” yapar. “Yâ Sîn” hitabını işiten her insan, nefsinin hakîkatına yönelik Hakk’ın davetini duymuş olur.

“Kâf vel Kur’ânıl Mecid” (Kâf 50/1-2)

Secde ayetlerini okumanın anlamı, secdeye atfedilen mânâda belirmesi gibi, her mânâ hakîkatını, taşıdığı ismin sırrından alır. İnsanın hakîkatı büründüğü ismin sırrında gizlidir. Her isim, zâtında barındırdığı harflerin ait olduğu âlemlerin ruhaniyetine bürünmüştür.

Nasıl ki insan, Yâ Sîn hitâbıyla âlem-i nâsûtta vücûd bulmuştur; Kâf, insan-ı kâmilin mânâ vücûdunun büründüğü harfin hakîkatidir. Sübhan Allah en doğrusunu bilir.

Varlığı sûretül hamd, hâli daimi şükürdür. Varlığı ve yaşantıdaki misaliyle “Kur’anla öğüt veren” sözlü kitâbdır. Zira ilmini ve feyzini Hakk’ın katındaki en yüce Kitâb’tan alır. Kâf, o kemâlât mertebesinin nûrudur ki hiçbir şeye muhtaç olmayan Kayyum’un nûruyla sulanmış, Hakk’ın gayrına olan ihtiyacı ruhen kalmamıştır.

Gölgenin güneşe çekilmesi misali, nefsinin sıfatları ilâhî sıfatların nûrunda kaybolmuştur.

Mâlumdur ki kalbde yerleşmeyen hiçbir öğüt kalıcı değildir. Sıfat cennetine girmek gönlün ulvî sıfatların nûruyla bezenmesi demektir. Kâf’ın uhdesinde bulunan mânâ, her an Hakk’ın huzurunda bulunmaktadır. “O’nun huzurunda ise sesler kısılmıştır.” Ruhlardaki Ayetel Kürsi kendi hakîkatına yükselmiştir.

Her can kendi elleriyle hazırladığı, mânevi hâlleriyle dokuduğu sûreti, âhir vücûdu olarak benimser. Her birey kendine uygun mânâ vücûdu ile buluşur. Hayatın akışı içinde hazırlanan mânevi bedene ruhen intikâl eder.

Hissiyatın onu yönetmediği insan, kemâlâtı kendisine beden yapar. Bu mânâyâ ârif olmayanlar, “hakk kendilerine gelince yalanladılar.” (Kâf 50/5)

Dualite, aynı yerde iki zıt mânânın mevcudiyetini gerektirir. Sanal âlemi gerçek zannetmek nasıl bir serâb ise, gerçek varlığı görmemek de mânevi körlüktür. Oysa “Hakk’a yönelen her kulun gönül gözünü açıp öğüt alması için” bir ibret vardır.

Bâtınî hakikat suyuyla kutsanmış ve mânâ bahçeleriyle süslü canlı bir kitâbtır insan.

Yalanlayanın yalanı, onun mânâ ve âhir bedeni olur ki o, ‘Cedid’in zıddı olan zıll’dır.

Güneşin ifade ettiği ruhaniyet nerede! Gölgenin ifade ettiği nefsanîyet nerede!

Ezelde kendisine nasıl hitâb edildiyse o sıfatlarla vücûd bulmuştur insan. Hakk’ın katında mahfuz tutulan kitâbda hayr’ın ve şerr’in sûreti olan amelleri rehindir.

“Ölü toprağa su vermek” hakikat ilminden yoksun kalmış susuz gönülleri ferahlatan haberlerle sulamak gibidir.

Ruhundaki Kur’anıl Mecîd’in nûruyla tahakkuk etmiş insan, “Sırr gözünden perdenin kaldırıldığı” lütfun mazharıdır. (Kâf 50/22)

Sûretlerdeki benzerlik birini diğerinin aynısı yapmaz. Her ruhun nûrânîyeti kendindeki sırra göredir; her harfîn sûreti gaybdaki mânânın ruhuna göredir. Her kim Kur’anın mânâsı ve ruhu ile amel edip, hakikatıyla bütünleşirse Kur’anıl Mecîd onu şerefendirip, ruhunu yüceltir. Her kim O’nun şerefinden dünyalık ararsa nûru zulmetle değişmiş, nefsinin Hakk’a değil, dünyaya vermiş olur. “Nefsin taleplerine uyma ki; seni Allah’ın yolundan saptırmasın.” (Sâd 38/26)

“Nûn velkalemi vem’a yesturûne” (Kalem 68/1-2)

“Ellezî allame bilkalemi” (Alak 96/4)

Subhan Allah en doğrusunu bilir; surelerin başındaki mukattaa harfleri suredeki ayet ve mânâların nûru ve ruhudur. Baş gözü sûreti görürken, gönül gözü sûretin ruhunu görür. Gönle inen varidât, kalemin gönül kâtibine bildirdiği ilimdir. Kalbe ferahlık veren ve onun basîretini netleştiren feyz, Nûn’un kanatlarında taşınır zira o ilâhî ilim taşıyan kemâlât nûrudur. Kalem, Hakk’ın indindeki rahmetinden ihsân olunan mânâ ve hakikatler ilmidir. Bu nedenle kaleme ve kalemle yazılanlara yemin edilmiştir.

Nitekim insana “bilmediğini kalemle öğreten” ve vahyolunan hikmeti “kalbde toplayarak kulunu okutturup, mânâsını açıklayan”, O’dur. (Kıyâme 75/17-18-19)

Âlemdeki kâmillerin her biri “ağaç misali birer kalem olsa”, ilâhî hikmetle dolup taşan “deryalar mürekkep olsa”, ilm-i ledun’daki hakikat ve sırlar yedi mertebeden tefsir ve tevil edilse de, “Allah’ın katındaki ilâhî ilim” ve rahmet tükenmez. (Lokmân 31/27)

“İnsan ancak kendi nefsinin şahididir.” “Mazeretlerini terk ettiğinde” özvarlığına olan tanıklığı derin bir anlayış ve farkındalığa dönüşür. (Kıyâme 75/14-15)

Yokluktan varlığa çıkan her şey Hakk'ın katındaki hamdın delilidir. Kalbe gelen ilham hakkânî ise gönül sahibinin ahlâkında sûret bulur. Güzel ahlâk, kalbde toplanan mânâların ilâhî nûr ile teyid ve korunduğunu gösterir.

Hakk'dan gelen ilham billur gibi berrak olup, içinde kuşku barındırmaz.

“Allah rahmetini dilediğine verir.” (Bakara 2/105)

Rahmetin tahsis edilmediği kalb hakîkati tanıyamaz. Nitekim insan idrâk edemediği bir mânâyâ, tahammül edemez. Özünde hakka dayanmayan haber, faydasız bilgidir. Nefsin oyunundan gelen saptırıcı mâlumat ve kişiye mânevî bir değer katmayan fuzulî bilgi hakk değildir. Kıyametin kopmakta olduğu safatasıyla gerçek dışı haber ve fantazilerle bireylerin ufkunu daraltan söylemler her devirde görülen nakarattan öte bir şey değildir.

Hidâyete değil velâkin sapkınlığa önderlik eden sözde rehberler zanlarındaki faydasız bilgiyle takipçilerini bir yalandan diğerine koştururlar. Hayali, hakikat olarak benimsemek, görsel benliğin kendini avutup aldatmasından başka bir şey değildir.

Kim neyi görüp, neyi bekliyorsa, görüp beklediği kendi hâli ve nefsinin niteliğidir. Herkesin kurtuluşu kendi amellerindedir. “Eğer sakınsalardı, Allah katındaki elbette onlar için daha kıymetli olurdu.” (Bakara 2/103)

Kalemle öğretilen bilgi bireyin ahvalini güzelleştirip, gönül gözüne tereddüt ve kuşku değil, basîret kazandırır. Kendi hakikatına vâkıf olmayan benlik nefsaniyeti karşısındakilere mal eder.

Huzura ermiş ve neşeyi gönlünde yaşayan insan, herkese huzur ve mutluluk aşılar. Kendinden hoşnud olmayanın verebileceği şey nefsindeki doyumsuzluktur.

Varlık kitabını ilmen bilen ile gören arasında mertebe farkı bulunduğu gibi, yaşayarak müşahade edenler arasında da lütûf ve ihsân farkı vardır. “Allah büyük lütfun sahibidir.” (Bakara 2/105)

‘Hâ Mîm.....ve innehûfiyûmmülkitâb’ (Zuhruf 43/1-4)

‘Hâ Mîm.....minallahil’aziyzil’alîym’ (Mü’min 40/1-2)

Hakk'ın katındaki ilâhî ilmi ifade eden ve hakikatlerin hakîkati olan ümmül kitâb'dan nûzul eyleyen hakk nûrudur ki, ümmî gönül o nûr ile okur. Mânâların açıklanabileceği lisânın hudutlarında durur. Zira, yazıya indirgenen her söz ve ifade; harfe ve söze sığmayan hikmetin sınırındadır.

“O nezdimizdeki ana kitâbda kayıtlı, çok yüce ve hikmet doludur.” (Zuhruf 43/4) Hikmet, anlaşılır ve aşikâr olması gayesiyle halkın kendi lisânından bildirilir ki, mânâları okuyanlar ona akıl erdirebilsinler. “Düşünmeniz için onu Arapça bir Kur'an kıldık.” (Zuhruf 43/2-3)

Zâhir ilmi akıl sahipleri için, bâtın ilmi gönül sahipleri için, ilmü'l ledûn ehl-i kurb ve ehl-i yakîn içindir. “Ona katımızdan rahmet ve hikmet verip, ilim öğrettik.” (Kehf 18/65) Her can kuşandığı sıfatın zikri ve ilmiyledir. “Kitâbın indirilişi Aziz ve Alîm Allah'ın katındandır.” (Mü'min 40/2) O halde kim hangi sıfatı hâmil ise Rabbını hamd o sıfatın niteliğiyledir. Gönlün sırrını görmeyen göz, dostun sıfatını da göremez.

O'nu ilmen bilen hamdıyla, bilmeyenin hâli denk midir?!

O’nu muhabbet gözüyle görenle görmeyenin görüşü aynı mıdır?!

Gül bahçesinde yaşayanla yan sokakta dolaşanın hazzı bir midir?!

Elbette, “Mertebeleri yükselten Refî O’dur.” (Mü’min 40/15) Vâridatın indiği gönüldeki sır öyle bir kemâlât vâdisidir ki, Tuva’ya erişen ruh, şekil ve sûret nâlinlerini varlığından çıkarır. İzâfî benlik hayalinden, varlığın hakikatına miraç eden mü’min Rabbın hitâbıyla baş başadır.

“Hani Rabbî mukaddes vâdi Tuva’da seslenmişti.” (Nâziât 79/16)

Kulun Hakk’a hitâbı O’nu aşkla zikretmesi, Hakk’ın kuluna hitâbı ona ruhundan üflemesidir. Her can ait olduğu zikir meclisine dahil olur. Huzur içindeyken Hakk’ı yâdetmeyen O’nu sıkıntı içinde zikreder. İlki rahmet hamdı, ikincisi azab hamdıdır. Her ikisi de Hakk’ın kuluna olan hasretidir. Ehl-i Hakk’ın her zikri, Hakk’ın gönüldeki tecellîsidir.

Başı rahmetle başlayan her iş rahmetle sonuçlanır zira, evveli rahmet olanın âhiri de rahmettir. “Rabbının varlığı kuşatması rahmet ve ilimledir.” (Mü’min 40/7) Nitekim rahmet gözü çirkinini de güzel görür. Zira, çirkinin çirkinliği kendindeki güzelliği görememesidir. Âmâyâ vebal yoktur, o halde ondaki güzelliği göstermek, rahmet ehlinin işidir. Âlemde her an her şey yenilenmektedir. Hayr işleyen kul, sevab ve selâmet hamdıyla yenilenir. Zıddına yönelen kişi zorluk ve darlık şikâyetini yenilemektedir. İnsanın kendinden şikâyet etmemesi de Hakk’ın bir nimetidir.

Huzur ve mutluluk sahiblenilecek kişisel bir eşya değildir. Ehl-i yakîn, huzuru, îmanın kemâlinde bulmuştur zira, gönüldeki ilim; taklidi değil, hakka’l yakîndir. Gönüldeki neşe, içinde bulunan huzuru ilâhî nedeniyledir. Bir gönül levhası ki sırrı selîmdir, en değerli mücevher (zuhruf) odur zira, Rabbının nûruyla doludur. Bir kul ki özü ve sözü güzel, ifadesinde berraklık vardır, kitab-ı mûbîn odur. “O, ancak kendisine nimet verdiğimiz hâlis bir kuldur.” (Zuhruf 43/59) Ruhundaki tecellînin kadrini bilen can “ilk ölümden gayrı ölüm tadmaz” (Duhân 44/56) Ölüm, Ölümsüz Diri’nin inâyetiyle kurban edilmiştir. “İlk ölüm”, Allah’tan gayrı her şeyden ölmektir.

“Kâf Hâ Yâ Âyn Sâd zikrûrahmeti rabbike abdehu zekeriyyâ” (Meryem 19/1-2)

Varlık ve yokluk bireyin nefsinde deneyimlediği bir hâldir. “İsteyerek veya istemeyerek geliniz.” çağrısı, nefsindeki kabiliyete göre insana ilham edilen veya duyurulan mânâ ve öğütlerin, her birine kendi gönlünün ve aklın dilinden bildirildiğini gösterir. Nefsin yönelişi ise onu hayrın veya şerrin mazharı yapar. Nitekim yaşanarak tadılan mânâlar, ulvî ve suflî mertebelerin tümünü kapsar. Her canın hakikat algılaması ve hakkânîyet ölçüsü, nefsinin içinde bulunduğu boyutu bildirir.

Zâhirdeki hakikatın bâtındaki hakikatle izdivacı şeriatın işidir. Kanun ve kuralların uygulanmadığı bir şehirde, her sürücü kendi bilgisi üzere hareket ederse, yollar kısa zamanda tıkanır. Şu halde ilâhî kanunlar ve uygulamanın rehberi olan sünnet, toplumsal düzenin ve bireysel huzurun vesilesidir. İzâfî benliğin emrindeki zorlayıcı zanlardan kurtulup, Hakk’ın sıfatlarıyla sıfatlanmak sûretiyle gönül kâbesini tavaf eden can, daimi huzurdadır.

Nitekim mâsivâ balığının karnından kurtulup, şekil ve sûretlerin aldatici görünümünden “gecenin karanlığıyla örtünen” Yunus (a.s.) misali her kul, “nefsinin sıfatlarıyla zâtının subutî sıfatlarını örtmekten sana sığınırım.” diye niyaz eder. (Enbiyâ 21/87)

Hakk’ın sıfatlarıyla sıfatlanmış can, kendinde varlık barındırmadığı içindir ki; hayra ve lütfa muhtaçtır. Yokluğa, “gölgeye çekilen” Musa (a.s.)’nın dilinden, “vereceğin her nimete

muhtacım” niyazı (Kasas 28/24) ile, Zekeriyâ’nın (a.s.) dilinden rahmet ve dostluk talebi, varlıktan soyunmuş canın, Hakk’ın rahmetiyle bekâ dileğidir.

Zekeriyâ isminin Kitab-ı Mûbîn’de yedi defa zikredilmiş olması, tekvin sıfatı hariç Hakk’ın yedi sûbutî sıfatıyla sıfatlanmağa işaretir.

Kâf Hâ Yâ Âyn Sâd’daki tertip velâyet mertebelerindeki nûrânîyettir.

Kâf, hem kalb hem de kâlem sahibini aydınlatan sıfat nûrunun rumuzudur. Bu mânâ, “bırakacakları eserlerini yazan da biziz.” ayeti celîlesinde ifadesini bulmuştur. (Yâsîn 36/12)

Hakk’la Hakk’da bekâ nimetine kavuşmuş kulların her anı zikir ve hamdır. Bâkir nefsin sembolü olan Meryem’i himayesine almak, görsel varlığından soyunmuş benliğin nasibidir. “O’nu Zekeriyâ’nın korumasına verdi.” (Âli İmran 3/37) Hakk’ın mânâ meyveleriyle beslediği Meryem’den zuhura gelen bekâ yurdundaki vücûdun timsali İsâ (a.s.), Hakk’ın zâtî nefsiyle nefeslendirdiği ruhanî boyuttaki varoluştur. Kezâ, ölümsüz dirlik olan âhiret hayatını doğrulamak üzere ve ilâhî lütfun sembolü olarak beliren Yahya (a.s.) ise, “Allah’tan gelen ‘kelimeyi’ doğrulayıcı, nefesine hâkim, sâlihlerin kâmillerinden”dir. (Âli İmran 3/39) Kâf ile kalbde tahakkuk etmiş olan sırr velâyetin kemâlâtı olan sıddıkiyete Sâd ile ulaşır. Şöyle ki; Hakk’ın hidâyet nûruyla Hâ’dan nüzûl eyleyip, aczin ve muhtaçlığın mânâsını sûrete tenezzülde bulan can, ilim sıfatının nûru ayn’ı kuşanıp, evrensel aklın ve hikmetin mazharı olur. Nitekim Yâ Sîn, ey insan hitabı, görsel benliğin yokluğunda insan-ı kâmilde beliren sıfatların Hakk’ın sıfatları olduğunu beyan eder. Velâyet mertebelerindeki rumuzlarda yer alan Elif’in varlığı velî sıfatıyla her mertebedeki Hakk’ın varlığına işaretir. Hakk’ın lütfuna mazhar olarak nûra boyanan can, nübüvvetten yansıyan feyzi ve velâyetin kemâlâtını sıddıkiyette bulur. Sıddıkiyet, Hakk’ın gayrına yönelmekten sakınan ve sünnete olan sadakatın timsali olan ruhanî varlık mertebesidir. Varlığının sesi, Hakk’ın sesidir. Dilin, gönlün ve nefsin sükûtuyla Rabbiyle olan sohbeti sırrındaki niyaz ve hamd ile gerçekleşir. Kulunun sırrından söyleyen, işiten ve icabet eden O’dur. Hakk’la Hakk’da bekâ nimetini bulmanın ve Hakk’ın rahmetiyle buluşmanın anlamı budur. “Allah dilediğine hesab edilemeyen sınırsız rızk verir.” (Âli İmran 3/37)

“Elif Lâm Mîm men kâne yercü lika’llahi feinne ecellahi leât ve hüvessemmiy’ul’alîm” (Ankebût 1-5)

Bireyin kendi gönlünün hâli, âlemlerde görünen sûretlerin kendince idrâkidir. Zira, her gönül mânâ kabındaki aydınlık ve varlığındaki kemâlât kadar görür. Zâhir ve bâtında beliren sûretler, tecellînin görünen yüzü olup, künhü (özü) değildir.

Nitekim ister dünyevi, isterse uhrevi olsun, yorum ekranlarındaki değişik renkler, mânâların farklı idrâk edilmesi nedeniyledir. Gönüllerdeki dönüşüm ve hâllerdeki değişim, âlemlerin idrâkındaki farklılığı da beraberinde getirir; huzur ve muhabbet gözüyle görülen lika’ ile, sıkıntı veya keyif gözüyle görünen mâsivâ bir değildir. Her can, kendi gönlünün hâl dilinden gördüğünü söyler.

Halkdan Hakk’a iltica ederek Rabbına hicret etmiş bir gönlün kalb gözü Hakk’ın gözüdür; âlemlere bakışı basîret iledir zira, sırrı nûr ile sıvanmış aynadan Hakk Teâlâ kendi cemâlini seyredir. Her kim “Ben Rabbıma hicret ediyorum.” diyerek “Hakk’a kavuşmayı umuyorsa Allah’ın tâyin ettiği vakit mutlaka gelecektir.” (Ankebût 29/26-5) ‘Lika’llah’, cemâle ermiş gönlün örtünmesindeki hikmet, Hakk’ın tecellîsindeki hususiyetin, halkın gözlerinden gizlenmesidir. Zira sûret düşkünü benlikler insanı putlaştırmakta mârifet sahibidir. Gönül

kâbesindeki azamet ve yücelik örtüsü, hiçbir mânâ ve idrâkın tecellîyi sınırlayıp, kısıtlamadığı velâkin, O'nun rahmetiyle kuşatıp, hidâyet ve muhabbetiyle ma'mûr ettiği ünsiyet örtüsüdür.

Sevgilinin sevgilileri görerek bilirler ki, Hakk'ın rahmeti zâtî muhabbettir, hikmettir, hidâyettir. Bu âlemdeki yakîn'in ölçüsü ilme'l, ayne'l, Hakka'l yakındır. "Kendilerine ilim verilenlerin gönüllerindeki apaçık ayetlerdir." (Ankebût 29/49)

Mescid-i Haram, kulun kendi varlığı dahil, âlemlerdeki her bir zerrenin Hakk'ın tecellî mahallî olmasıdır. "Ey Âdemoğulları. Her secde yerinde güzel elbiselerinizi giyiniz." (A'raf 7/31) Bütün yeryüzü secde yeri ve Hakk'ın mescidi değil midir?

Yâr'ın yârânı kullar, beyt'ullaha, mazhar olan kalb-i selîm sahibi canlardır. Gönüllerdeki beytullahın temiz tutulması, hiçbir şeyin O'na eşdeğerde tutulmaması değil midir?

Ârifin ziyneti olan takva, O'nun hükümlerine rızâ değil midir? "Kim nefsiyle mücahede ederse, kendi hayrı için etmiş olur." (Ankebût 29/6) Halkla avunan kalbler Hakk'la ünsiyet etmediklerinden, Hakk'ın vechini (lika'allahı) ararlar.

Bütün âlemlerin Hakk'ın vechi olduğunu gören canlar, O'nun yüzünden gayrını görmezler. Cemâline ermek umuduyla Hakk'a yönelenler, görsel benlik "sınavıyla yüzleşmeden, yalnızca îman ettik demeleriyle bırakılacaklarını mı sanırlar." (Ankebût 29/2) Her can kendi iddiasıyla yüzleşmeden, nefsinin hakikatını tanıyamaz. Nitekim, "her nefis izâfî benliğinin ölümünü tattıktan sonra Hakk'a döndürülür." (Ankebût 29/57)

Her yüzden vazgeçmeden, Hakk'ın yüzünü göremezsin. Her isim ve sıfatı Hakk'a iade etmeden, tevhid sırrına eremezsin.

Ankebût suresindeki Elif, îmanın hakikatını yaşamak üzere nefsiyle yüzleşen varlığı; Lâm, gönlün istidat aynasından seyredilen Hakk'ın vechi lika'yı; Mîm, halkdan Hakk'a hicret eden mümini ifade eder. Sübhan Allah en doğrusunu bilir.

Nuh kavmi misali, nefsanîyet tufanına yakalanmamak için Hakk'ın îman ve hidâyet gemisine binilir ki, kurtuluşa erilsin zira; "ne yerde ne de gökte Allah'tan başka bir velî ve yardımcı mevcut değildir." (Ankebût 29/22)

Semî sıfatıyla Hakk'dan duyar, Alîm sıfatıyla ilmini Hakk'dan alan her can Hakk'ın cemâlini kendinden seyreder.

"Elif Lâm Mîm. Galibetürrûmu fiyednel'ard, ve hüm ba'dı galebihim seyağlibüne fiy bîdinisiniyn, lillâhil'emru min kablü ve bin ba'd". (Rûm 30/1-4)

Allah'ın kulu olmakla, Allah'a kullukta bulunmak bir midir? Allah'ın kulu olmayan can yoktur. İmân eden de, inkâr eden de Hakk'ın kuludur; kulluğunu yalnızca Zât-ı Hakk'a tahsis eden can ise Hakk'ın hâlis kuludur. Müminin has kulluk sınavında yenik düştüğü en yakîn yer "ednel ard" kendi benliğidir. Ne mutlu o cana ki, Hakk'ın muradına mağlub, nefesine galibtir. Her iki hâl de Hakk'ın tecellîsiyle gerçekleşir. Müminin yitirdiği mücadele geçici olup, kudsî ruhun emmare nefse galebesi gerçekleşecektir. "Bu Hakkın va'dıdır." (Rûm 30/6)

Bu gayrette gerçekte, "Galib olan Aziz ve esirgeyen Râhim O'dur." (Rûm 30/5) 'Bîd'ı siniyn', Hakk'ın hükmünün gerçekleşeceği öyle bir vakiddir ki, mânânın özüne ermeyen insan bâd-ı tecellîyi (kaderi) anlayamaz. Hakk'ın va'dı sâfî hayr, va'dı inkâr şerdir.

İddia ehli, “Dünyanın görünen yüzü mâsivâyı görür, âhiretten yana kördür.” Oysa Hakk’ın va’dı bireyin nefsinde gerçekleşir velâkin, “İnsanların çoğu Rabblarına kavuşmayı inkâr ettiler.” (Rûm 30/7-8)

Nefsinin hakikatını görmeyen can bilmez ki, Hakk’a vuslat hem ukbâ, hem de dünyadadır. Zira, Hakk’ın va’dı vuslattır. Nitekim velâyet, varlığın vücûda gelmeden önceki hakikatına vuslattır.

İzâfî benliğin, “kıyametinin koptuğu gün” benlik davası susar. (Rûm 30/12) Nefs sustu mu, kuluna vuslatından söyleyip duyuran Hakk olur. Rûm suresindeki Elif, nefsiyle yüzleşip, Hakk’ın yardımıyla galib gelen ruhaniyetin nûrunu; Lâm, hayr ve şer arasındaki cihada, Hakk’ın nusretini kazanmaya yönelen ilim ve akıl nûrunu; Mîm, Hakk’ın hidayetinde istinad eden gönlün, Nûr-u Muhammed’den aldığı nübüvvet nûrunu gösterir. Elif Lâm Mîm’in birlikteliği, Hakk’ın fethine mazhar olan seçkin kula, ihsân ile ilkâ olunan ruhaniyetin, kesretteki vahdetin rumuzudur.

Subhan Allah en doğrusunu bilir; gönüllere ilhamı indiren O’dur. Kul için en değerli nusret ve nimet Allah’ı Allah ile bilmektir. Nitekim yaratılanı görüp, yaradana göremediğine inanan benlik uzlete çekilir. Halkdan uzaklaşmanın maksadı Hakk’ın tecellisindeki tevhidi görmeğe mazhar olabilmektir. Ruhanî halvet, topluluk içinde tekliği görememek olan mânevi şaşılığı tedavi maksadına matuftur. Halvete giren benlik, girdiği gibi görsel kişiliğiyle çıkmışsa, maksad yerine gelmemiş demektir. Zira amaç, kişiyi rahata erdirmek değil, topluma geri döndüğünde halktaki Hakk’ın vechini görebilmesini temindir. “Nereye dönerseniz Allah’ın yüzü oradadır.” (Bakara 2/115)

Gönlü Hakk’la dolu kulun her anı Hakk’la halvettedir. Vakit buldukça nefsine halvet arayanın hâli, varlığını Hakk’ın gayrı tanıyanın mertebesidir. Kişi, nefsindeki tecellîye tâkat getiremediğinden, bir lütuf olarak ona uyku sunulmuştur ki, yüklendiği sırrı taşıyabilsin. Bil ki, uyuyan nefs-i emmaredir, kudî ruh değil. Zira, malumdur ki nefsinden ölen uyanır.

Mâsivâ uykusundan uyanan gönül, “Hakk’ın kendisi için hazırladığı nimeti arar.” (Rûm 30/23) O nimet ki, hikmettir; yakîn nûruyla Hakk’ın cemâline ermektir. “Göklerin ve yerin (mânâ ve sûretin) zuhurunda, her gönlün dilinden ifadesini bulan tecellîdeki zenginlik ve sûret kablardaki çok renkli görünüm, mânâyı okuyanlar için öğüttür.” (Rûm 30/22) Kezâ, sevginin hakikatına erilebilmesi için, “Nefislerinizden eşler yaratmıştır.” ki, etken ve edilgen zıtlar birbirlerini tamamlayarak bütünleşsinler, çokluktaki birliği “Sevgi ve merhametle yaşasınlar.” (Rûm 30/21)

Renkler farklılığı tanımlar; farklar bütünlüğü hazırlar. Her kim gönülde Hakk va’dıyla buluşursa aşkın sırrına şahid olur.

“Hâ Mîm. Ayn Sîn Kâf. Kezâlike yûhiy ileyke ve illeleziyne min kablikellâhül’aziyyül hakîym. Lehü mâ fiysemâvâtî ve mafiyl’ard ve hüvel’aliyyül’âziym” (Şûrâ 42/1-4) Hâ Mîm. Ayn Sîn Kâf, öyle nûranî feyizlerdir ki, varlığın en yüce mertebesinden inen mânâların faziletini bildirir. Varoluşla ilgili evrensel sırrlar ve ilimler, hidâyet nûrunun mazharıdır.

Hakikatların hakikatı Subhan Allah’ın katındadır.

An’daki ve önceki gönüllere inen irfan, ilhamını Aziz ve Hakîm’in hidâyet nûrundan alır. Beşerî varlık şehrinin anası (ümmel kura) gönüldür. “Allah dilediğini kendine seçer.”, “Dilediğinin kalbini mühürler.” (42/13-24)

“Kitaba vâris kılınan” gönüller, vakdin idrakına göre hakkı açıklar. Madde ve mânâ âleminin sırrları, “Göklerin ve yerin hazineleri O’nun uhdesinde olup, rızkı dilediğine açar” (42/12-14)

“Dini ayakta tutmak”, dine değil, Allah’a kul olmak demektir. “Dini doğru tutun ve onda ayrılığa düşmeyin” uyarısı, ilâhî isim ve sıfatlardaki mânâları doğru okumayarak, tecellîyi izâfî benliğin idrâk seviyesine indirme yanılığı içinde olanlardır. “Kıyamet vakdi hakkında tartışanlar, hakktan uzak bir sapıklık içindedirler.” (42/18) Zorlayıcı zanlarına dayananlara Hakk’ın “davet ettiği dini emir ağır geldi.” (42/13) Kâbe’yi örten perde misali Zât-ı Hakk’ı örten azamet ve yücelik ridâsı “öyle ulu ve azîmdir ki”, perdeler kalksa, “sanki mânâ göğü çatlayacak”tır. (42/5) Hiç kimse benliğiyle Hakk’ın Zâtını göremez, künhünü idrak edemez zira, “O’nun benzeri bir şey yoktur.” (42/11) Hakk’ın görülen yüzü, O’nun tecellisidir. Tecellî ise O’nun örtüsüdür. Yaradılıştaki sıfatların Hakk’ın sıfatları olduğunu göremeyen “arzdakiler” için melekler, mağfiret ve hidâyet dilerler.

Mâlumdur ki insan, ruhanî yönüyle latif ve aydınlık, cismanî yönüyle kesif ve karanlıktır. Her iki zıtlık da aynı varlık kabında bulunur. Hakk nûru gönüllere doldukça kalbler aydınlanarak zulmete karşı dayanıklı hale gelir. Hakk’ın tecellisine olan tanıklığın şumulü ve farkındalığın boyutları genişlediğinde, hidâyetin artırıldığı anlaşılır. “Onların hidâyetlerini artırıp, kalblerini metin kıldık.” (18/13-14) O halde karanlığı da bize gösteren ışıık Hakk’ın nûrudur.

Zıtlar âleminde her can bir mânânın taşıyıcısıdır; kimileri korku, kimileri umut taşır. Kimileri hastalığı, kimileri şifayı, kimileri öfkeyi, kimileri rahmeti taşır.

Kim nereye yönelmişse, yöneldiği ismin sırrını kendinde taşır. Zira insanoğlu bütün yönleriyle, tecellînin mazharıdır. “Allah dileseydi onları, tek bir mânânın taşıyıcısı yapardı.” (42/8) Şu halde şöyle bir sual akla gelecek olsa; “Şeytanını öldürürsen, meleğin de ölür.”; bu sözün hakîkatten yana nasibi nedir? Dünya bireylerin kendilerini tanıma ve sınama yeridir. Bu sınavda her can, kendine uygun sıfatı giyinecektir. Tecellîdeki zıt mânâlar, bilinmeyenin bilinip tanınması içindir. Çoğalma isimlerdeki tecellînin nitelikleri itibariyledir, “çoğalmanız sağlanmıştır” (42/11) Zıt mânâlardan biri varlık sahnesinden ayrılrsa, diğerinin sahnede ki mevcudiyetinin de anlamı kalmaz. Dünyadaki sınav da ortadan kalkmış olur.

Herkes melek tabiatlı ve hayr’ın mazharı olsa, şer giysileri boşa kalır! Herkes birer Musa olsa, firavunluk kime kalır? Oysa Hakk’ın hükmüne göre, “insanların bir bölümü cennetde, bir bölümü de cehennemdedir.” (42/7)

Bu nedenlerle Allah’a sığınan mümin kullar şeytanını öldürmez velâkin, onun Müslüman olması için gayret ederler. Bu yolda kendisine uyduğumuz rehberimiz Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ve O’nun sünneti ve her işteki velîmiz Âziz ve Hâdî Cenab-ı Hakk’tır. “O, her şeye hakkıyla Kâdir’dir.” (42/9)

“Hâ Mîm. O, göklerde ve yerde bulunanların tümünü kendinden lütuf olarak size itaat ettirmiştir.” (Câsiye 45/1-13) Hâ’nın zuhuru ‘hubbe’ sevgiyedir. Altı yönden ışıldayan muhabbet nûru zuhurdaki varlığın her yönünü kuşatır. Bilsen ki, her yön yönşüz O’nu görebilmen içindir; ilâhî aşk sensiz sevebilmen içindir. Âmânın körlüğü kendini gördüğü içindir. Kendini değil, kendindeki sırrı gören göz, sâfî basîret olur. Sırrın nûruyla gören göz, şekilsiz, yönşüz, sebepsiz görür. Fikri sabitlerin gözü doğuştan kördür. Mîm harfi bizce melekûtiyettendir. Mîm’in okunuşundaki iki Mîm’den ilkinin yüzü lâhûtiyete yöneliktir; Mâlikel Mülk, Mecîd, Mâcid, Mümîm gibi; mukaddesatını oradan alır. Sondaki Mîm’in yüzü nâsûtiyete yöneliktir; Murad, Muhlas, Mustafa, Muhammed gibi, şehadetini buradan alır. Kemâlât remzi ve Mîm’in ağırlığı kırkıdır. Kırkın kırkı da feyzini nûbüvvet nûrundan alır. İki Mîm arasında, Elif’in yerine konulan işaret ki kemâlât remzi odur, kulu Rabbinin ihsânıyla

buluşturur. İhlâs ve irfân ehli, varlığı ancak işaretle anlaşılan hemze misali kâmil Elif'in mazharıdır. Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Gönül kabı nûrunla sıvanmış
Varlığı Zâtına şahid kılmak için,
Beyaz atlılar esmâda şahlanmış
Deryanın sıfatına hayran kılmak için.

Tecellîsiyle Zât-ı Hakk hem örtünmüş, hem de âşikâr olmuştur. Zâtî tecellî, Zâtın özü değildir velâkin, zuhur eyleyen Zât-ın gayrı da değildir. Bilen bildiğinin kendisi olunca, ilim zuhur etmiş demektir.

Mevcut iken koklanmayan bir çiçek söyle, sana ismini söyleyeyim. Diriyken anılmayan bir can söyle, sana sırrını söyleyeyim.

Sen, ancak senden olanları bilirsin. De ki; hepsi bizdendir. Bizi bizden gayrı kimler bilsin!

Arı suyun kaynağını dağın eteklerinde arama; zirveler er kişiler içindir. Özenenleri değil, gizlenenleri ara; benlikten boşanmak ölenlerin işidir. Nefsine bağladığın her işte zorlanırsın zira benlik, kendi iddiasıyla baş başa kalmış demektir.

Var gibi görüne aldandma; onun varlığı yokluktur. Varlığa ermek ancak Hakk'la olur. Fâninin varlığı fâniye yük olur. Kim neyi taşıyorsa, yükü ona şirk olur. Akıl nûru, ârifin rehberi; gaflet ise, cahilin gömleği olur. Her âyetin muhatabı insandır velâkin, insandan insana nice yol var. Her gönlün sevgilisi Mevlâ'dır velâkin, sevenden sevene nice aşk var. Her can kendinde tecellî eyleyen mânâ kadar hakîkatten nasibini alır. Hakikatlerin hakikatı, Hakk'ın katındaki öyle bir lütûftur ki onu ancak O, dilediğine verir. Varlığındaki mümtaz değer olan kemâlât remzini tanımayan insan yaradılış sırrına ters düşer zira, Sûret-i Hakk olan insan âlemdeki en kâmil ve mübarek varlık olarak belirmiştir. Sırrının müdriki can, Hakk'ın tasarrufunu hem nefsinden hem de âlemin her zerresindeki tecellîsinden gizleyen kişidir. Zâhir ve bâtınındaki her şey insan-ı kâmile itaat eder. Zira o, Aziz ve Hakîm Allah'ın mazharıdır.

Ey dost! Kendi isteklerinin kölesidir görsel benlik. İzâfî korkularının tutsağıdır zorlayıcı zan ehli. Hür olmadan uçamaz gönül kuşu. Ey gönül! Sen aşkı taşıma, aşk seni taşısin; varlığının her zerresi muhabbetullahla dolsun.

“Hâ Mîm. Tenzilül kitâbı minallâhil’aziyzilhakîm” (Ahkâf 46/1-2)

Hayatın akışında yer alan her olay, bir âyetin mânâsını açıklar. Zâhir ve bâtındaki isim ve sıfatlar, varlık sahnesindeki rollerin sırrını açıklar. Aziz ve Hakîm'in okutmasıyla yürüyen her can, O'nun muradına uygun hikmet bahçesini kendi özünde bulur.

Hâ, Mîm. Ne varlığa bürün, ne yokluğa özen,
Ne âşikâr ol, ne de gizlen.

De ki; hepsi O'dur. Allah'tan gayrından kurtulmanın yolu O'dur. Ey candaki Cânân'dan bi haber kişi! Kendi korkularını kimseye aşılama; benlik yükünü kimseye taşıtma!

Kimsenin kalbindekini sına. Allah'a teslim her can Allah'a aittir. Maksûda erenin maksadı kalır mı! Vuslata erenin hasreti kalır mı! Dost odur ki senin derdini senden alır.

Umutsuzluk tellâlinin peşinden koşturanlara takılma! Herkesin dışladığını sen kucakla. Herkesin yargıladığını sen bağışla. Aşka avlanmayan ceylan var mıdır?

Dikenli yolda yürüyenleri küçümseyenler, gül bahçesine giden rahmet yollarını göremeyenlerdir. Hakk'ın rahmetini benlikleriyle sınırlandıranlar, rahmetten yana nasibi sınırlı olanlardır. Beğenilmeyen şey fiillerdir, kimlikler değil! Kimliklerin hakikatı Hakk'tır. Güzel olmayan fiiller ise güzel fiillerle sevaba dönüşür. "Fiillerinin güzellerini kabul eder, kusurlarını görmezden geliriz." (Ahkâf 46/16)

Bil ki; kendi bilgeliğine, kendi dindarlığına hayran kişi, karşılıksız ve koşulsuz rahmetin sırrını bilemediği için kendi zannına kulluk eder. Kimin ehli Hakk olduğunu ehl-i sırr bilir. Sırrlar semâsında seyretmeyen ruh Hakk'ın tecellisindeki letâife şâhid olamaz. Zâtî tecellînin mazharı insan Hakk'dan gayrı mevcut bulamaz. Nûrların nûruyla arınmış gönül nûrdan gayrını yansıtamaz.

Varlığın bir yüzü halka, bir yüzü Hakk'a bakar. Hangi yöne dönse Elif, kendi yüzünü görür. O halde de ki; bütün yüzler bizimdir. Birini kabul edip, diğerini reddedenlerden değiliz biz.

Bir nefes ikbal uğruna, akan suya çomak sokanlardan değiliz. Ey gönül! Özdeki sırra ermek için zâtındaki varlıktan gayrına yönelme! Ne dindarlık kısbesine bürün, ne de kendi hakikatını inkâr edenin esiri ol!

Düzenbazlık nefsin en usta düzenidir. Sözü ve sesi bırak da, özdeki besteyi dinle; sana senden seni anlatsın. Ukalalık ve kibir zincirlerini kır ki, riyâkârlıktan boşanasın. Nefsin için değil Allah için sev ki, sendeki sevginin sahibini tanıyasın. Kusurluyu dışlamak dünya ehlinin işi, kusuru örtmek âhiret ehlinin işi, kusuru güzelliğe dönüştürmek Allah ehlinin işidir. Sembolleri putlaştıran îman tüccarları, hakîkatın yalın güzelliğine bakmazlar. Ölümlünün sözü gönüllere hayat vermez. Dirilerden al sen ab-ı hayatı. Hikmet her canın nasibi değildir. O can suyu ki; sendeki esmâ ve sıfattadır. Bâtınındaki zâttandır.

Dertlinin ilmi kendi derdidir; kendindeki sırr değil!
Aşığın derdi gönlündeki sûretdir; aşkın sırrı değil!
Ârifin sırrı sırrı ilâhîdir; zira O, aşkın kendisidir sûreti değil!

Dostun dostluğu bize yeter; Dosta dostluk satanlardan değiliz biz. Aşkın himmeti idraka bedel; nefesine yârân arayanlardan değiliz biz.

Tevhid sırrına şehâdet ölmeye bedel; kendini Müslüman, âlemi kâfir sayanlardan değiliz biz.

"Hâ Mîm ve mâ yûlakkaâhâ illeleziyne saberû ve mâ yûlakkaâhâ illâ zû hazzın azîym"
(Fussilet 41/1-35)

Ey dost! Aşk aşıklarda ara, kurumuş kuyuda su ne arar!

O aşkın içinde binlerce aşk var.

O gönlün içinde cümle âlem var.

Sanki kum tepeleri bütün fiiller. Ahkâfın ardında derya var. Tecellînin özünde hakiki fail Allah var.

Aziz ve Hakîm Sevgiliden haber var.

Gönlün gönle akması, nehirlerin deryaya akması gibidir.

Gönlün hâlden hâle dönüşmesi ne istediğini bilebilmen, doğru ve güzel olanı bulabilmen içindir.

Bil ki; ehl-i gıybetten, veliyullah çıkmaz.

İyilikle-kötülük eşit olmaz, “buna ancak sabreden ve hayr’ın hazzından nasibi olan kimse kavuşturulur”. (41/35)

Ummanda buluşanların hepsi, deryanın rengine boyanır. Hepimizin hepimizi eğittiği deryada, mutlak eğitimci ummanın kendisi değil midir?

Aşk ile elele yürüyenler, deryaya nedensiz dalarlar. Aşksız kulaç haramdır, deryanın sevgililerine.

Ey can! Sevdiklerimiz ve dostlarımız olmasa, hayat bu kadar güzel ve inandırıcı olabilir miydi? İnandığımız değerler olmasa, bu kadar anlamlı olabilir miydi? Varlığına anlam katan değerler, inancına uygun yaşamla sende zâhir olur. Sende yaşam bulmayan bilgi, senin için kusur olur. Yanlış doğrulukla düzeltmek, iyilikten hazz almakla mümkün olur.

Hayatın bir lütuf olduğunu fark edemeyen insan, çağlayanı görüp de ondan hiç tatmamış susuz can gibidir.

Riyâkârlık içindeki dürüstlük, karanlıkta parlayan yıldız gibidir.

Ey gönül! Kederleri yutan aşk ateşi sendeyken, dert sana nasıl dokunabilir?

Benlikleri yokluğa salan sırr sendeyken, elem sana nasıl ulaşabilir? Aşkı tattıktan sonra, ruhu beşer kafesinde kim zaptedebilir? Bil ki; benliği tüketen şey benliğin kendisidir.

Acele eden, kendi aleyhine acele eder, “azim sahibi olanların sabrettiği gibi sabret” ki, rahmet sabrın içinde gizlidir. (Ahkâf 46/35)

Mânâlar, sûretlerde gizlenmiştir. İsimler sûretlerdeki mânâların sırrını bildirir. Sırrı bilenler sahih rüyaların tevlini de bilir. “Rabbım, mülkten nasibim olanı verdin, rüyalardakilerin tevlini öğrettin.” (Yûsuf 12/101)

Ey Aziz! Gönülde yaşanan her şey, olması takdir edilmiş bir hükmün zuhura gelmesinden ibarettir.

Gönül aynasında beliren sûret, o hükmün taşıyıcısını bildirir. Hâlden hâle geçiş, isim ve sıfatın kabullenilmesiyle gerçekleşir. Sûretin niteliği onun ismiyle belirlenir. Sûretin özelliği bir sonu olması itibarıyla, mânânın özelliği ise sûreti kucaklaması itibarıyledir.

Can, mânânın hem sûretini, hem de hakikatını kabul eder. Hakikatı itibarıyla nûr, sûreti itibarıyla zulmettir. Nûr yüzüyle, ulvî âleme ve ilâhî ahlâka yöneliktir. Zulmet yönüyle, dünyaya ve süflî olana meyillidir. Nefsin tepkileri, içinde bulunduğu âleme göre değişir. Bil ki; Hakk cemâliyle müşerref gönül, cennetlerden daha güzeldir. Zira, cennetlerde nimetler, köşkler, gılmanlar, hûriler var. Hakk’la dolu olan gönülde yalnızca Allah var.

“Hâ Mîm, tenziylülkitabî minallâhil aziyzilalîm, gâfiriz zenbi ve gâbilit tevbi şedidil ikâbı zit tavl lâ ilâhe illâ hû, ileyhilmasıyr” (40/1-3)

Sınırlı ve hududu olan bilgiye muhtaç olmaksızın kendindeki ilim sıfatıyla bilen, varlığı itibarıyla aziz olduğu için, her hükmünde mutlak galiptir. Tecellî nûruyla halkı örtüp, bağışlayıcılığına delil olmak üzere, Rabbını nefsinden gayrında arayanlar için tevbe hazırlayarak rahmeti ve lütfuyla kullarını kucaklayandır. Özbenliklerini inkâr ederek kendi nefislerine zulmedenlere karşı gafir ve adil olan o Allah ki; O’nun varlığında gayrı bir varlık

yoktur. Her hâl ve makamdan, her hayal ve zandan, her söz ve mânâdan, her isim ve sıfatdan dönüş ancak O'nadır.

Fiillerin, gerçek faile örtü olmaları gibi, isim ve sıfatlar ki, Hakk'ın tecellî nûrudur, sûrete bürünerek zâhir olan varlık da O'nun Zâtı'nın örtüsüdür.

Şu halde Allah Teâlâ kendi tecellîsiyle, kendini örtmüştür; âşikâr olan, O'nun zâhir sıfatıyla âlemlerde beliren tecellîsiyse, Zâtı'nı gizli kılan da, yine O'nun tecellîsindeki sırrdır.

Bil ki; 'tenziylül kitâb' Hakk'ın sendeki tecellîsidir. Sırrı bilen ârif, Allah'ın tecellîsinde Allah'ı görmüş gibi olur. Gerçekte, isim ve sıfatlarındaki görünümüyle kendini kendinle gören O'dur. Gönül, göz olmuşsa ey can! Bil ki; O Hakk'ın tecellîsinden gayrına bakmaz. Mele-i âlâ, Hakk'ın has kullarına tahsis eylediği öyle bir nûranî boyuttur ki, Hakk'la Hakk'da huzur bulmuş olanlar, Hakk'ın varlığının dışında başka bir şey görmezler.

O halde ey dost! Âlemden kaybolduğunda sen dahi kendini bulama ki, gayba dalışın tamam olsun; Hayy ve Kayyum'dan gayrı bir mevcut bulunmasın.

Ârifin temkini odur ki, gönül telvine dalıp, isim ve sıfatların hükmüyle hâlden hâle dönüştüğünde; tecellîye şâhid olmanın ötesinde, onun Zâtında bir değişim olmaz. Hakk'ın tecellîsine olan şâhidliği özün huzurunu bozmaz. Aksi takdirde lütuf ve kahır bir olmaz. Bil ki; tecellî şâhidi ârifin zevki zuhurda gerçekleşir; âlemdeki duruşu tecellî önünde sükûttur. Mânevi haz sükûtin içinde tadılır.

Tecellîye olan şâhidlik perdelenirse, mânevî zevkden alınan hazdan da mahrum kalınmış olur.

Her derenin taşıyabileceği su ölçüsü bellidir. Ölçü kaçarsa dere taşkınlıkta bulunur. Tecellî cahillerinin bilgileri kendileriyle sınırlıdır. Her soruyu cevaplandırma telaşı, bu sınırın hudutlarını gösterir.

Kimde bir iddia varsa, iddiasına karşı zaafiyeti vardır. İddialardan arınmak için yapılan riyazat ve mücahede buna delildir. Nitekim nefsin kendi benliğiyle kendine eziyet etmesi (şedidil ikâb), cehennemî azabdan haz alması demek değil midir? İnancı nedeniyle kendine sıkıntı veren kişi, îmanın hakîkatına henüz ermemiş demektir.

İbâdet dahil her işteki aşırılık, bireyin benliğindeki aşırılık ve taşkınlık nedeniyledir. Benliklerin sükûtunda her şey itidâl ve dengeye kavuşur. Kusurları görmezden gelen gözün kusurdan mağfîret edilmesi (gafiriz zenbî), huzura ve cennet boyutuna giden yol değil midir?

Her kulun miracı kendi yaradılışındaki 'ahsen-i takvim'edir.

Ey can! Seni senle buluşturmayan sohbet hakk değildir. Seni sana kavuşturmayan can dost değildir. Gönül, görsel benliğinin baskılarından kurtuldu mu, bil ki o, sahibinin huzurunda her an secdededir.

“Hâ Mîm ve enne mereddenâ illAllah'i ve enne müsrifiyye hüm ashabünnâr ve üfevvidu emriyillAllah” (Mü'min 40/1, 43, 44)

Tecellî sırrıma aynadır
Zâtına şâhid kılmak için,
Ruhum emrine aynadır
Onda Hakk'ı görmek için.

Ey dost! Kendine ait olduğunu zannettiğin bütün sıfatlardan soyun ki, kendinden kurtulasın. Tanımladığın herşey seni ona bağımlı kılar. Özün özgürlüğü, her zan ve tanımlamadan, her şekil ve kalıptan âzad olmaktır. İzâfî benliğin kıyameti ancak o zaman kopar. Hem fânî kişiliği taşıyıp, hem de gabya dalabilir misin?

Denize ait olmayan şeyi deniz dışlar. Deryaya ait olan ise deryadan sayılır. Bil ki hiç kimse izâfî varlık hayalini yakmadan, cennet boyutuna geçemez. Hayatın sırat-ı müstakîm köprüsünden geçen her can, cehennemî alevi nefsinde hisseder. Hayali yakmak, sen-ben davasından vazgeçip Hakk’a teslim olmaktır. Nefsaniyet, aşırılıkta ve benlik iddiasında barınır. Her iddia, ateşte eriyip de yenilenen bir deri gibidir. Nitekim her işte aşırı gidenler “Ashabülnâr alevi kendi nefislerinde taşıyanlardır”. (40/43) İzâfî benlikten geçip, emr’i sahibine iade eden insan, özbenliğine kavuşur. Rahma’nın nefesini nefesinde, zâtını zâtında bulur. Zira; “Dönüşümüz Allah’adır.” (40/43) Dönüş, maddeden mânâyâ, sözden öze, halkdan Hakk’adır. Zannın hayal âleminde, kendilerine varlık atfedenler, kıyametin kopmasını beklemekle vakdi israf ederler, “insan gerçekten ziyan içindedir.” (103/1)

Kıyametleri kopmuş canlar ise, hayalin yerine irfânı, duygunun yerine aklı, bâtılın yerine hakkı koymuş olanlardır. Onlar, tecellînin şâhidi olup, Hakk’ın lütfuyla ruhlarını ait oldukları emr âlemine yönlendirmişlerdir.

Ey aziz! Varlığın ve yükümlülüğün Hakk’ın hükmü ve sendeki emridir. O halde de ki; “Ben bendeki emri, Allah’a havale ediyorum.” (40/44) Kendini ve işini Hakk’la Hakk’a bırakmak, Allah’tan gayrı bir fail aramamaktır ki, tevhid sırrına şâhid olunsun.

Bütün zıt mânâlar, hayalin fânî boyutlarındaki farklılıklardan ibarettir. Öze eren ârif için farklılığı ve gayrılığı tanımlayan benlik erir. Varlığın hüviyeti, zâtının hüviyeti olur. Korkuyla-umut, güzelle-çirkin, senle-ben gibi ayrımlar, hayal boyutunda terk edilmiş çarpıklıklar olarak kalır.

“Müsrif”in (40/43) özelliği, aşırılığa sapmasının yanı sıra, vakdini israf etmesidir. Oysa her şeyin vakde bağlı olması, varlığın kendi sırrına ereceği vahdet anıyla buluşmak içindir. Vakit girdi mi, hükmün gereği yerine getirilir. Vakdinin müsrifi olmayan insan, varoluşun sırrını hayatın içindeki yaşamında bulur. Nitekim, âdemin âlemde belirışindeki hikmet, tevhid sırrını özünde bulmak ve bulduğu hakikat ile kaim olmaktır. Hakikatlerin tümü nefsinde kayıtlıdır. Unsurlar ile dünyayı, mânâ ile ukbâyı kucaklar. Zâtı itibariyle, Hakk’ın nefsinden üflediği bir nûr olduğu içindir ki; nûranî vücûdu kemâlini dünyadaki yaşamında bulur. Dünyanın ekim yeri olmasının anlamı belki de budur. Her işi Allah’a ısmarlamak, “kullarının her hâlini gören” (40/44) Cenab-ı Hakk’ın her hükmüne razı olmaktır. Aksi takdirde özdeki emrin Allah’a ısmarlanması, sözde kalır. Duasına uygun amel etmeyen insan, ettiği duaya inanmıyor demektir. Ruh ki emr âlemindendir, emri Allah’a teslim etmek, ruhu ait olduğu âleme yönlendirerek, özbenliğindeki sırra kavuşmasına gayret etmektir. “emriyilÂllah”ın (40/44) anlamı budur. Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Ey dost! Ruhunu şekil ve kalıplar içinde hapsedmeye çalışanlara aldanma. İnsanları dışlayan inanç îmandan değildir. Birini diğerinden farklı gören göz, basîret sahibi değildir. Mârifetullah, insana huzur ve güven verir zira o, kitablarda yazılı olan değil; hayatın içinden ve kendi gönlünden Hakk’ın kuluna okuttuğudur. “Allah her şeyi hakkıyla bilendir.” (Ahzâb 33/40)

Cemâle ve sîrete bakmaya tahammülü olmayanların kesret ve sûretle avunmaları, gönüllerindeki mühür nedeniyledir.

Hakk’a kul olmayı benliklerine yediremeyenler, kendi nefislerinin kulu olduğunu göremeyenlerdir. Hepimizin, her birimizin yerinde olabileceği varoluş içinde, kendini diğerlerinden farklı görmek nefsin şaşılığıdır. Varlığının gerçek hüviyetini bilmeyen kişiliğin, kendini dahi tanımadan bir diğerini tanıdığı iddiası mâsivâ sarhoşluğudur; cahil, dilini konuşturur; ârif gönlünü. Her canın kendi nefsine tercüman olduğu âlemde insan-ı kâmil, Hakk’a tercüman olur. O halde ey can, halkın kendine yakıştırdığı sıfatlarla görünümünü hoş karşıla. Kim neyi tercih etmişse, benliği de onunla özdeşmiş demektir.

Her vakdin kendine has idrakı vardır. Vakdin mazharı olan can, mânâyı kendine göre algılar. Ârif kişi, mânâ sofrasından yer, irfân çeşmesinden içer. “Bir pınar ki Hakk’ın has kulları ordan içerler, onu diledikleri yere akıtırlar.” (İnsân 76/6)

Mîm’in kulluğa tenezzülü, Hâ’nın nüzülü nedeniyledir. Şöyle ki; her emrin muhatabı vardır. Muhatab Hakk’da fâni olduğunda, emr sahibine rücû etmiş olur. Öyle ki her söz, mânâ ve fiilden soyunmuş can, masum olur. Nefsini her kelâm ve amelin muhatabı bulan benlik ise, gizli şirkten nasibini alır. Ey aziz! Hakk’ın gayrı bir varlık yoksa agyâr mevcut olur mu?

Dost dan gayrı mevcut yoksa, düşman bulunur mu?

Fesad arayan benlik, kendindeki iyiliği de göremez. Helâl içinde vebal arayanlar, yersiz zorluk çıkararak nefislere zulmedenlerdir. “And olsun Biz Kur’anı düşünüp öğüt almanız için kolaylaştırdık. Düşünüp, öğüt alan yok mu?” (Kamer 54/17) Zikrin hakîkatı, sendeki nefesi Hakk’a teslim etmektir velâkin sensiz! Hak Teâlâ dilerse, nefesini sende hapseder, dilerse seni kendisiyle var eder. Takdir-i İlâhî, sende zâhir olur. “Allah’ın emri yerine gelmesi irâde edilmiş bir kaderdir.” (Ahzâp 33/38) Şükreden kul, şükür için Hakk’ın varlığına muhtaçtır. Hakk Teâlâ ise, hamd için halkın varlığına muhtaç değildir. Kendini bildiği gibi hamdeden Hakk’ın hamdını hangi akıl idrak edebilir? Nazarî akıllarını ma’bûd edinenlerin cezası, iddiaları sona erinceye kadar onun kulu olmalarıdır. Nitekim “başkalarının görmediklerini gördüğünü” iddia eden ve avamın mertebesine inmeyen benlik, tevazû sahibi değildir. O; “hayatı boyunca bana dokunmayın” der. (Tâ Hâ 20/96-97) Aklın ve gönlün birlikteliği, nazarî aklın yerine evrensel aklın, nefsanîyetin yerine arındırılmış gönlün, taklidi inanç yerine îmanın hakîkatı olan yakîn nûruyla desteklenmiş ruhaniyetin boyutlarını ifade eder.

Sual soran fâni benlik, Hakk’a vuslatı entelektüel kişiliğinin doyunluğunda arar. Hakk’a teslimiyetin hakîkatında ise bilgi, sualsız, lütuf bedelsiz gelir. Zıtların birliği içinde bütün zıtlıklar kaybolur, Tek’in tekliği aşıkâr olur. O halde ey dost! Ne namazı kendine mal et, ne de aşkı! Senin yokluğunda Hakk’ın tecellîsinden gayrı yoktur.

“Girin oraya selâmetle bekâ günüdür.”; orası sıfat cennetidir ki, “orada ne dilerlerse var”. Zât cennetindeki müttakî canlara, “katımızda ziyadesi”, Hakk’ın cemâli var. (Kâf 50/34-35)

Sen senlikten çıkınca, hakkânî sıfat sende zâhir olur.

Sen şeylikten çıkınca, bâki ruh sende vücûd bulur.

Tenezzül iniştir, tebliğdir. Mânânın kula indirilişi tebliğ iledir. Emrin amel ile imarı ise yükseliştir. Hakkânî nûrun (üzerinde) yansıdığı mazhariyettir âlem-i halk. Halkın hakîkatı Hakk’tır denilirken ifade edilmek istenilen mânâ budur. Zira her ilâhî isim, nûruyla birlikte zâhir olur. Mânânın ruhu ve sözcüsü bu nûrdur.

Nûr kulda yerleşirse sıfat olur; Ol sıfat kulun ahlâkı olur. Bilinmezlik âleminde, bilinirlik âlemine vücûd kazanma, talibin kabiliyetine ve niyetine uygun olarak ilâhî takdir ile gerçekleşir. Tohumun içinde meyvanın gizlenişi gibi, emrin içinde Hakk’ın irâdesi gizlidir.

Hâ'nın Mîm'e seslenişi, "daha da yakın"a yapılan hitâb gibidir. Mîm'in ilâhî emre tenezzülü onunla kucaklaşmak gibidir. Seslenişin en güzeli aşkla yapılanıdır; öyle bir aşk ki, varlık onunla vücûd bulur. Muhabbete eren can, Muhammedi bulur. Muhammed, Mîm'in içinde gizlidir.

İnsan varlığın özüdür. Hâdî, insan-ı kâmilde zâhir olur. Muhammediyet nûrunu kâmil zat, zatında bulur. Kim orucun hakiki mânâsıyla huzura gelse, yokluğun karşılığını Hakk Teâlâ, kendi varlığıyla doldurur. Bil ki ancak, özün sâfiyetine ermiş insan mâsumdur. Her benlik kendi kendinin sınavı ve perdesidir.

Âb-ı hayat, izâfî benlikten hiçbir işaretin kalmadığı kaptadır. Benlikten yokluğun (fakrun) huzurunu hiçbir doyunluk veremez. O halde ey dost!

Esmâdan da soyun, sıfattan da
Canından da soyun, zâtından da

Sohbet ettiğin kişinin hüviyetinin, Hakk olduğunu bilersen, ondan duyduğun her söz Hakk'ın sözü, ona hitâbın da Hakk'a hitabın olur. Gönüller bir olunca, sözcükler de bir olur. Şükürle şikâyet bir olur mu?!

Kim sözcüklere hangi mânâyı yüklerse, yüklenen mânâ sahibine ya yük olur ya da sahibini yüklenir. Haksız mânâ yüklenenin vebali ve yükü ağır olur. Hayr ve esenlik yüklenen mânâ, sahibini cennet-i âlâya taşır. Mânâyı taşıyan meleklerdir. İlâhî ilimle techiz edilmiş meleklerdir, melekler ruhanî boyutta.

O halde ey can! Sendeki melâikeye şâhid olmak için, nazarî aklını Cebraile ver ki, evrensel akıl içinde vahdeti göresin; Kevnî varlığını Mikâile ver ki, ruhanî varlığındaki tevhidî özde birleyesin. Nefsini Azraile ver ki, külli nefse erişesin. Gönلünü İsrâfile ver ki, gönlünden Rabbanî sırlar üflensin.

En yüce semâdandır; herbiri nûr kaynağındandır Nun, Kâf, Sâd.

Mânâ ve sırr mahcubu insan, hâlinden ve kendinden bihaberdir. Görüp işitmesi dünya ileddir. Âhiret ehli, nefsin ihyâ ile meşguldür. Muradı cennet nimetleridir. Allah'tan gayrı bir meşguliyeti yoktur Hakk'ın Zâtı'na seçtiklerinin. "Mühürlü hâlis içki sunulur. En seçkin olandan. Mukarrebunun içeceği kaynaktan." (Mutaffifin 89/25-27-28)

"kellâ levta'lemûne ilme'lyakîn", "sümme leterevünnehâ ayne'lyakîn" "ve inne hazâ le hüve hakka'lyakîn" (Tekâsür 102/5, 7), (Vâkıa 56/95) Uzaklardan duyulan nidâ ile özünden duyulan ses bir olur mu?! İlkinde ayrılık-gayrılık, sen-ben-o farklılık mesafesi vardır. İkincisinde özvarlığın senden sana hitâbı vardır.

Yâ Sîn'de hitâb geneledir; Hakk'ın, halka hitâbıdır.

Hâ Mîm'de hitâb özeledir; Dostun, dostu hitâbıdır.

Yâ Sîn, ehli kitâba hitâbdır; ilme'l yakîn'e dâvettir.

Hâ Mîm, Kur'anı özde duymaktır; Hakk'ı hakka'lyakîn bulmaktır. Dünyada iken dünyadan vazgeçmesini bilemeyenler, eşyanın hakikatını göremezler.

İlme'lyakîn, hakikatı bilerek öğrenmektir, "İçinde şüphe barındırmayan bilgi ve bilinçle bilseniz." (Tekâsür 102/5) Ayne'lyakîn, âhiretin mânâsını gönül gözüyle görmektir, "âhirette onu bizzat görürsünüz". (Tekâsür 102/7)

Hakka'lyakîn, âhirete intikâl edilmişcesine yaşamaktır; "Kuşkusuz mutlak hakikat budur." (Vâkıa 56/95)

Taklidî îmandan tahkikî îmana geçmek üzere, "sana yakîn gelinceye kadar Rabbına ibadet et." (Hicr 15/99) ki, merâmına eren mutlulardan "ehl-i mesrûr" (İnşikâk 84/9, 12) olasin. Yakîn nûru, her iki âlemde de rehberin olsun. "Sabredip, yakînen bildiklerinde, onları rehber kılmıştık." (Secde 32/24)

Kulun göremediği bir yönden Hakk'ın, kulunu gördüğünü bilmesi ilme'lyakîn, Hakk'ın, kuluna gösterdiği üzere tecellîye şâhid kılması ayne'lyakîndir. İzâfî benliğin kıyameti koptuğunda, yakîn senin hakikatın olur. "ve innehu le hakka'lyakîn" (Hâkka 69/51)

Kimi dünya ile mahcûbtur, kimi Cennet ile, hakka'lyakîn zevâtın mahcûbiyeti kalmamıştır.

Hakkânî nûrları yansıtmaya hazır bir kabiliyetle yaratılmış olması, sûret-i Hakk olan insanı, cümle âleme ayna yapar. Ruhunun istidad aynasından yansıyan nûrlar, ârifin, düşünce ve eylemlerinde varlık bulur.

Maddî ve mânevî boyutuyla yaşam, olaylara ve hâllere bürünerek vücûd bulan velâkin, varlık öncesi hakikatı olan melekûtiyete duyduğu özlem içinde; deryaya akıp giden bir nehir gibidir. Zamanı teşrif eden sûbûti sıfatlar ve hâllere varlık veren ilâhî isimler nehrin can damarlarıdır. Ne var ki âdemoğlu, kendi hâlinden ve yaşam nehrinin sırrından bîhaberdir. Meğer ki lütfu ilâhîyle, varlığın Hakk olduğu yakînen ona bildirilmiş olsun. Zira, bir şeyin hakikatı kendinde zâhir oluncaya kadar, "yakîn gelinceye kadar" 'etâne'lyakîn', o şeyin cahilidir insan (Müddessir 74/47).

Yakînen bilerek inanmak îmanın özüdür; "Yakînen bilenlerin nezdinde, Allah'tan daha güzel hüküm sahibi kim olabilir?" (Mâide 5/50)

Her rekat namazda edâ edilen ilk ve ikinci secdelerdeki fenâ (Fakr) mertebesi gibi, hakka'lyakîn'de de iki sır ve bekâ vardır; öncesi sıfat tecellîsi olup, sonraki zâtî tecellîdir.

Farz olmayan ibadet olan nâfilelerle fenâyâ ermek sûretiyle emâneti aslî sahibine iade eden kul, sıfat tecellîsiyle hakkânî sıfatlara boyanır. Zâtî tecellîyle de Hakk'la Hakk'da bekâ bulur. Hz. Peygamber'in (s.a.v.), Vâkıa suresini okuyanın 'Fakruriyet' çekmeyeceğini bildiren şerefli hadisleri bu sırâ işaret eder.

Her mertebenin gıdası farklıdır. Ârifin ulûhiyetten nâsibî hâlis kulluktur. Gönül şadırvanına akan tesnim şarabı, Hakk'ın tecellîsindeki kemâlî seyre doymayan canları mârifetullahın cemâliyle huzura erdirir. Vakdi gelmeyen hüküm ne anlaşılır, ne keşfolunur; insan, kendindeki hakikata hazırlık yapmalıdır. Ruh ki, ilâhî âlemden varlık âlemine akıp gelen bir nûrdur, yakîn ile nûr üstünde nûr olup, kendi değerini bulur. Yakîn kelimesinin Kur'an-ı Kerim'de oniki defa zikredilmiş olması, insan mâneviyatındaki etki alanlarını düşündürür. Zira, akıl da, ruh gibi âlem-i emr'den intikâl etmiş bir nûrdur. Yılın oniki ayında zâhir güneşinin mevsimler üzerinde gösterdiği kozmik etkiler mâlumdur. İmânın hakikatı olan yakîn nûru da, insan hayatını yönlendiren mânevi feyziyle, ferdin fitratında ve kâbiliyetindeki insan-ı kâmilî bulmasına vesiledir. Hilâlî dolunaya dönüştüğü kamerî devreler gibi, kemâlât vücûdu da ruhânî evrim devrelerinde oluşur.

Çocukluk, gençlik, olgunluk ve yaşlılık dönemleri ruhanî mevsimler olup, hilâl misali, gönül hâlden hâle dönüşüme ve nefsin sıfatlarındaki değişime tanıklık eder. Her vakdin feyzi, nûrun tahakkuk ettiği yakîn mertebeleri itibariyledir. Mânevi mevsimlerden ilki mâsivâdan mânâyâ

uyanış, ikincisi varlığın hakikatını idrâk, üçüncüsü ferdin vasıflarındaki değişim, dördüncüsü farkındalığın ve kemâlâtın huzurudur.

Bireyin nefsinde yaşadığı mânevi mevsimlere ve kulun hazırlığına göre nûranî rızık ve ruhaniyet lütfedilir.

Semâda görülen ilk hilâl misali ilim nûrunun saklı durduğu göğüsten zikirle açığa çıkması ilme’lyakîn olup, ruhun ilkbahar mevsimine ermesi gibidir. “Sence bilinmeyi öğrenip, sağlam delille geldim.” (Neml 27/22) Kemâle yol alan hilâl misali mânâ vücûdunu görmek ayne’lyakîn olup, yaz mevsiminde doğanın renkliliğine ve çeşitliliğine şâhid olmak gibidir. Güneşten gelen ışığı olduğu gibi yansıtıp, geceyi aydınlatan dolunay misali gönül, bütünlüğünü kazandığında ve yakîn nûrunu ruhunun hakikatı olarak bulduğunda, varlığını Hakk’a âşık canlara açar. Hakikatın kemâliyle tahakkuk ettiği mertebedir hakka’lyakîn. Özün özü, ruhun sürûrudur. Sonbahar ve kış aylarında tabiatın kabuğuna çekilişi gibi yakîn nûru da tahakkuk ettiği ferd de, onu öze döndürerek, nefsindeki fakr’ı yaşatır. Mânevi sonbahar yokluğun, mânevi kış mevsimi de yokluğun yokluğudur.

Nitekim ârif kişi her ruhânî mîracda ilmini ve salih amelini Hakk’a iade edip, kendinden boşalmadan yeni bir nûranî bilgiye erişemez. Zira, hakka’lyakîn Hakk’ın, gayrını kabul etmez, “içindekini atıp, boşaldığında” (İnşikâk 84/3) suresinde bildirildiği gibi.

Kışın, ilkbaharı sinesinde gizlemesi gibi insan-ı kâmil de, halkdan gizlidir. Zira, koşulsuz aşka, sınırsız idrâke, yalın hakîkate hazır olmayanlar; taklitçilerin gölgesinde gönül hoşnudluğuyla avunmayı tercih ederler. “Yakîn sahibi olmayanların seni sarsmasına fırsat verme.” (Rûm 30/60) İnsan-ı kâmilin bilinir olmaması, onun yokluğundan değil, tanınıyor olmamasındandır. Hakk’ın nimetine ve hikmete mazhar olmuş kullar, “ne boş bir laf, ne de olumsuz bir söz işitirler”, (Vâkıa 56/25) güzelle-çirkinini, günahla-sevabı, iyiyle-kötüyü bırakıp, Hakk’ın cemâlinde her zıtlıktan azad olmuşlardır. “Boş sohbet ve yersiz söz işitmezler.” (Nebe’ 78/35) Zira, her duydukları Hakk’la Hakk’dandır. Her mânâ mevsimi onların nezdinde birdir ve hakka’lyakîn yaşamak için bir vesiledir. Kişinin ahlâkı ne ise içtiği şarab da odur. Dünyevî ve uhrevî lezzetlerin peşinde koşanların içkisi sarhoş edici, katıksız yakîn nûruyla beslenenin içkisi farkındalığa davet edicidir. Muhabbetullah ve mârifetullahla demlenen gönül, dolunay misali bütün varlığının nûra bürünmesini diler. Bu ise hem varlıktan hem de yokluktan soyunmaktır ki; bâki kalan Hakk olsun.

Tenhâlarda yaşayan bir garîb varmış. Zaman zaman çevre sâkinleri hâl hatır sormak için kendisini ziyaret ederlermiş. Günlerden bir gün ziyaretleri esnasında, yaşlı adamın nefesinin daraldığını gören dindar kişiler, son nefesi için zikir telkin etmişler. Komşularının telaşına bir anlam veremeyen aksakallı zât, ‘A dostlarım!’ diye seslenmiş. ‘O’ndan ne zaman ayrı-gayrı düştük ki O’nu hatırlayıp da çağırayım. Her an O, bende; ben de, O’ndayım. Sizler dilimdeki zikrin şâhidlerisiniz. Meleklerin şehâdeti gönüldedir. Ruhuma “Şâhid olarak Allah yetmez mi?!”

İnançlara saygı göstermek, ondaki ahlâki değerlere sahip çıkmakla mümkün olur. Klişelerde kalan saygı sözcükleri cansız kalıplar gibidir. Kiraz ağacının verdiği ürünü gördükten sonra kim onun meyve ağacı olmadığını iddia edebilir? En lâtif zikir, sevgidir. Ancak koşulsuz sevdiğimiz zaman gerçek hüviyetimizi anımsıyoruz. Yeter ki aşk, sen-ben cilvesine kurban edilmesin. Gönül kuşu hissiyat zincirlerine mahkum kılınmasın. Hiç kimse mânen hazır olmadığı bir sırrı taşıyamaz. Mânâ vücûdu tâhir olanın, şarabı da tâhur’dur.

Varlığı muhabbet olanın, şarabı da muhabbetullahtır.

Sırrı hikmet olanın, şarabı da mârifetullahtır.

Halkın Kur'an okuyuşu, tertiplenmiş olduğu sıraya göredir; Hakk'ın Kur'an okutuşu, kulun hazır olduğu mânâyâ göredir.

“O’nu okutturmak bize aittir.”, “Sonra O’nu açıklamak da bize düşer.” (Kıyâme 75/17-19) yüce ayetleri bu hikmeti bildirir. Özden zuhur eden sesleniş, zâtında zâhir olan sırrın mânâsını dile getirir. “O’na Tur’un sağından seslendik ve fısıldaşanlar kadar onu yakın kıldık.” (Meryem 19/52) Hakk nûrunun zâtından yansıdığı ruhanî bir güzelliştir huzura ermiş insan; “onları gördüğünde saçılmış birer inci sanırsın.” (İnsân 76/19) Velâkin Hakk’ın cemâl beşiğinde mahfuz tuttuğu birer bebek sâfiyetindedirler, Hakk’a tercüman kullar.

“Beşikteki sabî dedi ki; ben Allah’ın kuluyum.” (Meryem 19/30) Sırr-ı Hakk câhil ile zâhir olmaz. Nefsini bilmeyen kâmil olmaz. Hidâyete eren ile hidâyete erdiren aynı mertebede midir?

Kendilerinde varlık taşıdığını zannedenler, izâfî benlik serabına aldananlardır. Nazarî bilgisini, îmanın hakikatından üstün görenden daha câhil kim olabilir?

“Gerçeği nefislerinde yakînen buldukları halde, kibirleri nedeniyle hakkı inkâr ederek zulmettiler.” (Neml 27/14) Zira; “Bir türlü idrâk edip yakînen inanmazlar.” (Tûr 52/36) Onlar ehl-i yakînin zıddı Lâ yû kınûn zevattır.

Onlara inkâr ettikleri “âyetlere yakînen inanmadıklarını bildiren bir ‘dabbe’ çıkarırız.” (Neml 27/82) O dabbe, hakikat âsâsının, mâsivâ yılanları olan illizyonları yutmasıdır. Hakk ve bâtılı ayırt eden, mümin ile münafığı tesbit eden, dünyevî tezgâhların ve aldatmacaların misali sanal yılanları yutan bir meleke ve ruhaniyettir, Musa’nın âsâsı. “Sağ elindekini at da onların yaptıklarını yutsun.” (Tâ Hâ 20/19) Nefsâniyet arzının içinden mânâ âlemine çıkan ruhanî bir sarsıntıdır ‘dabbe’. Tıpkı dokuz mucizeden diğeri olan yed-i beyzâ misali, göğüste saklı duran hazine, ilâhî ilmin açığa çıkmasıyla, nûrlu hikmet incilerinin saçılması gibi. “Elini koynuna sok da ak pak çıksın, kusursuz.” (Neml 27/12, Tâ Hâ 20/22)

Ehl-i mesrûr, huzur ve mutluluğu Allah’ta bulan ve Hakk’ın gayrı hiçbir şeyle sükûna ermeyen zevattır. “O, dünyada ailesi arasında mutluydu.” (İnşikâk 84/12) Zira, onun ailesi isim ve sıfatlarıyla tecellî eyleyen Zât-ı Hakk’dı. “O, âhiretteki ailesine mutlu dönecektir.” (İnşikâk 84/9) Zira, melekûtiyet âlemindeki hakikati olan olan Hakk nûru onun ailesi ve gerçek hüviyetidir.

“Hâ Mîm. Vel kitâbıl mübiyn. İnne enzelnâhü fiy leyletin mübâreketin.” (Dühan 44/1, 2, 3)

Hâ Mîm. Kur’an nûruyla sırrlar ve mânâ kitâbını okutan Allah’a hamd olsun. Mânâda kime kitâb verilmişse ona, hidâyet ve hakikat ilmi verilmiş demektir; kime kâlem verilmişse ona hikmet ve hakikatın beyanı olan kelâm sıfatı verilmiş demektir. Hakk’ı görmek sırr gözüyle O’nun tecellîsi olan ayetlerini apaçık görmek demektir.

Hakikat ehli, “Hakk’ın katından bir ruh ile desteklediği o kimselerdir” ki, onlar “Allah’ın, tarafında olanlardır.” (Mücâdele 58/22) Hakikatın, sanal âlem olan mâsivâyâ zaferi, Hakk’ın nasib eylediği öyle bir fetihtir ki, Hakk’ın âyetleri ârife zâhir olur; varlığın sırrı sırr sahibine aşikâr olur.

Hakk’ın katındaki rahmet ‘kitab-ı mübiyn’ olarak âlemde zâhir olur. “Apaçık (mübiyn) bir zafer sağladık.” (Fetih 48/1) yüce ayetinde bildirildiği gibi. İnsan-ı kâmil, sırr ve mânâ

çiçekleriyle dolu kelâm sıfatının nûruyla bezenmiş, çağın gereksinmelerine göre yazılı kitabı açıklayan ve yaşantısıyla da ‘kitab-ı mübiyn’ olan canlı bir kitâbdır.

Sırr semâsına topluca inen hikmet, olaylar ve sebepler zuhur ettikçe, melekûtiyet semâsından gönül semâsına, çağın ilmine ve idrâkine göre peyderpey iner. Her gönül kendi hazırlığı ve yakîn derecesine göre sırrın mazharı olur, “eğer yakîn sahibi olarak (mukiniyn) görürcesine inanıyor iseniz” (Duhân 44/7)

Rahmetin sırr semâsına mübarek bir gecede inmesi, her hayr ve güzelliğe vesile olması içindir. “O gece her iş, hükmün ve emrin gereğini yerine getirmek üzere katımızda hikmetle ayırt edilir.” (Duhân 44/4-5)

Gecenin sessizliği, gönlün kendi hakîkatı ve sâfiyetiyle yüzleşmesine vesiledir. Nitekim sessizliğin gizeminde sırrlar beyan olunur. Teheccüd vakdine icâbet eden kulun sükûtunda Hakk konuşur.

Kendi güzel olan çevresindekine de güzellik katar, aşk gibi. Kendisi aydınlık olan etrafına da ışık saçar, güneş gibi.

Kendisi değerli olan varlığa da anlam kazandırır, kâmil insan gibi.

Ey dost! Sorulan her sorunun sorumluluğu artırması, verilen cevaplar nedeniyledir. Zira, doğruluğu tasdik edilen cevaba uymak gerekir. Şu halde ibadet, gönlün îmanı tasdik etmesidir. Sözcüklerde kalan kişinin yaşantısında hayatiyet kazanmayan her inanç terk edilmiş, içi boş, virâne bir ev gibidir.

Kötü zanların kişinin kendisine döneceği hiç şüphesizdir. “Kötü zanları kendi başlarına gelsin.” (Fetih 48/6) O halde ey can! Her kim hırs ve öfkesine mağlup olarak içindeki zehri karşındakine dökerse, “Zehirli zakkum ağacıyla besleniyor.” demektir. (Duhân 44/43)

“Ta’amilesiyn” (Duhân 44/44), haksız yere vebal yüklenenlerin zehridir. Zehre muhatap olan gönül sahibiyse, sabır ve selâmet dilekleriyle diğerini, nefsinin kahrından kurtardığı için rahmete nail olur. Zira, kimi zehir vardır mümine şerbet olur. Ey Aziz! Bin yıl önceki toplumun gereksinmeleriyle, çağın toplumlarının gereksinmeleri bir değildir. Her çağda hiç değişmeyen ahlâki ve insani değerler ise her canın vicdanında bulduğu ölümsüz değerlerdir.

Sûretleri âlemden çekilse de sırr sahiplerinin nûru, her an sende seninledir. Kitab-ı mübiyn, o kimsedir ki nûr-u Muhammed onda ve onunladır.

Ey dost! Bil ki Hacc-ı Ekber ölmeden önce ölmektir. Ölmeden önce ölmek, Hakk’ın katındaki izzetin; gizli şirk halkın nazarında zilletin vesilesidir.

Her ferdin mânevi yolculuğu, kendinden kendinedir.

Kimi vardır bilgi ve kimliğini yüklenip varlıkta kusur arar.

Kimi vardır nûr ile yürütüldüğünden, gönlünde huzuru bulur.

Çirkin söz sahibini kirletir. Güzel söz sahibini yüceltir.

Kimi zan vardır cüppeyle, takkeyle vehmindeki kimliğin özentisidir.

Kimi can vardır aklıyla, kalbiyle zâtındaki hüviyetin şâhididir.

“Allah, her kime nûr vermemişse, onun için aydınlık yoktur.” (Nûr 24/40) Zira, o nûrdur ki îmanı yakîne erdirir; aydınlığı görmeyen gönül, karanlığa bürünür. “Allah, ışıklarını yok ediverir de, karanlıklar içinde bırakır.” (Bakara 2/17)

Günahla korkutanlar, günahı sırtlarında taşıyanlardır. Kiminin yüz kızarması edebtendir, kiminin, “öfkeden yüzü kararır” (Nahl 16/58)

Kime göredir varlık ve yokluk?

Özdeki gerçek mevcudiyetin farkına varmaktır varlık; izâfî benliğe varlık atfetmektir yokluk.

Bütün eğriler bir araya gelse, bir doğruyu iptal edemez velâkin, tek doğru bütün eğrileri hükümsüz kılar. “Hakk geldi mi bâtil gider.” “Allah, dilediğini Zâtına cezbeder.” (Şûrâ 42/13) Hakk’ın hidâyet ettikleri, gönüllerini Hakk’ın yoluna koyanlardır. Her seçimi Hakk’a bıraktıklarından, akıllarında ve gönüllerinde hidâyet nûrunu bulurlar, Hâ Mîm. Nûrun kudreti idrâkin gücünden üstündür. Bu nedenledir ki, idrâk gözleri O’nu ihata edemez; kul Rabblığa bürünemez. Nitekim gönüldeki kâbenin temizliği, tecellî eden Mutlak Varlığa karşı hiçbir şeyin ortak koşulmamasıdır. “Hiçbir şeyi ortak koşma, evimi tavaf edenler, rükû ve secde edenler için temizle.” (Hac 22/26)

O halde ey dost! Gönül meşgul eden her keder ve her sevinç O’na, ortak koşmaktan gayrı nedir? İzâfî benliğin kendine mal ettiği üzüntü ve geçici mutluluk gizli şirkin vesilesi değil midir?

Kurbanın hakîkatı, Hacc-ı ekber günü her dilek ve her isteksizliği terk ederek, hayatın ve ölümün Allah’a ait olduğunun bilinci içinde canı Canan’a sunmaktır. Hayvan telef etmek değil. Ne kana, ne zanna sığar takva! Ne idrâke ne taklide sığar mevlâ.

Gönül kâbesini tavaf eden melekler kalbi nûr ile yıkayıp, edeble ihyâ ederler ki, Hakk’ın evinin bakımı ve onarımı rükû ve secde ile olsun. Rükû ve secde edenler, kulluk örtüsüne bürünüp, takva ile nimetlendirilmiş müminlerdir ki onlar, ancak Allah için ibadet ederler. İbadetin ve hamdın kemâli, insan-ı kâmilin hayatıdır, zira o hayat, Hakk’ın bekâsıyla canlıdır, kâmiller için alınan her nefes “Hacc-ı ekber günüdür” (Tevbe 9/3) Zira ölmeden önce ölüm, Zât-ı Hakk’a rücû günüdür.

Gönülde beliren “Hilâl, hac için vakdin ölçüsüdür.” (Bakara 2/189) Vakdi gelmeyen edebi, gönüldeki hâli gözlemektir. Vakit ise ölmeden önce nefsi Hakk’a teslim etmektir. Nefislerini “kurban edecek gücü bulamayanlar için on gün oruçlu”, (Bakara 2/199) bulunmak Hakk’ın öğütüdür.

Ne cennet nimeti, ne de cehennem korkusu Zât-ı Hakk’ın cemâlinin yerini alamaz. O hakîkat ehli ki, kesret âlemindeki vahdeti göremeyenleri mânevi uzaklıktan, ruhânî yakınlığa taşıyan ve ilâhî aşkla dolu rehberlerdir, “uzak yollardan gelen develer”, gibidirler (Hac 22/27). Her yorgun nefes Hakk’ın zikriyle dinlendirilir. Her Hakk’a rücû eden can rahmeti ilâhîyle nimetlendirilir. Bâtındaki Sevgilinin hayali zâhirdeki Sevgilinin sûretine bürünür. Tecellî perdesi her kulun zannına göredir. Nikâhtaki keramet, müminin mümine ayna olmasıdır.

Kabında Rabbından gayrı bir mânâ barındırmayan gönül iffetlidir. “Onlar ki iffetlerini korurlar” (Mü’minûn 23/5); ruhanî varlıklarındaki sâfiyet, onların ırzlarıdır. “Ancak eşleri ve ellerinin altında bulunan cariyeler bunun dışındadır.” (Mü’minûn 23/6)

Mümin kul Rabbıyla nikâhlıdır. Nefsin melekûtiyetteki hakîkatı onun, Zât-ı Hakk’la nikâhlandığı o tecellî anıdır ki, Hakk’ın gelinleri Dost’un meclisinde, “Ben sizin Rabbiniz

değil miyim!”, davetine, hâl diliyle ‘evet’ diyerek gönüllü gelen âşıklardır. Rabblarıyla yaptıkları ‘akıt’ ezelde kıyılmış olan nikâhtır. “Ey îman edenler. Akıtlerinizi yerine getirin.” (Mâide 5/1) yüce ayetinde vurgulandığı gibi. Hakk’la yapılan akıt Hakk’ın takdiri ve muradıdır. Kul, Hakk’ın muradının mazharıdır. Ellerinin altında bulunup, ulaşılan cariye ise, mülk âlemi olup, senlik-benlik görünümüdür. Kesrette, vahdeti görenler için kınanma sözkonusu değildir. “Onlarla ilişkilerinden dolayı kınanmazlar.” (Meâric 70/30); zira onlar her ilişkilerinde Hakk’dan işitip, Hakk’la söyleşirler. Dünya hayatındaki yaşam ölçüyü korumak üzerinedir. Her kim izâfî benliğin aldığı lezzetler uğruna, “bunun ötesine geçmek isterse, işte onlar haddi aşanlardır”. (Mü’minun 23/7)

Her kim mülk âlemini kendi mülkü olarak görürse haddi aşmış olur. “Dünya hayatının çıkarları uğruna, elinizin altında bulunanları aşırılıkta kullanmayın.” (Nûr 24/33)

İnsana verilmiş en değerli hediye akıl ve gönüldür. Zira, ancak gönül sahibi olan ve aklını hayra kullanan insan Hakk’ın lütfuna uğramıştır. Nefsindeki değere ermeyen benlik huzursuzdur. Sırrındaki mânâ ile tahakkuk eden can ihsâna ermiştir.

Bilinçli ibadet bir şeyin karşılığı değil, farkındalığın sonucudur. Nitekim ârifin ibadeti taklidi değil, Hakk’ı gördüğü içindir. İbadet etmeyen insan kendisini Allah’a muhtaç görmeyen kişidir. Zira, ibadet Hakk’ın emri ve kulluğun niteliğidir. Kişi kendi ilmine göre Hakk’ı hamdetmekten âcizdir. Hamdın kemâli Hakk’ın kuluna öğrettiği üzeredir. Kul, Rabbinin kendisine emaneten tevdi ettiği sübûtî sıfatlarıyla O’nu hamd ederken, Hakk’ın varlığını isbat etmiş olur da bu sırrın farkında bile bulunmaz. Oysa her can O’nun sübûtî sıfatları olan Semî sıfatıyla duyar, Basîr sıfatıyla görür. Hakkânî sıfatları görsel benliğine bağlayan kişi, yaptığı hamdın cahilidir. Oysa mülkün Hakk’a aidiyetini gören için duymak, görmek, söylemek, irâde etmek Hakk’la ve Hakk içindir.

Ârif kişi kulluk edebini muhafaza etmek sûretiyle Rabbına hamd eder. Kul için hamdın en güzeli, Rabbi için yaptığı secde. Zira, secde ile kul izâfî benliğin yokluğunu, Rabbin varlığını hâl dili ile ifade eder. Kul için hiçliğin anlamı secdede tahakkuk eder. Görsel benlikten kurtuluş olan ‘felah’, namazda edâ edilen secdededir. Tıpkı rükûda sübûtî sıfatların Hakk’a aidiyetinin ikrarı gibi. O’nun yakınlığı olan ‘ev edna’da, O’ndan gayri yoktur.

Namazdaki rükû, sıfat tecellîsinin; secde ise, Zât-i tecellînin izhârıdır. Rükû ve secde Hakk’ın kulunu sevdiğinin isbatıdır.

Mânevi zevke dayanan bilgiye göre zâhirdeki Mescid-i Haram’ın bâtındaki tecellî semâsı mele-i a’lâ, kuldaki tecellî mahallî ârifin sadrıdır. Sadrın merkezi olan gönül Rabbanî ilhamların evidir.

İnd-i ilâhîdeki sırrların dile geldiği en yüce meclis olan mele-i a’lâdaki mânâların, gönül ehlince işitilmesi, sessiz ve kulaksız olup Cenab-ı Hakk’ın bir lütfudur. ‘Mele-i a’lâ hakkında hiçbir bilgim yoktu.’ (Sâd 38/69); şayet Allah Teâlâ hidâyet ve ihsân eylemeseydi!

Sadrın genişlemesi, göğsü daraltan her sıkıntı ve ağırlıktan arındırılmasıdır. Beşerî özelemler ve dilekler kendi ağırlıklarını da birlikte taşırlar. Zihnin yoğun yük, lâtif canın mânâ belini bükür. Bazen de hakikatlerin hakikatının idrâk edilebileceği iddiası göğüsleri daraltır. Ancak bütünüyle Hakk’a yönelen nefis genişliği tadar. Hangi mânevî dereceden gelirse gelsin, “nereden yola çıkılırsa çıkılsın yüzlerin Mescid-i Haram’a çevrilmesi” (Bakara 149-150) kalbin, ihrama girmesi gibidir. ‘O yüz’ ki kulun zâtıdır, ihramın sırrı, nefsanîyetin ruhâniyet semâsından menedilmesidir; “öğüt verildiğinde öğüt almayan” ve ihrama girmeyen canlar,

mânevi dereceleri katetmekten alıkonurlar, “onlar mele-i â'lâyı dinleyemezler”. (Sâffât 37/13-8)

Kişinin yöneldiği mânâ onun kıblesidir. İzâfî benliğin kıblesi emmare nefis, ihrama giren canın kıblesi Rabbın cemâlidir. Ârifin varlığı güvenli şehir olan Mekkenin timsali olup, sıfatı emindir. Sevgilinin cemâlinin görüldüğü yer, kâmilin sadrındaki tecellî evi olan gönüldür. O evde kudreti ilâhîye hüküm sürer; Hakk'ın muradının gayrı bir murad barınmaz. Onlar ki, dünya hayatına aldanarak, özvarlıklarındaki Hakk'ın sıfatını tanımazlar, “Mescid-i Haram'dan alıkoydular diye birbirlerine beslenen öfke ve kin sizi haddi aşmaya sevk etmesin.” (Mâide 5/2) yüce ayetinde bildirilmiştir. Zira, her can sorguladığı ve suçladığı işin hesabını kendi nefsinde bulur. Hakk'a teslimiyette asıl olan, îmanın aklıyla birlikte, iyilik ve sakınma duygusunun korunmasıdır. Mânevi temizlik, hiçbir aşırı tepki ve suizannı barındırmamak demektir; mânâ âleminin, “oranın bakımına memur olanlar ancak Allah'a, karşı gelmekten sakınanlardır”. (Enfâl 8/34)

İhrama giren her can Hakk'ın nazarında eşittir; iyi-kötü, güzel-çirkin, kadın-erkek ayrımı yoktur. Hakk'ı ve eşitliği inkâr eden kişilik, kendi sadrındaki yüceliğe erişemeyen benliktir. İzâfî benliğini kurban edecek gücü bulamayanlar, sadrın temizliğine gereken ihtimamı göstermeyip; benliğin fenâsındaki sırrı ve maksadı anlamayanlardır. “Kurbanlıkları yerine ulaşıp alıkoyanlar” (Fetih 48/25), bilgisizlik ve bilinçsizlikte ortaklırlar.

Hakk'a ortak koşanların göğüsleri izâfî benlik kırıyla kaplıdır. Bu nedenle özdeki cevhere yaklaşılamazlar. “Müşrikler kirlidir. Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar.” (Tevbe 9/28) Şirk sahibinin mülk ve melekûtiyet üzerinde benlik iddiası emmare nefse ait olup, kurban edilecek hayvan odur. Nefsaniyet sınavı her ferdin en zayıf olduğu mânâda yapılır. Bu bir özlem olabileceği gibi, bir tehdit veya bir korku da olabilir. Muhabbetullah ateşinde ise her katılık erir. Erimeyen iddia, hakiki sevgiyi tanımayanların mertebesidir. Rahmetin yerleştiği gönül lâtiftir. Sorgu ve hesabın yerine muhabbet, öfke ve şiddetin yerine yumuşaklık ve anlayış yerleşmiştir. Hacc-ı Ekber günü öze dönüş günüdür. Yüzlerin hasretten vuslata çevrildiği, canların Canan'a erdiği gündür. Öze eren Hakk'dan söyler, Hakk'la söyler, Hakk'a söyler.

Ey dost! Her kim bir ayetin sırrıyla tahakkuk ederse cennet nimetini tadmış olur. O nimet bekâ yurdunda ona giysi olur. Hakk nûrunun giysileridir âlemlerdeki sûretler. Mânâların dizilişi Elif Lâm Mîm iledir. Beyân ehlinin nûrudur Hâ Mîm. Ehl-i irfân bilir. Aşkı aşka düşenlerin bildiği gibi, Hakk'ı Hakk'a erenler bilir. Hüviyet Ha'sıyla, Muhammediyet Mîm'ini insan-ı kâmilde birleyenler bilir. Mîm'in bir yüzü mâlikel mülk'e, bir yüzü mülke bakar. Hangi yöne dönse Sûret-i Hakk, döndüğü yere ayna olur. Bâtınla zâhir-evvelle âhir hem dem aşikâr olur.

Nefsine takvasını ilham edene Aziz ve Hakîm Allah'a hamd olsun. Zât-ı Hakk'a kul olmaktan daha büyük nimet ne olur! Kimi bilgi vardır, “belki o bir fitnedir velâkin çoğu bilmez”. (Zümer 39/49) En faydalı bilgi edeb, en hayırlı ilim güzel ahlâktır. “Aklın faaliyetine benlik kiri bulaştırmayanlar bilir.” (Zümer 39/9)

Nasıl ki kendini teşhir edencesine yaşam, nefsâniyetin işareti ise, herkesden gizlilik de benliği önemsemenin delilidir. Fakr'ın hakikatında ne varlık, ne de yokluk iddiası yoktur. Hataya nâdim olmamak kadar, nefse kusursuzluk aramak da benlikteki gizli kibirdir, “O ne fenâ yüküdür.” (Tâhâ 20/101) Güneş doğmasa gölge olmaz. Nûr olmasa sûret bulunmaz. Görsel benlikten ölmeyen can yeniden yaradılışı da tadamaz. “Sura üfürüldüğü gün” (Tâhâ 20/102), ne yakınlığın ne de uzaklığın kalmadığı, her canın sırrının kendi zâtında belirdiği gündür. Kalbleriyle Hakk'ın huzurunda bulunup, göğüsleri Muhammediyet nûruyla dolu olanların; hakikat ilminden nasibi olduğunu, Sûra üflenışı nefsinden duyanlar bilir. Fenâ borusundan

Sûra üfürüldüğü gün, kesretin vahdete dönüştüğü, özün öze erdiği gündür. Sûra ikinci kez bekâ borusundan üfürüldüğünde, her can âhirdeki sûretini bulur. Âhiret vücûdu sûretteki şeklini, fanî benliğin mânevî halinden alır. Benliğin hâli ise ya cennet bahçelerinden bir bahçe, ya da cehennem çukurlarından bir çukurdur.

Ey Aziz! Zorlayıcı zanların kendisine perde olup, idrâkin boyutlarıyla sınırlanan insan îmanın hakikatından mahrumdur. Zira, onun yaşamı ve amelleri îmana değil, kendi tercihlerine dayanmaktadır. İmanın dayandığının kalblere emniyet veren mümin sıfatıyla Hakk Teâlâ olduğunu müminler bilir.

Mâsivânın sarhoşluğundan hâlden hâle dönüp, birbirleriyle çatışıp, çalkalananlardan “Her biri boyunları bükük O’na gelirler.” (Neml 27/87) Kimileri korkuyla, kimileri aşkla sevk edilirler. Tevhid sırrını ve varlığın hakikatını göstermek üzere, “o gün Sûra üflenir de onların hepsini bir bütün olarak bir araya getiririz.” (Kehf 18/99) Tevhidde cem‘ulcem’ sırrını sûrette sîreti görenler bilir. O halde ey can! Benlik yükünden arındırılmak üzere nefsenden üflendiğinde, özündeki tecellîyi tanırsın. Görsel benliğinden ölenlerin yeniden yaradılışına bizzat şâhid olursun. “Yeniden yaradılışa ibret olmak ve bilmeyiniz bir şekilde yeniden var edelim diye aranızda ölümü takdir ettik.” (Vâkıa 56/61-62) yüce ayeti bu sırrı bildirir. Her eğreti zan ve şüpheden, her zorlayıcı duygu ve alınganlıktan, her bencil arzu ve yersiz korkudan, her iddia ve haksız ithamdan ölenlerin, Hakk’da fânî ve Hakk’la Hakk’daki bekâsına şâhid olmak üzere tevhidin aydınlığına kalkarsın. “Bir de ne göresin, ayağa kalkmış bakıyorlar.”; Hakk’ın hüküm ve takdirindeki mânâ ve sırrların tecellîsine, edeble ve aşkla (Zümer 39/68). Bakıyorlar, Hakk’da dirlik bulma lütfuna nail olanlara kavuşmak için. Kur-an nûrunu gönlünde, mânâ sırrını yaşamın her anında tadanlarla kavuşmak için. Sûra üflenişin sırrına erip de yeniden yaradılışın hazzına erenlerle vuslat gününde buluşmak için.

Ey dost! Her gözün ufku birbirinin aynı değildir;
Kimi göz vardır, mezhebi kadar görür,
Kimi göz vardır, şeriatı kadar görür,
Kimi göz vardır, bütün şeriatları kendinde görür.
Her aklın ışığı birbirinin aynı değildir;
Kimi akıl vardır, faydasız bilgiyle doludur,
Kimi akıl vardır, hüküm vermeğe meraklıdır,
Kimi akıl vardır, kısıtlı akılla işini noktalamıştır,
Bilki, müdrîk akıl, kendini Allah’a veren candadır.

Zannın neyse, gönlünün sûreti de odur. Amelin neyse özünün sûreti de odur. Mânâ kabın neyle doluyorsa, sunduğun şerbet de ondan olur. Kimde bir sertlik varsa, gönlünün hâli de odur. Mahşer günü her ruh, ameline göre kendi sûretini bulur. Âhirdeki sûret amel ipliğiyle dokunmuştur. Yaşamın, Hakk’ın muradına uygunsa, varlığın bütünüyle O’nu zikrediyor demektir. Hâlin, zikrine uymuyorsa, varlığın baştan ayağa riyâ içinde demektir.

Hakk zikrini gönlüne çek, her sözün sevgi olur;

Sevgiyi gözüne sürme çek, her gördüğün Sevgili olur.

Sevilmeyi arayanlar, Sevgiliyi bulamazlar;

Sevgili, sevip de sevgiden ölenlerin gönlündedir.

İsimler değil, eserler önemlidir. Sözcükler değil, fiiller değerlidir. Bütün sözler, bir görünüşten ibarettir. Seni görenin söyleyecek sözü kalmamıştır Sevgilim! Kabımda hiçbir bilgi kalmasa ne gam, Seninle, Sende olduktan sonra!

Refik-i âlâ Zât kullarına Rafidir; ilmî derecelerini keremiyle yükseltir. En imrenilecek derece rahmet ve hidâyet nûruyla Allah'a kulluktur. Her yokluğun yeni bir başlangıç olduğunu benliğinden geçenler bilir.

Yokluktan varlığa gelenler, hoşgörü ırmağında yıkanıp da öyle varmışlardır huzur sahillerine.

Ey dost! Gönül mâdeninde çalışan aşkın işçileriyiz hepimiz; muhabbet damarlarında saklı duran tertemiz cevheri zâhire taşıyıp, her canlıyı kucaklamak için varız. Her canlının sıfatında kaim Hakk'ın tecellisine şehadet için. O halde, ne varlığın, ne de yokluğun Hakk'ın tecellisine olan şehâdetine engel olmasın. Nasıl engel olsun ki, O'nun tecellisinde, O'nun gayrı olsun!

Kulluk şuhuduna varmayan, Rabbını görmekten perdelidir. Hakk'a şehadet ise, Hakk'ın muradınca olur.

Nefsinin tasallutundan halâs olan can, her hâlinden hoşnud olur. Her şeyin değerini bilerek yaşamak, bireyin kendi değerine ermesi demektir.

Özün değil, kabuğun önemsendiği âlemde, içiboş sözlerle kendini kandıranlar Rabba değil, kendi nefislerine kulluk yaparlar. Dostun dostluğuyla yetinmeyenler yalancı dostlar edinirler. Sanal dünyaların peşinden koşturanların zindanı, ya kendi korkuları ya da kendi tutkularıdır.

Ârifi ârifler tanır; yalancı, yalanlardan anlar.

Gönül ehli, gönül ehlini arar; dostun dilinden, dostlar anlar

Gönül şifâ bulmadan, beden şifâ bulmaz.

Can candan geçmeden Canan'ı bulmaz.

Söz biter sohbet bitmez; sohbet biter sukût bitmez.

Aşk biter, muhabbet bitmez; hasret biter, vuslat bitmez.

Ha Mîm o tecellî nûrudur ki, Hakk'ın sıfatları kulun sırrında zâhir olmuştur.

Velâyetin bidâyeti hidâyet, nihayeti rahmettir.

Razı olandan razı olunur. Veren karşılığını bulur.

Sevilen, sevilmesi murad edildiği için sevilir.

Seven ve sevilenin tevhidinde sevginin hakîkati aşikâr olur.

Hakk'ı bilen, Hakk'ın gayrını bilmez olur.

Karanlığı bulunmayan aydınlık ârifin ruhundadır. Sonu olmayan mârifet gönüldedir. Zira o, her an sırrıyla Hakk'ın huzurundadır.

Bil ki sırrı olmayan ayna düz camdan farksızdır.

Sırrın cilâsı ise ibâdet, muhabbet ve tevâzudur.

Dünyayı vermedikçe fenâya eremezsin

Âhireti vermedikçe bekâya eremezsin

Varlığı vermedikçe Hakk’a rücû edemezsin

Her âlemin vasıtası farklıdır. Mânâ âlemine gönülle, melekût âlemine ruhla, sırrlar âlemine nûrla gidilir. Hakk’ın kuluna olan tecellîsi nûrun kendisidir. Kul, o nûrla yürür, nûrla ışıtır, nûrla görür. Namazın edâsındaki kıyam, tecellî eyleyen isminin sırrıyla Hakk’ın huzurunda durmaktır. Zira sırr-ı insan, sûret-i Hakk’tır. Varlığı ahfâda birlemenin hikmeti, Zâtî tecellîde sûret ve idrâkların sâkıt olmasıdır.

Huzuru ilâhîde Hakk’ın gayrı mevcut olmaz.

Ahfâ tecellîsi her kula nasib olmaz.

Rükûda sübutî ve beşerî sıfatlar (7+4), secdede ise varlığın tümü Hakk’a iade edilir.

Deryaya dalmadan deryanın sırrı görülmez.

Öze varmadan sırr-ı insan bilinmez.

Nefsine düşkün olan sığ denizde yüzmeyi yeğler.

Tevekkülü sağlam olan deryayı nefesine yeğler.

Ârif olan bilir ki, deryanın sinesinde sükût edilir. Zira sükût edebtendir. Tanımadığını methetmek de, anlamadığını eleştirmek gibi bilgisizliğin delilidir. Bilgi arttıkça sükût, sözün yerini alır.

Hakk’ın hitâbını nefisler duymaz, gönüller duyar.

Nefsin kulağı, kendi heveslerinin sesini dinler.

Âhiret için ibâdet edenlerin, dünyayla avunanlardan farkı yoktur zira onlar da, ukbâ ve dünya hevesleriyle Rabblarından perdelidir.

Vasıtaların hepsi maksada varmak içindir. Maksad hâsıl olmuşsa kul Hakk’a rücû etmiş demektir.

Bekâsında fenâsını bilen, şehâdetinde de şâhidliğinden geçen nefstedir Hakk’ın nûru.

Dünyada ses bırakmak isteyenler, Hakk’ın sesine hasret giderler.

Mezhebiyle övünen, bütün mezheplerin O’ndan geldiğini bilmeyendir. Tarikatıyla övünen, bütün tariklerin O’na yöneldiğini bilmeyendir. Sevenlerin ve sevilenlerin mezhebi Hakk’ın muhabbetidir. Muhabbetullah, bütün mezhepleri, bütün tarîkleri, bütün şeriatları içinde barındırır. Zira bütün canlar O’nundur. Hakk geldi mi bâtl gider; aşk geldi mi farklılık biter. Sen senden gittin mi, sendeki heves ve mâsivâ toptan gider. Şirkten kurtulmuş bir canla Hakk’a rücû ne güzeldir! Alınan her nefes Hakk’ın bir rahmetiyse, o nefesi huzur ve ismet içinde kullanmak da Hakk’a ibadettir. Bil ki Hakk’a rücû, Hakk’ın kulunu cezbediştir.

Ey dost! Kim hangi kaynaktan içmişse, aldığı zevk içmiş olduğu kaynağın mârifetine uygun olur. Kim hangi cevherden aydınlığını almışsa, yansıttığı ışık da feyzini almış olduğu güneşin kemâline uygun olur.

Kulda zâhir olan Hakkânî isimlerin Hakk'ın katındaki en saklı, kutsî isminin nûruyla buluşması, “Yüzlerin ıslıl ıslıl aydınlanmasıdır.” (Kıyâme 75/22) Nûr üstündeki nûr odur. O nûrla kul “Rabbına bakar.” (75/23) Gerçekte gören ve görülen Zâtın nûrudur. Nûrun nûra yansımasıdır ki, yüzlerin parıldamasına vesile olur. İlâhî nûrun isim ve sıfat giysileriyle tecellîsi kulun yüzaydınlığıdır. Yüz ki kulun zâtının sûretidir, yüzün ışıldaması Hakk nûrunun tecellîsine şehâdettir. Bu şâhidlik, kimileri için lehte; “yüzleri ağaranlar, onlar Allah'ın rahmeti içindedirler.” (Âl-i İmrân 3/107), kimileri için aleyhte olur, “hatta mazeretlerini sayıp dökse de insan kendi kendinin gözlemcisidir.” (Kıyâme 75/14-15)

Tecellînin gözlemcisi kul nefsinde sükût eder. Sükûtun muhafazası sırrından seslenişe vesiledir. Şekille avunan gönül, özün sesini dinleyemez.

Mâsivâdan taleb edeceği bir şey yoksa, nefsinden gelen bir sözün de kalmamış demektir. Nimetlere yönelik muradın da yoksa, ihtiyacın Hakk'ın muradında erimiş demektir. Kulun gerçek ibâdeti, kendine vehmettiği varlığı bütünüyle Hakk'a teslim etmesidir. Teslim olanın irâdesi, Mürîd'in irâdesine tâbidir. “o gün yüzler ıslıl ıslıl, güleç ve sevinçlidir” (Abese 80/38-39)

O halde ey can! İlâhî ahlâka yönelirsen, özenen değil, özlenilen olursun. Resulullah'a (s.a.v.) uyarsan taklid edilen değil, takib edilen olursun. Peygambere uymak onun sünnetine uymaktır ki, takib etmenin maksadı da budur.

Aksi takdirde, mânâsı yaşanmayan ve dayanağı hakîkat olmayan özentî bir sûret olarak benlik, kendi iddiasına esir olur. Kulluğun kemâli Muhammedî ahlâka ermekle tamam olur. Kulun Hakk'a rücû etmesi, onun ubûdiyete urûcudur. Zira, her can kul olarak Hakk'a döner.

Her yüzün yöneldiği bir yön vardır. Ârifin yüzü Hakk'ın yüzüne dönüktür zira o, “nereye dönerseniz Hakk'ın yüzü oradadır” ayetiyle tahakkuk etmiştir. (Bakara 2/115)

Yakîn ehli bilir ki, îman koşulsuz aşktır.

Her cana aşk olmuş Leylâ
aşkı leylâdan gayrı kim bilir,
Her yöne yüz olmuş Mevlâ
nûru nûrdan gayrı kim görür.

Hakk nûrunun tecellîsine şâhid kullar ruhuyla, sırrıyla secde eder, “onların nişanları yüzlerindeki (zâtlarındaki) secde izidir.” (Fetih 48/29) Zâtî secde halkın yokluğu (fenâsı), Hakk'ın varlığı (bekâsı)dır. Nitekim ibadet, hidâyetin delili, muhabbet, Rabbın nimeti; edeb ve tevâzu, kulluk ziynetidir. Ey can! Kendini tanıman kendindeki mânâ ve sırrları tanımandır. Her ferdin kendine lâıyk bulduğu sıfat giysileri vardır. Büründüğün sıfat sendeki tecellîyi sana tanıtır. Her asırda görülen nefsanîyet deccallarının kendilerine lâıyk buldukları giysi ise mehdilik iddiasıdır. İddia sahipleri, “o gün yüzler vardır ki asık suratlı ve buruşuktur” (Kıyâme 75/24) sırrının muhatabıdır. Hakk nûruna eren canlar ise her sıfatı sahibine iade etmiş, kulluğun huzuruna ermişlerdir; “Onların yüzlerine ne bir leke bulaşır ne de bir horluk gelir.” (Yûnus 10/26) İdrâk edemediği bir şeyi kısıtlı akıl kabul etmek istemez. Oysa her idrâk kendi yetersizliğinin şâhididir.

Bireyin yaşamdaki serüveni Hakk’a olan muhabbet yolculuğudur ki, sevginin gücü onu kendi hakîkatine kavuşturur.

Yakınlık gelince uzaklık kalkar. Vuslat gelince ayrılık kalkar. Sorarlar; gönül diliyle edeb dili bir midir?

Aşk diliyle Hakk dili farklı mıdır?

Aşkın şehvetle ne işi var!

Dostluk gelince farklılık kaçır. Aşk gelince bâtil kaçır.

Sevgiden daha gerçek ne var!

Sevgisiz nefesin, cansız sûretten ne farkı var!

Eğreti sözün, ölü torağından ne farkı var!

Bu âlemde pek çok göz sahibi var velâkin Sevgiliyi sevenler görür.

Bir dost sordu; Hızır orucu nedir?

Dedim ki; onu bilmem. Ben kendi orucumu bilirim.

Senin orucun nicedir?, dedi.

Hızır orucunu bilene sor, dedim; onu bilen bunu da bilir. Her ibâdetin değeri onu edâ edene göredir. Kimilerinin orucu bedene cefâdır, kimilerinininki ruha şifâdır. Söz vardır derde dermandır. Söz vardır dile belâdır. Nefsinin kırılğanlığı nerdeyse Hızır orucu da oradadır. Sabredemediğin şey her ne ise, candaki Hızır sınavı da oradadır. Her can kendi hâlini en iyi bilir. Gülen, kendi hâline güler. Ağlayan da kendi hâline ağlar. Gülüp-ağlamayı bırak da öze dal! Hâller akıp gider. Kalıcı olan nedir? Onu ara, onu bul!

Sözün neyse hâlin de öyle olsun.

İnancın neyse yaşamın da öyle olsun.

Aşığın işareti aşkından ölmektir.

Ârîfin işareti her işaretten ölmektir.

Tecellî ise bizatihî işarettir.

Kendinle yüzleşen kendinsin. Kendinden çık ki Hakk’ı göresin. Niyetinde samimi, amelinde sâdık olan sırra varır. Zâhirle bâtını birleyen şehir neredeyse, insan-ı kâmil de oradadır.

Aşıkla Mâşuğu birleyen kim ise, sûret-i Hakk odur.

Hamd kimdeyse, kemâl ondadır.

Kâlem kimdeyse, kitâb ondadır.

Hasretim o cana ki Canân ondadır.

Gül solmadan sen tenden geç
Gün batmadan sen senden geç,
An geçmeden sen candan geç

Sur göçmeden sen sırrdan geç.

Gözü gözden ayıran nedir, bir bakıştan öte!

Özü özden ayıran nedir, kirli nefisten öte!

Dindar olmağa gayret etmekle dini yaşamak arasında dağlar kadar fark var.

Söze özenmekle öze ermek arasında binlerce kulaç var.

Mânâyı tarifle uğraşanların gönlünü dinleyecek vakdi yoktur. Özünü dinleyenin fuzûli söze tahammülü yoktur.

Her duyduğun Hakk'dan ise, her sözünle de Hakk'a hitâb ettiğini bil.

Aşkî hâl ehlinde ara. Hakk'ı nûr ehlinde ara.

Senin için gülistan ne ise, gülün kokusunu kendi gönlünde ara.

Ey dost! Yemeği târif edenden değil, onu pişirenden tad.

Her kalıp aslına uymaz. Her mânâ kaba sığmaz.

Bâtındaki sır ne açılır, ne de gizlenir.

Her can kendi sırrının şahididir.

Zâhirde âşikâr olan her şey Sevgilinin bûsesidir.

Her dünya ahengini kendi dönüşünde bulur.

Her ferd yaradılış sırrını kendi fitratında bulur.

Her kulun felâhı, kendi amelindedir.

Her gönlün gülistanı kendi özündedir.

Hiçbir sûrete bürünmese de ilâhî aşk daimidir.

Zira o; Hakk'ın sıfatı ve Rabbın cemâlidir.

Her mânâ gözdür cana
Hakk'ı görmek için,
Her nefes aşkdır ruha
Hakk'a ermek için.

Her güneş ışığını kendi ateşinden alır.

Her can varlık sırrını, kendi yokluğunda bulur.

Meyvası zâhirde olsa da tohum toprağın içindedir.

Gönül hâlden hâle dönse de huzur kendi sinesindedir.

Benzerin benzeri olmaya çalışma; benzersiz ol!

Her nefes bir mânâyâ koş; nalınsız ol!

Sûrete aldanma, sûrete gel!

Sandala kanma, deryaya gel!

Dost der ki; bize gönlü çıplak er gerek! Her sıfattan soyunmuş dilber gerek!

Hâli aşk olanın, lisânı da aşkdır.

Gönlü deryayla dolanın her sözü deryadandır.

Her harf bir mânâ kapısı, her can Canânın kitabıdır.

Herkes seni arıyor velâkin hepsinin gönlündesin.

Hepsi Senden dertli velâkin hepsinin dermanısın.

Kusur ne gözde ne de aynada. Bil ki noksanlık kişinin kendi nazarında.

İster bir yıldız olsun, isterse bir mum, her ıfık Hakk nûrundan bir yansımadır. İster âmâ olsun, ister topal topalı yürütüp, körü iyileştiren kudret O'dur.

Çamura batmak istemiyorsan, başsız, ayaksız ol.

Kendinden âzad olmak istiyorsan taşsız, kanatsız ol.

Gönlü açıp, ona kilit vuran bil ki O'dur.

İster ölü olsun, ister diri yoku var eden Hâlık O'dur.

Ne bir şahin ol, ne de güvercin. Her sıfat ruha bir ayakbağıdır.

Bil ki Zümrüdüanka, gaybın da gaybında her tuzaktan azâd olmuştur.

Hayata karşı doyunluk nedir? Yitip gitmekten öte!

Yitirdiğin nedir, fânî varlıktan öte!

Huzurun delili nedir, sessizlikten öte!

Sen seni unuttuğun zaman O'nu hatırlarsın.

Sen sende kaldığın kadar özden uzaktasın.

Dalgıcın varlığı deryaya aittir.

Ârifin nefesi Rahmân'a aittir.

Ruha ruh katan cevher bâkir niyettir.

Cana can katan bedel Canân'a teslimiyettir.

Hakk'a giden yol, gül bahçesinden geçer.

Gönlü gülle donanan tevhid sırrına erer.

Aşkın kendisi Hakk'ın tecellisine aynadır.

Ârifin gönlü Zâtın tecellisine aynadır.

Ey dost! Deryanın muhabbetinden sahile erişen rahmet ne ise, kumsaldaki zerrenin nasibi de odur.

Hakk'ın hamdından varlığın nasîbi neyse halkın hamdı da odur. Hakk'ın lisânı aşkıdır. Esmâü'l Esmânın vücûdu aşkın zuhurudur. Hakk'ın tecellisinde aşktan uzak durulmaz. Ârifin sırrında Hakk'ın gayrı bulunmaz.

Denize dalıp da denizle kucaklaşmayan can var mıdır? Ey gönül! Özlemini duyduğun şey kendindeki gizli cevher olsun. Zira, insandaki saklı değer onda tecellî eyleyen öyle bir aşkıdır ki seni kendi aslına, karanlığı olmayan aydınlığa döndürür. 'oku' emri odur ki, fethi mübîn ve Fâtîha ârifin sırrında zâhir olur. Kâmilin varlığı Hakk'ın varlığına ayna olur.

Huşû, her nefeste Hakk nûrunun kulda yansımasıdır. "Hiç kuşku yok ki huşû sahibi müminler salâha ermişlerdir." (Mü'minûn 23/1-2) Müminin gönlü huzurla doludur zira, izâfî benliğinden arınmış her can kurtuluşa ermiştir.

İmanın kemâliyle bilinmesi yakîn nûrunun gönlünde yerleşmesiyle mümkün olur. Gözlerdeki ikilik perdesi kalkınca, huzurun ferahlığı kalbi sarar. Huşûnun varlığının isbatı kulun sabır ve salâtındandır.

Zât nûrunun sıfat nûrunu sarması nûr üstündeki nûrdur. Sıfat tecellîsiyle beşerî ahlâkı ilâhî ahlâkla aydınlanan mümin, Zâtî tecellîyle Hakk’la Hakk’da bekâ nûruna kavuşmuş olur. Nûr üstündeki nûr O’nundur.

Zulmet ehli, nûranî sıfatlardan hoşnud olmasa da, “Allah, nûrunu tamamlayacaktır.” (Saf 61/8) Zulmet ile nûr kulda müstereken bulunur. Acz ve fakr zulmetin, huşû ve huzur Hakk’ın rahmetinin delilidir, “kuşkusuz bu husus huşû sahiplerinden başkasına ağır gelir.” (Bakara 2/45)

Zulmet ehli odur ki, Hakk’ın tecellîsini görmez, gönülden duyup, mânâyı işitmez. Zulmetin gözleri sebep örtüleri ile mühürlenmiştir. Azâb ehline azâb örtüsü tatlı gelir, korkutucu gelmez. Kilitli kalbler hezeyânı bilir, huzuru bilmez; kalıbı bilir mânâyı bilmez.

Ölü candan sedâ gelmez. Diri kalbden nidâ bitmez. Kimilerinin gönül ekranından derya görünür, kimilerinin kalbi, “engin denizdeki yoğun karanlıklar gibidir”. (Nûr 24/40) Kimde hoşgörü yoksa onun nûrdan nasibi yoktur. “Allah kime nûr vermemişse, onun aydınlıktan nasibi yoktur.” (Nûr 24/40) Her kim ne görmüşse kendindeki mânâları görmüş olur. Kim, kime nasıl davranıyorsa kendindeki bir sıfatı karşısındakine lââyık buluyor demektir.

Her kim ne açıklamışsa, kendi hâlini açıklamış olur zira “her biri kendi niyazını ve tesbihini bilir”. (Nûr 24/41)

Her bilgi kendi sınırını da birlikte getirir. İlim, Hakk’ın sıfatı olup, her şeyi hakkıyla bilen O’dur. O’nun ilmindeki yolculuk sonsuz ve sınırsızdır çünkü, Hakk’ın “rahmeti ve ilmi her şeyi kuşatmıştır”. (Mü’min 40/7)

Aşıklık ve mâşukluk birer ünvandır. Ârif odur ki, her unvan ve kayıtdan soyuna, Nûr’un Nûruna teslim ola!

Teslimiyetin içine zulmet gölgesini taşımaya!

Güneşin doğduğu yerde güneşin aydınlığı varlığa giysi olur.

Karanlığı olmayan âlemde dostların giysisi nûru’l envâr olur.

Nûru bilip nûra gelen, her ilmi nûrdan alır.

Nûru görüp nûra eren, her gördüğü Nûrların Nûru olur.

Ey dost! Bir şeyin özü onun mânâ ve sûretini kendinde barındırır. Ne var ki, mânâ âleminden madde boyutuna gelen sûretler, hakîkatı görmeyi murad ederlerken, mânâ ve sûretlerin hakîkatın bir vechi (yüzü) olduğunu bilmezler. Oysa bir şeyin dışı sûret, içi mânâ, zatı özdür. Deniz mânâ, dalga sûret ise her ikisinin özü ve aslı su değil midir? Âlem-i Lâhût öz, âlem-i melekût mânâ, âlem-i mülk sûrettir. Hakîkat öz, tarikat mânâ, şariat sûrettir.

Hakk’ın katındaki ana kitab öz, canlı kitab olan insan mânâ, yazılı olan kitab sûrettir.

Hissiyat, sûretin; akıl mânânın gerçeklik, özündür. Ağacın sırrı meyvasından âşikâr olur. Farkı sıfatından mâlum olur. Tecellînin tarifi olmaz, şâhidi olunur. Ne zaman ki gönül kendindeki mânâları okumaya başlar, okumanın mazharı olur. Gönlün okuması aşklardır.

Aşkın kuralı aşık olmaktır. Öz, mânâya; mânâ da sûrete aşıktır. Zira her kim kimde öze ait bir şey görse ona aşık olur. Zâtı itibarıyla gören, görülen ve göz bir olunca aşk, varlığın kendindeki sırrı dile getirmesine vesile olur. Gönül, kendi sûretine, gönlün sahibi de gönlün öze olan özlemine aşıktır. Tıpkı mürşidin, müridinin aynasından gördüğü Zâtındaki tecellîye aşık olması gibi, mürid de mürşidinin aynasında gördüğü sûret-i Hakk'ın cemâline aşıktır.

Ses gitti mi sedâ biter
Aşk gitti mi can biter
Bütün canlar aşk olsa
Ne söz ne mânâ biter

Ey aziz! Allah'a hamd ve dua et ki, Allah Teâlâ da sana kendi hamdı ve kendi lütfuyla karşılık versin.

Dua vakdi, Rabbinin senden dua etmeni murad ettiği vakittir. Bu vakdi nasıl bilirim?, dersin; senin dua ettiğin vakit Hakk'ın duanı işitmeyi dilediği vakittir derim. "Dua edince dua edenin duasına cevap veririm." (Bakara 2/186)

Bu genele verilmiş olan bir va'addır.

Duanın kabul edileceğinin işareti nedir? diye sorarsan; ettiğin duanın karşılık bulacağına olan kesin inancındır derim. Bu da özele olan hitab ve va'd-ı vuslattır. "Dua edin, duaya cevap vereyim." (Mü'mîn 40/60)

Kesin inanca nasıl erilir diye sorarsan?, kendi duasına inanmayan bir temenninin hükmü nedir? diye sorgularım. İnancına uygun olmayan bir yaşam sahibi, şah damarından daha yakın özdeki varlığa karşı ne kadar içtendir? derim. Oysa dua, "alçak gönüllülükle ve içten" yapılır. (A'râf 7/55) İnanca uygun yaşam nasıldır? diye sorarsan; dili-gönlüyle, fiili-özüyle, zâhiri hayrlı amelle, bâtını güzel ahlâkla donanmış olarak edâ edilen yaşamdır, derim. Zira, "O'na o güzel isimleriyle dua edin" (A'râf 7/180) ayeti celilesi, Esmâü'l Hüsnâ nûruyla nûrlanmağa davettir. Hayr için yapılan dua Hakk'ın rahmetini, şer için niyaz da azabını çağırır. "İnsan hayra dua eder gibi şerre dua ader." (İsrâ 17/11)

Duanın âdâbı, umudu ve sakınmayı birlikte muhafaza etmektir ki, edeb ve muhabbetin arasına zulmet girmesin. Hayrı dilemek, şerrin sükûttur. Hüsnü zan beslemek suizannın sükûttur. Kendinle uğraşmayı terk etmek, nefsin sükûttur. Ey can! Cuma'nın hakikatına erdiğin gün, âfâk ve enfüste Rabbinin tecellîsine şahid olup, duanın hakikatıyla buluşmuş olduğun o andır ki, kendini kemâliyle tanıyan kimsenin her sözü hamd olur. Hayatının her anı ettiği duaya uygun bir vücûd olur.

Ey dost! Kiminin gönlü mazhar-ı aşktır, onun işi idrâk ile değil, ilham iledir,

Kiminin gönlü Makam-ı Hızır'dır, onun işi keramet ile değil, hikmet iledir,

Kiminin gönlü cevher-i hadîddir, onun işi nâr ile değil, nûr iledir.

Referansı Hakk Teâlâ olanın her işi Allah iledir.

Sûret güzelinin derdi çok olur zira o, kendi güzelliğine kurban olur. Sîret güzelinin edebi çok olur zira o, güzelliğin gerçek sahibine teslim olur.

Seven sevdiğinde celâli değil, cemâli görür; kâmilin celâli de cemâl iledir.

Hâlınden hoşnud insan, rızâ bahçelerinden ırfân çiçeklerini koklar. Şikâyet eden her can nefsindeki ateşi körükler. Huzuru bulmamış benlik gelecek günlerden ümid eder. Anı yaşayan ârif, hem geçmiş hem de geleceği terk eder.

Ârifin mekânı Hakk'ın ihsânıdır
nereye gitse ona gülşen olur,
kâmilin vechi Hakk'ın cemâlidir
kime dönse ona rûşen olur,
kim ki nimeti Hakk'a yeğler,
cennet olsa ona hicrân olur.

Nûrun idrâki nûr iledir. Sırrına ermeyen kalbin ilmiyle, ameli bâtınına perde olur. Her kim neye meyletmişse yüklediği şey gönle sitem olur.

Kâmil odur ki kendini ifşâ etmeden irşâd eder. Kim ki bilgiçliğe heves eder, şeyhliği kendisine hüsrân olur. Kişinin Hakk'a olan yakınlığı nefesine olan uzaklığı nisbetindedir; kulluk edebi zâtına rehber olur.

Kim ki çok konuşur, onun perdesi de çok olur.

Kim ki sözü uzatmaz, onun vuslatı tez olur.

Demire soğukken değil, ateşteyken sûret verilir; kim ki Allah'a teslim olur, nefsindeki ateş nûr olur. Hakk'ın rızâsı neredeyse muradı da oradadır.

Ârifin muradı, Hakk'ın muradına şâhid olmaktır; nitekim Hakk'ın sınavına şâhid olmak, sınanmadığına emin olmaktan evlâdır.

Bir ileri, iki geri gidenin nasibi de bir bast ile iki kabzdır. Ârifin bastıyla kabzı, Hakk'ın muradı ve tasarrufunda yok olmaktır. Yoklu, kulu Varlıkla buluşturur. Hakk'la buluşanın ne yokluğu, ne de varlığı kalır. Sevgiliyi görmenin sırrı, O'nun sevgisinde kendinden kaybolmaktır. Eserlerine nazar edip O'nun gayrına bakmamaktır. Tecellîsinden gayrı da bulunmadığına göre, her bakışta cilve ve cemâline şâhid olmaktır.

Dalga mevcut olmasa da derya yine deryadır;

vehimler O'na erişemese de O, kulunun zannıyladır.

Dikkatlerin odaklandığı sanata dönük her faaliyet, seni senden arındırıyorsa, Hakk'a yakınlığın vesilesidir. Nefsini gururlandırıyorsa uzaklığın sebebidir.

Tahkirici inkârcılarıyla, taklitçi dindarcılarıyla Mutlak Varlığı kendi inançlarına sığdırmaya çalışanlar, Hakk'ın tecellîsini hiç tanımayanlardır. Özbenliğine duyarsız bir kişinin hayatı tanıdığı iddiası ne kadar gerçek ki! Aşırı uçlara kaçmadan anı olduğu gibi yaşamak, neden bu kadar karmaşık! Oysa hayatın Mutlak Sahibi o kadar zarif, o kadar latif, o kadar aziz ve o kadar gerçek ki!

“Onlar sıkıntıyı getirenlerin kendileridir velâkin, bunun bilincinde değildirler.” (Bakara 2/12)

Ey dost! Kişiyi rahatsız eden her şey ondaki bir fazlalığı gösterir; ister maddî, isterse mânevî boyutuyla olsun. Sıkıntıların artması fazlalıkların erimesi içindir. Şöyle ki, maddi zenginliklerin önemsenmesi hayalin peşine takılıp, musibetleri davet etmektir. Mânevî değeri izâfî benliğe nisbet etmek ise, ruhanî hazımsızlığın delilidir ki gönlü fesada uğratar. Her iki

halde de çare benlikten fakruriyettir. Yokluğunu bilen kişi yaradılışındaki sırta eren kişidir. Kulluğunun değerini bilen kişi Hakk’a eren kişidir.

Cismini bildinse heykeli bırak
 ismini bildinse aslına bak,
 Zâhir olan kayda girer
 her sıfat sahibine döner,
 Susuz kalmasın sakın gönlün
 deryaya dalınca hasret biter.

Bil ki üzüntü ve kedere teslim olmak kolayca kaçmaktır. Mârifet, sıkıntı ve sınav vakdinde, vakdin sahibine teslim olmaktır. Yakub’un (a.s.) “hüznümü ve özlemimi ancak Allah’a arz ederim” (Yûsuf 12/86) diyerek, Rabbiyle tevekkül ve teslimiyet içinde olması gibi.

Gönlü olmayan Kur’an ne söylesin!
 Sîreti görmeyen sûret ne ifade etsin!

Kişi önce kendini kucaklamalıdır ki herkesi kucaklayabilsin. Kendi elleriyle sıkıntıyı dâvet edeceğine, hoş görüsüyle rahmeti ve muhabbeti dâvet etsin.

Gönülden gönüle yansıyan mânâ ve sırlar sevgi kanalıyla ulaşır. Hakk’dan gelen nûrları tanımlamaya yönelik her ifade, sözcüklerin kalıbında aciz kalır.

Ey sevgili! Aklın gönülle birlikte anılmasındaki hikmet, hâl ile yaşanan mânâların idrâk boyutu itibariyle algılanmasını tesbit içindir. Öyle ki aklın ermediğine gönül erişir. Zira akıl delil arar, gönül ise delilsiz yaşar. Gönlün lisânı harfsiz ve sözsüz velâkin aşk iledir. Akıl ise sözcüklerle aşka kılıf giydirir. Gönül Hakk’ı Hakk’la dile getirir.

Akıl musikideki nota gibidir. Akıl sedef ise gönül onun içindeki inci gibidir.

Ey dost! Armonik titreşimler, notaların eşliğinde kendini ifade ettiğinde zikir, müziğe dönüşür. Duyan ve söyleyen her can tevhid ezgisinde birlenir. Bil ki en lâtif musiki ve duyarlı ibadet koşulsuz sevgidir.

Bencil her talep ve beklenti kesif bir perdedir. Nûranî perdelerin en güzeli ise ulûhiyetin tecellî örtüsüdür. Ârif kişi, ne isimlerin kimliğiyle gizlenir, ne de sıfatlara bürünür. O, Hakk’ın muhabbetinde fâni ve Hakk’la, Hakk’da Hakk’ın rahmetinde bâkidir. O rahmet ki kulunu, Rabbinin tecellisine şahid kılmıştır. Bekâdaki şuhûd, halkın yokluğunda, Hakk’ın varlığına tanıklıktır. Ulûhiyete şehadet, elest meclisinden itibaren her mertebede insanın, Hakk’a olan bağıdır. Halkı sevgi ve hoşgörüsüyle kucaklamak, bu bağın doğal bir sonucudur.

Ey aziz! Hakk Teâlâ Zâtı’na seçtiği kullarını sevgi bağında birleştirir velâkin, hayatlarını kendi muradı ve zâtında toplar.

Ey dost! Ümmül kitâbdan kasıt insandır. Zira insan-ı kâmil bütün âlemlerin aslı ve fâtihasıdır. Nitekim insana bahşolunan nefis öyle bir kabiliyettir ki, titreştiği isim ve sıfatların vasıflarını zâtında toplayıp, aynı değerle özdeşir. Kim nefsinde ne bulmuşsa, Hakk’dan aldığı nasîb de odur. Kendinde tecellî eden sûretin hakikatına muttalî olan kul, Hakk’ın kâmil mazharı olur. Fâtihanın sırrı insanda zâhir olur. Ancak tevhid bilinci içinde yaşayıp her mânâyı kucaklayan insan canlı bir kitâb olur.

Her isim ve sıfat kendine has bir sıfattır. Her can öze dönük bir muraddır. Muradı ve maksadı Zât-ı Hakk olanın hayatı, tevhid sırrıdır.

Söyle ey can! Allah’la Allah’ı sevmenin sırrı nedir?

Hakk'da fâni olup, Hakk'la bekâ bulmayan benlik, her işin failini kendisi bildiği için, sevgiyi de kendi zâtına bağlar.

Hakk'ın gayrı bir mevcûdiyet bulunmadığına yaşayarak şâhid olan ârif için muhabbet, kişisel olmaktan çıkıp, Allah'la Allah'ı sevmenin sırrına ermektir. Tıpkı nefsin için değil, Allah için ibadet edip, Allah için yaşayıp, Allah için ölmesi gibi.

'En'ânte aleyhim', sevdiğine tabi olup, zâti tecellî nimetine ermenin hakikatidir. "De ki, Allah'ı seviyorsanız bana tâbi olun ki Allah da sizi sevsin." (Âl-i İmrân 3/31) Allah'a muhtaç olmak en yüce nimettir ki kulu nimete kul olmaktan arındırır.

Raboldan kul olmayacağı, mâşuk olmadan aşıklık gerçekleşmeyeceği için, Hakk'ın tecellîsi isim ve sıfatların zuhuru gerektirir. Nitekim Hakk'ın gizlenişi tecellîsindedir.

'gayrılmağdûbi aleyhim', sevgiyi izâfî benlik mertebelerinde yaşayıp, halkı halkla sevmenin sınırıdır. Nitekim her sıfat kendi zıddını arar. Hakk'la Hakk'ı sevmek sınırsız sevgi semâsına yükselmekse, halkla halkı sevmek sevginin boyutlarını tahdit ve tayin etmek olur. Birbirini sevmenin maksadı sevdiğinde Hakk'a şâhidlikle hâsıl olur.

Hakk'ın gizlenişi içinde ve tecellî örtüsüyle buğulu gözler, fiilleri ve isimleri vehimlerindeki benliklerine atfetmek delâletinde bulunurlar. 've leddâliyn', gerçekte neyi ve kimi sevdiğinin bilincinde olmamaktır. Nefsin kâbiliyetler aynasından yansıyan hayaller, farklı kişilikler içinde, çok renkli benliklerde varlık kazanır. Zira zıtlar âlemi ikiliği ve çekişmeyi sever. Teke yönelen tek kalır. Hem dualiteyi kucaklayıp, hem de tevhidi yaşamak, insan-ı kâmile lütfedilen bir bağıdır. Çokluk içinde tekliğin mânâsına ermek, dünya yaşamında sınanmanın fazileti içinde gerçekleşir. "İçinizden cihad edip sabredenlerin haberleri bilinip, açıklanana kadar sizi sınayacağız." (Muhammed 47/31) ayeti bu hakikatı bildirir. Bilgilendirme, sınav anında kulların gösterdikleri kendi tepkilerinden, mânevî hâllerle ilgili haberlerin onlara açıklanmasıdır. Her can haberini Halık'dan alır. Zât-ı Hakk ise her şeyi öncesi ve sonrasıyla hakkıyla bilendir.

Dualite ve zıtlar âleminde bulunmak zorluksa, zorluk içindeki kolaylık, tevhid bilincinden ayrılmamaktır.

Elem ve keder kesrette oluşur. Tevhidden ayrılmayan için gam yoktur. Her benlik firavun misali kendi iddia tufanında boğulur. Tecellî deryasındaki rubûbiyet-ubûdiyet farkını gözetken her can, Musâ (a.s.) misali denizdeki berzahtan geçerek, nefsin tufanından kurtulur.

Ey dost! Olması gerektiğine inandığın her şey senin bir talebindir. Talib olduğun müddetçe, kendini öne sürmüş olursun. Buna mukabil taleb ettiğini değil, oluşmakta olanı kabul ettiğinde huzur bulursun. Zira, oluşan her fiil sen onu taleb etmesen de olacak olandır. Bu durumda razı olup, kabullendiğin hâl, Allah'a hamd ve mutluluk vesilesi olur. Bütün hâllerde Allah'a hamdın anlamı budur. Rızâ da Hakk'ın bir bağıdır; tıpkı îman, islâm ve takva gibi.

Beklenti içinde olmak benliğin sinsi bir tuzağıdır. Oysa hayat, onu her yönüyle olduğu gibi yaşayıp sevdikleriyle paylaşmaktır. İyiliğin, cömerdliğin, güzel ahlâkın, hikmetin paylaşılması gibi. Kişiyi benliğinden arındıracak olan ile, onu nefesine bağımlı kılacak olan şey özü itibarıyla aynıdır; sevgi gibi. Aşk tutkuya dönüşürse tûfan olur. Allah'a yönelirse ummân olur. Kendi hayatının ancak şâhididir insan içedönük bir gözlemci gibi. "Buna kendisi de şâhidir." (Âdiyat 100/7)

Gerçekte Hakk'ın tecellîsinin şâhididir her can, hem özbenliğinde, hem de kendinin gayrı sandığı her şeyde. “Şâhid olun, ben de sizinle birlikte şâhidlik edenlerdenim.” (Âl-i İmrân 3/81)

Gönlün hâline göre âlem, görsel benliğin bir yansımasıdır.

Tecellînin şâhidi ârif için Hakk'ın gayrı bir sûret yoktur.

Kulun yaşantısında beliren mânevi sûret, onun âhirdeki vücûdunun hakîkatı olup, ezeldaki ilâhî takdirin şâhididir. Her fiil mânâdaki bir hâlin şâhididir. “Dilleri, elleri, ayakları fiilleri aleyhine şâhidlik edecekleri gün”. (Nûr 24/24) Fiilinin şâhidi her fâil, kendi hâlini daha iyi bilir. Zira, gerçek fâil tecellî sahibidir. “Alın, okuyun eylemlerinin kitabını, kendimdeki hesaba kavuşacağımı hissetmişim.” (Hâkka 69/21)

Mânevi sûretlerin birbirleriyle olan kıyaslanması takva yönündendir. “En değerli olanınız, en çok takva sahibi olanınızdır.” (Hucurât 49/13) Nitekim ârifin mânevi örtüsü takvadır. Takva ile örtünmenin sırrı, beşerî ahlâkın ilâhî ahlâkla örtünmesidir. Görsel benliği sembolize eden “kurbanlarınızın etleri ve kanları Allah'a ulaşmaz velâkin takvanız O'na ulaşır.” (Hac 22/37) Bu sırta ermeyenlerin kılık kıyafetle, kalıpla, biçimle, sakalla, cüppeyle yetinmeleri, taklîdin ötesine geçemeyip “kalblerin takvasını” yaşamayanların hâlini gösterir. (Hac 22/32)

Ey aziz! Her söz her insana aynı dercede hitâb etmez. Kimine çok lâtif gelen bir mânâ bir diğeri için taşınamayacak kadar ağır yük olabilir. Takva kelimesinin ifade ettiği ruhaniyeti bulup onu hakk'al yakîn yaşamayı reddedenler, “Kendi aleyhlerine şâhidlik ederler.” (En'âm 6/130)

Hayat herkese özdeki kâbiliyetin kendisini ifade etmesi için fırsat verir. Bu yüzden “her benlik yanında bir şâhid ve sevk ediciyle beraber gelir” (Kâf 50/21) Hayatın akışı içinde nefsin yönelişleri, özbenliğin şâhidliğinde kayda alınır ki, hiç kimse kendi fiilinden ötürü bir başkasını mesul tutmasın. “Nefsin, ona verdiği vesveseyi biliriz çünkü biz ona şah damarından daha yakınız.” (Kâf 50/16) Buradaki yakınlık varlığın kendisi olur. Şah damarı hayvanî nefsin varlığını sürdürdüğü zulmânî bir perde ise, özbenliğin varlığını sürdürdüğü nûranî perde onun mânevi kimliği değil midir? Hakk'ın tecellî ettiği yerde, tecellîye mazhar olan varlık kimliğini yitirir; hüviyeti ise Allah'a ait olmaktır. Ona ‘Kimlerdensiniz?’ diye sorulsa, ‘Allah’tanım’ diye cevap verir. Zira Hûve onda, onunla, şah damarından daha yakındadır.

Ey dost! Anlamına ermemiş bir kalbin değeri nedir? Bir varlığı değerli kılan şey ona ithaf ettiğin mânâdır. Sevgiliyi sevgili yapan değer, ona olan bakışın ve yönelişindir. Hakk'ın tecellî ettiği her zerre varlık ve kıymet kazanır zira, “Âlemler Rabbının nûruyla aydınlanmıştır.” (Zümer 39/69)

Mânevî hakîkatını bilmeyen kişinin ufku, kendi benliğiyle kısıtlıdır. Nefsindeki tecellîyi gören can bilir ki varlığı Hakk'ın varlığıyla kaimdir. Özbenliğine ve âleme gösterdiği özen, Rabbının tecellîsine duyduğu hayranlık nedeniyledir. Nitekim her can kendindeki letâfet ve hikmet kadar Hakk'ın rahmetini tanır. Görsel benlikteki katılık eridikçe huzura kavuşur ve Hakk'ın katındaki rahmetin sonsuz ve sınırsızlığına şâhid olur.

İçimizdeki korku, şüphe ve öfkeyi aşabilirsek, her birimizin herkesi kucakladığı bir âlemde varlığın tek'liğini görebiliriz. O halde ey sevgili! Gönül abdesti al ki kalb namazı edâ edebilesin. Gönül abdesti, her türlü önyargıdan, olumsuz düşünce ve faydasız bilgiden, gereksiz iddiadan, nefsinde ve âlemde ikilik yaratan her bakıştan arınmaktır. Gönül takvasının sırrı budur. “Biz onların kalblerinde kinden yana ne varsa hepsini söküp attık.” (A'râf 7/43)

Kalb namazı, yaşamın her anında edâ edilen o farkındalık şuurudur ki, tevhid nûru her vakdi kucaklamış, her canı kendi canı bilmiştir. Her nefes ve her işte Hakk'ı ananlar, Hakk'ın varlığı dışında bir varlık tanımadıkları için, hangi inanca göre olursa olsun, O'nun isminin anıldığı her ibadeti makbul ve değerli sayarlar. "Allah'ı anmak ibadetlerin en büyüğüdür." (Ankebût 29/45)

Olup biten her şeyi idrâk durumunda olmasa da her ferd hayatı boyunca bilgilendirilmektedir. Zira, hakikat bilgisi olmadan kimse nefsindeki saklı değeri bulamaz. Meğer ki, Cenab-ı Hakk ona kendi katından bir lütûf ve rahmet olarak hikmet ihsân eylemiş olsun. "Ona katımızdan rahmet ve hikmet verdik ve tarafımızdan ilim öğrettik." (Kehf 18/65)

Ey gönül! Hikmet dolu sözleri, kerâmet kulağıyla değil, hakikat kulağıyla dinle; tasavvuf anlatılmaz, yaşanılır. Geçmişin hikâyelerini dillendirmekle yetinme; az olsun, öz olsun, velâkin kendi gönlünden olsun, gönlün gizinden söyleyen O'dur. Her an tecellî eyleyen Rabbının ilminden söyle. O ilim ki Rahmânın katından gelir zira, "Rahmân Kur'anı öğretti. İnsanı yaratıp, ona kendini ifade etmesini öğretti." (Rahmân 55/1-4)

Ey aziz! Rahmetle yoğrulan gönlün nasibi ilâhî muhabbetir. Her nefsin hoşlanıp sevdiği bir şeyler bulunduğu göre, seven her kalbin rahmetten nasîbi var demektir. Hakk'ın yüce katından gelen rahmet ve hikmet ise, tecellîye mazhar olan gönlün hâline uygun letâfete bürünür zira, "O her an yeni bir oluş ve yaratıştadır." (Rahmân 55/29)

Hakk'ın kullarına lüfeyletiği katıksız muhabbet, her canı her şeyiyle olduğu gibi kabullenip, sevebilmektir. Bu ise gönül takvasına erişen ve kalblerinde bir eğrilik bulunmayanların nasîbidir. Nitekim onların kalb namazlarındaki niyazı, "Rabbımız bizi hidâyete erdirdikten sonra kalblerinizi eğiltme. Bize katından rahmet bahşey"ledir. (Âl-i İmrân 3/8)

Kimi zaman bir yöne, işine gelmeyince öbür yöne dönenler, nefislerindeki tecelliden habersizdirler. Oysa cüzî irâde, külliye sığındı mı cüzden eser kalmaz. Âlemin görüntüsü gönüllerden silindi mi, Hakk'ın tecellisini görmeğe engel kalmaz.

Ey dost! Hakk'ın tahsis ettiği mânâ ve hakikat üzerine kulun mânevi yürüyüşü sıratı müstakîmdir. Cenab-ı Hakk mümin kullarını, "Kendisine varan bir yolun yolcusu yapacak." ayetiyle zâtına davet etmiştir. (Nisâ 4/175)

Ârif için sıratı müstakîm, Hakk'ın isim ve sıfatlarının nefsinde tahakkuk ettiği mânevi değişim ve dönüşümdür. "Dönüş O'nadır." (Hûd 11/34) Değişim ve dönüşüm takdir edildiği hâl ve sıfatta gerçekleşir. "Allah, dilediğini doğru yola iletir." (Kasas 28/56) Sıratı müstakîm velâyeti kübradır; kulluğunda hiçbir eğrilik bulunmayan, "emrolunduğu üzere dosdoğru yürüyenlerin" yoludur. (Hûd 11/112) Sıratın başı samimiyet, merkezi rahmet, sonu selâmettir. Zira, özü hayr ve esenlik olan mânevi rızık ehli müstakîmin nasîbidir. "Allah dilediğini Zâtına ayırır ve içtenlikle hakka yönelenleri kendine ulaştırır." (Şûrâ 42/13)

Ey aziz! "İyyâke na'büdü", kulluk örtüsüne bürünen beşerî irâdenin İlâhî irâdeye sığınmasıdır. Özünde ve âlemde Hakk'ın tecellisini seyreden kul yalnızca Allah Teâlâ'ya kulluk eder. "İyyâke nesteiyn", yardım niyâzının ihsân ve lütûf olarak kula geri dönmesidir. Nitekim İlâhî sıfatlar kulu sardığında, beşerî irâdenin hükümrânlık iddiası sona erer. Nefsanî sıfatların hükmü kalmaz velâkin, kulun kulluk sıfatı kalkmaz zira, kul ulûhiyete ortak olamaz.

Bütün yollar ana cadde olan sıratı müstakîme çıkar. Hiçbir benlik yoktur ki irâdesi Hakk'ın irâdesine bağlı olmasın; "Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki Allah onun perçeminden tutmuş olmasın." (Hûd 11/56) Ruhanî semâdaki yaşam, kulluk edebine bürünmüş ferdlerin ulvî

güzelliklerle donatıldığı öyle bir yürüyüşdür ki, “hiç kuşkusuz Rabbim dosdoğru yoldadır” yüce ayetince gösterilmiştir. (Hûd 11/56)

Bu yola giren hiç kimse ne kendini ne de varlığın sûretlerdeki çok renkli görünümünü ‘bir’den fazla bilmez. Zira, “Allah, hiç kimsenin içine iki kalb koymamıştır.” (Ahzâb 33/4) Kalb, Rabbin sığıdığı o tevhid evidir ki Allah’ın tecellî ettiği ârifin gönlünde Tek’in hükümlerinin gayrı hüküm süren kalmaz. Kendince tasarrufta bulunduğu inanan kişi eylemin sonucunda ya üzüntü duyar veya sevinir. Çünkü fiili kendine mâl etmiştir. Hâkimâne tasarrufun hakiki sahibini bilen feridin böyle bir derdi ve sorgulaması yoktur. Onun neşesi, “attığın zaman da sen atmadın fakat Allah attı.” (Enfâl 8/17), hitâbını özünde duymasındır. Kul, kulluğunda gizlendiğinde onda zâhir olan Hakk’tır. “o gün yüzler ışıldar” zira, Hakk’ın sıfat nûru kulunda âşık olur; gören gözü, tutan eli, söyleyen dili olur. Rükû’da kulun dilinden söylenen, hamdı hamdıyla duyan Hakk Teâlâ olur. Hakk’la Hakk’a ermenin sırrı budur. “o gün yer başka bir yere, gökler de başka göklere dönüştürülür”; (İbrahim 14/48) Zâhirdeki sûret, sûret-i Hakk’a, bâtındaki sıfat, sıfat-ı Hakk’a dönüşür. Hakk’la Hakk’a yürüyen insanın mânâsı sûret-i Hakk’a dönüşür. Sûret, Hakk’ın Esmâ’ül Hüsnâsına bürünmeyi gerektirir. Sûreti Hakk’ın tasarrufu Hakk’ın tasarrufudur. Zira, ikilik kalkmış, tevhid sırrının mazharı olan kalb tevhid-i sırat olmuştur.

O’nun isim ve sıfatlarını ve İlâhî ahlâkı kendi yaşantısında bulmayan bir kimlik nasıl sûret-i Hakk olsun?!

İnancını özbenliğinde yaşamayan kişiden daha yalnız ve yoksul kim olsun?!

Ey aziz! Delilin ulaşamadığı yerdir hazine

İdrakın tükendiği acizdedir karine

Yansımadan yansıyana geçiştir sırra kadem basmak

Her zan ve hayalden boşanmaktır mâsivâdan kopmak

Vicdanî değerler gönülde tartılır. Mânevi köprüler gönülde kurulur. Gönül dünya ile doluyken, Hakk’a yöneldim iddiası riyâkârlıktır. Zevk ile hâsıl olan mânânın anlamına eremeyenler Mecnun’a sormuşlar; “Okur yazar mısın?” Mecnun cevap vermiş; “Bir zamanlar hep okurdum. Bir zaman oldu hep yazdım. Şimdi ne okur, ne yazarım. Ne şanım var, ne ünvanım. Leylâ’nın gayrını Leylâ için terk ettim.”

Ey dost! Benliğin ve âlemin kayıtlarından kurtulmaktır velâyet-i kübrâ. Âdemiyyetin sûretinden, kemâlatın mânâsına mirac eder vav-ı velâyet. Vav’ın medârı olan elif, feridin mazhariyetini bildirir. Hakk’ın mazharı olan insan-ı kâmil, varlık neşesini velâyeti kübrâda görür. Sırr gözünün “gördüğünü kalb yalanlamadı” ahfâda (Necm 53/11) Zâhir olan mânâ ne tanımlanabilir ne de idrâk edilir velâkin sırrına işaret edilir. Nitekim “iki yay arası kadar” (Necm 53/9) olan yakınlık, olgunlaşan meyvanın dalından sarkıp, nimetin yaklaştırılmasına misaldir; Ubûdiyyet ve Rubûbiyyet nisbetinin korunduğu dostluk nimetidir. Gölgenin bütünüyle güneşe çekildiği hikmet ise nimetten nimet sahibine nisbetsiz geçiştir “ev ednâ”, “daha da yakın” (Necm 53/9) Daha da yakınlıkta Hakk’ın gayrı ne var?! Ne sual soran ne de cevaplayan var! Ne yazan ne de okuyan var! Hakk’la Hakk’daki bekâ, Zât-ı Hakk’ın gayrından soyunmaktır her isim ve sıfatdan yana. Her kim mânevi miracının sonucu Allah’ın ahlâkıyla ahlâklanarak âdemin sûretine dönerse,

kâmil edebe bürünmüş olur sîrette. Allah’a ait olan, Allah’a dost olur fiilde, isimde ve Zâtda. “Allah’ın indirdiğiyle hükmeder” (Mâide 5/48) sûret-i Hakk’da. Zâtî tecellî mazharı olan

ferdlere hitâb odur ki; dostlar, “en güzel söz neyse onu söylesinler” (İsrâ 17/53) Ölmeden önce ölüp, Dostla Dosta yürüyenler varlığın sırrına şehâdet ederler hem dünyada hem ukbâda. “Takvaları ile korunurlar” (Yûnus 10/63) her adımlarında Dostu Dosta ulaştıran bağıdır sırat-ı müstakim; Nûrunu tecellî sırrından alır. Nûra boyanan her can nûrdan sayılır.

Ey aziz! Allah için ev yapmak dört duvar inşâ etmek değildir. Tecellî mahallî kalbi, ilâhî sıfatlarla imâr edip, Hakk’ın hidâyetine teslim etmektir. “gönül takvası”, gönlün mescid-i harama dönüşmesi içindir. “Onun bakımına lâıyk olanlar, takva sahipleridir.” (Enfâl 8/34)

Şu halde bir mescide lâıyk olan ne varsa gönlün nasîbi de odur. “Takvasını ilhâm edene” hamd olsun. (Şems 91/8) Bir mescidde yapılması uygun olmayan ne varsa gönlün takvası da odur. “Nefsini arındıran umduğına ermiştir” (Şems 91/9) “Tahiyyetül mescid” kalb namazının hakîkatıdır. Dostun dostlarına hediyesidir ki, kim ona sarılırsa miracın maksadı velâyet-i vuslata eriştirir. “gözün kaymadığı ve sınırın aşılmadığı” (Necm 53/17) huzura eriştirir. Mümin kulun kalbi Hakk’ın tecellîsi ve ihsânıyla cennetteki eve dönüştürür.

Ey dost! Suizan, yükleneni ezip geçer. Hüsnü zan, sahibini mele-i alâya eriştirir. Sabırdan daha geniş sevab yoktur denilse yeridir. Çünkü sabır, rızâ ve selâmetle birlikte gelir.

Ey dost! Hakk’ın kulunu zikrettiğı mânâdır Hel etâ
O mânâ ki Hakk’la Hakk’daki bekâ

Kulun zikredilmeğe lâıyk bulunduğu tecellî anına atıfta bulunan ve “varedip, bahse değer bir şey olan kadar” (İnsân 76/1) ayetiyle beliriş öncesi sırrına işaret edilen insan; varlık âleminde kemâlatıyla tahakkuk edinceye kadar, yaradılışındaki mânâ ve hidâyetten habersizdir. Âdemin vücûd kazanması, ruhundaki ilâhî sırrın kendine açıklanmasıyla başlar. Sırrı duyan sırra uçar. Ruhuna üflenen nûrlanır.

Zıd mânâdaki âlemleri kendinde toplayan ferd, “hâlden hâle geçerek, sonunda işitici ve görücü olur” (İnsân 76/2); Hakk’ın sıfatlarıyla, Hakk’dan işitir, O’nun bahşeylediğı basîret ile Hakk’ın tecellîsini görür. Kendini bilmesiyle birlikte, bilginin hakîkatı ve maksadı olan ve nefsinde tecellî eden Rabbin cemâlini görüp, O’na hayran ve âşık olur. Bir aşk ki seveni sevdiğine kavuşturur sevginin sırrı zâhir olur. Melekûtiyetteki mânâ, mülk âleminde bahse değer olur. Kulun Hakk katında anılması, hayatın bütünüyle Hakk’a sunulmasına bağlıdır. Hakk’ın kulunu zikretmesi onu, Zâtına dâvet etmesidir.

Ömrü bahsedeger kılan fiil, bu dâvetin keşfinden ibarettir; işiten bilir, aşka düşen görür. “Hiçbir şey yoktur ki O’nu hamd ile tesbih etmesin” (İsrâ 17/44), velâkin tecellîye şehâdet etmek sûretiyle Hakk’ı îman, ihsân ve ikân mertebelerinde hamd ve tesbih eden benlik insan-ı kâmilin nefsidir. Zâtının hamdını kemâlatıyla sûret-i Hakk’ın sırrından zikreden Zâkir ise Cenab-ı Hakk’tır.

Ey aziz! Nehirler ancak deryaya vâsıl olmakla sükûnet bulur. Deryaya katılmış bir nehrin deryanın gayrını anması mümkün müdür? Değişime uğrayan şey kalıcı değildir; değişken sevgi hakiki değildir.

Muhabbet özü itibariyle Zâtdan ayrılmaz. Hâle göre değişen ilgi ise geçici talepten başka bir şey değildir. Talebiyle Sevgiliden perdelenen âşık ise koşulsuz seven değildir. “Arzulara olan düşkünlük, insanlar için süslenip cazip kılındı.” (Âl-i İmrân 3/14) Gerçek âşık odur ki, âşığa bakıldığında mâşuk hatırlanır; âşık sırra perde olmaz. Âşığın perde olması aşkın bencilleştirilmesidir. İsteklerinin ve hissiyatın yönlendirilmesiyle hareket eden benlik, özdeki has sevgiden haberdar değildir. Oluşan her sevgide Hakk’ı sevdiğinin bilincinde olmayan insan, ‘Hakk’ın gayrını’ seviyormuşcasına ‘halkı’ sever; “onları Allah’ı sever gibi severler”

(Bakara 2/165) Oysa sevgi, bireyin kendi aslına kavuşması için lütfedilmiştir. Nitekim erkek, kadında; kadın da, erkekte bütünlüğüne kavuşur. “O’nun âyetlerinden biri de, kaynaşıp, bütünleşmeniz için nefislerinizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve rahmeti koymuştur.” (Rûm 30/21) Bu hakikatı görmeden yaşanan ilişki sevginin taklididir. Hakikatı bilip, görenlerin yaşadığı sevgi ise kalıcı ve kuvvetlidir; “Müminlerin sevgisi daha güçlüdür.” (Bakara 2/165)

Tecellîdeki zenginlik seven, sevilen ve sevgi üçleminde yaşandığı içindir ki dualiteyi çok renkli kılar. Seven sevgilisine olan bağı sevgi vasıtasıyla dile getirir. “Rahmân, onlar için gönüllerde sevgi oluşturacaktır.” (Meryem 19/96) Sevgi verene sevgi misliyle geri döner. Hakk’ın oluşturduğu sevgiyi varlığın her zerresine yayan kâmiller için Hakk’ın Zâtından bağışladığı rahmet safi muhabbetir. “Sana Zâtımdan sevgi verdim ki gözetimimde yetişip, sevilesin.” (Tâhâ 20/39) Şu halde sevilen her can Hakk’ın bağışladığı rahmet ve muhabbet nedeniyle sevilir. Hakk’ın muhabbetini özünün muhabbetinde bulan benlik huzur ve sükûnet bulur. Özdeki sırra ermeyen benlik eşinin sevgisinde sükûnet bulur. Yeter ki o eş, Hakk’ın muradı olan seçilmiş bir eş olsun. Sunduğu şarab, şarab-ı tâhur olsun.

Ey dost! Sana senden yansıyan bir nidâsın âlemde; nasıl bilersen nefsin, aynada gördüğün her hayal kendinsin.

Sıkıntı diye tanımladığın her şeyin kaynağı sensin. Vazgeç kendinden, sıkıntı bitsin. Şikâyeti hikmet zanneden kendi nefsin. Vazgeç âleme sahiplenmekten, şikâyet bitsin. Anılmadığın ana uçtuğunda, neden ve niçini sorgulayan benlik sustuğunda, cana candan yakın canın huzurundasın. Güneşin sinesinde gölgeye yer yok ki, hayallerin peşine düşülsün. “Gölge ile sıcaklık bir değildir.” (Fâtır 35/21)

Düşeceksen ölülerin değil gönlü dirilerin peşine düş ki seni melekûti semâlara ilet sin. “Ölüler ile diriler bir değildir.” (Fâtır 35/22) Toprakta gelen toprağa döner. Özünü bilen rahmete döner. “Bütün işler Allah’a döndürülür.” (Fâtır 35/4)

Mârifetullah nûruyla sıva özün sırrını, Sevgiliye tez eresin. Irmaklardan akan su gibi olsun gönlün, deryayla derya kesilsin. Duymadın mı ki, her kim sabah akşam Allah’ı hamd ederse gecesı gündüzü bir olur. Kim kime el verirse Hakk’ın sevgilisi olur. Her kim Hakk’ın indirdiğiyle iş tutarsa kitaba mirasçı olur. “Kullarımızdan seçtiklerimizi, kitaba vâris kıldık.” (Fâtır 35/32) Allah aşkı Allah’a hamddir. Şükürün karşılığı nimetin artırılması Allah’a olan aşkın artırılmasıdır. “O, yaratışında dilediğini artırır.” (Fâtır 35/1) Aşkını dile getirmeyen gönül aşktan yana garib demektir. Ötmeyen bülbül eşsiz kalır; zikretmeyen can susuz kalır. Kişiliklere bağlı bulunmayan muhabbet bâkir kalır. Sûretler gelip geçer velâkin aşk bütün cilvesiyle bâki kalır. Kim aşka talib olursa bilsin ki aşk da ona tâlibdir. Kim Allah’ı dilerse Allah da onu dilemektedir. “Sizler ancak Rabbinizin dilemesiyle dileyebilirsiniz.” (İnsân 76/30)

Ey aziz! Hakk’ın gayrını arayan gönül aşkın yolunu şaşırmıştır.
Hakk’ın gayrını gören gözün ayağı kaymıştır.
İnciten dilin hesabını işiten kulaklar sorar.
Gülbahçesinin yoluna aşık gönüller koşar.

Bil ki sûret-i Hakk’ın vucûdu Mescid-i Haramdandır.

Arşa sığmayan gönlün mekânı taşla topraktan sorulur mu?!

Sen-ben çatışmasından bezmiş canın kaçtığı diyâr dünya ehlinden sorulur mu?!

“Orada bize ne yorgunluk dokunûr ne de usanç gelir.” (Fâtır 35/35)

Ey dost! Örtü, kişiyi dindar yapmaz, belki kibirli yapar.

Günâh, kişiyi değersiz yapmaz, belki tövbekâr yapar.
Arayış, kişiyi kayıp yapmaz, belki özgür yapar.

Seveceksen sûreti değil, sîreti sev.
Vereceksen azı değil, bütünü ver.

Yapay sümbüllerin rengine aldanma; her renkten arınmış gönüller Hakk'ın boyasına boyanmıştır.

İnsana ve her canlıya saygı duymayanlara kanma;
Her tenkit ve iltifattan arınmış gönüller irfân sofrasına varmıştır.

Zan, kişiyi ârif yapmaz, belki zâlim yapar
Taklit, kişiyi kâmil yapmaz, belki riyâkar yapar
Aşk, kişiyi Leylâ yapmaz, belki Mecnun yapar

Gülbahçesinin sırrını dünyada değil, gönlünde ara. Zira, yere göğe sığmayan Sevgili mümin kulunun gönlündedir. Cennet nimetini zannında değil, güzel ahlâkta ara zira, en büyük nimet Hakk'ın öğrettiği edeble edeblenip Hakk'a has kul olmaktır.

Ey dost! Âşık olmasa aşka fedâ olacak canlar nerede!

Ma'sûk olmasa aşka can verecek cânânlar nerede!

Bir nefes aşk olmasa hayata anlam verecek ilham nerede!

Ârifin bahçesi gönlüdür, sümbülü koklayan kâmiller bilir.
Âşığın kıblesi sevgidir, Leylâyı gören âşıklar bilir.
Can evinin aydınlığı nûrdu, benlikten ölen diriler bilir.
Emsalsiz inci ummanın sinesinde gizlidir, deryaya dalanlar bilir.
Nûrun âlemdeki gizlenişi sûret ile, öze erenler bilir.

Muhabbet kuşu benlik kafesinden kurtuldu mu ne yılan kalır ne akrep, ne kadın kalır ne erkek.
Her can eşittir muhabbetullah semâsında, Hakk'ın halvetine girenler bilir.

Olumsuz insan korkuyla beslenir. Hoşgörülü can her canı canan bilir. Her kim Hakk'la beraberse o, bütünüyle Hakk'a aittir, nimete erenler bilir.

Nefsinden sûretlere üfleyerek esmâsıyla onlara hayat veren Hakk'ın rahmetidir. Rahmet özü itibarıyla sevgidir. Sevgiye sarılan rahmete erişir. Rahmet, şefkati ve hidâyeti içinde barındırır. Her kim nefsindeki sâfiyete ererse, her üç nûru da özünde bulur; Sevgiliye uyan can Sevgilinin ahlâkını kendinde bulur.

Bil ki öncelik verenindir. Karşılık veren ise öncelik sahibinden sonra gelir. Selam veren selam alandan daha faziletlidir. Bağışlayanın mertebesi bağışlanandan üstündür. Sevgisini dile getiren kalb daha kadirşinastır. Zira, sevginin dile getirilmesi aşkın şükür ve zekatıdır. Zekat verip nimeti dile getiren gönül, zekat alan kalbten daha sevimlidir.

Sevginin pazarlığını yapan insan hâline uygun karşılık bekler. Sevginin hakikatını yaşayan insan ayırım yapmadan, karşılıksız sever.

Nâr, nûrun muhabbetine takat getiremez.
Gazap, rahmetin semâsına erişemez.

Kindar kalbden ne bal ne helva olur.
 Her canı kucaklayan gönül âşıklara derman olur.
 Gülfidanı tezek kokusundan şikâyet etmeyince, gübre suyu gülün goncasına şerbet olur.
 Her işten ibret alan insan, âlemdeki hikmete ayna olur.
 Olup biten her şey, Hakk'ın tasarrufudur. Bunu böyle görmeyen insan ihsândan mahrum olur.
 Taklitten arınan insan karanlıktan kurtulmuş olur.
 Secdeye varan baş Hakk'ın katındaki değerini bulur.
 Nefsine düşkün kişi, hor ve hakîr görür herkesi.
 Hakk'ın tecellisini gören kişi, her zerreyi nefsinden değerli bulur.
 Kim kime kapı açarsa, Hakk'ın cemâline açılır canı.
 Kim ahdevefâ pınarından kaçarsa, susuz kalır kendi canı.
 Tohum ekmeden hasat bekleyen gafillerden olma
 kibirliler kul olmaz ne aşka ne hakka.
 Hakk'ın gayrı ne varsa, haramdır âşıklara.
 Kar misali, kendinden erimeden buz gibi katıdır bencil kişi.
 Sel gibi akıp gider aşk deryasına muhabbet ehli.

Derler ki 'yalnızlık' Allah'a aittir. Hakk'tan gayrı bir varlık olmadığına göre 'beraberlik' kime aittir?

Yalnızlıktan kasıt Hakk'ın Zâtının tekliği olan, "De ki o Allah tektir" ahadiyet mertebesi ise, beraberlikten anlaşılan mânâda "lem yelid velem yuled" Zâtın, vâhidiyet mertebesinden tecellîsiyle, âlemlerde zuhur eden esmâsıyla yine kendisi değil midir? Kendinden kendine akan muhabbetin şahidiyiz hepimiz. Hakk'ın varlığında seven ve sevileniz hepimiz.

Ey dost! Ârîfin gönlü Rabbındaysa, varlığın sırrı nefsindedir;
 Deryanın sırrı zerredeyse, Mecnunun Leylası kendindedir.
 Kim benlikten söylerse bil ki halktan söyler;
 Kim gönlünden söylerse bil ki Hakk'tan söyler.

Allah aşkıyla nefsinden geçince gönlün dili ne Arapça olur, ne Farsça olur, ne Hintçe, ne Türkçe olur. Aşkın dilinden söyleyen bil ki Allah olur. Özgür gönül dâvet eder canı canların cânânına. Nefsinden daralan can, icâbet eder aşkın fermanına. Her sestten her sözden usanmış gönüller koşar sessizliğin çağrısına.

Kim ne ararsa eksikliğini hissettiği şeyi arar. Arayan, gerçekte kendini arar. Her can kendindeki kabiliyet neyse ona aşık olur. Kendinden boşalan, kendine kavuşur.

Akıl odur ki varlıktan da yokluktan da vazgeçmiştir. Gönül burağına atlayıp Sevgiliye kaçmıştır.

Bıkkınlıkla boyun eğmek, rızâ değildir. Rızâ, sabır gibi bir ibadettir. Huzur ile kabullenmektir Hakk'ın takdirini. Hoşnudlukla benimsemektir Sevgilinin cilvesini.

Kim gönlünü Hakk'a verirse varlığının kâbesi olur.
 Kim varlığını Hakk'a verirse Allah'ın kulu olur.
 Kim ikramda bulunursa Hakk'a sunmuş olur.
 Kim sofraya edeble oturursa Hakk'ın irfân sofrasına oturmuş olur.
 Kim kimi dâvet ederse bilsin ki Hakk'ın esmâsını ağırlamaktadır.
 Kim kimi memnun ederse, "Hakk da onu hoşnud eder" (Leyl 92/21)

Sakınıp, cömertlik eliyle “veren ile güzelliği, iyiliği doğrulayan” (Leyl 92/5-7) aynı sıfattan yaratılmıştır. Veren, doğrulayandan bir derece ileridir. Esmâdaki farklılık, “çaba ve fiillerdeki çeşitlilikle belirir” (Leyl 92/4); kimi huzur kimi huzursuzluk ehlidir. Hakk’ın takdiri kader cilvesinde belirir.

“Kendini muhtaç görmeyenin, güçlüğü görmesi” kolay olur, tez olur.

“Güzelliği yalanlayanın” sözü çirkin olur. (Leyl 92/9-10)

Sözün çirkinliği kirli zanlar, haksız önyargılar, boş iddialardır. Oysa, “nefsini bilen, Rabbını bilir”. O halde nefis, kendi özünde tertemizdir. Her kim kibirli amelden, faydasız bilgiden, bencil talepten gönlünü boşaltırsa Hakk’ın evini arındırmış olur; “Evimi, tertemiz tutun” (Bakara 2/125) hitâbını duymuş olur. Nefsine düşkün kişinin işi ya resmettiği dünya iledir, ya da âhiret nimetlerinin hesabıyla ilgilidir. Onların “mal ve canlarını cennet karşılığı Allah satın almıştır”. Buna mukabil her kim dünya ve âhirete sahiplenmekten vazgeçip, karşılık beklemeden, yalnızca Allah’ı dilerse o, Allah’a ait olur. “âhiret de dünya da bizimdir”. (Leyl 92/13) Âhiret ile dünyayı birleyenler her âlemin hakkını Hakk’a vererek yaşarlar. Zira, onlar her âlemde yalnızca Hakk’ın cemâlini müşahade ederler. Yüzleri nereye dönerse dönsün Hakk’ın yüzünü görmeleri Hakk’ın kullarını sevmesidir. Sevgili ise ancak sevdiğine yüzünü gösterir. Sevgilinin sevenin işiten kulağı, gören gözü olması itibarıyla Allah’ı gören yine Allah olur. “Şüphesiz kendilerine kitab verilenler, bunun gerçek olduğunu bilirler.” (Bakara 2/144)

Her canın biz bülbülüüz, her sözün özüüz biz
Cümle âlem aşkla dolsa, aşk deryasının dalgıcıyız biz,
Her mânânın biz sesiyiz, dipsiz kuyunun ipiyiz biz
Cümle âlem gülle donansa, Kadir Mevlânın bahçesiyiz biz

Ey dost! Her milleti kendi milletin, her ırkı kendi ırkın, her inancı kendi inancın, her canı kendi canın gibi görmedikçe huzur gelmez gönle; sevgiyi kılavuz edinmedikçe barış gelmez âleme. Yedi deniz bile böğründe hem inciye hem de yılanı konuk ediyor; hem mercanlara hem de dikenli deniz kestanelerine kucak açıyor. İnsanın insanla kucaklaşmasını engelleyen şey nedir kibirden başka?! Sevgiyi engelleyen şey nedir kin ve hasetten başka?!

Gönlü temiz olmayanın, dili kirli olur
Gönül benlikten kurtulunca, aşkın dili olur
Aşkın takdiri gönlün tedbirini bozar
Hakk’ın takdiri benlik kilidini açar

Neye dokunduğuna dikka et. Nefse dokunursan öfkeye şâhid olursun. Gönle dokunursan aşka şâhid olursun. Hakk’dan gelen kelimelerle vakdin kâtibi, her devirde yeniden çağırır canları aşka. Duymayan gönüllerin duymaları ümidiyle. Allah aşkı her aşkı davet eder Zâtına. Bütün canların özbenliklerine dönmeleri ümidiyle. “Kuşkusuz dönüş Rabbinedir.” (Alak 96/8) Gülün bülbülü kendisine çekmesi misali, Hakk’ın cezbesi kullarını günahsız aşka davet eder. Nedir o günahsız aşk? O öyle bir şarab ki ondan, benlik günahından arınmış canlar tadar. Niteliksiz öyle bir muhabbet ki, Elest Meclisinden bu yana aşkın dâvetini nefislerinde duyan yanık gönüller koşar.

İçi boşalmış ney misali bazen bir neyzenin nefsinden duyulur dâvetin sesi. Bazen bir ressamın fırçasından görülür renklerin içindeki renksizliğin simgesi; o tek nûrun gizemi. Bazen o davet, derin bir bakış olur özbenliğin semâsında. “İnsan, özbenliğine dönük bir bakıştır, nefsinin şâhidi olarak.” (Kıyâme 75/14) Tecellî sanatını gösteren ayetlerdeki Hakk’ın imzasında.

Sanatçının değeri isminden değil, eserinden belirir. Her yapıt yapanın imzasıdır. Hakk'ın âlemlerdeki imzası O'nun apaçık yaratışında gizlidir. "Apaçık ayetleri indiren O'dur." (Hadîd 57/9)

Âlemde ve kendindeki imzayı görüp, okuyan canlar koşar aşkın dâvetine. Özbenliklerinde tecellî eyleyen Zâtın rahmet ve muhabbetine. Ayrılık ve farklılık pabuçlarını çıkaran canlar çıplak ayak koşar. Başsız, bacaksız benliksiz koşan her can Allah'la Allah'a koşar. "Nerede olursanız O'nun sizinle beraberliği" (Hadîd 57/4), her iş ve fiilde, her duyuş ve sezgide, her söz ve beyitte, her nefes ve sevgide özbenliklerinizdeki tecellîsi nedeniyledir. Her şeyin Allah'a rücû etmesi misali "Bütün işler ancak O'na döndürülür." (Hadîd 57/5); bir şey varolmadan önceki hakîkatı neyse ona döner. Her ferd kendi aslına koşar. Seven sevdiğinin ahlâkıyla bütünleştiği takdirde ona kavuşmuş olur. Aksi takdirde aşk sözde ve sûrette kalır.

Deryadaki dalganın yükselişi gibi inişi de deryadandır. Eylemi kendi vücûduna bağlayan dalganın sevinci ve tasası boşunadır. Yokluğu varlığa çıkarıp, varlığı yokluğa katmak Hakk'ın ayetlerindendir. "Geceyi gündüze katar; gündüzü de geceye katar" (Hadîd 57/6) Acemin acem olması da Hakk'ın ayetlerindendir, Çinlinin Çinli olması da. O halde nedir bu farklı ya da aynı olmak iddiası! Mâdem ki dalgayla denizin aslı sudur, derya sevdâlisının deryayla deryada olmak dışında hiçbir özlemi yoktur. Aşksız din haramdır aşıklara. Aşkın dâveti bir senfonidir duyan kulaklara.

Ey dost! Kimin güzellikten yana bir nasibi varsa o, güzellikleri sevenin keremindendir. Kimin bayağılıktan yana bir nasibi varsa o, özdeki Sevgiliye eremediğindendir.

Yılda bir kez ramazan, halkın râğbet ettiğidir. Hakk'ın gayrına oruçlu olan için şehri-i ramazan her andır. Yılda bir kez hayvan kurban etmek halkın râğbet ettiğidir. Hakk'da fânî can için her nefes Hakk'a kurbandır. Varlığın kırkda birini terk etmek halkın zekatıdır. Varlık günahını terk için benlikten arınmak aşkın zekatıdır. Sözün zekatı sükuttur. İlmin zekatı ilim sunmaktır. Kimin gönlü neyle doluysa gönlün zekatı da odur. Mânâdan gelen mânâyâ döner. Kalıbı mânâ zanneden, boşa gelip boşa gider. Aşık ol ki aşk seni mânâyâ iletsin; Kürtle Türkü eşit sevesin.

Aşksız gönül şarabsız kadeh gibidir. Hem cinsi sevmek hüner değil. Asıl hüner her cinsi sevebilmektir.

Allah aşkında var mı alevî sünnî ayrımı! Ayırım yapan muhabbetullah dergâhından değildir.

İnancına bir karşılık bekleyen yobazlardan değiliz biz.

İnsanı dışlayıp da insanlık taslayan bağnazlardan değiliz biz.

Vehmindekine aldanıp hayali hakikat sanan cahillerden değiliz biz.

Gördüğümüz âlemin her zerresi Hakk'ın tecellîsidir; rengine bakıp da O'nun vechini görmeyen âmalardan değiliz biz.

Koşulsuz aşka ermek için nefesine düşkünlüğünden vazgeç!

Hakk'ın gözüyle görmek için kendi görüşünden vazgeç!

Kim hangi sığata bürünmüşse onun işi o sıfat iledir.

Kim kibir ve ululuk örtüsüne göz dikerse onun işi ateş iledir. Kim güzel ahlâkı benimsemişse onun işi takva iledir. Kim gönlünü ve aklını Hakk'a vermişse onun işi Allah iledir.

Muhabbetullah deryasına benlik değil, gönül yaraşır.

Aşkın varlığı karşısında aşığa sarhoşluk yaraşır.

Hakk'ın varlığı karşısında kula yokluk yaraşır.

Lûtfâ mazhar olmuş her cana kulluk yaraşır.

Ey dost! Bizi çayırda değil, gönülde ara. Dikende değil, gülde ara. Kim ne söylerse söylesin, bizi sözde değil, özde ara. Sevip sevilen her canı aşkda ara. Onsekizbin âlem, dirliğini yegane diri Hayy'dan alır. Sen sendeki âlemleri kendindeki diride ara. Dikenin gül, serçeyi bülbül eden, Mecnunu aşık, Leylâyı Mâşuk eyleyen varlığı, sana senden daha yakın özbenliğinde ara.

Her ferd îmanı kadar gerçek, ilmi kadar âlim, insaniyeti kadar insandır.

Kimse sûrete bürünmüş aynalardan şikâyet etmesin. Her can mânâ aynasında kendi hâlini görür.

İnsanın aynası, karşısındaki can; hakîkatın aynası, insandır. Mecnûnun aynasından Leylâ görünür; Leylânın aynasından Mecnun. Kim ne görmüşse kendindekini görür.

Nereye dönüp baksan sevgilinin aynasından Sevgili görünür.

Ey aziz! Âleme öyle bir gönül sun ki, güzelliğinin bütünü görünmeyen güzel, görünür olsun.

O'nun şarabından tadmaya da sarhoş olsun.

O'nun aşkının her zerresi bütün aşıkların kandili olsun.

Bütün kayıp gönüller O'nun nûruyla O'nun yolunu bulsun.

Ey dost! Beden yıprandıkça buruşur; gönül, yıllandıkça tadlanır. Sırrın da sırrından yükselir tevhid nûru. Huzurdan daha büyük bir mülk kimde var.

Mânâ kabım aşkınla dolmuş, hakk şarabının özüyüm

Gündüz gecem nûrunla dolmuş, gönül kuşunun sözüyüm

Sûretten de vazgeçmişim şekilden de

Aşkını kanat ettim gönlüme

Bilmekten de vazgeçmişim bilinmekten de,

Hiçliği sanat seçtim nefsime

Ecel korkusu kişiyi âbid yapar velâkin aşık yapmaz; Mecnun için ölmek Leylâya kavuşmak için vesiledir. Dünya sevdâsı kişiyi bağımlı yapar velâkin özgür yapmaz; ârif için yokluk varlığa ulaşmak için vesiledir. Her göz görmez o hem gizli, hem de âşık Sevgiliyi. Her kulak duymaz, gönülden seslenen o dilberin sesini. Güle gönül verenler girer gülbahçesine, dikenini hor ve hakîr görenler değil!

Benlikten ölenler erer ahlâkî güzelliğe, kendinden olmayanı düşman görenler değil!

Kovalarca su eklesen de, deryanın ne boyu uzar, ne de eni genişler. Her canın derinliği kendi gönlüne göredir. Her insanın değeri insaniyetinde gizlidir.

Dindarlığı mezheb saydılar, dini hiç tanımadılar.

Bilgiçliği mârifet saydılar, irfânı hiç tanımadılar.

Mülkü varlık saydılar, fakru hiç tanımadılar.

Sevgilinin yüzü her yönden gülümserken, cemâlini hiç tanımadılar.

Kiminin hamuru çamurdan yoğrulmuş, kimininki karışık sudan kurban olayım o cana ki özü nûrdan yoğrulmuştur.

Sert kayayı kırmak için balyozla kırmak gerek;
Yumuşak huylu kuma uzanmak için benlik dağından sahile inmek gerek.

Zihin denizindeki yılan gibidir düşüncenin kuyruğuna takılırsan seni dibe götürür. Zihnini susturursan, gönül seni huzura götürür.

Güzelliği görmek varken, kusuru göstermek hüner değil.

Özde kucaklaşmak varken, inatlaşmak hüner değil.
Farklılığı kaldırırsan, karşında hasım da kalmaz.
Allah aşkında birleşmek varlıktaki sevişmenin sırrıdır.
Her sessiz gecenin içinden nice ahlar duyulur.
Her harfsiz hecenin özünden nice aşklar sunulur.
Her sevdadan vazgeçen, aşkın kendisi olur.
Her varlıktan vazgeçen, varlığın ruhu olur.

Ne Arapçaya sığar mânâ güneşi, ne Farsçaya;
gönlün bâtınından doğar aşıkların mehtabı.
Kimin gönlünde aşk yoksa, mehtabdan da habersizdir o, aşıkların nûrundan da.
Kimin sözünde edeb yoksa, ilimden de mahrumdur o, irfândan da.

İlahi! Değersiz her niyaz Senin kabulünle değerlenir,
Reddedilen her mânâ Senin lütfunla benimsenir
Susuz her can Senin aşkınla filizlenir.
Özürlü her garibin özü de Sensin; dertli her bedeninin şifası da Sen. Her çaresiz
Seninle çare bulur. Her yoksul kul Seninle varlık bulur. Zâtına kulluktan daha
zarif bir nimet kime nasib?!

Ey dost! Göz değişse de gören göz yine Mecnun'un gözü, kabı değişse de içindeki yine deryanın özü. Sûreti değişse de Sevgili yine o Sevgili.

Sevgilinin hitâbı öyle bir musiki ki, O'nun yanında bütün sesler kısılır.

Sevgilinin vechi öyle bir güzellik ki, O'nun yanında bütün dilberlerin yüzü buruşuk kalır.

Sevgilinin ışığı öyle bir nûr ki, O'nun yanında bütün mehtaplar sönük kalır.

Sözcüklere sığan bir şarkı değilsin ki Seni her an mırıldanayım. Ne isme sığarsın ne sıfata. Ne îmana sığarsın ne aşka. Bütün gelmeler, bütün gitmeler işveli Sevgilimin bir cilvesidir ancak.

Bütün bu satırlar Sevgilime bir aşk mektubudur ancak.

Hakikatı yokluk olan, ne varlığı ne de yokluğu bilmez.

Sevdâlarla avunan gönül aşkın hakikatını bilmez.

Aşık odur ki, ne dünyayı ne ukbâyı bilir. Sevgilide öylesine kaybolmuştur ki, aşık olduğunu dahi bilmez.

Kalıb önemli değildir. Değerli olan edebittir. Kılık önemli değildir. Değerli olan gönüldür. Temelinde takva harcı bulunan gönül Hakk'ın mescid-i emindir.

Varlık “binasını takva ve rızâ temelleri üzerine kuran insan mı değerlidir, yoksa îmanın sırrını taş ve tuğladan inşa edilmiş yapılarda arayan mı?” (Tevbe 9/109)

Hakk’ın lûtfuna mazhar diri bir gönül mü değerlidir, yoksa fânî ömrün ibreti mezarlıktaki dikili taşlar mı?

Hakk’ın cezbisi ilâhî aşktır aşk şarabı içen izâfî varlığından kurtulmuş olur. Aşksız hayat, aşıklar için ölümdür.

Âb-ı hayat Hakk’ın dostlarına sunduğu huzurdur.

Bütün kaplarda aynı deryanın suyu bulunsa da, kabın şekline aldanan, farklılığı iddia eder.

Farklılığın ve iddianın sebebi şaşılıktır. Güvensizliğin sebebi farklılıktır. Doğuştan şaşılık istisna olup, asıl şaşılık inançsızlıktır.

Heyhat! Bin yıl geçse de dilde aynı zehirli nakarat, başta aynı tutucu sarık, kalbte aynı katılık. Bin kere secde etse de nefiste aynı dik kafa. Gözde aynı öfke. Özde aynı kirli kibir.

Oysa bir kere kendinden vazgeçip âlemden ve nefsinden ölebilse; tertemiz özde yeniden doğabilse. Ölümsüz aşkın tadına bir kere varabilse. Bir kez olsun Dostu Dostun gözüyle görebilse. Bin öğüt vermek yerine bir kez öğüt alabilse. Bir kez olsun ezberden değil, özden dile gelebilse...Hepsinin özde ‘bir’ olduğunu görebilirdi.

Ey dost! Herkes tohum eker velâkin, her tohum eken ürün elde edemez. O halde aşk tohumu ek ki, ürün vermeyen tarlalarda ürün verir olsun. Karanlık gönüller muhabbetullah nûruyla dolsun.

Baş gözü eşyayı görür; gönül gözü eşyanın hakîkatını görür. Bireyin beklentisi onun sınırır. Beklentisiz olanın sınırı da yoktur.

Denizdeki inci istridyenin gayretinden değil, deryanın rahmetindendir. Gönlün nasibi olan ibadet de Hakk’ın muhabbetindendir. “Allah’ın eriştirmesi olmasa, biz hidâyete eremezdik.” (A’râf 7/43) En sevimli dua gönülden gelen niyazdır; zira o, gönülde tecellî eyleyen Sevgilinin sevgilisinden duymak istediği kendi muradıdır.

“Yüzünü Mescid-i Harama doğru çevir...nerede olursanız olun yüzlerinizi ona çevirin.” “Nereden yola çıkarsan çık, yüzünü Mescid-i Harama çevir.” “Her nerden yola çıkarsan yüzünü Mescid-i Harama çevir.” (Bakara 2/144, 149, 150)

Ey dost! Her canın kıblesi kendindeki mânâ ve yönelişe göredir. “Bir kısmı diğer kısmın kiblesine tâbi değil ki” (Bakara 2/145) kim ki özünü ve yönünü Cenab-ı Hakk’ın muradına döndürür, onun yüzü ve kıblesi Zât-ı Hakk’ın tecellîsindeki irâdesinedir. (Berat kandili) Mescid-i Haram’a yönelişin üç ayette bildirilmiş olmasındaki hikmet, fiillerdeki kibleyi ve amellerdeki beratı “Allah amellerinizden gafil değildir” (Bakara 2/149); sıfatlardaki kibleyi ve ilâhî ahlâka doğru olan yöneliş ve isim ve sıfatlardaki beratı “aleyhinize bir delil kalmasın” (Bakara 2/150), yüzün ve özün Zât-ı Hakk’a yönelişindeki kibleyi, vehimlerdeki varlık iddiasının zail olmasını ve benlik beratını tahsil içindir. Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Hangi mânâdan, hangi idrâk boyutundan, hangi mertebeden yola çıkılırsa çıkılsın yöneliş ve dönüş Zât-ı Hakk’adır. Mescid-i Haram’a yöneliş kesretten vahdete, ikilikten Tek’in irâde ve muradına, haktan Hakk’adır.

Kulun mânevi yükselişi olan ve beşerî ahlâktan ilâhî ahlâkın nûruna boyanmasıyla miracın sırrını yaşıyan her insan, fiilde, isimde ve özde benlik iddiasından bütünüyle arınarak, beratın üç boyuttaki hakîkatını idrâk ve itiraf eder.

Hakîkat bilgisinin yakîn nûruyla tamamlanmasından sonra kıblenin hakîkat ve mânâsına zıt her yöneliş, kişiyi özbenliğine zulmedenler arasına katar. “Gelen ilmin arkasından onların arzu ve keyiflerine uyacak olursan” (Bakara 2/145) ayeti bu öğüdü verir.

Hakk’la kaim gönül karîb olur
Hakk’tan ırak gönül garîb olur

Zâhir ve bâtındaki tecellînin şâhidi olan insan-ı kâmil mescid-i kibleteyndir. Kudüs şehri âfaktaki tecellînin simgesi olarak, mânevî varlığının çevresi bereketli kılınan Mescid-i Aksa’yı ağırlar. Mekkeyi Mükerrerdeki Mescid-i Haram, enfüsteki kibleyi temsilen gönülde tecellî eyleyen mukaddes Zâtı izhâr eder. “Gönlün hoşnud olacağı kible” (Bakara 2/144) yüce ayeti bu hikmeti bildirir. Böylece âfak ve enfüsteki tecellîyi zâtında birleyen insan-ı kâmilin varlığı mescid-i kibleteyn olur. Kıblenin yönünü ikindi namazı vaktinde değişmesinin sırrı, salât-ı vustanın insanı kâmildeki dengeyi ifade etmesi nedeniyledir. Zira denge, her ifrat ve varlık ve yokluk iddiasından arınmış gönlün huzuru bulmasıyla mümkündür. Şehr-i kuddüs’ten nasibini alarak, Hakk’ın celâl ve cemal sıfatlarıyla sıfatlarıyla kul, O’nun isim ve sıfatlarını ve fiillerini bütünüyle Hakk’a iade ederek; kendisinden fanî ve Hakk’ın kudsî varlığıyla aziz ve muhkem olarak özdeki şehr-i mükerreme erişir. “Onlar, korkmadan Mescid-i Haram’a girecektir.” (Fetih 48/27) Erenlerin mânâ âlemindeki mekânı bu aziz şehrin hakîkatıdır. Berat gecesinin ifade ettiği ruhaniyet bizce budur. Cevşen-i kebir’i okuyan can, bu sırta özünde şâhid olur. Zira ona kulluk zırhı kuşandırılmıştır.

Mükerrer olmayan mahrum kalır. Said olmayan şâkî kalır. Hakk’la Hakk’ın varlığında bekâ lütfedilmiş kullar Mescid-i Haramın yerlisi, fânî sıfatını koruyan canlar misafirdir. Kullukları yönünden “Yerli ve misafir eşit kılınmıştır.” (Hac 22/25)

Ruh’ul a’zamın nûrdur sana
Sıratın geçen nefsine aşk olsun,
Tevhid sırrın aşkıdır sana
Nefsinden geçen özüne hakk olsun

Ey dost! Her canın miracı kendi nefsinedir. Gönlün miracı aşk ile, ruhun miracı hakîkat iledir. Kim neye yönelirse attığı adım onu ya yüceltir ya da düşürür. Akılsız atılan her adım, kişiyi canından bezdirir. Akıllı adım odur ki onu Sevgiliye götürür. Sevgiliyi bir kez gören göz O’nun ışıyla her baktığında, O’nun tecellîsini görür.

Ey aziz! Dikenle hoş geçinmeseydi gül fidanından gül goncası yetişebilir miydi?! O halde her duyduğun sözde diken arama; ondaki Hakk goncasını gör. Gülü görmeyen göz, aşk goncasına gönül olabilir mi?! Benlik dikeninden arınmamış can, Hakk’ın gül bahçesine fidan olabilir mi?!

Her burun, Yakûbun ki değil ki, Yusuf’un gömleğinden Hakk’ın cemâlinin kokusunu alsın. Her kılıç, Ali’nin elinde değil ki, zülfikâr olup mâsivâyâ karşı ejderha kesilsin. Her ismi ahmed olan, o tertemiz Muhammed değil ki, Hakk’ın Zât nûru habibullah olsun.

Hiç kimseye taşıyamayacağı yük vermez yüce Mevlâ; benlik yükünden azad olanı nûr’lenvâr taşır zira, onun canıyla malı bütünüyle Hakk’ın olmuştur. Mescid-i aksânın sırrı budur.

Ey dost! Dilinde diken taşıyanın gönlünde yılan beslenir.

İçinde kibir taşıyanın secde izi nâfiledir.
Kimsenin hâline aldanma. İz'ân gidince irfân gider.
Mizân gidince ihsân gider. Sabır gidince îman gider.

Aşksız inanç îmandan değildir. Sünnete daynamayan hâl İslam değildir. Kalıcı hâl odur ki, tevhid sırrı onun ahlâkı olsun. Edeb dışı her hâl gönülden zâil olsun.

Nice sivri dilli vardır ki her sözüyle cehennemi dâvet eder.
Nice dilsiz vardır ki, hâl diliyle cenneti müjdeler.

Dünyaya duyulan hırs, gözdeki çapak gibidir. Göz yıkanmadan mânâ görüşü açılmaz. Ukbâya duyulan hırs kalbdeki şahvet gibidir. Kabı boşaltmadan sırra sunulmaz.

Îmânı bir düşünce sayan kişide akıl değil, özüne düşman zann vardır. Her zannın çaresiz kaldığı itirafta, îmandan bir tad vardır.

Zihnın nasibi fantazi hayaller gönlün nâsibi nûranî inciler.
Hakiki sevgili gönüldedir, şekil ve sûrette değil.
Sırrın nûru özdedir, cisim ve tende değil.
Rüzgâr esdikçe zeytinin dalları zikre dalar.
Öze erdikçe gönül dalgıcı sırra dalar.

Ey dost! Mevki ve makam putuna tapanlar nefislerini vakdin efendisi ilân ederler. Ey efendi! Sen sendeki deccale boyun eğmişsin. Hangi beldeye sığınsan sana senden ne fayda; Hakk'a değil, nefisine kul olduktan sonra!

Deryanın yumuşak duruşuna aldanma. Bir an gelir kayaları delen bir heybete bürünür. Bir an gelir muhabbet kundağındaki Hakk'ın kulunu Musâ misali koynunda taşır. Nefsindeki şirkten kurtulman için canın bâkir Meryeminden sırrındaki İsânın sâfiyetini ara. Özdeki kâmil kul daldaki hurma misali Hakk'ın tastamam kelimesidir.

Rahmet denizi niteliksiz, benliksiz canları sevip, seçer. Sarp kayaları dövercesine bilgiçliğe soyunmuş taklitçi tellalları ezip geçer.

Ey dost! Basîret nûru gönülden yansıyınca her mânânın açılımı gönülden olur. Işığı olmayan göz misali nûrsuz gönül, göz önünde duranı ne görür, ne de bulur. Elinin altındakine karşı kör olur. Meğer ki o can, “iki gözüne ak düşse de” Ya'kubun gönül gözü olsun. Yusuf'un güzelliğini görünce ellerini kesen güzeller, kendilerindeki güzeli göremediler. Sırlarındaki aynaya dönüp baksalardı, Yusuf'un cemâlini özbenliklerinde bulup, her sûretten fânî ve Hakk'ın niteliksiz ve emsalsiz cemâlinde O'nunla O'nu yaşarlardı. Yusuf'un güzelliği bile O'nun cemâlinden bir damladır ancak. Sırr gözüyle görenlerin temaşa ettikleri de, nûrların nûrundan bir parıltıdır ancak.

Misaller âleminde her mânânın sûretini arar insan. Çaresiz dönüp dolaşır, mânânın mazharını bulmak için; sûretin bir gölge, sûretin mânânın aslı olduğunu bilmeden.

Kurbanlık seçilen hayvan da nefsin bir gölgesidir ancak. Mânâ ve maksada uygun ibâdet, gölgenin kurban edilmesi değil, nefsâniyetten feragattir. İsbatı ise nefsanî sıfatların ulvî sıfatlara dönüşümünde görülür, “bu bir insan değil, bir melektir dediler” (Yûsuf 12/31) Nasıl ki yılan, yılanlıktan vazgeçtim demekle yılanlığını kaybetmezse; insan da, nefsimden

vazgeçtim demekle nefsâniyetindeki sıfatları terk etmiş olmaz. Kişi neyi nefsinde gerçeklediyse onun hakîkatı o olur. Neyi inkâr ettiyse inkâr, onun sıfatı olur.

Gönül hangi mânâları benimserse, ordan doğan sıfat da mânâyâ uygun olur; Furkân'dan Fârûk doğar. Kur'andan furkân.

Rızâdan murtazâ doğar. İmândan insan.

Mânâ neyse maksat odur.

Can neyse anka odur.

Her üstün kabiliyet kendindeki düşmanı kendisi doğurur. O düşman nefsindeki gizli kibir ve boş gururdur. Her bir tohumun içinde kendi mânâ kaderi gizlidir. Hâlden hâle dönse de her birim kendi aslına döner. Gölgenin idraksızlık karanlığını aydınlatacak olan, özdeki ruh güneşinin aydınlığıdır. Nefsin huysuzluk ateşini söndürecek olan, gönüldeki huzur nûrudur.

Benlik dikeninden gül goncası yetiştirmek, dikenini tanıyan sabır ehlinin işidir. Huysuzun huyundan vazgeçmesi nefsâniyet kuyusundan çıkanların işidir.

Yusuf odur ki, varlığından haberi olmayan canlara onların hakîkatını bildirir. “Andolsun ki farkında değillerken onların bu işlerini onlara haber vereceksin.” (Yûsuf 12/15)

Âlemdeki hırs tuzağı edeb örtüsünü riyakarlık sırtından yırttırır. Zann dünyasının aldatıcı alacakaranlığında ve aziz ruhun görünümündeki yokluğunda, özbenliğine hainlik etmeyen insan için gizlilik, dualitenin dâvet ettiği şeyden daha sevimlidir. “Rabbım bana zindan, bunların beni dâvet ettiği şeyden daha iyidir.” (Yûsuf 12/33)

Canlı Kur'an olan insan-ı kâmil, Sevgilinin dostlara yazdığı muhabbet mektubu gibidir.

Aşkdır gönül gözlerini açan; hakikat kokusudur uzağı yakın kılan. Gönül yusufu gizlilik kuyusundan çıktı mı, Rabbin cemâline misal olur. Kibir kuyusunda kalanlar, “Kendilerine gelmiş hiçbir delil olmadığı hâlde Allah'ın âyetleri hakkında mücadele edip, tartışanlardır.” (Mü'min 40/35)

Her bir Esmâü'l hüsnâ Yusuf'tur gönlümüze

Her hüsnü zann şifadır acılı Yakûb gözlere

(SECDE AYETLERİ)

Ey dost! Yedi bâtınî semâ ve yedi zâhirî mânâ itibariyle secde ayetleri ondört olup, “gökteki ve yerdeki diriler ve bütün melekler büyüklük taslamadan Allah'a secde ederler.” (Nahl 16/49) Her can özü itibariyle secde etmez, istese de edemez. Zira, secde de, Hakk'ın rızâ ve lütfuna bağlıdır. O dilemedikten sonra kim Kur'an nûruyla mânânen dirilip O'nun lütfuna kavuşabilir? “Secde et ve Rabbına yaklaş” (Alak 96/19) çağrısı, Hakk'la Hakk'da mânevî ve ruhanî dirliğe davettir. Nitekim secde, ubûdiyetin, Rubûbiyetle buluşmasıdır. Şeriat namazındaki secde, sûretin yere baş koymasıdır. Hakiki secde ise kalb ile olup varlığın bütünüyle Hakk'a sunulmasıdır. Şu halde Hakk'a yakınlık varlık ile değil yokluk iledir. Bir de nûr ile yapılan nûr secdesi vardır ki onu ehl-i nûr bilir. Kur'anın mânâsına ermeyen benliğin secdesi kâmil değildir. Zira, sûretteki secdenin içinde benliğin kimliği vardır. O kimlik ki büyüklük taslamamanın delili olan gizli kibirdir. Oysa secdeden maksat, varlığı Hakk'a teslim edip, fenâyâ ermektir. “Onlara Kur'an okunduğu zaman secde etmiyorlar.” (İnşikâk 84/21),

zira fâni benliklerinden bir türlü vazgeçemiyorlar. Halbuki secdenin ne mezhebi vardır ne de tarikatı; maksadı Hakk olanın hakîkatı da Hakk'tır.

Fâni benliğe varlık atfedenin secdesi gölgenin secdesi gibidir. Hakk'ın varlığını özbenliğinde bulanın secdesi ise özündeki hakikat itibariyledir. Nitekim Hakk'la varlık bulmuş her can "ister istemez kendileri de gölgeleri de sabah akşam Allah'a boyun eğer." (Ra'd 13/15)

Kim hangi maksat için yaratılmışsa onun işi ona göre olur.

Ey aziz! Her can edeble secde etseydi şeytanın şeytaniyetine ne gerek kalırdı?! Kendilerine yakîn nûruyla dirlik ve Hakkânî nefes verilmiş olanlar, özbenliklerinde furkânı taşıyanlar; "kendilerine ilim verilenler Kur'an kendilerine okunduğunda derhal secdeye kapanırlar." (İsrâ 17/107) Kur'anın mânâ ve sırrını kitabta bırakmayıp gönülde taşırlar. Hâl diliyle Hakk'ı hamd etmek secdenin bâtinî ifadesidir. Kainat O'nun övgüsüyle doludur, "güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar (yük taşıyan) ve insanların birçoğu Allah'a secde ediyorlar." (Hac 22/18) Zâhirdeki yedi mânâdan olan güneş ruhu, dolunay insan-ı kâmilî, yük taşıyan hayvanlar nefsanîyet gölgesini, yıldızlar hikmet nûrlarını, dağlar sıfat tecellisini, ağaçlar isim tecellisini, insanlar îman ehlini sembolize edebilir. Bâtındaki yedi semâdan, Hakk'ın kuldaki emaneti olan yedi subuti sıfat (Hayat, ilim, iştîme, görme, irâde, kelâm ve kudret) ve secdeyle mükellef yedi uzuv akıl, gönül, nefis, rûh, sırr ve hakikat semâsıdır.

Secde bir mânâda âlem-i nâsutun âlem-i lâhûta yöneliştir.

Ey gönül! Âlemdaki her görüntü kişinin bakışındaki bir mânâdır ancak. Sûretler mânâlara göre vücûd kazanır. Gözler yumuldu mu, âlem de görünümünden kaybolur. Şu halde görüşler düzelmeli ki âlem ve eşya hakîkatıyla görünsün, Kur'an okunduğunda Hakk'ın ayetlerine gönül gözüyle şahidlik edilsin. "Seçkin kıldığımız kimseler Allah'ın ayetleri okunduğunda ağlayarak secdeye kapanırlardı." (Meryem 19/58) gözlerden yaş akıtmak, mânevî abdest olup; izâfî benlik zehiri olan kibirden arınmanın ve gönül gözünün açılmasının vesilesidir. Gönül gözüyle görmeyi engelleyen şey, nefsanî duygulardır. Hissiyatın ve kibrin dahil olduğu her yerde sen-ben ikilemi yaşanır.

Kibir, Tek'in tekliğini görmeye engel olur. İsterse o, dinsel motiflerle süslenmiş olsun.

Ey dost! Her ne kadar aslımız bir ise de Hakk'a yönelişimiz bir değil. Kimimiz gönlümüzle, kimimiz zihnimizle, bir diğeri duygusallıkla Hakk'a dönüyoruz. Zihni kurguda ve hissiyatda gizli şirk kokusu var. Gönlünde Allah olan için yalnızca Allah var. Secdenin hakikatına erenlerin büyüklük taslamamaları, izâfî benlik gölgesi olan gizli şirki tanımalarındandır. Kişiyi nefsanîyet katına çeken zehirli sarmaşık odur. Gönül temizliği ve ilâhî aşk, kesret içinde vahdeti yaşamayı elzem kılar ki şirk mikrobu bulaşmasın, ibadet eden de, ibadetiyle kulluğunda büyüklenmesin. "Şüphesiz Rabbın katındakiler O'na ibadet etmekten büyüklenmezler. O'nu tesbih ederken yalnız O'na secde ederler." (A'râf 7/206) Hakk'ın katındakiler Hakk'ın varlığına başka bir varlık katmayan Hakk'taki dirilerdir. Büyüklenmek sûretiyle yoldan çıkan hiçbir benlik, gerçekte secde etmiş sayılmaz zira o, kendi kibrine dalmıştır.

Öyle şaşkın vardır ki ne aradığını bilmez. Asıl şaşkın odur ki ne bulduğunu bilmez.

Tecellînin mazharı olan zâhirdeki ayetleri ve Hakk'a delil olan bâtinî hikmetleri, gönül gözüyle görmeyenlere, "Rahmân'a, secdeye kapanın denildiğinde, Rahmân da neymiş! Bize emrettiğin şeye secde eder miyiz hiç?! derler ve bu emir onların nefretini artırır." (Furkân 25/60) Bunlar haset ve nefret ehli olup, görsel benliklerinin yüceltilmesinden gayrı hiçbir şeyle ilgilenmeyip; benliklerinde gizledikleri nefsanî zevklerine boyun eğenlerdir. Onların

“göklerde ve yerde sakladıklarını açığa çıkaran, gizlediğinizi ve sakladığınızı bilen Allah’a, secde etmesinler” diye yoldan çıkmışlardır. (Neml 27/25)

Kim secdenin sırrına ermek isterse, secde ehline dost olsun. Kim nefesine üstünlük taslarsa, dost öğüdünden uzak dursun. “Bizim ayetlerimize ancak kendilerine ayetlerle öğüt verildiği zaman kibre kapılmadan secdeye kapanıp, Rabblerine hamd ile tesbih edenler inanır.” (Secde 32/15)

Ey dost! Hakk’a yakınlığın sırrı taklitçi dindarlıkta değil, tevâzu ve sevgiye dayanan insanlıktadır. Zira secdenin sırrı kibirden ve benlikten arınmaktır. Ramazanın sırrı açıklıkta değil secdenin hakikatındadır.

Hakk’ın varlığı dışında hiçbir varlık bulunmadığını temsil eden idrâk hilâli gönülde doğunca, Hakk’ın gayrına duyulan tokluk ruhanî oruçtur. İdrâk hilâli, farkındalık dolunayına dönüştüğünde insan-ı kâmilin nefsinde ve âfakta Hakk tecellîsinin dışında hiçbir şey kalmaz. Meğer ki o yolcular isim ve sıfatlardaki seyrü sülûklarını henüz tamamlamadıklarından zâtlarındaki tecellî sırrından perdelidirler. Ramazanın mânâsını gönüllerinde akledinceye kadar ruh orucunun hakikatından özürdürler, “sizden kim hasta ya da yolculukta olursa” (Bakara 2/184) yüce ayeti bu mânâyı bildirir. O hastalar ki gizli şirk virüsüyle muzdarip olup, kesret ile vahdetten perdelidirler; izâfî benliklerine varlık vehmetmeleri nedeniyle hakikat ehlinin sağlık ve esenliğine erişememişlerdir. Onlar da kalblerini ve zâtlarını Hakk’a dönünceye kadar Ramazan orucunun nûranî sırrından mazur sayılırlar. Orucun mânâsını yalnızca beden ve nefsin açlığı olarak algılamayan can, Ramazan ismiyle tecellî eyleyen ve “Kur’anın kendisinde indirildiği” (2/185) hakikat ayının bütün bir yaşam sürdüğünü gördüğünde; izâfî benlik mikrobundan kurtulmak ümidiyle: “Rabbından bağışlanma dileyerek, eğilip secdeye kapandı, tevbe edip Allah’a yöneldi.” (Sâd 38/24)

Ey aziz! Asıl olan rûhun ve sûretin oruçtaki birlikteliğidir. Zira zâhir ve bâtın bir olup ibadet, bir bütündür. Mânâ orucunu takib etmeyen sûret orucu, kendi hakikatını inkâr etmiş olur. Hiçliğini tadmayan kul Rabbına karşı büyüklük taslamış olur.

Açlık ve tokluk, varlık ve yokluk, fenâ ve bekâ Allah’ın varlığına şahid kılınmak ve tecellîsinin delili olmak üzere mevcuttur. “Gece ve gündüz, güneş ve ay Allah’ın varlığının delillerindendir.” (Fussilet 41/37)

Aşıklık ve maşukluk, hilâl ve güneş gibidir, “güneşe ve aya secde etmeyin. Eğer Allah’a ibadet etmek istiyorsanız, onları yaratan Allah’a secde edin!” (Fussilet 41/37)

Ramazanın zâhir ve bâtındaki mânâsına ermeyenler için nefis orucunun nihayetinde şeker bayramı, ruh ve mânâ orucunu sûret orucuyla birlikte idrâk edenler için hergün şükür anı ve şükür bayram günü vardır. “Hidâyete erdirmesine karşılık, Allah’ı, yüceltmeniz ve şükretmeniz içindir” (Bakara 2/185) Bu mânâyı ermiş her can ümmidir zira Hakk’ın okutmasıyla kaimdir. “Ben ve ümmetim ümmiyiz” şerefli hadisi bu sırra işaret eder. Ramazandaki “sayılı günler” Ramazan sırrını idrak edenler için ömrün sayılı günleridir. O günler ki, Kur’anın mânâ ve sırrı ümmî gönüllere iner; Kur’anın mânâsıyla tahakkuk eden can için her gece kadir, Peygamberin (s.a.v.) ruhaniyetini ruhunda bulan can için her gece miraçtır.

Ey dost! Her kavram, onu yorumlayıcısına göre anlam kazanır. Gönül kendinden boşaldı mı Hakk’ın okutmasına açık olur.

Dindarlığın kendilerine ait olduğunu zannedenler “dikkat ediniz ‘halis din’ yalnızca Allah’a aittir” (Zümer 39/3) ayetinin sırrından gafildirler. Kendi algılamalarının ve farklı dinlerdeki

görüntülere aldanarak, onları takliden ‘dindarlık dini’ icad etmek sûretiyle, halis dinin ruhaniyetinden uzaklaşmışlardır. Böylelerinin taklitçi kılık kıyafetleriyle, baskıcı ve zorlayıcı zanlarıyla kendilerini perdelemeleriyle ilgili çeşitli hikâyeler mevcuttur. Bu mânâdan olmak üzere hikâyelerden biri de şudur: “Sırrlar sahibi İmam Şiblî bir grup meraklı tarafından kovalanmaktadır. Bu koşturma esnasında İmam Basrî’nin evinin önüne gelince, ona ‘evinde gizlenmek istediğini’ söyler ve izin üzerine içeri girip saklanır. Peşinden koşturanlar evin bahçesindeki Hasan Basrî’ye, ‘Şiblî’yi görüp görmediklerini’ sorarlar. “Gördüm” cevabını alınca nerede olduğunu söylemesini isterler. Hasan Basrî “evimdedir” der. Heyecanla eve giren kalabalık bütün aramalarına karşılık Şiblî’yi evde bulamaz. Kızgınlıkla dışarı çıkarlar. Hasan Basrî’yi yalancılıkla suçlayarak, oradan uzaklaşırlar. Hikayeyi tarikat kulağıyla dinleyenler için Şiblî’nin kerameti anlatılmak istenmekte, görünümünden kaybolmanın zâhirî şartları önemsenmektedir. Hakikat kulağıyla dinleyenler için mânâ ve gaye farklıdır. Hikâyede İmam Şiblî, hakikati temsil etmektedir. Gerçeğe susamış velâkin biçimsel dindarlığın ve duygusal tarikatçılığın şekil ve sûretiyle oyalananlar tarafından bilinçsizce takib edilmektedir. Hasan Basrî ise şeriat bekçisi ve emrolunduğu üzere doğru olmakla mükellef tevhid ehlidir. İçinde barındığı ev de şeriatdır. Tevhid ehli bilir ki hakikat şeriatın içinde gizlidir. Hasan Basrî, ‘Şiblî’ için “evimdedir” demekle bu sırrı dile getirmiş ve doğruluktan ayrılmamıştır. Gözleri eşyanın hakikatına değil sûretine takılanlar, biçim ve kalıba aldandıklarından, ayrıntılarda kaldıklarından; zâhirdeki duvarları görmüşler velâkin, evin içinde apaçık duran sırrı görememişlerdir.

İddia sahiplerine göre hakikat ancak kendi zan ve beklentilerine uygun bir kalıpta olduğu takdirde bulunup tanınacaktır. Öte yandan hakikatın yalnızca mânâsını önemseyip, bâtına tutunanlara göre zâhirdeki şeriat, uygulanması gereken bir zorunluluk olmaktan çıkmıştır. Oysa hakikat ve şeriat bir bütündür. Her iki dava ehlinin Hakk’ın tecellisini cûzi kablâlarına sığdırma çabaları da, Hakk’ın onlara bir cilvesidir. Zira yüce Mevlâ her birinin niyetine ve beklentisine uygun olan açılımı onlara vermektedir. Beklentilerden arınmış gönüllere ise rahmet ve hikmetiyle tecellî etmektedir. O halde ey can! “artık Allah’a secde et O’na kulluk et” (Necm 53/62) Nimetlere ermek ululukta değil, kulluktur. Derdi nimet bilmek, bilgiçlikte değil, hiçliktedir.

Muhabbet olmayınca gönülden hikmet incisi çıkmaz.
Akıl olmayınca halkdan doğru söz duyulmaz.

Övünç, soyla sople değil, ahlâk ve bilgiyledir. Zira Hakk’ın hikmet lûtfeylediği gönüller hayrın vesilesidir.

Hayatı sevmekten kasıt Allah’ı sevmektir. Zira hayat, Hakk’ın Hayy ismiyle tecellîsidir. O halde her kim yaşamı seviyorsa gerçekte Allah’ı seviyor demektir.

Miraçtan kasıt Sevgiliye kavuşmaktır. Sevgiliye kavuşan can bütün hayırlara ulaşmış olur; görüşü Hakk’ın görüşü, duyusu Hakk’ın duyusu olur.

O halde kim ne ararsa kendinde arasın. Akıl da, çılgınlık da kendindedir. Kim ne bulursa kendinde bulur. Küfür de, îman da özündedir. Sırrını korumayan sırr ehli değildir. Nefsini teşhir eden tevhid ehli değildir. Hakk’ı inkâr eden ruhen diri değildir. Her can Hakk’ı kendindeki ilimle bilir. Hakk’ı Hakk’ın bildirdiği ilimle bilen azdır. Gönünde Hakk’dan duymadan, özünde Hakk’ı bulmadan ezberden söyleyen kişi davasında yalancıdır. Zira sırrına ermediği bir hikmeti nefsine mal ederek kibrini ortaya koymaktadır. Oysa Kibriya Hakk’a aittir. Yücelik ve ululuk ancak O’nundur. “Göklerin ve yerin gaybı, Allah’a aittir.” (Nahl 16/77)

Ey dost! Kimin yanında gönlün açılıyorsa, gönül ehli odur. Kimin yanında edeb değerliyse, değerli olan kul odur.

Kimin tezgahında din satılıyorsa, dinin yalancısı odur.

Kimin ilminde amel yoksa, sözün yalancısı odur.

Kim cübbeye, sakala, nutka muhtaçsa, nasihata muhtaç olan odur.

Kim aşka, yakarışa, ikrama muhtaçsa Hakk’a yakın olan odur.

Sınava çekilme vakdi geldi mi, o zaman belli olur, kimin takva sahibi, kimin kibir sahibi olduğu. Kusursuzluk sınavından hiçbirimizin geçmeğe gücü yok. O halde Hakk’dan öyle bir mağfiret dileyelim ki, ayırım yapmadan hepimizi bağışlasın yüce kerem sahibi. Tevbeyi Âdeme öğreten odur. Cana canındakini tanıtan O’dur.

O halde yükü taşıtanlardan değil, yüke omuz verenlerden ol. Gönle usantı verenlerden değil, öze ferahlık verenlerden ol.

Kime nasıl görünürse güzellik ve çirkinlik onundur.

Kime nasıl eriştiyse îman da küfür de onundur.

Yaşam bir sanatsa varlık sırrını, yaşamı yaratan sanatçıdan öğren.

Huzurun kalıcı olmasını diliyorsan, nefsindeki ateşi söndür. Aşkın sırrını bilmek istiyorsan, ne darılıp ne de terk etmeyen Sevgili hayırlıdır sana. “Rabbın seni terk etmedi ve sana darılmadı.” (Duhâ 93/3)

Ey dost! Sırda tahakkuk etmiş her mânâ, gönülde doğmuş bir ay gibidir. Mânâ çocuğu tâbiri, Hakk’ın ihsân eylediği hikmet nûrlarının kulda belirmesi demektir. Bu doğuş ve beliriş, bir ayetin sırrının gönülde açığa çıkmasıyla olabileceği gibi; âlemde oluşan fiillerdeki hikmetin, basîret gözüyle okunması şeklinde de olabilir. Her iki hâlde de mânâlara hâmile kalan kul, hâmile bırakan da Rabbidir. “Bunlar Rabbının vahyettiği hikmetlerdir. Allah ile beraber bir de ilâh edinme.” (İsra 17/39)

Ey aziz! Varlık sırrını başı sonu olmayan öyle mânâ bir ayında yaşa ki, Hakk’ın ayetlerindeki nûrlar varlığın kadrini bilen mümin gönüllere iner. Sünnete uymayanın nasibi hikmetden yana fakirdir. O gönül ki, Hakk’ın ayetleriyle zengindir, hikmetinin zenginliği ancak kendi kabının genişliğinceidir.

Özbenliğini bilmek için ne yitirdiğini bilmek gerek.

Ne yitirdiğini görmek için hikmete ermek gerek.

Yaşamadıkları mânâları hikaye edenler Hakk’ın okutmasından mahrum kalır.

Yazdığını delilsiz yazanlar ayetlerin sırrından mahrum kalır. Aslını arayıp sormayanlar zâtındaki Hakk’dan mahrum kalır.

Hepimiz bu âlemde bir emanet gibiyiz. Kalıcı olduğumuz âlemi de ezelde seçmişiz. Hikmetin açıklanması özbenliklerin Hakk’a yönelmesi ve zanlardaki sahte mabuddan arınmak içindir. “Hakîkate dönsünler diye ayetleri açıklıyoruz.” yüce ayeti bu hikmeti bildirir. (A’râf 7/174)

Hakk’ın keremine şahid olan insan kimseye karşı öfke duymaz. Kime dönerse dönsün Hakk’ın yüzünü gören insan kimseye karşı nefret duymaz.

Yeryüzünde dolaşan bilgisiyle mağrur nice dinci firavunlar vardır ki, ağızlarından basmakalıp sözden başka bir şey duyulmaz. Hakikatler denizinden rahmetle yoğrulmuş bir damla suya,

tahammül kablarında yer bulunmaz. “Firavun sülalesini suda boğmuştuk.” Yüce ayeti, (Enfâl 8/54) hakikat deryasında bencilliğe yer olmadığını bildirir.

Ey dost! Her can bir diğerine kılavuzdur. Eğri tüccar, doğrunun peşinden gitti mi, doğruluğu öğrenip eğrilikten kurtulur. Doğru tüccar, eğrinin peşine takılırsa biriktirdiği sermayeden olur. Onlar “Rabbın katında siddikiyet makamından” bihaberdirler. (Yûnus 10/2) O makam ki emrolundukları üzere dosdoğru olanların ayetlerin nûrundan nasibleri vardır; amelsiz ilim yüklenenlerin nasibi kaldıramayacakları külfet olur. Kimse kimseyi hor görmesin! Eğri olanı da doğru olanı da ortaya koyan kendi tercihlerimiz, hayra ve şerre delil olan kendi fiillerimizdir.

Aşka delil nedir? Gönüldeki Seviliden gayrı!
Hâlis Hanif kimdir? Sûret-i Hakk’dan gayrı!
Tecellînin şâhidi kimdir? Zât-ı Hakk’dan gayrı!

Güzel ahlâk huysuzu da kendi güzelliğine kavuşturur. Huysuzun huysuzluğu benlik dikenine basınca debreşir o diken nedir? Dildeki eleştiriden başka! Güzel ahlâk nedir? Muahmmede (s.a.v.) uymaktan başka! Ne mutlu ona ki, gönül kabından iyilik ve güzellik kokusu yayılır. Gönülde huzur yoksa kapdaki nahoş benlik kokusundandır o. Sevgilinin kokusunu Yusuf’un mânâsını koklayan Yakub gönüller bilir. Bütün canlar Allah aşkına delildir, Hakk’a şâhidlik edenler bilir.

Dualiteye takılan göz, tekliğin sırrına yabancı kalır.
Hakk nûruyla gören göz Hakk’ın gayrına yabancı kalır.
Bâtın, zâhirin içinde gizlidir. Canan da, canın özbenliğindedir. Rahmet hikmettir, hikmet de rahmet. Yakîn’e erenler bilir.

Yaşam, her canın kendi bakışına göre anlam kazanır. Kimine göre aşk, çiledir; kimine göre ucsuz bucaksız derya gibidir.

Ey dost! Bâtılın okutması yoktur. Okutursa kulunu Hakk Teâlâ okutur. Gönlünü kâlem yapıp, sırrındaki harfin nûruyla okutur. Hakk’la Hakk’daki bâki kulun zuhuru Hakk’ın sıfatlarıyladır. Kulluğu yok olmadan elinden çıkan fiilleri Rabbının fiilleridir. Gül suyunda gül kokusu olmasa sûret ve biçim yönünden diğer kablardaki sulardan ne farkı kalır!

Diri gönüldeki nûr olmasa ölü kalblerden ne farkı kalır! Mânâdaki anasız babasız sevgiliye ümmi derler. Besleyip, yetiştiricisi Zât-ı Hakk’dır onun. Hakk’ın rahmetiyle şen, hikmetiyle kıpır kıpır dipdirdir o, “üzerine yağmur indirdiğimiz zaman kıpırdanıp, eyleme geçer, içaçıcı güzellikler bitirir.” (Hac 22/5) yüce ayeti bu sırrı dile getirir.

Ey aziz! Şu misaller âlemi henüz yokluğu tadmadan varlığa gözdiken taklid ehliyle doludur. Kalbde ve nefiste, sıfatta ve fiilde Hakk’a teslim olmadan halka rehberlik hırkaları satan eğri tüccarlarla doludur.

Tevhid-i aşkı gönülde yaşamayan, fenânın anlamını nasıl bilsin! Zât-ı Hakk’ı özünde birlemeyen nasıl Allah’ta fâni olsun!

Bilmez misin ki yokluktan gelen için geldiği hiçlik toprağına iade edilmeden mânâ âleminde dirlik yoktur. “Sizi topraktan yarattık yine oraya döndüreceğiz ve bir kez daha sizi oradan çıkaracağız.” (Tâhâ 20/55) yüce ayeti bu sırrı bildirir. Varlıktan ve yokluktan soyunmayana kevserden nasîb yoktur. Fenâ (yokluk) makamı, öncelikle kalbde mâsivânın yokluğunu tadararak, daha sonra nefesine varlık vehmettiği izâfî kişiliğin erimesiyle, fenânın fenâsıyla gerçekleşir. Eriyen şey, zanlardaki kimliktir, kulluk değil!

Tevhid-i sıfat ve tevhid-i Zât-ı yaşayan Ehl-i Kur'an der ki: "Ey Rabbimiz bizi iki defa öldürdün, iki defa dirilttin." (Mü'min 40/11) İlk diriliş gönlün Esmâü'l Hüsna'ya boyanıp, ilâhî ahlâkla bezenmesidir. Sıfat tecellisiyle gerçekleşir; kul Rabbi tarafından sevildiğinde, ilâhî muhabbetin tecellisiyle, Hakk'ın sıfatlarıyla işitip görür. Hakk'dan duyup, Hakk'la söyleşir. İkinci diriliş Hakk'la Hakk'da olup, Hakk'taki halkın, halktaki Hakk'ın haklarını korumaktır. Yakîn nûrları kulu sardığında nereye dönülse Hakk'ın vechini görüp, kulluğun kemâline varmaktır. Hakk'ın tecellisini Allah ile Allah'ta görüp, Allah'ı Allah ile bilip, tanımaktır. Hasretten vuslata ermeaktır bekâ, cehaletten ilme, cesedden ruha yükselmektir bekâ. Çamurdan çıkıp arısuva kavuşmaktır bekâ, ölmeden önce ölüp, ab-ı hayatla yeniden dirilmektir bekâ. Fiilin neden ve niçinlerine aldanmadan müessiri bilip, tanımaktır. Ölülerin sessizliğinden yegane dirinin sözüne ermeaktır. Gönül namazının her anında Hakk'la Hakk'ta olmaktır. Sûret ve vakde bağlı şeriat namazının edâsında Huzur-u İlâhîdeki rûkû; sıfatlardaki fenâyı bildirir. İlk secde, izâfî kişiliğin fenâsını; ikinci secde, fenânın fenâsını ifade eder. Ettihiyyatü'ye oturup, Hakk'la Hakk'daki hamdın bekâsıdır.

Ey aziz! Her yokluk içindeki gizli varlığı, her yetersizlik içindeki saklı değeri görebilen insan önceden bilmediği can suyunu özünde keşfetmiş olur. O kevser, kesret içindeki vahdet, çokluk içindeki Tek'in rahmetidir; "semâdan su indirir. O su ile çiftler çıkardık" (Tâhâ 20/53) bu sırrı bildirir. "Nefsin yedi semâsından", zâhir ve bâtındaki sırrları çıkaran kudret, bilinmeyi murad eden o hazinenin sahibidir ki; tecellî eyleyen nûrların Nûru O'dur. "Semâ sıyrılıp açıldığında" (Tekvîr 81/11) yüce ayeti bu mânânın delildir.

Ey dost! Gönül gönlü çeker. Muhabbetullah her gönlü cezbeder. O dilemeden, hiçbiri birbirini sevmez. O murad etmeden, tevhid sırrına erilmez. Aşk deryasına dalmak için, farklılık vücûdunu terketmek gerek. Ölmeden önce benlik kılıcığını, nefsanîyet boğazından çekip, çıkarmak gerek. Kerbelanın mânâsını en sevdiklerinden ayrılan canlar tadar. Kurban sunulan İsmail'in (a.s.) teslimiyetindeki mânâ ile, beşerî sıfatlar çarmıhındaki İsa'nın (a.s.) hâl dilindeki misali, nefsinden ölmeye davet edilen canlar için fenânın fenâsına delildir.

Hayvan kesmekle, Allah için nefsi Allah'a sunmak bir değildir.

Gönlü aşka çekip, götüren nedir? Hakk'ın lütfundan başka!

Nefsi karanlığa götüren nedir? Özüne karşı cehlinden başka! "Yıldızlar kararıp, döküldüğünde" (Tekvîr 81/2) yüce ayeti bu mânâyâ dikkatleri çeker.

Hakkın delili nedir? Kendi tecellisinden başka!

İlahi! Bize sırrı öyle göster ki onu kendi neden ve niçinlerimize bağlı olmadan görelim. Varlık hakikatını göster ki kendi bilgiçliğimizle kendimize perde olmayalım. Bize bizdeki melekûtiyeti göster ki sen-ben kavgasına düşmeden özümüze erelim.

Ey can! Kitab-ı Kerîm, hikmetler kitabı olup, kehanetler kitabı değildir. Halkın merakı ve dikkati olmuş ve olacaklarla sınırlı olduğundan kehaneti mârifet sanıp, an'ın hakikatından uykudadır. Mânâ ehli için her işin sonu, başlangıç içinde gizlidir. Tekvîr tekvin ile başlar. Kur'anın hitâbı insanadır. O insan ki, kendi başlangıç sırrını ve varlığındaki Hakk'ın kitabını özünde bulur, ehl-i kur'an odur. Hakk'ın kulunu gönlünden okutmasına, Hakk'ın ayetleri şahidlik eder. Hakk'la sohbet bazen ârifin özbenliğinden, bazen de halkın sesinden duyduğu hitâbla olur. Sese ve harfe bürünen her mânâ, kendi kalıbında mahsur kalır. Sûrete bürünen ruh, özüne hasret mahzun kalır. Her can kendi kıyametini yaşar. Fenânın sırrı nefsin tekvîrindedir.

İsrailoğullarının geçmesi için Kızıldenizin oniki yerden kucak açması, oniki fırkanın Musa'nın (a.s.) elinden fenâyâ erişmesi içindi. İsrailoğulları tevhid-i efale şahid olup tevhid-i

sıfatı yaşamadıklarından, peygamberin (a.s.) Hakk'ın emirlerini almak üzere içlerinden ayrılmasıyla, kalblerdeki fenâ hâminden çıkarak, nefislerdeki beşerî sıfatlara avdet etmişlerdi. Bu nedenle kırk yıl kabz çölünde bekletilerek vaad edilen makam-ı bekâ vâdisine varamadılar. İsa'nın (a.s.) kavmi ise sıfat tecellisine şahid olup, tevhid-i sıfatı, tevhid-i zât ile karıştırdıklarından, her isimde tecellî eyleyen Zât-ı Hakk'ı bulamadılar. Hakk'la Hakk'daki bekâ, tevhid sırrını bütünüyle müdrik ehl-i kur'anın nasibidir. Zira her bir ismin hakîkatıyla tahakkuk etmek Muhammed (s.a.v.) ümmetinin kismetidir.

Varlık “güneşi katlanıp, dürüldüğünde” (81/1) nefis, ilâhî isimlerin tasarrufu altında hareket eder. Mânâ “semâsı sıyrılıp açıldığında” (81/11) yolcu oniki ismin zikriyle seyrederek. Yedisi fenâ beşi bekâ nûruyla nûrlanır. Oniki ayet Tekvîrin sırrına şahidlik eder. Bütün fiillerin mutlak sahibi ve müessirinin Hakk Teâlâ olduğu hakîkatı kula açıldığında, “defter açıldığında” (81/10) iyilik ve kötülük, sevap ve günah, güzel ve çirkin gibi anlamların halkın nazarında farklı; Hakk'ın nazarında her fiil olması gerektiği gibi tecellî ettiğini gören kul fiillerinden fânî olup tevhid-i ehfal'i tadar.

Beşerî sıfatların yerini İlâhî sıfatlar aldığında, “dağlar yürütüldüğünde” (81/3) tevhid-i sıfat ile kulun farklılık bilinci sona erer. Emanetindeki sıfatları Hakk'a iade ederek, sıfat tecellisine erer.

“Nefisler birleştiğinde” (81/7), tevhid sırrını müdrik can hem varlık, hem de yokluk putundan arınarak; nefsinde ve afakta Hakk'ın gayrı bir mevcut bulmayarak tevhid-i zâtı yaşar. ‘Ev ednâ’ bekâ makamıdır. “And olsun ki onu apaçık gördü” (81/24). ‘Kabe kavseyn’ Zâtî tecellî nûrlarını bekleyiştir, Lâ mevcûde ilallah'ı, hakkal yakîni yaşamak için. Subhan Allah dilediğine lütfedip, hidâyet eder, Hamd, Allah'a aittir.

Ey dost! Her ferdin hakîkatı kendi sırrında belirir. Muhabbetullah aynasından evvel ve âhirdeki Sevgili görünür. İlhamını Rabbindan alan kullar, kalblere şifa veren hikmet balı için ümm-ül kovana dalan arılar gibidir, “onda inananlar için şifa vardır.” (Nahl 16/69)

Ey can! Baktığında gördüğün mânâ Hakk'ın tecellîsiyse o, sana perde olmaz velâkin, mevcut olanı Hakk'ın gayrı olarak ele alıyorsan kendine bir put yontuyorsun demektir. “Onların çoğu şirk koşarak îman ederler.” (Yûsuf 12/106) Şu halde ey gönül! Kiminle buluşursan dualitenin sınırları içinde değil, tevhidin genişliğinde buluş; darlık çekmez, şifa bulursun. Aksi takdirde, “onları darlık ve hastalıklara uğrattık” (En'âm 6/42) öğüdüne muhatap olursun. Bil ki sıkıntı ve üzüntünün sebebi nefse izâfî varlık vehmetmektir ki, gizli şirk mikrobu odur.

İnsanların pek çoğu ruhen dengesiz ve nefsinden rahatsızdır. Onları iyileştirmesi umud edilen doktorlar da en az hastaları kadar şifaya muhtaçtır. Sakinleştirici etkisi olduğu düşünülen sentetik ilaçların hiçbirisi kişiyi kalıcı ferahlığa erdirmeyiz, belki uyurgezer yapar. Mânâda şifa bulmayan, ilmini amelle değerlendirmeyene içi boş söz ne verebilir?! Veren alandan acizse kime ne denebilir?!

Öze ermemiş kişinin benliği vehim ve korkuyla ürkmüş, sanki “arslandan kaçan yaban eşekleri” gibidir. (Müddesir 74/51) Öğütten her kaçışında kendi nefesine sıkıntı ve darlık verir.

Hakk'ın inayetiyle hayvanî sıfatlara galib gelen can, Rabbinin ulvî sıfatlarına büründüğünde arslana binmiş derviş gibidir.

Mânâyı özünde yaşamadan, kaynağa varmadan, ihlâs hamamında izâfî varlığından arınıp, gusûl etmeden dindarlığı ve hakkı kendi tekellerinde görenlerden her biri, “kendisine ilâhî sahifeler verilmesini istiyor” (Müddesir 74/52) ne var ki görüntüdeki dindarlık sizi aldatmasın, insaniyetin gereklerini yerine getirmeyenin inancı hâlis değildir; kâfir de olsa

insanı dışlamak ibadet değildir. Hakk'ın hitabını özlerinden duymayanlar, inanç ve ibadette zorluk üstüne zorluk vazederler. 'Hâlis dini' yaşayanlar için "zorluk içinde kolaylık" müjdesi vardır; "Allah, sizin için kolaylık ister, zorluk istemez." (Bakara 2/185) yüce ayeti bu mânânın delilidir. Ey aziz! Tevbenin kabul edildiğinin delili, tevbekâr olmaktır. Gafletin delili nefsi Hakk'ın gayrı bilmektir.

Her kim benliğin sanal âleminde kurtulmuşsa bilsin ki, "onları siz öldürmediniz fakat Allah öldürdü" (Enfâl 8/17) hükmü, nefsinden ölenler geçerlidir. Zira her işteki müessir ve gerçek fail O'dur. Her fetih Hakk'ın lütfudur; her muhabbet O'ndan O'nadır. "Hastalandığında şifa veren O'dur." (Şûrâ 26/80)

Su, ateşi öldürür fakat toprağa can verir. Hakikat ilmi, nefsin ateşini söndürür velâkin Hakk'a has kullara sağlık ve esenlik verir; "O inananlar için rehber ve şifadır." (Fussilet 41/44)

Ahlâk güzelleşirse hâl ve tavır da güzelleşir. Ağaç sağlıklı olursa meyvası sürekli olur. Şu âlemde kimin ne biriktirdiği gönül kabı açıldığında belli olur; kiminin kabından bal, kiminin kabından acı söz damlar. İlim ağacından maksat onun faydalı meyva vermesidir. O meyva âlimin ilmine uygun yaşam biçimidir. Tatlılığını, âhlakının güzelliğinden alır. "Elbette sen, yüce ahlâk üzeresin." (Kalem 68/4) ayeti bu sırrı bildirir.

Güzel ahlâk nedir? Muhammedi ahlâktan başka?!

Muhammedi ahlâk nedir? Esmâü'l Hüsna'dan (İlahi ahlâktan) başka?!

Âlemdeki her ferd kâmil olsaydı bu âleme yer kalmazdı. O halde mânâların ağır gelmemesi için hakikat ilmi "biraz azaltarak, biraz çoğaltarak" özde sindirilebilmesi için "tane tane" okunur. (Müezzemmil 73/34) Kişi hazır olmadığı sırrı taşıyamaz. Bunun için takva elbisesinin benlikten arındırılmış olarak taşınması gerekir. "Elbiseni temiz tut." (Müddesir 74/4) çağrısı aşkla visale davettir. Gönlünü Hakk'a verenler bilir.

Ey dost! Özden gayrı her şey fazlalıktır. Birgün bütün fazlalıklar candan atılır; can, aslına kavuşur. Kimi aşkla visal olur, kimi zikirle. Kimi îman ile visal olur, kimi inkâr ile. Bunların hepsi de ibadet ve kulluktur zira Cenab-ı Hakk, "cinleri ve insanları kulluk etmeleri için yarattığını" bildirir. (Zâriyât 51/56)

İbadet, kulluğun ölçüsü ve haddin korunması içindir; "kim Allah'ın sınırlarını aşarsa kendi benliğine zulmetmiş olur." (Talâk 65/1) Şu halde ey dost! Hududu aşmadan, özbenliğine şirk koşmadan sensiz ulaş maksadına. Aksi takdirde, "kınanmış ve kendi başına terk edilmiş olarak kalırsın." (İsrâ 17/22)

Gösteriye dönük iltifat ve tevâzu hududu aşmaktır. Camilerde halkın önünde yüksek sesle ağlayan kişi nefsindeki benlik çıbanı için ağlar. Gönlün gözyaşları sessizdir. Gerçek tevâzu yokluğa karışıp, ayak izlerini silmektir. Erimiş buzda varlık arama. O deryaya dalıp deryanın sinesinde kaybolmuştur.

Ey can! Bir şeyin değeri ve üstünlüğü vakdin ilmine ve ondan faydalananın idrakine göre değişebilir. Varlığının hakikati vakde bağlı olmayan ve idrakin boyutlarına sığmayan bir kıymetin üstünlüğü nasıl anlaşılır?!

Dualite âleminde bir şeyin zıddı belirmeden o şeyin hikmeti anlaşılabilir. Karanlığı tanımadan gündüzün kadri anlaşılabilir mi?! Hikmetin beyanı yazılı ve sözlü zikirledir. Yazılı zikir Kur'an-ı Kerim, sözlü zikir insan-ı kâmil. "Doğrusu zikri indiren Biziz. O'nun hıfzedicisi de Biziz." (Hicr 15/9) yüce ayeti bu mânâyı bildirir.

Zikri gönlünde bulan kâmilin aktardığı bilgi Hakk'ın hazinelerindendir. Aksi takdirde yazılan bilgi zikrin beyanı değil, kişinin kendi zannı olur. Nitekim “Gaybın bilgisi onların nezdinde de, bundan aktarıp, onlar mı yazıyorlar?” (Kâlem 68/47) ayeti zan ehlini gösterir. Gönlü Hakk'la Hakk'da olduktan sonra kıyamet ha kopmuş ha kopmamış kime ne!

Gönlün kıyameti koptuktan sonra dünya varmış, yokmuş kime ne!

Bazen duymak zikirdir. Bazen görmek zikrin zikri olur.

Zikrin zikrinin zikrinde Zâkir yok olur!

Hakikatların hakikatının anılmasında anan, anılanın varlığında fâni olur.

Hayatın içindeki ibadet şekli ve zikir Hakk'ın takdiriyle gerçekleşir. Akıl ve gönül yaşamın kalitesini belirler. Akıl kalemdir; kalem de akıl. “kaleme ve yazdıklarına and olsun ki” (Kalem 68/1) Velâkin hangi akıl? Akıl ve zekâ arasında fark var mıdır? Zekâ bir kıvılcımdır. Akıl ise kıvılcımı hiç sönmeyen bir nûrdur. Akıl, zekânın daimi ve dengeli kullanımıdır. Akıl nûru, varlığın birliğine rehberlik eden hikmetdir. “Akıllı topluluk için elbet Allah'ın birliğine ayetler vardır.” (Bakara 2/164) Zekâ, hakk ve bâtılı ayırt etmekte güçlük çeker. Zekâ kıvılcımından üreyen zan ve vehim alacakaranlığından, aklın berrak aydınlığına erişebilmek için Hakk'ın hikmet nûrunun yol göstermesine ihtiyaç vardır. Zira kişisel aklın kudreti Hakk'ın hikmeti karşısında aciz kalır. Zekâ oynaklıktır; her yöne çekilebilir. Akıl ise nûrunu Hakk'dan aldığı için yöneldiği istikâmette sâbittir zira o, daima Rabbına doğru yöneliktir. Kalem, acele etmeden ve tereddüde düşmeden “satır satır” Rabbının hikmetine şâhidlik eder. Akıl, “güzel ahlâk üzeredir” (Kalem 68/1-4) Zekada ise nefsin katkıları bulunur.

Akıl, yaradılışı itibariyle selîm olduğu için sahibini selâmete kavuşturur. Zeka ise, telaşla yaptığı hatalı ve uygunsuz seçimlerden ötürü çok sık, “meğer biz mahrum bırakılmışız”, gerçeği ile yüzleşir (Kalem 60/27). Bil ki zikir ve tesbihten kasıt, kişinin kendi zekâsına güvenmeden, akli ve gönlü Hakk'a teslim etmesidir. Hakk'a yönelirken, Hakk'la Hakk'daki tecellî sırrlarına rehberlik eden hikmet nûru kalem Hakkal yakındır. “Allah hikmeti dilediğine verir. Bunu ancak akıl sahipleri anlar.” (Bakara 2/269) yüce ayeti bu sırrın nûrunu taşır.

Ey dost! Dünya senin bakışıdır. Bakış değişti mi dünya âhirete dönüşür. Kendi hoşnudsuzluğunu başkalarından bilir izâfî benlik. Oysa inandığını uygulamayan, inanmadığını reddetmeyen insan samimi değildir. Muhabbet ehlinin kalbi hafiftir; kasvetli kalb, sahibine zarar verir.

Kimileri Kur'anı ezbere bilir velâkin, Kur'anın ruhundan habersizdir. Kişinin gönlünün bulunduğu mertebeye göre ayetler yerlerini ve anlamlarını bulur. Şu halde âlemdeki her ferдин mânâsıyla bulunduğu bir ayet vardır, velâkin Hakk'ı arayan insanlardan nefsiyle cihad edenlerle, bulundukları hâl içinde oturanlar bir değildir; “Gerçi hepsine de güzellik vaadedilmiştir ancak, cihad edenler oturanlardan daha büyük bir ecirle üstün kılınmıştır.” (Nisâ 4/95) yüce ayeti bu manını ruhudur. Mücahidin hâli, bir hâlden diğer bir hâle, bir mânâdan diğer bir mânâya; suflî sıfatdan ulvî sıfata dönüşerek, akan suyun içinde su ile birlikte hareket ederek sıfatdan Zâta dönmesidir. Mânâ muhacirlerinin, bulundukları mânâda oturanlara karşı üstünlükleri, çaresizliğe boyun eğmeden gayret göstermeleri ve Hakk'a hicret yolundaki kararlılıklarıdır. Nitekim kişinin duasındaki samimiyet niyetin amelle buluşması hâlinde inandırıcıdır. Dua anında avuçların yüze sürülmesi sıfatın Zâta yönelmesi olup, ‘kabe kavseyn’ sırrıdır. Dua sonunda avuçların yüze sürülmesi sıfatın Zâta vuslatı olup ‘ev ednâ’ sırrıdır. Zira bir şeyin zatı onun yüzüdür. Secdede yüzün yerle buluşması Fenâ-fizzâtıdır.

Malumdur ki ‘nefsini bilen Rabbını bilir.’ Nefsindeki sırta ermek için “hiçbir yol bulmayanlar” ve benliklerine karşı “aciz düşüp, gücü yetmeyenler”in hikmetinden yana nasibi olmasa da, rahmetden umutları vardır. Zira “Allah çok bağışlayıcıdır.” (Nisâ 4/98-99) Ayette

“yol bulamayan çocuk, kadın ve erkek”den kasıt, kişisel idrak sınırları içinde tıkanıp olgunlaşmayanlar, Hakk’ın mutlak etkenliği karşısında, edilgenliklerini müdrük olmakla beraber; Rabbin sıfatlarıyla sıfatlanamamış benlikler ve tecellîye şâhid olmakla birlikte Fenâ-fizzâtın hakîkatına ermemiş bireylerdir. Bunlar “müminlerden özür sahibi olanlardır”. (Nisâ 4/85)

Ey aziz! Bir ayetin yorumu risâletin dilinden olursa zâhirdeki adı hadis, velâyetin gönlünden olursa bâtındaki adı Rabbanî ilham olur. Hem dilin hem de gönlün sahibi Hakk Teâlâ’dır. “Allah’ın nezdinde sayısız nimetler vardır”. (Nisâ 4/94) Bir ayetin mânâ ve ruhunu “iyi anlayıp, araştırmak”, ayeti Hakk’ın gönlünden okutmasını talebetmektir ki, “dünya hayatının geçici menfaatlerini isteyenlerin” nasibi değildir. (Nisâ 4/94)

İddia ehlinin yegâne güvendiği yer nefsanîyet evidir. Her kim gönlünü ve yüzünü (zatını) Hakk’a yönelterek, “Allah ve Resulü uğrunda” davâ âleminden, mânâ âlemine “hicret ederek” nefsanîyet “evinden çıkar sonra da ölüm yetişirse onun ecri Allah’a düşer” (Nisâ 4/100) ölmeden önce ölmekten daha büyük ecir Hakk’la Hakk’ın katındaki bekâdır.

Onlar ki dünyayı tercih edip, kendilerindeki Hakk’ı aramazlar, “özbenliklerine hıyanet ederler” sınıfına dahil olurlar. (Nisâ 4/107) Hicret eden muhacir için gidilecek “birçok güzel yer”den kasıt (Nisâ 4/100) Hakk’ın Esmâü’l Hüsnâ’sındaki genişlik ve güzelliştir.

“Kim bir mümini kasden öldürür” (Nisâ 4/93) ve fiili kendi tasarrufuna bağlarsa bilsin ki, mümini ancak mümin sıfatının gerçek sahibi Hakk Teâlâ öldürür. Ölmeden önce nefsinin sırrına onu muttali kılar. Fiili kendine bağlaya gafil ise, Hakk’ın yerine izâfî benliğini araya koyarak, şirke düşmüş olur. Azaba mazharı olması bundandır. Bil ki her can alan, Hakk’ın emrini yerine getiren bir Hızır değildir.

Ey dost! Kişinin özülle iletişim kurması, bütün bir evrenle iletişimi gibidir. Özündeki müziği takib eden ferd özgürdür. Kendi kalıplarına uymayan ruhları küçümseyip, aşağılamak mânâ yoksullarının mesleğidir.

Taklidde kalan, yolda kalır. Sırta varan, ihsândan dağıtır.
Herkes, bir diğerini kendindeki mânâ kadarıyla tanır.

Kim hâline haklılık ararsa o, nefsine varlık kazandırma telaşındadır. Kim nefsini hâle dahil etmezse, hâlinin hakîkatı ilâhî irâdeye mutabakat hâlinindedir.

Gönlün yansımalarını âlemden, âlemin yansımalarını da gönlünden duyarsın. Gönül, yüce semâlara uçmuşsa, kendinde bulduğu mânâ da, o semânın ruhaniyetinden olur. Melekûtiyetin nûrânîyetini ruhunda bulur. Üstünlük kişisel değil, mânevî ve ruhanî semâlardaki mertebeler itibariyledir. Cenab-ı Hakk, “kimini, kiminden üstün kılmıştır” (Nisâ 4/34) Hakk’ın takdiriyle beliren, koruyup kollamadaki üstünlük (kavvam) ilim ve mârifetullah yönünden olup, hakkânî ahlâkla ahlâklanarak, Hakk’ın sıfatlarına bürünen er kişiler içindir. “Er kişiler, kadınlar (edilgen benlik) üzerinde hakîmdirler” (Nisâ 4/34) kavvam sıfatıyla er kişilerin edilgen benlik üzerinde koruyucu ve kollayıcı olmaları Hakk’ın onlara ihsân eylediği ruhanî dirlik, himmet, farkındalık ve yakîn mertebeleri itibariyledir. Gerçekte lâyıkiyle kavvam olan varlık, her işi gözetip, koruyan ve her canlının üzerinde kaim olan Hakk Teâlâ’dır. Salih kadınlar, Allah’ın “kendilerini saklayıp, koruduğu cihetle, kendileri de gaybı koruyup muhafaza ederler” (Nisâ 4/34) Gaybın korunması ise, ilâhî ahlâkın ifade ettiği her husus, her hakk ve adetullahtır. Hakk’ın huzurunda hududu aşmamaktır. Ehil olmayanlara karşı hakîkat ilminin korunup, saklanması da gaybın korunmasına dahildir. Hakk’la sırdaşlık, halkın namusunu gözetmektir. İlâhî ahlâka uygun davranmayan ve ezeldeki hakkânî nikâha riayet etmeyenlere “öğüt

verilmesi”; tevhid idrakına uyum sağlamayan bireylerin nefsanîyet “yataklarında yalnız bırakılması”, onları hakîkate kazanmaya dönük fiillerdir.

Maksat kişiyi incitmek ve aşağılamak değil, nefsanîyetin boyutlarını ve şirk tehlikesini onlara onlarla göstermek sûretiyle onları kollamaktır.

Ey dost! Her erkek sûretindeki benlik er kişi değildir. Kadın sûretinde belirip de Hakk’ın sıfatlarıyla sıfatlanmak sûretiyle âhiret imamı olan nice kadın evliyalar mevcuttur. Ruhanî nikâhla bağlı olduğu Rabbiyle buluşmak isteyen kadın veya erkek sûretindeki ‘edilgen benliğe’ rehberlik yapan erler; gönül kablarındaki ilmi ve mânevi enerjileri olan himmetlerini onlarla paylaşarak mânevi “mallarından infak etmektedirler”. (Nisâ 4/34) Rehberini takib eden her tâlip, “sâlih kadınlar itaatkardır” ayetine tâbidir. Zira ‘sâlih kişi’ henüz şehidlik ve sıddıklık mertebesine ermemiştir. Sâlih kişi, îman mertebesinde olup; şehidlik, ihsân mertebesidir. Sıddıklık, ikân mertebesidir. İlmiyle övünen ve kibirlenen kimseler “cimrilik ederek hem kıskanır hem de herkese bencilliği tavsiye edip, Allah’ın lütfundan kendilerine verdiği şeyleri saklarsa” (Nisâ 4/37) mânevi daralmayı ve sıkıntıyı davet etmiş olurlar. Zira kibirleriyle ve sahiplendikleriyle nefislerini “Hakk’a ortak koşmuş olurlar” (Nisâ 4/36) Hakikat ehli için “Allah’a ibadet etmek”, ezelde Hakk’ın ihsânı olan ilâhî rahmeti yaymak sûretiyle, ‘onların’ da ihsân mertebesine ulaşmalarına el vermek ve Hakk’ın tecellisini görmelerine vesile olarak, ibâdetlerindeki sırrı onlara göstermektir. Onlardan, “ellerinizin altında bulunan” size maddi ve mânevi hizmet edenler, mânâ ve hakikat “yolcuları”, saflığını yitirmiş âhiret yolcuları “ana ve baba”, kendini bu âlemde kayıp gören mânâ “yetimleri”, aynı yolda yürüyerek mânevi yakınlık duyan “komşular”, ruhanî yakınlığın hakikatına ermiş “akrabalar”, içinde bulunduğu hâle mağlup “yolda kalmışlar” ve tevhidin mânâ ve ruhuna uymak sûretiyle gayret gösteren “yol arkadaşları”dır. (Nisâ 4/36) Subhan Allah en iyi ve doğrusunu bilir.

Ey dost! Hayatın kendisi bir salât (zikir) olup, salât-ı vusta her an Hakk’ı anmak, Allah için yaşayıp, Allah için ölmektir. “Salâtları ve salât-ı vustayı koruyun.” (Bakara 2/238) yüce ayeti bu mânâyı dikkatleri çeker.

Hayatın içindeki ‘kıyam’, her an Hakk’ın huzurunda bulunmanın bilincinde, Hakk’la Hakk’da olmaktır. Hayatın içindeki ‘rükû’ Hakk’ın takdir ettiği yaşam programının bütün safhalarında huzuru kalpte her hâlimden ve sende tecellî eyleyen Rabbindan razı olmaktır. Hayatın içindeki ‘secde’ Allah’a teslim olurken, teslimiyetin içine, gizli şirk mikrobu katmadan, tecellî sahibinde fânî olmaktır. Hayatın içinde ‘et tahiyyatü’ye oturmak, hâl ile hamdın hakikatını yaşayarak, ihsân ve îkan mertebelerinde ve yakîn’in her kademesinde Dost ile sohbet etmektir. Hayatın içindeki daimi namazın (salât-ı vustanın) sırrı budur. Kim bu sırrı yaşamının her anında uygularsa, “işte onlar Allah’ın kendilerine nimet verdiği nebîler, sıddıklar, şehîdler ve salihlerle beraber olurlar” (Nisâ 4/69) yüce ayetinin sırrına mazhar olur.

Yaşamdaki sıdk seccadesinin sağında âhiret, solunda dünya var. Sen her ikisini de onu talep edenlere bırak, “iki nalını da çıkar” Allah’a bak! (Tâhâ 20/12) “Mukaddes vâdi Tuvadasın” (Tâhâ 20/12) Tevhid vâdisine giren kulun fiili “sıdk ile girip, sıdk ile çıkmak”tır huzurdan; ikilik izi bırakmamaktır Tuva’da. Hakk’ın “en yüce ayeti” insanda saklıdır. (Tâhâ 20/23) Yeter ki o, özbenliğine yönelsin. “Elini koynuna sokup”, özdeki nûru görsün. (Tâhâ 20/22) Nefislerde firavunluk yapan zorlayıcı benlik (nefs-i emmâre), kendi azgınlığından körelip, özündeki ayeti göremez. De ki, “Rabbim göğsümü genişlet. İşimi kolaylaştır” (Tâhâ 20/25-26) Tıpkı ağaçtaki ateşten seslendiğin gibi benden konuşan varlık gerçekte Sensin! O halde “dilimdeki bağı çöz ki sözümü anlasınlar” (Tâhâ 20/27-28) Dildeki ‘ukde’ o ikilik boğumudur ki, kendini, Hakk’ın gayrı bilen izâfî benlik, konuştuğunu sanır. Oysa her sıfatın sahibi Cenab-ı Hakk’dır.

“Ben bir kulumu sevdiğim zaman onun işiten kulağı, söyleyen dili olurum” şerefli hadisi dildeki düğümün nasıl çözüldüğünü bildirir. İzâfî benliğin ikilik düğümü çözüldü mü kulundan işitip, söyleyen Hakk Teâlâ olur. İşte onlar, yaşamın her anında, “ayakta dururken, otururken, ya da yanları üzerine yatarken Allah’ı anarlar” (Âl-i İmrân 3/191), ve salât-ı vustanın hakikatını yaşarlar.

Ey aziz! Bir budistin ya da taoistin itikadına uygun olarak yaptığı ibadet salâtdır. Bir Musevinin, bir İsevinin ibadeti de salâtdır. Amazon’daki yerliyle, Avustralya’daki Aborjinin inançlarına uygun ibadetlerinin hepsi salâtdan sayılır. Zira kim hangi isimle olursa olsun Allah’a ibadet etmiş olur. “Bütün güzel isimler O’nundur” Salâtın en güzeli ve anlamı en derin olanı ise Peygamber efendimizin (s.a.v.) edâ eylediği salâtdır. Onu yaşamak için, onun nûruyla yıkanıp, ahlâkını kendinde bulman gerek!

Yetmiş üç fırkanın her biri kendini en yakın görüp, en doğrusu olduğunu bilir. Kim ki nefsinin en hâkir görüp, Hakk’ın varlığını Hakk’la bilir, odur nâlinlerini çıkarıp Tuva’da sessizce yol alan, kevserin canından canlar bulan.

Ey dost! Mâlum olanı aktarmak mârifet değil. Mâlum olmayanı bildirmek her canın nasîbi değil.

Kim sesin, sözün peşinde koşmazsa ses de söz de ona gelir. Kim âlemin peşinden gitmezse bütün âlem ona gelir.

İkilik kalktı mı tevhid ikan ile bilinir. Fetih gerçekleşti mi gönüldeki kâbenin şehri Mekke’ye girilir.

Bil ki insan, Hz. Allah’ın en aziz kelâmıdır zira o, Hakk’ın mazharıdır. Hakk’ın inamda bulunduğu en güzel nimet, temiz bir kalb ve güzel ahlâktır. Zira o güzel insan, Hakk’ın kendi cemâlini seyrettiği muhabbetullah aynasıdır. O halde ey can! Ayrım yapmadan her canlıyı eşit sev sevdiğin zaman, Allah için sev.

Ey dost! Niyet her şeyin başlangıcıdır. Fesad, fiilden önce nefisten doğar. Sevgi, yücelmeden önce gönülden doğar.

Nefsaniyet, kendi karanlığında; ruhaniyet, kendi aydınlığındadır. “Dönüp gittiğinde geceye, aydınlandığında sabaha and olsun.” (Müddesir 74/33-34) Zerre, deryanın sinesinde velâkin ummanın uçsuz bucaksız heybetinden habersizdir. İnsan ki Hakk’ın tecellî eylediği sûret-i Hakk’dır, bilgisizliği nedeniyle özbenliğindeki Rabbının varlığından habersizdir. “Şah damarından daha yakın olan”, sana senden daha yakın değil midir? Madem ki Mutlak Varlık sana senden yakındır, o halde ‘sen’ nesin? Zerrenin verebileceği cevap kendindeki ilim kadardır. Deryadaki bütün varoluş biçimlerini ve deryayı zerrenin içine sığdırmak ne mümkün! Kaldı ki deryanın varlığının dışında zerre diye de bir şey yok! Zerreyi dışlarsa derya, deryalığından bir şey kaybetmez; kucaklarsa onu, uçsuz bucaksız zenginliğine bir şey katmış sayılmaz. Asıl şaşılacak olan husus, zerrenin kendini deryadan gayrı bir varlık olarak hayal etmesidir; izâfî kimliğiyle kibirlenmesidir. Kulluklarıyla gurur duyanlar var ya, onlardır en çok gizli şirk çamuruna batmış ve tevbye muhtaç olanlar; “Şüphesiz Allah, kibirlenip, övünenleri sevmez.” (Nisâ 4/36) Onlar, şirk çamuruna bulanmışlarsa, “şefaatçıların şefaati da onlara fayda vermez.” (Müddesir 74/48) İkilik çamurundan arınıp, bağışlanmak için deryanın lütfuna, onun, berrak ve pak sularıyla zerreyi çamurlu nefsinden yıkamasına ihtiyaç vardır. Bağışlayıp, kucaklayan, bağışlanmaya ehli olandır. “O dilemedikçe onlar zikredemez. Takvanın ehli O’dur. O’dur bağışlamanın ehli.” (Müddesir 74/56)

Ey aziz! Madem ki hepimiz o tek bir zerreden, “tek bir nefisten” (Nisâ 4/1) oluşmuşuz, o halde nedir bu birbirlerimize karşı gururlu tutumumuz. Hepimiz Hakk’ın kitabındaki canlı birer harfiz.

“Kendilerine kitab’dan bir nasib verilmiş olanları görmüyor musunuz?” (Nisâ 4/44-51) hitabının muhatabıyız. Hepimiz, bir diğerimizi inkâr değil, doğrulamak durumundayız. Zira birbirimizi inkâr etmek kendimizi ve bizde olanı inkâr demektir. Yüce mukaddes Zât bildiriyor ki, “Ey ehl-i kitab! Sizin yanınızda bulunanı doğrulamak üzere indirdiğimize îman edin. Hakk’ın emri mutlaka yerine gelir.” (Nisâ 4/47)

Yanınızdaki her birey sizde bulunanı doğrularken, sizdeki Hakk’ın varlığını tasdik etmiş olur. Zira doğruladığımız Mutlak Hakikat, birer zerre olarak Deryayı doğruladığımızdır. Çünkü Hüviyet birdir. “De ki O, Allah birdir.” (İhlâs 112/1) O halde her zerre, O’nu O’nunla O’nda hamd eder; bunun bilincinde olmasa da “Bilen olarak, Allah yeter.” (Nisâ 4/70)

Zerrenin nasibi, derya ile deryada olmaktır, kendine farklı bir kimlik aramak değil! Madem ki o, derya ile deryadadır, o halde gerçek deryada fâni ve deryayla bâkidir. O’nda olmak, bütün yaratıklarla birlikte olmaktan üstündür zira, deryadaki varoluşun hepsine şâhid olur, hepsinin kitabdan olan nasibini deryadan okur, “O’dur ümmilere içlerinden, kendilerine ayetlerini okuyan, onları temizleyip arındıran.” (Cuma 62/2)

Ey dost! İnsan kendi özünden saklanmak için midir ki dünyayla bu kadar meşguldür? Oysa bir an için onu terketse sanki dünya başına mı yıkılır? Gerçeğe yönelmekten neden bu kadar korkar insan?! Oysa hakikat o kadar yalın, o kadar güzel ki! Sen olmadan varlığı Varlıkta yaşamak varken bu kaçış neden? Ölümlü olduğunu ne zaman unuttu insan? Oysa kendi hakikatını taşımağa lâayık yaratılmıştır insan! Bil ki neye odaklanırsan onu görür, gayrını görmez olursun.

Cuma günü diğer günlerden üstündür, ama hangi cuma! Haftanın belirli bir günü müdür o? Yoksa tevhidin özüne erip, Varlığı zatında cem ettiğin gün müdür o Cuma?!

Ey dost! Algılamalardaki sınırlandırmalar ve yetersizlikler olmasa söze ihtiyaç duyulmazdı. Zira söz, mânâların belirli kalıplar ve ifade ettiği hudutlar içinde anlaşılabilmesi için vücûda gelmiştir. İsimler ise, idrak boyutlarındaki tanımlamalara duyulan ihtiyaç için mevcuttur. Nitekim bir şeyin bilinir olması, onun isimlendirilmesini gerekli kılar. Ancak o takdirde şeyin varlığı biliniyor, tanınmış olur. Şu halde kelimelere muhtaç olan âdemdir. “Âdem ilham ile Rabbından bazı kelimeler aldı ve tevbe etti.” (Bakara 2/37) Âdem’in tevbesi, cennetten-dünyaya, mânâdan-davaya, tevhidin genişliğinden, dualitenin dar ve sınırlı kalıplarına düşüşü nedeniyledir. “İniniz birbirinize hasım olarak” (Bakara 2/36) hitabı, ikiliği gerektirir. Âdemoğlu için varlığının hakikatına uyanıncaya kadar, ikilik âlemi olan “yeryüzünden belli bir zamana kadar yararlanmak vardır.” (Bakara 2/36) İkilik ve zıddar âlemindeki yararlanış, bireyin kemâl ermesi içindir.

Sorarsan ‘kemâl nedir?’ Derim ki; sendeki her fazlalığın zail olmasıdır! ‘Bu noksanlık değil midir?’ dersin; derim ki ey dost! Noksan olmayan varlık Hakk Teâlâ’nın varlığıdır. Kul olup da noksanlık âlemine inmeyen var mıdır?! Noksanlık, özbenliğinde Rabbından gayrı bulunduğu her fazlalıktır. Su, ancak çıktığı kaynaktan arıdır. Rabbin, kemâl ve cemâl üzeredir. Noksan olan o görünüştür ki, Tek’i birden fazla görür. Rabbinin Rabbiyle gören göz nasıl noksan olsun?!

Özdeki varlığın şâhidi sensin! “Rabbın, âdemoğullarını kendi benliklerine şahit tuttu.” (A’raf 7/172) Kendi gözlerinin fonksiyonuna şâhid olduğun gibi, Hakk’ın tecellîsinin tanığı sensin.

İşte o şâhidlik dahi sendeki bir fazlalıktır. “Şâhid olarak Allah, zâtına yetmez mi?” Kendinden gayrı bir varlığın bulunmadığı varoluşta şâhidi ve delili kendisidir tecellîsine.

O halde âdem için noksanlık sayılan fazlalık, nefsini, Hakk’ın gayrı bilmesidir. Ne zaman ki can, bütünüyle Hakk’a yönelerek her hususta Allah’ı nefsine tercih edip Rabbına teslim olur; “kurtuluş hidâyetime uyanlarındır” (Tâhâ 20/47) müjdesini alır.

Nefsindeki ikilikten azad olup kemâle eren benlik, Rabbî tarafından “tesviye edilip ona Ruhundan üflendiğinde” (Hicr 15/29), varlığı artık Hakk’ın varlığı olur. Zira, Hakk’ın kendi katından ihsân eylediği bir ruh ile Hakk’la Hakk’da bâki olur. Şu halde ey dost! Kişinin nasıl görüldüğü değil nasıl olduğu önemlidir. Kimi insan sıhhatli görünebilir velâkin, sayısız hastalıkların taşıyıcısı olabilir. Kimileri çok dindar görünebilir velâkin, içi ikilik küfrüyle doludur. Zalim kişi masum görünelir, ne var ki gönlü karanlıktır o melek yüzlünün.

Bazıları şikayet edebilir “Neden ben Hakk’ın cemâlini göremiyorum” diye. Ona, ‘sen sendeki ziynet olan takvanı göster ki, Hakk da sana cemâlini göstereceğin denilir. Selamlanmak isteyen, önce selamlamalıdır. Kucaklanmak isteyen, önce kucaklamalıdır. Kim ki hayrı erteler, nefsini hayra tercih etmiş olur. Nefsin ayıbı varlık iddiasıdır. Kim ki takvayla ihrama bürünür, mânâların açıldığı semâya erer. İhram, izâfî benliğin yokluk örtüsüdür. Hakk’ın varlığı huzurunda nefse farklı bir varlık aramamak takvanın sırrıdır. “Ey âdemoğulları. Size (sûret) ayıbınızı örtücek bir giysi indirdik fakat, (hakikat örtüsü) takva hepsinden hayırlıdır” (A’râf 7/26) Kulun cemâli olan takva, zâhirde Hakk’ın emirlerine uymak, bâtında ise izâfî benliğin yokluğudur. Velâkin yokluğa dahi sahip çıkmadan.

Ey aziz! Madem ki Kur’an Hakk’ın kelâmıdır. Hakk’ın kelâmını dile getiren her şey Kur’andan sayılır.

Ey dost! Her bireyin inancı yaşamındaki tercihlerden, her canın kaderi yöneldiği istikametten belli olur. Kimin rahmet, kimin gazab sahibi olduğu tasarrufundan anlaşılır; zâlim zulmeder, mümin sabreder. Hakk’dan yardım dileği, sabra sarılmakla makbul olur zira, “Allah, sabredenlerle beraberdir” Namaz ise dileklerin iletilmesinde en etkili vesiledir. “Sabır ve salât ile yardım dileyin” (Bakara 2/153) yüce ayeti bu hikmeti dile getirir. Kulun niyazı Hakk’ın inâyetini talep etmek, Hakk’ın muradı kulunu arındırmaktır. “Allah, sizden yalnızca kirliliği gidermek ve sizi tertemiz hale getirmek istiyor” (Ahzâb 33/33) Kuldaki kirlilik, izâfî benlik olup insan, her fazlalık ve noksanlıktan arındığında, yaratıldığı gibi tertemiz olarak Hakk’a rücû eder. O ki, nefsinde Hakk’ın gayrı her fikir ve zikirden arınmıştır, yeniden doğmuş bir bebek gibidir.

Ey can! “Göklerin ve yerin mülkü Allah’ındır.” (Nûr 24/42) Hakk’ın mülkü, O’nun kendinden kendine olan tecellîsidir. O’nun zâhir ve bâtındaki hükümdarlığının dışında ne farklı bir mülk, ne de O’na ortak, O’ndan gayrı bir varlık yoktur. Zira, tevhidin özünde ikilik yoktur. O halde nefsanîyet, özbenliğin kiri olup, gizli şirki yaşayanlar için bir şaşırtmacadır. Nefsini ve zanlarını her şeyden çok önemseyenler için hazırlanan sınav, “onları (nefsanîyetlerinden) seslenişinle şaşırt, mallarına ve evlatlarına ortak ol” (İsrâ 17/64) emriyle hükme bağlanmıştır. Geçici dünya menfaatlerini mülk gibi algılamaktır ‘şaşırtma mekri’. Emanet olan evlatlara sahip çıkma yanılgısıdır ‘sanal ortaklık’. Vehim ve vesvese, aldanıştan başka bir şey vaad etmez. Bununla beraber her benliğin yönelmekten hoşnud olduğu bir zan vardır ki, hiçbirisi “birbirlerinin kıblesine uymaz” (Bakara 2/145) Zira her biri, kendi kaderini takip eder. Kim hangi yöne vechini döndürürse döndürsün, Hakk Teâlâ “hepsini bir araya getirir” (Bakara 2/148) Kimi O’nun cemaline, kimi O’nun celâline yöneldiğinde, onlarda tecellî eyleyen isimler mağrifetiyle her benlik, hakiki kible olan Mukaddes Zâta yönelmiş olur. Yüzler nereye dönerse dönsün O’nun vechini bulur. O Zât ki, söylenmeyen sözleri

duyar, işlenmeyen fiilleri bilir, bütün ta'zim ve dualar O'na yöneliktir. “Her biri kendi niyazını ve tesbihini bilmiştir” (Nûr 24/41)

Sanal mülklerinin hayal evinde yaşayanlar, hayallerinin birgün yıkılacağı korkusunu taşırlar. Panik atak, yapay kişiliğin vehim ve evhamla kendini kandırmasıdır. Salt hakikat hayalperestler için zelzele gibidir. Ruhsal denge bozulup, izâfî benlik “arzı sarsıldığında yüklendiği (zihinsel) ağırlıklar (özün) dışına atıldığında ve insan, buna ne oluyor, diye (hâlini) sorguladığında” (Zilzâl 99/1-2-3), özüyle baş başa kalır. Varlığının hikmetini o gün öğrenir, “çünkü Rabbinin bildirmesiyle kendi (sırrından) haberdar olmuştur.” (Zilzâl 99/5)

Her can hata eder velâkin kim ki aynı hatada ısrar eder, “Kalblerin bile bile yöneldiğinde günah vardır.” (Ahzâp 33/5)

Görünüm, sadece bir şaşırtmacadır nefsin kör gözüne. Hayaller, sanki zevceler gibidir hayalperest nefse. Ey dost, hayallerin peşinden koşan nefsin şöyle seslen “Eğer dünya dirliğini ve süsünü istiyorsan gelin size boşanma bedelini ödeyeyim de güzellikle sizi salıvereyim.” (Ahzâb 33/28) Bil ki nefsinden boşanma bedeli iradî ölümdür. İzâfî benliğinden ölen can, nefsin salıvermiş olur. Tertemiz bir ruhla tevhidin hakikat semâsına yükselmiş olur. Bilsen ki şu dünya gibi nice dünyalar görünse de göze, hiçbir benzemez gönlündeki mânâ şehrine. Bütün denizler bir araya gelse de, hiçbir erişemez Hakk'ın lütfettiği gönül deryasındaki zenginliğe.

Öylesine derin ve gizem doludur insan, bir kez olsun görebilse, özdeki eşsiz tecellîyi, sessizce!

Ey dost! Ruhanî boyutta Hakk Teâlâ'nın kuluna mülk vermesi, onu ya nebîlikle şerefliendirmesi, “Rabbim! Mülkten nasibimi verdin.” (Yûsuf 12/101), ayetince bildirildiği gibi veya velâyetle nimetlendirmesidir; “Ona katımızdan bir rahmet (velâyet) vermiş, yine ona indimizden ilim öğretmiştik.” (Kehf 18/85).

Nübüvvet mülkünün nûru, peygamberlerin; velâyet mülkünün nûru, sıddıkların nasîbidir. Onlar ki, nefsanîyet yurdunun çamurlu toprağından uzaklaşmış, hakikatı yaşamak üzere varlık sırrına yönelmiş, Hakk'ın rızâsına dönük, sözden ve lakâbdan, maddi ve manevi her davâ ve maldan arınmış; ikilik âleminde garib kalmış, dünyada muhacir olan hakikat ehli ferdlerdir. “Allah'ın verdiği bu mülk, yurtlarından ve mallarından çıkarılmış, Allah'tan bir lütûf ve rızâ dileyen, Allah'ın dinine ve Peygambere yardım eden fakir muhacirler içindir. Sıddıklardır bunlar.” (Haşr 59/8) yüce ayetiyle bildirilmişlerdir.

Mülk, Hakk'ın kulları üzerindeki tasarrufudur. Hakk'ın vekili olarak yedi ilâhî sıfatın (hayat, ilim, semî, basîr, irâde, kudret, kelâm) mazharı olan insan, nefsindeki mülkün tanığıdır. Sıfatlarının aslî sahibi olan Mukaddes Varlık, Mim ile Melîk; Lâm ile Lâtîf, Kâf ile Kadîr'dir. “Ne yücedir ki O, mülk O'nun elindedir. Her şeye gücü yeten Kadîrdir.” (Mülk 67/1) Mülkün tasarrufu Melîk isminin hâkimiyetinde olup, her işten haberdardır; “O Lâtîf Zât, Habîr'dir.” (Mülk 67/14) ‘Her şey’ sözcüğü, fiilleriyle, isim ve sıfatlarıyla, olmuş ve olacakları kapsayıp, tecellînin gerçek sahibine işaret eder. Zira, bütün yaratışlar O'nun rızâ ve izni üzerine gerçekleşir. Kimin hangi eyleme yöneleceği, hangi sıfatı kuşanacağı O'nun ilmindedir, ‘innehu Aliymun bizâtissudur’ (Mülk 67/13). Hangi gönülde nasıl tecellî eyleyeceği, yaşam ve ölüm sırrı, “Azîz ve Gafur Allah'ın” indindedir. (Mülk 67/2) Mülk ve yönetim, Zâtından, Zâtına olan tecellîsinde gerçekleşir. “O, her şeyi Basîrdir” (Mülk 67/19)

O'nun rızasında rahmet, izinde azâb vardır. Kimi lütûf ile seyreder, "Ecrun kebîr", (Mülk 67/12) ayetinde bildirildiği gibi kimi de, azâb ile seyirdedir. "azabe-ı seir" (Mülk 67/5) ayetinde vurgulandığı gibi.

Her zannın karşılığında bir zann vardır. Her güzelin karşısında bir ayna vardır. Hüsnüzann aynasından rahmet kendini gözler. Suizann aynasından azâb görünür.

Cennete zihinle değil, gönülle girilir. Şuur boyutundaki esmâ açılımı, Esmâü'l Hüsnâdan yansımadır ancak. Zâtî tecellî o candadır ki, gönül gözüyle Hakk'dan duyup, Hakk'la gören kul, Hakk'da fânî ve Hakk'da bâkidir. Aklını ve gönlünü Hakk'a veren bilir; "Size iştme, görme, kalbler veren O'dur." (Mülk 67/23) Kulun mânevî hayatı, onun sahib olduğu öyle bir mülkiyettir ki, tepki ve tercihleriyle sahibini âhiret vücûduna intikâl ettirir. "Kanatlarını açıp yükselen kuşları görmezler mi!" (Mülk 67/19) Hakikat semâsında seyreden ruhaniyet kuşu, emanetindeki ilâhî sıfatları ancak Allah için kullanırken, hiçbir uyumsuzluğa şâhid olmaz. "Yedi semânın yaradılışı birbiriyle uyumludur." (Mülk 67/3) Zıtlık (tefavut), dualite âleminin niteliği olup, Mutlak Varlık her zıtlıktan münezzehtir; "Rahmânın yaratışında hiçbir uyumsuzluk yoktur." (Mülk 67/3)

Ey aziz! Gölgenin mülkü yoktur. Mal ve evlatlar geçicidir. Kalıcı mülk ise sâlih amellerdir. Cismanî beden eğreti mülkdür; mânevî mülk ise tevâzû ve edebtir. Mevki ve makam, hayali mülkdür. Hakiki mülk ise özdeki Hakk nûrudur; "onların nûrları önlerinden ve sağlarından aydınlatır." (Tahrîm 66/8) Bu nûr, îman sahipleri olan ve kitabı sağdan alan ehl-i yemini aydınlatan nûrdur. Ehl-i yakîn ise bütün yönlerden aydınlanır. "Nûrumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla" (Tahrîm 66/8) niyazı, izâfî varlığından rahmet içinde arınıp, her yönden sâfi nûr olma muradıdır.

Ey dost! Gönül, yeni doğmuş bir bebek gibidir. Hakk'ın rahmeti kulunun gönlünü emzirir. Kalbin gıdası Muhammediyet nûrundan yansıyan İlâhî hikmettir. "De ki mülkün mâliki Allahım. Mülkü dilediğine verir, dilediğinden çeker alırsın." (Âl-i İmrân 3/26) Bir mülk ki, Esmâ ül Hüsnânın mânâ ve sırrıyla tahakkuk etmektedir, "O'nun huzurunda haşrolunmaktadır." (Mülk 67/24) Mânâ âleminin "hesapsız rızkı" (3/27) kıyamet kopmuş sıddıkların nasîbidir. "Eğer vaadınıza sâdıksanız" (67/25), cehalet-hikmete, "gece-gündüze" döner. (3/27) Kulluğu idrâk ettikten sonra ululuk taslamak, "gündüzün geceye dönüşüdür" (3/27) Can suyu bedenden, hakikat suyu mânâ evinden çekildiğinde, ruhanî dirliği ancak Nûrların Nûru olan Zât verir; "Suyunuz çekilirse size kim temiz bir kaynaktan (ilmel, hakka'l yakîn) su getirir!" (Mülk 67/30)

O halde ey can! Kendindeki kıyamet, "yaklaşmış olduğunu gördüğünde" (67/27), hiçliğinin sırrına erdiğinde, maddî ve mânevî bedenın yıkanırken, yıkayana külfet verme! Yok olanın ağırlığı da yoktur. Hakk'a teslim gönlün ve nefsin mirası Hakk'a kalır; "Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır." (Hadîd 57/10) Bil ki iç âlem Hakk'ın tecellîsini müşâhade ile sükûnete kavuşur. Ancak o zaman dış âlemde görülen her işin Hakk nûrunun yansıması olduğu anlaşılır. Her iki âlemin tadı, hamken acı 'esfele safiliyn', kemâle erip, ahlâken güzelleşince tatlı 'ahsen-i takviym'dir. (Tîn 95/5-4) Âlem-i Tîn olan incir, varlığındaki zerreleriyle makro boyutundaki evreleri; özü itibarıyla de, mikro boyutunda insanın iç âlemini yansıtır. Kulun zâhirdeki varlığı Mescid-i Haram gibidir. Bâtında ise gönül Kabe'nin sırrını taşır. Dış âlemdeki görünen her şey, iç âlemden yansıyan mânâların bir tezâhürüdür. Âlem-i Zeytûn olanın zeytinin misali, varlığı Hakk'da fânî ve Hakk'da bâki insan-ı kâmilidir. Zeytinin 'has' yağ hâline dönüşebilmesi için istidadında sıkılmaya müsait, 'tevhid tohumu' gereklidir. "Tohumu ve çekirdekleri çatlatıp yaran O'dur" Bil ki taşı ne kadar sıkısan, bir gram sızma yağ elde edemezsin. Ancak nefsanîyet dağı "Tûru sininde" (95/2), tasarruf eyleyen Zât-ı Hakk tecellî eylediğinde, ne izâfî benlik çekirdeği kalır, ne de kalbde bir katılık. Zâtî tecellîde ne bir

fiil, ne isim, ne sıfat; her kavram ve farklılık kaybolur. Ölmeden önce nefsanîyetinden öldürüp, Hakka'ı yakîn nûruyla dirlik veren O'dur; "Ölüden diriye çıkarır" (Âl-i İmrân 3/27, En'âm 6/95, Yûnus 10/31, Rûm 30/19) Dört ayrı surede mânânın ifade edilmesindeki hîkmet, insan hayatındaki dört mevsimde farklı mânevî tasarruflardır. Subhan Allah en doğrusunu bilir. "Diriden ölü çıkması", ruhânîyetin zıddı hâller olup, deryadan çıkıp dereye yüzmek misali, suyun kaynağına vardıktan sonra, sâkî peşinden koşmak gibidir. Gün ışığına erdikten sonra, mum yakmak gibidir. Şu halde başkalarının kandiliyle değil, zâtında tecellî eyleyen nûrun ışığıyla yürü ki, mum söndü mü, yolda kalmayasın! Her canın yaşamı, kendindeki kemâle, ahsen-i takviym'e ermesi içindir. Ey aziz! Sen sendeki ruhanî ve ahlâkî Muhammede ermeden Allah'ın Resûlünü (s.a.v.) tanıyamazsın. Bil ki özbenliğindeki ışık, "Tûr tarafındaki ateş" (Kasas 28/29) güneşin gayrı değildir. Nasıl ki Allah Resûlü (s.a.v.) âlemlere rahmet güneşi olarak gönderilmişse, senin rûhunun da, O'nun nûrundan bir nûr olarak gönül âleminde Rabbının kulu ve elçisidir. Bu sırâ işaret eden İbrahim (a.s.)'ın dostluk dilinden seslenişi ve niyazı bütün canlılara bir davet gibidir. "Rabbımız, onlara özbenliklerinden Senin ayetlerini (Seninle) okuyacak, kendilerindeki kitabı ve hikmeti öğretip, iç ve dış âlemlerini (nefsanîyetlerinden) arındıracak bir resul bâset (dirlik ver)" (Bakara 2/129) Ey can! Seni senden arındırıp, zâhirini ve bâtınını Hakk'a yöneltip, özündeki varlık kitabını ve sırrında kayıtlı hakikat ilmini öğretecek olan elçi ve rehber senin tertemiz rûhundur zira o, Hakk Teâlâ'nın nefsinden üflediği nûrudur. Vehim ve evham düğümleriyle nefsi kördüğüme dönüştüren izâfî benliğinden kurtulmak, Hakk'ın inâyetiyle nefsi Hakk'a teslim etmek demektir. Teslimiyetin gerçek anlamı; Allah için yaşayıp, Allah için ölmektir.

Ey dost! Seven Sevgiliyi kendinde bulmadıkça, ikilikte kalır.
Hakiki aşk odur ki sen gittin mi sende Sevgili kalır.

Dünya ehli dünyanın başı ve sonuyla uğraşır. Hakikat ehli her âlemden tevbe ile hem dünyâ, hem de ukbâdan soyunmuştur. "Sizden sağlam söz almıştık da (nefsin tahakkümünü) Tur'u üzerinizden kaldırmıştık." (Bakara 2/93) Sağlam söz nedir? Aşka sadakattan gayrı! Hakk'ın muradı nedir? Kuluna rahmetten gayrı! Nefsinin seçtiğinin peşinden koşturur da, Hakk'ın seçtiğini görmez olur insan! Oysa, "îman sahibi erkekle, îman sahibi kadının kendi arzularına göre seçim hakkı yoktur." (Ahzâb 33/36) O halde ey can! Seçtiğin her şeyde Hakk'ın rızâsının ara; kimin rengine büründüğüne dikkat et. Hâ Mim'in rengine boyandınsa, bil ki eşsiz deryanın rengine büründün demektir; Nûra bürünen nûr olur. Kim ki meleklik ahlâkına bürünür, meleklerden sayılır o; kim ki şeytanîyetin sıfatlarına sarılır, ateşe yaslanmıştır o. Ateş nedir? Kötü huylardan gayrı! Ateşi ne söndürür? Hoşgörü ve hilimden gayrı! Kim ki gönülden yakarır, duasının kabul olacağına işaret vardır. Kim ki tevbeyi küçümser, bağışlanma umudu boğazında düğüm olmuştur. Özünü "inkâr edenin duası boşunadır". (Mü'min 40/50) Her bireyin yetindiği şey kendi hâline göredir. Kimileri hayal ile yatıp kalkar. Kimileri dünyanın süsüyle süslenir. Kimileri şeriatın kabuğuyla yetinir. Bazıları, hakikatı kendi malı bilir. Oysa, "Göklerin, yerin ve içindeki her şeyin mülkiyeti Allah'ındır." (Mâide 5/17) Ârîfin gönlü sır küpüdür; söze değil, öze bakar. Sese değil, seslenene bakar. "Ona Tur'un sağından (sırrından) seslendik, sırrları fısıldaşmak için (sıfat tecellisiyle) onu yakınlığa (kurbiyet makamına) erıştirdik." (Meryem 19/52) Yakınlık ve uzaklık gibi zıt mânâlar halka göredir. Zât-ı Hakk, her uyumsuzluktan münezzehdir. Görünürde birbirine benzeyen sayısız sûretler var. Sûrete değil, sîrete bak! Ağacın dalına değil, yemişine bak! Seveni Sevgiliye bağlayan vasıta gönüldür.

Hakk'ın sesini mideden değil, gönülden duyarsın. O gönül sahibi ki olgun bir ağaç gibidir, meyvası bal gibidir, "ve bir ağaç yetiştirdik Tur'u sînâdan yükselir". (Müminûn 29/20) Deryada yüzen yunusların şarkısı aşkın sesidir. Kendini deryaya veren insanın sesi deryanın sesidir. Her ferd kendindeki ilim kadar çevresini bilir; kendini Hakk Teâlâ'ya veren can,

Hakk'ın ilmiyle bilir. Mânevî zenginlik olan Hakk'ın tecellîsini müşahade ve bâtinî güzellik olan keşif, “kudret helvasını ve bıldırcını üzerinize indirdik”. (Tâ Hâ 20/8) ayetince vurgulanmıştır. Kim ki dünyayı arzular mâsivâ boyutuna iner; “öyleyse inin şehre, arzularınız oradadır.” (Bakara 2/61) Kim ki ukbâyı diler, “o daha hayırlıdır” kim ki ancak Allah'ı murad eder; her iki âlemde de Hakk ondadır. O ki izâfî benliğinde inatla durur, nefsin hırsı ve evhamı onun zindanıdır, “sen, Biz seslendiğimizde Tûr tarafında değildin” (Kasas 28/46) o ki hayr'ın sesini dinler, kurtuluşu ondadır. Kim ki anlamsız konuşmaz, gönlünün sesini gülşenden duyar. Kim ki mülke ortak çıkmaz, kudret elinde kalem gibidir. Ey aziz! Candan tatlı ne varsa hepsi mâsivâdan sayılır. Aşkla tadlanan ne varsa, hepsi aşkdan sayılır.

Nerede o can ki özündeki Cananı görsün? Nerede o aşık gönül ki tecellî asumânına uçsun! Hani o îman sahibi ki, “dinini Allah'a has kılsın”. (Nisâ 4/16) Vaadına olan sadakatının tesbîti için insanın kendi nefsi takvasına tanıktır. “Sizden söz almıştık, Tûr'u da üstünüze kaldırıp, verdiğimiz (hikmet) kitabını sağlam tutun ve içinizdeki hakîkatten gâfil olmayın ki korunasınız” (Bakara 2/63) Ey dost! Yola engeller koyan, benliğin kendisidir. Kendinden vazgeçti mi, yolun açık ve müstakîm olduğunu gönül gözü görür. Nefsin yedi vâdisinde de gönül iş tutar. Gönül sahipleri, “tek bir ümmet” gibidir. (Enbiyâ 21/92) Öze ermemiş benliğin îmanı, taklitten öteye geçemez. Taklitçinin sesi akortsuz akordiyon gibidir. Gönül ehlinin her sözü kevser havuzundan akan billur su gibidir.

Ey dost! Fiiller ve isimlerdeki tecellîsiyle madde ve mânâ, halk ve emir âlemindeki her şey, “Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur.” (Bakara 2/255)

Gök bâtınsa, yer zâhirdir. Gök etkense, yer edilgendir.

Gök ruhâniyetse, yer cismaniyettir. Gökten yağarsa gönül doğurganlığa bürünür. Gönül gökdür, bedense toprak gibidir. Gönül şehri gökdedir. Nefsin şehri dünyadadır. Mâsivâyı terketmeden, hakîkate eremezsin. Dünyayı terketmeden göğe eremezsin. Nefsinden ölmeden öze eremezsin.

Ceylandaki güzelliği gören göz, dönüp de akbabaya bakar mı hiç!
Tecellî semâsına yükselen, dönüp de dünyaya bakar mı hiç!

Bir kedi dahi hangi kapıdan rızık geleceğini bilirken, Hakk'ın rahmet kapısından gâfil insana ne demeli!

Kapıdan kapıya fark var. Kimileri kulluk kapısından girip şükreder zira, “onlara kapıdan secde ederek girin” (Nisâ 4/154) denmiştir. Benlik bırakmayın ikazı yapılmıştır. Kimileri azab kapısına yönelip nefsine zulmeder zira, ikilik âleminde sıkışıp, sen-ben davası gütmüşlerdir. Hırs ve dünya sevdası için koşuşturanların varacakları “yedi (gaflet) kapısı vardır. Her kapı (uzaklığa düşen) bir grup için ayrılmıştır.” (Hicr 15/44) Hakk'ın, onlara tevdi ettiği emanet sıfatları sahiplenmeğe çalışan kibirlilerin barınağıdır orası. Din adına halka korku salarak, rahmetten uzaklaştırmağa çalışanların durağıdır orası; “Büyüklik taslayanlar var ya onlara (ruhaniyet semâsındaki) gök kapıları açılmayacaktır” Benliklerinden eriyinceye kadar, “deve iğne deliğinden geçinceye kadar cennete giremeyeceklerdir.” (A'râf 7/40)

Ey aziz! Tarif üzerine dağı bilenle, dağda yaşayarak onu tanıyanın bilgisi bir midir? Tur dağından seslenenle, ağaçtaki nûrdan hitâb edenin hüviyeti birse, özbenliğinden hakka davet eden kimdir dersin? Nefsini tanımayan kişiye ârif denebilir mi?!

Kelâm sıfatı Hakk'a aitse, sükût kimin sıfatıdır dersin?

Kimin aşkı fazlaysa onun taşkınlığı çok olur. Kimin himmeti çoksa onun sükûtu çok olur. Din adamı ona derler ki, adamı dinden soğutmasın! Ögüt verdiğini zanneden şaşkın, ögüt almaya

muhtaç olmasın! Sevgi ve bilgiyle yapılmayan hiçbir iş, aşk ve hikmetle yapılan hizmet gibi değerli değildir. “İnsanların en hayırlısı en faydalı olanıdır” denildi; en dindar olanıdır denilmedi. Himmeti üstün kişi kâmindir. Nefsini üstün sayan cahildir. Kim vuslatın kokusunu daha çok alıyorsa, mânâ semâsının Yakubudur o. Kim canın sırrına daha çok ermişse, canların canıdır o. Hakk’ın rahmetini, kendisine kurbet kapısı açılanlar bilir. Hakk’ın inâyetini, varlıktan yokluğa geçenler bilir. İhsân kapısından tevazû ve edebe bürünen kullar girer, “onlara denildi ki, şu (gönül) şehrinde yerleşin, (bâtını) nimetlerinden yiyin ve (izâfî benlik günahından) arınarak, bağışlanmak istiyoruz ‘affet’ deyin ve kapıdan eğilerek girin ki bağışlayalım” (Araf 7/161)

Ey aziz! Nefsi tatmin için yapılan hiçbir uğraşı, isterse ibâdet olsun, takvadan değildir. Takva, içinde benliğin hazzı bulunmayan bir ibadettir ki, Hakk’ın mutlak varlığından sakınan kullar bilir.

Şeriat denizinin şekline bakıp, köpüğüne aldananlar, deryadaki inci ve mercanlardan gâfildirler. Fâni benliği hakiki benlik sananlar, dünyanın rengine ve resmine kanmışlardır. İzâfî benliği âhirete taşımağa çalışanlar, âhiretin anlamını da anlamamışlardır; evvel ve âhîr O’dur. Özbenliğin, sensiz-bensiz olduğuna akıl erdirememişlerdir. Her fâni kişiliğin, Hakk’ın muhabbetinde eridiği, O’nun hüviyetinin içsel benlikte tecellî eylediğini görememişlerdir. Nefsinin hakikatını göremeyenin Rabbini tanıması mümkün müdür? Hangi ağızdan söylenirse söylensin hakikat tektir velâkin, her can onu kendine göre dile getirir. Söylemlerdeki noksanlık O’nun Tek’liğine hâlel getiremez.

Ey dost! İnsanın kendini unutması lütûf, kendindeki varlık sırrını unutması kahırdır. Aranılan mânâ özbenlikte saklı durduğu halde, unutilan hikmet tevhid sırrıdır, “işte aradığımız o idi” (Kehf 18/64) ayetiyle bildirilmiştir.

Sahildeki köpüğün sûretine bakıp, mevcudiyetimdeki sırr nedir acaba diye kendini sorgulaması gibi, Hakk’ın tecellîsine insanî sûrette mazhar olan bireyin; yaradılış sebebini tartışma konusu yapması, görsel benliğine varlık vehmetmesindendir. “İnsan, tartışmaya en düşkün olanıdır” (Kehf 18/54) Oysa köpüğün, deryanın dışında bir vücûdu yoktur. Gölgenin, güneşin varlığındaki yeri nedir? Denizin bir köpük sûretinde belirişi gibi, Hakk’ın da insanın sırrında zâhir oluşu, her mânâ ve sûretteki misallerle bilinmeyi sevmesinin sonucudur. “Kur’anda her misali sayıp dökmüşüzdür” (Kehf 18/54). Âdemin vücûd âlemindeki misali, amelleri, sıfatları ve özbenliğiyledir. Nitekim her canlı, kendinde kabul ettiği mânânın isim ve sıfatına uygun bir sûrete bürünerek misal âlemine gelir. Ancak hakikat ilmiyle Hakk’la Hakk’da dirlik kazanan insan Hızır’ın mânâsı insan-ı kâmile buluşmuş olur. Zâhir ve bâtın, şeriat ve hakikat denizlerini kendinde toplayan ferd, “durup dinlenmeden, iki denizin birleştiği” (18/60) tevhid sırrına varınca; deryadaki balık misali, kendi yolculuğunun yokluğunda Hakk’ı bulmuş olur, “denizde yolunu bulup gitmişti” yüce ayetince bildirildiği gibi (Kehf 18/61) Rabbından razı olarak O’na teslim olan kulun yaşantısındaki rolünü sorgulaması yersizdir; “işin aslı ortaya çıkıncaya kadar hiçbir konu hakkında muhalefet edip, soru sorma” (Kehf 18/70) yüce ayetine göre tevekkülün aslı budur. Her insan bir ayetin tecellî mahallî olarak değer kazanır. Ayetin sırrıyla tahakkuk eden can, canlı Kur’an sayılır. Kur’an ahlâkıyla nûrlanan ferd, işlerin iç yüzüne müdrîk olur. Müdrîk akıl, evrensel akla ayna olur. Kim gönlünü Esmâ’ül Hüsnâ nûrlarıyla güzelleştirirse, baktığı her şeyi güzelliğe boyar.

İnsanın sırrındaki tevhid nûrunun zûhûru, kulun Hızır sınavına girmesiyle gerçekleşir. Mâsivâ kayalığında unutilan tevhid balığı, “şaşılacak bir şekilde denizde yolunu bulur” (Kehf 18/63) korumakla mükellef olduğu şeriatın şekil ve biçiminde kalan mümin işin iç yüzünü kucaklamadığı zaman hakîkate dalamaz. Oysa hakikat, görünümdeki fiil ve sebeplerin hem ötesinde hem de bizzât içindedir. Kalıp ve şekile sığmaması nedeniyle idrâkın ötesindedir.

“İdraklerin kavrayamadığı bir bilgiye karşı nasıl sabredeceksin?” (Kehf 18/68) Öte yandan sebep ve vesileleri icâd etmesi yönünden bizzât onların içindedir zira, şeriatın özü, hakîkatten gayrı değildir; “Sabredemediğin şeylerin iç yüzünü haber vereceğim” (Kehf 18/78) yüce ayeti bu hakîkatı dile getirir. Kabukta kalanların, müdrîk olmaktan âciz kaldığı hikmete, Hakk’ın “katından rahmet olarak lütfettiği ve yine yüce katından hakîkat ilmi öğrettiği” (Kehf 18/65) has kulları mazhar olur. Misaller âleminin sen-ben ikileminde düğümlenenlerin, öze ermişlerden ayrılmasındaki sırr, şeriat ehlinin hakîkate tahammül edememeleri ve ehl-i tevhidin mazhar olduğu sırra sabredememeleridir. “Sabretmeğe güç yetiremediğin şeylerin iç yüzü budur” (Kehf 18/82) Hızır’ın sabır sınavı üç defadadır. Kulun mâsivâdan boşanması üç talâk iledir. Hakk’ın yakın semâya inışı gecenin üçte birindedir. Kulun, isim, fiil ve özbenliğindeki her üçte birde Tek’in tecellîsi gerçekleşir. Gecenin nefsanîyet karanlığından, ruhanîyet sabahının aydınlığına erişen insan, hakîkat semâsına yükselmiş olur. Zira, Hakk’ın nûzülu, kulun Hakk’a urûcudur. Mârifetullah her üçte bir olan şeriatı, tarikatı ve hakîkatı kendinde toplar. İnandığını uygulayan insana hakîkat âşîkar olur. Aksi takdirde kişinin inancı kendisine taşıyamayacağı ağır bir yük olur; “Elleriyle yaptığını unutandan daha zâlim kimdir? (Kehf 18/57) güzel amele sahip çıkmak ise imânâ şîrk katmak olur. “Oysa Allah, sizi de yaptığınız amelleri de yaratmıştır.” (Sâffât 37/96)

Ey dost! Hangi âleme ait olduğunu bilmek isteyen gönlüne baksın. Kimi gönül dünya ile, kimi gönül âhiret ile doludur. O gönül ki Hakk’la doludur, Hakk’ın heybeti ve muhabbeti her âleme üstün gelmiştir. Bil ki her sualin cevabı içinde bulunduğu mânâ ve hâle göredir. Makamı muhabbet olanın yaşantısındaki her cevap sevgi üzerinedir. Zira muhabbet, en güzelin sırrıyla özdeşmiş kişinin, Hüsnâ’nın zâtına bağlı bir sıfat olup, karşısındakinin davranış ve hâline göre değişken değildir; “kim Hüsnâ’yı tasdik ederse onu en kolayla hazırlarız.” (Leyl 92/5-6) yüce ayeti bu nimeti bildirir. Hüsnâ, insan-ı kâmilin künyesidir. Hakk dostlarına ithaf edilen bir isim olup, en güzeli ifade etmesi nedeniyle Hakk’a delalet eyleyen kâmil insanlar içindir. Kim Esmâ ül Hüsnâ’nın ahlâkıyla amel ederse Hüsnâ’yı tasdik etmiş olur. Haddi aşır, aşırılıklarda dolaşan her benlik kendi elleriyle kendini düğümlenmiş olur. “Kim Hüsnâ’yı yalanlarsa ona en zoru hazırlarız” (Leyl 92/9-10) O zorluk, özdeki sırrıdan mahrum kalmak sûretiyle, dualite âleminde nefsanîyetiyle baş başa bırakılmasıdır. Kalbinde katılık mührü taşıyan kişinin kendini ifade etmesi de o nisbette olur. Sevgi bağının kesilmesi taşıması ağır bir cezadır. Dünyada vaad edilen müjde ise her şeyde Allah’ı, Allah ile sevmektir. “Dünya hayatında da âhirette de onlara müjde vardır” (Yûnus 10/64) Nefsindeki katılıktan erimekle mükellef olan birey hoşgörü ve tevazû sahibi olmalıdır. O ki, arınmak üzere nefsinin Hakk’a teslim edip, “malını vererek arınıp, temizlenir” (Leyl 92/18) ve bir karşılık beklemeden kendindekini verir; “onda mükâfaat beklenilecek bir nimet yoktur” (Leyl 92/19) ve yalnızca Hakk’ın vech-i cemâline yönelmiştir, “elbette rızâya erecektir” (Leyl 92/20)

Ey aziz! Her hayırlı amel, sakınanlar için âhiret giysisini nûrla örür. Edâ edilen her namaz sahibini cavidâna bekler. Özendiği gibi değil, olduğu gibi yaşayan kişi rızânın nûruyla buluşmuş olur. Zira onda ne bir şikâyet ne de bir sevinç gösterisi bulunur. Velâkin hayatın her anında Allah’a hamd vardır.

Gerçek tevazû, toplum içinde kendinden söz ettirmemektir. Kendini toplum dışı göstermek ise izâfî benliği önemsemekten başka bir şey değildir. Bununla beraber özentî hâline takılıp kalmamak şartıyla, güzelliğe özenmek de, kişiyi hakîkate taşıyacak bir merdiven olabilir. Her güzel amel kişiyi Hüsnâ’ya ulaştırır. O ki, varlık sırrına ermiştir, nefsinin nefsiyle taşıyıp savunmaktan fenâyâ ermiştir. “And olsun bürüyüp örttüğü zaman geceye” (Leyl 92/1-2) O ki, varlık kitabını Hakk’ın nûruyla okur, sûretten asla yönelmiştir “açılıp ağardığı vakit gündüze” (Leyl 92/3)

Kendindeki değere eren insan tevhid ehlidir. Her canı kendininki gibi değerli bilen insan, Kur'an ehlidir.

Ey aziz! Sana senden tecellî eyleyen varlık Hakk'ın varlığıdır. “Sonraki de, evveli de bizimdir” (Leyl 92/13) yüce ayeti tecellinin ancak Allah'a ait olduğunu bildirir. Halk olarak adlandırılan mevcudiyet, yaradılış hükmünün geçerli olduğu emrin bir sûretidir. Sûret, tecellinin giydiği bir giysi gibidir. Giysiyi görmekle, giysinin sahibini görmek bir değildir velâkin, Hüsna'yı görmek, Hakk'ın tecellî eylediği mazhariyeti görmek gibidir.

Tecellî sırrına mazhar insan, varlığın hakikatına şahid olandır. Sûret giysisini yegane varlık olarak kısıtlayan benlik ise, eşyayla eşyanın hakikatından perdeli kalandır. “Eşyanın isimlerini meleklerle bildir” (Bakara 2/33) emriyle, eşyanın hakikatını Hakk'la halka bildiren ferd, Hakk'ın hâlifesidir. Meleklerin bilmediği hikmet, kendilerindeki potansiyel hayrın, âdemin eliyle açığa çıkarılarak insanlığın hizmetine sunulmasıdır. Elektrik enerjisinin hem ısıtma ve hem de aydınlatma, ulaşım da kullanılması gibi, onlardaki imkânı keşfetmek, meleklerle eşyanın ismini ve niteliğini bildirmektir. Keşfedilen sırra hizmet etmek ise meleklerin Âdem'e secde edişidir. Bil ki secde, melek ahlâkıyla ahlâklanmaktır.

Ey dost! Kendi hâlleriyle meşgul benlik, Hakk'ın tecellisindeki cemâli seyirden mahrum kalır. Hakk'ın cilvesiyle sarhoş gönül, ne kendini ne de gayrını görmez olur. Her duyduğunu Hakk'dan duyan insan kimseyi küçümsemez, her söz ona nasihat olur. Gönlnü ve nefsinin Hakk'a teslim etmiş bir kulun kendine ait bir yaşantısı yoktur. Varlığı, Hakk'ın varlığı olup, tevhidi özümseyen ferdin; ‘senin-benim yaşantım’ şeklindeki ikilemi yoktur. Gönül Sevgilide, nefsi dünyada kalanın işi Hakk'ın lütfuna kalmıştır.

Ey gönül! Cennet, dünyaya inmiş de, sen görmez misin?
Rabbin, yakın semâdayken, sen bilmez misin?

Her canın rehberi ve yol arkadaşı kendi takvasıdır.

Her sözün değeri, kendi sırrındadır. Ancak varlık sırrını okuyan gönül irfâna ulaşır. İrfân, kemâle erince, söz daralır. Aşk kemâle erince kâinat daralır. Aza razı olmayanın gözünü bolluk da doyurmaz. Kader gerçekleşmeden ondan razı olanın kader derdi kalmaz. Güzeli herkes sever velâkin çok azı Güzelin sevgisine ulaşır. Kim kalıcı sevgiyi geçici sevgilere tercih ederse sevginin melekûtiyetine ulaşır. Kibirli kibrinden, alıngan da alınganlığından boşanmadan nefsinden boşanamaz. Kişi, kendi zâtıyla baş başa kalmadan dünya hevesinden arınamaz.

Kim cüzî irâdesini küllî irâdesine teslim ederse, şikâyeti bırakır. Kim ilâhî muhabbeti nefsânî muhabbete tercih ederse, huzur sahibi olur.

Hikmet taleb edeni bilgiden mahrum bırakmak, yoksulu reddetmek gibidir, “El açıp isteyen, sakın azarlama.” (Duhâ 93/10)

Emanet, yediemine verilir, her talib olana değil.

Hikmet, sıddıkların nasibidir; bilgiyi metâ sayanların değil.

Taşımağa hazır olmadığın bilgiye tâlib olmak yasak elmayı yemek gibidir. Esmânın sırlarını bilen âdem, her sûret-i âdem değil, Sûret-i Hakk olan âdemdir. Sözüyle hâli bir olanın hayatı dürüstlük üzerinedir. Ârifin sözleri onun Hakk sohbeti, hâli ise sözlerinin canlı misalidir. Rızkının Hakk'ın katında saklı olduğundan ârifin tereddüdü yoktur.

Kim rızkı kendi gayretine bağlarsa, kader ona tebessüm eder. Kim yan gelip yatarak rızkını beklerse kader ona çok güler.

Şu halde kul mu rızkının peşinden koşar yoksa rızk mı kulun? şeklinde bir soru sorulsa; belki yaratılmadan önce takdir edilmiş olan rızk kulu bekler. Kul çalışmak sûretiyle onu elde eder. Zira çalışmak, rızk sahibine kolaylaştırılmıştır. Kul, rızkın talibi; Rabb, rızkın sunucusudur. Rızkın ölçüsü Hakk'ın elindedir. Mânâ âlemindeki 'Rabbın rızk'ı' için bidâyetteki mürid kul, rızk'ı gayret ve çalışma ile ve nafil ibadetlerle aramak durumundadır. Nihâyetteki kul olan murad, Rabbânî rızk'ı gönlünde bulur. "Allah yolunda ölenleri Allah, güzel bir rızıkla rızıklandırır" (Hac 22/58) Ey dost! İyilik ve güzellik Allah'ın kullarına verdiği emânetlerdir. Kim ki emânetleri nefsi için harcar, geçici olanı kalıcı olana tercih etmiş olur. "Allah'ın, sana ihsân edip güzel davrandığı gibi sen de iyilik edip güzel davran" (Kasas 28/77) Yapılan iyiliği sahiplenmemek emanete ihânet etmemektir. Görünüşlerin güzelliği de Hakk'ın kullarına lütfudur. "Sizi şekillendirdi ve görünüşteki sûretlerinizi güzel yaptı" (Tegâbün 64/3) Kulun güzelliği ruhâni olup, Esmâü'l Hüsnâ'yla donatılmış olmasıdır. Nitekim kalıcı güzellik ilâhî ahlâkla ahlâklanmaktır. Ne var ki nutukların çok olduğu toplumda amellerin sahipleri azgınlıktadır. Kabirlerin imâr edildiği yerde dinin hakîkatî inkâr edilmiş olur. Zira ölümler, toprak altındakiler değil, velâkin toprak üzerinde gezinen ölü gönüllerdir. Gönüllerdeki katılık varlığın kendini önemsemesindendir. Benlik buzulu eridi mi sâfi sudan geriye ne kalır!

Ey gönül! Kendini îman sahibi bilirsın velâkin, Hakk'ın gönüllere indirdiği nûr îmandan önce gelmiştir! Bilmez misin? Amel ettiğini zannedersin velâkin, Hakk'ın takdiri amelinden önce yazılmıştır! Bilmez misin? O'ndan râzı olduğuna inanırsın velâkin, Hakk'ın rızâ nimetine erdirmesi rızândan öncedir. Bilmez misin? O'nu sevdiğini iddia edersin velâkin, O'nun kullarına olan sevgisi hepsininkinden öncedir! Bilmez misin? Kalbinde bir damla suyla ilim sahibi olduğunu zannedersin velâkin, bütün ilimler biraraya gelse O'nun hikmeti yanında bir damla bile değildir! Bilmez misin? Her benlik kendi zannının karşılığını bulacağına göre hüsnüzandan ayrılma. Kim Allah'ı hüsnüzanla tanırsa, Allah da, onu suizandan korur. Kim Allah'ı nefesine tercih ederse, Allah da, onu diğerlerine tercih eder. Bil ki, amelinde kendi benliğini taşıyan kişi arınmış değildir. İşini Allah'a havale edip, içtenlikle iştutan insan bâtındaki abdestin sırrına ermiştir. "Kitâbın Mekkûn" (Vâkıa 56/78) olan, örtülü mânâlar nefisinden arınmışların nasibidir. Özün hakîkatına erenler bilir. "Kitâbın Mekkûn" onun varlığındadır ki, özünde ve sözünde Hakk'ın gayrı bulunmasın. Nefsin maddî âlemden alacağı ibretler olduğu gibi, gönlün mânâ âleminde alacağı nimetler vardır. "Her biri kendi içme sırasına göre gelsin" (Kamer 54/28) Sâlihlerin rızk'ı güvencede olduğu gibi inkârcıların da rızk'ı kendilerine ayrılmıştır; "suyun aralarında paylaşıldığını haber ver" (Kamer 54/28) Her can mânâ kitabından okuduğuna kendi kabının hâline göre anlam verir. Her biri tecellîyi kendine göre idrâk eder. Kimi îman ile kimi inkâr ile kulluk eder. Mânâ ehli rahmet ve inâyet kabından feyz alır. Dâvâ ehli arzu ve hevesler kabından tad alır. Hakîkatî inkâr edenlere "De ki sizin tapındığınıza tapınmam. Siz de tapınanlardan değilsiniz ma 'budu ma' (Kâfirûn 109/1-2-3) Kimi korkuyla kimi umudla idrâk eder Hakk'ı. İmân kanatlarından birinin ağır basmasıyla uçuşun dengesi bozulur. Hâlinde ne fazlalık, ne de noksanlık bulunmayan kişi menzile varmıştır.

Zira o, hâli bırakıp da Hakk'a kaçmıştır.

Ey aziz! İnandırıcı nasihat laf ile değil, içtenlikle benimsenen yaşam biçimiyledir. Olacak olan değil, olmuş olan iknâ edicidir. İnsanoğlu ancak ruhanî enerjiyle mâsivâ çöllerini geçip, hakikatlar deryasına erişebilir. Ruhanî enerji, her zorluğa tahammül eden, az ile yetinip, hayatın getirdiği rüzgâr ve fırtınalar karşısında sabredip, tevekkülle yolunu kaybetmeyen Salih'in (a.s.) devesi gibidir. Nefsaniyet dağının çatlayarak içinden himmet devesini çıkarması gibi "İşte Allah'ın şu dişi devesi sizin için bir mucizedir", yüce ayeti bu himmetin gizli olduğu sırrı bildirir. (A'raf 7/73) Her hayırlı amel, devenin doğurduğu yavru amel develeri gibidir. Salih kişinin devesi edilgendir. Zira benliğinden ve şirkten arınmış kul, etkenlik

sıfatlarını ve tasarrufu bütünüyle Hakk’a teslim etmiştir. İrâdesini ve yaşamını Hakk’a sunmuş insan, Hakk’la Hakk için bâkidir, benliği için değil! Mânevi yaşam ve ruhanî özellikler, “Rabbın katından gelen açık bir delil”, ve “bir işaret” gibidir. (A’raf 7/73, Hûd 11/64) Hakk’ın tecellî arzı geniştir zira varlık âlemi esmâ ül hüsnâ çiçekleriyle renklendirilmiştir. Hakk’ın sıfatlarıyla ahlâklanmak himmet devesinin “Allah’ın arzından yiyip içmesi” gibidir. (Hûd 11/64) Ne var ki, misaller âleminin zıtlar beldesinde özüne ve hakîkata düşman, ululuk heveslisi, kibirli ve her zorbalığa hazır nice sinsi kimlikler gizlidir. “O şehirde bozgun çıkaran 9 elebaşı vardı” (Neml 27/48) ayeti bu kimliklere işaret eder. Bunlar dokuz nefsanî sıfatla maddî yaşamı her şeyin üstünde gören, sözde bilgin, özde cahil, nefs-i emmareler olup, her inancı küçümseyip, mânevi hayata kasteden ve “dişi deveyi boğazlayan” (A’raf 7/77) bozguncular gibidir.

Ey dost! Kendini başkalarından farklı göstermeye çalışan benlik henüz kemâle ermemiştir. Sevgilinin sesinden gayrını duyan aşık Sevgili hiç duymamış demektir. Gerçek aşık odur ki, O’nun gayrından duymaz olur.

Her kim Sevgilinin sevgisiyle sevgiye ererse, her canı Sevgiliymiş gibi görür.
Her kim Sevgilinin ilmiyle bilirse, bütün varlığı kendiyile bir görür.

Ey dost! ‘Fecr’, sıfat nûrlarıyla nûrlanmayı, Hakk’ın tecellisinde kendinden kaybolmayı ifade eder; ‘gecenin’ gün aydınlığında örtünüp kaybolması gibi. Halvetten kasıt da budur. ‘On gün’lük zaman birimi, her kul için kendi ömründeki o andır ki, halvetten celvete geçilsin. Kul Hakk’ın sıfatlarıyla sıfatlanmış olsun. “Fecre, on geceye, kaybolup gittiğinde geceye” (Fecr 89/1-2-4) ayetlerinde bildirildiği gibi.

Kalbler ve ameller birbirinin aynasıdır. Herbiri, diğerindeki değeri, nûru yansıtır. Nûrun yansıttığı nûrdan sayılır.

Kalblerin rızâsı gönlün her halinden hoşnudluğudur. Fecr-i sadık odur ki, kalbdeki hoşnudluğunun delili nefsin yönelişlerinde ve amellerinde belirir. Dünyadaki yaşamın günübürlük olduğunu idrâk etmeyen insan vakdini ya karamsarlık ya da boş hayallerle tüketir. Oysa Fecr’e ermek, farkındalık huzuru içinde, hayatı sâlih amellerle harmanlayarak Allah’ı anmak demektir. “Allah’ı anmak elbette ibadetlerin en büyüğüdür” (Ankebût 29/45) Allah’ı anmak yalnızca vakde bağlı ibadetlerle değil, yaşamın her kademesinde, birliktelikte ve yalnızlıkta, “çifte ve teke” (Fecr 89/3), kesrette ve vahdette, Hakk’ın tecellisine şâhid olmakla gerçekleşir. Şekildeki ibadet yeterli olsaydı, ihlâsın (içtenliğin) ve gönüldeki takvanın (sakınmanın) ne değeri kalırdı? Oysa makbul olan ibadet, devamlılık arzeden kulluk bilincidir. Asıl olan niyet olup, Hakk’a ulaşan ruhanî değer olan ihlâslı takvadır.

Nefsâniyetin hüküm sürdüğü beşerî tabiat, yabanî bir kısrak gibidir. Varlığındaki ateş, hava, su, toprak gibi dünyevi unsurlar, ömrün halvet vakdinde sahibi tarafından terbiye edilip; ruhun emrine boyun eğmedikçe, sürücüsüne hizmet etmez. Oysa insanın yaradılışı cennet boyutundadır. Aslî vatanı ve tabii ortamı orasıdır. Dünyaya ve beşerî tabiata inişi ruhânî bütünlük boyutundan, farklılık ve ayrılık boyutuna. İnsanın ruhanî hilkatine dönüş olan hacın gerçekleşmesi, kulluk bilincinin ağardığı fecr’e ve bireyin gözaçıp, kapayacak kadar kısa olan ömründeki Hakk’la olan halvetine “on geceye” bağlıdır. Zira, ‘on gece’nin anlamı, Hakk’ın, ahlâkına boyanmaktır ki, nûrdan nûr yansısın. Bu nedenle ayeti kerimde ilâhî ahlâka kasem edilmektedir. Fecrin hakîkatı olan tevhid sırrı idrâk edilsin ki, nefsin karanlığından, ruhun aydınlığına ulaşılsın. Kesretten vahdete rücû edilsin. On, sayısal olarak çift velâkin, hakikat olarak tektir. Kalbini ve nefsinin bir bütün olarak Hakk’a teslim edip, hacdaki kurbanın mânâ ve ruhaniyetini özünde yaşayan benlik, dünyevî boyuttan uhrevî boyuta; farklılık ve ayrılıktan teklik şuuruna, mâsivâdan asûmâna yükselmektedir. Ölmeden

önce nefsinden ölmek sûretiyle hakîkate kavuşan insan ruhanî huzur ve hoşnudluk içindedir. Kulun Rabbından hoşnudluğu ilâhî bir lütûf olup, ihsân sahibi Hakk'ın kulundan hoşnudluğu ile can özüne, kul Rabbine dönmüş olur. “Ey huzura ermiş nefis, sen O’ndan, O da senden hoşnud olarak Rabbine dön. Has kullarım arasına katıl ve gir cennetime.” (Fecr 89/27-30)

Tevhid sırrına vakıf benlik cennet boyutuna dünya yaşamında da girmiş olur. Zira o, Muhammediyetin (s.a.v.) hakîkati küllî nefisle tahakkuk etmiş, nefsinde ve afakta ism-i âzâmı bularak, huzura ermiştir.

Sıfat cennetine ermiş insan, Hakk'ı Hakk'la sever. Hakk'ı Hakk'la bilir. Kişinin kendi kendisiyle yaptığı her şeyin yalnızca uzaklık ve bilgisizlik olduğunu bilir. Dünya yaşamında bu mânâyı ermemiş kişi “O gün hatırlayıp idrâk eder, fakat o anlamadan ona ne fayda var!” (Fecr 89/23)

Hakîkat ehli nasîbinde olmayan şeyin peşinden koşmakla elde edilemeyeceğini, nasîbinde olandan da kaçmanın yersizliğini bilir. Hâkimâne tasarrufun yalnızca Allah’a ait olduğunu bilen şâhidliği kendi gözleriyle değil, kulunu seven Hakk'ın gözleriyle. Zira, “Rabbın hükmü ve melekler (sıfatlar) saf saf dizildiği vakit” (Fecr 89/22) Rabbının nûranî sıfatları kulun sıfatlarının yerini almıştır. Müminin ferasetinden sakının zira o, Hakk'ın nûruyla bakar hadisi şerifi de bu mânâyı açıklar. Gözlerini dünya hırsı bürümüş olanların fakruriyetten ve sıfat tecellîsinden yana nasibleri yoktur. “Malı öyle seviyorsunuz ki, yığmacasına.” (Fecr 89/20) yüce ayeti bu çelişkiye dikkatleri çeker. Oysa bilinse ki yoksulluk ve unutulmuşluk sanal âlemden kurtulmanın ilâhî lütfudur. Fakruriyetin hakîkate Hakk'ın varlığıyla zenginlik olduğunu tadanlar bilir. İlahi! Kullarının tevhid bilincinde ve tecellînde kaybolmalarını ihsân eyle. Öyle ki, aradıklarında kendilerini değil, yalnızca Seni bulsunlar.

Ey dost! Hakk'a yakıştırmadığın hiçbir fiil ve sıfatı kendinde de barındırma velâkin kulluk bilincinden de ayrılma. Zanlarını temiz tut ki dilsiz gıybette bulunmayasın. İçinde kendini bulduğun hiçbir işe girişme, huzursuz olursun. Herkesi ve her şeyi ayırım yapmaksızın sevdiğin zaman, tek bir şeyi sevmek seni ona bağımlı yapmadığı gibi, onu kaybetmek korkusu da yaşamazsın. Bil ki hayatla barışmanın yolu kendinle barışmaktan geçer.

Kendi mâsumiyetini kanıtlamak için karşısındakinin kusurlarını göstermek pozitif yaşama nasıl aykırıysa; kendi ilminin üstünlüğünü göstermek için bir diğerinin bilgi ve hâlini hafife almak da Hakk'ın tecellîsini küçümsemekten başka bir şey değildir.

Muhabbetin özü nûrdur velâkin şehvete dönük aşka dönüşünce nâr olur. Hakîkatın belirgin olması için ona uygun mazhariyet gereklidir. İlâhi hikmeti talep eden âdemin cennet boyutundan dünyaya inışı bu sırra dayanmaktadır. Bâtınî isim ve sıfatlar, zâhirî sûretlere bürünerek bilinip tanınır olsunlar ki, bâtındaki hikmet zâhirdeki ilim ile bütünleşip aşikâr olsun; nefislerde ve âfakta Hakk'ın tecellîsine şâhid olunsun. İsimlerdeki mânâ farkı anlaşılır olsun.

Mazhariyet, zuhûra imkan tanıyan kabiliyettir. Bir ressamın tualı, onun sanatının zuhur ettiği mazhariyettir zira, kalemle çizilip, fırçayla renklendirilmeğe müsaittir. Bunun gibi beşerî sûret de, Sûret-i Hakk olan ruhun kendini Hakk'ın sıfatlarıyla ifade ettiği, “ona şekil verdiği” (Hicr 15/29) bir kabiliyettir. Nitekim isimlerin zâhir olduğu mazhariyet cisimlerdir.

Her devirde değişik mertebelerdeki sırrların mazharı olan ferdlerin, tecellî nûrundan aldıkları feyz ile mânâları ifadelerindeki renklilik ve çeşitlilik; özdeki varlığın ayrı olduğunu isbat etmez. Velâkin, mânâyı yaşayanın idrakındaki algılamayı ve kabiliyetindeki çekirdeği gösterir. Evvelce dile gelmiş ezgilerin renkleriyle derlenmiş bir tablo hiç şüphesiz hoşdur,

güzeldir velâkin kendine özgü bir fırçayla ifadesini bulan ve vakdinin çiçekleriyle bezenmiş bir tablonun sırrı gibi de değildir. Tecellî nûru “ve ona Ruhumdan üflediğimde” (15/29) sırrı onu bizzat yaşayana hibe edilmiş gül bahçesinin kendisidir. Nitekim Hakk’ı halkla dile getirenle Hakk’ı, Hakk’la bildiren aynı letafette değildir. Değişik nice mazhariyetler vardır velâkin, varlığıyla zuhûr eden mevcûdiyet her mazhariyeti kendi varlığıyla doldurur. O’nun varlığıyla dirlik kazanmış gönül öncekilerin ve anın bilgilerini özünde birler ve her an yeni bir sunumda olana şâhidlik eder. Söyle ey gönül! Bütün güzellikleri kendinde toplayan güzel kimdir?

Ey aziz! Bil ki yokluk, varlığı bulmak için bir lütûftur. Kendi özüne uzak düşmüş insan kahr içindedir velâkin bunu bilmez. Mânânın letafetinden mahrum insan hakîkatten tard edilmiştir velâkin hâlini bilmez. Kendinden vazgeçmeyi erteleyen benlik kayıptadır. Mazhariyeti, “o halde çık oradan uzaklaştırıldın”dır. (Hicr 15/34) İçinde kendinin bulunmadığı varoluşu hazmademediğinden nefesine mühlet talep eder. “Bana mühlet ver” (15/36) Varlığına emânet olarak tevdî edilen yedi hakkânî sıfatı Hakk için değil, velâkin kendi iddialarını isbat üzere kullandığı için “cehennemin yedi kapısı”ndan (15/43) geçmeyi tercih eder. Oysa bilmez ki Hakk’a ulaştırmayan her bilgi, hakîkat ilminden ancak bir gölgedir. Kendini var gibi zanneden benlik faydasız bilgiyle cahil, sırrındaki hakkı kendi nefsiyle perdelediği için zâlimdir. Kişinin azgınlığı, kendi nefesine olan tutkunluğudur. Nefsin azgınlığından sakınan “takva sahipleri”, özdeki “kaynak başında, cennette”dirler. (Hicr 15/45) Zira onlar, tevhidin hakîkatı üzerine tahakkuk etmişlerdir.

Sırrların paylaşılmadığı birliktelik dostluk değildir. Hakiki ve kalıcı beraberlik odur ki, dostlar birbirlerinin hâllerini bilirler velâkin hâllerine bakıp birbirlerine sırtlarını dönmezler. Birliktelik, ille de sûretlerin beraberliği değil velâkin, ruhanî ve ahlâkî evrensel değerlerde buluşmaktır.

Herkes aynı eseri okuyabilir ancak, her birinin anlayışı kendindeki mânevî derinliğe göredir.

Hâli hâline yaşamı yaşamına uygun olanlar, sûrette ayrı kalsalar da, mânâda beraber sayılırlar.

Hakîkat, herkesin yaşam yolu üzerindedir “İnanç sahipleri için bunda bir ibret vardır.” (Hicr 15/77)

Ey dost! Okuduğu kitabı yalnızca eleştiri gözüyle okuyanın okuduğundan feyz alması mümkün değildir. Bâtındaki sırrlar îman ve yakîn nûruyla okunduğunda görülebilir.

Kişinin en büyük ayıbı bencilliğidir. Nefsini teşhir etmek ise benlik kirliliği ve gizli şıktır. Tasavvufi yaşam, çevresinde toplanan insanlarla bir hayranlık kulübü yaratmak değildir. İzâfî benliğe şahsiyet vehmetmek, varlık aramak olup, yokluğu ve fakruriyeti talep etmenin zıddıdır. Mânâya özenenler benliklerinden kaybolmayı değil, velâkin birileri olmayı mârifet sayıyorlar. Oysa kalblerin nefsanîyet kanından temizlenmesi varlık iddiasından arınmak demektir. “Kendini arındıran saadete ermiştir.” (Şems 91/9)

Nefsi örtecek olan giysi, gerçek tevazû ve takvadır. “Size ayıp yerlerinizi örtecek bir örtü ve süs verdik.” (A’raf 7/26)

Benliği süsleyen ziynet özveridir. Nefsin önemsenmesi uğruna ertelenen her infâk, varlık bilincine kavuşmaya mânîdir. Zira ruhun Rabbına dönüşünü geciktiren her şey nefsanîyettir. İnsanın mânevî ve ahlâkî yaşamını sağlayan îman nûru, Allah’ın devesi gibidir. “Allah’ın devesini ve onun su içme hakkını koruyun.” (Şems 91/13) İmân nûrunun korunması yalnızca şekildeki ibadetlerle değil, yaşam boyu kendisine hizmet eden cismanî ve ruhanî bedenleri, faydalı besinlerle beslemek de sâlih amellerdendir. Lezzet uğruna nice sıkıntılara mârûz

kalındığı herkesin mâlumudur. Mânevî sağlık için yönelinen faydalı besin olan “su içme hakkı” hakikat ilminden olan nasibimizdir. Sâlih amellerle ve hakikat ilmiyle beslenen âhiret vücûdumuz berzahta sahibini bekleyen bir beden gibidir. Kişi, âhirete intikâl ettiğinde, manevî sûret sahibiyle buluşur. Birey nasıl bir sûretle varlık kazandığına o zaman şâhid olur. Berzahtaki sûret tıpkı gündüzün “gecenin bürümesi” (Şems 91/4) gibi muhafaza olunur.

Âhireti inkâr edenin bütün yaşantısı dünya için olduğundan, îmanını “gömüp, gizleyen kayba uğramıştır” (Şems 91/10) kaybettiği değer, hakikat ilminden alacağı kendi nasibidir. Şeriat ilmi kitaplarda, hakikat ilmi ise gönüllerdedir. Kalbin bâtınındaki ilim yakîn ilmidir. Hakikat ilminin öğretisi gönülden gönüledir. Yakîn nûru, Hakk’ın tecellîsiyle nûrlanmış kulların sıfatıdır. Feth-i karib-kâbe kavseyn, Feth-i mübîn ‘ev edna’ sırrıdır. Bir sandal içinde kürek çekerek deryayı tanımağa çalışanla, deryada yüzerek ona şâhid olanın ilmi bir midir? “Allah, size öğretiyor” (Bakara 2/288) ayeti celilesi, deryanın koynundaki yakîn sahiblerinin ilimlerinin vasıtasız olarak Hakk’dan geldiğini beyan eyler. Yâr’ın yârenleridir onlar.

Ey dost! Birey, kendi sırrında tecellî eyleyen ilâhî ismin hakikatıyla tahakkuk eylediği zaman Rabbına dönmüş olur. Bâtınında zâhir olan has isme, özdeki ism-i âzâmına dönmüş olur. Nereden mi? Mâsivâdan! Özünü Hakk’dan ayıran her şey ve her zandan. Fuzuli bilgiden, taklidi sohbet ve özentiden. Nefsinin itibarı için yaptığı her girişimden. Zira, benliklerini yere göğe sığdıramayanlar, ulûhiyeti, kendi dar düşünce ve zanlarının içine sığdırma gafletine düşmüşlerdir. Bilmediği hususta susmasını bilen kişi âriftir. Sorulan her sualın cevabını vermeğe çalışan cahildir.

Ey aziz! İnsanın varlığı, azametinin tecellî eylediği bir belde aziz Mekke şehri gibidir. Varlık şehrinin merkezindeki ‘sadr’ (göğüs) Mecid-i Haram; Hakk’ın tecellîsinin mazharı olan kalb ise ‘kâbe’ gibidir. Mekke’den kasıt kâbedir. Mekke’nin fethi olan “Feth-i mübîn” (Fetih 48/1), kuldaki Hakk’ın tecellîsidir. Zâtî tecellî kişiyi ‘hüsnâyâ’, yaradılıştaki cennet boyutuna, tevhidin mânâ ve ruhuna taşır.

‘Feth-i karib’ olan mânevî yakınlık benlikten vazgeçmekle gerçekleşir. İnsanın kendi varlığındaki Mescid-i Haramı temiz tutması, Hakk’ın, kullarına emânet olarak verdiği sıfatları ilâhî ahlâka uygun olarak icrâ etmesi ve nefsaniyetten her mertebede infak etmesidir. Böylece gönülde huzur hâsıl olur. “Allah, peygamberine ve îman edenlere huzur indirdi ve kendilerine feth-i kariyb nasib eyledi.” (Fetih 48/18) yüce ayeti bu sırrı bildirir. Allah’ın yardımı nefsleriyle mücadele edenlere Hakk’ın bağışladığı kolaylık ve ihsândır. “Allah’ın nusreti ve fetih geldiğinde” (Nasr 110/1) ayetinde bildirildiği gibi. Tecellî öncesi olan mücadele ise ilâhî ahlâkla ahlâklanmak sûretiyle nefsin fenâsını temin içindir. Nitekim bu mânâ, “Fetihten önce infak edip çarpışanlarınız diğerlerine müsavi olmaz” (Hadîd 57/10) ayetiyle açıklığa kavuşmuştur. Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Ey dost! Allah’ın nusreti (yardımı) nefsiyle mücadele eden kullar içindir. Fetih ise Hakk’ın kuluna has tecellîsidir. Nusret, genele; fetih, özele aittir. “Bununla beraber Allah, hepsine hüsnâyâ vaad etmiştir.” (Hadîd 57/10) Halkın beklentisine göre ‘hüsna’ cennet nimetleridir. Tevhid ve Kur’an ehline göre ‘hüsna’ ile ifade edilen güzellik ve cennet ‘yakîn ilmi’dir; kalbe ekilen bir nûr ve gönlü sükûna kavuşturan huzurdur. Bu nedenle kitaplarda ve söylemlerde değil, diri gönüllerdedir, “onlar buna lâıyk ve ehil kimselerdir” (Fetih 48/26) Ehil olmaları dünyevî ve uhrevî kişiliklerden arınıp, Hakk ile hakk olmaları itibariyledir. Ehl-i yakîn’in yaşamı yalnızca Allah için olup, Hakk’ın tecellîsindeki cemâli ilme’l ve ayn’el yakîn tanıyıp, müşahade etmektir. Onlar, Hakk’ın lütfeylediği nûr ile dualitenin oyunlarını, topluluklar içindeki görüntünün gerçek yüzünü (vechini) “aynel yakîn gözlerle görürler.” (Tekâsür 102/7) Özden uzak söylemleriyle, gönüllerini fuzuli bilgi ve hikâyelerle doldurmuş, övülmeye muhtaç taklit ehlinin kibirli hâllerini “ilme’l yakîn ile bilirler.” (Tekâsür 102/5)

Ey aziz! Ehl-i yakîn'e yakışan niyaz, acz içinde ve kulluk diliyle yapılan yakarıştır; bilgiçlik diliyle ve yapay heyecanlarla Hakk'a lütûf ve ihsânının nasıl olması gerektiğini bildirmek değildir. Kişiyi faydası dokunan dua, içinde nefsin beklentisi bulunmayan ve kendine mal etmediği sâlih amelleridir; sözlü târifler değil, özlü yaşamdır. Toplum önünde önemsenmek isteyenlerin sohbetlerinin bu âlemde şeref ve itibar kazanmaktan başka bir hedefi yoktur. Kâmilin övgüye ihtiyacı yoktur. Onun iletişimi, sessizliğin sesindendir; gönülden gönüledir. Bil ki güzelliğin tevbesi güzelliği nefse bağlamamak, tevbeye muhtaç olmayan tevbe ise mâsivâyâ karşı tevbeli olup, bütünüyle halktan Hakk'a dönmektir.

Mânâyâ ve sırâ ehil kimselerin mânevi üstünlüğü, îman ve sabır yönündendir; “onlar sabrettikleri ve ayetlerimize yakînen inandıklarında, emrimizle içlerinden doğru yola ileten rehberler çıkarmıştık” (Secde 32/24) yüce ayeti bu sırrın nûrudur.

Ey dost! Hayat büyük bir uyum içinde akıp giderken, kişinin insanî ve mânevi sıfatlarla iştirak ederek, tecellîye şâhid olma lûtfuna mazhar olması, Hakk'a şükrân vesilesi değil midir? Somut âlemde her sıfat bir unsurla zâhir olur; melekûtiyetin sırrı âlem-i mülkde maddi görünüm içinde zuhura gelir. Görmek sıfatı gözler ile, duymak sıfatı kulaklar ile, kelâm sıfatı dil ile belirdiği gibi. Velâkin insanoğlu sıfatları değil, maddi boyuttaki unsurları önemseydiğinden, tasarrufu sıfatlarda değil, organlarda arar. Oysa kulundaki sıfatlarıyla görüp, işiten ve dile gelen Hakk Teâlâ'dır. Zira her tasarrufun hakiki sahibi ve seçicisi O'dur. “Rabbın dilediğini yaratır ve seçer. Onların ise seçim hakkı yoktur” (Kasas 28/68) bu sırrı dile getirir. İnsana bahşedilen ömür, kuldaki emânet sıfatların nasıl edâ edildiğinin isbat mahallidir. Bu mânâyâ eren gönül emânetindeki sıfatları ve cüzî irâdesindeki tasarrufu Hakk'a teslim ederek ‘yakınlık’ kazanır. Feth-i karîb, kuldaki hüsnânın açığa çıkmasıdır ki kul bu sıfatlarla Hakk'la, Hakk'ın ayetlerindeki mânâlara yol bulur. “Ayetlerimizi apaçık açıklayıp ehl-i yakîn'e gösterdik” (Bakara 2/118) yüce ayetince bu mânâ bildirilmiştir. Cenab-ı Hakk, kulundan kişisel görüşü alırsa, ona evrensel görüşü ihsân eder. Kişisel görüş, izâfî benliğin düşüncelerini taşımasıdır. Düşüncelerin sükût ettiği sâfî varoluşta, mikro-makroyla buluşup kişisel, yerini evrenselliğe bırakır. Korku ve umutlarla oyalanma olan dualitenin oyunu sona erer. Her an Hakk'ın huzurunda bulunmanın farkındalığına, cennet boyutuna, ‘hüsnâ’ya kavuşulmuş olur; izâfî benlikten mânen ölmenin sırrı aşıkâr olur. Yorumdan ve sözden usanan gönül, rızânın hakîkatına muttali olur. Ayırım yapmadan varlıkla kucaklaşmış olur. Bil ki tevekkül içinde yaşam, Allah ile kucaklaşmadır.

Ey dost! Derler ki birinin kazancı diğerinin kaybıdır. Tevhid sırrına ve bilincine ermemiş ve bir varlığa sahip olduğunu zannedenin kaybı ve kazancı olur. Varlığı kalmayanın, ne kazancı ne de kaybı olur. Nefsini Allah'a teslim edenin kazancı, Allah ile zenginleşmek, kaybı ise zannındaki varlık iddiasını terktir; her iddia gizli şirktir.

Hem dünyası hem de âhireti Allah için olanın varlığı, Allah'a aittir. Her âleme, her şeye karşı Rabbini seçen kulunu Rabbî, has kulluğa seçer. “Ben seni seçtim” (TÂHÂ 20/13) ayetinde bildirildiği gibi. Bil ki Rabbın seçimi, kulun Rabbini seçmesinden önce olup, kulun tevbesinin kabul edilip, hidâyete ermesi, Hakk'ın ezeldeki takdirinin sonucudur. “Rabbî onu seçti, arındırdı” (TÂHÂ 20/122) Allah'ın kulu için seçtiği her şey kuluna hidâyettir. Kulun Rabbini seçmesi de, Allah'ın hidâyet nimetidir. “İşte bu Allah'ın lûtfudur. Onu dilediğine verir. Allah, büyük lütûf sahibidir” (Cuma 62/4) O halde gerçek fail Hakk Teâlâ'dır. “Benden size bir hidâyet geldiğinde kim hidâyetime tâbî olur ise artık o, sapmaz ve bedbaht olmaz” (TÂHÂ 20/123) O halde ey can! Rahmeti buluttan değil, Allah'tan dile. Astrologların kehânetine değil, Hakk'ın hidâyetine güven. Gelecekle ilgili korku ve beklentileri önemsemek, nefsin fanî arzuları ve görsel benliğini önemsemesinden başka bir şey değildir. Yarının endişesiyle

vakdini ziyan eden insan an'ın neşesini ve doğru yolu şaşırır. Doğru yol, Allah ile Allah'a giden yoldur. "Allah, doğru yolda olanların hidâyetini artırır." (Meryem 19/76)

Neyin doğru olduğu hususunu Hakk'a bırakan can doğruluk yolundadır. Bütün seçimlerini Hakk'a bırakan kulun fiillerini Rabbi seçer. Hakk'ın gayrını seçmeyen insan seçkin kullar arasına katılır. "Bizim katımızda onlar seçkin ve hayırlı kimselerdendi." (Sâd 38/47)

Kulun Rabbinin nefesine tercih etmesi Feth-i Karîb, Rabbin kulunun has kulluğa seçmesi Feth-i Mübiyn'dir. Hakk'ın kulunu nefsinden fâni kılması Feth-i Karîb, kendi Zâtıyla bâki kılması Feth-i Mübiyn'dir. Rabbin sana senden tecellî eylemesi Feth-i Karîb, kendi varlığını delilsiz göstermesi Feth-i Mübiyn'dir. Hakk'a her yönden ibadet insan-ı kâmilin ibadetidir. Hakk'a tek bir yönden kulluk eden insan, her iş ve fiilde nefsinin doygunluğunu arar. "İnsanlardan kimileri vardır ki Allah'a yalnız bir yönden kulluk eder" (Hac 22/11) yüce ayetinde bildirildiği gibi. Her yönden Allah'a kulluk eden kişi, hayr'da ve belâda nefsini koşulsuz olarak Allah'a teslim eder zira o, rızânın rûhûyla tahakkuk etmiştir. İmân nûrunun yakîn nûruyla kemâle ermesi, hidâyetin artırılmasıdır. "Biz de onların hidâyetini artırdık." (Kehf 18/13) yüce ayeti bu mânâyı doğrular.

Nefsi oyalayan her şey kişiyi Hakk'tan alıkoyar. "Dünya hayatının süsüne ve çekiciliğine gözlerini dikme, Rabbinin rızkı hem daha hayırlı, hem de kalıcıdır" (TÂHÂ 20/131) Allah'ın sana yettiği kullardansan, Rabbinin yanında hiçbir âlemi önemsemezsin. "Vatan sevgisinin îmandan gelmesi" dünya ehlinin anladığı gibi bir toprak parçasına duyulan sevgi değildir. Zira dünyanın, Allah'ın ve sâlihlerin nezdinde zerre kadar değeri yoktur. Bekâsı olmayan bir toprak, mümin kulun vatanı olabilir mi? İnsan-ı kâmilin vatanı, her an Hakk'ın huzurunda bulunduğu o hakikat boyutudur ki; ruhunun dünyaya gelmeden önceki melekûtiyet sırrına geri dönüşü, Hakk'ın sıfatları ve ahlâkıyla bekâ buluşudur.

Müminin zâhiri örtüsü edeb ve takva, bâtinî örtüsü şevk ve muhabbettir. Kul edebe bürünmekle, her an O'nun huzurunda bulunmanın bilincinde, beşerî his ve hazlara karşı örtünerek, Hakk'ın tecellisinde nefesine varlık arayışından sakınarak takva ehlinen olur. Allah'ı sevmekle ve her şeyi ancak Allah için severek benliğinin heva ve hevesinden örtünmüş olur. Dolunay, kemâle erince eksilmeye başlar. Kemâle eren gönül, mârifetullah deryasında zatından kaybolur. Bâki kalan Zât-ı Hakk'dır.

Ey dost! Kalıcı söz, kitablarda basılı olanlar değil, gönüllerde yazılı olup, mânâ ve sırrıyla ruhta tahakkuk eden sözlerdir. Güzel ameller, kulun sahiplenmediği sâlih amellerdir. İyiliğe sahip çıkmamakla güzelliği, gerçek sahibi olan Cenab-ı Hakk'a bırakmış olursun. Kusur ve noksanı nefesine mal ederek, edeb örtüsünü de açmamış olursun. "Sana gelen iyilik Allah'tandır. Başına gelen kötülük ise nefsendendir." (Nisâ 4/79) Her fiil yaratıcısının Hakk Teâlâ olduğunu bildiğinde, "hepsi de Allah'ın indindendir" dersin. (Nisâ 4/78)

Hakk Teâlâ'nın, Esmâ ül Hüsnâsı'nın yanı sıra kendi adının anılmasını uygun bulmayan kul, Allah'ın has kuludur. Zira o, "Yalnız senden medet umarız" niyazını nûru ve ruhuyla özümsemiş kuldur. O bilir ki, yokluğu varlığa, varlığı da yokluğa çekip götüren O'dur. "Geceyi gündüze, gündüzü de geceye dönüştürür" (Hac 22/61) İzâfî benliğin yokluğunu idrâk edip de, ölmeden önce nefsinden "ölenlere gelince Allah, onlara muhakkak güzel bir rızık verecektir". (Hac 22/58) Âriflere göre o rızık, rızıkların en hayırlısı olan mârifetullahtır. O gönül ki, Hakk'ın tecellisiyle nûrla imâr edilmiş, 'Beyt-i Ma'mur' gibidir, enfüs ve âfâktaki ayetlerin zâhirî ve bâtinî mânâlarıyla "kabarıp taşan derya" gibidir. (Tûr 52/4-5)

Ey aziz! Gönü daralmayanın gönü genişletilmez. Yokluğunu itiraf etmeyene varlık verilmez. Bil ki insanın sıfatı kulluk, kulluğun niteliği ise çaresizliktir. Çaresizlik ve muhtaçlık onun

kimliğidir. Hakk'ın huzuruna varlıkla değil, yoklukla gidilir. Her can Rabbına kul olarak döner, nefesine efendilik ilân ederek değil. Nimet ve ihsân, muhtaç olan fakirlere ve şükredenlere verilir. Nefsini zengin görüp, başkalarını küçümseyenlere değil!

Her lakâb ve imtiyazı kendine hak gören, evham ve korkularını nefsinde barındıran kişinin îmanı katıksız değildir. İmânı yakîn mertebesine yükselen inanç sahibi insan, oluşan her işin en doğrusu olduğuna güvenip, Rabbının hükmünü sorgulamaz. Âlemdeki düzenden şüphesi olan zan sahibi, kendini var gibi algılayan görsel benliktir. Bilmez ki her iş bir hikmete bağlı olarak gelişir. Onu görmeyen göz, işi görüp işteki hikmeti görmemiştir. Kimseye kaldıramayacağı bir mânâ ve sırrın verilmediği bilenlerin mâlûmudur. Nefsinin sınavının ve sınandığı zaafının farkında olanlardan her “kim Allah'ın, hükümlerine saygı gösterirse, bu Rabbın katında kendisi için hayırlıdır.” (Hac 22/30) Cenab-ı Hakk, insana onun korkusundan ve umudundan daha yakındır; duasından da daha yakındır. Kul ile Rabbı arasına girdiği düşünülen her evham ve zorlayıcı zan, nefsi emmâresinin empoze ettiği bâtil nisbetlerdir. Zanlarının yokluğunu gördüğü an insan, Hakk'ın tecellisine şâhid olup, O'ndan razı olur. Rızânın da ötesine geçebilmek için, nefsinin rızâsından da fânî olman gerekir. Razı olduğun husus, O'nun senin hakkındaki hükmüdür. “Rabbının hükmüne sabret. Muhakkak ki sen bizim nezaretimizdesin” (Tûr 58/8) Sabreden ârifin delili, nefsindeki huzur ve sükündür.

O halde ey dost! Geçmiş geçmişe bırak, geleceği de geleceğe. Mevcudiyetin yalnız Allah için olsun. Dünya, onu isteyenlerin; âhîret de, onu taleb edenlerin olsun. Sen yalnız Rabbına ait ol; Rabbın da senin olsun. Allah'ın has kulları “Rabblarının kendilerine verdiği nimetlerle saadet içindedirler.” (Tûr 52/18)

Güzellik nedir? Allah'a yönelmekten gayrı!

Muhabbet nedir? Allah'ı sevmekten gayrı!

Hikmet nedir? Allah'ı bilmekten gayrı!

Ey dost! Her can kendinde tecellî eyleyen sırrın delilidir. Dünya hayatını âhîret hayatıyla harmanlayan insan, hem zâhîrde hem de bâtındaki mevcudiyeti Allah için olup, has kulluğun delilidir. Birbirlerine benzerlerin bulunduğu her âlem sınırlı ve kısıtlıdır. Benzersizlik olan ahadiyet ise ancak Hakkın Zâtına ait bir sırrdır. Tevhid sırrına ermeyi murad eden âdem'in misaller âlemindeki varlığı, Hakkın kulda açığa çıkmasını dilediği bir hükmün gereğidir. Zira her isim ve fiil bir mânâyı belirgin kılan tecellî sırrlarıdır. Nitekim hangi sıfat kulu sararsa, ameli de o istikamettir. Tevbeyi kabul edecek Tevrap ismi, tevbeyi gerekli kılan bir fiil ve bir de tevbekâr olmadan, Rabbın katındaki örtülü kelimelerin ve “tertemiz hakikat ilminin” anlamları âşîkar olmazdı. Zıtlar âlemi olan misaller dünyasında kimin ‘hayrül berriye’, kimin “şerrül berriye” (Beyyine 98/6-7) sûretlerine bürüneceği bilinemezdi. Esmâü'l-Hüsnâ'dan nasibinde olan mânâları kabul etmek sûretiyle izâfî benlik vehmine tevbe eden ve varlığı yalnız Allah için olan kul ‘hayrül berriye’ dendir. “Âdem Rabbından kelimeler aldı, onlarla amel edip yalvardı” (Bakara 2/37) kelimelerle amel etmek, en yüce ahlâk olan Rabbanî ahlâkla sıfatlanarak, hayra vesile olmaktır.

Âdemin melekûtiyetini tanımak niyeti, gerçekte Hakkın bilinip, tanınmayı murâd etmesinin sonucu olduğu içindir ki, elmayı yemek fiili gerçekleşmiştir. Meyva tadılmış olmasaydı Âdem, nûr ve sırrları tanıyan kelimeleri Rabbından almayacaktı. Şu halde misaller ve zıtlar âleminde belirmerin hikmeti, Hakkın önceden takdir ettiği bir hükmün, Âdem'in eliyle yerine getirilmiş olmasından ibarettir.

Rabbın hükmüne sabreden kul ‘hayrül berriye’ dendir.

Ârife sormuşlar; “Sabrın sırrı kimdedir?” “Sabrın tükendiği an’dadır.” demiş. “Sizin için sabretmesi en zor olanı hangisiydi?” demişler. “Söylersem Rabbin hükmüne sabretmeyip, onu size şikayet etmiş olurum” demiş.

Ey aziz! Mânâ ve sırlardaki zenginlik ve çeşitlilik Tek’in teklîğinde örtülü ve gizlidir. Mârifet deryasının anlaşılır olması için, tecellî denizinin içsellikten dışsallığa doğru dalgalanması ümit edilir. Beyyinesi olan elma belirmiş olmasa, ağacın elma ağacı olduğu nasıl anlaşılabilir? Sevginin murâd edilmesi, seven ve sevilenin zuhurunu gerekli kılar ki sevgi zuhur etsin.

Bilinmenin murâd edilmesi noktanın varlığını, kalemi (aklı), dürülmüş sayfaları (gönlün hâllerini), harfleri (sıfat nûrunu), kelimeleri (isim nûrunu), ayetleri (fiilleri), dosdoğru hükümleri “kutübün kayyime”nin (98/3) varlığını gerekli kılar. Hikmet kitabının tafsil edilmesiyle, örtülü sırlar ve gaybtaki nûrlar, bir sûret ve harf ile zâhir olmuştur. Zuhur eden her şey bâtındaki bir mânânın beyyinesidir. “Apaçık beyyine kendilerine gelinceye kadar” (Beyyine 98/1) mânâ ve sırlar örtülü kalır. Hikmeti gören nûranî basîret, aşîkâr bir delil olan aydınlık nûruna kavuşmuş göz gibidir. İmân sahiplerinden tevhid ve tahkik ehli olup, ‘dinül kayyime’ye (98/5) sarılanlar, Hakk’a bilgiyle ibadet etmek gayesiyle O’nun hükümlerine sâdık kalarak; Hakk’ın lütuf anbarlarından sunduğu ‘yakîn ilmine kavuşmuşlardır. Taklidi îmanda kalanlar ise, “delil geldikten sonra ayrılığa düşmüşler” (98/4), din ve mezhep ayrımcılığına iltifat etmişlerdir. Sûret ve şekildeki kalıba takılmak, gizli ve açık şirk sebebidir. Kendisi gibi düşünmeyenleri küçümseyip, farklı ibadet ve kültürleri dışlamak “şerrül beriyye” ahlâkıdır. Nitekim kindarların dindarlığı laftadır. Nefsinin zilletini tanımayan kul Rabbinin izzetine şâhid olamaz. “Onlar, ancak şununla emrolunmuştur dini yalnız Allah’a has kılarak kulluk etsinler” (98/5) Allah’a susayan kul, Allah’ın nûruyla Allah’a kavuşur. Bu sırrı idrâk eden can özde tecellî eyleyen Rabbindan hoşnud ve râzı olur. Hakk’ın rızâsı ise kulun rızâsından önce olup, zâhirdeki tecellîsiyle Zât-ı Hakk, kendi bâtına beyyinedir. “Allah, onlardan razı olmuştur. Onlar da Allah’tan razıdırlar.” (Beyyine 98/8)

Ey dost! Bütün harfler nûrdan birer gömlektir. Giyinmek kime nasîbse o, edebe bürünmüş olur; kim idrak ederse ancak sûreti görmüş olur. “Tarafımızdan kendilerine ‘hüsna’ verilmiş olanlar, işte onlar” (Enbiyâ 21/101) tevhid ve saadet ehlidir. Tevhid ve saadet ehli odur ki, insanîyet vasfı ondan silinmez, velâkin insanîyetin hakîkatı onda zâhir olur. “Böyleleri şu kimse gibi olur mu; Rabbindan gelen açık bir beyyineye mazhar olmuştur” yüce ayetince (Hûd 11/17), insanîyetin hakîkatı Sûret-i Hakk olarak, ilâhî ahlâka boyanıp, dünyevi kişilikten arınmak sûretiyle Rabbin tecellîsine mazhar olmaktır.

Arınmak mı öndedir, yoksa boyanmak mı? diye sorulacak olsa. Her ikisi de Hakk’ın lütfudur; O, dilediğine verir.

Bireyin amelleri onun mânevi hâlinin beyyinesidir, yeter ki özünde samimiyet olsun. Amellerini öne çıkaran kimse ise, henüz nefsinden arındırılmamış kişidir. Bilmek gerekir ki, nefse mal edilmeyen her güzellik ve iyilik Allah’tandır.

Tevhidi bilmek, kendini bilen herkesin nasibi; tevhidi bulmak ise kendinden kaybolanların nasibidir. Zira, kaybolanın ne nâmı ne de şânı olur. Her kim nefsinin günahsız olduğunu söylerse, benliğinin temizlik iddiası onun günahı olur. Kim gönlünü Hakk’a teslim ederse, onun irfânı fakrını görmek olur.

İmân nûru ibadetin çokluğu ile değil, benliğin yokluğu ile ihlâsa kavuşur. Kişiyi Hakk’tan uzaklaştıran şey kendi fantezileridir. Kâmil kişi ne kendisinin ne de bir başkasının işlerinin kendini Hakk’tan alıkoymadığı kişidir. Zan ve evhamlarıyla meşgul insan nefesine kördüğüm

atmış olur. Kendini gören Hakk'ın tecellisine şâhid olamaz. Zira o, benliğinin hâlleri ve talebleriyle meşguldür. Bil ki benlik kendi kendinin hasmıdır. Kendini aldatıp, aldanana yine kendisidir. Emmâre nefisler yüzleştğinde, “vahşi hayvanlar toplanıp bir araya getirildiğinde” (Tekvîr 81/5), insan insanın sırtlanı olur. “Azab kapısı açıldığında şaşkın ve ümitsiz kalınmıştır” (Mü'minun 23/77)

Ey aziz! Her işin lâıyk olduğu bir mânâ, her mânânın layığı bir amel vardır. Lâyığı lâıyk olanla buluşturmak muhabbet ve saadet ehlinin işidir. Toprağın altındakilerle, toprağın üstündeki ölümler göremezler zira, derin uykudadırlar.

Görmek için diri gönül gerek! Diri gönül için nefsi meşgul eden her iş ve zandan ölmek gerek!

Zâhir ve bâtındaki mânâ ve kavramlar, Mutlak Hakîkatın tecellisi önünde çözülüp, dağıldığında, “denizler kaynatıldığında” (Tekvîr 81/6) eşyanın hakîkatı zâhir olur. Hakîkat ehli odur ki, her mezheb onun mezhebi, her dini inanç onun îmanı, her can onun canıdır.

Allah'ın nûruyla hayat bulan gönül için uzaklık ve farklılık yoktur velâkin, mârifetullahtan mahrum kalma azabı vardır. Bu nedenle hiçbir can kendinden emin değildir zira, kimse O'nun hükmünün mahiyetini bilemez. Her kim karşısındakini kendinden hayırlı bilirse, izâfî benliğini önemsememiş olur. Kim kendini daha faziletli görürse, nefsinin fakruriyetini inkâr etmiş olur.

Nice gaflet ehli vardır ki, kendilerinden kurtulmayı kulluğu terk olarak tanımlar, ibadeti terk eder. Hakîkate ermeyi, Rubûbiyete ortaklık olarak algılar übûbiyeti inkâr eder. Kendinden boşalmayanların kablaları nefsanîyetin acı suyuyla doldurulmuştur. Âdemin örtündüğü “cennet yaprakları” (A'raf 7/22) edebittir, takvadır, tevâzûdur. Beşerî vücûdun örtünme telaşı ise sûreti örtme taklididir.

Ey dost! Ruhani semâdan gelen mânâ ve ilhamları almaya müsait gönül ehli ve kemâlâtı talep eden irfan ehlinden kimse kalmadığı, mânevi zenginlikler bir anlam ifade etmediği, “gebe develer, kendi başlarına terkedildiği vakit” (Tekvîr 81/4) nefisler kendi benlikleriyle başbaşa kalır.

Her can kendi mânevi hâlinin sûretiyle buluşturulduğunda, “nefisler eşleştirildiğinde” (Tekvîr 81/7) insanoğlu âhiret vücûdunu bilip tanımış olur.

Deryanın her yönü ilimdir
sahilidir gönül o ummanın,
Ârifin her işi aşkladır
sûretidir insan sevdiği Zâtın

Ey dost! Gönül temizliğini temenni etmek, gönlü kirli görmekten ötürü değildir. Her hâlin daha güzeli, her ilmin bir üst mertebesi vardır. Bu nedenle gönlü arındırmak niyeti, taddığı mânâların haz ve lezzetinden yıkamak sûretiyle, onu nimetle meşguliyetten sakındırarak, her an yeni bir lütûf ve ihsân ile tecellide bulunan Rabbin huzurunda kabı boş tutmaktır. “Allah, sizi tertemiz kılmak ve ihsân ettiği nimeti tamamlamak ister” (Mâide 5/6)

Kiminin biriktirdiği dünya malıdır
kiminin gayreti âhiret azığı,
Yücedir şanı dâvet edenin
duyanın kalmadı ismiyle sıfatı

İsim ve sıfatdaki seni sana bağlayan ayak bağıdır. Zikrin hakîkatı, zikrettiğinin varlığında kaybolmaktır, ne isim ne de sıfat bırakmadan; “ayağındakileri çıkar. Mukaddes vâdi Tuvâdasın” (Tâhâ 20/12) Benlik ve iddianın çekiminden, ruh ve mânânın cezbisine intikal ettiği o gündür ki, yokluk varlığı bulur; “yerin başka bir yer, göğün başka gök hâline getirildiğinde” (İbrahim 14/48) yüce ayeti bu sırrı dile getirir.

Sen-ben davası güden, şirk içindedir külliye. Nefsin temizliği Allah ile olur, görsel benlik ile değil! HâMîm, o tecellî nûrudur ki, O’nunla O’nun gayrı görülmez olur. Toprağı toprağa bırak, ruhunu Allah’a. Nefsinden arındırılmış insan, nûrdan inşa edilmiş mescid gibidir. Tahûrun kuşandığı mânevi ziynetler takvâdır, tevâzu’dur. “Ey âdemoğlu bütün mescitlerde en güzel ziynetlerinizi kuşanın” (A’raf 7/31) Bâtın, zâhirden gayrı olmadığına göre her secde yerinde de en güzel giysilerle bulunmak Hakk’a teslim canın nasîbidir. “Allah’ın kulları için hazırlamış olduğu ziynetleri ve rızkından pâk olanları kim haram kılmıştır?” (A’raf 7/32) İsim ve sıfat ziynetlerini nefesine değil, Hakk’a bağlayan kulun takvâsı tam olur. Zira, onun kuşandığı kulluk ziynetleriyle rızkı pâk olur. Bil ki, âlemdeki her zerre Hakk’ın isim ve sıfatlarıyla devri daim içinde tavaf eder. Yedi subûti sıfatla gönül kâbesini tavaf eden insan her sıfatı Hakk’a iade eder.

Ey aziz! İki mânâ arasında kalınca, kulun nasibindekini seç ki haddi aşmayasın; cismin nasibi toprak, gönlün nasibi aşkıdır. Aşkla hemdem olanın nasibi sıla-i Hakk’dır.

“Duyanlar daveti kabul eder” (En’âm 6/36)
İcabet edenler, kendini terk eder.

Kişinin yüklendiği şey kendi benliğidir; kibridir, kinidir, nefsanîyetidir. “Dikkat edin yüklendikleri şey ne kötüdür” (En’âm 6/31)

Kişinin kendi dilidir kendine düğüm atan,
Ne benim ne de senin söylediğindir mutlak olan.
Emaneti dilinde taşıyan insan insanın âfeti olur.
Sırrı gönülde saklayan insan mânânın şâhidi olur.
Bir sözün hakîkatı yaşanılarak anlaşılır anlatılarak değil.

Resmedilmeyen şeye resim demezler. Gönle nakşolunmayan ilgiye aşk demezler. Vuslatın işareti huzurdur; arayanın hâli ise hezeyân. Orucun asgarisi dünyaya duyulan tokluksa, âlâsı nefsindeki yokluk. Kim karşısındakini nefesine tercih ederse seçimi, tevhidî bulmak olur. “Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlardır umduğunu bulup, kurtuluşa erenler.” (Haşr 59/9)

Hâli korumak her şeyden daha önemlidir zira, Hakk’ın gayrı her şey gönle sıkıntı verir. Huzur gönlün Hakk’ı bulmasındadır.

Ey dost! Hakk’ın tecellîsine olan şahadet en yüce nimettir, ister sıfatlar, ister fiiller yönünden olsun. Hangi isme, hangi amele, hangi oluşa dönülürse dönülsün tecellîsinin mânâ yüzü görünür. Zâhir ve bâtındaki “Her iş ve oluşun hakîkatı Allah’a döndürülür.” (Âli İmran 3/109)

Gönül gözü çevrildiği yönü görür. Sırr gözün her yönü Hakk’ın tecellîsini görür zira, O’nun için O’nun gayrı yoktur. Gönül cevherinde ne varsa gözlerden yansır. Gönlün hâli kişinin bakışlarında sûret bulur. Huzura ermiş gönlün gözlerinden muhabbet ve huzur yansır; “Yüzlerinde nimet ve saadetin ışıltısını görürsün.” (Mutaffîfîn 83/24)

Bir ilim ki, sırrı ve nûru Hakk'dan alınır o, tevhid ilmidir. Tevhid nûru olmaksızın okunan her şey ancak kalıp ve şekilde kalır. Asıl olan okuyuş, tecellîye şâhidliktir; "Ona mukarrebûn şâhid olur." (Mutaffîfin 83/21)

İlmin hakîkatine ermeyen bilgisini putlaştırır. İmânın hakîkatına ermeyen inancını putlaştırır. Yakîn nûru ile yakınlaştırılanlar ise "sâbikûndur, mukarrebûndur" (Vâkıa 56/10-11) Yakınlığın sırrını akıl akledemez. Hepsi Hakk'ın rahmetinden ve lütfundandır. Kendini araya koyan kayıptadır.

Kelimelerin dar kalıpları içinde ifade edilen bir hâl onun hakîkatı değildir. Zira, hâlin hakîkatı yaşanılarak anlaşılır, anlatılarak değil. Huzurun teyidi ise Hakk'dan gelir; "kendinden bir ruh ile teyîd edilmiştir" (Mücâdele 58/22) Ehl-i huzur, yaşadıkları her hâli Allah için kabul edip, Allah için yaşar.

Okudukları her mânâyı tahkik nûruyla okurlar ki îman nûrları, yakînin sırrından ayrılıp, uzaklaşmasın, kul Rabbının tecellîsiyle Rabbından perdeli kalmasın. Hâller gelip geçer, hikmet ise gönülde yerleşir. En güzel hâl ise ibadettir; "Onların secde izi yüzlerindedir." (Fetih 48/29)

Her kim yaşadığı hâli kendi varlığıyla doldurursa, mânâyı daraltmış olur. Her kim taddığı mânâ meclisinin iksirini kendi benliğinden arındırırsa, mânâ meclisinin ufkunu genişletmiş olur. "Meclislerde yer açın ki Allah da size genişlik versin. Size kalkın denilince kalkın ki Allah sizden inananları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin" (Mücâdele 58/11)

Darlık, insanın kendi zan âleminde yarattığı sanal bir dünyadır. Genişlik ise Rabbın karşılıksız lütfudur; "göğsünü açıp genişletmedik mi?" (İnşirâh 94/1)

Her insan mânâları kendi ilmi dercesine göre yaşar. Kimileri zâhiri mânâları yeterli görür, açık denizlere açılmaya cesaret edemez. Kimilerine derya aşkı her şeyden çok cazip gelir, bâtın denizlerinde sonsuzluğa yelken açar. Açılanlardan her biri de kendindeki cevhere göre hikmetler deryasından nasîbini alır. "Her bölük içeceği kaynağı bilir" (Bakara 2/60) Bireyin mânâ mâdenlerinde hangi cevher varsa, çıkaracağı hazine de o cevherin özelliklerine göre olur.

Mânâ yollarını tıkayan şey maddiyattır. Nefsin özelliği ise maddiyata tamah etmesidir. Nefse muhalefet, ruhaniyeti maddiyata hâkim kılmaktır. Mâsivâdan bütünüyle vazgeçmeden Hakk'ın takdirine rızâ getirilmez. Rızâ olmadan fenâ gerçekleşmez. Fenâ ise Hakk'ın murâdında yok olmaktır. Kişinin yokluğunu görmesi kulluğunu bilmesi demektir. Düşmanlık dostlukla bağdaşmaz. Kim kime düşmanlık ederse kendine etmiş olur. Kim düşmanlık duygusundan kurtulursa, kendinden kurtulmuş olur. Her can dosttur zıtlıktan kurtulan cana.

Ey dost! Hiçlik, Hakk'ın gayrı hiçbir şeyi var bilmemektir!

Gölgeye gömlek giydirebilir misin? Hiçlik, her söz ve her yüzde Hakk'ın vechini görmektir! Âmânın göremediği güneşe 'yok' diyebilir misin? Hiçlik, ismin ve resmin yokluğunda, cûzî köpüğünün, küllî denizde eridiği tecellîde, Hakk'ı Hakk'la Hakk'da birlemektir! Hakk'ın gayrına varlık verebilir misin? Tevhid nûrunu görmeyenlerin, her anlatım çabası gizli şirktir.

Mânâ ve sırrlar sadrdan dökülüp dile geliyorsa, cemâl ve celâl aynasından yansıyan aşk terenümleridir bunlar. Tevhid ve yakîn nûrundan nûzul eyleyen varidatı kişiye mal etmek bilgisizliktir. Kokusunu tenine sürünmek, kişiyi misk ceylanı yapmaz. Güneşten gelen ışığı

dünyaya yansıtmak dolunayı güneş kılmaz. İnsan-ı kâmil, Rabbinin kemâline şâhid bir kuldur ancak. Kemâlattan aldığı nasib onu ulûhiyete ortak yapmaz.

Denizin üstünde yansıyan ayışığını tutabilir misin?

Hakk'ın sıfatlarını nefesine mal edebilir misin?

Hakk'ı görmeyen bir kalbe, 'diri' diyebilir misin?

Gönülünden parlayan nûrun aydınlığını örtebilir misin?

Mârifet nûru o ihsândır ki, bâtinî mânâ ve hakikatler onunla gönülde feyz bulur. Akıl ve idrâkler aciz kalır.

Gönül âlemine girmek için ihrama girmek gerek!

İhrama girmek için her âlemi gönülünden çıkarmak gerek!

Aşkda eriyenlerin kalbine îman, hikmet nûruyla yazılır; "Allah, onların kalblerine îmanı yazmıştır". (Mücâdele 58/22)

Odunu yakmadan ateş elde edilemeyeceğine göre, Hakk'a bütünüyle teslim olmadan da tesnîm taleb etmek yersiz olur.

Nedir o cennet suyu Tesnim? Kurbiyet derecelerindeki aşıkları misk kokusuna erdiren. Zira, "İçiminin sonu misktir" (Mutaffifîn 83/26). Kimileri gönül kabından katıksız içer. Kiminin kabındaki mânâ iksirine katılır. Her biri kendi kemâline göre içer; "Bir kaynak ki mukarrebûn ondan içer." (Mutaffifîn 83/28)

İlm-i yakîn, misk kokusu misali canda huzur tadı bırakır. Hakk'a yürüyüş olan Haccın maksadı Hakk'ın huzuruna ermekse, huzura ermeyen gönlün sıfatı yalnızca bir ziyaretçi olarak kalır. İrade ve tasarrufunu Hakk'ın irâde ve tasarrufuna terk etmeyen kul her âlemde ve her devirde mahzun kalır.

Her iş ve oluşu kendi normlarına göre ölçüp, biçenler her zaman kendilerini haklı, diğerlerini haksız görürler; "Yazıklar olsun ölçü ve tartıyı doğru yapmayanlara" (Mutaffifîn 83/1) Gönlü evham ve kuşkulardan boşaltmadan, kuruntularını mesken edinenlere! "Nefsinin olumsuz duygularını ilâh edinen kimseyi gördün mü?" (Furkân 25/23) yüce ayeti bu hakîkatı dile getirir. Mânâ ve sırrları kendi idrâklerinin ölçüsünde ve kişisel aklın ayarsız terazisinde ölçüp tartanlar, herkese noksan değer biçerler. "Doğru terazi ile tartın. Bir şeyin değerini eksik verenlerden olmayın" (Şuarâ 26/181-182) yüce ayetindeki ikaz kimler içindir?

Kendi değerini arayan canlar bilmezler mi ki; Cenab-ı Hakk, kullarında tecellî etmesiyle onlara en büyük değeri vermiş olur.

Dostın dostluğunu Dostdan gayrı kimde ararsın?

Canda saklı duranı, canın gayrında mı bulursun?

Dostun dostları O'nu, kendini tanıttığı kadarını tanır.

Nefsinin aczini tanıyan, Dostun kudretini tanımış olur.

Ey dost! Kim neye değer veriyorsa kendindeki cevheri ortaya koymuş olur. Gölgelemlerden arınan gönül Rabbinin cemâline tercüman olur. Her bir İlâhi ismin nûru gönlün gıdası olur. Kalbin takva gübresi ne kadar şerbetli olursa, açtığı mânâ gülleri de o kadar yoğun olur.

Nefsinin olumsuz duygularından arınan canın yaşamı Kâf ile Nun arasındadır. Onun misali kara sayfanın içindeki ak nokta gibidir. Ey aziz! Akıl ile idrâkla, nûr ile idrâk arasında fark vardır. Akıl, aydınlığın yanı sıra karanlığı da kendine taşır zira, kuşku, evham ve negatif düşünce ve duyguları bünyesinde toplar; idrâk ufku pusludur. Nûr ile idrâk ise, aydınlığını Hakk’dan aldığı için tereddüde mahal bırakmayacak derecede net ve keskindir. Kuşku ve varsayımlardan ve farklılık vehminden arınmıştır. Tevhid nûru onun bilincidir. Akıl ve idrak zihinde oluşurken, nûr ile idrak gönülde gerçekleşir. Akıl ve idrak, sebeplere dayanırken; nûr ile idrak, gücünü Nûrların Nûrundan alır. Akıl sûreti görürken, gönül sûretin melekutiyetini görür. O halde ey aziz! Akli delillere dayandığın her şeyi ait olduğu beşeriyet toprağına bırak; “Asanı yere at” (Neml 27/10). Cüzî irâde değneğini atıp tasarrufunu Hakk’ın tasarrufunu terk etmeden, teslimiyetin hakikatı ve tevhid huzuru gerçekleşmez. Ancak bu sırta eren için, “attığın zaman sen atmadın ancak Allah attı” (Enfâl 8/17) tecelliyatı hakikat olur. Allah’tan sakınma korkusu, bütün korkulara üstün gelirse, onun adı huzur-u haşyet olur. Hakk’ın katındakiler için her korku sakıt olur. “Muhakkak benim katımda Resuller korkmaz” (Neml 27/10) korkuyla kişi, izâfî benliğine zulmeder; “Ancak zulmedenler korkar. Hâlini düzelten kişi için ise ben Gafur ve Rahim’im.” (Neml 27/11)

İzâfî benlik akli melekesiyle mağrurdur, gönül ise Allah’ın zikriyle ma’ûrdur. Aklın terazisi, şeriatın terazisine uyumluysa ölçü ve tartıda yanılmaz. Gönül ise tartıp ölçerek hiçbir tasarrufu kendinde barındırmaz. Nitekim, “Allah, kişi ile kalbi arasına” girince (Enfâl 8/24) kalb, Hakk’ın tecellisiyle kendinden geçer. Fenâ fid tevhid’e erer. Şu halde nefisle yapılan büyük cihadda, nefsi teskiye edip onu ondan arındıran ve zafere ulaştıran hakiki galîp, Cenab-ı Hakk’tır. Nefisle yapılan cihadda elde edilen mânevi dereceler olan ganimetler, Mabudu Mutlak olan Allah’a ve O’nun Zât nûru Resûlullah’a (s.a.v.) aittir. “De ki ganimetler Allah’a ve Resûlüne aittir” (Enfâl 8/1) Mânevî dereceler kendi içinde tükenmez bir rızkın varlığına delildir. “Onlar için Rabbları katında nice dereceler, yüksek mertebeler vardır.” (Enfâl 8/4)

Ey aziz! Bil ki senin ruhun da sendeki varlık âleminin resuludur. Ruhunun bütün Nebîlerden nasîbi vardır, zira hepimiz, Nübüvvet nûrunun yansıdığı İlâhi emirleriz.

Mânevi dereceler, Cenab-ı Hakk’ın bir lütfu olarak ve nübüvvet nûru vasıtasıyla geldiği içindir ki; şükür ve edebın gereği olarak Cenab-ı Hakk’a ait hamd ve senâyı yerine getirmek, Resûlüne salavat ve dualarla şükranları sunmak, aynı yolda yakınlık içinde bulunan gönüldeşlerle feyzi paylaşmak, Hakkın gayrı kimsesi kalmayan yetimlere ve fakirlere ve yoldaki Hakk yolcularına rızkı dağıtarak infakda bulunmak ehl-i tevhidin işidir. “Ganimet olarak aldığımız herhangi bir şeyin beşte biri mutlaka Allah’a, Resûlüne, akrabalarına, yetimlere, fakirlere ve yolda kalmış yolculara aittir.” (Enfâl 8/4)

Ey dost! Akıl ile idrâkda, dünya zevkleri, dünya cenneti olarak algılanır. Kezâ âhiret nimetlerini akıl, dünya zevklerinin misalleriyle zihinde tanımlar. Zât cenneti ise, Hakk’ın gayrına yönelmeyen gönüllerin nâsibi olup, nûru ancak nûr görür. “Rabbımız bize (bâtınî) semâdan bir (hikmet) sofrası indir ki hem evvelimiz hem de âhirimiz için Senden bir delil olsun. Sen rızklandırانların en hayırlısısın.” (Mâide 6/114).

Ey dost! Basar ile değil bâsiret ile gör; tevhid nûruyla sesleneni nefsin kulağıyla duyma. Kimden ne duyarsan, duyduğunu Hakk’dan işit. Onlar ki, “Allah anıldığı zaman yürekleri ürperir” (Enfâl 8/2), gönlüyle duyanların mânâ kadehleri dopdoludur; “Ne boş söz duyarlar onlar ne de bir yalan” (Nebe’’ 78/35) Âşık kalblerin kâlem olduğu, Tuvâ’nın kudsiyet

vâdisinde, kimliksiz dolaş ki beşerîyet izin kalmasın. Kalem sahibi Rabbın, melekûtiyetin sırrlarından sessiz ve sözsüz gönlüne fısıldasın; “Biz onu okuduğumuzda sen okunuşuna uy” (Kıyâme 75/18) Hakk’ın gönülden okutmasıyla esmâdaki mânâların aydınlığa çıkması nûr iledir. Esmâ ül Hüsnâ’dan yansıyan nûrânî feyizlerin herbiri eşyanın hakikatına hidayet eden tevhid kılavuzlarıdır.

Basîret gözü nûrla dolunca kul, fenâfid tevhide erip, Rabbında fâni olur. Rabbında, Rabbıyla bâki kalan kulun tevhid nûrudur. Bil ki özbenlik için “varıp durulacak makam ancak Rabbının huzurudur” (Kıyâme 75/12); öyle bir huzur ki, misal âlemindeki zevklerin bir kıymeti kalmayınca, melekûtun nimetleri gözler önüne serilir. “Göz kamaştığı, ay tutulduğu, güneşle ay bir araya getirildiğinde” (Kıyâme 75/7-8-9), gözlerin nimetlerle kamaştığı her makam ve durakda, Hakk’ın sıfatlarıyla sıfatlanmış ‘sabikûn’, her zevk ve nimetten, nimetin mutlak sahibi Rabbı için vazgeçmiştir. Zira, gönüldeki dolunay, Rabbına tutulmuştur. Nefsaniyetlerini seçenler için ise, “doğrusu geçici olanı seviyor, kalıcı olanı bırakıyorsunuz” (TâHâ 20/21) hitâbı, hükme bağlanmıştır.

Ey aziz! Nûru görmeyen basar, zulmeti nûr zanneder. Muhabbetullahta erimeyen benlik, ruhanî şehveti ilâhî muhabbet zanneder. Kişinin içine düştüğü izâfilik kuyusu, kendi beklenti ve kuruntularıdır. Levvame nefsin kendine sığınacak yer araması, kendiyle hesaplaşması nedeniyledir; “kaçacak yer neresidir, der insan” (Kıyâme 75/11); derde nasıl dert diyeyim, dert derman olunca, der kâmil insan. İmân nûru, tam tevekkülle yakîne erip, Rabbın lütfuyla huzura erer. Ehl-i îmana “Allah’ın ayetleri okunduğunda imanları artar” (Enfâl 8/2). Hakk’ın tecellisine şahid olan her can “Nefsine karşı bir basîrettir.” (Kıyâme 75/15)

Hakk’ın okutmasıyla ayetlerin mânâlarının ve nûrun gönülde toplanması ve yaşanılan her hâlin sırrının açıklanması kalb-i selimin nasîbidir. “Onu kalbinde toplamak ve sabit kılmak bize aittir.” (Kıyâme 75/18)

Esmâ ül Hüsnâ’yı Cenab-ı Hakk, insanı kâmilin sırrında toplamıştır. O’nun güzel isimleriyle O’na dua etmek, isimlerin nûru ve ruhuyla tahakkuk etmektir ki can, titreştiği zikirle hemdem olur.

Her bir ismin titreşiminin su kristallerinde sûret kazandığı gibi, Hakk’ı zikreden benlik Esmâ ül Hüsnâ’daki ruhaniyetten nûrânîyet kazanır. Beşerî aklın algıladığı din ve şeriatı tanımak genelin nasîbi, Allah Teâlâ’nın indindeki hâlis dini ve sünnetullahı yaşamak özelin nasîbidir.

İlâhî ahlâkla bezenen her canın nasîbi Esmâ ül Hüsnâ’dır. İsimlerin ifade ettiği sırrların ve “mânâların beyanı Bize aittir” (Kıyâme 75/20). Zâtî tecellîyle izâfî benliği dağılan kulunu Zat-ı Hakk, kendi sıfatlarıyla diriltir. Hakk’la Hakk’da dirliğe erenlerin günüdür ‘yevmi kıyâme’, “yemin ederim o dirilip kalkış gününe” (Kıyâme 75/1) bu sırrı bildirir.

Ey dost! Yüreklerin ürpermesi korkudan değil, sakınmayla kucaklanmış sevgidendir. Sevgilinin her ismi anıldığında gönüller aşkla titreşir. Kalıp ve şekilde öze dönüştür Hakk’a rücû. Has kulların yaşantısı; “Biz ancak Allah içiniz ve vakdi geldiğinde O’na döneceğiz” şeklindedir. (Bakara 2/156) Kim ki İlâhî ahlâkla güzelleşir onun vuslatı gerçekleşmektedir. Kim ki varlığını Hakk’a iade etmiştir, Rabbına dönüş içindedir. “Kıyam vakdine ilişkin bilgi O’nun katındadır” (Zuhruf 43/85) Hakk’ın huzurunda ruhen kıyamda bulunmak, izâfî benlik ile değil, Hakk’ın sıfatlarıyladır. Zira, dönüş ancak O’ndan, O’na, O’nunladır.

Ey dost! Hâl’den hâl’e geçmek, bir âlemde ölenin diğer bir âlemde doğuşu olup, çeşitli evrim sürelerinden geçen ve sûret-i hakk olarak varlıkta beliren insanın, kendi hakikatını aradığı bir süreçtir.

İnsanın özvarlığındaki ruhanî zenginlik ve nûranî ışık ve feyz, geçici ve aldatıcı keyif ve lezzetlerle avunamadığı içindir ki ruh, kendi cemâlini arar. Bu manevi evrim içinde nefsin hâllerinin yansıdığı mânâ ve boyutlar, dört ayrı suredeki “hâlden hâle” ayetlerinde ifadesini bulmuştur. Nitekim yaşam sürecinde bireyin, hâl’den hâl’e döndürülmesindeki asıl maksat, ‘ben’ merkezli, emredici zann tabakası olan ‘emmare nefsin’ eritilmesi işlemine yönelik olup; ferdin, özbenliği olan sırrındaki nûrla temasa geçmesi içindir. Bunalım ve depresyon gibi kelimelerle tanımlanmak istenilen ruhanî hâllerdeki, evrim içindeki bireyin kendini aramasından başka bir şey değildir. Bunalım ve stres ancak nefsin kendi sâfiyetini bulmasıyla sona erer. Süreç içinde ‘ben’ merkezli egonun dağılması, izâfî benlik için ölümü tadmak gibidir; “Her can ölümü tadacaktır sonra bize döndürüleceksiniz” (Ankebût 29/57) yüce ayeti bu sırra işaret eder. Dualite ve farklılık boyutunu yaşayan nefsin, evrensel bilinç olan küllî nefse kavuşması, varlığın özüne döndürülmesi olup, “Rabba hicret etmesi” (29/26), kalıcı huzura ermesidir. Yaradılış öncesi hakîkatı olan ‘melekûtiyet’ âleminden, yaradılışın belirttiği ‘mülk’ âlemine nüzûl eyleyen ilâhî emr, hayat serüveninin boyutlarını ve tabakalarını her âlemden geçerek yaşar.

Mânânın maddeyle intibâkını sağlayan ilâhî uyum yasaları gereğince, gecenin gündüzle buluşması gibi, hakîkatı ruhaniyet semâsı olan ilâhî emr, beşerî boyutta bir sûret kazanarak zuhur eder. Onun bir tabakadan bir tabakaya geçişi, nefsi sâfiyenin emmare nefsi tanıma mertebesidir. Rabba dönüş ise, nefsi emmarenin sâfi nefse olan yolculuğudur. “Sizi hâllerden hâllere geçirerek yarattık” (Nûh 71/14) hitabı boyutlardaki farklı mânâlara dikkat çeker. Şeriat boyutunda, fitnelere müptelâ kılınmak sûretiyle ve sınavlar karşısında gösterdiği tepki ve davranışlarıyla insan sorumlu tutulur. İlâhî takdir önünde birey bazen öfkeyle, bazen şüpheyile, bazen sevgiyle, bazen de akli delil ve nedenlere dayanarak davranış sergiler. Neden ve niçinlere dayanan sorgulamalar ve duygusal tepkiler, Hakk’a varmakta çaresiz kalınca benlik, gönlünün mutlak sahibine kucak açar. “Hâl’den hâl’e intikâl edeceksiniz” (İnsân 76/2) ilâhî hitabı gereğince, karışık sudan arısuya ulaşıncaya dek, mânâdan mânâyâ, sıfatdan sıfata yükselerek, sırrındaki mânâları “işitici ve görücü yaptık” (76/2) sırrına mazhar olur. Burası her nefsin özündeki sevgiliye ulaştığı mânevi kurbiyet derecesidir.

İsim ve sıfatlardaki yolculuğun sonsuzluğuna tanık olup, tevhid sırrına eren hac yolcusunun hakikat boyutundaki itirafı “biz hâlden hâle (sûretten sîrete) dönüşüm geçirerek Rabbımıza döneceğiz” (Zuhruf 43/14) şeklindeki niyazındadır. Emanetindeki sıfatları ve isimleri Hakk’a iade ederek takvayla örtünen âdem, Hakk’a kurbiyetin ve teslimiyetin hakîkatını yaşayarak zatındaki sırrın şâhidi olur. Mârifetullah semâsında ilimden ilme, nûrdan nûra, yakîn’den yakîn’e geçerek Hakk’ın has tecellisine mazhar olur. “Tabakadan tabakaya (hâlden hâle) elbette geçireceğiz” (İnşikâk 84/19) Şu halde hâl’den hâl’e, sûretten mânâyâ, mânâdan ruha, ruhtan sırra geçerek evrim sürelerinde olgunlaşan insanî lütfe, katıksız öze, hakkânî sırra müdrik olarak kemâle erer.

İzafilik âlemi parçalanıp, ruhaniyet semâsı özde tahakkuk ettiği zaman, “gök yarıldığında” (84/1), Hakk’a rücû eden Rabbanî emir, sanal kimliklerden bütünüyle arınıp, beşerî ve uhrevî isteklerinden de yıkanıp arısuyun berraklığına kavuştuğunda “içini atıp boşaldığında” (84/4) Zâtî tecellînin mazharı olur.

Ey dost! Varlıktaki tecellîye şehâdet ârifin işidir. İfade edilemeyecek olanı dedikoduyla tanımlamak câhilin işidir. Hakk’ın tecellisini görmeyenin kitaba ve ilim sahiplerine olan inancı taklid yoluyla. Hikmet ehlinin tanıklığı ise yakîn nûruyla Allah Teâlâ’nın enfüs ve afâktaki tecellîsinedir; “kitaba ait ‘ilim’ bulunan kimsenin şehâdeti elverir” (Ra’d 13/43) Kişinin hangi mânâyı doğurgan olduğunu Rabbı bilir. Hangi ana, doğurduğu evladına kahr elbisesi giydirir?

Özbenliğin sana seslenmesi, sendeki sırrı sana tanıtması içindir. “Rabblarının çağrısına icâbet edenler için ‘hüsnâ’ vardır.” (Ra’d 13/18) Er kişi, duyması gerekeni her ağızdan duyar velâkin gönlü dirilere hitâb eder. Hem diriye, hem de ölüye işittirecek olan O’dur; “Allah, her dilediğine işittirir de sen kabirdekine işittirecek değilsin” (Fâtır 35/21) Allah’ın verdiği dille, Allah’ı zikredenler, bilmezler mi ki gönülleri de Allah’ındır dilleri de!

Her zerrede tecellî edip, her candaki Cânân O’dur. Âlemlerde O’ndan gayrı bir varlık bulunsaydı o, tevhid değil, ikilik âlemi olurdu. Oysa O’nun gayrı ne bir varoluş, ne de O’nun doğurgan olduğu bir oluşum yoktur. O, olduğu gibi O’dur. Bir mânâ kendiliğinden gönülünden akıyorsa o, şiirsel bir yapıt olur. Gayrete bağlı hiçbir iş sanatın gerçek niteliği değildir. Yaşamdaki doğal her iş ve oluş Hakk’ın sanatıdır; “Bütün iş ve oluşun hepsi Allah’ın emridir.” (Ra’d 13/31)

Problem çözmeye çalışan benlik problem içinde kaybolur; onu olduğu gibi kabullendiğinde çözüm yolu açılmış olur. Hiçbir şeyin peşinden koşturmayan insan kalben huzurludur. Yaşam sevincini hiçbir şeye dayandırmayan insan nedensiz mutludur.

Ölçüye sığmayan zenginlik tevazûdur.
Zanna dayanmayan bilgi hikmetdir.

Hiç sönmeyecek olan ateş mârifetullah aşkıdır.
Her anı zikirdir bülbülün, kendisi için şakımaz;
Her nefesi aşkıdır dervişin, nefsi için yaşamaz.
Kendini öne sürdüğü her işte nerfsinle birliktesin
Kendini aradan çıkardığın an varlıkla birliktesin

Kendi hakikatına müdrik olanla, müdrik olmayanın hâli tecellî sahibi için birdir. “İçinizden sözü saklayıp açıklayanla, geceye gizlenip gündüz beliren O’nun için birdir” (Ra’d 13/10) Farkındalığın ışığında yaşamını sürdürenle, gölgesine varlık vehmederek âlemde gezinenden her biri Hakk’ın lütûf anbarlarından beslenir. Farklılık ve başkalık duygusu Hakk’ın ayetlerini algılayanların zanlarındadır. Âlemdeki renkler, O’nu arayanların tanımladıkları uzaklık ve yakınlık gibi yansımalarıdır. Yükseklik ve alçaklık, aydınlık ve karanlık, ikilik âlemini yaşayanlar içindir. Tevhidi yaşayana göre her zıtlık, Hakk’ın tecellîsini tevhid içindir. Her renk pûr nûrun kuşandığı birer gömlektir. Kim hangi irfan mertebesindeyse nûrun rengi ona göre odur. Tevhid sırrına şâhid kılınan için hakikat-ı Muhammediye pûr nûr olur. Benlik ve idrâk “Dillerinizin ve tendeki renklerinizin farklı olması da O’nun ayetlerindendir.” (Rûm 30/22)

Zât-ı akdes nûru olan nübüvvet nûrunda fâni, sünnetullahla Hakk’da bâki “Salih amelleriyle iş tutanlar için dönülecek yuva tûbâ ve hüsnâdır.” (Ra’d 13/28)

Onlar ki ehl-i beytin timsali Tûbâ’dan nasiblenmişler ve Esmâ ül Hüsnâ ile nûrlandırılmışlardır, yedikleri içtikleri tûbâ ile hüsnâdandır. Tûvâ’ya erişen nice canlar, Hakk’a giden nice “yollar var beyazlı, kırmızılı renkleri çeşitli hem de koyu siyah” nice sevdalar var. (Fâtır 35/27)

Ey dost! Allah için olanın hâlini Allah’tan gayrı kimse bilmez.
Allah’ı Allah ile bilen Allah’tan gayrını var bilmez.
Kendi mâneviyatından emin olan başkasının mâneviyatından kuşku duymaz.
Kendi nefsiyle yüzleşenin âlemle uğraşacak vakdi kalmaz.
Kim zaafını aşmışsa, karşısındakinin zaafı ona perde olmaz.

Kim bir güzellik gösterirse, güzelliği kendi benliğinde bulur; “iyilik ederseniz, kendinize yapmış olursunuz”. (İsrâ 17/7)
 Kim surat asarsa, Hakk’ın tecellisine karşı yüzünü ekşitmiş olur, isterse o bir özürlü olsun “yüzünü ekşitti ve çevirdi öteye” (Abese 80/1).

Sûrete bürünmüş her canlıda Rabbinin vechini gören gözler için yüzler hiç asık olur mu?! Her canda Cânânı sevenler için hiç gönüller mahzun kalır mı?! Güteryüzlünün her yönü Rabbına dönüktür. Gönül gözünün her bakışı Rabbinin nûruyladır.

İçtenlik olmadan özverili yaşam olmaz; ahlâk olmadan îman kâmil olmaz.

Beşerî ahlâktan Rabbanî ahlâka yönelmektir ahlâkî miraç
 Sûret değişiminde değil, sûret değişimindedir ruhanî miraç
 Kimlik arayanın değil, kimliği verenindir nûranî miraç

Dindarlık giysisi kişiyi nefsinden arındırabilseydi, takva yönünden her kul eşit olurdu. Oysa mânevî abdest unsurlarla değil, tevbe iledir zira, “Allah, çok tevbe edip (benlikten) arınanları sever.” (Bakara 2/222)

Sordu; Hakk’ın vechi cemali nasıl görülür?

Söyledi; güneşin ışığı eşyanın her zerresindedir velâkin, eşya görünür, zerre görünmez. Ne kendini gör, ne de başkalarını! Tevhid nûruyla bakanın gözünde Hakk’ın tecellîsinden gayrı bulunmaz. Hakk Teâlâ varlıktır. Yokluk ise varlığı görmekten gafil olmak. Kendini Hakk’a teslim edenin terk edecek bir şeyi kalmaz. Ne bir kimseden korkusu, ne bir şeyden umudu; ne zannı ne de kuşkusunu. İzâfî benlik, açlığını ve susuzluğunu kişinin ‘ben varım’ iddiasıyla giderir. Fânî nefse varlık vehmederek onu besleyen kendinsin! Hakk’a teslim olanın kendisine dayanarak yapacağı davası kalmaz. “Âlemlerin Rabbına teslim oldum” (2/131) kılavuzu, dostların özümsemiği o hidâyet nûrudur ki; onunla insan, zan ve hayale olan esaretten kurtulur. Yaşamı ancak Allah için olur. Şu halde tasarrufu Hakk’ın irâdesine terketmeyen insan lâyıkıyla Hakk’a teslim olmuş sayılır mı?

İzâfî benliğine tevbe etmeyen can, yaratıktan Yaradana yüzünü döndürmüş sayılır mı?

Ey dost! Hâllerin temizliği kalbin temizliğine işarettir. Kalbin temizliği ahlâkın temizliğine işarettir. Ahlâkın temizliği Hakk’ın inâyetine işarettir.

İlmel yakîn salihlerin, aynel yakîn şehîdlerin, Hakka’l yakîn sıddıkların nasîbidir. Sırrlarındaki nûrla, “onlar ne de güzel arkadaşlırlar” (Nisâ 4/69)

İlmiyle oyalanmayan, kibrine kanmayan kişi ilimden, ilmin sahibine yönelmiştir. “Bu lûtûf Allah’tandır. Alîm olarak Allah yeter” (Nisâ 4/70) Her gördüğünde Hakk’ın vechini gören kişi sûretten sûrete yönelmiştir; “kim bâsiretle görürse kendi lehine, kim basîretten mahrum kalırsa kendi aleyhinedir” (En’âm 6/104) Basîret nûru, “Rabbınızdan gelen basîret nûrları” (A’râf 7/203) gönlü kaplayınca, gönül gözüyle gören nûrun kendisidir; kulun kendisiyle değil, Hakk’ın varlığıyla varolması, teslimiyetin hakikatıdır. Aklını ve gönlünü, ilmini ve amelini, kimliğini ve sıfatını, varını-yoğunu Hakk’a teslim eden ferd, kendindeki her davadan kurtulmuş; özbenliği Hakk nûruyla dolmuştur. Hakkânî aşk ile ruhtan sırra yükselir nûranî cevher. Rabbinin Rabbında bulur ilâhî emr. Aşk olmasa vuslat olur mu?! Vuslat olmasa aşk sükûn bulur mu?!

Ey dost! Herkes aynı kaynaktan içse de, her biri kendi kabındaki tada göre ona bir anlam verir. İnsan-ı kâmil tek bir vücûd olsa da, her fakirin nefesi hakka’l yakîne göredir.

Gönül muhabbetullahla dolunca aşk, gönlün kılavuzu olur. Sırr nûr ile dolunca nûr, sırrın basîreti olur.

Niceleri tanıklık eder dilde takliden, şâhidliğine ermediği sırrın. Kimileri ibadet eder ayne’l yakîn, nûrun şâhidliğindeki sırrın.

Kimi hâlin şâhididir, kimi aşkın. Kimi halkın şâhididir, kimi Hakk’ın.

Şu âlemde her zıd kendi zıddıyla irşâd edilir. Her iki âlemi de kendinde kucaklayan ferd, Sûret-i Hakk’ın sırrını bilir. Edebe bürünmüş Sûret-i Hakk’tır ruhunun sırrındaki kâmil insan; Ehl-i keşif bilir.

Ârifin “kalbi ve ruhudur Kevser”. Bâtını ve zâhirini Hakk’a teslim eden ruhun sırrından yayılır o misk-i amber. Her koklayan duymaz ezeldeki o kokuyu; her varlıkta yayılan ilâhî rahmetin huzurunu.

Şekle ve kalıba aldanmak nefsin âdetlerindendir. Ruhaniyet semâsına erişinceye kadar her rengi ve kişiliği kendiyle özdeşirir. Her kalbde nice sıfatlar barınır. Kalblerin en güzeli, güzel ahlâk nûrunu barındırır. Kişinin razı olduğuna inandığı her hâl dahi, nefsin onu rızâ ile kandırmasıdır. Oysa yaşadığı her şeyi hoşnudlukla kabullenmektir rızâ, sessizce; nedenini, niçinini sorgulamadan. Kalbindeki huzuru bozmadan.

Hâlin temizliği her hâlden arınmaktır.

Kalbin temizliği her vasıttan arınmaktır.

Sırrın temizliği Hakk’ın gayrından arınmaktır.

Kimdir arındırılmış o “hayrlı ve güvenli kâtipler”? (Abese 80/15)

Nicedir gönülde yüce mânâlar taşıyan o “tertemiz ve mükerrem sahifeler” (Abese 80/14)

Bir gönül ki her anı Rabbinin huzurundadır, levh-i mahfuzdaki kerim kayıt ondadır. “Dileyen ondan öğüt alır” (Abese 80/12) zira, sözlü kitab ondadır.

İlminin yetersizliğini, kimliğinin hiçliğini idrak etmeyen kişinin gönül dili açılmaz. Aşk ateşinde erimeyen benliğe vuslat kapısı açılmaz. Herkse öğüt vermek, benlikteki gizli kibrin delilidir. Oysa kimse kimsenin “arınmasından sorumlu değildir” (Abese 80/7)

Öğüt almayanın huzuru daim olmaz.

Kalb kıranın öğüdü yapıcı olmaz.

Her bireyin ameli yüzündedir. “Yüzler vardır o gün ışıldar. Nicelerini bir karartı kaplar” (Abese 80/38-41)

Her toplumun kendi inançlarına uygun olan ibadetlerindeki çeşitlilik en geniş anlamında salâtdır. Şekil ve kalıpta kalıp, Hakk’ın tecellisinde ayırım yaparak, tevhidde farklılık arayanlar; kendi tanıdıkları salâtı makbul olan yegane ibadet olarak bilirler. Oysa kainatta bütün canlılar O’nu zikrederler de farkında bile değildirler, farklılık serâbında kaybolurlar.

Mutlak Hakîkatten yansıyan her zerrede ilâhî muhabbet nûru bulunûr. Ruhun lâtif aydınlığına ermeden, mânâ kabının şekil ve kalıbına takılanlar, benlik putuna hayran kalmışlardır. Oysa her kim, bir diğerine ayırım yapmaksızın karşılıksız sevgi sunup onu kucaklarsa bu, Hakk’ın kulunu özdeki sevgiye davet etmesi demektir. Ben seni seviyorum ya kulum! Sen de sendeki tecellîmi seviyor musun? demektir. Böyle bir davette hiçbir inanç gözetmeksizin her can Hakk’a davetlidir. Zira davetli olanlar, Hakk’ın isim ve sıfatlarından yansıyan mânâlar olarak,

kendilerindeki sırr ile âlemde zuhur etmiş ruhlardır. Bu nedenle de dönüş Allah'tan, Allah'adır.

Ey dost! Mârifetullahla hemdem olanın gönlünden ve dilinden cennet ırmakları akar; cenneti gönülde bulmayan heyhat cennemi yaşar. Nefsin ruhla bütünleşmesindedir nikâhtaki keramet. Sevgisine karşılık bekleyen benlik, nefsinden ruhuna yükselemez. Her söze gocunan insan, benlikten eriyip huzura eremez.

Her günü 'yevme kıyâme' bilen kullar içer kevserden;
Ab-ı hayatı sırrında bulan canlar geçer kendinden.

İlâhi aşk, Hakk'ın kuluna ihsân eylediği o nûranî sırrdır ki, sırra eren, Hakk'ın tecellisine şâhiddir her âlemde. Kulluk ziynetini bulur ârif nefsinin hilkatinde.

De ki; Rabbıma aşık bir kulum her nefeste;
Ne kadar değersiz olduğumu bilsem de Allah, benim Velimdir
Rabbımın tecellisindeki nûrdur insaniyetin gizinde.

Nefsindeki hiçliğin sırrına ersen de Allah, benim Velimdir.
Her can, fenâfillah sırrını nefsinden tadar.
Her gönül, aşkın bekâsını hakka'l yakîn yaşar.
Yüzlerin ışıldaması, sırrdaki nûrun gönülden yansımasıdır. Hakk sırrının ışıldadığı tertemiz bir gönüldür kâmil insan.

Beden mescîd olursa her zerresi billûr kesilir
Can özüne varınca her nefesi pûr nûr kesilir
Aşk kalbi sarınca her atışı mecnun kesilir
Hakk kulunu sevince her sözü bülbül kesilir

Kimileri dünyalık toplar ikilik âleminde
Kimilerinin âhiret azığı takvalarıdır nefislerinde
Hikmetdir her âlemde hakkını verdiren irfân ehline

Nefsine zulmedenlere de ki; sizi sizden, Hakk'dan gayrı kim arındırır. Dikeninden gocunan bir güle hiç şâhid oldunuz mu?

Kaynaktan akan su kesilirse havuzlar boş kalır
Şikâyet, şükrün yerini alırsa canlar susuz kalır

Senboller aşkın yerini alırsa gönüller nûrsuz kalır
Töreler insaniyetin yerini alırsa kainat ruhsuz kalır

İster neseben olsun, isterse nûranî bağ cihetiyle bütün dostlar feyzini kevserden alır. Gönül sayfasına herdem yeni bir mânâ yazılır, ilimden, edebden, sünnetden.

Gönül levhindeki basîret aydınlığını Kur'anın nûrundan alır. "Kur'an, insanlar için bir basîret, ehl-i yakîn için hidâyet ve rahmettir" (Câsiye 45/20) O halde basîretten hidâyete geç! Beşerî sûretten insaniyetin mânâsına erenler hem rahmete, hem de huzura kavuşurlar. Zira ilâhî kitâb, hakîkatı arayan canlar için bir öğüt ve huzura götüren bir kılavuzdur. "İnsanlar için basîret ve hidâyet rehberini rahmet olarak (Tevratı) verdik" (Kasas 28/43)

Dilinde olmasa da düşünceleriyle karşısındakini aşağılayan kişi vahdetin hakîkatına ermemiştir. İyilik ve güzellik (hüsna) Allah'a aittir. Bu nedenle Allah Teâlâ'ya hüsnü zanla

kulluk ederiz. Suîzanla kendi nefislerimize zulmederiz. Benliklerine zulmeden “zâlimler birbirlerinin dostudur. Allah ise, sakınanların Velisidir” (Câsiye 45/19) Güzelin, çirkini; çirkinin de, güzelliğinden ötürü güzeli hor görmesi gibi, mümin olduğunu iddia eden imamın başka dinin mensuplarını küçümsemesinin hâlis dinle bir ilgisi yoktur. Her inanç sahibi için asıl olan, kalbi selimle Hakk’a yönelmektir. Bâtındaki haccın da maksadı budur, zâhirdeki haccın da. Gönüldeki hilâl bâtındaki hac vakdini gösterir. Semâdaki hilâl zâhîrdeki ziyaret vakdini. Şekilde kalanların hac ziyareti evlere arka kapıdan girmek gibidir. Oysa her gönül Hakk’ın evidir. Gönül veren gönül kazanır. “Sana hilâllerden soruyorlar; de ki onlar insanlar için ve hac vakdi ölçüleridir. Evlere kapılardan girin” (Bakara 2/189)

Ey dost! Cenab-ı Hakk, nefisini efendi ilan edenleri değil, kulluğunu itiraf edenlerin velîsidir.

Kimdir o, kendi zanlarıyla nefesine memlûk olan insan?!

Kimdir o, zan ve aşırılıktan arınmış olarak Allah’a, kulluk eden kâmil insan?!

“Allah şu örneği verdi; bir memlûk kul ki hiçbir şeye kudreti yok ve zât ki kendisine tarafımızdan güzel bir rızık nasib etmişiz de o ondan gizli, açık infâk ediyor. Hiç bunlar bir olur mu?!” (Nahl 16/75-76)

Zorlayıcı zan ve iddialarının kölesi olup, hiçbir hayr ve güzelliğe ve dengede bulunmaya gücü yetmeyen kişiyle görsel benliğinden arınmış ve ruhaniyetin özgür semâsına erişmiş insan aynı bilinç ve farkındalık içinde değildir. Biri Hakk’dan aldığı mânevi ve maddî rızık halka iletir ve sâfi hayra yönelmiştir. Diğerinin mânevi hâli dengesiz, gönlü dilsiz, nefsanîyeti ise insanîyetine bir yükür. Efendilik taslar velâkin benlik iddialarından azad edilmiş değildir. Hakk’ın tecellisindeki mânâ ve sırlardan habersizdir. Her işte Hakk’dan yana kör, idrâk ve basiretten yoksun olarak kendi nefesine geri döner. Ne gizli şirk sebebi olan farklılık davasından, ne de düşkün olduğu dünyevî haz ve lezzetlerin çekiminden kurtulamadığından; ölmeden önce ölmek olan fenâ fid tevhidin sırrına ermemiştir. Ruhundaki mehdî nefsinin deccalini öldürmemiştir. Bu nedenle okur ama idrâk etmez, bakar ama Hakk’ı görmez. Baş gözüyle gördüğü dünyaya inanır velâkin gönül gözünün gördüğü âhirete îman etmez. Sıla-i Rahîmin mânâ ve ruhuna ermemiştir. Nedir o, Sıla-i Rahîm? Sıla-i Rahîm, sûretteki beşerîyetten siretteki insanîyete; farklılıktan tevhide, nefsin esaretinden ruhun özgürlüğüne, hasretten vuslata kavuşmaktır.

Sıla-i Rahîm, halktan Hakk’a dönmek, kesretten vahdete avdettir.

Sıla-i Rahîm, miracın ve haccın hakîkatı olup, âlem-i Rahmân’dan âlem-i Rahîme intikaldir.

Ey aziz! Duymayan, görmeyen ve gönüldeki Karîb’in hikmetinden yoksun kişiyle, ruhu ve sırrı Hakk nûruyla dolu insan bir midir? “Size işitme, görüş ve gönüller verdik ki şükredesiniz.” (Nahl 16/78)

İddia ehilinin tek yönlü bilgisi, eğriyi doğruyu görmesine perdedir. “Onlar öyle kimselerdir ki Allah, kalblerini, kulaklarını ve gözlerini mühürlemiştir.” (Nahl 16/108) Nitekim önyargılı insan eleştirdiği bağnazdan daha bağnazdır. “De ki eğer yanılıp, saparsam kendimi yanıltmış olurum. Doğruyu bulursam bu Rabbımın bana vahiy vermesiyledir çünkü o Karîbdır işitir, işittirir” (Sebe’ 34/50) Bil ki her iddia, iddia sahibinin kibrini de içinde barındırır; “Kibirlinin makamı ne fenâdır” (Nahl 16/29). Hiçbir şeyi derinlemesine araştırmadan, kendisi gibi yarı cahil entellektüelleri örnek alarak, “âhirete inanmayıp, büyüklük taslayanların kalbleri inkârcıdır” (16/22) İnkâr, bilgiyi daraltmak, hikmeti reddetmek demektir. Küfrün özelliği olan inkâr edilen her söz ve mânâ, hakîkat kapısına ulaşmalarına engel olur. Kendi sapıklıkları kendilerindeki hakkı görmelerine perde olur. Dünyaya odaklanan, âhirete karşı kör olur. Âhirete odaklanan mâsivâyâ karşı kör olur. Allah’a yönelen ise, Allah’tan başka her âleme

karşı kör olur. Hakikatle yüzleşmek için sabır ve gayretin yanı sıra kibirsiz bir gönül gerek. Hikmet ise Allah'tandır; "yolun doğrusunu bildirmek Allah'ın işidir" (Nahl 16/9) Mânen hazır olmadığı bir ilme talib olmak kişiyi dengesizliğe düşürebilir. Şu halde "onu vakdi gelmeden acele istemeyin" (Nahl 16/1) Fikri sabit, tek yönlü kişi nefsinde karşı memlûk, mârifetullahı karşı kördür. İlmen ve ruhen henüz özbenliğiyle yüzleşmeye hazır değildir. "Hayatı (ve bekânın hakikatını) tanımayan ölümlerdir onlar. Ne zaman (hikmetle) diriltileceklerinin bilincinde dahi değildirler" (Nahl 16/21) Zihnindeki bulanıklıktan ve nefsindeki aşırılıktan arınmak sûretiyle eğriyle doğruyu ayırt etmek, insan-ı kâmilin işidir. Sûrete bakan halkı görür; sûrete bakan Hakk'ı görür.

Ey dost! Yapıcı ve olumlu her düşünce gönlü güzelleştirir. Olumsuz ve şüpheli her zan gönül bahçesine zarar verir.

Bu dünyada güzellik saçana güzellik var. "Sakınanların yurdu ne güzel, Adn Cenneti girecekleri yer. Orada ne dilerlerse var." (Nahl 16/30-31) Hakk'ın muradından gayri bir dilekleri yoktur edeb ve selâmet ehlinin. Hakk'ın varlığında nefsin fenâsını tadana selâmet var. Şikâyet değil şükredenlere nimet bahçeleri var. "Allah, sakınan kullarına böyle mükafaat verir." (Nahl 16/31)

Hakk'ın, gayb âleminde bir lütûf olarak hâlis kullarına tahsis ettiği öyle bir bahçedir ki Adn Cenneti, Hakk'a aşık gönlün sûretini insan-ı kâmilin sûretinde gösterir. "Rahmân'ın kullarına gaybta vaad ettiği Adn Cenneti" (Meryem 19/61)

Adn cennetinden akıp, kâmil gönlün billur kasesinden sunulan ruhanî bir şaraptır Selsebil; Hakka'l yakîn içilir. "Bir pınar ki ona Selsebil denir." (İnsân 76/18)

Beşeriyetten, insaniyetin sırrına erenlere sunulur. İzâfî benliğin taşıdığı her lekeyi giderip özbenliği, nefsanîyet yükünden arındırır. "Arınmış, temizlenmişlerindir Adn" (TâHâ 20/76) Kim ki ondan içer, cemalullahtan gayrını görmez olur. İçen, ondan içtiği zaman ne susar, ne de doyar velâkin, nûru nûrla dolar. Hızırın bulduğu ab-ı hayattır selsebil. Hâlis cana dirlik verir. Gönle dolan mânâ ve sırlar, vildân-ı muhalledûn gibidir. Her biri mârifetullah deryasındaki inciler gibidir.

Adn Cennetinde Hakk nûruna boyananların "giysileri ipektendir" "Takındıkları altından bilezikler" şeriat, hikmet "incileri" mârifetullahtandır. (Fâtır 35/33)

Dünya ve âhireti kendinde birleyeninin sırrıdır selsebil
Sırr ve mânâ vücûdunun âhirdeki sûretidir Vildan-ı Muhalledûn.

Hakkın sıfatlarıyla cennetteki bekâsıdır insan-ı kâmilin
Zikrettikçe gençleşip, güzelleşir mânâ ve sırrı ihlâs ehlinin.
Gıdası hikmettir takva sahiplerinin "Orada birçok yemişle bambaşka bir içki dilerler" (Sâd 38/51)

En lâtif ve kudsi rızık, ayetlerin çiçek açmasıdır gönül cennetinde; "Odur ki size ayetlerini gösteriyor ve (mânâ) semâsından size bir rızık indiriyor." (Mü'min 40/13) yüce ayeti bu mânâyı bildirir.

Hüsnâdan her bir esmâ zikredildiğinde, suda kristalize olan titreşimler gibi, onu zikredene kendi nûrunu ve sırrını taşır Selsebilden. Adn Cennetindeki rahmet kapıları açılınca, melekûtiyetin hakikatıyla yüzleşen kullar, sabrın ve selâmın sırrına kavuşurlar. "Sabrettiğiniz için selam olsun size, diyen melekler her kapıdan yanlarına gelirler" (Ra'd 13/21) Sabır ve

selâmet, Hakk'ın kulunda tahakkuk ettirdiği fiillerdir ki, meleklerle zuhura gelir. Rahmet kapılarının hizmetkârı olan melekler Hakk'ın ezeldeki vaadını ve muradını yerine getirirler. Şu halde “meleklerin kulların yanına gelmesi” Hakk'ın fiillerinin kulda zâhir oluşudur. Vaad haktır. Hakk'ın vaadı emr-i mutlaktır.

Hamdın, tesbîh ve tenzihin, fiilleriyle, esmâsıyla tevhidin farkındalığına eren ehl-i yakîn, rahmetin ve hikmetullahın her iş ve oluşu kuşattığının bilincindedir. Bu nedenle cennet ehlinin duası bütün mümin kullar için “Ey Rabbim, onları kendilerine vaad etmiş olduğun Adn Cennetine koy” olmalıdır. (Mü'min 40/8)

Ey aziz! Hakk'ın muradının kulunda tecellî etmesi, Hakk'ın vaadının yerine gelmesidir. Hakk'ın vaadı, rahmetinin ve ezeldeki takdirinin kesin delilidir.

Ey dost! Sabır sıfatıyla kulundaki sabrın sahibi Zât-ı Hakk, selam sıfatıyla kulunu selâmete kavuşturur. Hakk'ın sıfat ve fiillerini nefsinde ve afakta müşahade eden kul eşyanın hakikatını görür; “Yeryüzünde ayetler vardır, yakînen bilenler için. Nefsinizde de vardır.” (Zâriyât 51/20-21)

Hikmetli bakış bâsiretin, bilgisiz nazar, körlüğün delilidir. İlim, ibadet demektir; ibadetten maksadın Cenab-ı Hakk'ın varlığını ilim nûruyla bilip, tanımak olduğu âriflerce bildirilmiştir. Nitekim ibadet, farkındalık içinde edâ edildiği takdirde hikmet nûru, ışığı ve sırrıyla kulda tahakkuk etmiş olur. Kulun gıdası ilmî zikir olur. Bu durumda ârifin aldığı her nefes Rahmânî, ibadeti ve ilmi, hâlinin hakikatı olur. Esmâ ül Hüsnânın zikri, ilâhî nûrların zuhura geldiği mârifetullah deryası ile birliktelik demektir. Zira Hakk Teâlâ, zikredenlerle beraberdir. Kul, Hakk'ı zikrettiği kadar Hakk, kulunu zikreder; Hakk'ın kulunu zikretmesi ona nûr ve hikmet ihsân etmesidir. Varlığın âlemlerdeki görünümü sûretlerle olduğundan, zikrin en güzel sûreti insan-ı kâmilidir. Hakk'ın, her an ve her nefes akıl ve gönülde bulundurulması zikirdir. Dilden gönle, gönülden ruha ve ruhtan sırra nakşolunan ilâhî muhabbet; O'nun huzurunda bulunmanın kulluk bilincidir. Tevhidin farkındalığında yaşayan has kullar için kuşku ve evham yoktur, gam ve keder yoktur “Ey benim kullarım size korku yoktur, üzüntü de!” (Zuhuruf 43/88). Hakk'ın hatırdan çıkması, izâfî benlik gafleti olup vahdetten kesrete, birlikten sen-ben farkındalığına, mânâdan mâsivâyâ düşmek demektir. Nitekim (bir olma) şuurundan, ayrılık ve farklılık olan ikilik âlemine düşen her benlik, tevhid ağacının edeb ve takva yapraklarıyla örtünmek durumundadır.

Vahdet bilincindeyken çıplaklıklarını görmeyen Âdem ve Havva'nın örtünmelerindeki hikmet, beşerî benliklerin açığa çıkmasıyla Hakk Teâlâ'ya karşı duydukları edeb ve izân nedeniyledir. Örtülecek olan yalnızca vücûdun edeb yeri değil, benliğin bizzat kendisidir. Zira Hakk'ın Mutlak Varlığı karşısında kendine varlık atfetmek edeb dışıdır. “İrzların muhafaza edilmesindeki maksat ve ziynetlerin açılmamasındaki” bâtinî hikmet budur. (Nûr 24/30-31) O halde dünya hayatındaki miracın hakikatı, “hâlden hâle dönüşerek Rabbimize döneceğiz” (Zuhuruf 43/14) sırrı gereğince, beşerîyetten insaniyete, farklılık davasından tevhid bilincine avdettir. Bu sırra ancak nefsinden geçen ve Hakk'ın bağışladığı mârifet nûruyla Hakk'ın tecellisine şahadet edenler erebilir. “Ancak ilimden nasîbi olup, Hakk'a şahadet edenler” (Zuhuruf 43/86) yüce ayetinde bildirildiği gibi.

Ey aziz! Ubûdiyet ziyneti olan şariat, hakikat ilmiyle nikâhlandığı takdirde, zuhurfun bâtinî mânâsı altın mücevher olur. Kalıp ve şekilde kaldığı takdirde, zâhiren aldatıcı bir süs olur. Böyle bir durumda da, her toplumun kendi örf ve adetlerine göre ziynetten algıladıkları anlamlar farklı olur. Oysa bâtin ve zâhir birdir; her ikisi de Hakk Teâlâ'nın sıfatlarıdır. Hakk'ın katında âhiret giysisi olan takva, gerçek bir ziynet olup, halkın nazarındaki ziynet ise

geçici bir sevdâdır. “Doğrusu bunlar dünya hayatının faydasız metaıdır. Âhiret ise takva sahipleri için değerlidir” (Zuhuf 43/35) Takva sahibi insanın edâ eylediği hayırlı iş ve fiiller, onun cennet boyutundan mânen tattığı ulvî hazlardır ki; mânevi meyvalarla temsil edilen ve sâlih amellerin karşılığı olarak takdir edilmiş olan nimetlerdir; “Sizin için orada çok meyvalar vardır.” (Zuhuf 43/77)

Ey dost! Her can kendindeki tecellînin aynasıdır. Kişi kendini nasıl tanırsa zâtında tecellî eden Rabbini da öyle tanır. İsterse o, O’nun tecellîsini inkâr eden bir kul olsun. Kim hangi sıfatı kuşanmışsa hâlinin hakikatı o sıfatın ahlâkı olur.

Kim Allah’ı düşman bilirse, nefsindeki düşmanlık aynasında Allah, ona düşman görünür. Düşmanlık Hakk’dan değil halkın idraksizliğindendir. Oysa kim Allah’ı dost bilirse nefsindeki dostluk aynasında Allah, onun velisi olur. “Kim Allah’a, meleklerine ve Resullerine düşman olursa bilsin ki Allah, kâfirlerin düşmanıdır.” (Bakara 2/98); ve “Allah, îman edenlerin velisidir.” (Âl-i İmrân 3/68) yüce ayetleri bu mânâları bildirir.

Aradığını bulmuş ve huzura ermiş bir gönül sahibinin ne kendiyle, ne de âlemlerle ilgili bir derdi yoktur. Arayan benlik için gören gözler, dermanın kendisidir. Zira, dert görünümündeki yaşam programları, kemâlât merdivenlerinde yükseliş için bir vesiledir. Farkında olan insan olgunlaşır. Sırta uyanmayan, derde teslim olur.

Özbenliğindeki cevheri inkâr eden insan, deryayı inkâr eden balık misali kendi varlığının düşmanıdır. Düşmanlık, farklılık ve nefret duygusundan doğan eğreti ve aldatıcı bir bakıştır. Kişisel olup, evrensel değildir. Oysa her kişilik fânidir. Düşmanlığın içeriğinde nefsinde tecellî eyleyen Zât-ı Hakk’dan uzaklaşmak yanılgısı vardır. Uzaklaşan birey gerçekte kendi özvarlığına uzaklaşır. Nefsindeki tecellîyi inkâr ettiği için “nefsindeki ateşe yaslanır” (Tebbet 111/3) Ellerin kuruması rahmetten uzaklığın sembolüdür. “Elleri kurusun Ebu Leheb’in. Zaten kurudu ya!” (Tebbet 111/6) Hakk’a yaklaşan ferd ise zâtındaki hazineye yönelip hakkı tasdik ettiği için mümin sıfatını kuşanıp, “daha da yakın” sırrıyla sırdaş olur.

Düşmanlık, her olumsuzluk gibi şeytaniyet sıfatıdır. “Aranıza düşmanlık ve nefret yerleştiren şeytandır” (Mâide 5/91) Şeytan taşlamak, özbenliğe musallat olan düşmanlık, öfke, nefret, kin, hased, kibir gibi olumsuz her sıfatı dışlamak demektir. Olumsuzluk zeval bulsun ki, düşmanlığın yerine dostluğun huzuru varlığı sarsın. Farklılık zeval bulsun ki, tevhid bilincinde mümin, Mümin’in dostu olsun.

“O kimseler gibi olmayın ki onlar Allah’ı unuttular da Allah da onlara kendilerini unutturdu” (Haşr 59/19). Hakk’ın tecellîsine şahid bir insanın, nefsindeki sırrı unutan inkârcı bir benlikten ‘selâmet’ sözcüğüyle ayrılması; varlıktaki barışın korunması içindir. “Onun Allah düşmanı olduğu açıklık kazanınca ondan uzaklaştı” (Tevbe 9/114) ayeti celilesi bu sırta işaret eder. Zira ayrılık inkârcının zâtına karşı değil, onun bâtil inancına ve yürümekte olduğu çıkmaz yoladır. Yanlış algılama ve temelsiz önyargı eriyip, hakk yerine geldiğinde, her şey kendi dengesini bulur. Programdaki değişiklik de programdan sayılır.

Gerçek dost odur ki, düşmanlık besleyenin zannındaki bâtil düşünceyi ondan arındırır, onu nefsinde tecellî eyleyen gerçek Dost’a kavuşturur. “Rabbımız! Bizi ve bizden evvel îman etmiş olanları bağışla. Kalblerimizde düşmanlık bırakma” (Haşr 59/10) niyazı, bütün inanç sahibi insanlığı kapsar. Zira insan-ı kâmil âlemdeki her zerreye karşı duyarlı ve rahmetle doludur.

Ey aziz! Gönülün mânevi sûreti, ruhun âhirdeki giysisidir. Taklitten tahkike eren can, hakikat nûruna bürünür. Küfrüyle kendini unutan benlik, zulmet ile sûret kazanır. Yaşamı kişiselleştiren insan, zıtlar âleminin geçici mutluluk ve mutsuzlukların muhatabı olur. Hayatın Hakk’a ait olduğunun bilincinde yaşayan insan, her anında huzuru bulur. Sonsuz ve sınırsız deryada kaybolmanın getirdiği huzur şükür sırrıdır; “Şükredenler o kadar az ki!” (Sebe’’ 34/13). Hayatı olduğu gibi sevgiyle yaşamak Hakk’ı kucaklamaktır. Varlığın her anından hoşnudluk ise şükür içinde yaşamaktır.

Ey dost! Zât-ı Akdes nûrundan yansıyan bütün isim ve sıfatlar, âlemlerdeki sûretlerde varlık bulur. Varlık aynaları ne kadar net olursa, nûrdan yansıyan mânâların görünümündeki ifadeler de o kadar berrak olur.

Mâsivânın kişisel şüphe, zan ve hayallerinden arınmış canlar, ‘uzlet mağarası’ misali olan gönüldeki tecellînin bütün hususiyetlerin yansıtacak genişliğin ve derinliğin mazharıdır. Görsel benlikten boşalan gönül ehli “mağaranın geniş boşluğu içindedir.” (Kehf 18/17)

Geniş boşluk içinde hikmet vardır velâkin, faydasız bilgi yoktur.

Anlayış ve şefkat vardır velâkin, önyargı ve zıtlaşmak yoktur.

İmân ve tevekkül vardır velâkin, evham ve kuşku yoktur.

Gönül, benlik yükünden kurtuldu mu, mânâ âleminin sırrlarını kucaklayacak genişliği kendinde bulur. “Bu Allah’ın ayetlerindendir.” (Kehf 18/17)

Hamd ve şükürün, rahmet ve hidâyet olarak kulda tahakkuk etmesi, Hakk’ın gayrından arınmış er kişilerin nasîbidir. “Allah dışındakilerden yüzçevirip mağaraya sığınan ki Rabbınız size rahmetini genişletsin” (Kehf 18/16). Rahmetin genişletilmesi kişiliklerini zaman tûnelinde eritip, Hakk’ın hüviyetinde fânî ve O’nun mukaddes sıfatlarıyla bekâ bulanlar içindir. Onların birbirlerine olan yönelişleri ise mârifetullahı paylaşmak üzerinedir. Halkın gözlerinden ırak olan yaşıntıları kimsenin fark etmediği farkındalık boyutundadır.

Hakk tecellîsinin şâhidi olan canlar, dünyevî ve uhrevî hâlleri ancak bir gözlemci olarak ve ibret gözüyle takib ederler; mânevî hâllerini gizlerler. Mârifetullah deryasındaki hikmet ve hidâyet ehlinin “sayısını Rabbim daha iyi bilir. Onlar hakkında bilgisi olan çok azdır.” (Kehf 18/22)

Kişi, kavrayamadığı bilgiye sabırlı değildir; bilmedikleri ve yaşamadıkları mânâ ve hâller hakkında ileri geri konuşanlar, taklitçi ve yalancı kılavuzlar olarak mâsivâda boy gösterirler. Okurlarını küçümseyen bir yazardan daha kibirli kim vardır? Hakikat bilgisi kendine verilinceye kadar sual sormamak sadece edeb icabı olmayıp, bilgiyi sahiplenmeğe çalışan benliği arındırmanın gereğidir. “Eğer bana tâbi olursan, bilgi verilinceye kadar hiçbir şey hakkında soru sorma.” (Kehf 18/70).

Ey aziz! Diri gönlü diri gönül sahibi tanır. Velâyet, halkın birbirlerine lâıyk gördüğü bir makam değil velâkin, Hakk Teâlâ’nın has kullarına sunduğu hidâyet ve rahmet nûrudur. Bil ki “velâyet el hakk, Allah’ındır.” (Kehf 18/44) Mârifetullah nûru, nefsinden boşalmış gönülleri doldurup, aydınlatır zira, “Onların, O’ndan gayrı bir velileri de yoktur.” (Kehf 18/26) Kişi ancak kendisine vahyedileni okur; “Rabbının kitabından sana vahyedileni oku.” (Kehf 18/27) Hidâyet “Bağının suyu dibe çekildiğinde bir daha onu arayıp bulamazsın bile.” (18/41) uyarısı, ilhamı ve hikmeti kendi gayretlerinin meyvası sanan sözde kılavuzlar içindir. Hani îmanı küçümseyip, ‘artık oldum’ diyenler için! Seni de kendileri gibi “olmaya davet edenler için” Oysa, “Ne olurdu da Rabbıma ortak koşmasaydım.” (Kehf 18/42) itirafı, teklik sırrına

ermemiş kişiliğin, izâfî benliğinden fâni olmak pişmanlığını ve arzusunu yansıtır. Başı ve sonu olan her varlık, yaşam ve ölümden korkar. Varlığını bütünüyle Hakk’a bırakan insan, kişisel yaşam ve ölümden kurtulur zira o; hep Diri ve Ölümsüz olanla bir olmuştur. Kendinden kurtulmanın anlamı budur. Beyti tavaf ederken bir vasıtaya binmemenin hikmeti budur. Hakk’a bütünüyle teslim olmamış cana müslüman demezler. Belki, bağnaz dindarlığı taklid eden riyâkar benlik derler zira o, henüz irâdesinden ölmemiştir; nefesine varlık verme iddiasından vazgeçmemiştir. Nefsinin ateşi onu kendi cehenneminde yakmaktadır. Zikrullahın sırrı, gönül şadırvanından akan arısuyla nefsanîyet ateşini söndürmesi, onu özüne kavuşturmasıdır; güzel ahlâk nûruyla kulluğunu nimetlendirmesidir. Aklını ve gönlünü Allah’a teslim edenler huzurlu ve güven içindedir. “Onların kalblerini metin kıldık” (Kehf 18/14) Huzurları kişisel değil, evrenseldir. Öyle ki benliksiz huzur, zâhir ve bâtından müteşekkil “iki denizin birleştiği yere varıncaya kadar (Hakk’a) yürüyenlerin” nasibidir (Kehf 18/60); yalın ve iddiasız.

Ey dost! Her can kendi nefesine karşı yaptığı eylemlerinden ötürü sorumludur. İster suizan ve cehalet celladıyla ona zulmetsin, isterse güzel ahlâk ve hakkânî sıfatlarla onu mamur etsin. Her iş kendine döner. İlâhî olan her sıfat bir nûrur. “Nûrumu tamamla” niyazı, Hakk’ın ahlâkı olan Esmâ ül Hüsnâ ile sıfatlanmak muradını dile getirir; Rahmet gibi, muhabbet gibi, hikmet gibi. Nitekim bu mânâyı dile getirmek üzere ifade ettiğimiz, “nefisten ruha geçmek” tâbiri, beşerî sıfatlardan, sûret-i Hakk olan insan-ı kâmilin hakikatına, ferdin kendi ruhanîyeti olan ahsen-i takvim âlemine yükselmesidir. “Ruhu ekildiği yerde bırakmak” ise ruhu, sırrın sırrı, nûrun nûru, ruhun ruhu Allah’a teslim etmektir. Zira, her iş ve oluşun evveli ve âhîri O’dur; “Allah nezdinde din Allah’a teslim olmaktır” (Âl-i İmrân 3/19) Bil ki Allah’tan daha iyi bir dost, muhabbetullahtan daha iyi bir rehber, imandan daha iyi bir yoldaş, ilimden daha iyi bir ışık yoktur. Yeter ki niyetler temiz olsun. Temiz niyetten maksat, gönülde Hakk’ın gayrı bulunmasıdır.

Ey aziz! Cenab-ı Hakk, kendi peygamberleri arasında bir ayırım yapmazken, “onlardan hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz” (Âl-i İmrân 3/84); kendilerini din görevlisi olarak addeden kimi kişilerin, camilerdeki nutuklarında; çeşitli din ve inanç sahiplerini küçümseyen tavır ve sözleri değil islamın mânâ ve ruhuna, lafzına dahi aykırıdır. “İncil’e inananlar, Allah’ın onda indirdiğiyle hükmetsinler” (Mâide 5/47) bu mânâların hakikatını dile getirir. Peygamber efendimizden (s.a.v.) önce yaşamış ve Halilullah olan, “İbrahim (a.s.) ne musevî, ne de hristiyanı o, hanîf bir müslüman olarak Allah’a teslim olundu” (Âl-i İmrân 3/67). Edeble bilmek ve insafla idrak etmek gerekir ki, şeriat akıp giden bir nehirdir ve her devrin ihtiyacına göre suyunu yeniler. “Zorlaştırmayın, kolaylaştırın” şerefli hadisleri nehrin kendi suyunu yenileme özelliğine dikkatleri çeker. Biçim ve bidat molozlarından kurtulan nehir deryaya kavuşur. İmam-ı Mübiyn olan vakdin müçtehidî o günün çağdaş yaşamına göre şerî hükümlere anlam kazandırır.

Hiç değişmeyecek şeriat nehri ise insani değerler ve ilâhî kanunlardır. İnsanîyetin ruhu ve nûru olan Peygamber Efendimizin (s.a.v.) yaşantısını ve ahlâkını benimseyip, onun sünnetini muhafaza eden ferdler her devirde bulunur. Onlar, zâhir ve bâtını kendilerinde toplamış Hakk’ın irâde ve hükmüne teslim olarak sanal kişiliklerinden soyunmuş huzur ve saadet ehli ferdlerdir.

İzâfî benlik tortusu ve islam dışı örf ve adetler, kendini yenilemeyen kirli su göletlerinde zemin bulduğundan kişi, kalıcı huzur ve ferahlıktan mahrum kalır. Hakîkatten bihaber yazarları takib ederek izâfî benliği farklı bir boyuta taşıma çabası ise, yeni bir put yaratmaktan başka bir şey değildir. Huzur, benliğin yokluğundadır, varlığında değil! Nefsin fakrını

tatmayan can sükûnun huzuruna varamaz. Her inanca hoşgörüyü bakmayan insan gizli kibrini göremez.

Bütün inançlar ve ibadetler Hakk’a vuslat için birer vesiledir.
Bütün muhabbetler, aşk-ı ilâhîye ermek için birer misaldir.

Cenab-ı Hakk, hakîkatı inkâr edenlere karşı sabırlıyken bizler, sevdiklerimize dahi sabırlı ve anlayışlı değiliz. Nerede kalmış her inancı kucaklayan islam anlayışımız; “Şu bir gerçek ki îman edenler ile Museviler, Sabîiler ve Hristiyanlar’dan Allah’a ve âhiret gününe inanıp, hayırla amel edenler için korku yoktur” (Mâide 5/69). Ehl-i Kitab, kendilerini böyle tanımladıkları için ayette bu isimlerle zikredilmişlerdir. Hangi peygamberi takib ederse etsin, Allah’a teslim olan her can müslümandır!

Ey aziz! Güzel ahlâk dostluğun vesilesidir. Bozuk ahlâkın bencillik ateşiyle tutuşması gibi, ayırım yapmaksızın sevmek huzura erişmenin vesilesidir. Bu âlemde sevmesini bilmeyen, başka bir âlemde sevmesini nereden öğrensın! Bu âlemde sabretmeyen, başka âlemde nasıl sabretsin! Bu âlemde ermeyen, başka âlemde huzura nasıl ersin! İnsanın insanı sevmesi sûret-i Hakk olan insanda Hz. Allah’ı sevmesidir. İnsan-ı kâmil ağacının meyvası edeb ve güzel ahlâktır. Güzel ahlâk ve edeb dinin de esasıdır, hayatın da.

Ey dost! Her zerrede, her bir tohumda zuhur eden öze münhasır yetenek evrensel aklın ondaki mevcudiyetidir. “Herşeyin evvelinde aklın yaratıldığını” bildiren şerefli hadis bu sırrı açıklar. Her iş ve oluşun içinde küllî aklın mevcudiyeti hiçbir şeyin kendi hâline bırakılmadığının delilidir. Denizlerde yaşayan dişi kaplumbağaların, yumurtalarını belirlenmiş kumsallara bırakmaları; dişi kuşların, yavrular doğuncaya kadar yumurtaların üzerinde kuluçkaya yatmaları, ‘içgüdü’ olarak tanımlanmağa çalışılan küllî aklın doğadaki ayetleri değil midir? Basîret gözüyle bakan ve “îman edenler için yeryüzünde ayetler vardır” (Zâriyât 51/20). İnsanın akıl ve gönül sahibi olması, “düşünen bir toplum” mensubu ve “Allah’ın birliğine” şâhid olarak yaratıldığının delilidir. (Bakara 2/164) Nitekim “Ancak akıl sahipleri düşünüp ibret alırlar.” (Bakara 2/269)

İnsanoğlu, kendi tepki ve yönelişlerinden nefsindeki sıfatlara şâhid olur. Varlığı kendinde toplayınca, fiil ve sıfatların değil, zâtını ve zâtındaki tecelliyi görür; “Kendi nefislerinizdeki tecelliyi görmüyor musunuz?” (51/21) Bil ki tecellinin şâhidleri vardır. Gönül ve aklın, insan olarak yaratılışın şâhidi olmaları gibi, kişinin edeb ve irfanı, onun hâlinin iki şâhididir. Vücûdumuzdaki organlar, amellerimizin; ceza hâkiminin vicdanı ve adalet duygusu, kendi hükmünün şâhididir.

Gözler, gördüklerimizin şâhidi olduğu gibi; kulaklarımız, duyduklarımızın şâhididir; “Kulakları, gözleri, derileri işlediklerinin aleyhine şâhidlik eder.” (Fussilet 4/20). Şu halde kem gözle bakmamak, kimseyi küçümsememek, dedikoduya dalmamak gerekir. Zira her işin şâhidi bizzat kendimiziz.

Nasıl ki çirkin söz, bahçeyi sarıp boğan yabanî sarmaşık gibidir; güzelsöz, gönül bahçesine ekilen faydalı tohum gibidir. Hakk Teâlâ, sâlih ameller mülkünü satın alır. Fakrini ve aczini idrak etmiş canları cennet karşılığı satın alır. Kibir ve benlik iddiasıyla yoğrulmuş, ibadeti ve bilgisiyle mağrur şirk ehlini değil! Hakiki secde Hakk’ın varlığında fâni olmaktır; benlik heykelinin başını yere koymak değil! Kişideki edeb ondaki saffeti gösterir. Gönüldeki muhabbet Hakk’ın nimetini ve ayetini gösterir. Et ve kemiği örtmek, örtünmek değildir. Makbul olan örtünmek, Hakk’ın Mutlak Varlığı karşısında, benliğe yer vermemektir. Zira en güzel örtü güzel ahlâktır. “Ey âdemoğulları! Size ayıbınızı örtecek giysi yarattık; takva

elbisesi, o daha hayırlıdır” (A’raf 7/26) Kim neye odaklandığına dikkat etsin. İzâfî benliğine odaklanan şaşkın, nefsinin gölgesini mâbûd ilan eder. Özbenliğindeki tecellî sahibi Rabbına odaklanan insan, Rabbının varlığında fenâya erer. Mânevi cihad, gerçekte nefs ile yapılan bir mücadeledir. Beden, bu mücadelede kullanılan bir vesiledir. Az uyku, az yemek, az söz ile kişi bedenini değil, benliğini eritir. Zira ölümsüz olan beden değil, sûrete bürünmüş sûret-i Hakk’dır. Sadece maddeye ve dünyaya inanan insan için ölmek cehennem ile eş anlamlıdır. Âhirete inananlar için ölmek cennete giden yoldur. Ne dünyaya ne de âhirete odaklanmayıp, yalnızca Allah’a yönelen canlar için her âlem Allah’ın cemâliyle doludur. “Her kim Allah’a ermek isterse elbette Allah’ın tayin ettiği vakit muhakkak ki gelecektir.” (Ankebût 29/5).

Ey aziz! Kime hangi mânâ mâlûm olmuşsa onda o mânânın sırrı zâhir olur. Kime hangi sırr hâl olmuşsa onda o sırrın nûru şâhid olur. “Kur’an, insanlar için gönül gözlerini açacak nûrdur. Ehl-i yakîn için hidâyet ve rahmettir.” (Ca’siye 45/20)

Bil ki Hakk’ın tecellîsi, kendi Zâtının şâhididir; “Rabbının her şeye şâhid olması yetmez mi!” ayeti celilesi bu sırrın delilidir. (Fussilet 41/53)

Ey dost! Kişinin zannettiği şey değil velâkin inandığı şey gerçekleşir. Zira, îmanın hakikatında kuşku ve şüphe yoktur; “İnanan o kimsedir ki, Allah’a ve resulüne îman eder, sonra hiçbir kuşku duymaz.” (Hucurât 49/15) Kişinin korktuğu başına gelir çünkü onun inancı korku ve kuruntularınadır. Nitekim kiminin inancı paraya, kimininki makamadır. Kiminin inancı davaya, kimininki mânâyadır. Bil ki gönlündeki mânâ neyse varlığın da odur. Neye yöneliyorsan, sendeki tecellî odur. Allah’a yönelenin tecellîsinde Allah bulunur. Esmâsiyla, fiilleriyle mevcut olan Zâhir ve Bâtın Zât O’dur.

Ey Aziz! Gerçek özgürlük hem dünyadan hem de ukbadan arınmaktır. Hakk’la, Hakk’da hakka’l yakîn deryasına dalmaktır. Öyle ki geride Hakk’ın gayrı kalmasın. “Attığın zaman sen atmadın” hitabı celilesi, kendi sırrının muhatabı olsun. Söyleyen ve duyan bir olsun.

Allah’tan gayrını görmeyenler için ne zan, ne hayal ne de taklidî îman bir anlam ifade etmez. Zira onlar, yalnızca inandıklarının hakikatiyle birlikte ve birdirler. Mâsivânın çekiminden kurtulmak için kişi, kendi hayal ve düşlerine dalarsa; kurtuluş yerine nefesine yeni bir sanal dünya daha icad etmiş olur. “Hayal ve kuruntular sizi aldattı.” (Hadîd 57/14)

Hakk’ın tecellîsini müşahade nerede! Kendi düş âlemiyle avunmak nerede! Nefsinin hayal ve düş âlemine sığınan kişi, izâfî benliğinden azad olmak yerine emredici sinsi benliğinin esiri olur. Hayal ve düşler dünyası beşerî misaller, tutkular ve korkular üzerine kurgulanmıştır. Dünyanın kendisi ise hayal ve oyundan başka bir şey değildir. Meğer ki insan, yokluktan gelenin yokluğa döndüğünün bilincine ersin. İzâfî benliğini ve bedenini ölümsüz zannetmesin. Zira, “her benlik ölümü tadacaktır” (Âl-i İmrân 3/185). Ancak benliğinin fantezilerinden arınan can için görsellik perdesi ortadan kalkar. Özbenlik, kendindeki gerçek varlığı ve Hakk’ın mevcudiyetini basîret ve yakîn nûrlarıyla görmeye başlar. Bil ki Zâtî tecellîde ne dünya, ne âhiret, ne nefsini yüceltmek kalır. Ne de savaşp alt edeceğin bir varlığın kalır. De ki ben “Nefsime temiz göstermiyorum. Allah’ın rahmetiyle kendinden arındırılmamış benlik emredici zorbadır.” (Yûsuf 12/53)

Gerçek huzur, ne kendinle ne de âlemle kavgalı olmadığın fakruriyetindedir. Yokluğunu idrâk ettiğinde varlığı bulursun zira fakrun hakikatında Hakk bulunur. Bil ki özüne yabancı olmayan insan hiç kimseyi yabancı olarak algılamaz. Zira bilir ki, gönlündeki mânâlar âlemde sûret bulur. Kendine dost olan insan, dünyasını da dostlarla çevrili bulur.

Ey aziz! Değişken hiçbir şey gerçek değildir. O halde değişen şey nedir? Değişen şey, zaman içinde senin ona bakışıdır. Bakışın değişti mi gerçeklik anlayışın da değişmiş olur. Çünkü düşman dost olur. Elem ve keder yok olur. Gönlünün nûru, oluşları algılamada basîretin olur.

Kemalât semâsında miraç eden insan başına gelen hiçbir şeyin gelişigüzel olmadığını, her iş ve oluşun mükemmel bir program dahilinde oluştuğunu bilir. Bu nedenle ne geçmişi sorgular, ne gelecekte bir şey bekler. Hakk'ın tecellisindeki cilvelere şâhid olup her halinden hoşnud olur. Zira cennet bekçisi Rıdvanın anlamı rızâdır. Cenab-ı Hakk "rızâsı ardından gideni zulmetten nûra çıkarır." (Mâide 5/16)

Ey dost! Toplumun îmanının hakîkatine olan ilgisizliği ruhban sınıflarını ortaya çıkarmıştır. Kendilerindeki latif tecellîyi hâl ile yaşamaktan kaçınanlar, taklidi îman ile yetinmişler, sırrı aramak yerine kimi araçların peşinden koşturmuşlardır. Oysa "Allah'tan başka velî edinilenlerin durumu dışı örümceğin ev edinmesine benzer. Yuvaların en çürüğü de şüphesiz örümcek yuvasıdır, eğer bilselerdi" (Ankebût 29/41). "O'nun yanında birilerini velî edinerek, 'onlara bizi Allah'a yaklaştırmaları için kulluk ediyoruz', diyenlere gelince Allah, tartışıkları konu hakkında hükmünü verecektir." (Zümer 39/3)

Özdeki tecellînin müdrikî olan her can Hakk'ın nûruyla yol alır. Sözde araçlar ise, isterse dünyada resmi bir makam sahibi olsunlar; "onlar yalnız kendi kuruntularına saplanırlar ve zan ve tahminde bulunurlar" (39/3). Onları taleb edenler bilmezler ki "Allah'tan başka kendilerine yardım edecek velîleri yoktur" (42/46). Dini öğrettiklerini zannedenlere hitaben de ki; "dindarlığı Allah'a mı öğretiyorsunuz?" (Hucurât 49/16). De ki; "Hâlis din, yalnız Allah'ındır. Öyle ibadet ve kulluk et ki, dini ancak Allah'a has kıl." (Zümer 39/3)

Ey dost! Kimin seni nasıl gördüğü değil, senin kendini nasıl gördüğün önemlidir. Kişi kendi özbenliği ile iletişim içinde olmadıkça hayal ve yalanlarla beslenir; her şeyi kendine dert edinir. Oysa, "başınıza gelen musibet kendi ellerinizle işledikleriniz yüzündendir" (Şûrâ 42/30). Bil ki ancak dengeli bir insan her işi kendi oluşu içinde değerlendirir; "İnsanların dengeleri kendi yaptıkları nedeniyle bozulur." (Rûm 30/41)

Her şeye derinlik kazandıran ölçü ona verilen değerdir. Birileri için ilkel ve çağdışı olarak kabul edilen bir inanç, diğerleri için herşeyden daha değerli bir hazine olabilir. Her hâlûkarda başkalarının önemsediklerini küçümsemek, kişinin kendi değer ölçülerini sınırlandırması demektir. Değerli-değersiz ayrımının yapılmadığı ve bütün farklılıkların ortadan kalktığı boyut tevhid âlemdir. Ancak tevhid boyutunda her iş ve oluş tek bir hakîkate aittir ve her zerre çok değerlidir. Her inanç ve her can eşit kıymette görüldüğünde ayrım ve farklılık ortadan kalkar; her zıtlık birleşir. Bu sırta ancak taklidî îman ve taklidî inkârdan arınmış canlar erişir.

Beşerî sıfatların ve hissiyatın etken olduğu boyut ikilik (kesret) âlemdir. Hakkânî sıfatların hâkim olduğu âlem tevhid âlemdir. Tevhid erleri teklik bilincinde saf tutarlar "Andolsun saf tutup dizilenlere" (Sâffât 37/1) yüce ayetince gösterilmiştir. Tevhid âlemi; ikilik âleminin başlangıcı olan öyle bir varlık boyutudur ki; bâtındaki mânâlar, oradan birer sûrete bürünerek zâhirdeki kesret âlemini meydana getirirler. Gönüldeki mânâlar dış âlemde yansıma bulur. Şu halde hakîkatî kesrette değil, vahdette ara! Zira, "Allah, Vahiddir" (Nisâ 4/171); kesretin hakîkatî vahdet, vahdetin sûreti kesrettir. Sûrete ve kalıba takılanlar îmanın veya inkârın taklidinde kalırlar zira onlar, ikilikten teklik bilincine ermemişlerdir; "adlarını kendilerinin ve atalarının koydukları kuru isimlere inanırlar" (Yûsuf 12/39). Ey aziz! Her kim kendi kemâlatına olan miracını tamamlarsa kesretteki vahdet sırrını, nefsinde ve afakta tecellî eden

Hakk'ı görmüş olur; 'o gün yer ve gök başka hâle dönüşür" (İbrahim 14/48). Zâhir ve Bâtın kendi sırrını bildirir. Bu hâlden gözlerin kaymaması, "gözü kaymadı" (Necm 53/17) vahdetten kesrete, teklik bilincinden ikilik ve farklılık âlemine inmemesi demektir. Bil ki miracın hakikatı gören ve görülenin bir olduğu vahdet hâlidir. O gün benliklerinin "kabrinden fırlayanlar" idrâk ederler ki "herşeyin sahibi Allah, Vahid'dir" (40/16). Teklik bilincinden ikiliğe iniş miracın zıddıdır. Bin sûret ve izâfî benlikle kendini özdeşiren nefis ikilik âlemine inmiş olur; "kiminiz kiminize hasım olarak ininiz" (Bakara 2/36) yüce ayeti bu hikmeti gösterir.

Ey dost! Gönüldeki cennet vahdet hâlidir. Ahsen-i takvimden kasıt budur. "Biz insanı en güzel bir biçimde yarattık" (Tîn 95/5). İzâfî benlik cehennemi ise ikiliğin, sen-ben davasının dar kalıpları içinde sıkışıp kalmak ve farklılığı yaşamaktır; "sonra da onu esfele safiline, (beşerî sıfatlara) indirdik." (Tîn 95/6)

Bil ki bir şeyi kendi değer ve hakikatından saptırmak, ona zulmetmek demektir. "Eğer bu ağaçtan yerseniz, her ikiniz de kendine kötülük eden zâlimlerden olursunuz" (Bakara 2/35), kişiye vahdet sırrını unutturan, onu ikilik âleminin zıtları içinde hapsederek, özbenliğini inkâr ettiren o yemiştir ki, yiyen haddini aşmış olur. Haddi aşmak, "haddi aşmadı" (Hicr 53/17) ayetinde bildirildiği gibi vahdet halini unutarak, mâsivâyı yegane gerçek olarak algılamak karşıdaki kimliği yabancı ve düşman bilmektir. Bil ki âdemin tevbesi, izâfî benlik davasına yapılan bir tevbedir. Kendi sırrının müdriki olmadığı için farkındalık boyutunda yaşamayan insan alışkanlıklarının, korku ve arzularının esiri bir robot gibidir. Özgür insan ise anda yaşayan velâkin izâfî benliğini anın içinde taşımayandır. Zira an sonsuz ve sınırsız varoluştur. Sahip olmadığına erişmek için hayal etmek benliğe ağır yükler eklemek demektir. Gönül kabı zan ve hayallerle doluyken hakikat incisi oraya konulmaz. "Yoksa insan her arzu ettiği şeye sahip mi olacağını zanneder?" (Necm 53/24)

Ey dost! Hâller ve tavırlar dile gelmemiş kelimelerdir. Ameller, içi boş sözcüklerden daha inandırıcı ve etkilidir. Kelimelere ruh ve anlam katan şey onu söyleyenin, kendi içinde taşıdığı duygu ve değerlerdir. Kâmil insan, dünyanın gönüldeki mânâların sûrete büründüğü bir ayna olduğunu bilir. Düş ve hayal sahibi benlik ise evreni kendisinin yarattığını iddia eder. Bilmez ki o, kendisi olmasa da dünya yine var olacaktır. Gölgeyi yaratmayan onu yok da edemez; "Allah, halk ettiklerinden sizin için gölgeler yaptı" (Nahl 16/81). Ne var ki dünyayı ve nefisini algılamasındaki değişim kişinin hakikate uyanmasına vesile olacaktır. Yaşanan olaylar karşısında tepkilerini değiştirerek rızânın huzurunu, benliğinden vazgeçerek de arınmışlığın sükûnetini bulabilirsin. Olayları dilediğimiz gibi yönlendiremeyiz. Aksini düşünmek mutlak faili hiç tanımamak demektir. Kişinin benlik iddiası onun en büyük kusurudur. İnsan-ı kâmilin Hakk'la, Hakk'da bekâ bulması, nefesine tanrısallık araması demek değildir. "Hiçbir beşere ebedilik vermedik" (Enbiyâ 21/34). Bilakis izâfî benliğinden iradî ölenin, Hakk'ın sıfatlarıyla realiteye dirilmesi demektir. Ab-ı hayattan kasıt budur. "Öleni diriltmek, O'nun üzerinde hakk bir vaaddır" (Nahl 16/38). Amellerin sınanması için "ölümü, dirliği yaratan O'dur" (Mülk 67/2). Her an yeni bir oluş ve işte olan ve hiçbir sûretle sınırlandırılmayan yegâne ölümsüz Diri O'dur. Her kim ölümsüzlüğü nefesine mal ederse ölüm onun yoldaşı olur. "Vakdi belirlenmiş bir yazıdır o" (3/145). Her kim nefisini yaratıcı zannederse, bir gün nefisini ölüme susar bulur. "Ölüm her yandan üstüne gelecek de bir türlü ölemeyecek" (İbrahim 14/17) Tevhid sırrına ermeyenler ve yaşamın beşerî varlıklarından kaynaklandığını vehmedenler "bu dünyada kör, âhirette kördür" (İsra 17/72). Hakk'ın tecellisindeki cemâle kendinde şahid olmayan insan onu, dışarıdaki sûretlerde arar. Nitekim, Hz. Yusuf'un (a.s.) sûretinde, Hakk'ın nûru cemâlini görünce şaşırانlar, ellerini kestiklerini farkına varmadılar. "Onu görünce öyle büyütüp yücelttiler ki kendi ellerini doğradılar" (12/31). Varlığın hakikatından bihaber insan, insan-ı kâmilî insanüstü bir varlık zanneder. Oysa tevhid sırrını müdrik her ferd tevâzu ve

içtenlikle herkese dosttur; ahlâkı evrensel olup, gönlünde hakkânî sıfatlar nûru bulunur. Desturu ise, “hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi Allah içindir” (En’âm 6/162). Gözlerdeki güven ve yüzlerdeki aydınlık ‘sekinet’ nûrunun yansımasıdır. Bil ki ‘sekinet’ (huzur ve sükûn) Hakk Teâlâ’nın gönüllere indirdiği rahmet nûrudur. Onunla kalblere güven ve emniyet gelir. Sekînet, bazen genel olarak îman eden bir topluluğa iner, “inanınların üzerine sekînet indirmiştir” (Tevbe 9/26) yüce ayetinde bildirildiği gibi. Bazen de özel olarak Hakk’ın seçtiği kulun gönlüne iner; “Allah, ona sekineti indirdi” (9/40). Hem dünyevî hem de uhrevî benliklerinden arındırılmış kulların üzerine huzur ve güvenin inmesi, Hakk’ın onlara olan muhabbet ve rahmetinin delilidir.

Sekînetin Tevbe Suresinde iki kez tekrarlanmasındaki hikmet, tevbeyle arınmanın zâhîr ve bâtın boyutlarında yapılacağına işarettir. Kalıcı huzur ve güven vücûddan bütünüyle arınmaktadır. Subhan Allah doğrusunu bilir. Fetih Sûresinde ise sekînet üç kez tekrarlanmıştır; ilki, îmanın pekiştirilmesine yöneliktir; “İmânlarını kat kat artırırsınlar diye müminlerin kalblerine sekîneti indiren O’dur.” (Fetih 48/4) İkincisi, Rıdvan biatıyla Hakk’dan ve yaşayacakları her şeyden razı olduğuna söz veren kulların kalblerine inen sekînetin ihsân edilmesidir ki, onunla hem içte hem de her mücadelede Fethi karibe erişirler; “Allah, o müminlerden razı olmuş, kalblerindeki içtenliği bilip, onlara sekîneti indirerek pek yakın bir fethin mazharı kılmıştır” (48/18). Ölmeden önce benlikten ölenler için huzur ve sükûnet en yüce bir nimettir. Sonuncu ayette ise, sakınıp, korunmayı ve tevhide olan şahadetlerini ifade eden takva kelimesinin, mânâ ve ruhuyla tahakkuk etmiş edeb ve irfan ehlini; sırâ lâıyk ve ehil ferdler olarak belirmesidir. Onlar, Feth-i Mübiyn olan Zâtî tecellînin mazharıdır; “Allah, Resûlüne ve müminlere sekîneti indirdi. Onların takvayla tahakkuk etmelerini sağladı. Onlar buna lâıyk ve ehil kimselerdi.” (48/26)

Ey aziz! Her kim izâfî benliğine tevbe edip Hakk’ın Mutlak Varlığına takvayla tanıklık ederse sekînetin mazharı olur. Kalıcı huzur, güven ve sükûnet Hakk’ın tecellîsine şâhidlik eden ferdler içindir; izâfî benliğine varlık vehmedip nefsine ebediliği lâıyk görenler için değil! Sekîneti kendi dışlarında sananlar onu şekil, sûret ve mekanlarda ararlar. Bil ki sekînet nûru kişiyi mâsivânın vesvesesinden arındırıp gönlü, Hakk’ın tecellîsi ve dini üzerine sabit kılar. “Ey kalblerin ve gözlerin yöneticisi olan Rabbim gönlümü dinin ve tecellîn üzerine sabit eyle.” (Ya mukallibel kulüb vel ebsâr sebbit kulubenâ alâ dinike)

Ey dost! Fetih, Hakk nûrunun benlik gölgesini feth etmesidir; “Onu nasıl da ağır ağır kendimize çekip almaktayız” (Furkân 25/46). Gölgenin sûrete bürünümü nûr iledir, güneş ile değil; “güneşi ona delil kıldık” (Furkân 25/45) Ruh, özbenlikteki tecellînin delildir. O halde her sûrete aldanma meğer ki o, Sûret-i Hakk olsun! Hakk’ın dışında bir mevcud yok ki O, kendi Zâtının gayrıyla bilinip tanınmış olsun! Hakk’ı gören göz, Hakk’ın gayrı olsun! Kulunu sevdiğinde Hakk Teâlâ, kulunun gören gözü olur. Gören ve görülenin tevhidinde, Hakk’ın gayrı ne bulunur? Kalıcı huzur ve güvene Hakk nûruna kavuşunca erişilir. Bütün hâller hamd ve rızânın anlamı o zaman özümseir. Ârifin tedbiri Allah’a tevekkülüdür; “De ki bana Allah yeter” (38/39) sırrı, özbenliğin sesinden sessizce yükselir. Vehimlerdeki izâfî benlik putu gizli şirk ve zulmetin kendisidir. İmânın hakikatı kalblere girmediği halde îman ettiğini zannedenler, imânın taklidinde kalırlar; “Siz îman etmediniz ancak islama girdik deyin. İman henüz kalblerinize yerleşmedi” (Hucurât 49/14). Nitekim telaş ve huzursuzluk, suizan ve kuruntu sen-ben uzantılarının hepsi, gölgenin debelenmeleridir. Hakk Teâlâ dilerse nefisleri arındırarak onları huzura erdirir; “Görmez misin Rabbın gölgeyi nesil uzatmaktadır? Dilese idi onu elbet sâkîn de kılardı.” (25/45)

Ey aziz! İnsanın mânâ ve ruhu Rahmânî nefesle dirlik kazanır. “Onu tesviye edip, içine ruhumdan üflediğim zaman secdeye kapanın.” (Sâd 38/72) yüce ayeti insanın ruhundaki

rahmete işaret eder. Çamurdan yaratıldığı beşerî âlemden Hakk'ın nûruyla miraç eden âdemoğlu zulmetten aydınlığa, mâsivâ uykusundan özün farkındalığına kavuşur; “Allah, dilediği kimseyi nûruna eriştirir” (Nûr 24/35). Bireyin hakkânî sıfatlarla Hakk nûruna boyanması Rabbanî fetihle mümkün olur. Bu lütfâ, olumsuz zan ve duygularından arındırılan akıl ve gönül ehli kavuşur. Buna mukabil, “kötü duygularını kendisine ilâh edineni gördün mü?” ikazı, taklit ehline uyarıdır. (25/43)

Hakk nûruyla fethedilen insanî cevher Feth-i karible kendinden geçer, Feth-i Mübiyn'le kudsî ruhun bekâ sırrından haz ve tad alır.

Bilgisi ve ameliyle kibirli benlik gölgesine daldığından tecellî sırrını göremez. Hakk'ın emrine itaat etmez. “Yalnızca iblis secde etmedi” (38/74); iddasından ve görsel varlığından vazgeçmedi. Bilmez ki o, tevhid nûru insan-ı kâmilin sadrındadır, teninde değil! “Göğsün genişletilmesi” (94/1), benlikten arındırılan gönle ve Rahmânî nefesin tahakkuk ettiği mazhariyete işaret eder.

Her gönle hitab eden gönül insan-ı kâmilin gönlüdür.
Her söze mânâ katan ilim ehl-i irfanın ilmidir.

O halde her gönle huzur veren ilim al; zihne huzursuzluk veren bilgiden uzak dur. Asıl olan şekil değil velâkin mânâdır. Ezan, davet; Kur'an, şifadır. “Beli büken yük” (94/2-3) vehimlerdeki varlık iddiasıdır. Sanal kimliğin kısılacından kurtulan ruh, hakikat semâsının sonsuz ve sınırsız boşluğunda inşirâh içinde yol alır. Yol da yolcu da Zâtın kendisidir. Bil ki zât cenneti zâtî tecellîdir. Hakk tecellî edince Hakk'ın gayrı her âlem yok olur. Cüzinin küllî deryasında eridiği bir mazhariyette yokluğun varlığı tanınması hakk olur. Sen-ben farklılığının ortadan kalkmasıdır vuslat kapısı. Hakikat semâsındaki yolculukda nefis ruha itaat ederse kabuk değiştirir gibi sıfat değiştirir. Nefsanî sıfatlardan Rahmânî ahlâka yönelir; halk ve sûretler âleminin çokluk görüntüsünden, Emr âleminin Teklik bilincine erişir. “De ki ruh Rabbımın emr'indendir.” (İsra 17/85)

Ey dost! Zâtî tecellîye mazhar her insan yaşayan Kur'andır. Yazılı olan imam-ı mübiyn Kur'anı kerimdir. Hakk yolunun rehberi olan Resulullah Efendimiz (s.a.v.) Zât-ı Hakk nûru sıfatıyla her asırdaki müçtehidin sadrındaki nûrul envardır. Duası makbuldür. “Senin duan onlar hakkında sükûna vesiledir” (9/103) Her kim Resulullahın (s.a.v.) işaretlerini takib edip, sünnetine uyarsa, sekînet nûru olan ilâhî huzur ve güveni kalbinde, efendimizin duasını özünde bulur.

Ey dost! Kimi canlar ibadetten maksadın Hakk Teâlâ olduğunu unuttular, ibadetin maksat olduğunu sandılar.

Hakk'a vuslatın mânâ ve ruhta olduğunu unuttular, onu tende, cisimde aradılar; kulluk örtüsünün edeb ve takva olduğunu unuttular, kalbin selâmetini kılık kıyafette aradılar.

Şeriat ırmağının şekil ve biçim sularında kulaç atanlar, hakikatın sonsuz ve sınırsız muhabbet ve hikmet deryasına dalamadılar. Hakk'ın cemâlini âhirette arayanlar her mevcudiyette Hakk'ın tecellîsini müşahade edenler için âhiretin dünyayla bütünleştiğini göremediler; “Ayetlerimi görmeğe gözleri perdeli olup, hakikatı duymaya tahammül edemeyenleri yüzyüze getiririz cehennemle” ayetini göremediler (Kehf 18/100-101). Bil ki o cehennem iddia ehli benliğin kendi yüzüdür. Ey sevgili, Hakk'ın ayeti sensin!

Kalblerdeki katılık, gözlerdeki karanlığın müsebbibidir; “kalblerde nifak ve şüphe gibi marazî bir hastalık bulunanlar ve katı kalbliler için şeytanın ilka edeceği şey onlar için fitne vesilesidir” (Hac 22/53). Nitekim özbenliklerindeki ayeti göremeyenler “Hakktan uzak ikilik içindedirler” (22/53). Temennî ve dileklere beşerî arzuların katılması şeytanî katkıdır. “Senden evvel ne bir Resûl ve Nebi göndermedik ki, bir temennide bulunduğunda şeytan, onun niyetine katkıda bulunmaya kalkışmasın. Ne var ki Allah, şeytanın ilkasını iptal eder” (Hac 22/52) Ya Hakk’a değil de, kendi aklına ve amellerine tevekkül eden nefsin, şeytanı ilkasını kim iptal eder?

Bil ki ilka, cemal ve celal sıfatlardan zuhur edip, Rahmânî ve şeytanî olarak nitelenen iki yönlü akımdır.

Rahmânî ilka, Hakk’ın katından gelen vahiy ve ilham olarak kalblere yerleşen bir kelâm olabileceği gibi, “zira biz senin üzerine ağır bir söz ilka edeceğiz” (Müzemmil 73/5), ayetinde bildirildiği gibi, sûrete bürünmüş ruhanî bir kelime de olabilir; “Meryem oğlu İsa, Allah’ın Resûlü ve Meryem’e ilka eylediği kelimesidir ki o, O’ndan gelen bir ruhtur” (Nisâ 4/171). Hakk’ın sıfatı olan kelâm Hakk’ın Zâtından gayrı değildir. Zira, O’nu zikreden, O’nun gayrı değildir. Kur’an gibi, Muhammed Mustafa (s.a.v.) gibi, İsa (a.s.) gibi. Şu halde Hakk’ın kelâmı olup, kendi sâfiyetini koruyan her şey O’nun ayetidir. Rahmânî ilka, tevhid bilinci içinde Mutlak Varlığın tekliğini hatırlayıp, Hakk’ı zikre dalmaktır. Kulluk örtüsüyle örtünüp, “ey örtünen” (73/1), ayetinde gösterildiği gibi gaflet uykusundan kalkıp, ikilikten arınarak özbenlikteki tecellîyi müşahadedir. “Geceleyin kalkıp kıyam et” emrinde mânânın özünü bozmadan, şekil ve biçimde kalmadan O’nun kelâmını okumaya, “Kur’anı tane tane oku”maya (73/2-3-4) davettir.

Şeytanî ilka ise, benliği ikiliğe ve kibre taşır; beşerî ihtirasları taşıdığı gibi, ruhanî şehvetleri de içinde barındırır. Şeytanî ilka, senlik-benlik davası güdenler için nefsin çalımıdır.

Hakk’ın katından gelen ilham kalblere inerken, şeytanî ilka, kalblerinde fesat bulunan, herkesi küçümseyip kibriyle mağrur olanların; taklitçi dincilerin ve taklitçi inkârcıların nefsanîyetlerine hitâb eder.

Ey aziz! Ölmeden önce ölmek mânen dünyaya karşı ölmektir velâkin toplumsal sorumluluklardan kaçmak değildir. Emrolunduğu üzere dosdoğru olmak her türlü aşırılıktan kaçınarak, ikilik ve benlikten tevbe etmeyi icab ettirir. “Onun için seninle beraber tevbe edenlerle birlikte emr olunduğun gibi dosdoğru ol.” (Hûd 11/112)

Emr âleminden gelen her benlik ahsen-i takvim kıvamında doğrudur. Dosdoğruluğu, ilâhî ahlâkla ahlâklanarak ve Hakk’ın kelâmını zikretmek sûretiyle, O’nu, O’ndan duyan bir kul olarak bulur.

Ey dost! Emr âleminden halk âlemine iniş ve halk âleminden âlem-i melekût olan emr âlemine yükseliş karşılıklıdır. Hakk’ın tecellisi her âlemi mümkün kılar. “O gecede Rabblarının izniyle melekler ve Ruh her oluş için iner” (Kadr 97/4); “Melekler ve Ruh oraya miktarı elli bin yıl olan (tecellî) gününde yükselir.” (Meâric 70/4)

Îlâhî isim ve sıfatlar kendi mazharlarını izhâr edecek sûretlere bürünerek ol emrinin hükmünü yerine getirmek üzere zuhur ederler.

Âlem-i mânâdan unsur ve sûretler âlemine intikal eden insanî nefis, varlık mertebelerinde bitkisel, hayvanî ve hakkânî ruhun sıfatlarıyla tahakkuk eder. Mutlak Varlık olan Allah

Teâlâ'nın yokluğu, kendi tecellisi olan Rahmânî nefesle teşrifi onu varlığa kavuşturması içindir ki, zikrin hakîkatı budur.

Melekûtadaki sâfiyetini koruyan nefsin, tevhid bilincindeki Sûret-i Hakk olan insan-ı kâmilin mertebesi, Ahsen-i Takvim; kendi hakikatından uzak düşmüş benliğin ikilik çukuru ise, Esfel-i Sâfilîn'dir. Kişi, içtiği suyun kaynağına ne kadar yakınsa, tattığının niteliği de o kadar saf ve berrak olur. Özdeki hakîkate ne kadar yakınsa insan, karşısındakilerden yansıyan mânâlar da kendi zâtını bulur. Suyun kaynağını gönül şadırvanında bulur.

Kişilikten ve zanlardaki görsel kimlikten arınmadan, farklılık ve başkalık çukuru olan ikilik âleminden çıkış mümkün olmaz. İlmi ve makamı ne olursa olsun, tevhid nûrunda kar gibi erimeyen benlik hakikat ehli değildir. Her âlemde nefesine payeler arayan nefis, kendi zâtından haberdar değildir.

Kadîr ve miracın gerçekleştiği zaman boyutunun 'gece' olarak bildirilmesi, şekil ve sûretlerin görünümünden kaybolduğu 'yokluğu' sembolize etmeleri yönünden dikkatleri oraya çeker; "Bir gece, ayetlerimizden bir kısmını göstermek üzere kulunu Mescid-i Haram'dan, (zâhîrdeki varlığından) çevresini mubarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya (tecellî nûrlarını tanıklığa) yürüten Subhan Allah, noksan sıfatlardan münezzehdir." (İsra 17/1) Sıfatdan zâta yükseliş, ol emrinin bâtinî hikmetlerini de müşahedeyi elzem kılar. Kişilikten ve ikilikten arınan insan, izâfî benliğin yokluğundan özdeki sırra erip, Kur'anın mazharı, ve varlığın maksadı olur. Zâtındaki Hakk'ın tecellisine şâhid olmak üzere ruhunun miracına mazhar olur. "Yükselme derecelerinin ve mertebelerinin sahibi Allah'tır" (Meâric 70/3). Nitekim Ramazanın mânâ ve maksadı da nefsinin açlık ve yoklukla terbiye eden idrak sahibinin şükür ve hamdın mânâsına ermesidir.

Tevhid ehli bilir ki Kur'anı Kerim'in "kadr gecesinde" nüzûlü, Hakk'ın zikrinin değerinin ve anlamının bilinmesidir. Kur'an'ın kadri, canlı zikir olan O'nun Resûlu Muhammed Mustafa'nın (s.a.v.) rahmet vesilesi olduğunun idrak edilmesidir. "O, kendilerine ilim verilenlerin sinelerindedir." (Ankebût 29/49)

Ey aziz! Hakk'ın halkla nüzûlü, halkın Hakk'a miracıdır. Hakk'ın ayetlerinin zuhuru nüzûl, Hakk'ı zikir ise miraçtır. O halde en yüce ibadet, zikirdir. "Allah'ı zikir elbette ibadetlerin en büyüğüdür" (Ankebût 29/45). Miracın hakîkatı, Allah'ı anarak, Allah'ta yok olanın, Allah'ı Allah'la Allah'ta bulmasıdır. "Kalbler ancak Allah'ı zikretmekle huzur bulur" (Ra'd 13/28) Nefsi sâfiyeden (ahsen-i takvim) emmare nefse (esfel-i sâfilîn) inen ruhanî cevher yaşam programlarında manevi evrimler geçirerek aslî vatani olan melekûta olan yükselişini tamamlar. İkilikte kaldığı müddetçe huzursuz, yokluğunun 'gecenin' farkına vardığı an 'Gece huzur ve selamet doludur'. Ta fecrin doğuşuna kadar.' (Kadr 97/5); Zâtındaki Hakk nûru, Nûrul envara ebediyen kavuşuncaya kadar.

Ey dost! Her insan hakkı kendi kemâline göre müşahade eder. Şâhid olan için idrâk ettiği mânâ ne ise, görüp îman ettiği hakikat de odur. Bil ki her ârif ilhamını Mutlak Sevgiliden alır. Başgözü, gönül gözünün perdesi; âhiretin perdesi, dünyadır. Sûret, nûrun örtüsü; isimle sıfat, Zâtın örtüsüdür. Nûru gören göz sûrete aldanmaz; Hakk'ı gören göz gayrına bakmaz. Sevgili, Sevgilinin gözüyle görülür. Sevgilinin nûruna boyanan kul O'nun sıfatlarında O'nun Zâtını bulur.

Ey can! Tevhid ehli miracını kalble yapar. Kalbin, beşerî sıfatlar kanından yıkanması gönül gözüyle müşahadenin gerçekleşmesi içindir. Nitekim "yeryüzünün mescid kılınması", Rabbının tecellisine şâhid olanlar içindir. Nefsanî sıfatlardan soyunan kul için "toprak temiz

kılınır”; karışık su, arısuya dönüştürülür. Bu sırra nail olmak üzere mânâda yol alan kullara, ikiliği sembolize eden “nalınlarını çıkarması” tavsiye olunur. Zira, ahadiyet sırrına eren kâmil için her yer Hakk’ın vechinin görüldüğü “kutsal vadi”dir. (Tâhâ 20/12)

Kadir gecesinin hikmetini tek bir geceye indirgeyenler, Kur’anın mânâ ve sırrını da kendi idrak kaplarıyla sınırlı olduğuna vehmedenlerdir. Hiç idrak küpüne umman sığar mı?

Bil ki, İncil de, Tevrat da Kur’andan sayılır. Zira hepsi de Hakk’ın kelâmı ve hidâyet edici Rabbanî nûrudur; “Andolsun Biz Musa ve Haruna, takva sahipleri için bir nûr, bir öğüt ve Furkân’ı verdik” (Enbiyâ 21/48); “Biz Musa’ya kitabı verdik ve İsrailoğullarına bu kitabı bir hidâyet rehberi kıldık.” (İsra 17/2)

Tevhidi değil velâkin ikilik âlemindeki sanal farklılığı önemseyip, başkalığı yaşamakta ısrar edenler, Hakk’ın tecellisini zan ve vehimleri içinde sınırlandırıp özü görmeyi reddederler.

Bil ki ruhbanîyet dinin fitnesidir.

Herkes birbirlerinin kusurlarını düzeltmeğe çalışacaklarına, kendi noksanlarını düzeltseler toplum kusursuz olurdu. Bir başkasının noksanına bakan kimse kendi noksanını görmez olur. Oysa Hakk’ın hidâyet rehberi olan Furkân gönüllerdeki Rabbanî nûr olan ilâhî nefesdir. Kul onunla, Hakk ve bâtili ayırdedip rüşdüne erer. “Andolsun Biz İbrahim’e daha önce rüşdünü vermiştik.” (Enbiyâ 21/51).

Ey aziz! Namazın edâsı ve zekat, geçmiş toplumlar için de emredilmişti; “kendilerine hayırlı amellerde bulunmayı, namazı edâyı, zekatı vermeyi vahyettik.” (Enbiyâ 21/73)

Tevhid ehli gözünde cümle insanlık âlemi, ayırım yapmaksızın tek bir topluluktur. “Şüphe yok ki (bütün peygamberler ve onlara îman edenler) bir tek ümmet olarak sizin ümmetinizdir” (Enbiyâ 21/92). Şu halde Hakk’ın açık seçik ayetlerine rağmen ayırım yapanlar kimlerdir? Her toplumda kendilerini yetkili ilân edip, Allah’ın dinindeki birliği bozmağa çalışanlar kimlerdir? “Kendi aralarında din işlerinin birliğini bozdular” (Enbiyâ 21/93) yüce ayeti kimin içindir? İnsanlar arasında din sedleri kuranlar kimlerdir? Hakk’ın kitab’ını okuyup da, “O’nun sözünü anlayabilecek ruhanî bi-hâl ve olgunlukta olmayanlar” kimlerdir? (Kehf 18/93) Nihayet, Ye’cuc ve Me’cuc sedleri açıldığı zaman kibir “dağlarından” ve farklılık “tepelerinden” süratle inenler, ayrımcılar kimlerdir?” (Enbiyâ 21/96) Rahmânî nefesle kendilerine bekâ sırrı verilen has kullar, kimlerdir? Karşılığını Allah’tan başka hiç kimseden talep etmeden, dinini geçim vesilesi kılmadan, Allah için kul olan salîhler kimlerdir? “Andolsun, zikirden sonra Zebur’da da; ‘yeryüzüne sâlih kullarım vâris olacaktır’ diye yazmıştık” (Enbiyâ 21/105) yüce ayetine mazhar olanlar kimlerdir?

Ey dost! Hakk’ın hikmetini kimi ilminde taşır, kimi gönlünde; nefsinden geçenin hüviyetini Hakk Teâlâ kendi zâtında taşır. Ârifin varlığı onun kulluğudur. Kendilerindeki değeri göstermek üzere halka ayna olan selîm kalb Hakk’ın rahmetidir.

Rahmetin mazharı olan gönül, gazabın fevkindedir. O halde her varlığı kucaklamak ârifin şeriatıdır. Şirk-i hafiden arınmış gönül “kalb-i selîmdir” (Şuarâ 26/89). Bil ki îman da, inkâr da kalbde gerçekleşir; zikir de öyle. Kemâliyle zikrullahı ne dil, ne fikir velâkin şirkten arınmış kalb edâ eyler. Zikir, nefse yönelik olduğu takdirde aczin ve fakrın, Hakk’ı hatırlamağa yönelik olduğu takdirde güç ve kuvvetin Allah’a ait olduğunun bilinmesidir. Tevhid evine kendi zanlarıyla yönelenler değil, aklın ve gönlün özüne erenler ‘ülül’elbâb’ için

geçit vardır; “İşte bunda aklı ve gönlü bütünler (ülül’elbâb) için ibret vardır” (Zümer 39/21) yüce ayetince bildirilmiştir.

Ahadiyet güneşi doğduğunda kesret yıldızları görünümünden kaybolur. Feth-i karîb’de kul zâhir, Hakk bâtındır. Velâkin Feth-i Mübiyn’de Hakk zâhir, kul bâtındır. Kabe kavseyn’de kul zâhir, Rabbâtındır. Ev edna’da Rabzâhir, kul bâtındır. Sıfat tecellisinde kul zâhir, Hakk bâtındır. Zâtî tecellide Hakk zâhir, kul bâtındır. Şeriat zâhir, hakikat bâtındır. Ümmül kitâbdan akıp gelen mânâ ve sırlar bâtın, kitab’ul fussiletde misale bürünen ayetler zâhirdir. Âlemdeki her misal ibret içindir; “ancak gönül ve akıl sahibi ülül’elbâb düşünüp ibret alır.” (Bakara 2/269)

Ey aziz! Her kul kendinde tecellî eden esmâ ile ibrete vesile olur. Nefsi ikiliğe götüren her şey gizli şirkidir. Gönlün tevhid evinde Allahtan başka ne varsa şirk-i hafî odur; “Bazı kimselerin ibretleri hoşnud oldukları hayra bağlıdır” (Hacc 22/11). O hayr ve sebep, ister mal ve evlat beklentisi olsun, isterse edâ edilen ibadetler olsun veya sağlık ve afiyete yönelik bir murad olarak kalbe yerleşmiş olsun, şirk sebebidir. Zira gönüllerdeki huzur ve tatminkarlık, Zât-ı Hakk’dan gayrı bir vesileye bağlı olduğu zaman, muradın zıddı gerçekleştiğinde, şirk ehli “dinden yüz çevirirler” (22/11). Onlar kalıcı huzur ve selâmetin, kendilerinden uzaklaşmakla yakınlaştırıldığını farkında değildirler; “Cennet, takva sahiplerine yakınlaştırılır” (Şuarâ 26/90). Ey dost! İkilik evi çatışma ve huzursuzluk, tevhid evi huzur ve barıştır. İçinde benlik barındıran hiçbir hâl kişiyi, sükûnete ve sekinete erdiremez. Meğer ki, cüzî irâde zerresi, küllî irâde deryasında eriyip kaybolsun; görsel benliğin yerini, Mutlak Varlığın hüviyeti alsın.

Tevhid bilinci zıtlaşmayı ve husumeti kabul etmez. Hakkı yaşamak varken, çekişmek niye? Aşkı yaşamak varken, zıtlaşmak niye? Farkındalık, neyin ne hâlde olduğunu bilmektir, hâlin hakîkatın kibirle örtmek değil?

Kiminin bilgisi kendine yük olur, kiminin kını hakkı görmesine engel olur, “indirilenin hakk olduğunu bilen kimse, hakkı görmeyen kör gibi olur mu? Bunu ancak, hatırlayan ülül’elbab anlar.” (Râ’d 13/19)

Hakk’ın muradına, kendi muradını şart koşturmamaktadır rızâ! Tecellînin niteliği O’nun muradı olan kûn emrinde gizlidir. Haddi aşan uyarılır. Ehl-i irfân öğüt alır. Kalb-i selîm ile akl-ı selîm’in bütünlüğüdür ülül’elbâb. “Bu kitab kendisiyle uyarılıp, O’nun ancak tek Varlık olduğunu bilmeleri ve ülül’elbâb’ın düşünüp, ondan öğüt alması için gönderilen bir bildiridir.” (İbrahim 14/52)

Kimileri husumete ve çatışmaya imamlık yapar, kimileri kibir ve ucubete; Hakk’ı her işinde kendine vekil edinenin mürşidliğini ve rehberliğini Zât-ı Hakk yapar.

Ey dost! “İnsanlar içinde öyleleri vardır ki; Allah hakkında bir bilgiye dayanmadan, bir rehber ve aydınlatıcı bir kitâbı olmadan, sırf saptırmak için kibir ve azametle Allah hakkında tartışmaya kalkar” (Hacc 22/8-9). Bil ki aydınlatıcı kitâb ve rehber her devirdeki sûret-i Hakk olan insan-ı kâmilidir. Hanîf dini, temsil ettiğine inanılan, yücelikler peşinden koşturan nice ölümlüler vardır ki kâmil değildir. Nefsinden “pâk olan ile napâk olan bir değildir. Ey aklı ve gönlü selîm ülül’elbâb, Allah’tan sakının ki (benlikten) felah bulasınız”. (Mâide 5/100). İsim ve sıfatlarıyla tecellî eden Mutlak Varlık O’dur. Nefsinizde tecellî eden esmâ ile benliğinize varlık biçerek özün sâfiyetini kirletmeyin. Benlikten felah bulmak için “Peygamberlerin ve geçmişteki toplumların hikâyelerinde ülül’elbâb için ibretler vardır.” (Yûsuf 12/111)

Ey aziz! Kimi minarelerden âlem beni duysun makamından feryadlar duyulur; benlikten geçenin sırrından ezan-ı Muhammedî okunur. ‘Ben’den sakınılması hususunda ciddi uyarı vardır; “Benden (benlikten) sakının ey aklı ve gönlü selimler (ulûl’elbâb).” (Bakara 2/197)

Ey dost! Aklı selîm, kişisel çıkarların peşinde koşmayan, evrensel aklın hizmetinde olan akıldır. Kalb-i selîm ise, gizli şirk olan izâfî benlikten arınmış olarak Hakk’a teslim olan o gönüldür ki, ne bir kimseyi rahatsız eder, ne de bir kimseden rahatsız olur; her canı kendisi gibi görür. Bâtın ve zâhirin tecellîsindeki zıt mânâların birbirini takip etmesinde “göklerin ve yerin yaradılışında, gece ve gündüzün gelip gitmesinde ulûl’elbâb için ibretler vardır” (Âl-i İmrân 3/190). Hiçliğin bilincinde “geceleyin secde ederek”, Hakk’ın varlığı karşısında kendine bir kimlik vehmetmeden, Elifin ifade ettiği mânânın farkındalığında “ve kıyamda durarak ibadet eden”, evvel ve âhiri hakka terk ettiği için “âhiretten çekinip, Rabbinin rahmetini dileyen kimse”; benlik iddiasıyla Hakk’a şirk koşan kimse gibi midir? “De ki; hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Bunları ancak aklı ve gönlü selîm olan ulûl’elbâb idrâk eder” (Zümer 39/9) Hakk’ın kendi Zâtına seçip, akıl ve gönüllerinde kudsi Zâtından gayrına bakmayan ve kelâmında mânânın özüne erdirmesiyle ‘sözün en güzeline uyan, Allah’ın hidâyet ettikleri kimselerdir ulûl’elbâb’. (Zümer 39/17-18). O’nun tecellîsi olan varlıktaki ayetten müşahede eden, kelâmının şâhidleridir ulûl’elbâb; “Mubarek kitabı indirdik ki aklı ve gönlü selîm olanlar onun ayetlerini derinlemesine düşünerek öğüt alsınlar” (Sâd 38/29). Ey aziz! Hakk’ın tecellî ettiği hiçbir mazhariyet yoktur ki mubarek olmasın! Ne var ki tevhid sırrının farkında olan azın da azıdır. Mubarek kitabın miras bırakılması her çağda bir insan-ı kâmilin rehber ve öğüt veren bir misal olarak bulunmasıdır. Zira o, dostlara güven veren bir yoldaş ve yaşantısıyla bir öğüttür; “İsrailoğullarına, ulûl’elbâb için bir öğüt ve rehber olacak kitâbı miras bıraktık.” (Mü’min 40/54) Kulaktan duyma bilgilerle değil velâkin, îmanın hakikatını şeriat ve hakikat boyutlarıyla bizzat kendinde uygulayarak yaşayan mümin kullar olan ‘ulûl’elbâb’a göre, Hakk’ın gayrı hiçbir şey yoktur velâkin, Zâtının benzeri bir şey de yoktur. O’nun tecellîsindeki esmânın çeşitliliğine ve zenginliğine dalanların Zât-ı Hakk’ın kudsiyetinden gafil kalmamaları, Hakk’dan sakınmanın ruhudur; “Artık Allah’tan sakının ey îman etmiş ulûl’elbâb, Allah size bir uyarıcı indirmiştir.” (Talâk 65/10)

Hakkın hidâyetinde ve hikmet nûrlarıyla pâk olan insan-ı kâmil özbenliğinde hem vahdet hem de kesreti birler; “Tarafımızdan bir rahmet hem de aklı ve gönlü selîm ulûl’elbab için bir ibret olarak ona bütün ehlini ve beraberinde bir mislini bahsettik.” (Sâd 38/43) “Bütün ehli”nden kasıt onunla kulluk kemâlini paylaşanlar, “misliyle” ifade edilenler ise hakikatı aramak üzere aynı saf ve sünnetullahta kendisiyle buluşanlardır. Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Ey dost! Kalbiyle duymayan insan öğüt almaz. Hikmete dayanmayan bilgi irfan sayılmaz. Altın sarısına boyansa da toprak, yine topraktır; çamura bulanmış olsa da inci, yine incidir.

Canın içindeki canı bulmak için sen, senden geç!
Zâtının özündeki Zâta ermek için sen, benlikten geç!

İzâfî benlik kendinde bulduğu varlık ve güç kadar Hakk Teâlâ’dan sakınmak durumundadır; “Gücünüz kadar Allah’tan sakının. Her kim benliğinin doymazlığından korunursa nefsinden kurtulmuş olur.” (Tegâbün 64/16) Yani kendi benliğinize varlık vehmettiğiniz kadar Allah’tan sakının. Allah’tan sakınmak, Allah’ın esmâsıyla Allaha karşı gizli şirk içinde bulunmaktan kaçınmaktır. Kul odur ki, bütün varlığını Dost’a terk eder, Mescid-i Haramda Makam-ı İbrahim’e dahil olur; “orda apaçık ayetler, İbrahim’in makamı var. Oraya giren, emniyette olur.” (Âl-i İmrân 3/97) Kim gönül evine sığırsa orada Rabbinı bulur; o, artık Hakk’ın haremi olan tevhid evinde, hem gönül hem sır ve hem de ruhta O’nun koruması altındadır; “Şüphesiz indimizde ona kesin bir yakınlık ve âkibet güzelliği var.” (Sâd 38/25)

Ey aziz! Allahtan sakınmak, güzel ahlâk ile gerçekleşir. Bozuk ahlâktan güzel ahlâka, nefsanîyetten ruhanîyete, sıfatdan zâta hicret etmeyen kul, sakınmanın ruhundan mahrum kalır. Resulullah'ın (s.a.v.) ahlâkına uyan kişi Allah'ın ahlâkına sarılmış demektir; "Her kim Allah'a sarılıp tutunursa, muhakkak ki doğru yola iletilmiş olur." (Âl-i İmrân 3/101) Esmâ ül Hüsnâ nûruyla kucaklaşan can, Allah'ın sıfatlarıyla kucaklaşmış olur. Kim ki zıddını seçer, kendi nefesine zulmetmiş olur; "Takva sahipleri öfkelerini yutarlar ve insanları bağışlayıp, kucaklarlar. Allah da muhsinleri sever." (Âl-i İmrân 3/134); her canda hakkı görürcesine davrananları sever. Şu halde bireyin muhatablarına karşı ölçülü olması ve adalete dayanması, Allah Teâlâ'ya karşı ölçülü olması ve hakkânîyete dayanması demektir. Haksız ve yersiz söz söyleyenler, "Allah'ın adalet, ihsân ve yardımlaşmayı emrettiğinden" (Nahl 16/90) habersizdirler. Sünnetullahın özü güzel ahlâktır. Makbul olmayan her zıd davranış ise 'münker'dir. "Allah, fahşayı (çirkinliği) münkeri, haddi aşmayı (bağiy) yasaklar." (Nahl 16/90) Bil ki, benliği ortaya koyan her şey fahşa'dandır. Nefsiyle davranan insan kendine azâb hazırlar; "Haksızlıkla taşkınlık yapanlar ve insanlara zulmedenlere elim bir azâb vardır." (Şûrâ 42/42) Azâb, ruhu huzura kavuşturan Hakk nûrundan mahrumiyettir. Kim ki haksızlık ve ağır söz karşısındaki kızgınlığında öfkelerini yutar azâbdan kurtulmuş olur. Esmâ ül Hüsnâ ahlâkı dışındaki davranış sahipleri benlikleriyle başbaşa bırakılır; "Esmâ ül Hüsnâ Allah'ındır. O'nun isimlerinde zıddına yönelenleri bırakın." (A'raf 7/180)

Ey dost! Bil ki gusul etmenin hakîkatı çirkin ahlâktan ve benlikten arınmaktır. Güzel ahlâkı aramak ise insan-ı kâmilî bulmaktır. Hakikat suyu bulunmadığında, toprak misali kayıtsız, şartsız Rabba teslimiyet teyemmümün ruhudur; "suya gücünüz yetmezse o zaman toprakla teyemmüm edin" (Mâide 5/6). Yeryüzü cinsinden bir şeyle teyemmüm etmek tabiatın gösterdiği benliksiz sâfiyeti benimsemek demektir. "Yüzlere ve ellere mesh eylemek" (5/6), nefsinde ve fiillerdeki benlik tortusunu silip, temizlemektir. Her iddiadan soyunmak gizli şirkten arınmaktır; "Gusul edinceye kadar namaza yaklaşmayın." (Nisâ 4/43) Hakk'ın zikrinde eriyen benliğin zikri, Hakk'ın zikridir. Hakk'ın tasarrufunda kaybolanın tasarrufu, Hakk'ın tasarrufudur. Ey aziz! Kendine karşı insaflı ve saygılı olmayan insan hiç kimseye saygılı ve ölçülü davranmaz. Özbenliğinde ve herkesde Hakk'ın tecellîsine şahid olan can şefkâtli ve itinalı olur.

Güç ve kuvveti kendine bağlamayan gönül Sevgilinin sinesindedir. Bir insanın hakîkatı idrâk etmesine yardım etmek hakka yardım etmek gibidir; "Ey îman edenler Allah'ın yardımcılarınız" (Saf 61/14) Hakk'ın bağışladığı bir lütüfdan bir başkası için feragat etmek Hakk'a ödünç vermek gibidir; "Eğer Allah'a ödünç verirsiniz Allah, onu sizin için kat kat artırır ve sizi bağışlar." (Tegâbün 64/12)

Ey dost! Bir şeyi zâtıyla bilmek, o şeyi hakîkati itibariyle idrak etmek demektir. Bir şeyin değeri ise kendi zâtının dengi olan başka bir kıymetle ölçülür. "Kısasta hayat vardır" (Bakara 2/179) sırrının anlamı budur. Kendi hakîkatine müdrik olmayan her şey ölü gibidir. Zâtındaki sırta eren can hikmet suyuyla dirilir. 'Üliyl'elbâb' ki, aklîselîm ve kalbî selîm sahibi ferdlerdir, zâtlarındaki mukaddes tecellînin müdridirler. Bu nedenle izâfî benliklerinin esaretinden kurtulmuş hür kimselerdir; "Hüre hür, köleye köle, edilgene edilgen" in kısas olarak farz olmasındaki hikmet Hakk terazisindeki adaletin gereğidir. Güzelliğin (hüsnâ) kısası güzellik, kemâlâtın kısası kemâlâtdır. Nefsinin kölesi olanın görüp göreceği kendi benzeridir.

Altının ağırlığı kantarla değil hassas terazi ile ölçülür. Bil ki o hassas terazi insan-ı kâmilin gönlüdür. Noksan olanın noksanla münasebeti, kâmilin kâmil ile sohbeti sıfatlardaki benzerlik nedeniyledir. Zira, her can kendi zâtına benzer olanı sevip, seçer. Bir benzeri olmadan Zâtını, Zâtıyla bilen ancak Cenab-ı Hakk'tır. "O'nun benzeri bir şey yoktur." (Şûrâ 42/11) velâkin,

birbirlerinin benzerleriyle kesret âlemini yaratan da O'dur; "Size kendinizden eşler yaratmıştır."

Ey aziz! Hikmet, Hakk'ın Zât-ı Akdes nûrundan üflediği mubarek o nefestir ki, Hakk'ın sıfatları, kulun sıfatlarında zuhur ederek ruhunu ilimle kuvvetlendirir; "Meryemoğlu İsa'ya deliller verdik ve onu kutsal ruh ile kuvvetlendirdik" (Bakara 2/87) Hakk dostlarının derecelerindeki yükseliş de yine kudsi nefesledir, "bazılarını da derece derece yükseltmiştir" (2/253) yüce ayeti bu hikmeti bildirir. Gönlün ilim nûruyla yükseltilmesi kalbin sâfiyeti nedeniyledir. Her bilgi çıktığı kaynağın tadını ve kokusunu taşır. Beşerî sıfatlar kanından arınmış gönlün mânâ damarlarından akan nûr, misk i anber kokar. Hakk'a yakınlığın "sonu misktir, işte rağbet edenler buna rağbet etsinler" (Mutaffîfîn 83/26) Hakkânî hikmet ve semâî kitablardaki bâtinî mânâ ve sırrların öğrenimi, kutsî Ruhun kuldaki tasarrufuyla gerçekleşir; "Hani seni Mukaddes Ruhla destekleyip, sana kitabı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretmiştim" (Mâide 5/110) Kezâ inancın güç ve kuvvet kazanması (yakîn nûru) ve hakikat yolunu gösteren bir ışık olması hikmetin, bir rahmet ve ferahlatıcı bir müjde olarak nûzulu nedeniyledir. "De ki; onu, Ruhul kudüsî îman edenlere güç vermek ve doğru yola iletip onlara müjde vermek için Rabbin katından hakk olarak indirdi." (Nahl 16/102)

Ey aziz! Kul, kendinde tecellî eden Rabbinı görmez velâkin O'nun tecellisinin şahidi olur. Gölgenin güneşi görmesi mümkün değildir. Zira, zâhirde görülen her şey kendi benzeri olan bir yaratık olup, dualitenin bizzat kendisidir. Nitekim "Benden sakının" (2/297) ayetinin özünde, kulun özbenliğinde tecellî eden Rububiyet mertebesinde sakınılması ikâzı vardır. Benlik dağı, Rabbin tecellîsiyle darmadağın olur; "Gözler O'nu göremez." (En'âm 6/103)

Bil ki her mânâ gönlün bâtınında mevcuttur. Dile geldiğinde bâtın zuhur etmiş olur. Kulun sorumluluğu budur. Akıl ise, neyle faalsa ilgilendiği şey ile dolu ve kısıtlıdır. Cûzî irâde, küllî irâdenin yansıdığı aynadan başka bir şey değildir. Nefsaniyet buğusundan ne kadar arınıp cilâlanmışsa yansıttığı mânâ ve hakikat da o kadar net olur. Bu nedenle Hakk'ın emri bildirilmeden ârif eyleme geçmez zira onun irâdesi, O'nun irâdesine bağlıdır. Fiillerinden fenâya ermek sûretiyle Hakk'ın irâdesinde kaybolanın fiili Hakk'ın fiilidir. Hakk'ıyla işiten ve gören O'dur, "seslerini kısanlar, şüphesiz Allah'ın, kalblerini takva ile imtihan ettiği kimselerdir" (Hucurât 49/3) Takva ehli odur ki, Hakk'ın muradı karşısında kendi muradını öne sürmez; Hakk'ın irâdesi karşısına kendi irâdesini çıkarmaz. Fâninin, Bâki huzurunda hangi varlığı olsun ki sesi yükselsin! Gönlündeki her nefes O'nun için ve O'ndansa orada O'nun gayrı ne bulunsun!

Ey dost! Zıtlar âleminde her sûret bir misaldir kendi fitratına; kiminin fitratı nârın mazharı Ebu Leheb, kimininki, nûrun mazharı Muhammed (s.a.v.) olur. Aldığı nefesi geri veremeyen canlı ölür. Nefsini Hakk'a iade etmeyen insan tende diri gibi görünse de mânâda ölüdür.

Rahmândan gayrı hiçbir mevcudiyetin bulunmadığı nefes Rahmânî nefestir. Yaşamın bizâtihi kendisi ibadettir. Kalbler O'nun gayrı neyle meşgul olup avunuyorsa, o nefes saf ve bâkir değildir.

Kim ki nefesini Rahmân'a verir, Rahma'nın nefesini kendinde bulur.
Kim ki gönlünü Allah'a verir, Allah'ı bizzat kendi gönlünde bulur.

Kendini tanıyan için bazen zorluk, bazen kolaylık vardır. Hakk'a teslim olan kul için her zorluk kolaylık olur. Yok için, ne zorluk ne de kolaylık vardır. Kendini kucaklayan, Allah'ı kucaklamış olur. Bil ki hikmet Allah'a aittir. Onu kime hibe eyleirse ona ancak lütûf ve hayrda bulunmuş olur; "Lütûf Allah'ın elindedir, onu dilediğine verir" (Hadîd 57/29) Rahmânî

tecellî, hikmet ve velâyet nûrunun zuhûruyla varlığı mümtaz kılar. Faydasız bilgi gibi elmasın aldatıcı parlaklığına aldanma! Onun fitratı kömür fitratı olup, elmasın zâtî kömür dumanı gibi zehirlidir. İlim ve irfanı kendi benliklerine atfedenler, aldatıcı zanlarının ucûbet dikenini hikmet incisi sanırlar; “Gerçeği nefislerinde yakînen buldukları halde kibirlerinin zulmuyla Hakk’ı inkâr ettiler” (Neml 27/14) Suizann, gerçeğin saptırılmasıdır. Oysa mümin müminin dostudur. Dostların sözünde ve niyetinde fesad aramak nefsanîyet ateşine odun taşımak gibidir. Suizanlar fitne ve fesad ateşinin delilidir. Kibirinin ibadeti dahi fayda vermeyen kazanç hükmündedir; “Malı ve kazandıkları fayda vermedi” (Tebbet 111/2) yüce ayeti bu hikmeti bildirir. Ateşin mazharı bir semboldür Ebu Leheb, kibrini ve zulmünü nefesine eş edinen; “o, alevli bir ateşte yanacak” (111/3) O ateş, öfke ve hased, riyâ ve eziyet Ebu Leheb ahlâkıdaki bencilliğin nitelikleridir. Kimi insan şeytanî vasıfları taşıyarak nefsinin uzaklaştırır; kiminin benlik iddiası taşlanası ibret mahallî olur. “Ebu Leheb’in iki elinin kuruması” (111/1), küfür ve nifak fiillerinin akibetine yönelik hükmün beyanıdır. ‘Tebbe’, kişisel çıkarlar uğruna kişiyi zarar ve ziyana uğratan öyle bir kibirdir ki, kişi, kendi elleri olan amelleriyle nefsinin boynuna azab urganını geçirmiş olur; “Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın” (Bakara 2/195) yüce ayetince bildirildiği gibi. Dava ehlinin, tevhid deryasında erimeyen benliği alevli şirk ateşi gibidir. Ebu Lehebin karısı, emmare nefsin simgesi olup, kendine ve âleme eziyet etmekten yorulmadan, nifak ve gazab odunlarını ateşe taşıyan hammal gibidir; “odun hammalı olarak, boynunda hurma lifinden bir urgan olduğu halde” (111/4-5) Bâtıl amelleri ve suizanları, ucûbet urganına atılan düğümler gibidir. ‘Tebbe’nin ‘tebâb’ (yok) oluşu şerr fiilinin boşa çıkarılmasıdır; bâtılın helâk oluşu gazabın içindeki rahmettir zira, Hakk’ın muradı lânet değil, rahmetdir. Beddua, kişinin bâtıl eylemleri; hayrdua, Hakk’ın inâyeti ve rahmetidir. İddia ehlinin elleri onun amelleridir. Eller kurusun ki nefsinin gerdanına geçirmekte olduğu düğümlerden kurtulsun; olumsuz zanları sükût etsin. Hüsnüzan melekleri kişiyi huzur ve sükûna götürsün.

Ey aziz! Tabiatla teyemmüm, benliksiz teslimiyet olup, gizli şirkten arınmaktır. Ebu Lehebin elleri nefsanîyetin elleridir; “Tertemiz ve ulvî sayfalar yazıcıların ellerindedir” (Abese 80/14-15) Benliğinden arınmış “sefere”nin (yolcunun) ruhaniyeti kevser gibidir. Rahmet ve hidâyet nûruyla yüklü insan-ı kâmil, ölü bir belde halkına gönderilmiş ve hakikat suyunu taşıyan bulutlar gibidir.” (A’raf 7/57)

Her bakîr ruh, insanı miraca taşıyan burağıdır. Miraç, insanın tüm yaşamı boyunca kendindeki insan-ı kâmile yükselişidir. Sidre-i Müntehâ, ferdin kendi özbenliğine kavuştuğu öyle bir hikmet ağacıdır ki toprağı misk gibi kokar. Hakk’ın azameti kulunu kaplar. Bil ki “Allah’ın iki eli de açıktır. Dilediğince bağışta bulunur. Rabbindan indirilen (mânâ ve sırlar) isyan edenlerden çoğunun inkâr ve azgınlığını artırır (Mâide 5/64). Kimin neye kulluk ettiği kendi beklenti ve tercihlerinden belli olur. “Elleri konuşur, ayakları şahidlik eder.” (Yâsîn 36/65)

Ey dost! Zarif ve tatlı şeyler söylemeyen bir dilin, sahibine ne faydası var! Rabbinin tecellisindeki hikmet ve nimetleri dile getirmekten daha lâtif ne var! “Rabbinin nimetini dile getir.” (Duhâ 93/11)

Ölümler kendilerini yıkayamaz. Ölü misali teslim olan canları, nefsanîyet karanlığından ve şirk-i hafiden Zât-ı Hakk yıkar.

Oysa kimileri, ibadetlerinde dahi Hakk’a isyândadır. Şöyle ki, kişinin ibadeti şekil ve kalıp formatında kalıp, deneyimlediği hayata karşı öfkeli ve hâline isyandaysa kalb, Rabbinin inkârda demektir.

Abdestin maksadı, kişinin kendi zâtındaki mescidi temiz tutması, olumsuz düşünce, önyargı, kuruntu ve evhamlarıyla hüsnü zannını kirletmemesidir. Zira, zâhirdeki Mescid-i Haram'ın bâtındaki misali, bütün organları ve özbenliğiyle insanın bizzat kendi varlığıdır. Nitekim ihram örtüsünün bâtındaki boyutu takvadır; "Ârifin en güzel örtüsü takvadır" (7/26) Hiçliğini ve kulluğunu idrâk eden ferdin fakrını, Esmâ'ül Hüsnâ'daki mânâ ve sırlarıyla Cenab-ı Hakk doldurur; "Seni fakir bulup zengin etmedi mi?" (Duhâ 93/8). Hakk'a ve hakîkate olan muhtaçlığını, Zâtının nûruyla örterek kulunu, kendi tecellî âsumânında barındırır; "Seni yetim bulup barındırmadı mı?" (Duhâ 93/6)

Bil ki Hakk'ın varlığından gayrı her şeyden soyutlanmak 'yetimin' sırrıdır. Nitekim nice yetimler vardır ki ebeveyni Zât-ı Hakk'tır.

Ey aziz! Her can, bir sûrete bürünmeden önceki hakîkatı olan ruhaniyet semâsının aydınlığına (duhâya) kavuştuğunda huzur ve sükûna erişir; "ve sükûna erdiğinde geceye ki" (Duhâ 93/1) vahiy ve ilham, huzura ermiş nefsin gıdası ve Rabbının ihsânıdır.

İhsân içindeki îman, Hakk'ın takdir ettiği mânâ ve hâl içinde aşka gelen kalbin inşirâhıdır; "Göğsünü açıp genişletmedik mi?" (İnşirâh 94/1) Zaman ve mekân ötesinden nüzûl eyleyen sırlar "kuşluk vakdinde" zûhura gelir velâkin sonsuzluk, ne önce ne de sonra diye tanımlanamaz.

Zira, Evvel ve Âhir O'dur. Şu halde duhâ, Hakîkat-ı Muhammediye nûrunun Esmâ ül Hüsnâyâ bürünerek âlem-i lahutdan âlem-i nasuda zâhir olduğu boyuttur. Dahve-i kübra, kalbin hoşnudluğunda gizlidir. Huzur ve sükûnun kendinden kendine olan yansıması gibi, duhâya ve salâta eriştirecek olan mevcudiyet, kulun özbenliğinde tecellî eden kendi Rabbıdır. O halde bil ki rızânın gerçek sahibi O'dur. "Rabbın, sana verecek de râzı olacaksın." (Duhâ 93/5)

Ey dost! Kulun ufkunu Rabbanî nûr istiva (örtünce) edince, fâninin varlığı zâil olur. Kişisel bilinç, tecellî deryasının hüviyetinde kaybolunca, evrensel farkındalık kulun varlığı olur; "Öyleyse sakın yetim kişiyi hor görme." (Duhâ 93/9)

Hakîkatı aramak maksadıyla "el açanları sakın azarlama". (Duhâ 93/10). Onlardır Hakk'ın yetimleri; herşeyden vazgeçip kendi Zâtına seçtikleri! Mâsivâyı terkedenin yolunu Hakk'ın hidâyet nûru aydınlatır. Tecellî âsumânının azameti karşısında hayrette kalan kulunu Cenab-ı Hakk, tevhid sırrına eriştirir; "Seni şaşkın (hayrette) bulup da hidâyet etmedi mi?" (Duhâ 93/7)

Tecellî eden ilâhî ismin sırrından mahrum kalmak kul için, sanki Rabbının dargınlığı gibi algılanır. Oysa ismin mazharı olan bir kulun terkedilmesi söz konusu değildir. Zira, kulda tecellî eyleyen her isim, rubûbiyet sıfatıyla her halûkârda, ister cemâl ile isterse celâl ile olsun, onda tasarrufta bulunur; "Rabbın seni terk etmedi. Sana darılmadı da" (Duhâ 93/3) ayeti bu hikmeti bildirir.

Ey dost! Duhâ vakdi gelmeden gözlerdeki duhân (duman) kaybolmaz. Gönül, işrâk incilerine ve inşirâhın ferahlığına kavuşmaz. Bir salât ki ilâhî tecellînin mazharıdır, takdir ile hamd Rabbının, şükür ile secde kulun hakkıdır. Zira, huzur ve ferahlık salâtdadır. Yükten kurtulmanın sırrı secdededir. Kime nasîbse bil ki ehl-i saadet odur.

Ey dost! Herkesin bilgisinde olan bir mânânın tecellisindeki sınav, o ismin nûrunun bulunmadığı sûretin bir cesed hükmünde olmasıdır. Zira ruhaniyetsiz mevcudiyet ölü gibidir;

Süleymansız beden ruhsuz heykel gibidir. “Andolsun Süleyman’ı sınımıştık kürsisi üstüne (makamına) bir cesed bıraktık da o, tövbe ile Zâtına rücu etti.” (Sâd 38/34)

Hiç kimsenin muttalî olmadığı Esmâ ül Hüsnâ’dan özel bir ismin Hakk’ın has kulundaki tecellîsi o kula tahsis edilmiş bir mülk hükmünde olup, bir başkasında zuhura gelmeyecek olması da; Hakk’ın sırrlarından bir sır, mağfiretinden bir rahmet olması nedeniyle, tecellî makamından gayrı hiçbir mevcudiyet ona nail olamaz. “Ya Rab! Bana mağfiret buyur ve öyle bir mülk bağışla ki, ardından kimse ona nail olmasın” (Sâd 38/35) Mülkün mazharı olan insan, Rahmânî nefesle (rüzgarla) her türlü şer ve hayalperest tüccarlarının ve yalancı kâhinlerin halka satmağa kalktıkları felaket mesajlarını etkisiz kılar; “Ona rüzgarı mûsahhar ettik. Emriyle istediği yere yumuşacık ceryan ederdi” (Sâd 38/36) Süleyman’ın (a.s.) mührü, Hakk’ın kulunda tecellî eylediği o hakkânî sıfat nûrudur ki, ruhanî kudret rüzgarları nefsanîyet sıfatları üzerinde halîm ve hikmet ile eserek tasarrufta bulunur. İhlâs içindeki muhlâs kulun ibâdet mülkü, zâhirî ve bâtinî boyutlarıyla tahakkuk etmiş olur. Hakikatlerin hakikatından yana hiçbir nasîbi olmayan, özünde hikmet taşımayan, bildirene ve öğrenene gelecekte hiçbir faydası dokunmayan zan, varsayım ve evhama dayanan bâtil bir bilgiyi, hakikatmışcasına halka satmak, onların üzerinde sihir kullanmak gibidir; “Allah’ın, izni olmadıkça bununla kimseye zarar veremezler.” (Bakara 2/102) Velâkin zan ve evham sihrine aldanıp onu satın alanlar, “kendilerine fayda vereni değil, zararlı bir şeyi öğretiyorlardı. Sihre aldanıp ona inanarak satın alanların âhiretten yana nasibi yoktur” Zira, bâtilin îmanla ilişkisi yoktur.

Ey aziz! Kuşku, evham ve yersiz korku yaratacak hiçbir bilgi Rabbanî değildir. Hikmet odur ki, onu işiten gönül, işittiği bilgiyle huzur ve selâmete kavuşur. Bilginin niteliği kalbe ferahlık vererek kulluk bilinci ve yaşam sevincine vesîle olur. Bil ki Allah’ı tanımak, Allah ile olur. Zan ve evham ile değil! Hakk’ın zıddına yönelen faydasız bilgiyle uğraşmak küfürdür. Zira küfür, bâtili hakikat gibi göstermek çabasıdır ki, hakikatı inkâr etmekle bâtil, kendini yalanlamış olur. Her çağda kıyametin kopacağı yaygarasında bulunan iddia ehlinin hâli budur.

Ey dost! Kevnî kerametler gibi ilmî keramet olan her ilmî keşif de iki yönlü olarak kullanılabilir. Bu nedenle (mekr) sınav vesilesidir. Tıpkı atom bilgisinin, insanlığın hizmetinde hayra sunulabileceği gibi, insanlığı yok edecek bir bomba sûretinde kullanılmasının mümkün olması gibi. Bilginin, insanlığa faydalı şekilde kullanılması şükür vesilesi olduğu gibi, zararına kullanılması da ilme nankörlük olur; “Şükür mü edeceğim nankörlük mü diye beni sınamak istiyor.” (Neml 27/40)

“Nefsanîyet şeytanları” zan ve hayallerindeki fantezi bilgilerle “Kendi uydurduklarına kendileri uydular.”; bâtili hakkın yerine tercih ederek, küfr ettiler, “Oysa Süleyman küfretmedi.” (2/102); ruhdaki hakkânî nefes şeriatdan ve hakikattan ayrılmadı. Bil ki îman sahibi her can gönüllerdeki basîret nûru ile, hakk ve bâtili ayırdetme melekesiyle nefsinin uyarıcı Harut ve Marut’unu vicdanında bulur. Velâkin, bazıları faydalı olanı değil, zararlı olanı satın almayı tercih eder. Kendisi olarak tanımladığı ve âşinâ olduğu kişiliğinin ona farklı gösterilmesi hâlinde hakikat ehli, özdeki varlığı tanıyarak, her sûrette zuhura gelenin, Cenab-ı Hakk’ın tecellîsi olduğunu idrâk eder. İddia ve zan ehli ise kendi hakikatını inkâr ederek nefsinin zulmeder. “Onu dedi, başkalaştırın bakalım, hakikatı tanıyacak mı yoksa tanımayanlardan mı olacak?” (Neml 27/41) Elest meclisinde bu bilginin verildiğini hatırlayanlar, kesretteki vahdeti görünce, “Sanki o. Bize ondan önce (zuhurdan önce) ilim verildi Hakk’a teslim olduk” dediler. Kimileri ise özbenliklerine zulmetmeleri nedeniyle, “Allah’tan, gayrı yöneldikleri şeyler (tevhidi görmelerine) mâni olmuştu.” (Neml 27/43-44)

Ey dost! Nefsine itibar arayanlardan değil, itibar ve sıfatları Hakk Teâlâ'ya teslim edenlerden ol! Yokluğa varlık vehmedenlerden değil, varlığı Varlık'la bilenlerden ol! Ulûhiyete ortak koşanlardan değil, ubûdiyet içinde Allah'a koşanlardan ol!

İnançları geçim vesilesi yaparak çıkarları uğruna tezgâh açıp halka hakkı satmağa çalışanlar ve onları takip edip bâtıla “uyanlar şöyle derler; bir kez daha dünyaya geri dönüş mümkün olsaydı da, kendilerine tâbi olunanların bizden uzaklaştıkları gibi biz de onlardan uzaklaşsaydık. Allah, onlara kendi tercihlerini pişmanlık kaynağı olarak gösterir. Kendisine uyulan da, uyan da ateşten çıkacak değil” (Bakara 2/167) O ateş ki, Hakk Teâlâ doğrusunu bilir, Hakk'a ve hakîkate olan hasrettir velâkin iddia ehlinin kendi zanlarını herkeze empoze etmesidir. O ateş, yöneldikleri çıkmaz yola duydukları derin nedamettir.

Ey aziz! Dinde mevcut olmayan bir şeyi zorunlu göstermek, Allah'ın hanif dinine iftiradır. O halde “yüzünü hanif olarak dine çevir. O bir fitrattır ki Allah, insanları o fitrat üzerine yaratmıştır.” (Rûm 30/30) Bir fitrat ki, dilerse Hakk Teâlâ, o kulunu kalem ile nimetlendirir; “O'dur kalemle öğreten” (Alak 96/4) ayetinde bildirildiği gibi; dilerse kuluna kendinden bir nûr ile hikmet verir, sâfiyetini koruyan ruha “ruhundan üfler.” (Tahrîm 66/12)

Kalem ihsân edilenler, idrâk edilmeyen mânâları, Hakk'ın sıfatlarıyla görüp de aklederler; “Bilmediğini bilgilendiren” (96/5) Hakk'ın kelâmına mazhar olanlar, daha önce dile gelmemiş sırrları Hakk'ın rızâsıyla dile getirirler. Nimetlerin dile gelmesinin bir sonu yoktur. “Rabbınızın nimetlerinden hangisini inkâr edersiniz?” (Rahmân 55/13) Ayetin Rahmân suresinde 31 kez beyan edilmesindeki hikmet, ikrama mazhar cennet ehlinin (cennetün mükremûn), (Meâric 70/35) lütûf ve kemâlat mertebeleridir. Hem bâtın hem de zâhîrde Hakk'ın tecellîsinin farkında olmayan benlik, okuduğunun mânâsını idrâk edemez zira o, kendi bilgi ve kültürünün yetersizliği içinde nefsine mağlub olur. Özbenliklerindeki sırra mazhar has kullar “kendilerine kitab verdiklerimiz” (2/121), Hakk nûruyla gördükleri tevhid sırrına şirk bulaştırmadan ve kendilerine varlık vermeden, “okunuşunun hakkını vererek okurlar” (2/121). Hidâyet ehli olup, “kitabı sağından verilenler” (Hâkka 69/19) sırra gönül canibinden mazhar olanlar bilirler ki, varlığı cem etmek “toplamak ve okumak” (Kıyâme 75/11) ve Hakk'ın işidir. Mânâ ve sırrların, vahdet ve kesretin, varlık ve yokluğun, zâhir ve bâtının “izah ve beyanı da Hakk'a düşer.” (75/19)

Suflî âlemin cezbesinden nefsinin çekip çıkaran ferdin yaşamı “hoşnudluk veren bir varlık bilincidir” (Hâkka 69/21). Emmâre, levvâme, mülhime ve mutmain hudutlarındaki nefis, âlem-i nâsûtiyededir. Râdiye ve mardiye âlem-i melekûtdan, nefis-i sâfiye ise âlem-i lâhutiyededir. Her biri vücûd mertebeleri olup, sûret-i Hakk olan insan, tevhid sırrı ve emâneti üzerine zuhura gelmiştir. Emânetin farkında olan kul huzur içinde yaşar, bilincinde olmayan insan ise zannındaki ikilik âlemine kanar. İnsanoğlu yüklendiği tevhid sırrını “cahil olduğu” ve sanal benliği ile kendi hilkatını örtetek nefsine zulmettiği için “zalimdir” (Ahzâb 33/72). Açık ve gizli her şirkten arınmış nefis, sâfiyetin timsâli ve Hakk'ın pâk kelimesidir. “Temiz ve güzel kelime O'na yükselir. Sâlih âmeller onu yükseltir” (Fatr 35/10). Bil ki Rahmânî nefesten gelen her nefes arınmış olup, zuhura gelen her hikmet Rabbin nimetidir. Gönül hangi sığara bürünürse o âlemin semâsına intikâl eder. Kendisine emânet olarak verilmiş olan Hakk'ın 7 sübûtî sıfatını Hakk'a teslim eden insan, tavafın mânâ ve sırrını idrâk etmiş olur. Tıpkı namazın edâsındaki rükûda, sübûtî sıfatları gerçek sahibine iade ettiği gibi; secde ile de, tüm varlığından soyunmuş olur. “Onlar ki emânetlerine akitlerine riâyetkardırlar. Namazlarını korurlar. İşte onlardır vârisler” (Müminûn 23/8-10) Nübüvvet nûrundan yansıyan fazl-ı ilâhîyi gönüllerinde taşıyan, sünnete olan bağlılıklarında güvenilir olanlar, tecellîye şahadetlerinde de dürüstturler. Zira o gönül ki, Hakk'ın tecellî evidir “beytimi tavaf edenler, rükû-secde edenler için temizleyin” yüce kelâmına mazhardırlar. (Bakara 2/126) Hakkın gayrından arınmış gönlü

melekler tavaf eder zira, mânevi değerleri yücelterek yaşamak “Gönüllerin takvasındandır.” (Hac 22/32)

Ey dost! Gönül Hakk’a yöneldiği takdirde Allah’ı, Allah’ın ilmiyle bilir. Hakk’ın gayrıyla meşgul bir kalb Hakk’ın tecellîsinden gafildir.

Hakk’ı nefsiyle birlikte bilen ârif ile Allah’tan gayrına varlık atfetmeyen kâmil âlimin ilmi bir midir?

Nefs ki mânâ ve sırrların kendilerini ifade ettiği bir kabiliyet sahasıdır, içinde yüzdüğü denizin sıfatlarıyla özdeşleşir; izâfî kimliği dahil, benimsediği her şeyi kendisi bilir. Rabbını nefsiyle bilen kişinin ilmi ve hâli böyledir. Nitekim korkuyla özdeşleşen benlik, kendini korku sıfatıyla tanımlar; sevgiyle özdeşleşen nefis, sevgi sıfatıyla kucaklaşıp o sıfatın ahlâkına bürünür. Her âlemde farklı mânâ ve çeşitli sûretleri benimseyen nefis böylece izâfî kimliğine varlık vehmeder. Kendini taşımanın dayanılmaz ağırlığını hissedip, izâfî benliğin tıkağı noktaı görünce çaresizlik içinde Rabbına yönelerek gerçek ihtiyacını dile getirir; “Ey Rabbım. Senin katında benim için bir ev yap. Nefsimdeki, “Fıravundan ve yaptığı eziyetten ve (benliklerine zulmeden) bu zâlim kavimden beni kurtar.” (Tahrîm 66/11)

Ey aziz! Yokluğa varlık biçen nefsin uğradığı eziyet bizzat kendi benliğinden gelir. İkilik ve zıtlar âlemi olarak bildiği ve zâlim olarak tanımladığı kavim, nefsin, sen-ben diye farklılaştırarak öne çıkardığı beşerî kimliğinden ve herkesle zıtlaşarak fıravunlaşan benliğinden gayrı nedir ki! “O’nun katından bir ev dilemek” ise kalbi, Hakk’ın gayrından arındırmak dileğidir ki gönül, ilâhî sırrların yansıdığı bir tecelliyat aynası olsun; ârif, Hakk’ı nefsiyle birlikte değil, nefsinin fenâsında Rabbını, Rabbıyla gönül cennetinde bulsun.

Ey dost! Mânâ ve sırrlar ancak Hakk’ın açıklatmasıyla beyan edilir; kuluna “beyanı öğreten” Rabbıdır. (Rahmân 55/4) İmân nûruyla Hakk’dan haber veren gönül kalemullahtır.

Sırr sahibi olmayan aynadan tecelliyat nûrları yansımaz. Sırrında nefsanîyet barındıran ayna, pak sayılmaz. O halde ey gönül! Sen sana sırrından seslenene kulak ver. “Hani Rabbına gizlice seslenmişti” (Meryem 19/3). Sessiz ve gizli sesleniş, dilde ve gönülde; zihinde ve nefste, benliksiz yöneliştir. Rabbını âlemler vasıtasıyla bilen nefsin fenâyâ ermesiyle, Allah’tan gayrı her âlemi yokluğa terketmesidir. “Ancak sana ibadet eder. Senden yardım talep ederiz” (Fâtiha 1/5) niyazı, Hakk’ın tecellîsini âlemlere değil ve fakat O’nun katından desteklediği “Kudsi ruhun üflemesiyle” (Tahrîm 66/12) varlığı müşahade etme muradıdır. Nefs ruhla bütünleşirse muradına nail olur. Kendini farklı bildiği müddetçe hasrette kalır.

Ey dost! Kendi hakikatına müdrik olmayan insan dengede değildir. Oysa Cenab-ı Hakk, maddi ve mânevi yaşantısında kulunun dengede olmasını murad etmiştir. “Mizânda haddi aşmayın” ikazı (Rahmân 55/8), aşırılığa meyilli kulları dengeye davettir. Zira, dengesiz bir insan fizyolojik olarak sıhhsiz, psikolojik olarak huzursuzdur. His ve duygular âleminde ölçüyü kaçıran ve teraziyi “adaletle tutmayan” (55/9) o benliktir ki, akıl ve gönül; birlikte tevhide dalmadıkları takdirde, zâhir ve bâtındaki dengeler bozulur. Meleği şeytan; şeytanı, melek olarak tanır. “O iki denizi birbirine kavuşmak üzere salmıştır” (55/19) velâkin kâmil insan, kulluk ve Rabblik dengesinde nefesine ağırlık aramaz.

Titreşimlerinde benlik barındırmayan bir gönlün letâfetiyle, huzursuz bir kalbin frekansı aynı mıdır? Gönül ehlinen yayılan mânevi enerji çevresindeki mekânı da sâkin ve güvenli kılar.

Ey aziz! Kişinin nefsiyle Hakk’a olan yakınlığı uzaklığının da bizzat vesilesidir. Zira hiç kimse, ikilik denizindeyken tevhid deryasına dalamaz. “Aralarında birbirlerine karışmamak üzere bir engel var” (55/20) Bil ki o engel, izâfî benliğin kendine varlık vehmetmesidir. Tecellî sırrına şâhid olmayan kul, ârif değildir. Sırrın sırrını bilmeyen ârif, kâmil değildir. Sırta sadık olmayan âlim, siddık değildir.

Ey dost! Halka açık olan gönül Hakk’ın sırrlarına kapatılır. O gönül ki Hakk’ın gayrını evinde görmek istemez onun muradı, O’nun muradıdır. Sevgi nûru gönlü ısıtır. Tecellî nûru sırrı aydınlatır. Hakk’ın ilmiyle aydınlanan gönül Hakk’ın gayrını görmez olur. Güvensizlik ve huzursuzluk gönlün değil, nefsin kimliğidir. Gönül ise aşk uğruna her meşakkate katlanır.

Hakk’ın sıfatlarıyla bekâ için, nefsinin sıfatlarından fenâyı tadman gerek! Nûru görmek için mâsivâ zulmetinden geçip gitmen gerek! Kemâle ermek için hiçliğini bilmen gerek!

Bil ki hâle rızâ göstermek gönül zenginliğinden gelir.

Nefsin susması da Hakk’ın rahmetindendir, gönlün konuşması da. Şu âlem Nuh’un (a.s.) gemisi gibidir. Kesretteki her şey ikişer ikişer zıdlarıyla birlikte gemiye kabul edilir. Her şey zıddıyla eğitilir. Vahdet dağına erişildiğinde, Musa (a.s.) gibi kendinden geçmeden tecellî denizindeki tevhid sırrı görülmez. Gönül kuralları bilinmeden aşk yolunda yürünmez. Bil ki bütün kuralların özü bütünüyle Hakk’a teslim olmaktan ibarettir; sensiz ve kişiliksiz!

Ey aziz! Rabbin ilminin zuhûra gelişi halka göre keşif, hakka göre bâtındaki ilminin zâhir oluşudur. Zâhir ve bâtın, Hakk’ın Zâtî varlığıysa, keşfettiren, keşfeden ve keşfedilen herşey, Allah’ın tecellîsinden gayrı bir şey değil demektir.

Bâtın denizinden çıkan “inci ile mercan” (Rahmân 55/22) Rabbinin isim ve sıfatlarındaki tecellî nûrunun zuhûrudur. Zira, “O, her an bir şen’de” (55/29), yeni bir akış ve oluşadır. Her an Zâtdan sıfata, sıfatdan Zâta bir akış ve bakış vardır; “Bakışlarını eşlerine diken öyle dilberler vardır ki” (55/56) vahdetten gayrını görmezler; hayrın eşi hayr, iyiliğin karşılığı iyilik, tevhidin gördüğü tevhiddir. Mâsivâ ve ikilik zannı “onları kirletmemiştir.” (55/74)

Yeryüzündeki okyanusla, atmosferdeki okyanusun bütünleştiği gerçeklik, Hakk’ın tecellîsindeki tevhidin, bilimsel istidadından başka bir şey değildir.

İlim ve irfân, her an bir Esmâ ül Hüsnâ’nın görünümünden zâhir olur. Keşif ehli ancak, Hakk’ın ilim nûruyla Lütuf Deryasına şâhid olur. Fânî kişiliğinin faydasız bilgi ve gizli şirkinden arındığı “o gün insan ve cann’a günahı sorulmaz” (55/39) kendine varlık vehmetmekten arınmış Allah ehli için benlik günahı yoktur.

“Her şeyin fânî olduğu yeryüzünde” (55/26) bütün fiiller, isimler ve sıfatlar O’nun her an bir şen’de olmasının vesilesidir.

Fânî benliklerine varlık atfedip kendini önemseyen iddia ehli “simalarından tanınır, perçem ve ayaklarından tutulur” (55/41) Mülk âleminin sanal sahnelerinde rol kapanların perçemleri, zihinlerindeki görsel tanımlamalar ve içi boş kavramlardır. Enâniyetin ayaklarıyla rubûbiyet davasına tutulan “hiç bir canlı yoktur ki O, onu benlik saçlarından (perçeminden) yakalamış olmasın.” (Hûd 11/56)

“Başlarını meshedilip, ayakların yıkanması” (Mâide 5/6) benlik ve ikilik kirinden arınmak içindir. Mâsivânın aldatıcı süsünden vazgeçmeyip, kalblerinde gizledikleri benlik iddialarını sürdürenlere “gizlemiş olduklarının bilinmesi için ayaklarını birbirlerine vurmamaları” (Nûr

24/31) uyarısı Hakk'ın rahmetindendir. Oysa onlar zorlayıcı zanları olan nefs-i emmarelerinin aldatmasıyla, kendilerinde güç ve kuvvet tasavvur edip, “bir kaynar su (hamîm) arasında dolanırlar” (Rahmân 55/44) Oysa ey dost! Nûr ile nâr bir midir? Hâ Mîm ile hamîm eş midir?

Hikmet ile söylenen her güzel söz ve olumlu düşünce sahibine hayr getirir velâkin her söz söyleyen, hayr sahibi değildir.

Kişi söyleyip, okuduğu mânânın sırrıyla buluşur. Kur'an okumanın hakîkatı, Kur'anın öğütlediği ahlâk ile bütünleşmektir ki yazılı kitâb canlı bir kitâb olsun.

Ey dost! Her gönül kendi ilmî derecesine göre mânâları yorumlar. Her ruhun gıdası kendi kemâlatına göre ihsân olunur.

Hayata hangi gözle bakarsan onu öyle görürsün. Ayrılık ve farklılığın eridiği her ortamda varlıktaki birliği görürsün; “Başı ve sonu olmayan, âşikâr ve gizli her şeyde ilmiyle tecellî eden” (Hadîd 57/3) Mutlak Varlığı ve O'nun mülkündeki eşyanın hakîkatını görürsün. Bil ki cahille çekişmek âlime yakışmaz. Nefsiyle Hakk'a kavuşmak ârife yakışmaz. Kişiyi nefsinden arandıran bâkir su hakikat ilmidir. İlim ve irfâna kavuştuktan sonra mânevi yükseliş yerine düşüş nefsin kendine zulmetmesinden başka nedir ki? İlâhî nûr, âdemiyyetin sırr aynasında tecellî edince varlıkta Hakk'ın gayrı ne kalır?

Ey aziz! Allah Teâlâ'yı tanımaktan daha büyük bir lütûf ve hediye var mıdır? “Sızlanmanın ve sabretmenin eşit olduğu” (İbrahim 14/21) bir halde, âlemde kaçacak yer kalmaz; zira, izâfî benliğe varlık vehmederek nefesine eziyet eden kişilik kalmaz.

Kimileri bu sırra ilâhî aşk ateşinde görsel benlikten eriyerek varır. Kimileri de nefislerindeki cerahatın cehennem ateşinde dağlanmasıyla şâhid olur; “Orada irinli su (mâin sadid) içirilir” (İbrahim 14/16) Bil ki nefsin hâline isyanı gazab, itaatı ise rahmettir. Gönül ancak velâyet nûruyla aydınlanır. İnâyet nûruyla sekîneti ve huzuru bulur. Kim ki gönülde, hâlde ve fiilde sırat-ı müstakim üzerinedir, gazabdan ve sapıklıktan korunmuştur. Kim ki gönülde, ruhta ve sırda hidâyet üzerinedir, Hakk'ın inâyet nûruna mazhardır; “İşte onlar Rabblarından gelen bir hidâyet üzerinedirler ve kurtuluşa erenler de onlardır” (Bakara 2/5). Mânâları dile getiren misallerden biri de Sâd suresindeki Süleyman (a.s.) ve safkan arap atları ile ilgili ayetlerdir. Ayette bildirilen “akşamüstü” (Sâd 38/31) ibaresi, mülk âlemindeki sûretlerin görünümünden kaybolmaya hazırlandığı, Rabbına yönelmiş benliğin mülkden melekûta geçiş için iştiyâk duyduğu öyle bir vakittir ki, eşyanın sûretini gösteren zâhir güneşi batarken, eşyanın hakîkatını gösteren bâtın güneşi kulun sırrını nûrla doldurmaktadır. Özbenlikteki sultanî ruh olan Süleyman'a (s.a.) sunulan safkan koşu atları, nefsi hem mülk âleminin zevklerine yönelten sembollerden olmaları hem de mânevi hakîkatleri itibariyle çeşitli enerjileri ihtiva etmeleri yönünden de çok kanatlıdırlar. Hakk'ın hâlifesi olan sultanî ruh ise ne dünyevî ziynetlere, ne de uhrevî nimetlere itibâr etmeyerek “yalnız Allah'a tevekkül eder ki” (İbrahim 14/12) hamdın hakîkatından mahrum kalmasın. Sûretler, Hakk Teâlâ'nın hatırlanmasına ancak bir vesile olsun; “Ben bu atları Rabbımı anmama vesile oldukları hayrdan ötürü severim” (Sâd 38/32) bu hakîkatı bildirir. Zâhir ve bâtın olan Allah'ın tecellîsinde O'nun esmâsının gayrını görmeyen insan-ı kâmil için sûretlerin “gözler önüne geri getirilmesinde” (38/33) bir sakınca yoktur. Zira, ruh güneşinin aydınlattığı âlemde Esmâ'ül Hüsna'dan gayrı yoktur.

Ey aziz! Âlem-i şuhûd, Hakk'ın tecellîsine şâhid olunan âlem olup, âlem-i melekût, şuhûd öncesindeki varlığın hakîkatıdır. Halk ve emr âlemlerindeki sırrın sırrı olan “gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır” (6/59) Hakkânî tecellî esmâ ve sıfat yönünden olup; zâtî

tecellî, sırr-ı Hakk'tır. Sıfat tecellîsi, Rabbanî tecellîyle zuhura gelip, kulun kemâle ulaşmasının vesilesidir. "Allah, dilediğini de hidayete erdirir. Aziz ve Hakîmdir O." (İbrahim 14/4)

Hakkânî tecellî gaybdan gelen ihsân ve irfândır. Kulun mânevi miracı Hakk'ın lütuf ve muhabbeti nedeniyledir. Mirac eden ruha meleklerin iştirak etmesi, inâyet ve rahmet nûrlarını taşımaları itibâriyle olup; ruhanî enerjinin mirac eden kula intikâl etmesinin vesilesidirler. Hakk'a rücû eden canlar "hakkında Rabbları tarafından salavat-ü rahmet vardır. Hidâyete erenler onlardır." (Bakara 2/157)

Ey dost! Hakk Teâlâ sevdiklerimizden bir canı çekip almışsa, geride kalanların O'na yönelmelerini temin içindir ki, her birimiz gerçek Sevgilinin kim olduğunu bilelim. Hakk'a kavuşan can için değil, hasrette kalan kendimiz için neler yapmamız gerektiğini idrâk edelim. Birimizin ölümü, diğerimizin gerçek dirliğe kavuşmasına vesile olsun. Ölümün gelip çatışına tanık olan benlik neye kulluk ettiğini sorgulasın; "Yakub'a ölüm geldiğinde tanık olarak siz orada mıydınız? Hani oğullarına şunu sormuştu; benden sonra kime ibadet edeceksiniz?" (Bakara 2/133)

Güneş bize göre batıp, bize göre doğmuş gibi görünür. Oysa o ancak hareket hâlinedir. Varlık âleminde görünümünden kaybolan ruh da kayıp değil kazançtadır zira o, aslî vatanına geri dönmüştür. O halde sevdiğinin kaybına üzülen insan, gerçekte kendi kaybı ve duyduğu hasret için üzülmektedir. Ne eş, ne evlat sevgisi Allah sevgisinden üstün değildir velakin, gidenin ardından hasret duymamak elde değildir. Kişi izâfî benliğine varlık verdiği müddetçe özde temiz değildir; "Yanımızda olsalar ne ölürlerdî ne öldürülürlerdi diyenler, sevdiklerine kalblerindeki hasretten ötürü böyle söylerler. Allah'ın rahmeti ve mağfireti, kalıp toplayacakları şeylerden daha hayırlıdır." (Âl-i İmrân 3/157)

Kendilerinin, hayatın sahibi olduğunu zannedenler doğumda sevinir, ölümde üzürlürler; "Hayatının ve ölümünün âlemlerin Rabbi Allah'a ait." (En'âm 6/162) olduğunu bilenler; sûretlerin görünümüne gelip, görünümünden kaybolmasını sükûnetle izlerler. Hakk'dan gelip Hakk'a dönen ruhun huzur içinde olmasını diliyorsak, onlar için üzülmeyi bırakıp, ilâhî takdirinden ötürü Hakk Teâlâ'dan razı olmalıyız. Huzur isyandan değil, rızâdadır. Gerçek sevgi, sevdiklerinden de vazgeçmesini bilenlerin sevgisidir. Zira onlar, kimseye sahiplenmeden herkezi sevmesini bilenlerdir.

Ey dost! Kimileri ne yaşamasını becerir, ne de ölmesini. Er kişi odur ki, nefsini araya koymadan yaşar. Kendini araya koymadan ölümü kabullenir. Geçici âlemin sınavlarından geçip giderek kurtuluşa eren ruh Allah'a dönmüş ise buna ölmek mi denir? "Ölür ya da öldürülürseniz Allah'ın huzurunda toplanacaksınız" (Âl-i İmrân 3/158) kime hitab eder? Allah Teâlâ'nın huzurunda bulunmak dirliğin ta kendisi değil midir?

İlâhî takdire rızâ göstermek îmanın sınavlarındanındır. "Sizi sınamak üzere ölümü ve hayatı yaratan O'dur" (Mülk 67/2) Şu halde dünyadaki ölüm de ömür de halk âleminde yaratık olup, yokluktan varlığa bürünen ve görünümünden aslî hakikatı olan yaratılmışlar için geçerli bir hükümdür; "Zamanı belirlenmiş bir yazıdır o" (Âl-i İmrân 3/145) Yine bilmek gerekir ki "Allah'ın izni olmadıkça hiç kimse ölmez" (Âl-i İmrân 145) Kimdir diri? Kimdir ölü? Hayy sıfatıyla ve Zâtıyla ölümsüz diriliğin gerçek sahibi olan Mutlak Varlık, belirlenmiş bir ömür ve ölümden münezzehtir. Hakk ile halk arasındaki farktır bu. Hâlık, isim, sıfat ve fiilleriyle tecellî eden varlık olup, halk ise yaratılışın gereği olan şeydir. Varlık öncesi ismi anılmayan bir şeyin varlıkta görünümüne gelmesi o şeyin ömrü olup, varlığa gelmesi belirli bir vakde bağlıdır; "Var edilip anılır bir şey olana dek uzun bir zaman geçmemiş midir?" (İnsân 76/1)

yüce ayeti bu hakîkatı vurgular. İnsanın yaradılışında bütün zıt mânâları içinde barındıran tohumdan halk edilişinin sırrı vardır; “Biz insanı karışım hâlindeki bir nutfeden yaratmışız” (İnsân 76/2) Nitekim kimi can şükrün mazharı olur, kimi küfrün. Hakk’ın takdirine rızâ göstermeyen benlik nefsinde zulmetmiş olur. Zira, ilâhî hükmü sorgulayarak ona karşı çıkmış olur. İsyân ve öfke ateşine yaslanan benlik, “onda ne ölür, ne de hayat bulur” (A’lâ 87/3) Zira varlık hakîkatına müdrîk olmayan benlik gerçek anlamda diri sayılmaz. Kendi varlığının yaratıcısı olmayan insan, cismanî bedeni ölse de, ruhanî bedeni ölmez. Ancak nefsindeki isyan ve iddialardan arınan benlik Hakk’ın rızâsına ererek huzuru bulur; kendinden “arınmış olan felâhı buldu. Rabbinin ismini anarak namaz eda eden saadete erişti.” (A’lâ 87/13-14)

Yokluktan geldi Âdem
harf ile değil aşk ile bildi insaniyetin sırrını
Aslına döndü Âdem
kimlik ile değil hiçlik ile buldu Rabbını,
Yokluktan geldi Âdem
laf ile değil hâl ile bildi nefsinin hilkatini
Aslına döndü Âdem
sûret ile değil sıfat ile buldu kalbin sîretini,
Yokluktan geldi Adem
halk ile değil Hakk ile bildi özün sâfiyetini
Aslına döndü Âdem,
kibir ile değil ilim ile buldu kulluk kemâlini

Deryadan yükselip göğe erişen katre yağmura dönüşüp yere düşerken; ‘ben yağmasam derya derya olmaz’ diye kendine varlık vehmeder. Sel olsa derya önünde ne hükmü var zerrenin! His ve hayal çöllerinde dolanan iddia ehlinin nasîbi serabı hakîkat zannetmektir ancak!

Ey aziz! Senin ufkundan kaybolan hiç bir şeye ‘ölüdür’ deme!
Yaşam gibi görünen sanal âlemi de canlıdır sanma!

Ârîfin kıyameti doğduğu gün kopmuştur. Zira o, dünya ile âhireti, kendinde birlemiştir. Dünyadayken farklı, âhiretteyken farklı değildir. Her âlemde neyse odur.

Kıyamet saatinin hesabı ne bir nesil ne de bin nesil ile ölçülemez. Onun “vakdini Rabbım bilir” (A’raf 7/187) Hak’ın kelâmına inanmayıp, şüpheyile bakanlar, halkın kandırmacasının peşinden koşarlar. Hiç kimse ne onun kopacağına ne de kopmayacağına garantisini veremez. Nefislerinde kopmakta olan kıyameti idrâk edemeyenler, geçmiş kavimlerin takvimlerindeki kehanet vakdinden medet umarken, yapay heyecanlarla izâfî benliklerine eğlence ararlar. “Bozuk işlerle uğraşanlar, yeryüzünde dolaşarak fesat çıkarırlar” (Hûd 11/84, Şûrâ 26/182). Çağın modasına uygun bulmadıkları “îmanı, kibirlerine yediremeyenler, îman ehlini kentlerinden çıkarmanın hesabını tutarlar” (A’raf 7/88). Hastaların geceyi nasıl geçirdiğinin umursamayan, fakirin hâline aldırmayanlar kendi benliklerini kurtarma telaşı içinde, bir illizyondan bir illizyona göç etmenin fantezisini yaşarlar. Hakk’ı yalanlayıp kendi safsatalarının gölgesine sığınanları “gölge gününün (yevmizullah) azabı sarar” (Şûrâ 26/189). Zana ve hayal tüccarlarına “ümid besleyenleri öyle bir (mânevi) sarsıntı alıverir ki (vehimlerinin) evinde hayallerinin dizüstüne çöküverirler.” (Ankebût 29/37)

Ey dost! Sanal âlemin yapay beklentilerinde çaresizliğini gören benlik, yokluğun ve illizyonun gölgesine değil, Hakk’ın gölgesi olan insan-ı kâmile el vererek nefsinin oyunundan kurtulur. “Gölgeye çekilip Rabbım bana vereceğin her hayra muhtaç bir çaresizim” (Kasas 28/24) diye yakarır. Her hayrın Hakk’dan geldiğini bilmeyen insana zerre kadar ameli süslü

püslü görünür. Hikmet pınarının bulunduğu beldeye “medyen suyuna ulaştığında” (Kasas 28/23) özdeki çoban Şuayb (a.s.)’ın mürşidliğinde, yaradılışının sırrındaki insan-ı kâmilî bütün nitelikleri ve mânevi değerleriyle araştırıp, tanıma fırsatını bulur. Mümin kişi bilir ki, Hakk’ın kudretine teslim olan insanın “her muaffakiyeti ancak Allah’ın inâyetiyledir. Tevekkül O’nadır” (Hûd 11/88). Kozmolojik olaylara tevekkül edip, ınsal bedenlere kavuşmayı hayal edenler, Hakk’ın kullarına hibe eylediği nûrdan bihaberdirler; “kullarımızdan dilediğimizi hidâyet edici bir nûr kıldık” (Şûrâ 42/52) ayetinden de habersizdirler. Kendi iddialarının ateşinde yandıklarının farkında olamayanlar söze değil öze değer verselerdi, kılavuzları da laf ebeleri değil, hakikat ehli olurdu. Gel gör ki her can kendi cinsinden olanla bir olur. Gönül, gönül ehliyle; emmare benlik, kendi benzeriyle beraberdir.

Ey dost! Bir insanın fitratı onun tecellî âlemindeki varlık tohumudur. Kime sıdk ihsân edildiyse aşkın hakikatına tez varır. Kim husumet içindeyse hem nefsine, hem de çevresindekilere zulmedenlerden olur. Gönül, izâfî benlik kirinden arınmadan selâmette sayılmaz. Kalb tahareti olmadan kul, muhlas sayılmaz; “O, bizim muhlas kullarımızdandı” (Yûsuf 12/24). Muhlas kul, Hakk’ın, koruması altında olup, duasını kabul ettiği kuldur; “Rabbî duasını kabul ederek ondan onların tuzaklarını bertaraf etti” (Yûsuf 12/34). Muhlas kulun ihlâsı devamlı olup, içtenliği sekteye uğramaz. Muhlis kullar, ihlâslarını korumak için gayret gösterip, takvaya sarılmak durumundadırlar. Muhlasın varlığı ise, bizatihi takvadır. Güzelliğin karşılığı güzellik; “İhsânın karşılığı ihsân” (Rahmân 55/60)dır.

Ey aziz! Ne ameline güven ne de gönlüne. Bil ki her şey ihsân iledir. Kendilerine ihlâs ihsân olunan kullar. Kendilerine kurbiyet ihsân olunan kullar. Kendilerine sıdk ihsân olunan kullar. Kendilerine muhabbet ve vuslat ihsân olunan kullar ehl-i muhlaktır; “Musa’yı da an çünkü o muhlas idi” (Meryem 19/51). Tevhid nûru içinde nefsinin fenâsını tatmış “muhlas kulların üstünde şeytanın hakimiyeti yoktur” (Hicr 15/42). Zira, onların kendilerine atfettikleri izâfî varlıkları yoktur. Tevhidi hakka’l yakîn yaşayan ehl-i Kur’anda zıtlaşmak duygusu yoktur. Zıtlaşmak, hissiyatla dolu ikilik âlemindeki benliğin niteliği olup, sen-ben çekişmesi içinde farklılığı ve başkalaşmayı kabullenmesidir. Ehl-i tevhid, Hakk Teâlâ’nın her işine rızâ gösterip, hayr ve şerre muhatap oluşunda, hastalık ve esenlikte İlâhî hükme itaat eder. Tecellîdeki şâhidliği ihlâs ve aşk iledir. Farklılığı soluyan benlik ise, her iş ve oluşta hayata itiraz içindedir. Doğru ve yanlış, güzel ve çirkin ayrımı kendi idrâkine göredir. Muhlas kulun varlığı ve ameli ancak Allah içinken, ezelde Cenab-ı Hakk’ın Mutlak Varlığı karşısında “hiçbir şey değilken” (Meryem 19/67), kendi hiçliğine varlık biçen kişi, gizli şirk içinde değil midir? Gizli şirk öylesine yoğun bir perdedir ki, varlık iddiasında bulunan benlik kendi iddiasından dahi haberdar değildir.

Ey dost! Muhlas kul, mâsivâyâ karşı sırtını döndürmüş, halk âleminde kişisel bir beklentisi kalmamış olan bir kuldur. Allah’ın gayrı olan her şey, muhlisin sırtındaki ihlâs gömleğini yırtmağa çalışan şehvet gibidir; “Gömleğini, arkadan yırttı” (Yûsuf 12/25). Esmâ ül Hüsnâ’nın güzel ahlâk gömleklerini kuşananların, arkalarından yırtmağa çalışan her sebep ve tahrik, onu ikilik âleminin hayallerine davet eden tuzaklar gibidir; “Ya Rabbi! Onların tuzaklarını benden defetmezsen onlara meyleden cahillerden olurum” (Yûsuf 12/34). Kendi özüne lâkayit kalan bir insandan daha cahil kim vardır? Dünyaya meyleden her benlik kendi zindanını hazırlamış olur. Oysa nefsinin hayallerine yer bırakmadığından Hakk’la halvet, dünya ehline göre zindan gibidir. Hakikat ve Kur’an ehline göre “bunların davet ettikleri yaşam biçiminden daha sevimlidir” (Yûsuf 12/34). Zira kurbiyet mertebesine ermiş canlar, Allah Teâlâ’ya olan yakınlıktan gayrı hiçbir şeyle oyalanıp, avunmazlar; “Makamı mûnacatta kurbe erdirdik.” (Meryem 19/57)

Ey dost! Her kim Hakk'ın ayetleri olan O'nun sıfatlarına yönelip Esmâ ül Hüsnâ ahlâkıyla aydınlanırsa, Hakk nûruyla, Hakk'a vuslat etmiş olur; "İşte bu kullarımızdan takva sahibi olanları vâris kıldığımız cennettir" (Meryem 19/63). Şu halde gönül cennetinin kapıları da hakkânî sıfatlara sarılanlara açıktır. Benlik cehenneminin kapıları da nefsanî sıfatlarla kendilerini yüceltenleri ağırlar. "Her kapıdan malum sıfatlara bürünenler girer. Onun yedi kapısı vardır" (Hicr 15/44). Nefsini önemseyip onu büyüten her şey kişiye hoş görünür; "Yeryüzünde ziynetlerle süslü, onları baştan çıkaracak şeyler yapacağım. Ancak kendilerine ihlâs verilen kulların hariç hepsini azdıracağım" (Hicr 15/39-40). Hakk'ın selâm sıfatının mazharı olan muhlas kullar "sinelerdeki kinden soyunmuş" (Hicr 15/47), suîzanlardan, vesveseden, hem nefsinin hem de kimseyi küçümsemeden, olumsuz her duygu ve düşünceden temizlenmişlerdir; "De ki Allah'a hamdolsun. Seçkin kıldığı kullarına da selam olsun." (Neml 27/59)

Ey dost! Kemâlât, Hakk'ın cemâlinin yansıdığı pürüzsüz bir ayna gibidir. Bil ki kâmil insan dengeli bir kişidir. Bedendeki sağlığın dengeli gıdada bulunması gibi, mânevî cennet olan kalbdeki huzur da dengeli yaşamda gizlidir. Nitekim zâhîr, bâtın; bâtın da, zâhîrin aynasıdır. Kâmil insan asla ifrata kaçmaz. Terazide ölçüyü kaçırmaz. Ne şeriat ne de hakîkatten ayrılıp tartıda ağırlık yapmaz. Dengede olmayan insan tufan içindedir. "Ey arz suyunu yut ve ey semâ sen de tut suyunu" (Hûd 11/44) hitâbı, Hakk'ın kullarını dengeye davetidir. Zira arz insanın cismanî sûreti olup, gök de onun mânevî sûretini sembolize eder. Maddî ve mânevî dengesizlik hâllerinde cismânî ve ruhanî bedenler sahiplerini uyarır, şikâyetlerini çeşitli hastalıklarla dile getirirler. Kezâ belâ ve korkular mâsivâyı yaşayan benliğin huzursuzluk düğümleridir. Nitekim zulmeden benlik, gerçekte kendine karşı insafı olmayan bir hâletiruhiye içinde yaşar; "Zâlim olan rahmetten uzaktır" (Hûd 11/45) ayeti celilesi bu sırrı açıklar. Hakk'ın gazabından Hakk'ın rahmetine sığınmak takvayladır. Mâsivâ tufanından ve vehmin azgın sularından kurtaracak olan Nuh (a.s.)'un gemisi takvadır; "Gemiye binin. Onun yüzmesi de demir atması da Allah'ın ismi ve emriyledir. Çünkü Rabbim Gafur ve Rahimdir." (Hûd 11/41) Şu halde Allah'a vuslat ancak Allah ileidir.

Ey aziz! Huzursuzluğu kendine mesken edinen bir kalb, hayatın her safhasında uyumsuzluk gösterir. Nitekim nefsinin küçümsemediğini zanneden benlik, nefsinin önemsenmesini bekleyen izâfî benlikten başkası değildir. Nefsin en yoğun karanlığı, kişinin kendi korku ve evhamlarında gizlidir. Bil ki âlem-i fenâ olan dünya dahi kişinin hüsnü zannına göre zuhur eyler. "Ben kulunun zannına göreyim" şerefli hadisleri bu sırrı dile getirir. Hüsnüzann sahibinin dünyası uyumlu ve huzurludur. Zira onun, hayatın kendisine sunduğu nimetlerden şikâyeti yoktur. Olumsuzluğu yaşayan benlik ise, kendini şüphe ve vehim zincirlerine bağlamak sûretiyle, zanlarının yansıdığı bir âlemde kendi nefesine zulmeder.

Ey dost! Bil ki mâsivâ dahi kişinin izâfî varlığından gayrı bir şey değildir. Kendi hayallerine ve fânî kişiliğine varlık vehmederek sanal bir âlem inşa ettiğini zanneden insan kendi tufanını da kendisi hazırlamış olur. İzâfiliği gereksiz yere önemseyerek, yükselmekte olan nefsanîyet dalgalarından, "beni koruyacak bir dağa sığınırım" (Hûd 11/43) demekle, Hakk'ın, rahmeti yerine fânî varlığına tevekkül eder. Bilmez ki, Sina dağı misali tecellî önünde hangi fânî ayakta kalabilmiş ki vehimlerdeki varlık iddiası bâki kalmış olsun! Oysa hakikat ilmi belirip, emr-i Hakk tahakkuk ettiği zaman, her şey yerli yerine oturur kul, zann ve evhamlarını önemsemekten yani kendinden ve taşıdığı yüklerden kurtulur. "Sular çekilir" (Hûd 11/45), her iş kendi mecrasında hayatın tabii akışına yönelir. Her can kendi hemcinsiyle birliktedir. Ehl-i selâmet sahibi olan sıdıklar, sıdıklarla; şehidler, şehidlerle, sâlihler, sâlihlerle bir olur; "Sana ve seninle bir olanlara Bizden hayr ve bereketler olsun" (Hûd 11/48) hitabına mazhar olur. Ey dost! Güzel duygu, güzel söz ve güzel düşünce Esmâ ül Hüsnâ nûruyla arınmak gibidir. Suîzann, evham ve kuşku, tevhid kovanına çomak sokmak gibidir. İnsanoğluna kalem ihsân

olunmasındaki maksat kusur ve negatif düşünceyi değil, Hakk'ın tecellisindeki cemâli dile getirmek içindir. Bil ki Hakk'ın kalemi Hakk'ın hidâyetidir. Her türlü sohbet, kişiyi şek ve şüpheden arındırmak içindir. Yakîn hâsıl oldu mu, söze gereksinim kalmaz. Sessizliğin içindeki şehadet ibâdetidir; izâfî benliğe varlık vermemek zikir-i hâfidir. Zikir ki ibadetlerin en büyüğüdür, hayatı kişiselleştirmeden, her şeyiyle O'na teslim etmek, yaşamı zikir hâline getirmek demektir. Zira ancak o zaman nefsin aldığı her nefes Allah için, verdiği her nefes Allah için olur.

Hâl ile zikretmeyen insan kalb ile nasıl zikretsinsin!
Sırr ile zikretmeyen insan nûr ile nasıl zikretsinsin!
Nefsinden erimeyen insan nasıl zikir-i Hakk olsun!

Ey dost! Sözde ve evrakta müslüman olarak tanınmak kişiyi mûmin yapmaz. Mûmin odur ki, hem mânâ, hem hâl ile, hem aşk, hem hakk ile ismin sırrına ermiş er kişidir. Öyle ki gönlünde ve aklında, sûrette ve sîrette, ruhunda ve sırrında Allah'tan gayrı bir şeyi yoktur. Zira o, Hakk Teâlâ'nın mûmîn sıfatıyla sıfatlanmıştır. Mecâzî varlığı kalmadığından nefsinde tevhid zıddı sen-ben ikilemi kalmamıştır. Mûmin kulun gönlündeki îmanının sembolü olan hilal, kemâlâtın sembolü olan dolunaya dönüşünce kulun ruhanî mevcudiyeti Mescid-i Haram'dan sayılır. Nitekim Ehl-i Haram için sen-ben çatışması yoktur; "Haram ayda çatışmak büyük günahdır" (Bakara 2/217). Her kime şeriat, tarikat, hakikat ve mağrifetten müteşekkil olan hürmete lâıyık aylarda Hakk'ın tecellisindeki cemâl ve kemâli müşahade ile nefsin süflî sıfatlarından "hicret edip Allah yolunda (nefsiyle) cihad ederse Allah'ın rahmetini umabilir" (Bakara 2/218). Muhterem aylardan muharrem, dini kuralları, emir ve yasakları bildiren şeriatı temsil eder. Hakk'ın azemetini temsil eden Recebte her birey kendindeki tanrı fikriyle Hakkı ta'zim eder ki bu onun tarikatı olur. Şaban ise hakikat-ı Muhammediyede zâhir olduğu o hakikat boyutudur ki, zanlardaki tanrıdan, Mutlak Varlık olan Allah'a vuslat Muhammediyet nûruyladır. Ramazandaki tecellî, tevhid sırrının ve nûrunun belirgin olduğu, kulun izâfî varlık günahından arınarak Hakk'da fânî ve Hakk'ın sıfatlarıyla bâki olduğu mağrifet boyutudur. Kalb, ruh, akıl ve sırrdan müteşekkil kudsî mânâlar tevhid nûrunda birlenir. Şeraitle başlayan uyanış, tarikatle idrâke, hakikat ile dönüşüme, mağrifetullah ile farkındalığa kavuşur. Bunlar ehl-i haram için muhterem olup, Hakk'ın haremüne dahil olanların sırrıdır. "Haram aylar karşılıklıdır. Hürmetler karşılıklıdır." (Bakara 2/194). Harem-i Şerife özbenliğini nefsanîyetiyle örten (kâfirler) ve ikilik iddiasındaki ehl-i şirk giremez. Ancak Allah'a tam teslim olmuş mûmin kullar Hareme dahil olur ki Ehl-i Haram onlardır. Hakk'ın sıfatıyla sıfatlanmış er kişilere tahsis edilmiş mertebe, sıfat tecellîsi olup, onlar selâmlıktadırlar. Kalb-i selîm olan Ehl-i selâm onlardır. Salihler şeriatın, şehidler tarikatın, sıddıklar hakikatın mazharıdırlar.

Ey aziz! Nefsin, fenâyı tadma korkusu, kişiyi izâfî ve mecazî benliğiyle cihad etmekten alıkoyabilir. Umud ise hidâyet ve mağfîret ehlinin nasibidir. Henüz kemâle ermediği halde mânevi halini dolunay gibi gören edilgen benlik, nefsindeki varlık iddiasından arıncaya kadar kendi hâliyle baş başa bırakılır; "Ay hâlinde olan kadınlardan uzak durun"; davalarından "temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın" (Bakara 2/222). Bil ki hayız kanı iddia ehli nefsin taşıdığı o sıfatlardır ki, süflî sıfatlardan arınarak ulvî sıfatlara yönelmiş olmak, damarlardaki kirli kan (gizli şirk) yerine, ruhanî arınmışlığın, tevhid sırrına yakınlığın (Feth-i karibin) vesilesidir; "Temizlendikleri vakit onlara yaklaşın" (Bakara 2/222). Bil ki yaklaşmak, rahmet, muhabbet, şefkat ve hikmet iledir. Hakk'ın haremünde bulunan her gönül Hakk'ın kullarına ancak Hakk'ın ihsân eylediği nûr ile yaklaşır. Hakk'a yönelmiş velâkin henüz mûmin sıfatına mazhar olmamış her müslüman kişi izâfî benliğinin fenâsını talep etmesi yönünden edilgen olup, ekime hazır bir tarla gibidir. Hakikat ehlinin "önceden uygun hazırlığı" (2/223) hakikatı talep eden her birime, onların anlayacağı dil ve hikmet içinde hitâb

etmesi demektir. Zira, tarladaki her ekinin kabiliyeti ve hazırlığı kendine göredir. “Misalde tıpkı bir ekin gibidir ki filizini çıkarmış” (Fetih 48/28) yüce ayeti bu sırrı bildirir. İlim ve sâlih amel ile îmanındaki “filizi kuvvetlenmiş” (Fetih 48/29), muhabbetullah ve mağfiretullah nûrlarıyla nûr üstüne nûr gibidir. “O kat kat nûrdur” (Nûr 24/95). “Allah, nûruyla dilediğine hidâyet eder.” İzâfî benliklerine sımsıkı sarılarak nefislerini yücelten iddia ehli ise hakikat denizinde boğulmağa mahkûmdur. Zira tevhid deryasında Hakk’ın varlığının gayrına yer yoktur; “Denizi açık bırak çünkü onlar (vahdetle) boğulmağa mahkum bir topluluktur” (Duhân 44/24). Tevhid sırrına eremeden mâsivânın hayallerinde boğularak “nice ekinler, cennetler, mertebeler bırakarak gittiler.” (Duhân 44/25)

Ey dost! Allah’tan sakınmak bil ki kendine varlık vermemektir. Hakk’ın tecellisine şâhidlik o şehâdet mertebesidir ki, nefsinden ölerək Hakk’ı müşahade eden şâhid, Hakk’ın gayrını görmez olur. Şâhidliği de Hakk’a terk etmek sıddıkların mertebesidir. Nefsinde Hakk’ın gayrı bir varlık kalmadığında ve kulun, var olduğunu zannettiği mecazî varlığı bütünüyle fânî olduğunda; şâhid olarak Cenab-ı Hakk, kendi zâtına yeter. Kulun mevcudiyeti Allah için Allah Teâlâ’da, has kulu için olur; “Allah’a tevekkül edene Allah yeter” (Talâk 65/3) ayet-i celilesi bu sırrı dile getirir. Her iş ve her oluştā, zâhirde ve bâtında Hakkın gayrına vehmetmeyen insan Allahtan sakınan aydınlanmış bir kişidir; “Allah sakınanları sever.” (Tevbe 9/4-7)

Her canı kendi canı bilip, kulları hakkında suîzan beslememek takvadan sayılır. Zira, kalbi takvayla dolu kişinin zihninde ve nefsinde olumsuz düşünce ve evham yoktur; “Zanların çoğundan sakının çünkü bazısı günahdır” (Hucurât 49/12) Hakk Teâlâ’nın huzurunda izâfî benliğine varlık vermek benlik günahıdır.

Ey aziz! İnsanın keremi hoş görüsünden bellidir. Müttakînin kemâlatı, her canlıdan sakınmasından bellidir. Gönüllerdeki sınav ise takva iledir; “Allah, onların kalblerini takvayla sınava çekmiştir” (Hucurât 49/3). Takvanın gönüllerde yerleşmesi sabırlıdır. İnsanların “birbirlerinde ayıplar araması” (49/11), onların henüz izâfî benliklerinden arınmadıklarının delilidir. Kalblerdeki suîzann, gizli şirkin ve kibrin işaretidir. Oysa, “Allah’ın katında en değerli olanınız en çok muttakî olanınızdır” (Hucurât 49/13). Sakınılması gereken şey, Allah’tan gayrı kalbde bulunmaması gereken herşeydir. Kimin “takva sahibi olduğunu Allah bilir”. Zira, “Allah, sinelerdekini hakkıyla bilir.” (Âl-i İmrân 3/115-120)

Birinin vazgeçemediğine diğeri tahammül edemiyorsa, orada tevhidin ve sakınmanın farkındalığı noksan demektir. Oysa her şeyi zıddıyla kabullenmek, rızânın ve kendinden vazgeçmek sûretiyle huzura kavuşmanın şartıdır. Kişiyi beklentilerine tutsak kılmaktan kurtaran şey takvadır; “Muhakkak ki, muttakîler için kurtuluş vardır.” (Nebe’ 73/31)

Ey dost! Kimseyi hor ve hakir görmeden, her bireyin Hakk’dan gelip Hakk’a döndüğünün bilincinde, saygı ve sevgiyle yaklaşmak, hayatı ve ölümü aynı realitenin iki yüzü olduğunun farkındalığında olduğu gibi deneyimlemek takvadandır. Hakk Teâlâ’nın her hükmünden sakınmanın anlamı da budur. Her işin sonucunu hoşgörüyü karşılayıp, amellerinin karşılığı bir beklentisi bulunmayan, hayatın her kademesindeki gelişmeleri kişiselleştirmede için dert ve elem hâline getirmeyen insan Allah’tan sakınmanın anlamını özbenliğinde bulur. Kimseyi düşman görmediği için de herkesi kendine dost bulur. Zira “Allah, muttakîlerin Dostudur” (Câsiye 45/19). Gönül ve akıl boyutunda yerde ve gökte hiçbir şeye sahiplenmediğinden taşıyacağı bir yükü de yoktur muttakînin. Hayatı kişiselleştirmeden yaşamak, tevhidin gereği olup, huzur ve ferahlığa erişmenin de vesilesidir. Varlığımızın Hakk Teâlâ’ya ait olduğunun, esmâ ve sıfatlarıyla Hakk’ın da kendi özbenliğimizde tecellî ettiğinin farkında olmak

‘sakınmanın ruhudur’. Şu halde huzur ve güvenliğin nûru takvadır; “Muttakiler güvenli bir makamdadırlar.” (Duhân 44/51)

Ey aziz! Varlığını Hakk’a terk eden kul Hakk Teâlâ ve O’nun fiilleri ve esmâsıyla tecellî eylediği her iş ve oluştan razı ve hoşnuddur. Muttakî insan bilir ki kişiselleştirilen her iş ve beklenti bencillik olup, kendinden vazgeçmenin ve Rabbından sakınmanın zıddıdır; “Rabbının makamından sakınan kimseye iki cennet var” (Rahmân 55/47). İster o cennet, mânevi huzurun mazharı olan gönüldeki takva olsun, isterse ruhanî sûretin âhirdeki boyutu olan âhiret vücûdu olsun; “Cennetler muttakîler için hazırlanmıştır” (Âl-i İmrân 3/133). Gönüldeki huzur ve sekînet nûru, Hakk’dan sakınanlarda olup “Cennetler, muttakîlere yaklaştırılmıştır” (Kâf 50/31). Sahiplenilmeye çalışılan her şey bünyeden atılması gereken sanal kimlikten başka bir şey değildir. Gerçekleşmeyen talebler, öfkenin; öfke, huzursuzluğun huzursuzluk da dengesizliğin müsebbibidir. Kalblerdeki mânevi kir olan suîzan, korku ve evhamdan arınmış olan “Muttakîler (hikmet) pınarlarının başında ve nimet bahçelerindedirler.” (Zâriyât 51/15, Tur 52/17)

Ey dost! Alınganlık buzulu erimeden fânî benlik kendinden vazgeçemez. Benliksiz yaşamda ne kimseyi kırmak ne de kimsenin tutumundan alınmak vardır. Gerçek faili tanımayan kişi, fiilleri nefesine ve başkalarına mâl edip alınarak kırılır ve kırdığını zanneder. Zira, fiillerdeki tevhidî göremez. Her işin Hakk olarak gerçekleştiğini, gerçekleştiren Mutlak failin Hakk Teâlâ olduğunu bilemez; “De ki O Allah Tek’tir” (İhlâs 112/1); Tekliği bütün fiillerde, sıfatlarda ve özbenliktedir. Vahid olan Zât kendinden gayrı bir mevcudiyet kabul etmez.

Ey aziz! Sırrları duymak kişiyi sırdaş yapmaz. Aşka şâhid olmak kişiyi aşık yapmaz. Kuş etini tadmış olmak kişiyi kartal yapmaz.

Beklenti içinde yapılan her amel insanı o işin kulu yapar velâkin Allah’ın kulu yapmaz. Korku, evham ve beklentilerinin kulu olan insan nasıl Allah’ın has kulu olup tevhidin sırrına ersin? Tevhid nûruyla aydınlanmış kâmil insan “her an yeni bir oluş” ve sıfatda beliren Tek’in varlık deryasındaki tecellî dalgalarını seyrederek. Mutlak Varlığın ahadiyetine, ne izâfî benliğini, ne de bir başka fânîyi ortak yapmaz. Her benliğin, O’nun tecellîsi olduğunu, isim ve sıfatlardaki zenginliğin ve sûretlerin görünümündeki çokluğun O’nun varlığındaki tekliği bozmadığını bilir. Tıpkı benliklerin tavır ve davranışlarındaki farklılıkların fiillerdeki tevhidî bozmadığını bildiği gibi.

Ey dost! Çok okumuş olmak insanı kâmil yapmaz. Kâbe’yi görmüş olmak kişiyi hacı yapmaz. Gönle düşmeyen mânâ gözlere açılmaz. Zira “gözler O’nu kavrayamaz” (En’âm 6/103) Duygusallığı yaşayan benlik hissiyatı kendi özvarlığı olarak tanır. Hissiyatın ötesine geçen insan özbenliğindeki Hakk’ı tanır. Hissiyatın nefesine hâkim olduğu benlik, karşısındakini sevmek için sever. Tevhidî yaşayanın sevgisi beklentisiz olup, Allah’ın has kulu, her şeyi Allah için sever. Aynadaki görüntüden hoşnud olmayan kişi kusuru aynada arar. Kendi varlığından hoşnud gönül huzuru ve mutluluğu nefsinde bulur. Tevhid şuuru varlığı tanıtan nûrdur. Sen-ben ikilemi tevhid perdesi olup, özbenlikteki nûra kavuşmanın engelidir. Oysa varlığa bürünen her canlı, tevhid hakikatı üzerine, Hakk’a teslim olarak doğmuştur; velâkin önce aile içinde, sonra da toplumun noksan ve eğreti öğretileriyle dualitenin ve mâsivânın açmazına düşer. İçlerinden azın da azı salt hakikat olan hakikatları hakikatine özlem duyar ki aşkın hakikatı da budur, ibadetin maksadı da bu.

Ey aziz! Allah için varolanın aldığı her nefes ibadettir. Kendi nefsi için değil, Hakk’ı ta’zim için yaptığı bütün fiiller “iyi ve temiz nimette helâl kılınmıştır” (Mâide 5/4) Allah için, Allah’ın adıyla yapılan her amel Hakk’ın evrensel kurallarına uygun olduğu taktirde helaldir.

Nitekim salih amel olan fiiller “Allah’ın adı anılarak” (5/4) gerçekleştirilir. Nefsin hazzına dönük fiiller ise, isterse şekildeki ibadetler olsun, ikilik perdesinin kesafetini artırır. ‘Sen-ben’ çatışmasından doğan vicdan azabı ise “Allah’ın benlikleri hesaba çekişinin çabukluğuna delildir.” (5/4) Şu halde kalb-i selîm ve akl-ı selîm sahiplerine yakışan helal şey, özü temiz ahlâken temiz olan beklentisiz amellerdir. Bil ki, her mertebenin temizliği kendine göredir. Kimine tayyîb olan kimine göre kirlidir. Özbenliklerimizde “Allah’ın bize öğrettiği hîkmetle” (5/4) kendi nefsanîyet hayvanımızı terbiye ederiz. Kişinin cismanî enerjisini yüklenen hayvanî nefsimiz, “Allah’ın öğrettiklerinden yetiştirdiğimiz avcı hayvanlar” gibidir. (5/4) Gerçek avcı ise nefsimizi terbiye eden ruhumuzdaki Hakk’ın tasarrufu ve hidâyet nûrudur. Mutlak Varlığın özbenliğimizdeki öğretisi nefs-i emmâremizin tatmini için değil, nefs-i kâmile erişmemiz içindir. Özbenliğimize helâl kılınan nimetler, Kur’an okumak, namazı ikâme etmek, benlikten oruç tutarak arınmak, varlık zekatı vererek gizli şirkten kurtulmaktır. Bütün bu nimetlerden maksad Hakk’ın teklîğine ortak katmadan tevhid sırrına ermektir. Zira müşrik odur ki, ‘bir ben varım, bir de Tanrı’ diyerek gizli şirke düşer. Nefsine sahte bir mâbûd edinir. İnsan-ı kâmil ise bilir ki, Hakk Teâlâ’nın gayrı hiçbir hâkiki varlık yoktur. Vahid olan Allah’ın teklîğinde tevhidin anlamı ve ruhu budur.

Ey dost! Mâlumdur ki nefsin fenâsı ya tabii ölümle ya da irâdî ölümle gerçekleşir; “Allah, ölüm zamanı ölenlerin canını alır. Ölmeyenin de uykusunda canlarını alır da ölümüne hükmettiği canı tutar, diğerini mukadder vakde kadar bırakır. Şüphe yok ki bunda düşünen bir toplum için derin mânâlar vardır.” (Zümer 39/42) Uykuyla ölümün kardeş olmalarındaki hikmet, ölü nefsin ve uyku hâlindeki benliğin cüzî irâdelerinin küllî irâdeye teslim olmalarıdır.

Tabii ölümle göçenler için bu hâl hayatın doğal bir akışı sonucunda gerçekleşir, “Birinize ölüm gelse elçilerimiz onun canını alırlar” (En’âm 6/61). Biyolojik bedende görevli olan ölüm melekesi, göçmekte olanın canını kabzeder; “De ki canınızı almakla mütevekkil ölüm meleği canlarınızı alacak sonra Rabbınıza döndürüleceksiniz” (Secde 32/11); özdeki tecellînin hakîkatıyla buluşacaksınız. İhtiyarî ölümle izâfî benliğinden ve kimliğinden ölen ise cüzî irâdesini ve varlığının tamamını Hakk Teâlâ’ya teslim etmek sûretiyle fenâyı tadar. Dünya hayatının mâsivâ uykusunda iken ve bir elçi olmaksızın, kulunu ilâhî bir lûtûfla fânî kılması Rabbının Zâtî tasarrufu olup, hakkal yakîn “çadırlar içinde tuttuğu” (Rahmân 55/72) ferdin özelliği “yalnız Allah’a kulluk edip, şükredenlerden olmasıdır” (Zümer 39/66). İrâdî ölümle nefsinden ölenin mevcudiyeti Hakk’ın mutlak varlığında eridiğinden, zan ve hayallere dayanan kişisel bir yaşantısı yoktur. Özbenlikte O’nun gayrı bir varlık bulunmadığı bilinciyle zulmet uykusundan kalkığından nefsinde ölü, velâkin Hakk’ın varlığıyla diridir. Üzerine ölüm takdir ettiği canı “huzur-u ilâhîde tutması murad-ı ilâhî olup, Hakk Teâlâ dilediğini bu sırrın kemâlâtına erdirir. “Ötekinin muayyen bir vakde kadar bırakılması” nefsin ikilik âlemi olan mâsivâyâ iade edilmesidir. “Geceleyin sizi kendinizden geçiren, gündüzün ne işlediğinizi bilen sonra belirlenmiş ecel tamamlansın diye sizi benliğinize iade eden O’dur.” (En’âm 6/60). Uyku hâlinde irâde teslim edilince, yükünden azad olan insan dinlendiğini hisseder. “O’dur sizin için geceyi örtü, uykuyu dinlenme yapan” (Furkân 25/47) Gerçek rahatlık ve kalıcı huzur Allah’tan gayrı her şeyden vazgeçerek yokluğu ve aczi örtünmektir ki, mârifetullah nûrunun aydınlığına kavuşan canlar için” gündüzü de nûşur zamanı kılan” (25/47), farkındalığı, diriliş vakdi yapan O’dur. Allah’a tevekkül edip, bir koşul ve beklentisi olmadan benliğini Allah’a teslim eden canlara, sekînet nûrunun varlığından kaynaklanan öyle bir güven ve huzur duygusu iner ki, gönül murakabeye geçtiğinde sanki uykuya dalmış gibi görünür; “O zaman katımızdan bir güven olmak üzere sizi hafif bir uykuya daldırıyordu.” (Enfâl 8/11)

Tevekkül ve murakabe ile kendinden geçip, benliğin vesveselerinden temizlenen gönüller birbirlerine bağlanırlar zira, ilâhî hikmet ve rahmet yağmurları gönüllerdeki şaşılığın tedavi edip, tevhidi pekiştirir. “Sizi (nefsinizin hissiyatından) arındırmak, şeytanî vesveseyi gidermek, kalbleri bağlayıp, (nefislerle yapılan mücadeleye) sebat ettirmek için gökten üzerinize yağmur yağdırmıştır.” (Enfâl 8/11) Asumandan yağın rahmet ve hikmet, beşerî sûrete değil, “üzerinize” mânevi varlığınızdır. Tevhid şâhidi gönüller için “hurma ve nar var” (Rahmân 55/68); mânevi haz ve ruhanî şifa var.

Ey dost! Fenâyı tadmayan azâbı tadar. Mâsivâdan uyanmamakta direnip, fânî ve sanal kimliği önemsemesi nedeniyle benlikten vazgeçemeyen her nefis azâb-ı ednâ’dan pay alır; “Onlara ‘en yakın’ azâbdan da tattıracağız” (Secde 32/21) Tevhid sırrını Hakk ile ve hâl ile yaşamayan insan, benlikten kurtulamamanın sıkıntısı ve azâbı içindedir de farkında dahi değildir. Fânî kişiliğinin geçmiş ve gelecekle ilgili vesvese ve korkuları, bireyin kendine yaşattığı azâbın bizâtihi kendisidir. Bil ki kendini önemsemekten vazgeçen her kul, izâfî benliği besleyen hissiyattan uzak durmak zorundadır. Zâtına davet ettiği sevgililer için “Allah, kuluna kâfi değil midir?” sorusunun cevabı yine O’ndan O’nadır; “De ki Allah, bana yeter.” (Zümer 39/36-38)

Ey aziz! Kâmil mûmin odur ki; özbenliğinde ve her ortamda, “Allah zikredildiğinde Hakk’ın azametiyle kalbi titreşen, O’nun ayetleri okunduğunda (mânâ ve sırrların açılımıyla) îmanı kemâle eren ve yalnız Rabbına güvenip, tevekkül edendir.” (Enfâl 8/2)

Fakrın gayrı kimse bilmez
varlık sırrını
Her nefes bir vesîledir
Esmânın tecellîsine,
Mahbubdan gayrı kimse bilmez
mâşukluk sırrını
Her sûret bir vesiledir
aşkın tecellîsine,
Dostdan gayrı kimse bilmez
tevhid sırrını
Her zerre bir aynadır
Hakkın tecellîsine

Ey dost! Hikmetsiz sohbet, sükûta ermeyen benliğin perdesidir.

Faydasız ilim, mârifetullahtan gayrı keramet arayanların perdesidir.

Sevilmek tutkusu, aşkda fânî olamayanların perdesidir.

Deryaya katılan derelerin kimliği kalır mı?! Külliye kavuşan irâdenin cüzisi kalır mı?! Kim kendine bir kimlik arıyorsa o, henüz yokluğun erdemine ermemiş demektir. Zira onun muhtaçlığı Allah’a değil velâkin fânî benliğin önemsenmesinedir. Rabbının kulu uykuda iken kendine çekmesi onu beşerî his ve lezzetlerden alarak, şefkâtli bir ananın kucağındaki bebeğin güven içinde uykuya dalması gibi; kulunu huzur içinde dinlendirerek, nefsinin fenâsını ona ilhâm etmesidir ki, benlik, gizli şîrk gafletinden arınsın.

Ey aziz! Dünyayla âhireti birle. Her ikisini de tek bir talâk ile boş eyle. Allah’ın sevgilisi Allah’ın gayrını koymaz asla kalbine.

Dünyada yapılan hizmetler, Allah için değil benliklerin hoşnudluğuna yönelikse, âhiret için edâ edilen ameller, nefislere bir yatırım olarak düşünölmekteyse gizli şîrk içindedir; “kendi zanlarınca dediler ki; “Bunlar Allah için, bunlar da ortak kıldıklarımız için” (velâkin) ortak

koşukları için ayrılan Allah’a ulaşmıyor. Fakat Allah’a ayrılan ise ortak koşulanlara ulaşıyor! Nasıl da fenâ hüküm veriyorlar.” (En’âm 6/136)

Her şeyin zıddıyla belirlediği ikilik âleminde her hilkatin karşılığı bir fitrat vardır. Kimi yaradılış fitrat-ı selîme mazharıdır, kimisi fitrat-ı zevke. Kimi benlik keçi gibi inatçı, kimisi koyun gibi uysal. Kimi deve gibi tahammüllü kimisi sığır gibi hantal. Her biri Sanat-ı Rabbaniyeye misaldir; “Sekiz eş yarattı; koyundan iki, keçiden iki çift.” “Deveden de iki, sığırdan da iki. De ki; O bunların erkeklerini mi, dişilerini mi, yoksa iki dişinin rahimlerinde bulunanı mı haram kıldı? Eğer doğru iseniz bana ilme dayanarak haber verin.” (En’âm 143-144)

Her biri fitrat-ı ilâhîyeden olup, Hakk’ın esmâsına mazhar olmaları itibariyle hiçbirisi yasaklı ve haram değildir. O’nun tecellîsini göremeyenler kendi zanlarınca bazılarını kendilerine lââyık görüp, başkalarını dışlamayı hak ve mârifet sanırlar. Her mevcudun O’nun yaradışından bir ayet olduğunu görmezler. Nitekim erkeği kadına üstün gören, cahiliye devrinden kalma zihniyetler; “Dediler ki; ‘Şu hayvanın karnında olanlar yalnız erkeklerinize aittir, kadınlarınıza ise haram kılınmıştır. Şayet ölü doğarsa hepsi onda ortaktır.’ Allah bu hükümlerinin cezasını verecektir. Şüphesiz O, hikmet sahibi ve hakkıyla bilendir” (En’âm 6/139) Her canın mukaddesatına akıl erdiremeyenler, haramlardan medet uman mânen ölü benlikler, birer leş gibidir; akan kanları şehvetle işlenmiş günahlarıdır. Emmare nefsilerin zorbalığıyla zanlarındaki hükümleri enpoze etmeye çalıştıklarından, iddialarla dolu benlikleri bir domuz gibi pislik içindedir; “De ki bana vahyolunanda, leş veya akıtılmış kan yahut domuz eti, ya da Allah’tan başkası adına kesilmiş bir hayvandan başka, yiyecek kimseye haram kılınmış bir şey bulamıyorum” (En’âm 6/145) Kim kimi dışlarsa bilsin ki kudret-i ilâhîyeyi inkâr etmiş olur. Kim kimi kucaklarsa Hakk’ın muradını kendinde bulur. Ey aziz! Ne bir şeyin talibi ol, ne de geleni reddedecek bir gücün sahibi! Güç ve kudretin ancak Allah’a ait olduğunu bilenler kendilerinden vazgeçmiş ferdlerdir. Bil ki ferdler, vahdetten gayrına nazar etmeyen erlerdir.

Ey dost! Feth-i mübînle kendindeki gerçek değere kavuşan insan daimi huzur ve sükûnet içindedir. Zira nefsinin fenâsını tadmak sûretiyle meydana gelen olay, kesinlikle vukua gelmiş demektir. “Hakîkatı itibariyle gerçekleşen olay vâkî olunca” (Va’kıa 56/1) Hiçbir insan bizzat yaşadığı olayı inkâr edemez; “ki vukuunda kimse onu yalanlayamaz” (56/2) Hele yaşanan hâdise izâfî benliğin tahakkümünden kurtulup, özbenliğin melekûtiyetine kavuşmaksa. Gönül kâbesinde zâtındaki tecellînin sırrına erenin “değeri yükseltilir”, onu inkâr edenin hâli ise “alçaltıcıdır” (56/3). Ey aziz! Vukua gelmesi kesin olanı sonraya ertelemeyen, âhiret yaşamını dünya hayatıyla birleyenler “âhiret huzuruna erenler var ya (ashab-ı meymene) ne mutludur onlar” (56/8). Benliklerinden bir türlü vazgeçemediklerinden, farklılığı ve huzursuzluğu yaşayanlara gelince “(ashab-ı meş’eme) ne mutsuzdur onlar” (56/9). Hakk’ın varlığıyla kaim olup, zulmetten nûra kavuşan ve her şeyden vazgeçtikleri için herkezen evvel Hakk’ın rahmetiyle bekâ bulanlar, “sabikun sabikundur; işte onlardır mukarreb olanlar” (56/10-11). Kurbiyetin ve hüviyetin hakîkatıyla en önce buluşanlar; her yönüyle rahmete kavuşanlar “nimet cennetlerindedirler” (56/12). Her iki âlemde de en yüce nimet, kulluğun kemâline ermekle Hakk’ın cemâlini müşahade etmektir. Evvel ve Âhirin kimliğini “Hakk al yakîn” (56/95) yaşadıklarından, izâfî benliklerine hiçbir mertebede ve menzilde, ne zâhir ne de bâtında bir varlık vermediklerinden, nefsilerinde ölü ve fakat Hakk’ın varlığıyla diridirler. Hakk’ın sûbuti sıfatlarıyla “mücevherlerle donatıldığından”, câvidanın bekâ “tahtlarında” sâlih amelleriyle “karşılıklı kurulmuşlardır” (56/15-16). İsm-i karibin mazharıdır. Mârifetullah pınarından akan “ma’ıyn çeşmesinden doldurulmuş” hâlis hikmetler ve sırrlar, ruhaniyet “ibriklerinde” gönül “kadehlerinden” sunulur. Mânevî hazza erenlerin “içtikleri bu şarabdan ne başları ağrıtılır ne de farkındalıkları giderilir” (56/18-19). Tecellî deryasındaki

“saklı inciler” misali, amellerinin ve mânevi hallerinin karşılığında, gönül “gözü iri ve basîreti keskin”, ruhanî sûretler “(hûr-ıyn)”, âhiret vücûdu olarak “onlar içindir” (56/22-23-24). Tecellî asumanında “ne fuzulî bir söz ne de günaha teşvik eden bir laf işitmezler”, zira nefsanîyetten selâmete ermiş kulların “Söyleyip işittikleri söz, yalnızca selâm selâmdır.” (56/25-26)

Bilinen biyolojik bedenin fevkinde olan âhiret vücûdu olan hûr-ıyn “apayrı biçim ve yeni bir yaratışta (nûrdan) yaratıldıklarından” (56/35) geçmiş ve gelecekle ilgili endişe ve kaygıları yoktur. Zan ve hayallerden arınmış olmaları nedeniyle “bekâretlerini (sâfiyetlerini) muhafaza eden varlıklarını, birbirlerine sevgi sunan ferdler olarak âhiret mutluluğunun vesilesi yaptık.” (56/36-37)

Ey dost! Vâkıya karşı direnen şey izâfî benliğin bizzat kendisidir. Oysa nefsin fenâsını teminen, “aranızda ölümü takdir eden Biziz ve Biz önüne geçilebileceklerden değiliz” (56/60). Vâkıyanın hakîkatıyla tahakkuk etmiş kullar mâsivâ ve benlikten soyunmaları nedeniyle çıplak ve fakr velâkin Hakk’ın varlığıyla bekâ bulduklarından zengindirler. Onlar, yokluğun karanlığından “ne serin ve ne de kerîm olmayan gölgeden” (56/43-44), ilâhî rahmet örtüsüne, Hakk’ın gölgesine “sonsuzluğun gölgesine” (56/30) sığınmışlardır. “Allah, takva sahiplerini kurtuluşa erdirir. Onlara fenalık dokunmaz. Mahsun da olmazlar” (Zümer 39/61). Bil ki yaşam programları, bireyin içinde bulunduğu hâle ve mertebeye göredir. Her birinin maksadı, kulluk kemâlatı ve tevhid hakîkatıyla buluşturmadır. İlmin hikmet niteliğini taşıması, onun bir feyz ve lûtûf olarak kalbde belirmesi, Hak’kın katından gelen bilginin O’nun övgüsüne yönelik olmasında gizlidir. Zira sıfat, zâta ulaştıran niteliktir.

Ey dost! Kelime-i şehâdet Allah’a tanıklığı ifade eder. Peki, Allah’ın bu âlemde görülmediğine inanan insan, nasıl olur da O’nun varlığına şahidlik eder? Bil ki şehâdetin mertebeleri vardır. Halkın şehâdeti gayba îmandır. İmân nûru mümin kul adına şahidlik eder ki, şeriatteki tanıklıktan kastedilen mânâ budur; “İnsanların bir kısmı Allah’a belli bir yönden ibadet eder” (Hac 22/11). Şehâdetin bir üst boyutu ihsân mertebesi olup, Allah’ı görüyormuşçasına ibadette gönüldeki îman nûru ihsân nûruyla aydınlanmış olur. Ehl-i tarikin hâli budur; “Rükûa ve secdeye varanlar için evi temiz tutmak” (Hac 22/26), benlikten ve gizli şirkten arınmaya davettir. Kur’an ve hakikat ehlinin tanıklığı ise ikân mertebesi olup, muhlas kulun nefsi yakîn nûrunun sırrıyla tahakkuk etmiştir. Hakk ile Hakk’ın tecellisine olan şehâdeti Hakikat-ı Muhammediyeden nasîbi olanlar bilir. İzâfî benlik “kirlerini atıp, adaklarını yerine getiren ve Beyt-i Atiki tavaf edenler” (Hac 22/29) şahidliği de Allah’a terk etmişlerdir. Âlem-i Lâhûtdan âlem-i nâsûta inen her şey bir emanettir; “Onlar ki emânetlerine ve ahdlarına riayet ederler” (Meâric 70/35) Zâtî muhabbetin ve huzuru İlâhînin mazharıdır. Bil ki, tevhid nûru zâtî aydınlığıyla farkındalığın ve benlik ötesi varlığın kendisidir. Hâli anlatmağa çalışan her sözcük anlamsız kalır. Zorlayıcı zan mertebesindeki izâfî benlik kendine varlık vehmetmekten vazgeçip, şahsiyet önemini yitirdiğinde, her farklılık ve benzerlik duygusu Varlığın Tekliği (ahadiyet) içinde erir. Erimeyen her şey rüya benzeri bir hayalden ibarettir. Dünyevî boyutta insanlar rüyada gibi yaşarlar. Benliklerinden eriyip, kimliklerinden öldüklerinde uyanırlar. Zira fenâyâ ermek, hayalden hakikat âlemine uyanış demektir. Nitekim bütün ruhsal yaklaşımlar, bireyin özbenliğinde (şah damarından da yakın) tecellî etmekte olan gerçek varlığı görüp, onunla kucaklaşmasının vesilesidir. Ancak, fânî kişiliği renkli hayallerle süsleyip ona fantezi kimlikler giydirmek değil! Hakikatı yaşayan ferdde ayrıcalık duygusunun belirmesi, zâtında tecellî eden kutsal varlığın emsâlsiz üstünlüğüne ve benlik ötesi varlığına bir delildir; bazılarının zannettiği gibi nefsin bir diğerine üstünlüğü değil! Hakikatı yaşamakla hakikate özenmek aynı şey değildir. Özentî ve taklide dayanan bilinçte farklılık, beklentilerinden kaynaklanan şüphe ve evham vardır. Hakikatı yaşayan canda, her zan ve kavramın sükût ettiği mutlak huzur ve karşılıksız sevgi hâsıl olur.

Ey dost! Sözcükler sihirli iksir gibidir. Her kelimenin ihtivâ ettiği titreşim onu zikredende ve zikre şâhid olanda etkisini gösterir. Huzur ve huzursuzluk, mutluluk ve mutsuzluk zihindeki titreşimlerin getirdiği niteliklerdir.

Bütün bilgisizlikler, kendini bilmemekten ileri gelir.

Bütün tereddütler, varlığı tanımamaktan ileri gelir.

Bütün kimlikler, nefsin, ‘ben buyum’ diye kendinle özdeşleştirilmesinden ileri gelir.

Neden ve niçinlere sarılmak, özü görmeyi engelleyen bulanık suya dalmak gibidir.

Ey can! Sana senden yakın olanı, nasıl olur da kitablardaki sözcüklerde, zihinlerdeki fantezilerde, kültürel doygunluğa dayanan sohbetlerde ararsın? Sırrı yaşayan sırr sahibi ne ekranlarda ne kürsülerde boy göstermez; sessizce özünde özü yaşar. Nedir o, yere göğe sığmayan ezgi? Gönüllerdeki o eşsiz zikrin sessiz ve sözsüz titreşimi!

Nedir o, paylaşılamayan sevgi? Varlığın kendinden kendine akan sonsuz ve sınırsız muhabbetinin bilinç ötesi tecellisi!

Dereler, nehirle bütünleştğinde; nehirler, deryaya eriştiğinde kimlik ve kişilik kahrı kalmaz. Deryadaki her katre deryadan sayılır.

Dalgalanmasa da derya bil ki yine aynı deryadır.

Nedir o beyt-i atîk? Benliğin esaretinden kurtarılmış temiz gönül! Allah’tan gayrı her şeyden arınıp melekûtiyet semâsında özgürce ifadesini bulan kalbin mahremiyetidir. Beyt-i Atîk; süflîsi cismanî âlemin sûretinde, ulvîsi her sûretten arınmış olarak Hakk’ın huzurundadır. Kimlik tanımlamalarından boşalmış, Hakk nûruyla, Hakk’ın haremde korumaya alınan muhlas kulun gönlünün hakîkatıdır o. Zihinlerdeki kişilik, kimliğinden vazgeçtiği andan itibaren dünya ve ukbâ birleşir. Her kavram ve düşüncenin yetersizliği görüldüğünde, farklılık zannı Evvel ve Ahir’in hüviyetinde kaybolur. Benliğin kıyamet vakdi geldiğinde ve nefsin kapısı çalındığında, kapıyı çalanın hüviyeti mâlum olur; “Bilir misin karianın (kapıyı çalanın) ne olduğunu?” (101/3) Zan ve hayalin darmadağın olduğu gündür o gün; “Dağlar atılmış renkli yün gibidir. Evham, korku ve anıların dışlandığı o günde, nefsinden geçen huzur içindedir. Bilgi yükünün değil, “amellerin ağır geldiği” (101/7), görseelliğin değil, hüviyetin (hûve) farkındalığı içindeki varoluş huzur ve hoşnudluk içindedir.

Ey dost! Şartlandırılmış kalıplarda arama özbenliğini; gönlünü Hakk’a verenin kırık kalır mı kalbi hiç? Dolunay öncesindeki hilal ayın bir yüzüdür ancak; kemalât tamamlanınca gönülde, O’ndan gayrı geriye ne kalır! Tecellî eden nûrunda Zâtından gayrı yoksa nefsinde, O’ndan gayrı geriye ne kalır! Vahdet, varlığın bizâtihi kendisidir. Hakk’ın gayrı bir mevcudiyetin algılanmadığı tavihîd şuurudur. “O’nun ortağı yoktur” ayet-i celilesi (En’âm 6/163) bu hikmeti dile getirir. İsim ve fiillerdeki tecellîsiyle kendinden gayrı bir fail ve hüviyetin bulunmadığını bildirir. Ortaklık zannı farklı şahsiyetlerin bulunduğu boyuttadır. Benliklerin fenâsında ne ortaklık zannı kalır, ne de benlik odaklı bir yaşantı. Gel gör ki ikilik âleminde yaşayanlar için, örneğin görmek fiilinde, gören ve görülenin ortak mevcudiyeti düşünülür. Oysa vahdet halinde, ne gören, ne de görülen vardır. Musa (a.s.) görmeyi dileyince Rabbından, Hakk’ın tecellisinde ne dağ kaldı, ne Musa. “Ortak koştuğunuz şeylerden kesinlikle uzağım” (En’âm 6/16) ikazı, varlığın bölünmez tekliğine idrakları davet eder. Şâhidlik fiiline de izâfî bir ortaklık düşünülür. Sanki şâhid olan ve şâhid olunan vardır. Oysa, “Şâhid olarak Allah, zâtına yetmez mi?” hitabında, Allah’ı, ancak Allah görür sırrına işâret vardır. Şâhidlik fiili, Allah’ın yanı sıra başka bir tanrı olmadığına değil, O’nun varlıktaki tekliğinedir. Hakîkatı değil velâkin zan âleminde ikilemi yaşayanlara, “Ortaklarım nerede?” diye seslendiği gün; “Bizden hiçbir şâhid olmadığını arz ederiz” derler. (Fussilet 41/47) Zira özde “Biz” O’dur. “Ben” O’dur. Tecellîsinin şâhidi de O’dur. Her isim ve harf O’nundur. Bütün kimlikler O’nun hüviyetidir.

Her hayat O'nun hayatı her hüküm O'nun hükmüdür. İlminde kendinden gayrı yoktur ki hükmünün bir ortağı olsun; “O, kendi hükmüne hiç kimseyi ortak etmez” (Kehf 18/26) İkilik denilen zanlardaki şaşı düşünce gerçekte hiç yoktur. “Nerededir boş yere varlığını iddia ettiğiniz ortaklarınız?” (En’âm 6/22) ayeti celilesi, nefesine varlık iddia edilen fâni benliğin kör bir bilgi ve inanç olduğunu bildirir. Hakikatler deryasında yalancı benlik kaybolunca bilgi, sonsuz ve sınırsızlığına avdet eder. Zira hakikat bilgisi, Mutlak Varlık olan Allah’tan gayrı bilinecek hiçbir şeyin bulunmadığı sonsuz ve sınırsızlıktır. Bil ki bilinen her şey bir şekil ve kalıpla kendini sınırlandırmış olur. Tıpkı, ‘ben’ sözcüğüyle kişinin, nefisini O’ndan gayrı bir varlık olarak algılaması gibi kendini bedenle özdeşirmesi gibi. Oysa fâni benliği varlık olarak zannetmek, özbenlikteki tecellî sırrını bulandıran bir bilgidir.

Ey aziz! O’nun gayrı yoktur ki, kimileri O’na yakın, kimileri O’ndan uzak olsun! Bil ki bir yetimin elini tutan, Allah’ın rahmet elini tutmuş olur. Bir gönlü hoş tutan, muhabbetullahın mazharı olur. Bir hasta ziyaret edildiğinde O’nun gayrı bir mevcut yoktur ki O’nun gayrı ziyaret edilmiş olsun; Hakk’ın gayrı bir mevcut yoktur ki, O’nun gayrından bir cevap alınmış olsun; “Ortak olduğunuzu ileri sürdüğünüz şeyleri çağırın! Çağırdılar, ama kendilerine cevap veren olmadı” (Kehf 18/52). Mevcut olmayan nasıl cevap versin?

İster beşerî isterse uhrevî âleme yönelik olsun; zihinlerdeki düğümler çözülmeden, kişilikler eriyip göğüsler genişlemeden, sen-ben davasındaki aldanmadan ayrılamaz gafil insan. İzâfî kimliklerinde direnip (mallarda, evlatlarda ortak olduğunu sananlar, aldaniştan başka ne elde ederler?” (İsrâ 17/64)

Gönlü dünyayla dolu olanın ukbâdan yana nasîbi yoktur.
Gönlü ukbâyla dolu olanın hakîkatten yana nasîbi yoktur.

Farklılık ve ayrılık vehim içinde fâni kişiliğe varlık vehmedenlere hitâben denilmiştir ki; “Ortak olarak O’na kattıklarınızı gösterin. İş zannettiğiniz gibi değil” (Sebe’ 34/27) Hâşâ ki sûret putları O’nun varlığına şerîk olsun.

Ey dost! Huzuru dışarıda değil içeride ara. Benliksiz huzur ve saadet hiçbir sebebe ve nedene bağlı olmadan özde gerçekleştiği takdirde kalıcı olur. Farkındalıkta yaşanan her an, alınan her nefes şükrün vesilesi olur.

Zâhirdeki varlığın, O’nu hamd eder canlı bir dua olur.

Ey dost! Tıpkı bir tiyatro oyununda rol alan kimliklerin sahnede kendilerine yer bulması gibi, ekranın özelliği de vukua gelen olayların ve kişilerin görünümüne vesile olmasıdır. Ayna, kendinde yansıyan sûretlerin hâlini olduğu gibi onlara gösterir. İnsan-ı kâmil aynasında kişi kendi hâline muttalî olur. Kimin eğri, kimin doğru olduğunu bildirmek kâmilin işi değildir. Zira, isimlerin ve fiillerin sahibi değildir. Gördüğü her sûret, tuttuğu her el, işittiği her söz Hakk’ın gayrı değildir.

Sanal kişilik olan görsel benlik, dünya ekranında yansıyan ve kendim diye tanımladığı duygu, düşünce ve hatıralarla özbenlikte tecellî eden gerçek varlığın farkında değildir. Kimilerinin önemseydiği bilinçaltı fâni kişiliğin nefsiyle özdeştiirdiği duygular yumağıdır, asla özbenlik değildir. Her kılığa bürünerek, özdeki cevherin bilincinde olmayan izâfî benlik; Hakk’a teslim olduğu zannıyla taklitçi dindarlığa, akla ve ilme hizmet ettiği iddiasıyla da, kör inkâra yönelir de neye hizmet ettiğini bilmez. Zikrin maksadının, “şah damarından da daha yakın olan” gerçek varlığı hatırlamak olduğunu bilmez. Dünya ve âhiretle ilgili beklentiler içinde bir şeyler olup, bir şeylere erişebilmek umuduyla nefisini gizli şirke düşürdüğünü bilmez.

Kişiselikten kurtulmadan tevhidin özüne erilemeyeceğini bilmez. Dışa yönelik zihin, yerini öze yönelik gönle bırakmadan; gönül, Hakk'ın gayrından arınmadan tekliğin sırrına erilemeyeceğini bilmez. Gönülden ruha, ruhtan sırra ermeden zikrin nûruna erilmediğini bilmez. “O’nu, O’nun size gösterdiği şekilde zikredin” (Bakara 2/198) daveti, isim ve fiillerdeki tecellisinde Hakk’ı görerek, Mutlak Varlığı akılda tutmaktır. Varlığı bütünüyle Hakk’a teslim etmek sûretiyle, O’nun kendini kendisiyle hamd ve zikrettiği bilinciyle, O’nun gayrı bir mevcudiyet bulunmadığı huzur ve saadetine ermektir. Bil ki her benlik kendi evinde huzur bulur. Şu halde “gönüller ancak Allah’ın zikriyle huzuru bulur” (Râd 13/28). Ne zaman ki birey izâfî benliği değil, nefsindeki Sevgiliyi hatırlar, sûretlerdeki beni değil, özdeki Ben’i bilip, anımsamış olur.

“Eğer bilmiyorsanız, bilenlere sorun” (Nahl 16/43) ayet-i celilesi, hakikat bilgisinin hakikatı özbenliğinde yaşayanlardan öğrenilebileceğine işaret eder. Zira bilmekten maksat kendini bilmektir. Sırrı ancak sırr sahibi bilir. Kâmilî, kemâlât sahibi tanır. Gönüller hakikat ehli ile bir olduğu takdirde farkındalık boyutundan kopmaz. “Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan (ehl-i Hakk’dan) uzak tutarak, kalbi gafil kılınan benliklere boyun eğme” (Kehf 18/28) ikazı, gönül gözlerine sürme çekmek gibidir.

Bil ki zikir, Hakk’ın katından gelen bir rahmettir; “Şüphesiz ki tarafımızdan sana bir zikir verdik” (TâHâ 20/99) yüce ayeti bu rahmeti bildirir. Zikir, yalnızca günün belli bir vakdinde, belli bir yerde yapılan bir ibâdet değil, alınan her nefeste ve her yerde Cenab-ı Hakk’ı her an hatırlamaktır. Kulun varlığı her nefeste titreşen bir zikirdir. Allah’ı zikretmek, O’nun murad ettiği mânâ boyutunda Allah için var olmaktır. Aşk yaşamak, sevginin titreşimi; benliksiz olmak, huzurun zikri Allah için mevcut olmak Hakk’ın zikridir.

Gönülde değil velâkin dünyada yaşayanlar için ‘Lâ ilâhe illallah’ zikriyle izâfî benliği besleyen her zan, korku ve arzu özden dışlanır. Gönülde yaşayanlar için ise, Allah’tan daha ulvî bir zikir yoktur. Bil ki zikreden, zikredilen ve zikir aynı varlıkta birleştiği takdirde, zikrin maksadı hâsıl olur. Varlığın görünümüne gelmesi ve görünümünden kaybolması da zikirdir; “Güneşin doğuşundan önce de, batışından önce de Rabbini hamd ile zikret” (TâHâ 20/130) Nitekim, tevhid sırrına eren ehl-i Hakk “gece gündüz Allah’ı zikreder” (Enbiyâ 21/20). İzâfî benliği terk eden “her canlı ölümü tadar” (Enbiyâ 21/35) O gönül ki özde, Hakk nûruyla aydınlanmıştır, “kandil o evlerdedir ki Allah, onların yücelmesine ve içlerinde isminin zikredilmesine izin vermiştir” (Nûr 24/36) Zira aydınlanmış gönül için Allah’tan gayrı bir mevcut ve hakikat yoktur. İzâfî benlik perdesini önemseyen ve fânî kişiliğine cennette makam, dünyada ikbâl ve ikrâmlar arayan bir ibadettense, nefsin yokluğunda “Allah’ı zikretmek elbette ibadetlerin en büyüğüdür” (Ankebût 29/45)

Tatlısu ırmağında yüzüldüğü halde
susuzluk çeken canlara şaşarım,
İnciyle mercan denizine dalıp da
define arayan dalgıçlara şaşarım,
Ma’suka gönülde erildiği halde
sûrete susayan aşıklara şaşarım,
Hakk’ı özünde bulup da
rahmet arayan canlara şaşarım.

Ey dost! İdrâksiz ibadete dayanan îman küreksiz sandal gibidir. Nefsine zerre kadar talepte bulunanın Hakk’a teslimiyeti tam değildir.

Benliğine sıfat arayan hiçliğini bilmez.

Nefsine kimlik arayan Varlığı bilmez.

Kulluktan maksat, nefsin Hakk'da fenâya ermesiyle Hakk'a olan vuslatıdır. Vuslatsız hasret, vahdete ermeyen benliğin kesretteki hâlidir. Her sıfat, benliğin halini ona gösterir. Benliği terkedenin benliği Hakk Teâlâ'ya aittir. Sıfatı, Hakk'ın sıfatı; varlığı, Hakk'ın varlığıdır. Korkuyla evham, mutluluk ve mutsuzluk benlikteki bir düşüncedir ancak. Her zandan arınmış gönülde huzurdan gayrı ne bulunacak! Bil ki gönlün ne sûreti vardır ne mekânı. Ne kişiliği vardır ne zamanı! Hakk'ın tecellîsine mazhar candır o. Her canlıdaki ölümsüz candır o! Gönülde, Allah'tan gayrı kalmadıysa; sözde de, Allah'tan gayrı zikir olmaz. Zâhirden, sûret-i Hakk'tan gayrı sûret kalmaz. Her ismi çağrılan cevap veriyorsa çağırana, Hakk'ın ismini zikredene Hakk Teâlâ neden cevap vermesin?

Bütün isimler O'nun ismiyken kimdir o, nefsine isim arayan?

Bütün varlık O'nun hüviyetiyken kimdir o, nefsine kimlik arayan?

Tevhid içindeki tevâzu, kendini ve çevredekileri kendinden farklı görmemektir.

Tevhid içindeki edeb, Allah'ın varlığı huzurunda nefsine varlık vermemektir.

Doğal olan her iş ve oluşun Hakk'dan geldiğini bilen için ne üzüntü vardır, ne keder. Her zerrede tecellî eyleyen varlığın hüviyetini gören için ne farklı bir sanatçı vardır ne de farklı bir eser.

“Allah'ın dostlarına korku yoktur, onlar üzülmeyecekler de.” (Yûnus 10/62) Zira varlığıyla birlikte her işlerini Allah'a havale edip, benliklerini terketmişlerdir. Kim ki nefsine bir varlık vehmedip, bir seçimde bulunduğu inanır, “kulak, göz ve gönül ondan sorumludur” (İsrâ 7/36). Farklı benlik zannı, zanna uygun sorumluluğu da birlikte getirir. Oysa ihrama bürünüp Hakk'ın huzuruna çıkan bir kulun tercihte bulunacak bir kudreti var mıdır? “Allah'ın rengine boyanmak” (Bakara 2/138), kendini farklı renklerde bulan kişilikten arınmaktır. Allah'ın nûrunu özbenlikte aramaktır. Nûr ise, ne bir his, ne bir düşünce, ne de ölümlü olan bir bedendir. O, her kalıp ve sûretin fevkinde velâkin, îman dolu gönülde yol gösteren bir rehberdir. Güzel ahlâk bu rehberin ruhudur. Allah'ın rengine boyanmak kesretten vahdete, dualiteden tekliğin hakîkatine ermektir. Ahadiyet sırrının sahibi Mutlak Varlık olan “Allah'tan daha güzel renk veren kimdir?” (2/138) Hakîkatî Hakk boyacısı Hakk, rengi Hakk olan için ne dünya ne âhiret kalır; kalan ancak kendi tecellîsiyle Zât-ı Hakk'tır.

Kişi, izâfî benliğinden temizlendiği ve varlığı Hakk ile Hakk olduğu takdirde îmanı katıksız olur; tahareti yalnızca su ile değil, Hakk nûruyla pûr nûr olur. Her zan ve her kavram, şekil ve kalıpta kalan her söz ve ibadet Allah'ın boyası yanında yapmacık kalır. “O'na kulluk etmek” (2/138) benlik hazzı için değil, Allah için var olmaktır. Ancak tevhid şuur ve inancı içindeki yaşam sevgi ve huzur doludur.

Ey dost! Mutlak Varlık tecellî ederek zuhura gelmedikçe isim ve sıfatlara birer sûret bulunur mu? İdrâk edenler mevcut olmadıkça idrâk edilecek bir hakikat bulunur mu? Hakk'ın hakîkatı, kendini Zâtıyla bilmesi itibarıyla tektir ancak, gözlemleyenlerin bakışlarındaki farklı bakış, tasavvur ve görüşler onun birden fazla ve değişik yönleriyle algılanmasına vesile olur; “Bizim emrimiz bir anlık bakış ve tek bir sözden başka bir şey değildir” (Kamer 54/50). Şu halde bir canı sevindirmek, bin canı sevindirmek gibidir. Zâtındaki Varlığın farkında olmayan insan, “Zâtında canlı değildir, ne zaman dirileceği hususunda da bilinçli değildir” (Nahl 16/21). Kimin gönlü ikilik âlemleriyle doluyorsa o, mânâda ölüdür. Kimin gönlü Allah'la doluyorsa o, zâtında ölümsüz diridir. Cenab-ı Hakk'ın “kalblerle rabita kurduğu” (Kehf 18/14) ferd, Hakk'ın gayrına yönelmez zira o, gönül âleminde Hakk'la, Hakk'ı yaşar. Mâsivâdan gayrına bakmayan benlikler “biz Allah'ı, açıktan açığa görmedikçe (Hakk'ın varlığına) inanmayız” (Bakara 2/55) diye itiraz ederken, bilmezler ki isimleri ve fiiliyle “Allah, hakkın

ta kendisidir” (Hacc 22/6). Bilmezler ki, tecellîdeki tevhidi görmek için ikilik bakışından ölmek gerek; “Hani sizler; biz Allah’ı apaçık görmedikçe inanmayız demiştiniz de, bakıp dururken sizi yıldırım (berkî tecellî) çarpmıştı” (Bakara 2/55). Zira sen-ben ayırımı olduğu müddetçe şekil ve kalıp var; çarpık bakış, eğri görüş var. Sen senden çıktığın an her bakışta ancak Allah var “kendi nefislerinizde de öyle görmüyorsunuz?” (Zâriyât 51/21) hidâyeti var. İkilikten ölenler için “şükredesiniz diye ölümünüzün ardından sizi dirilttik” (Bakara 2/56) ihsânı var. İkilik zannı dalgalanıp nefsanîyet kabarmadıkça huzur ve muhabbet var.

Ey aziz! Beşerîyet kabirlerinden uyanıp, farkındalık sabahına kalkmanın, gerçek dirilmek olduğunu bilmeyenler “nefislerinden başkasını aldatmıyorlar ve bunun farkında da değildirler.” (Bakara 2/9)

Şâhidin, kendineden kendine olan şehâdetinde, şâhidin zâtından gayrı geriye kim kalır? Sıfatlar terkedilince Zâtıyla bâki kalan kimdir? Aşık aşkdan ölünce Ma’sukda dirilir. “Siz ölüerdiniz. O, sizi diriltti” (Bakara 2/28) bu sırrı dile getirir.

Her kim vahdeti tadarsa o, nefsinde farklı bir can bulamaz. Tek bir candan zâhîr olduğunu hatırlayan (zikreden), aslî vatanını unutamaz. “O sizi tek candan yaratandır. Sizin bir karar kılma yeriniz bir de emanet bırakılma yeriniz var” (En’âm 6/98). Beşerî varlık emanet olup, karar kılınan hakikat Hakk’ın mazharı olan kudsî ruhumuzdur. Bireyin kendi özüne dönüşü âdemin cennete dönüşü gibidir.

Ey dost! Aşkın dile geldiği her şey îmandan sayılır. Aşksız îman, küfürden sayılır. İlâhî aşkı yaşamayanlar “diri olmayan ölülerdir onlar” (Nahl 16/21). Beşerî sûretleri tanımaktan öte bir bilgileri bulunmayanlar, “ölü toprak ve kemik hâline geldikten sonra tekrar meydana çıkarılacağımızı mı vaad ediyor?” (Mü’minûn 23/35) diye hayrete düşerler. Zira biyolojik bedenlerini kendi özbenlikleri zannedecek kadar gönül gözleri mühürlüdür; “De ki görmeyenle gören bir olur mu? Hiç düşünmez misiniz?” (En’âm 6/50). Oysa her bir mânânın okunuşunda, bilenin üstünde bir bilen bulunması, akıl ve gönül sahiplerinin ve görüş açılarındaki zenginliğin ve derinliğin göstergesidir.

İnsanların çoğu okuyup, işittikleri “sözü kendilerine söylenenden başka şekle soktular” (Bakara 2/59). Oysa gönül ehli, kulaksız işitip, dilsiz söyler, benliksiz okur. Can kitabını okuyanlardan her biri, kalblerdeki arınmışlık nisbetinde hakkı bulur.

Îmânı meslek hâline getiren kimi benlikler ise halkın beklentilerine uygun cennet ve cehennem manzaralarının sohbetine doyamazlar velâkin bunlar, her nefeste ölüp yeniden diriltildiklerinin farkında dahi değildirler; “Sonra sizleri öldürecek sonra yine diriltecektir. En sonunda O’na döndürüleceksiniz.” (Bakara 2/28).

Ey dost! Hakk’ın kereminden zâhîr olan her şey, keremullah olur.
Âyetlerin nûru tahakkuk edince özde, kul âyetullah olur.

Günah işleyeni hor ve hakir görme. Kader sırrı yazılmış olmasaydı âdemin nefsinde, âdemoğlu zuhur eder miydi suflî âlemde! Asıl günah o varlık günahı ve iddiasıdır ki, muhtaçlığını görür de nefsinde, benliğine sultanlık taslar. Hakk’ı görür de gönlünde, halkın peşinden koşar.

Halka gönül verme, derdi derman değildir.
İzâfî benliği neyle doyursan doymaz o, her emre âsî gelir.

Özbenliğin hakîkatı Hakk olunca, “Allah, kuluna kâfî gelir” (Zümer 39/36). Nefsaniyetin egemen olduğu benlikte, ilim, amele dönüşmez. Hikmetin egemen olduğu nefsin sâfiyetinde, kimlik, kibre dönüşmez. “Allah, her kibirli zorbanın kalbini işte böyle mühürler.” (Mü’min 40/35)

Nefsin sâfiyeti, âlem-i emrden indiği mânâ üzerinedir.

Kitab-ı Mübiyn’in sırrı, Hakk kelâmı olarak indiği kudsiyetindedir. Kutsal olan her şey Allah’ın kereminden olup, mubarektir; “Biz onu mubarek bir gecede inzâl ettik.” (Duhân 44/3)

Şekil, sûret ve kavramlar zihinden kaybolmadan, gecenin örtüsü olan karanlık kalkmadan hakîkat semâsı açılmaz. Benlik perdesi yırtılmadan kâfir, îman etmiş sayılmaz.

Ümmî gönül sinedeyken, Kur’anın inzâlini gayrında arayana şaşarım.
Sıfata mazhar olup da, saadet perdesiyle perdelenene şaşarım.
Edeb sükûtle yoğrulurken, nefs-i nâtikanın gafletine şaşarım.
Mârifetullah gönle inerken, gönlünü halka kaptırana şaşarım.
Kul secde ile mirac ederken, yokluğuna varlık vehmedene şaşarım.
İnsâniyetin sırrını zâtında değil, lafzında arayan müminlere şaşarım.

Kim kendi hakîkatını bilmezse, hakîkat ona kaderinden seslenir.
Kim Hakk’a ermek üzere nefsinden geçerse, kader onu sırrına eriştirir.

Ey aziz! Hakk sana neyi vermişse, ondan râzı ol; neyi yasaklamışsa senden, O’nun emrine uy; “Elinizden çıkana üzülmeyesiniz ve size verdiği ile de şımarımayasınız. Allah, kendiyle övünen kimseleri sevmez.” (Hadîd 57/23)

Mirac, ululukta değil, kullukta gerçekleşir. İmam-ı mübiynin nûrunu gönülde görmeyenler, beyt-i atikin şekil ve sûretini müşahade ile yetinirler.

Gören gönül, gördüğünü yalanlamaz. Seven gönül, sevdiğini yalanlamaz. Şeriat çeşmesinden hakîkat şarabını içen, içtiğini yalanlamaz. Gören göz, gördüğü her şeyde Hakk’ı görüyorsa, güzel-çirkin farklılığı kalmaz. Seven gönül, sevdiği her şeyde Hakk’ı seviyorsa, sevdiğini sahiplenmeye çalışmaz.

Şeriat çeşmesinden, hakîkat suyundan gayrı bir şey akıyorsa, içen içtiğiyle sarhoş olmaz. Benlik kibirle sarhoşsa namaza durulmaz. “Ey îman edenler sarhoş iken (kendi benliğinizi bilmez iken), (nefsiniz benlik iddiasıyla) cûnûp iken, arınıncaya kadar namaza yaklaşmayın.” (Nisâ 4/43).

Hissiyatın egemen olduğu benlikte kişi avunup, kandırılmayı, önemsenmeyi bekler. Aklın egemen olduğu canda gönül, ruhundaki cebraili özler.

Derler ki, ârifin dini yoktur. Zira bütün dinler onun dinidir. Kâmil olan bilir ki din, tecellînin kendisidir.

Derler ki, ârifin mezhebi yoktur. Zira bütün mezheb-i sâlihler onun mezhebidir. Bil ki kibir ve taassub, mezheplerin en çirkinleridir. Kim kendine yakıştırırsa onları giyinir. Gönül cennete ileten giysi takvadır. Benlik cûnûbundan arınmış kullar giyinir. “Temeli takva üzerine kurulan meşaid, namaza daha uygundur. Allah, arınanları sever.” (Tevbe 9/108)

Ey dost! Her âyet sana sendeki mânâ ve sırrları hatırlatır. Âyet okumanın maksadı ve ruhu budur. Aksi takdirde okunan her harf usul ve kalıpta kalır; “Âyetlerin iyice düşünülmesi, akıl ve gönül sahiplerinin de (hikmetini) hatırlamaları için inzâl edilmiş mubarek bir kitâbdır” (Sâd 38/29). Âyetler, hem zâhir hem de bâtında birer misal ve işaretle sunulur. Her can sevgi ve sevgilinin sûreti olan misal ile sınılanır. Kimi sevgi vardır, muhabbetullahâ dönüşünce muhabbet nûru, aşığı fânî kılarak onu Ma’şuka iletir. Kimi aşk vardır, ancak bâtıla işaretir. Köpük hem suda hem de ateşte bulunur; “köpük atılır gider, yararlı olan toprakta kalır” (Ra’d 13/17). Beşerîyet toprağındaki yararlı unsur Hakk’a kulluktur. Bil ki varlıkta görünen her sûret ya hakka ya da bâtıla misaldir; “Allah, hakk ile bâtıla işte böyle misal getirir.” (13/17)

Ey aziz! Gönle girmeye çalışan her bâtil unsuru ait olduğu yere iade et. Helâl kapıdan haram sûret giremez. Girse, evin sahibine rahat vermez. O ev ki Hakk’ın beyt’idir, akrebin zehiri varlığından tehlikelidir. Akreb ki ateşin mazharı velâkin burcu su burcudur. Şu halde suyla taharet ateşi söndürmenin yoludur.

Muhabbetin aslı nûrdur, aşka dönüşünce yakıcı bir ateş olur. Allah için sevenle, nefsi için sevgi besleyen aynı kulvarda değildir. Akreb, sûrete bürünmüş o ateştir ki nefsin ateşini hakikat suyu olan mârifetullah söndürür. Hakikatı duyup da itaat etmeyen ‘benliğe hem zâhir hem de bâtında tufan misali hazırlanır; “Onlarla eğlenenleri, eğlence konusu yaptıkları o şey kuşatıverdi” (Enbiyâ 21/41) ayeti bu hakikatı bildirir. Rabbinin zâhirdeki misallerini görüp, bâtındaki hitâbını gönlüyle dinleyen kulun O’nun muradının dışında muradı yoktur; buna “ancak kalbleriyle kulak verenler uyar.” (En’âm 6/36) Hayatın, öngördüğü yaşam programlarından içtenlikle razı olanın yaşam kalitesi artar. Zira kalıcı mutluluk vesilesi bireyin inancından doğar. Göz, gördüğünden; gönül, duyduğundan tad alır. Varlık sebebine göre iş tutanın Hakk’a dönüşü de o iş üzerinedir; “Sonra O, işlemekte olduklarınızı size haber verecektir” (En’âm 6/60) öncelikli olması açısından, hakikatı görmek haber almaktan daha faziletlidir. Görgü bilgidен üstündür. Sende görülmeyen ilim ise senin değildir. İlmin kişide görülmesi demek, o ilmin nûrunun ve ahlâkının özde tahakkuk etmesi demektir ki, Hakk, nûrunu kulunda sabit kılar; “Allah, îman edenleri hem dünya hem de âhiret hayatında sabit söz ile sabit kılar” (İbrahim 14/27). Şüphesiz sabit söz takva nûrudur; “kalbler takva ile sınılanır.” (Hucurât 49/3)

Ey aziz! Kim kendini verirse bahçesine bütün gayretiyle, bahçesi de tüm güzelliğini verir ona sırr dolu çiçekleriyle!

Bil ki tevekkül nûru her tedbiri Allah’a terk edenin nasibidir. Erenler bilir. Evham, zan ve kuruntularla oyalanmak gönlün değil, nefsin işidir. Gönül daralması, nefsin empoze ettiği vesvese nedeniyledir. Her şeyi gözetim altında bulundurmak isteyen benlik, bunda başarılı olamayınca kuşku ve evhama kapılır. Böyle bir açmazdan kulu sabaha çıkaracak olan şey îman nûrudur. İmân ve sabır nûrları kuruntu ve vesvesenin gönlü mesken edinmesine müsaade etmez. Bil ki mümin kul, îmanla; Muhsin, ihsânla; sıdık, sabr ile sınılanır. “Allah’ın, kendinden bir ruh ile teyid ettiği kimseler” (Mücâdele 58/22) korunma altında doğruyu bulur. Makam-ı Salâh’ın Sin’inde selâmet, sulh ve saadet vardır. Lam’ında lütûf, letafet ve liyâkat vardır. He’sinde hidâyet, hilm ve hikmet vardır. İmân, takkede değil gönûldedir. İrfân, ağızda değil özdedir. Hikmetin indiği gönül salâha erer; “O, sâlih kullarına velilik eder.” (A’raf 7/196)

Ey aziz! Yüce dağların zirveleri çıplaktır. Üstünde hiçbir yabancı unsur barındırmaz. Bu nedenle rahmet bulutlarını kendine çeker. Sen de yüce dağlar gibi sabit ve sakin ol. Dağ misali gönül kabını her unsurdan boşaltıp, sıfatları aslî sahibine iade et ki, hilm ve hikmet

nûrları gönle rahmet yağdırsın. Salâhın, sabr ve salât ile sabit olsun; “Sabır ile salât ile yardım isteyin gerçi bu Allah’a haşyet duymayanlara ağır gelir.” (Bakara 2/45)

Ey dost! Sûretlerin imajı silindiğinde her kabiliyet kendi hakikatına döner. Gecenin hakikatı yokluktur. Kim yokluk içinde varlığı zikrederse aydınlığa kavuşur. Her zikir bir kandildir. Zikrettikçe gönül semâsı kandillerle donanır. Sözsüz ve sessiz zikir ki “o hâlis bir zikirdir” (Tekvîr 81/28) karanlıktan seher vakdine, sûretten mânâyâ mirac gibidir. Tevhid nûru nefsi tevhid ruhuna eriştirir. Tevhid nûru hiç batmayan güneş gibidir.

Zâhirde batan sûret güneşinin ardından yeise kapılmak yersizdir. Batan güneş ertesi gün yeniden doğar. Asıl olan “güneş düğüldüğünde” (81/1), hiç batmayan güneşin hakikat semâsı üzerinde belirmesidir. Kaybetmek korkusu veya korunmak ihtiyacı, nefsin duygusallık boyutundaki hâlleridir. Oysa hâller gelip geçicidir. Bir sonraki hâl, bir önceki hâli yıkayıp temizler; her iş kendi mecrasında akıp gider. Her can kendi hâline bir diğerinin aynasından şahidlik eder. Birinin sevgisi onun sevinci, diğerinin öfkesi onun ızdırabı olur. Varlığı güle dönüşmüş gönül özünde de gülün kokusunu taşır. Azâba mazhar olanın taşıdığı işâret hâlinde şikâyetir. Kişi gönlünü en çok hangi mânâyâ yakın buluyorsa onun hakikatı da odur. Bil ki her can kendi benzeriyle huzur bulur. “Nefisler eşleştirildiği zaman” (81/7) asıl olan teslimiyettir, cinsiyet değil. Mânevi nikâh budur. Makam-ı İbrahime giren kişi emniyette olur. “Onu dünyada seçkin kıldık, şüphesiz âhirette de salâh ile seçilenlerdendir” (Bakara 2/130) Yaradılış hakikatine uygun amelde bulunmayan insan sâlih değildir.

Her candaki aynı canı görmeyen insan basîret sahibi değildir.
Koşulsuz sevgiye dayanmayan hiçbir ilişki kalıcı değildir.
Nefsini aşkına tercih eden benlik koşulsuz sevgili değildir.

Evveli yokluk olanın âhiri nasıl varlık olsun. Bâki olan Allah’tır, kul değil. “Allah var idi O’nunla beraber başka bir şey yoktu” sırrında değişen hiçbir şey yoktur.

Nefsini arındırdığını zanneden kişi zannıyla kendini kirletmiş olur. Nefsini kurtarmayı düşleyeceğine nefsin infâk etmeyi seçse, kendinden tez kurtulmuş olur. Gönüllü zekat genele ait bir fiildir; benlikten bütünüyle vazgeçmek her ferdin nasibi değildir. Nitekim “Allah, dilemedikçe hiç kimse dileyemez” (Tekvîr 81/30). Dost uğruna ölmedikçe Dostun kapısına varılamaz.

Sanal âlem, avunma ve oyun mahallîdir. Bir can gider bin can gelir. Beklentilerinin kalıntılarından vazgeçmeyen benlik âhire yönelik emellerle özdeşleşir. Hem dünya hem de âhiretten usanan gönül bütünüyle hakikatlerin hakikatine yönelir. Bu makamda Allah’tan gayrı bir dost yoktur. “Evvel O’dur, âhir O’dur” (Hadîd 57/3) Sûrete bürünen hakk O’dur. Kuluna kulundan seslenen O’dur. Kulundan işitip, duyan ‘O’dur. Zira “Zâhir O’dur, Bâtın O’dur” (57/3) Akıp giden hayat nehrinin sularında mânevi sûretler görünümüne gelir, görünümünden kaybolur. Her bir sûret isimlerdeki tecellînin mazharıdır. İnsan-ı kâmil, hem cemâl hem de celâlin sûretidir. Duygusallıktan arınmamış sûret kâmil değildir.

Bazen bir davranış bir hâlin gizlenmesi içindir. Sûret “örtülerine büründükleri zaman da O, neyi gizlediklerini neyi açığa vurduklarını bilir” (Hûd 11/5). Bil ki Yüce Mevlâ Zâtına seçtiklerini kendi tecellîsiyle gizler.

Kul bazan yaşadığı mânâyâ takat getiremez. Hakk’ın tecellisindeki lâtifeyi, nefsi için bir sınava dönüştürür. Gönülden dahi gizli olanı nefsinin tepkisinden keşfeder. Kalemin yazdığına gönül ancak şahidlik eder. Kâmil, kendi kemâlâtına, noksan da kendi noksanına

şâhid olması için; “Sizin hanginizin tepki ve davranışlarının daha güzel olduğunu belirlemek için.” (Hûd 11/7)

Ey dost! Bilgi ne kadar derinse bilen mertebesi de ona göredir; “Allah, kendilerine ilim verilmiş olanların derecelerini yükseltsin” (Mücâdele 58/11). İlmin Allah katından olması îmanın bilgiye dayandığının delilidir. Her ferdin inancı onun hakikat hakkındaki ilmine göre değişir. Kişinin âleme olan bakışı, âlemin de ona baktığı gibi görünmesine vesiledir. Kim kendini nasıl biliyorsa âlem de ona öyle görünür. Tecellî birdir velâkin, her can ondan nasibini kendince alır. “Herkesin bir yönü vardır ona döner.” (Bakara 2/148), bu mânâyı teyid eder.

Bütün gizemli işlerinin hikmetini O bilir; “Allah, her şeyin hakikatını bütününüyle bilendir” (Mücâdele 58/7). Kullarının bütün dilekleri Kâf ve Nun arasında gizlidir. Kendisine hakikat bilgisi ulaştıktan sonra nefsin, ikiliğin cezbelerinden kurtaramayan kişi kayıptadır. “Sana gelen ilimden sonra onların heves ve kuruntularına uyacak olursan Allah’tan sana ne bir velî ne de yardım ulaşır” (Bakara 2/120). İkiliği yaşayan kişi sevinci ve ızdırabı birlikte tadar. Umudun ağır bastığı hallerde sevinç, korkunun ağır bastığı hallerde ızdırab vardır. Ârif bilir ki dünya ve âhiretini dengede tuttuğu ölçüde kâmilidir. Mânen sağlıklı olan insan dengededir. İhtiyacından fazlasını taşıyan kişinin dengesi bozulur. Mânevî noksanlık da dengesizliğin diğer müsebbibidir. Kişinin kendini önemsemesi hakikatı görmesine engeldir. Kendi ilmine güvenmesi kalbin perdesidir.

Kendinden boşalmayan gönül kendindeki sırra ermez. Kendindeki sırra eren can emre muhalafet etmez. Hakk’ın muradının dışındaki bir hevesle avunanlar yaradılış sırrının farkına varamazlar. “Onun benzeri yoktur.” (Şûrâ 26/11) hikmetinin anlaşılması için, her sûret silinir velâkin “her an yeni bir görünüm ve oluşta olan” da O’dur. Sûret-i Hakk olarak her velî “Nereye dönerseniz O’nun vechini görürsünüz.” sırrını zâhirde dile getirir. “Yüzleri ağaranlar Allah’ın rahmeti içindedir” (Âl-i İmrân 3/107) ayeti bu sırra şâhidlik eder.

Ey dost! Aşk her şeye bedeldir. Bedel değilse şayet o, aşk değildir. Fânilere bağımlı sevgide kişisel mutluluklar gelip geçer. Oysa aşk-ı ilâhî kişisel mutluluğun ötesindedir. Bil ki ilâhî aşk tecellînin kendisidir. Bu nedenle içinde nefsanîyet barındırmayan secde Zât-ı Hakk içindir.

Her bireyin teveccühü olan kıblesi kendine göredir.

Kiminin secdesi mala mülke, kimininki şehvetedir. Kiminin secdesi dinine, mezhebine, kimininki hünerine, mesleğinedir. Kimi cennet aşkıyla, kimi cehennem korkusuyla, kimi inkârâ îman ederek kimi îmana zannını katarak secde eder; “Onlardan herbiri birbirlerinin kıblesine de uymazlar.” (Bakara 2/145) Allah, dilemeden hiç kimse Allah’a, Allah’ın davet ettiği edeb, ahlâk ve hâl içinde secde edemez. “Secde et ve yaklaş.” (Alak 96/19) davetinde nefisten ruha geçmek, ruhu da ekildiği yerde bırakmak vardır. Fenânın da fenâsında Rabbiyle işitip, Rabbiyle görme sırrına ermek vardır.

Ey aziz! Hakikat ehli söyleyecek söz bulamaz. Bilir ki her birimin secdesi mazhar olduğu ismin mânâ ve vechi itibarıyla Allah’a yöneliktir. Bilseler de bilmeseler de hâl böyledir.

Kim karşısındakini değerli bilirse o, kendini yüceltmış olur.

Kim yanındakini kirli görürse o, kendini kirletmiş olur.

Birinin edepsizliği diğerinin bencilliğinin mazereti olamaz.

Birinin güvensizliği diğerinin tevekkülüne mâni olamaz.

Kuruntu ve vesvese bir fitne olup, îmanın ve tevekkülün hakîkatıyla yüzleşmek üzere inananları sınar; “Vesvese, îman ehlini kederlendirip, sıkıntı vermek için şeytandan gelir.” (Mücâdele 58/10)

Eğri ayna doğruyu göstermez. Nefsini hesaba çekmeyen sırra ermez. Gönlü sıkıntıya düşüren olumsuz zan kişinin emmare nefsinden ileri gelir; “Şeytanî dürtüş seni dürtüklediğinde Allah’a sığın.” (A’raf 7/200) O, sana senden yakın olup, Bilen ve Duyandır.

Ey dost! Yokluktan gelen, yokluğunu idrâk ettiği an, varlığın görünümüne şâhid olur. Aslında kendini kendinden müşahade eden varlığın bizzat kendisidir.

Gelişim de birdir dönüşüm de bir
 Kim görmüşse beni o ben ben değilim,
 Yerişim de aşkdan övüşüm de aşkdan
 Kim duymuşsa beni o ben ben değilim,
 Beni dost bilene sırdaşım
 Beni can bilene yoldaşım,
 Beni Yunus bilene Nazım’ım
 Beni Nazım bilene Yunus’um
 Kim bilmişse beni o ben, ben değilim
 Kendini kimde görürsen onunla bir olursun
 Kimi seversen onda kendini bulursun
 Beni Leyla bilene Mecnun’um
 Beni Mecnun bilene Leyla’yım
 Ne doğmuşum ne de ölmüşüm
 Nereye konulmuşsa cesedim o ben ben değilim
 Niyet temiz olmadan edeb hâlis olmaz
 Hakk’a teslim olmadan muhabbet aslına varmaz
 Aşk ile gusledelim nûr ile aşka gelelim
 Sal deryaya tekneni Hakk ile Hakk’a erelim.

Kokunu kokuma, nûrunu nûruma kat ey mümin; ben senden sen de bendensin. Zât-ı Hakk seni benden, beni de senden sever. Kim ki sevgiyi nefesine mal eder, ölümsüz sevginin tecellisine bir ömür biçer.

Hâlis edeb, kulun kendine varlık vermemesidir.
 Temiz niyet, Hakk’ı arayanın niyetine nefsinin dahil etmemesidir.
 Eğriyi eleştirmek kolaydır, zor olan doğruyu bulup ortaya koymaktır.

Akılların kavrayamadığı hikmeti gönüller bulur.
 İdrâklerin ihâta edemediği mânâyı gönüller tadar.

Öfkeye mağlup olanların yanında değil, mağdur olanların yanında ol! Aşağılayanların yanında değil, aşağılananların yanında ol!

Sevgide kuşku varsa o sevgi samimi değildir
 Haberde kurgu varsa o haber güvenilir değildir
 İmânda korku varsa o îman ihlâslı değildir
 Rahmet gazabı geçti mi farklılık kalmaz
 Muhabbet nefreti sildi mi gayrılık kalmaz
 Halkdan boşalmayan gönül Hakk’a açık değildir

Beşer sûretinde görünen her insan insan değildir
Bütünün hakkını gözetmeyen eylem Allah için değildir.

Hakikatı ancak kendi algıladıkları seviyede kabul edenler, Mutlak Varlığın hikmetinden yeterince ilim tahsil edemezler. İzzeti kendilerine, zilleti başkalarına lâıyk görenler kibirlerine hizmet ederler.

Kim kendi fiilleriyle bir tasarrufta bulunduğuna inanırsa görsel benliğine varlık atfetmek sûretiyle gizli şirke düşmüş olur. Her fiilin yaratıcısı olan Cenab-ı Hakk, hayrın mazharı kullarını şerrin mazharı kullarının fiilinden, şerrin mazharı kullarını da hayrın mazharı kullarının fiilinden korur. Zira güç ve kudret ancak O'nundur. Kim hangi mânâyı davet ederse nefesine onda o mânâ zâhir olur. Hayr'da Hakk'ın rızası, şer'de ise izni vardır. Rızâ ve izne bağlı olmayan hiçbir fiil yoktur; "Doğrusu insan için kendi fiilinin karşılığı oluşur." (Necm 53/39)

En değerli fiilin ilme dayandığını bilenler, bildikleriyle amel ederler.

Ey dost! Nefsiyle dolu olanın mânâ kabında kendinden gayrına yer yoktur. Benliği için yaşayan kişinin Hakk'dan yana nasîbi de nefsanियeti kadardır.

İlmîni başkalarından alanın bilgisi özkaynaktan değildir. İlhâma dayanmayan bilgi ise kalıp ve şekille sınırlıdır. Kişi, noksan bilgi ve zanlarından arınırsa tekâmül eder; aksi takdirde kendini tekrar eder. Beşerî zaafları nedeniyle insanları hakir gören bakış, onlardaki insanî değeri bulup çıkarmasını bilmeyen noksan bir bakıştır. Oysa hakikat bilgisinin niteliği kişiyi kendi iddialarından arındırıp, onu güzel ahlâkla buluşturmasıdır. Güzel ahlâk hiç kimseyi küçümsemekten ondaki Hakk'ın tecellisini görebilmektir. Tevhidi yaşamının anlamı budur.

Taklidde kalan îmanın değeri ne ise taklidde kalan tevâzûnun de kıymeti o kadardır. Allah Teâlâya karşı kulluğunu ikrâr eden bir insan herkese karşı tevâzû sahibi olur. Kendinden aşağı gördüklerine karşı kibirli, kendinden üstün gördüklerine karşı tevâzû gösterenin hâli riyâkarlıktır.

Edeb, efendiliği nefesine lâıyk görenlerin giyindiği bir giysi değildir velâkin Allah'a olan muhtaçlığını itirâf edenlerin büründüğü ahlâki bir örtüdür. Edeb, bireyin özbenliğinde tecellî eyleyen ilâhî isim ve sıfatlara sahip çıkmadan onları aslî sahibine iade etmektir. Tıpkı namazın ikâme edilışindeki rükûda, kula bir emanet olarak tevdi edilmiş olan yedi ilâhî subuti sıfatın Hakk'a iade edilmesi gibi. Tıpkı secdenin iki kez tekrarlanmasındaki maksadın, kuldaki fânî ve ruhanî varlığın Allah'a ait olduğunun bilincinde, O'na terk edilmesi gibi. Allah için Allah'a terk edilen varlık Allah'ındır. Hz. Allah "varislerin en hayırlısıdır." (Enbiyâ 21/89)

Ey aziz! Ahadiyet, çokluğu değil birliği ifade eder velâkin ahadiyet her şeyi kuşatması nedeniyle teklik ve çokluk, varlığın içinde saklıdır. Bu sırra vakıf olmasına rağmen, kendindeki tecellîye şâhid olan bir kulun ayağının kayması, zâtındaki ilâhî isme sahip çıkarak nefesine efendilik vererek rububiyetini ilân etmesidir. "Hevâ ve hevesini tanrı edinen, Allah'ın hâlini bildiği için O'nu kendi bilgisiyle saptırdığı, duyusuna kalbine mühür bastığı (basîret) gözüne de perde çektiği kimseyi gördün mü?" (Câsiye 45/23) yüce ayeti bu hakikatı bildirir.

Kimileri ahadiyet içinde kesreti yaşamının sarhoşluğu içindedirler. Kimileri de ahad'a şâhid olup da nefsini rububiyete lâıyk görmenin sarhoşluğu içindedirler.

Onlar ki hakikat ehli gibi görünürler velâkin bütün uğraşları dünya hayatının zevkleri içindir; onlar ki kardeşliği eşitliği özgürlüğü savunur görünürler velâkin kendileri gibi olmayanları dışlayıp, onların kötülüğünü dilerler, bunlar kayıptadırlar. “Nihayet nefsi kardeşini öldürmeye itti de onu öldürdü, böylece kaybedenlerden oldu.” (Mâide 5/30)

Ey dost! Kişinin bilgisi ne kadar noksan ise iddiası da o nisbette fazladır. Yobazların riyâkarlıkları Hakk’ın emr ve davetine uymamanın mazereti olamaz.

Kendi hakikatımız diye özdeşip, tanımladığımız görsel benliğimiz, kendi kendinin mâbûdudur da bunun farkında dahi değildir. Kişi ancak kendi iddiası olan izâfi benliğinden vazgeçebildiği ölçüde gerçek varlığı tanımaya başlar. Kendi benliğindeki firavunu taşlamadan hakikat kokusu koklanamaz. Sahiplenilen her şeyden vazgeçmeden Hakk’a has kul olamaz.

Ey dost! Hiç birimiz şu fâni dünyada ne daimiyiz ne de onun sahibiyiz, velâkin birbirimize tahammül edemediğimiz için onu paylaşmasını da bilmiyoruz. Hayatın akışında aşırılığa kaçan her insan, dengesini kaybeder. Oysa mânevi sağlık ve huzur denge demektir.

Mutlu olmasını bilmeyen insan mutlu etmesini de bilmez. Sebep ve vasıtalarla bağlı mutluluk kalıcı değildir. Sebepler tükendiğinde huzur kayboluyorsa, vasıtalar aradan kalktığında mutluluk eriyorsa, benlik ötesi varoluşun bilincine varılmadığının delilidir. Kişi, kendinden hoşnud olduğu ölçüde yanındakilerini de hoşnud eder. Hâinden râzı olmayanın hâli müzmin huzursuzluktur. Kendisi ve diğerleri için hüsnüzan sahibi olmayan can Rabbinin tecellîsinden de razı değil demektir. Oysa zannın güzeli güzel ahlâktan gelir. Suîzan ise mânevî değerlerdeki noksan bakıştan ileri gelir. Bâtındaki denge ile zâhirdeki denge arasında çok yakın ilişki vardır. Huzurlu ve mutlu olduğunda kişinin titreşimleri beyinde ve kalbdeki mutluluk hormonlarını artırır. Kimilerinin zannettiği gibi hormonlar arttığı için mutlu olunmaz.

Mânevi sağlık ve huzur bedendeki organların faaliyetlerine de olumlu yansır. Huzursuzluk ve stresin neden olduğu olumsuz titreşimler, bedeni yıpratır ve organları yoran en önemli etkenlerdir. Nasıl ki nefis, iyiliği ve kötülüğü kabullenebilen bir kabiliyettir beden de, hastalığı ve sıhhati kabullenmekte nefsin benzeridir. Şu halde nefsin tuttuğu yol ve mânevi sağlığının yansımaları, bedenin her hücresinden yansır, “İnsanların bizzat kendi işledikleri sebebiyle karada ve denizde (cisimde ve mânâda) bozulma ortaya çıkar.” (Rûm 30/41), (Şûrâ 42/30)

Ey aziz! Kendi nefsiyle kendine yeterli olduğuna inanan kişinin inancıyla Allah’a muhtaç olduğunun farkında olan kişinin inancı bir değildir; “Her topluluk için bir inanç ve ibadet şekli belirledik.” (Hac 22/67) İnsanlara değer veren her ferd, bir diğerinin inanç ve düşüncelerine saygı gösterir. Tek tip düşünce ve inanç murad edilmiş olsaydı, Cenab-ı Hakk herkesi aynı formatta yaratmış olurdu; “Şayet Allah, dileyseydi sizi aynı inancı paylaşan tek bir topluluk yapardı.” (Mâide 5/48, Hûd 11/118, Nahl 16/93) Şu halde inanç ve yönelişlerdeki farklılıklar, Hakk’ın onlardaki tecellîsine mazhar olmaları itibariyledir; “Sizden her biriniz için bir yol ve yaşam tarzı belirledik.” (Mâide 5/48) Tecellîdeki zenginliğin ve cilvenin farkına varmayanlar, “İnançları hususunda ihtilâfa düşmeye devam ederler.” (Hûd 11/118) Hakkânîyet terazisinde kişinin ne inancı, ne düşünceleri, ne de milliyeti velâkin insanîyeti tartılır.

Ey dost! Kendine karşı dürüst olmayan kişi Allah’a karşı da dürüst değildir. Kişinin kemâlatına vesile olması için zuhura gelen olaylar ve karşılaşılan sıkıntılar mânevi yükselişin basamaklarıdır. “Andolsun ki sizi korku ve açlıkla, can ve kazançlarınızdan eksilterek sınarız. Sabredenleri müjdele.” (Bakara 2/155) Sebep ve nedenlere takılmadan, onların yaratıcısına

yönelen ve hayat programlarından razı olarak sabreden her birey nefisini aşmağa adaydır. Bil ki stres ve evham kişinin nefesine varlık vehmetmesinden ileri gelir. Âdemoğlu kendi varsayımlarıyla kendine zulmeder, “Şüphesiz zan hakîkatın yerini tutmaz.” (Yûnus 10/36) Hayatın akışında vukua gelen her şey Allah Teâlâ’nın yaratması neticesinde gerçekleşir. Tevhidi yaşamının bilincinde güç ve kudreti Allah’a terk etmiş bir ferd için her şey olması gerekendir.

Nitekim Hakk’ın gayrına yönelmeyen ve “size verdiğiyle sizi sınamak için” (5/48) oluşan her fiil ve misali, rızâ ve tevekkülle karşılayan her insan için herşey Allah’ın tecellisini görmekten ibarettir.

Duygu ve düşüncelerinde aşırılığa giden bir insanın kendine tahammülü olmadığı gibi başkalarının haklarına karşı da müsamahası yoktur. Oysa edeb, her ferdin hakkına riayettir; “İnsanların haklarını kısmayın. Yeryüzünde taşkınlık yaparak karışıklık çıkarmayın.” (Şu’arâ 26/183) Hakkı hakk, bâtilı bâtil olarak bilip tanıyan bir mümin, bâtila hakk, hakka bâtil diyemez velâkin bildiği doğrular uğruna hiç kimseyi tahkîr edemez.

Ey dost! Her ayna gerçeği gösterebilseydi, her ferd gördüğünü kabullenebilseydi, bilgisizliğin hükmü sona ererdi. Her can karşısındakinin kendisi olduğunu bilebilseydi, her sevgi koşulsuz olabilseydi ikiliğin aldatıcı hikâyesi sona ererdi. Gönül sıkıntısı benliğin gizli şirk iddiasından gelir. Gönül Hakk’a koştu mu, her nefes nefes-i Rahmânî’den gelir. Aşkda fânî benliğe hikmet-i ilâhî Hakk’dan gelir.

Bil ki ilim idrâk ile, hikmet ihsân iledir. İlim zâhîr, hikmet bâtındır. İlim şeriat, hikmet hakîkattir. Ayetlerin zâhiri ilim, bâtını hikmettir. Zâhîrini ehl-i şeriat, bâtını ehl-i hakîkat anlar.

Akıl ve gayretle elde edilmesi mümkün olmayıp, ilâhî lûtfâ bağlı bilgi hikmetdir. Hikmet, farklı ve ayrı bakış açılarında ayrılığa düşülen şeylerin hakîkatını açıklar. İnsan-ı kâmil, Cenab-ı Hakk’ın hikmetle donanmış apaçık ayetidir; “İsa, apaçık delillerle zuhur ettiğinde dedi ki; size hikmeti getirdim ve hakkında ayrılığa düştüğünüz hususlardan bir kısmını açıklamak için geldim. Öyleyse Allah’ın (takdirine) karşı çıkmaktan sakının ve bana itaat edin.” (Zuhruf 43/63) Hikmet meyvasından, fânî kimlikten ve duygusallıktan arınmış gönül sahipleri tadar.

Hikmete ermek için tahsilli olmak şart değildir. Akademik kariyeri olmayan bir çoban dahi ilâhî gayretle lûtfâ erebilir; “Ümmîlere içlerinden (özbenlikden) O’nun ayetlerini okuyan, onları (izâfî benliklerinden) arındıran ve onlara (mânâ ve sırlarıyla) kitab ve hikmeti öğreten bir resûl gönderen O’dur.” (Cuma 62/2) Zâtındaki tecellîyi dile getirip, nimeti açıklayan insan canlı kitab ve Hakk’ın delilidir. Sûret-i Hakk olması itibarıyla O’nun isimlerini nefsinde birleyerek cum’anın mazharı ve Hakk’a davetin vesilesidir. Ümmî odur ki, hikmeti Hakk’dan aldığı gibi halka iletir. Hikmet ki; “Allah’ın lûtfûdur, Onu dilediğine verir. Allah, büyük lûtfûn sahibidir.” (Cuma 62/4) İlim, ona talib olan ve gayret eden her kula açıkken, Hikmet-i İlâhî, Allah’ın takdir ettiği kuluna tahsis edilmiştir; “Onu taşıyamayanların durumu, ciltlerle kitab taşıyan eşeğin misali gibidir.” (Cuma 62/5) Hikmetden hâsıl olan hayr ondan yüzçevirenlere ulaşmaz. Faydasız bilgi, zihinleri oyalayıp nefsi avutmaktan başka bir işe yaramaz; “Hikmeti anlamak istemeyenlere ise uyarı fayda vermez.” (Kamer 54/5) Hikmet doğruların içinde en doğrusunu bulduran hakkânî görüştür. Mâsivânın sesi dünya ehli için def sesi gibidir. Def çaldığında izâfî benlik ona koşar. Hakk’ın isim ve sıfatlarıyla birlikte O’nun fiillerini özünde bulan can, “Cum’a’nın gününde salât için çağrıldığında Allah zikrine koşar.” (Cuma 62/9) Esmâü’l Hüsna’yı zâtında toplayan insan-ı kâmilin her günü cum’a her anındaki

nefesi zikirdir. Hakkı bâtıldan ayıran hitabın hikmetle birlikte verilmesiyle insan-ı kâmil, ilâhî adaletin terazisi olur; “Biz, Davud’un mülkünü güçlendirdik ve ona hikmet ve hitâb yeteneği verdik.” (Sâd 38/20)

Ey aziz! Herkes kendindeki bilgiyle konuşur velâkin her ferd kendindeki bilgiyle amel etmez. Amelin doğru olabilmesi için bilginin doğru olması gerekir. Ledün ilminin mazharı olan kulun varlığı bizâtihi hikmetdir. İlim, yazılı olan kitâb olup; hikmet, sözlü kitâb olan insan-ı kâmilidir.

Her gönül sahibinin ufku kendindeki ilme göredir. Bu nedenle de “Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bilen birisi vardır.” (Yûsuf 12/76) Kur’anı kerim ayetlerinin içeriği ne zamanla ne de lisanla sınırlı değildir. Her bir harfin nûruyla ümmilere özbenliklerinden onu okutan O’dur; “katımızdan (ledünnümüzden) kalb yumuşaklığı ve ruhanîyetin sâfiyetini verdik. Sakınan biriydi o” (Meryem 19/13) yüce ayeti bu sırrı bildirir.

Ey dost! Bilgini halktan alırsan o sana nasihat olur.
İlmini Hakk’dan alırsan, o sana rahmet olur.

Gönül evlerinizde Allah’ın (sizde tahakkuk eden) ayetlerini ve hikmetden bildirilenleri hatırlayın. Muhakkak ki “Allah, herşeyin içyüzünü bilen Lâtiyf ve herşeyden haberdar olan Habiyr’dir.” (Ahzâb 33/34)

Ey dost! Allah Teâlâyı tanımaktan daha ulvî ruhanî cennet, O’nun tecellîsini keyfiyetsiz bir şekilde görmektir. Görenin mertebesi bilenin derecesinden üstündür. Tevhid nûrunun şâhididir insan, tecellî sırrını idrâk etmese de; “kendi zâtının şâhididir insan” (Kıyâme 75/14). Zâtındaki tecellînin hakîkatı gösterilir, “o gün insana”, vehmindeki benlikten ‘ileri götürdüğü ve geride bıraktığı ne varsa bildirilir” (Kıyâme 75/13). Vahdet sırrına erdiği o günde, zâhîr ve bâtınıyla vücûd Hakk’a terkedilir. Görmekten kastedilen mânâ, gören ve görülenin birliğidir. Öyle ki görünen vücûdu pûr nûr içinde erir. Gören, özbenliğiyle görür gözsüz ve keyfiyetsiz. Nûr önünde secdededir gönül; huzur ve tarifsiz neşe, ruhu bütünüyle sardığında. Köpüğün denizde eridiği gibi kimlik silinir nûr-u hüviyet içinde. Gördüğünün varlığı, görenin kendi varlığı; farkındalığı, zâtının hakîkatı olur. Tecellînin mazharı olan kulun irâdesi erir, isimle sıfatı yok olur. Bil ki sıfat, zâta erimedikçe; kesret, vahdete ermedikçe, benlik hasrette kalır.

Nefsin ruha vuslatı aşk iledir.
Aşk kemâle ermedikçe
gönül kafeste kalır,
Benlik öze ermedikçe
sırr sûrette kalır,
Mûmin Mûmin’e ermedikçe
tevhid tarifte kalır.

Neyin üstüne düşersen, elden gider; varlığı Hakk’a terkeyle. Kâmile ne sunsan hepsinden geçer; Hakk tecellîsinde ne şekil ne söz kalmadı. Cahillerin elinde ne din, ne diyânet kalmadı!

Dünya ve âhiret ekranları silindiyse sakın üzülme. Gönül ekranından Hakk’ın cemâlini seyreyle! Vech-i kemâlini her noktadan her zerreten gör; cümle varlıkta Hakk’ı seyreyle! Hâl ehlini aşkı âşikâr eyler; Maşuğun vechini aşkıtan seyreyle! Tevhid ehlini Hakk gizler; sen Yufus’tan Leylâ’nın cemâlini seyreyle! İsimle sıfatı tâlibine ver. Sen Müsemmayı Zâtından seyreyle!

Esmâ ü'l Hüsnâ'dır her bir cennet giysisi. İlâhî ahlâka boyanmaktır her zikrin fazileti. Tevhid nûruna dalıp pûr nûr içinde nûr olmaktır sırrın hikmeti. Hakkın kemâl nûrudur nûr-u Muhammed. Nûra vuslat gayret ile değil, ihsân iledir; “apaçık bir fetih ihsânıdır o.” (Fetih 48/1)

İlmin artışı gayret ve niyaz iledir; “Rabbim ilmimi artır” (Tâhâ 20/114) niyazı, sırr ile; hikmeti ilâhînin gönüldeki zuhuru, nûr ile olup, bir önceki mânâdan, bir sonraki mânâyâ intikâlde gönül sayfasını tecelliyat için mûnhâl bırakmaktır. Dünya ve âhiret ekranlarındaki kayıtlardan soyunmanın maksadı budur. Ne dünyevi, ne de uhrevî yorumda bulunmadan, gönle inen ilhamın beyanını Hakk’a bırakmaktır; “Onun beyanı (açıklanması) da bize aittir.” (Kıyâme 75/19)

Vehimlerindeki varlıklarını Hakk’ın varlığında yok edemeyenler, dünya ve âhirete dair faydasız zan ve iddialar öne sürerler. Allah aşkında varlıktan geçenler, Allah Teâlâdan gayrı varlık bilmezler.

Tevhid ehlinin, ne mâsivâyâ ne de ukbâyâ hapsedmek ne mümkün!

Ey aziz! “İnsanoğlunun şerefli kılınması” ve “yarattıklarımızdan bir çoğundan üstünlüğü” Hakk sırrına mazhar olması nedeniyledir. Feth-i karîb ve Feth-i mübiyne mazhar olan gönül, sûret-i Hakk olan insan-ı kâmilin gönlüdür. Hakk’ın cemâline dünyadayken şahid olmayanlar “kim dünyada âmâ ise âhirette de kördür. Üstelik iyice şaşkındır” (İsrâ 17/72) yüce ayetinin muhatabıdır. Zira zihnin, şekil ve tarif dehlizine dalanlar; kendi bilgi ve zanlarına aldandıklarından, zatlarındaki tecellîye karşı hem âmâ hem de şaşkındırlar.

Ey dost! Her göz kendindeki mânâ ile görür. Bülbülün gözü her bakışta gülizârı görür. Nûranî mânâlar âlemlerde bir sûrete bürünür. Hayalden arınan gönül, sûretlerin özünde Esmâ ü'l Hüsnâ'yı görür. Şüphe ve kuruntu gözü, Hakk’ın tecellisini O’nun gayrı bilir. Tevhid-i Zâta ermeyen kalb, hem zâhir hem de bâtına karşı kördür. Gören göz gönüldeki nûr ile görür. İnsan-ı kâmil, her iş ve oluştâ Hakk’ın vechini her âlemde görür.

O ki âlem-i fenâda zan ve kuruntularıyla yaşar, ancak hakikat ilminin nûruyla aldanış âleminden ruhaniyet âlemine uyanır. Şüphe ve kuruntu, kişinin fânî benliğine varlık vehmederek özbenliğindeki Hakk’dan perdelenmesidir. “Siz kendinizi aldattınız”; Hakk’ın fiil, sıfat ve Zâtî tecellisini, yakîn nûruyla görmekten “şüpheye düştünüz. Emr-i hakk gelinceye kadar kuruntular sizi aldattı” (Hadîd 57/14). Bil ki ‘emr-i hakk’, irâdî ölümle izâfî benliğinden arınan bireyin hüviyetindeki Hakk’ın açığa çıkmasıdır. Taklidî îmandan tahkikî îmana koşarak tevhid sırrına eren “özü-sözü doğru olanlar ve şehîdlik mertebesine erenler onlardır”. (Hadîd 57/19) Onların mertebesi ne dünya ne de ukbâ içindir velâkin, her nefeste “enfüste ve afakta” Rahmânî nefesle Hakk’ın tecellisine şehâdetir. Fenâ ve bekânın sırrına ererek ve bekâyı da, Bakî’ye terkederek tevhid nûrunu özbenliklerinde bulmuşlardır. İlâhî ahlâk ve hikmet-i ilâhîye, “onların mükâfatları”; tevhid nûru, “onların ışıklarıdır”. (Hadîd 57/19) Zâhirde-afakta, sıfat cennetine; bâtında-enfüste, Zât cennetine kavuşurlar; “Genişliği gökle-yerin genişliği kadar olan cennete yarışırcasına koşun.” (Hadîd 57/21) yüce ayeti, O’nun tecellisindeki sonsuz ve sınırsız sırrların keşfine davet ve “Allah’ın, inâyetinin genişliğine” işaretir. Gök, ulvî; yer, suflî âlemdir. Gök, bâtın; yer, zâhirdir. Gök, mânâ; yer, sûrettir. Gök, öz; yer, sözdür. Özün sözün doğruluğu, bireyin inandığı gibi ve ‘emrolunduğu üzere’ ihlâs ve takva içinde Hakk’a şehâdetidir. Ehl-i Hakk tevhid sırrının mazharıdır. Özbenliklerinde tecellî eden ilâhî ismin mânâ ve ruhuna erip, hakkânî sıfatlara boyanan, “mümin erkeklerle, mümin kadınları nûrları önlerinde ve sağlarında koşarken görürsün.” (Hadîd 57/12) ayet-i celilesine rağmen, İslam dinini erkekler dini hâline getiren ve kadını

camilerden ve toplumsal etkinliklerden dışlayıp, evlerde hapseden zihniyet, cahiliyet devri zihniyeti değil midir? Dinin ruhbanlığına soyunarak geçimlerini dine dayandıranlar, batıdaki ruhbanliğin doğudaki temsilcileri değil midir? “Uydurdıkları ruhbanlığı biz yazmadık.” (Hadîd 57/27) ayet-i kerimesi, âlem-i fenâda farklı ve ayrı görünümdeki sûretleri öne çıkararak, vahdetin ruhuna ve sırrına eremeyenlerin her devirdeki hâlleri değil midir?

Ey aziz! Kim kendi hakikatından tenezzül ederse Zâtdan sığata inmiş olur. Hangi ahlâka bürünürse onun sıfatı da odur. Sıfatların sırrına erip ilâhî ahlâka boyanan müminler emaneti sahibine iade ederek Zâta geri dönerler. Şu halde nüzûl ve urûc Zâtdan sığata, sıfatdan Zâttadır. Fiiller, ilâhî takdirin varlık âlemindeki seyrini düzenler. Vahîd’in ne fiilde, ne sıfatda, ne de Zâtda ortağı bulunmadığını, O’nun has kulları bilir. Hakk’ın tevhidinde akıl erdiremeyenler, kendi iddialarının zanlarıyla perdelidirler. İddia ehlinin iddialarıyla “Aralarına kapısı bir sur (perde) çekilir. İçinde rahmet dışında azab vardır.” (Hadîd 57/13) Özü-sözü bir olanlar için varlığı Hakk’a terk ederek hayalden arınmak, ilâhî rahmettir. Zıtları birleyemeyenlerin senben iddiası azabdır. Kulu, Hakk’a yönlendirmeyen kıblesi şekil ve tarifte kalmış taklidi îman ehlinin kuruntuları, onlar için azab olur. Zira Hakk’a şehâdet rahmet müşahadeden mahrumiyet (sur), huzuru ilâhîden uzaklık olduğu için azabdır. Bil ki her dindar kişi değil velâkin keşif ve ilham sahibi insan Hakk’ın vechine şâhidlik eder. Hakk’ın gayrı bir mevcut olmadığını ilme’l yakîn bilip, tecellîye ayn’el yakîn nefislerinde şâhid olanlar, özlerinde hakkı, hakk’el yakîn yaşayarak bu sırrı teyîd ederler; Hakk’ın ulûhiyetinin paylaşılmadığını ve rubûbiyetinin bir ortağı bulunmadığını, “Zât-ı Hakk, melekler ve ilim sahipleri şâhiddir.” (Âl-i İmrân 3/118)

Ey dost! Zuhura gelenin öze dönüşü, halkın Hakk’a, kulun Rabbına rücû etmesidir; “Onların dönüşü bizedir.” (Gâşîye 88/25) yüce ayeti, dönüşün ve tecellînin tabii ya da irâdî ölümle gerçekleştiğini bildirir. Şu halde ölüm, hasrette olanı vuslata eriştiren yüce bir vesîledir. Makbul olan ölüm, biçimden ve kişilikten erimek sûretiyle benlikten ölmek olan iradî ölümdür. Nitekim ikilik âleminin aldâtıcı hayallerinden vazgeçen ferd, suflî âlemde ulvî âleme yükselmiş olur. Nefsanî hayattan ruhanî hayata miracla mânevî mirasını Hakk’a devretmiş olur; “Göklerin ve yerin mirası Allah’ındır.” (Âl-i İmrân 3/180). İzâfî benlikten ölmek, yaradılış âleminde, yaradılış öncesi âleme; halk âleminde emr âlemine, âlem-i mülkten âlem-i melekûtiyete yükseliştir. Âlem-i Rahmân’dan âlem-i Rahim’e intikaldir iradî ölüm. Âlem-i Rahmân vahidiyet, âlem-i Rahim vahdaniyettir. “Biz Allah içiniz ve O’na dönücüyüz.” (Bakara 2/156) şerefli ayeti kesrettekilerin vahdete yönelişinin, isim ve sıfatın Zât da tevhid edildiğinin delilidir. Tecellî âleminde Hakk’ın gölgesini yayışı gibi esmâ ül Hüsnâ’nın varlıkta yansıması hâlinde vahidiyet, isim ve sıfatların Zâtda cem edilmesi hâlinde vahdaniyet söz konusudur.

Her kim nefsinde ve âlemin her zerresinde tecellî eden Varlığın hüviyetinin farkında olur ve bu mânâ onda tahakkuk ederse âlem-i Rahmân ve âlem-i Rahim’in sırrını ruhunda birler. “O Rahmân ve Rahim’den gayrı ulûhiyet sahibi yoktur” (Bakara 2/163) ayeti, kulun kulluğunu Rabbin da Rabblığını teyid eder. Fiil, sıfat ve zâtda tevhide erip, sahiplik iddiasından soyunarak huzuru ilâhî olan Hakk’ın haremine (korumasına) vasıl oluncaya kadar nefisle cihad muhsînler zümresine katılmanın yoludur; “Kurban yerine varıncaya kadar başlarınızı traş etmeyin.” (Bakara 2/196) ayeti, tevhid-i zâta ermeden enâniyette savaştan geri kalmamayı öğütler. Arafat’taki zirvede, ahadiyet sırrında, kulun varlık kabında ne fiil ne sıfat ne de kimlik kalmadığından saçlar kesilir. Zira tasarrufta bulunacak bir kişilik kalmamış kul, Hakk’ın sıfatlarının yansıdığı bir ayna olmuştur.

Ey aziz! Ehl-i Hakk için ne dünya ne de âhiret gaye değildir; “yüzlerinizi doğuya batıya döndürmek hayr (iyilik) değildir.” (2/177) Gerçek hayr ve iyilik odur ki, yokluğu varlığıyla donatan Hakk’ın Zâtına yönelerek O’nun vechine şehadettir.

Takva ve sıdk içinde ilâhî ahlâka bürünen her birey, bir diğeri için ‘enaniyetten’ örtünmeyi ifade eden ahlâki bir giysidir; “siz de onlar için birer giysisiniz” (Bakara 2/187). Hakkânî sıfatlar nûruyla örtünmek, enaniyet orucunu bozmadan kulun Hakk’a yakınlığının vesilesidir; “Mescitte itifaka girmişken eşlerinize yaklaşmayın.” ikâzı, fakruriyeti tadarken, izâfî benlikten vazgeçmişken, hakikat âleminden mecazî âlemlere dönülmemesinin daha hayrlı olduğunu bildirir. Zira vahdet deryasından ayrılmanın sonucu çıkılacak olan sahil kesrettir. İkilik âleminin şekil, kalıp ve sûretlere duyulan özentilerden meydana gelmiş görüntüsünün aslı sen-ben kavgasıdır, enâniyettir. Her ne kadar doğu da, batı da Hakk’ın tecellisine mazhar olsalar da, Zât-ı Hakk’a, hakikatlerin hakikatine yönelmeyi dileyen her kul, “ayağından nalınlarını çıkarmaya” (Tâhâ 20/12) davetlidir. Zira, dünya ve âhirete değil velâkin Zât-ı Hakk’a yönelerek tevhid-i zâtı yaşamak hayrın bizzat kendisidir. Nitekim Hakk’la sohbe mazhar olmanın sırrı gönlü her âlem ve kayıtdan boşaltmaktır ki, namazın maksadı hâsıl olsun. Cenab-ı Hakk Zâtından gayrına yönelenleri benliklerinden arındırmaz; “Allah, onlarla konuşmaz.” (Âl-i İmrân 3/77) Kavram, makam ve mertebe peşinde koşanların kalblerini tecellîgâh yapıyarak “onlara bakmaz.” (3/77)

Zâta vuslatın kokusunu koklatmayınca tevhid-i zâtın hakikatı onlarda zâhir olmaz. “onlar için” (hasrette kalmanın) azabı vardır. (3/77)

Ey dost! İsim ve sıfatlardan yansıyan mânâ ve sırrların hakikatlerinin toplandığı tevhid-i hakikat O’dur; “Huzurunda haşrolunacağınız Zât O’dur” (En’âm 6/72) Tevhid-i Zâtdan kasıt, O’nun herşeyi kuşatıcı Mutlak Hüviyetidir zira, dönüş O’ndan O’nadır. Lâ mevcûde illallah zikri bu sırrı dile getirir. Zâhîr ve bâtının hakikatına karşı duyulan ilgisizlik, bilgisizliğin ve karanlığın temel nedeni olup, zan ve kavram kargaşasından kurtuluş hakikat ilminin nûruyladır; “De ki; dua ettiğinizde karaların (maddenin) ve denizlerin (mânânın) karanlığından sizi kim kurtaracak!” (En’âm 6/69)

Ey aziz! “Elif Lam Mim Sâd” (A’raf 7/1) kemâlat mertebelerini kendinde toplayan insan-ı kâmilin kûnhündeki sırrın zuhurudur. Varlığından zâhir olan mânâ, zâtında tecellî eyleyen tevhid nûrudur. O tevhid nûrudur ki ayn’el yakîn hakikatlerin müşahadesine bir rehber olur; kâmil insan onunla aynûl hayat halka bir öğüt olur.

Suyun kaynağına erişmeyen birey suyun sâfiyetine şahid olamaz. Akan suya karışan taş ve toprak, suyun ismetini bozduğu gibi sırrlarının keşfine de perde olur. Kaynağı bulmayı dileyen her can Hakk’a çağrıldığında, özbenliğinin kaynağı ve hakikati olan Allah’a yönelmek ve kıblesini O’nun Zâtına yöneltmek durumundadır.

Şekil ve biçimden öte, özden gelen samimi bir yöneliş ile insan Zât-ı Hakk’da bekâyı, gerçek hayatı bulur. Zira Hakk’ın muradı, Zâtına yönelen kullarını mutlak hüviyetinin huzurunda hakkal yakîn haşretmektir; “Sizi, diriltileceği mânâyâ çağırdığında Allah ve Resûlüne uyun. Bilin ki Allah (izâfî benlik olan) kişi ile kalbi arasına girer.” (Enfâl 8/24) ki, vehimlerdeki benlik erisin. Çağrısına uyan her ferd zan, hayal ve fantezilerden dokunmuş tüm perdelerden kurtulmuş olsun. Kalb aynasında tecellî eyleyen Sevgiliye tecellîgâh olan her insanın varlığı O’nun olsun; “Huzurunda toplanacağınız hakikat O’dur.” (Enfâl 8/24)

Ey dost! Tevhid ruhuna yönelen insan alışık olduğu haz ve lezzetlerden vazgeçmedikçe, “sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe iyiliğe (Hakk’ın rızâ ve muvaffakatine) nail olamaz”.

(Âl-i İmrân 3/92) İkilik âleminin nefsanî ve geçici zevkleriyle birbirlerini avutanlar “size eziyetten başka bir zarar veremezler” (Âl-i İmrân 3/111) Çünkü, gerçekliği olmayan hiçbir heves, kimseye zarar veremez. Meğer ki insan Hakk’a değil, velâkin beklentilerine kul olsun! “Biz ancak Allah’ın kullarıyız dönüş de O’nadır.” (Bakara 2/156) hakîkatinin bilincinde olan her can, elem ve kederden uzak yaşar.

İzâfî benliğin alışkanlıklarından vazgeçmek, ikilikten ve nefsî için yaşamaktan vazgeçmek demektir. Nefsanî nefesten-Rahmânî nefese, Allah aşkında nefsinde eriyip tevhide ermenin sırrıdır. Hakk’ın varlığında fenâya ermek sûretiyle, Hakk’la, Hakk’da dirlik kazanmışların yaşamları ve kıbleleri Allah, zikirleri Allah olmuştur; “Dönüşümüz ancak Allah’adır.” (Hûd 11/4) yüce ayetinin sırrı, tevhid-i ef’âl ve tevhid-i sıfata ermiş kişilerin tevhid-i Zâta yönelmelerini teşviktir. “Bizdir onların dönüşleri” (Gâşîye 88/25) ayetindeki mânâdan sorarlar; “Biz” kimdir? “onlar” kimdir?

Bil ki “Biz” cem, “onlar” farktır. “Biz” vahdet, “onlar” kesrettir. “Biz” sîret, “onlar” sûrettir. “Biz” öz, “onlar” özden yansımalarıdır. Âlem-i farkda kalanlar, kendilerinde tecellî eyleyen Rabbanî ismin sırrına eremediklerinden Rabbî farklı mânâ ve sıfatlarda ve idrâk boyutlarında arayarak özbenliklerindeki “Rabblarını inkâr ile başka kavramları Rabblarına denk tutarlar.” (En’âm 6/1) Dolayısıyla özdeki mürebbiden mahrum kalırlar. İradî ölümle benliklerinden ve irâdelerinden fenâya erenlerin kıyametleri, Hakk’ın rahmetiyle kopmuş olduğundan, farklılığın ve başkalığın kalktığı boyuta, âlem-i Rahim’e intikal ederler. “Şüphesiz dönüş ancak Rabbinedir.” (Alak 96/8) ayeti, kulun yaradılışındaki fitrata, zâtındaki ilâhî isme ve rahmete dönüşünü bildirir.

Ey aziz! Merhamet, Hakkın kûnhünden geldiği içindir ki, “rahmeti nefesine yazmıştır” (En’âm 6/12) diye bildirilmiştir. Her kayıtdan münezzeh olanın kendine yazdığı rahmetten kasıt, Hakk’ın Zâtındaki merhametin hiçbir kalıp ve idrâkle sınırlandırılmayacağını delilidir. Zira ancak Hakk’ın rahmeti, kulu kendi hakîkatine kavuşturur. Böylece âlem-i farkdan âlem-i ceme ulaştırır. Tecellînin farkında olmayıp, fânî âlemdeki sûretleri yegane hakikat olarak kabul edenler, gönül gözüyle göremedikleri Hakk nûrunu inkâr ederek “özbenliklerini zarara uğratarak (tahkiken) îmân etmezler” (En’âm 6/12) İmân etmeyen secde etmez. Secdenin hakîkati ise nefislerdeki iddia ve kibirden arınarak Zât-ı Hakk’da fenâya ermektir. Nefsiyle secde eden ise nefsinin secdede terk etmemişse tevhid-i Zâta ermemiş, taklidi îmandan, tahkiki îmana geçmemiştir. Oysa “dönüşümüz O’nadır” (En’âm 6/60); kimliklerin ve kişiliklerin, O’nun hüviyetinin içinde eridiği Zât denizinedir.

Ey dost! İlme’l yakîn, ayne’l yakîn ve hakka’l yakîn nûru ve ruhuyla tahakkuk etmiş Rahma’nın kulu, takvayla örtünmenin huzuruyla “emrolunduğu üzere doğru ol”makla mükelleftir. (Hûd 11/112) Halk âlemine nûzûl etmeden önceki emr âlemindeki hakîkatı üzerine, Hakk’ın tecellîsindeki cemâle mazhar olan insan-ı kâmil; meleklerin secde ettiği sırrın sırrından ve ilâhî sıfatların hidayetinden ayrılmadan, kıblesini Zât-ı Hakk’ın gayrına yöneltmez. Varlıktaki şuûnâtın altı yönünden de Hakk’ın vechine şâhid olmak sûretiyle, zan, vehim ve hayallerle kendini kandırmaktan sakınarak kulluk ölçüsünü aşmaz. Enâniyet tevbesini paylaştıklarıyla birlikte velâkin ikilik âleminde nefislerine zulmedenlere yönelmeden emrolunduğu üzere doğru olur.

O’nun gayrından başka bir dost ve mevcûd olmadığının bilincinde nefsinden fânî ve O’nun varlığıyla bâki, tevhid sırrına sâdik, öğüt alanlar için yaşantısıyla bir öğüt olarak dosdoğru olur.

Hakikat ilminin aydınlığında, “gündüzün iki tarafında” (Hûd 11/114), hem ilim hem amel ile, hem zâhir hem de bâtınıyla ibadet ederek dosdoğruluğu korur. “Gecenin gündüze erişen vakdinde” yokluğu izâfî benliğine biçerek, her iş oluştaki mükemmelliğin ve güzelliğin “hasenatin seyyiatı giderdiğini” (Hûd 11/114) bilerek ve varlığı Hakk’a terkederek, cûzî irâde derelerinin küllî irâde deryasında kaybolduğu mânânın ruhaniyeti ile ibadet ederek doğru olur. Sabrın karşılığının selâmet olduğunun farkındalığında, “Sabret! Çünkü Allah, iyilik edenlerin mükafaatını zâyî etmez” (Hûd 11/115) sırrını müdrik olarak ve her şeyin zıddıyla anlamını bulduğuna şâhidlik ederek zıt karakterdeki fiillere karşı sabrın, Hakk’ın hüküm ve takdirine sabretmek olduğunun bilincinde emrolunduğu gibi dosdoğru olur. “Yakîn gelinceye kadar Rabbına ibadet et”menin (Hicr 15/99) mükafaatının, Hakk’a vuslat olduğunun şuuruyla, izâfî benlik kimliğinden eriyen insanın Hakk’ın hüviyetinde, tevhidin sadece lafzını değil velâkin hakikatini yaşayarak bulduğuna şâhid olur.

Kimilerinin sûreti insan olsa da sûreti şeytandır. Be nedenle kâmil insan bilir ki, her kim sırrındaki ulvî mânâdan uzaklaşarak suflî âleme yönelirse, “Yusuf’u öldürmüş yahut (kendi hakikatından) uzak bir yere bırakılmış” olur. (Yûsuf 12/9) Böylece ruhun bekâreti kirletilmiş; Hakk’ın hikmetinden de mahrum kalınmış olur. Sanal âlemin geçici zevk ve heveslerine dalanlar sanırlar ki, gönül Yakub’u muhabbet bağından koparıldı mı kalbin yönelişi kendilerine kalır. “Babamızın muhabbetindeki yöneliş, size kalır” (Yûsuf 12/9). Oysa bilmezler ki kuldân zâhir olan muhabbet Hakk’ın muhabbetinden ancak bir yansımadır. Varlığı yokluk olanın kuşandığı sıfat, Hakk’ın sübûtî sıfatlarından bir emanettir. Emanetin sahibi, sıfatlarının gerçek sahibi olan Cenab-ı Hakk’tır.

Ey aziz! Güneşten yansıyan ışınlar güneşin varlığından gayrı değildir. Aslı yokluk olup güneşin ışığıyla görünümüne gelen izâfî benlik gölgesi ise güneşin varlığına delil olmaktan öte gerçek bir varlık sahibi değildir. Şu halde dosdoğru olmak, fâni dünyanın ve fâni benliğin bir gölge olduğunun bilincinde, özdeki Hakk nûruna sarılarak, O’nun ahlâkıyla ahlâklanmak sûretiyle Hakk Teâlâ’yı hamdetmek doğruluğun ruhudur. Fâni kişiliklerin Hakk’ın hüviyetine ve Mutlak Varlığına “ortak koşanlardan yüz çevirmek” ve özbenlikte tecellî eden ilâhî rahmetin neticesi gönülde beliren nimeti emredildiği şekilde, “ermolunanı açıkça bildirip ortaya koymak” (Hicr 15/94) tahkiki îmanın faziletlerindendir. Takvanın boyutları haşyete ulaşmış âlimlerin nasibi emrolunduğu gibi doğrulukta sabit kadem olmaktır. Onlar ki doğrulukla emrolunmuşlardır, nefislerinden fâni, Hakk’ın varlığıyla bâki, ölmeden önce ölmek sûretiyle kıyametleri kopmuş, “Allah’ın emri gelecektir.” ayetinin nûruyla tahakkuk etmiş bal arılarıdır. (Nahl 16/1) Gönül kablâri, Hakk’ın ilhamıyla donanmış kovan misali, içlerinden bal ırmaklarının aktığı ilm-i ledün hikmet yuvasıdır. Her biri gidenin yeri doldurulmak üzere sabitlikleri tekrarlanır.

Bil ki Hakk nûruyla bâki yedilerden her biri yedi sübûtî sıfatla donanmış sözlü Kur’andır; “Andolsun biz sana yedi ayeti ve Kur’anı Azîmi verdik” (Hicr 15/87)

Ey dost! Gökte aradığını yerde bul. Yerde aradığını gökte bil. Zira, aradığının sûreti âlem-i mülkte, ruhaniyeti âlem-i melekûtdadır.

Hakk’ın sübûtî sıfatlarından bir ilâhî lütûf olarak kuluna giydirdiği her ulvî giysi, Allah Teâlâ’yı hamd etmesine vesiledir. Çünkü övgüye lâyık olan ve tecellisindeki mukaddesatı ve kemâlatıyla Zâhir ve Bâtın Varlık O’dur.

“Allah”, kûnhünde akdes Zâtından gayrı hiçbir hakikatın bulunmadığı her hâl, misal ve nisbetten münezzeh Mutlak Varlığın ismidir. (Bakara 2/255) Mukaddes tecellisiyle zûhura gelip gören gözlere âşîkâr velâkin, îmanın kemâlat derecelerine göre idrâk edenlerce bilinip,

tanınmak üzere, bâtından zâhire, zâhirden bâtına akan varlıktaki mevcûd nûrun bizatihi kendisidir. Tecellisinde nefsinden gayrı hiçbir dayanağın bulunmadığı, zâtıyla zâtına yeten ölümsüz diri ‘Hayy’ ve her hüküm ve tasarrufun mutlak hâkimi olarak “Kayyum’dur”. Varlığının farkındalığındaki bütünlük ve bölünmezlik nedeniyle, kemâlatında ne bir eksiklik “uyku”, ne de kendinden kendine olan tecellisinden ayrı ve farklı olma hâli “uyuklama” sözkonusu değildir. (Bakara 2/255)

Lahûtiye ve melekûtiyedeki bütün bâtinî sırrlar ve ulvî mânâlar “gökler”, zâhirde “yerde” tecellî eylediği Rahmânî mazharlar ve şunlar, tohumla ağaç misali O’nun gayrına ait değildir. Zira O’nun gayrı, zihinlerdeki bir ilâh mevcûd değildir. Hakk’dan gayrı bir mevcûdiyet olmadığı içindir ki, O’ndan gayrı bir “şefaatçi” bulunmaz zira, enâniyet farklılığında kalan “hiç kimse bir başkası adına bir şey söyleyemez” (Bakara 2/48) Çünkü bir başkası yoktur.

Sûretlerdeki çokluk görüntüsü mecâzi ve itibari olup, O’nun katında, ahadiyet mertebesinde O’ndan gayrı bir şey sâkıt olur; Zâtıyla bâki kalan O’dur. Cenab-ı Hakk, tecellisine mazhar olan her mertebenin evvel ve âhirindeki hikmeti bilir zira Evvel ve Âhir ve ilmiyle âlîm olan O’dur. Varlığın her zerresinde kökte, dalda ve meyvada Hakk’ın gayrı bir varlığı müşahade etmeyip, kulluk bilincinde olanlar, hikmet-i İlâhîden “O’nun takdir edip dilediği kadarıyla bilebilirler” (2/255) Bilen ve bilinen birdir. Zira O, Tektir. O’nun katındaki ilmi ledûnden, “Allah, hikmeti dilediğine verir.” (Bakara 2/269) Hikmet ehlinde ârif kişi nefsıyla Rabbını ilm’el, ve ayn’el yakîn bildiği halde, nefsinden fânî olan ârifibillah, Allah’ı, Allah’ın ilmiyle Hakka’l yakîn bilir. Hâlî ve ilmi Zâtıyla birdir. Hakk Teâlâ ilm-i ledünnünden vakde ve mertebeye göre dilediği kadarını bildirir. O’nun hikmeti ve azameti, “kürsüsü”, ulvî ve suflî âlemleri “gökleri ve yeri” rububiyetiyle “kuşatmıştır”. (2/255) Varlığında O’na ortak olacak O’nun gayrı bir mevcûdun bulunmadığını idrâk edip, tecellisindeki sırrları müşahade eden hikmet ehli “kullarından ancak âlimler haşyet duyar” (Fâtır 35/28) Hakk’ın tecellîgâhı olan kürsüsündeki en mükemmel kıvamın mazharı varlık ise, Allah’ın bütün isim ve sıfatlarının halifesi insan-ı kâmilidir. YâSîn hitabı, insanı fitratındaki ahsen-i takvim’e davet etmek demektir; öyle ki, Hakk’ın hitabını özünden, sessiz ve harfsiz duyup, okumağa istidadlı olan tecellîgâh odur.

Madde ve mânâ boyutunda, kendinden gayrı bir mülk sahibi bulunmadığından ve mülkü de isim ve sıfatlarının nûrundan yansıyan görünümüler olduğundan, varlığı “koruyup gözetmek O’na güç gelmez” (2/255) güçlük ve zorluk, evham ve vehimlerle Varlıktaki tekliği göremeyip, zan ve kaygılarla âlem-i farkta şüphe içinde kalanlar içindir. Bilmezler ki “Hayy Kayyum” zikri enâniyetle cihad edenler için zafer mührüdür.

Bilmezler ki, Zât-ı Hakk’ın yüceliğini ve büyüklüğünü hiçbir şeyle kıyaslamak mümkün olmadığından, her mertebeye beliren her iş ve oluş, O’nun ilâhî takdirindeki yüceliğine ve üstünlüğüne bir delildir. Görmek için göz, idrâk için hikmet gerek! “Sizin için ilimden az bir şey verilmiştir” (İsra 17/95) ikazı, sen-ben kavgası içinde tecellî sırrlarını kendi idrâk ve kültür seviyesine indirmeğe çalışanlar içindir.

Ey aziz! Ne ki değişkendir o, ebedî değildir. Ne ki hâlden hâle uğrar o, hâlin hakîkatine müdrik değildir. Ne ki zorlayıcıdır o, hakk dini değildir. Zira, “Dinde zorlama yoktur çünkü sınırları aşan her sapkınlık doğruluktan ayrılmıştır.” (Bakara 2/256) Oysa huzurunda toplanılacak mutlak hakîkat ve eğrisiz doğru O’dur. Kim ki Hakk’ın tevhid deryasına koşulsuz dalar, gaybdaki fetihten ve ilimdeki ihsândan nasibini arar.

Ey dost! Bâtından zâhire çıkan her şey Hakk Teâlâ'nın bilinip, keşfedilmesini irâde ettiği muradıdır; "Âlemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz." (Tekvîr 81/29) ayeti kerimesi Rabbanî bu hikmeti dile getirir. Şu halde bütün dilek ve temenniler Cenab-ı Hakk'ın ezeldeki takdirine ve dilemesine göredir.

Bütün mânevi keşif ve müşahadeler Rahîm sıfatının tecellisiyle, bütün icâd ve buluşlar Rahmân sıfatının kuşatmasıyla gerçekleşir. Bütün niyaz ve dualar O'nun irâde ve müsaadesiyle mümkün olur. Bireyin muhtaç olduğu şey ne ise, Rabbanî tecellî de ona göredir. Bütün dünyevî ve uhrevî temennilerden arınmış, maksat ve yönelişi yalnızca Hakk Teâlâ olan ruhanî dilek ve niyaz, O'nun kullarından duymayı dilediği kendi ihsânı ve lütfudur. Nitekim her kim hidayeti dilerse, niyet ve ameli istikametinde "Allah, doğruyu bulanların hidâyetini arttırır." (Meryem 19/76) Kim ki kendindeki bilgi ve gayreti yeterli bulursa, kabiliyetindeki kemâlatın inkişafını durdurmuş olur.

Musa (a.s.)'nın âsâsı misali tevhid ehlinin ilmi, biçim ve sûrette kalan taklid ehlinin zanlarını ve kuşklarını yutup yok eder; "Hakk geldi mi bâtılı yok eder" (Enbiyâ 21/18) Zira, hikmetullah, Hakk'ın hidâyeti ve muradıdır. Emmare nefis, sanal âlemin sihriyle kendini aldatan bir büyücü gibidir. Oysa tecellî âleminde en güvenli "kuru yol" (Tâhâ 20/77), Hakk'ın hidâyet nûru olan peygamberlerin izini sürmektir. Nefsinden fânî olanlar vahdet deryasında bekâ bulur. Zât deryasına nefsiyle giren firavunlar boğulur; "Deniz onları kuşatıp boğdu." (Tâhâ 20/78)

Ey dost! Âlem-i Rahîm, Hakk'ın Zâtına seçip vuslatına erdirdiği kullarının aynı nefeste bütünleştiğini âlem-i cemdir; Rahîm sıfatına mazhar olanların, nimete erdirildikleri mânâ ve sıfat-ı ulâ âlemdir ki, "Onlar ancak (Hakk'ın) rızâsını kazanmış kişilere şefaet ederler." (Enbiyâ 21/28); varlığın her zerresinde tecellî edenin Allah olduğu bilincinde fânî kimliklerine varlık atfetmezler ve "O'nun haşyetiyle titrerler." (21/28)

Ey aziz! Bir insanın ahlâki tercih ve yönelişleri zâtındaki tohumda gizlidir. İlâhi isim ve sıfatlar kişinin fitratına göredir. İddia ehli iddiasına uygun isim ve fiillerle birlikteliği diler. Mânâ ehli de kendi benzerlerini seçer.

Sınav vakdi her şeyin zıddıyla sınıandığını hakk erenleri bilir. Yokluktan varlığa geliş bu sırrların hakikatını arayıp bulmak içindir ki; ezeldeki takdir yerine gelmiş olsun.

Tevhid nûrunu ayne'l yakîn görmemiş ve Hakk'ın hidâyetine hakka'l yakîn ermemiş kişilerin zanlarındaki bilgi "çöldeki bir serap gibidir" (Nûr 24/39). Hakîkate susayan can, faydasız bilgiyi gerçek sanabilir; "Susuz kimse onu su sanır" (24/39) Velâkin işin mâhiyetini öğrenmek için tahkik ettiğinde, bunun böyle olmadığını, görünümdekinin hakikî değil, derleme olduğunu anlar, "onun yanına geldiğinde onu bulamaz." (24/39)

Nice tarikat ehlinin ve sözde kehanet sahiplerinin hayalleri, "derin bir denizdeki karanlıklar gibidir" (24/40). Fânî benliklerini önemseyen ve toplum içinde takdir ve hayranlık uyandıracak, taklidi kişiliklere bürünmeğe çalışanların hâlleri de "karanlıklar içinde karanlıkta kalmak" gibidir. (24/40)

Oysa gönüller vasıtasız olarak indirilen hikmeler ve ulvî sırrlar, sebepler vasıtasıyla sufli âlemle ilgili verilen bilgilerin tümü de "Allah'ın mülkündedir" (Hadîd 57/2) Maddenin ve mânânın "göklerin ve yerin hükümrânlığı O'nundur. Hikmet, geldiği yeri kalıcı olarak aydınlatıp kaynağına geri döner. "Bütün iş ve oluşlar O'na döndürülür." (57/5) Hakikat ilmi, taklitten kaynaklanan karanlığı tevhid nûruyla donanmış aydınlığa dönüştürür, "geceyi

gündüze sokar” (57/6). Edeb ve ölçüyü şaşırarak haddi aşanları, kendi iddialarının karşılığında bencillik karanlığına iade eder, “gündüzü de geceye sokar” (57/6); yoku var eden, varı yokluğa çeker. Toplum içinde Allah’ı anarken, benliklerini de yüceltmeğe özen gösterenler, nefislerine sevimli gelen şöretlerinden ne kadarını Allah için terk etmeğe hazırdırlar? Kendi idraklarına sığmayan bir fiilin İslama zarar vereceğini öne sürerlerken bilmezler mi ki, Hakk Teâlâ dilemedikçe, kimsenin kimseye bir faydası dokunamayacağı gibi, kimse de kimseye zarar veremez; “Allah, izin vermezse şeytan onlara hiçbir zarar veremez.” (Mücâdele 58/10) Hakk’ın hidâyet ve irşadındaki sınırsız yöntemlerini ve çağın ihtiyacına göre tecellisindeki öğreti ve cezbesindeki şuûnatı kavrayamayanların nasibi, gayb âleminde açan çiçeklerden koklayabilecekleri kemâlât kadardır.

Ey dost! İmân sınavı rızâ, sabır ve tevekkül ile dir. Aşırı giden her iş kâmil olmayan bir hâlin ifadesidir. Kişinin kararsızlığı ve şüphesi, evham ve korku karanlığından ileri gelir. İzâfî benliğin baskısıyla huzursuzlanan fânî kişilik, herşeyden ve herkezdten ürkeren nefisine zulmeder. Hakîkatı kabul etmese de, “kâfirler istemese de Allah, nûrunun tamamlayacaktır” (Saff 61/8); ilmini yayacaktır. Tevhid nûrunu mûmin gönüllere bihakkın indirecektir; îmanlarını kemâle, gönüllerini huzur ve doyunluğa erdirecektir. O’dur Zât deryasına hidayet eden Hâdi. O’dur vahdet ve hilafet sırrını açıklayarak nûrunu tamamlayan Velî.

İlâhî isim ve sıfatlar tecellisinde ‘semâlar’ ulûhiyetin, Hakk nûrundan yansıyan sûretler ‘arzın’ ubudiyetin simgesidir.

Esmâ ve sıfatda ne varsa, “Semâlarda ve arzda ne varsa mülk O’nundur.” (Teğabun 64/1) Sîrette ve sûrette ne varsa, mâneviyatta ve maddiyatta ne belirmişse, “Gökleri ve yeri hakk olarak O yarattı.” Yokluktan varlığa geliş, varlıktan yokluğa dönüş ancak O’nunla, O’ndan, O’nadır; “Dönüş ancak O’nadır.” (Teğabun 64/3) Herşeyin aslı ve hakîkatı olan O’nun hüviyetinedir.

Tabii olan her şey çok güzel, zorlama ve yapmacık olan her şey zan ve hezeyândır; “Semâlarda ve arzda (ulvî ve suflî) ne varsa, gizlediklerinizi de açığa vurduklarınızı da bilir.” (Teğabun 64/4)

Taklit ehli bilmese de, kimin samimi, kimin özentisi olduğunu, kimin mânâ için, kimin makam için, kimin aşk ile, kimin şöret uğruna, kimin nefsi için, kimin Allah için kalbinin attığını, kimin Hakk’a kimin halka gönül verdiğini O bilir zira, “Allah, gönüllerin özünü bilir” (Teğabun 64/4) Kim kişisel amel ve gayretine, kim bilgi ve hünerine değil de, her iş ve irâdenin sahibinin Hakk Teâlâ olduğunu bilir ve her “kim Allah’a (O’ndan gayri bir mevcûd bulunmadığına) inanırsa, Allah, onun kalbini doğruya götürür” (Teğabun 64/11), mûmin kulunun özünde ışıldayan hakka’l yakîn nûruna kavuşturup, nûrunu tamamlar.

Ey aziz! Hakk’ın bir lütfu ve emneti olarak insana tevdi edilen ilâhî isimlerin bir yansıması olan “ruhanî mülk” ve sûbûtî sıfatlardan yayılan ilme’l ve ayne’l yakîn mânevi kazanç ve nimetler, sıdk ve hakîkat ehli için bir sınavdır; “Mallarınız ve evlatlarınız sizin için bir sınavdır.” (Teğabun 64/15)

Nimete ve emanete değil velâkin Zât-ı Hakk’a kul olabilmek için ruhu özünden ayırıp, avutan ve izâfî benliğe haz veren herşeyden “infakta bulunmanız sizin için daha hayırlıdır”. İşte onlardır suflî ve ulvî perdelerden arınıp, “bencilliğin cimriliğinden kurtuluşa erenler” (Teğabun 64/16); fenânın da fenâsına ererek, hakka’l yakîn bekâyâ erenler.

Ey dost! Aklın kavrayamadığı hikmeti gönül kabul eder. Zira gönül, ulvî âlemin, akıl suflî âlemin mânâlarını toplayıp yansıtır. “Allah Teâlâ’nın kalblerde olanı bilmesi”, katından indirdiği ilhamın veya nefsinin gönlünde kurmağa çalıştığı maddî ve mânevî şehvetin kişide nasıl bir duygu ve idrâk değişimine yol açtığını bilmesidir ki, yaşanan hâllerin neticesinde “kimin (hidâyetten) saptığını, kimin hidâyete erdiğini iyi bilir.” (Kalem 68/7)

Hakk’ın hidâyet ettiği kul, gönül cennetindeki mağfîret ırmaklarından akan mağrifetullahı tadar. Bilir ki hikmet-i ilâhî; “O bilgi ancak Allah katındandır.” (Mülk 67/26)

Bilir ki, kendinden, olup biten her şeyden razı olan gönül, “hoşnud bir yaşantı içindedir” (Hâkka 69/21) Bilir ki, hiçbir şeyden memnun olmayan huzursuz bir kalb, nefsindeki vesvesenin şerrinden kurtulmak için kendine belâ arar; yetmiş hayr dolu amelin karşılığı yetmiş iddia ve nefsanîyet perdelerinin uzunluğundaki “uzunluğu yetmiş arşın olan (bencilik) zincirine vurulur.” (Hâkka 69/32) Bilir ki kemâlât mertebelerindeki mânevî yükselişin karşılığında ve zıddında suflî âlemin enâniyet çukurlarına düşüş vardır. Lahutiyyet âlemine yükselişin zıddında âlem-i nasutun zincirlerine vurulmak vardır.

Bilir ki, “Allah uğrunda saf tutarak”, hiç gedik vermeden, hiçbir hevese kapılmadan nefsanîyetleriyle “savaşanları sever” (Saff 61/4) Bilir ki Allah, korkularına değil, Zâtına teslim olanları sever. Bilir ki, izâfî benliklerini önemseyip cüzî irâdelerine güvenenleri değil, Hakk’ı ve hakîkatı sevip, O’nun takdir ve irâdesine güvenip, “Allah’a tevekkül edenleri sever” (Âl-i İmrân 3/159).

Ey dost! Gönle hitab etmeyen hiçbir bilgi ilme’l yakîn değildir. Celâl ve cemâl tecellîsindeki kudsiyyetin yüceliğine şahid olmayan hiçbir göz ayne’l yakîn değildir. Nefsinde zerre kadar varlık barındıran can hakka’l yakîn değildir.

İnsan ki maddi ve mânevi oluşumlar içinde ruhanî ve cismanî, “karışık bir nutfeden” (İnsân 76/2) yaratılmıştır, hem sırr kulağıyla hem de aşk gözüyle “işitip, gören kıldık” şerefli hitabının mazharıdır. Bu nedenle Hakk’ın sonsuz ve sınırsız tecellîsindeki azametinin ve ilâhî kemâlatındaki lütûf ve hikmetin şahidi olan Allah’ın has kulları, O’nun dışında hiçbir şeyle ilgilenip, kendilerini avutmazlar. Zâtlarındaki tecellînin farkında olmayıp da özbenliklerinin kadrini bilmeyenlere ne yazık! İlâhî muhabbete mazhar olup da yakînin izzeti yerine halkın övgüsünü arayanlara ne yazık!

Ey aziz! Gerçekte hiç mevcûd olmayan varlığın hakîkatı ne ise fânî benliğin mertebesi de odur. Gerçek mevcûd ve mutlak hakîkat olan varlık O’dur. Hakîkatın apaçık ortaya çıktığı ‘an’ kendine varlık atfeden fânî benlik nefsinde sığınacağı bir kavram ve kimlik arar, “o gün insan, ‘kaçılacak yer neresidir’ diye sorar?” (Kıyâme 75/10) Oysa hakîkatten kaçıp sanal âlemlere sığınmak ne mümkün! Varlığın her kademesinde tecellî eden Hakk Teâlâ’ya teslimiyet, sakınıp korunmanın en emin yoludur. Zira, “varılacak sabit yer Rabbin huzurudur” (Kıyâme 75/12) Gel gör ki şekil, biçim ve kavramlarla uğraşanlar sûretin hakîkatını kavrayamaz. Maddiyata dayananlar, mânevi ikram ve izzetden haz alamaz. Zan ve hayalleriyle fantezi kimliklere bürünenler bilmezler ki, “Gaybı yalnızca O bilir. Hiç kimseye de gaybını bildirmez.” (Cin 72/26)

Ey dost! Hakk’ın katında görünen ve görünmeyen, bilinen ve bilinmeyen birdir zira, O’nun için sırr yoktur. Hakk’ın irâdesiyle gaybdan haber alıp vermek halk için kaldırılmıştır. “Şimdi kim dinlemeğe kalkarsa, kendini gözetleyen yakıcı bir ışıık bulur.” (Cin 72/9)

Yakîn nûru kehanete özenenlerin kimliklerini yakıverir. Her kim hayal ve fantezi iddialar uğruna Hakk'ın gayrına yönelip onlara sığınır, sığındığıyla sınanır. “Doğrusu insanlardan bazıları cinlerden bazılarına sığınarlardı da, onların taşkınlıklarını Artırırdı.” (Cin 72/6) Gelecekte haber vermek heves ve kuruntusu, Hakk'ı görmekte zorlanan kör gözlerin ve kibrine mağlub dindar kılıklı benliklerin taşkınlıklarını artırır. Oysa sıkıntıları, Mânî' sıfatıyla engelleyip, gideren onlara Nâfî' sıfatıyla fayda ve yarar sağlayan Allah Teâlâ'dan gayrı sığınılacak hiçbir merci yoktur. O'nun gayrında hiç kimse ne bir “kimseye zarar verebilir ve ne de doğru yola iletebilir” (Cin 72/21) Her kim nefsinin beklentilerini besleyenlere yönelip “Rabbının zikrinden (hakkı hatırlamaktan) yüz çevirip” gaflet ve dalalet ehlinden bir medet umarsa, nefsinden “yükselen bir azaba” mazhar olur. (Cin 72/17) Bütün bu gerçek ve öğütlere rağmen dileyen, maddî âlemin geçici zevklerinin peşinden koşar; “Dileyen, Rabbına eriştiren bir yol edinir.” (İnsân 75/29) kimin ne dileyeceğini ise ezeldaki hükmünün gereği Hakîm ve Âlîm sıfatıyla Hakk Teâlâ bilir. “Allah, dilemedikçe siz dileyemezsiniz.” (İnsân 75/30) sırrınca, “siz” dualiteyi sembolize ettiğinden, kimin azab ve uzaklığa, kimin rahmet ve vuslata mazhar olacağı fânî âlemin sınavlarında açığa çıkar. İnsanoğlu yaş aldıkça kendi fitratındaki hakîkate koşar. Kimin, Nemrut'un temsil ettiği taşkınlık ve azgınlığa kimin, İbrahim'in (a.s.) örnek olduğu muhabbet ve dostluğa uyumlu olduğu basîret sahiplerince gözlenir “ve görene cehennem apaçık gösterildiği zaman” (Nâziât 79/36) taşkınlığın yeri belli olur. Yüceliği nefislerine değil de Rabblarına terk edenlerin barınağı ise cennettir. “Cennet barınağın kendisidir.” (79/41) Onlar, Hakk'ın Selâm sıfatının mazharı olan ehl-i tevhid, ehl-i yakîn, ehl-i Kur'andırlar; “Rahim olan Rabbın selâm kelimesinin muhatabıdır.” (Yâsîn 36/58)

Ey aziz! Sakın bir insanın geçmişteki eylemlerindeki taşkınlığı nedeniyle ve tevhid ruhuna yakışmadığına inandığın hallerinden “ötürü yüzünü ekşitip çevirme” (Abese 80/1-2) Onun bugünkü hâlindeki olumlu gelişmeleri, geçmişe samimi bir tevbe ile Hakka yönelmediğini “sana kim bildirdi” “Belki o arınacak yahut öğüt alacak da o öğüt ona yararlı olacak” (Abese 80/4) kaldı ki hiç kimse kimsenin izâfî benliğinden “temizlenip arınmasından sorumlu değildir.” (Abese 80/7) Hakk'ın hitabını gönül kulağıyla “dinleyen düşünüp öğüt alır.” (Abese 80/12)

Ey dost! Ulvî âlemin suflî âlemdeki sûreti olan kalbin Zât-ı Hakk'a olan yönelişinde ve ruhanî yolculuğunda mânevî hicret mertebelerini, “gökte burçları yaratan” ve her mertebeye uygun feyz ve hikmet ile gönül ‘kandilini’ aydınlatıp, Rabbından bahşolunan “nûru yansıtan bir ay oluşturanın şanı ne yücedir!” (Furkân 25/61) Bil ki o dolunay, yüce ahlâkla ahlâklanan insan-ı kâmilidir. Ruhunda birlediği Esmâ ül Hüsnâ'dan yansıyan her nûr “karanlığı delen yıldızdır”. (Târik 86/3) “Bilir misin Târik'ı?”; beşerî sıfatlardan ilâhî sıfatlara taşıyan cezbe ve himmeti? İlâhî isim ve sıfatlar insanın hem gözetleyicisi hem de nefsinin koruyucusudur; “Hiçbir benlik yoktur ki üzerinde koruyucu bulunmasın.” (Târik 86/4) Nefslere emanet olarak tevdi edilen Hakk'ın subûtî sıfatları benliğin eylemlerinin şahididir.

Ey aziz! Değişimlere açık olmayan bir insan akan suyun ferahlığından mahrum kalır. Tecellî aynalarından yansıyan hakîkatı görmeyen göz, özündeki sevgilinin cemâlinden mahrum kalır.

Cemâl ve celâl tecellîsi olan kadın ve erkekten her biri bir diğeri aynasından Hakk'ın kemâlini görür. Zıt yaradılıştaki fitratların nasıl birleştiğine şahid olarak tecellîdeki tevhidin idrâkına varır. Hakk'ın tecellîsi, misaller âleminde halkın sûretlerini elzem kılar. İlâhî sevgiye en yakın misal, edilgen fitratıyla kadın sûretindeki kimlik olduğu içindir ki, doğurganlık ve analık şerefi kadına bahşedilmiştir. Küllî aklın zuhuruna en uygun misal, etken fitratıyla erkek sûretindeki kimlik olduğu içindir ki, irâde ve terbiyenin timsâli babalık mükellefiyeti erkeğe

verilmiştir; “Kimi hangi sûrette olmasını dilemişse, onu o misal içinde oluşturdu.” (İnfitâr 82/8) yüce ayeti bu hikmeti bildirir.

Tecellî birdir velâkin ona mazhar olup, tadan sûretler açısından farklı ve çeşitlidir. Tıpkı sükûnet ve fırtına hâlinde dalgaların denizdeki çeşitli görünüşleri gibi. Cemâl ve celâl dalgalarıyla hâlden hâle dönüşen benliğin sîret ve sûreti, niyet ve ameliyle bütünleştiğinde, “denizler birbirine katıldığında” (İnfitâr 82/3), beşerî kimlikler silinip her misal, Hakk’ın hüviyetinde toplandığında hakikat ehli; fânî benlik olarak “Arkasında neyi bıraktığını bilir.” (İnfitâr 82/5) Mânevî feyz ve sâlih amel olarak “önden gönderilen” ne varsa Rabbın rahmet ve mağfiretinden olduğunu da bilir. Zira, her hayırlı işin failinin Hakk Teâlâ olduğunu bilir. Şu halde, “misalleri şekillendiren kerîm Rabbına karşı insanı nankör (kibirli) kılıp aldatan şey nedir?” (İnfitâr 82/6) Hakk’ın tecellisindeki gazabını geçen rahmet ve merhamet, kullarına ikram etmiş olduğu ilim ve hikmet, ihsânı bol Rabbına karşı insanoğlunun aldanmasına vesile olan yüceliklerdir. Her gurubun aldanması ise kendine göredir. Bilgi fakiri zümrenin aldanması dünya zevkleriyle, taklidçilerin aldanması âhiret nimetleri ile, âbidin aldanması, ibadet ile, ârifin aldanması, lütûf ile. Bütün bunlar ile “Onlar o gün Rabblarından perdelenmişlerdir.” (Mutaffîfîn 83/15) “Onlar”dan bazıları tevhid ilmini önemsemeyip, iman hakikatını araştırmadan takliden kabul ettikleri için, “dediler ki; çünkü biz atalarımızı böyle yapar bulduk” (Şuarâ 26/74) Bunlar halkı küçümseyip, kendi ürettikleri niceliklerle, yaptıkları ibadet ve zâhiri bilgileriyle gurur duymaları nedeniyle perdelenmişlerdir. Dünya zevkleriyle oyalanıp aldanmış insanların çoğunluğu ise inançlarını maddî olanaklar ve sözde kalan mânevî değerler üzerine kurdukları için, öğüt veren bir söz duyduklarında, uyku hâlinin mahmurluğuyla “dediler ki; öğüt versen de vermesen de bizce birdir” (Şu’arâ 26/136); sendeki hâl bizde yok! Halkla vakit öldürmekten Hakk’la yalnız kalmağa takat getiremeyenler elbette ilâhî muhabbet, cezbe ve dostluktan bir şey bekleyemezler. Ancak ibret kulağıyla duyup, “Sakınan kimse ondan öğüt alır.” (Alâ 87/10)

Ey dost! Dualite bütünüyle silinip, izâfî benlikten vazgeçilmeden, vahdet nûru gözlere âşikâr olmadan tevhid sırrına ermez insan! Her işe Allah’ın adıyla başlamanın anlamı budur. Zira, O’nun gayrı yoktur! Nimetler, onlara kul olmak için değil, lütûf sahibi Allah Teâlâ’yı tesbih içindir; hatırlayan hatırlanır. Niyaz edene icabet edilir. Gönül nûrlanmadan basîret gözü açılmaz. Cenab-ı Hakk kulunu okutmadan, ayetlerin sırrı açılmaz.

Ayetlerin içeriği, işaret ve maksadı gönle ilham edildikten sonra hiçbir meşgale o ayetlerin hakikatını ve gereğini özbenlikte yaşamaktan alıkoymamalıdır; “Allah’ın ayetleri sana inzal olunduktan sonra hiçbir şey seni o ayetlerden alıkoymasın, seni onlardan geri çevirmesin.” (Kasas 28/87)

Tecellîye mazhar sûreti görmesine rağmen, sûretteki tecellîyi görmeyen gönlü neyleyim. “De ki hamd Allah’a mahsustur, selâm süzüp seçtiği has kullarına.” (Neml 27/59)

Ey dost! Sûret-i Hakk, Hakikat-ı Mauhammediye’nin misaller âleminde uhrevî ve dünyevî mânâlarını zâtında toplayarak, zuhur ettiği kâmil sûretidir. Bir misale, sûret diyebilmek için temsil ettiği mânâ ve sırrların onda gerçekleşmesi gerekir. Aksi takdirde o bir sûret değil, kopya olur. sûret, mânâ ve maksadıyla buluşmuşsa, kendi hakikatını tahkik eden bir misal olur. Zıddı halinde, taklidge kalıp taklitçinin bir kopyası olur; “Göklerde ve yerde kim varsa, O’nundur. O’na boyun eğmiştir.” (Rûm 30/26) İster îman, ister inkâr eden olsun!

Hakkın isim ve sıfatlarının mazharı olan mânevî sûret, suflî âlemde kemalâtını yansıtan beşerî sûretiyle vücûda geldiğinde, ulûhiyete ait bir misal olur; “En yüce ve eşsiz misaller O’nundur.” (Rûm 30/27) Beşerî sıfat ve unsurların cezbesine kapılan benlik ise nefsanîyete ait

bir misal olur; “Size kendi nefsinizden misal veriyor.” (Rûm 30/28) Cenab-ı Hakk, dilediği sûreti, dilediği fitrat ve kabiliyet üzerine halk eder; “Allah’ın, insanlar üzerine yaratmış olduğu fitratta hiçbir değişiklik olmaz.” (Rûm 30/30) Her ferdin sûreti, sûretlerin hakikatı olan hakikat-ı Muhammediye’den olup, onlara “Dilediği gibi sûret veren O’dur.” (Âl-i İmrân 3/6)

Ey aziz! Aşk ile bilip, aşk ile gören ilme’l ve ayne’l yakîn ehlince malumdur ki varlığın hakikatı, hakikat-ı Muhammediye’dır. Bütün misaller zuhurdaki hakikat nûrundan yansıyarak vücûda gelmiştir.

Hakikat-ı Muhammediye, mücerred bir kavram değil. Zât-ı Hakk’ın tecellî nûrudur. Her kim o nûru görmüşse, Resûlullah’ın (s.a.v.) mânevî sûreti olan lâhutî sevginin hakikatını görmüş olur.

Hakikat-ı Muhammediye’nin en kâmil ve övgüye lâyık ifadesi olan Resûlullah’ın (s.a.v.) âlem-i melekûtiyetteki sûreti Ahmed, âlem-i nâsutdaki sûreti Muhammed’dır. Hakk’ın Rahmân sıfatının mazharı olan kullar O’nun sûretini, Rahîm sıfatına mazhar olan kullar sûret nûrunu tanır; “Hani Meryem oğlu Îsâ dedi ki: Ben Allah’ın Resûlüyüm ve benden sonra gelecek Resûlün müjdecisiyim ki onun adı Ahmed’dır.” (Saf 61/6) Nasıl ki gölgenin hakikatı güneşe Hakk’ın kemâlât aynalarından yansıyan varlığın özü de hakikat-ı Muhammediye’dır; her oluşum o nûrdan bir sûret alır. Fânî âlemde her benliğin kendine örnek aldığı bir kimlik vardır. Örneklerin en kâmilini arayan, en yüce ahlâk sahibi Resûlullah’ı (s.a.v.) örnek alır. Kimi de nefsiyle mağrur Ebu Cehil’i; “Muhakkak ki biz bu Kur’anda her türlü misali çeşitli şekillerde anlattık.” (Kehf 18/54)

Ey dost! Misaller arasında bir berzah vardır; hayr ile şer, hakk ile bâtıl, hidâyet ile dalalet, kibir ile tevâzu birbirlerine kavuşmazlar. Kibir, enaniyetten vazgeçemeyenlerin; tevâzu, benliğini toprağa gömenlerin nasıbidir. Ulu ağaçların kökü toprağın derinliklerindedir. Gerçek tevâzu sahibi insan sırrını gizler, sûreti “Kökü yerin altında, dalları (sıfatları) gökte (ulvî âlemde) ağaç gibidir. O ağaç Rabbinin izniyle (fazilet ve hikmet) meyvalarını her zaman verir.” (İbrahim 14/24-25) Meyvasını tadmadan ağacı tanıdığını iddia eden taklid ehlinin haliyle, hakka’l yakîn meyva veren keşif ehlinin hakikatı bir midir? Bir insan için kendine bağışlanan en büyük fazilet edebittir. Zira, edebli insan haddini aşmaz, kendini teşhir etmez. Edebli insan aşırılığa kaçmaz, kulluktaki dengeden şaşmaz. Edebli insan şükreder, kibirli benlik ise nefsi dahil herşeyden şikâyet eder; “Her kim şükrederse ancak kendi lehine şükreder, nankörlük eden de kendi aleyhine.” (Lokmân 31/12) Şükür ve şikâyetten âhiret giysileri dokunur; kimi nûranî, kimi zulmânî. Mânevi sûret, maddenin erişemeyeceği mânâ ve sırrlara hakka’l yakîn erişir. Mânevi sûretin âhiret giysisi olması nedeniyle, özbenliğinin hakikatına ermiş, tevhid nûruna sarılmış ehl-i tevhid için, “Ârifin en güzel elbisesi takvadır.” diye bildirilmiştir.

Ey dost! Ehl-i yakîn bilir ki âlemdeki her mevcûd hakikat-ı Muhammediye’nin kemâlâtına bir aynadır; “Andolsun sizin için Allah’ı ve âhireti arzu edenler için güzel bir örnek vardır.” (Mümtehhine 60/6) Güzel örnek, Resûlullah’ın (s.a.v.) sünnetine ve yüce ahlâkına uyan o gönül sahibidir ki, nefsindeki tecellînin kadrini bilen her ferd, kendi varlığındaki sırrın aydınlığa çıkıp, vahdet nûruna kavuşmasıyla miracını tamamlar. Şu halde Sûret-i Hakk olması nedeniyle Zât-ı Hakk’a davetli insanın farkındalık sabahına kavuştuğu gece, idraksiz yaşanan 1000 aydan daha hayırlıdır.

Her ferdin benimsediği yaşam tarzı Kur’anı kendi nefsince okuyup onu şerh etmesinden ibarettir. Hakk’ın lütfuyla aslına kavuşan insan nefsinde mürebbi olan ilâhî ismin nûruyla bir

olur. Bütün nefislerde tecellî eden hakikat-ı Muhammediye'nin, hakikatların hakikatından olduğuna şahid olur. Zât nûrunun bütün âlemleri kuşattığını ve sûretlerin hakikatının idrâk perdeleri altında zâhir olduğunu bilir. Yine bilir ki "Gözler O'nu idrâk edemez velâkin O, gözleri idrâk eder." (En'âm 6/103)

Ey dost! Kulunun özbenliğinden Rabbının konuşturduğu can, Hakk'ın kemâlâtına ayna olan o insandır ki muhabbetullahı mazhardır. Tecellîdeki tevhid mertebelerinin dağılımı, vahdetin vahidiyet olarak yayılışıyla belirir. Esmâ ül Hüsnâ'dan yansıyan ruhanî sûretler, beşerî sûretleriyle buluşarak nefsin derecelerini izhâr eder. Böylece Cenab-ı Hakk'ın emsalsiz kudreti, melekût ve mülk âlemlerindeki Zâtî tasarrufuyla zâhir olur. Misaller sahiplerini bulur. Nitekim bu ilâhî hikmet, "Emaneti semâlara ve arza ve dağlara arz ettik de onu yüklenmekten kaçındılar ve korktular, onu insan yükledi." (Ahzâb 33/72) şerefli ayetiyle açıklanır. Böylece Hakk'ın bütün isim ve sıfatlarıyla tevhid sırrını kabul eden istidadlı varlığın insanoğlu olduğu anlaşılır. Ne var ki görsel benliğinin kesafeti içinde gönül gözü perdeli kalan insan, suflî dürtülerinden ve mülkûn sahibi olduğu cehaletinden arındığı ölçüde, bu sırra ilme'l ve ayne'l yakîn şahid olur. Kendi benliğiyle kendine zulmetmekten kurtulan can Hakk'ın tecellîsindeki letâfete ve kemâle mazhar olur.

Ha Mim nûruyla hamdın dile gelmesindeki maksad, ubûdiyetin sınırlarında, O'nun kulundan duymayı murad ettiği gibi hamd ve senâdır; zira ibadetin maksadı ve kulluktan amaç, O'nun ulûhiyetine ve yüceliğindeki eşsiz letafete tanık olmaktır. O gönül ki levh-i mahfuzdur, beşerî ve uhrevî her istek ve vehimden korunmuştur. Orada, hakikatlerin hakikatından, lahutî semâdan "Cömertce verilmiş bol rızık vardır." (Sebe' 34/4) ki bu rızık hikmettir, muhabbetir, hidâyettir. Hiç kimse Zât-ı Hakk kendine cezbetmedikçe hidâyete eremez. Şayet bir benlik seçtiği yolda yanılmışsa, "o yanılığ kendinden dolayıdır. Hidâyete ermişse, Rabbının ona vahyettiği nedeniyledir. Zira O, hem işiten Semî hem de yakîn Karîb'dir." (Sebe' 34/50) Kişinin yakınlığı, içtenliği ve dürüstlüğü kadardır. Samimi olmayan bir amelin değeri ihlâs terazisinde tartılır.

Kime nasıl yardım edebilirim diye tasalanacağına, kimden nasıl kurtulurum diye hesap yapanlara ne yazık!

Yardıma muhtaç olduğunu bilmesine rağmen, muhtaç olduğu için yanındakine öfke duyanlara ne yazık!

Şekil ve biçimde kaldığı halde çağdaş olduğunu iddia edenlere ne yazık!

Ne yazık kendi nefsinin başkalarına tercih edenlere ve "O namaz kılanların vay haline namazın (hakikatından) gafildirler." (Mâûn 107/ 4-5)

Ey aziz! Beşerî sıfatların ve ahlâkın boyunduruğundan kurtulup kulluk toprağına yüz sürenler için, "O toprağı can verip ondan daneler çıkartırız." (Yâsîn 36/33) yüce ayetiyle, ölü toprak misali, kendi hakikatından bihaber sûretlerin, ilâhî hikmet ve muhabbetle, Hakk'ın kudretine ve yüceliğine bir misal olmak üzere dirlik verildiği bildirilmiştir. O dirlik ilimdir, güzel ahlâktır. Hakk'ın tecellîsinde kimin nefsinin hangi kemâle ereceğini O bilir; kimin sapkınlığa düşeceğini de yine O takdir eder. "Şüphesiz ki Allah, istediğini saptırır ve dilediğini de hidâyete erdirir." (Fâtır 35/8) Hiç kimse kısıtlı bilgisiyle bunun hikmetini idrâk edemez. Temiz bir kalble değil de eğri ve fuzuli bilgilerle Rabblarının huzuruna çıkacaklarını zannedenler, "Hani o Rabbına temiz bir kalble gelmişti." (Sâffât 37/84) ayetinden habersizdirler. Benlikleriyle özdeşleştirdikleri arzularını ilahlaştırmış olanlar, varlığa gelmekteki maksad ve mânânın, Hakk'ın ve ulûhiyetinin tevhidi olduğunu idrak edemediklerinden, hakikat ilmi kendilerine bildirildiğinde, "Çok tuhaf, bütün ilâhları tek bir ilâh mı yaptı?" (Sâd 38/5), bütün yaradılışı tek bir mânâyı mı indirdi? diye hayrete düşerler;

yaşamlarının ve mevcudiyetlerinin her boyutuyla Allah’a ait olduğunu kavrayamazlar. Tevhid ilmini anlayamadıklarından ve zanlarındaki sahte ilahtan vazgeçemediklerinden, hakîkatı duyunca korkuya kapılırlar. Bunlar, “Dini Allah’a has kılarak O’na kulluk et.” (Zümer 39/2) yüce ayetinin ruhuna göre değil, dini ve îmanı işlerine geldiği gibi beşerî aklın ve alışkanlıklarının dürtüsüyle yorumlayıp kendilerini kandırırlar. Kimileri de dini inkâr etmenin çağdaşlaşma ve aydınlanma olduğu hayal ve fantezileriyle Hakk’dan ve hakîkatten uzaklaşırlar; “Onlar ki güzel işler yaptıklarını sandıkları halde, dünya hayatında bütün çabaları boşa giden kimselerdir.” (Kehf 18/104) Bilmezler ki inkâr ettikleri Mutlak Varlık, kendi mevcudiyetlerinin hakîkatıdır; “Bir ayet gördüklerinde onu alaya alırlar.” (Sâffât 37/14) Bilmezler ki “alaya alıp inkâr ettiklerinin karşılığında yaşayacakları cehennem” (Kehf 18/106) kendi nefsanîyet çukurlarıdır.

Ey dost! İnkâr karanlığı ne kadar yoğun olursa,
İmân yıldızı da o kadar parlak olur.

İlâhî isim ve sıfatlar tecellî edince, “Yeryüzü Rabbinin ışıyla aydınlanır.” (Zümer 39/69)

Ey dost! Her can dünya hayatında kuşandığı sıfatlarla âhiret hayatında sûret bulur. İlâhî sıfatları dünya hayatındayken özümseyen kulun edeb, ahlâk ve yaşantısı, aşkın kemalâtını özleyen canlara misal olur. Nitekim insanın şerefli kılınması, ilâhî isim ve sıfatların onun ahlâkında belirmesi nedeniyledir. Sıfat tecellîsiyle ziynetlendirilen insan, zâtî tecellîyle şereflendirilmiş olur. Her iki tecellîye mazhar olan can Hakk’ın keremiyle donatılmıştır.

İlâhî tecellî itibarıyla nûr ruhun bâtınıdır. Ruhun zâhirdeki belirişi ise onun, suflî âlemdeki yaradılışı yönünden olup, beşerî sûret olan ve gölgeden kastedilen mânâ izâfî benliğidir. Şu halde hem ilâhî hem de beşerî sıfatları kendinde topladığı içindir ki insan, her iki âlemi de câmi’dir. Varlık âleminde mânâ ve madde olarak beliren her şey O’ndan ve O’nun tecellîsiyle gerçekleşir; “O, göklerde ve yerde ne varsa hepsini kendinden olmak üzere size musahhar kıldı.” (Câsiye 45/13) Ayet-i kerimede geçen ‘siz’ tabirinden kasıt, Zâtın gayrı olarak vahimlerde resmedilen suflî sûretlerdir. Ayetteki ‘O’ ifadesi ise ehlince mâlûmdur ki Hakk’ın hüviyetini dile getirmektedir. ‘Gökler’ kelimesiyle Hakk’ın isim ve sıfatlarındaki ulvî tecellîsine, ‘yer’ sözcüğü ile de tecellîye mazhar olan zuhur mertebelerindeki suflî âlemlere işaret olunmaktadır. Varlığın tümünün, ne varsa ‘kendinden’ diye bildirilmesi, İlâhî tecellîdeki vahdeti belirtmek içindir. Yani varlıkta Hakk’ın gayrı hiçbir şey yoktur. Buna göre ‘siz’ diye adlandırılan mazhariyetin hakîkatı ‘Hakk’, sûreti ise ‘halk’dır. Yine ayet-i celilede geçen “musahhar kıldı” ifadesi, mânâ ve madde âlemlerinin açılımı olup, elde edilen her keşif ve icadın Hakk ile Hakk’dan geldiğinin delilidir. Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Bil ki zâhirden bâtına yükseliştir âhiret. Sûretten sîrete yöneliştir hidâyet. Varlığı ve yokluğu Hakk’a teslimiyettir velâyet. Çokluğun görünümündeki tekliktir ahadiyet.

Hakk’ın cemâline şâhid olmak, isim ve sıfatlarıyla Rabbanî tecellîsiyle zâhir olduğu “her ne varsa”, İlâhî Zâtın kemâlâtını müşâhade etmek demektir. Zira isim ve sıfatlar Zâtdan gayrı değildir. Nereye dönülürse dönülsün O’nun vechini görmek, her mertebedeki İlâhî tecellîye şehadettir. Her birey kabiliyeti nisbetinde ezel sırrlarının şâhidi olup, emr-i İlâhiye mazhar olur. Mâsivâdan Hakk’a kavuşan kul cemâlin mazharıdır. Hakîkatten mâsivâyâ yönelen benlik ise celâle mazhar olur.

Ey aziz! Bir insan, başkalarının hatalarını gördüğü müddetçe varlık günahı için samimi bir tevbede bulunamaz. Sen-ben ayrımı yaptığı müddetçe tevhid sırrına eremez.

Benlikten arınmanın amacı Hakk’a rücû etmektir. Zira dönüş ancak O’ndan, O’nadır; “O’na yönelenler düşünüp ibret alır.” (Mü’min 40/13) Aksi takdirde ‘siz’ sözcüğü süflî sûreti içinde mahpus kalır. Hakk yolunun yolcusu insan hem kalb hem de nefsin fenâsını tadarak iki kez ölmüş gibi olur. ‘Siz’den ‘O’na’, fânî kimlikten mutlak hûviyete yönelmek sûretiyle ve önce sıfat tecellîsiyle, sonra da zâtî tecellîye mazhar olarak iki kez dirilmiş olur; “Dediler ki Rabbımız bizi iki kez öldürdün, iki kez de dirilttin.” (Mü’min 40/11) İzâfî benliğin hükmü olmaksızın yaşam, Hakk’la Hakk’daki bekânın ruhudur; “O Refî’dir (tenezzül mertebelerindeki) dereceleri yükseltendir.” (Mü’min 40/15) Varlıktaki vahdeti anlatmak üzere hakkal yakîn “Kullarından dilediğine (âlem-i) emrden (hakkânî) ruhu indirir.” (Mü’min 40/15) Böylece varlıktaki mertebeler aydınlanır. “Bugün mülk kimindir? Vahid ve Kahhar Allah’ındır.” (40/16) sırrı belirir. Madde ve mânânın hakikatına erenler için “Semâlarda ve arzda inananlar işaretler vardır.” (Câsiye 45/3) En yüce delil kulun kendi hilkatındadır.

Ey dost! Hakk’ın cemâlini gören kâmil insan Hakk’ın gayrına gözlerini kapar. Kudreti İlâhiye bakan gözler şekil ve sûrete takılmaz, halkın tepkilerine aldanmaz. Zât-ı Hakk’ın tecellisindeki kemâlâtın gayrına nazarı kaymaz; “Nazarı ne kaydı ne de (Hakk’ın gayrına) dönmedi.” (Necm 53/17) İnsan-ı kâmil bilir ki, Hakk’ın kulunu nimetlendiği sıfatlarla ancak Hakk’ın varlığına şehadet edilir. Yine bilir ki fânî varlığı Rabbının gözetimi altındadır; “Hiç şüphesiz sen bizim gözlerimizin önündesin.” (Tûr 52/48) Bilir ki îmanın hakikatı ve ibadetin maksadı Allah Teâlâ’yı bilip, tanımak, O’nun tecellisindeki kemâlâta şâhid olmaktır. Cenab-ı Hakk’ı tanımanın zevki ise ilme’l, ayne’l ve hakka’l yakîn’i mânevî ırmaklarından akan ilm-i ledün sularından tadmakla gerçekleşir. Yakîn mertebelerinde Hakk’ı tanımayan bireyin îmanı şekilde kalan taklitçi ibadetten öteye geçmez. Sûreten öze inmeyen hâfızlık anlayışında, kitabın lafzını ezberlemek önemsenirken, hakikat ehli nazarında Kur’an ahlâkını özbenlikte hıfz etmek esastır. Nitekim Kur’an-ı Kerim’deki sure ve ayetlerin okunmasındaki maksat onların ruhaniyetleriyle tahakkuk etmektir ki, ayetlerin nûru ve hikmeti okuyanın mâneviyatında zâhir olsun. Hakk’ın Zâtına iletilmenin mânâ ve rûhu kulun hakikatı olsun; “Allah, dilediğini kendine seçer, O’na gönül verip, yönelenleri Zâtına iletir” (Şûrâ 42/13) ayet-i kerimesi, zâhiriyle hakk dinine seçilmeyi, batınıyla da Hakk’ın tecellisine olan şehadeti ifade eder. Zâtî tecellisindeki ulvî sırrları ve Zâtına davet ettiği tevhid ehli kullarını koruyan fail, Cenab-ı Hakk’ın bizâtihi kendisidir; “Allah Teâlâ, hıfzedenlerin en hayrlısıdır.” (Yûsuf 12/64) yüce ayeti bu mânâları da kapsar.

Ey aziz! Yaradılışında hangi mânâ varlığına yüklenmişse, kullukdaki murad da odur. Kendini kendinden arındırmanın anlamı ne ise Allah’a olan has kulluğun hakikatı da odur.

Her kim kendini tamam bilirse bil ki noksan olan odur. Her bir sıfat ve unvanı terketmeyen benlik, ağırlıklarından kurtulmamış hamal gibidir. Nefsin ağırlıkları, kendisi ve başkaları hakkındaki suizanları, madde ve mânâ âlemleriyle ilgili beklenti ve iddiaları, yersiz evham ve kuşku, olumsuz duygu ve korkulardır. Kulluktaki izzetin zilletliğin içinde saklı durduğunu azın da azı bilir; “Allah’a (has) kulluk” (Hûd 11/84) Zât-ı Hakk’a yönelmek sûretiyle varlığının tamamını Allah için Allah’a teslim etmektir. “Tartıda ölçüyü tam yapmak” ve “Doğru terazi ile tartmak” (Şûrâ 26/181-182) bu işin sırrıdır. Dersen ki, “Malını da, canını da Hakk’a teslim etmiş bir kul için terazi nedir, ölçü nedir?” Bil ki en âdil terazi şeriat, ölçü ise kulluktaki ölçüdür. İnsaniyetten nasibi çok olanın kulluk ölçüsü de daha kâmil olur. Hakk Teâlâ, terazi ve ölçüde doğruluğu koruyan takva sahibi kullarının mânevî derecelerini yükseltmeyi dilerse, onların dünya ile ilgili ağırlıklarını düşürür. Bu hâl, kimi zaman maddî imkânların azaltılmasıyla, kimi zaman da halkın gözünde itibarların daraltılmasıyla gerçekleşir. Böylece Cenab-ı Hakk kulunun özbenliğinde kâmil tecellisinden gayrı hiçbir kaydın yerleşmesine izin vermez. Zira, kim kendinde neyi kabullenmişse, kabul ettiğinin

hakikatı onda görünür. Kalbin körlüğü kalbin yöneldiği şey nedeniyledir. Gönlünü dünyayla dolduranın basîreti nasıl açılsın?! Gözü halkla dolu olan Hakkın cemâlini nasıl görsün?!

Allah'ın has kulu odur ki, hiçbir şey ona sahip olamaz. Hakk'ın kelâmının halkın sözüne olan üstünlüğü, ulvî sıfatların ve hayrlı amellerin onu okuyanda hâkim unsur olmasıyla gerçekleşir zira, "Allah'ın sözü yüceliğin kendisidir. Allah Aziz ve Hâkim'dir." (Tevbe 9/40)

Ey dost! Rabbından razı olan insan, Rabbının kullarından şikâyetçi olmaz. Aczini idrâk eden can, kendi anlayanlayışını başkalarının anlayışından üstün bulmaz. Hakk'ın kelâmındaki derin sırrları kendi idrâklarının seviyesine indirmeğe çalışanların bilgileri kendilerine mübarek olsun! Sınırsız âlem olan emr âlemi, sınırlı bir âlem olan halk âleminin hayaline nasıl sığsın! Himmet, öyle kanatlı bir nûrdur ki onunla zifiri karanlıklar aydınlanır. Bir gönül ki Hakk'ın nazargâhıdır, cümle âşık gönüller ondan feyz alır. Zira nûru İlâhî ile diri gönül odur. Bil ki Muhsî'nin kulu odur. İstidadların nereden akıp geldiğini düşünen akıl sahipleri, inkârı değil sükûtu tercih eder çünkü sükût edebtendir. Gel gör ki, İlâhî ahlâktân nasîbi olmayanın tabiatı değişmez; "De ki hepsi yaradılıştaki kabiliyete göre amel eyler." (İsra 17/84) Her canlının kendine has bir mertebesi ve o mertebeye uygun kemâli vardır. Kemâle ermemiş varlık, noksan sayılır.

Hakikatı ararken, hakikate karşı durmaktan Allah, kullarını uyarır; "Allah, kendinden sizi sakındırır" (Âl-i İmrân 3/28-30). Önceki ayette geçen "kendinden sakındırır" (3/28) ikâziyle, sonraki ayette belirtilen "kendinden sakındırır" (3/30) kelâmının anlamları aynı değildir. Zira Hakk'ın tecellisinde kendini tekrar yoktur. Önceki ayette tevhid-i sıfat, sonraki ayette tevhid-i efâl ile ilgili sırrlar saklıdır. Şöyle ki, önceki ayette Hakk'ın sıfatlarını halka indirgeyenin hakikat ile ilişkisinin kesileceğine dair ikâz vardır. Zira Velî ve Müm'in sıfatlarının aslî sahibi Hall Teâlâ'dır. İmânî gönüllere yerleştirmek sûretiyle kullarını inkârdan koruyan varlık Müm'in sıfatıyla Hakk Teâlâ'dır. Keza özbenliklerindeki hakikatın hakk olduğuna iman eden kullarının dostu Velî sıfatıyla yine O'dur; "Allah O'dur Velî." (Şûrâ 42/9) Bu nedenle tevhid-i sıfatı kendilerine maledenlerle dostluk kurmak Hakk'ın sıfatlarını inkâr etmek gibidir; "Oysa dönüş Allah'adır" (Âl-i İmrân 3/28) yâni, tevhid-i sıfatdan tevhid-i Zâtadır. Zann ve hayal âleminden hakikat semâsına miraç Allah ile Allah'adır.

Keza sonraki ayette "amellerin toplanıp benlikle yüzleştirildiği günde", 'iyilikleri nefesine, kötülükleri başkalarına bağlamak yine şirki hafî olduğuna işaretle tevhid-i efâle dikkatler çekilmiştir. Hakk Teâlâ Hazretleri hakikate ters düşüp "Zâtına karşı (gizli şirke düşmekten) kullarını uyarır." (3/30) Yâni takdiri ilâhîsinde hükmüne ortak koştuktan kullarını ikâz edip "kendinden sakındırır" "kullarına karşı Rauf" olduğu içindir ki, "De ki hepsi Allah'tan" (Nisâ 4/78) sırrına onları davet eder. Böylece tevhid-i sıfat ve tevhid-i efâlin Zâtına ait olduğunu beyan eder.

Ey aziz! Ehl-i muhabbete göre aşksız yol alınmaz. Yakınlık ile uzaklık bir olmaz. Her benlik zâtında tecellî eyleyen ismin hakikatına göre varlığa bürünür; "Dönüş mutlaka Rabbınadır" (Alak 96/8) ayet-i kerimesi bu hükmü dile getirir. Zira isim ve sıfat nûrundan yansıyıp, bir sûretle görünüme gelen varlıklar, âlemlerin Rabbı olan Zât-ı Akdes Allah Teâlâ'ya dönüş içindedirler. Ölmeden önce nefsinden ölerek Hakk'a, Hakk'la kavuşmuş insan, suflî ahlâktan ulvî ahlâka, esfele safilin deresinden illiyyin'i alâ deryasına akıp gider. Rabbına dönen gönül, hem mâsivânın hem de ukbanın zevklerine gözlerini kapatmıştır. "Allah, muhsinlerle beraberdir." (Ankebût 29/69) Zât-ı Hakk'dan yayılan nûru ilâhî kullarıyla birlikte. İhsân mertebesindeki muhsinler, kul zâhir, Hakk bâtın olduğu içindir ki "Allah'ı görürcesine ibadet ederler. Gerçekten ihsân sahibi Muhsin sıfatıyla kullarını sarmış olan Mutlak Varlık O'dur. İkân mertebesinde ise kul bâtın, Hakk Zâhir olduğundan gören ve görülenin tevhidinde, "De

ki şâhid olarak Allah (Zâtına) yeter.” (Fetih 48/28) yüce ayetinin hakîkatı belirir. Ehl-i yakîn için fazlalık ve noksanlık görünümünden kaybolur. Kesrette vahdetin, celvette halvetin yaşandığı âleme kavuşulur. Kemâliyle tek olup, ahadiyet sırrı kulun özbenliğinde hakîkat olduğunda, Hakk nûrunun kulunu sarmasıyla vitr’in ruhâniyeti zâhir olur. Kendini kendiyile görüp, bilen şâhid O’dur. “Allah, her şeye şâhiddir.” (Burûc 85/9) ayet-i celilesi tevhidi Zâta davet eder.

Ey dost! İlâhi tecellîde her an yeni bir oluş, ikrâm ve tasarrufta bulunulur; “O, her an yeni bir şe’ndedir.” (Rahmân 55/29)

İlâhi emrinin tasarrufu Hakk’ın Zât nûruyla gerçekleşir. Cenab-ı Hakk, isim ve sıfatlarındaki yayılışıyla varlığa her an yeni bir nefes ve dirlik kazandırır. Hiç şüphesiz âlemlerin nûru olan Rabbün nûr ül â’lâ her şeyi kuşatmıştır. İlâhi isimler nûru yansımada, tecellî bilinmez. Sıfatlar nûru tecellî etmeden, nitelik bilinmez. Gölgele belirmeden, nisbetler bilinmez. Hükümler zuhûr etmeden, fiiller bilinmez. Bütün bunlar ilâhî aşk deryasının dalgalanmasıyla zâhir olan bâtinî hakîkatlerdir.

Gönül aynasından yansıyan mânâlar bâtinî hikmetlerle buluşur; zihin aynasından yansıyan hayaller zâhiri sûretlerle buluşur; “Allah, her şeyi ihata edip, kuşatmıştır.” (Fussilet 41/54) ‘Her şey’, Hakk’ın isim ve sıfatlarının kendine has bir vecheyle tasarrufu ve tecellîsinden ibarettir; “Nereye dönerseniz Allah’ın vechi karşınızdadır.” (Bakara 2/115) bu sırrı dile getirir.

Tecellî ettiği sûretler itibariyle bâtin olan Hakk, hakîkatı itibariyle zâhirdir. Gören göze göre idrâk edilir. “Rabblarının likâsından (vechini görmekten) şüphe içinde olanlar” (Fussilet 41/54), külli hakîkatın cüzi hakîkatleri kuşattığından habersizdirler. Oysa ‘başkası’ olarak tanımlanan ‘herşey’ Hakk’ın farklı mânâ, mertebe ve mazhariyeti açısından mukaddes tecellîsinden ancak bir yansımadır. Zâhirde ve bâtında “âfakta ve enfüste” (41/53) isim ve sıfatlarıyla her şeyi sarıp kuşatmıştır. Ulvî ve suflî âlemlerin tümünde, “Semâda ve arzda ne varsa Allah’ındır.”, hakîkatleri itibariyle “Allah, her şeyi (fiiller dahil) kuşatmıştır.” (Nisâ 4/126). Zira O’nun tecellîsinden gayri hiçbir ilmi hakîkat yoktur. Kudretiyle, ilmiyle her şeyi ihata etmesi tevhid-i sıfatın delilidir; “Allah’ın her şeye kadir olduğu ve herşeyin ilmiyle kuşatıldığını bilirsiniz.” (Talâk 65/12) Kezâ fiillerin yansıtıcısı olarak Cenab-ı Hakk, kullarının fiillerini de ihata eder; “Her ne yaparlarsa Allah, onların yaptıklarını ihata edendir.” (Nisâ 4/108) Tevhid-i efale delildir. “Muhakkak ki Rabbim işlediklerinizi kuşatmıştır.” (Hûd 11/92) ayeti celilesi de bu hakîkatı destekler. Tevhid-i Zâta bir başka delil olan yüce ayette şöyle denilmektedir: “Hani biz sana bildirmiştik ki Rabbin insanların Zâtını ihata etmiştir.” (İsrâ 17/68) Bu kuşatma sonucudur ki her ferd kendinde tecellî eyleyen ilâhî muhabbet ve hikmetden kabiliyetine göre nasîbini alır. Nitekim her gönlün aşkı tadışı farklıdır. Onu dile getirişi de öyle. Nefsinden arınmışlığı nisbetinde aşkın hakîkatı onu yaşayanda tahakkuk eder. Hakk’ı Hakk’tan gelen ilimle bilmek aşkın maksadını izhâr eder; “Şüphesiz sana ledünnümüzden (katımızdan) bir zikir verdik.” (Tâhâ 20/99)

Ey aziz! Her kâmil mutlaka ârifdir velâkin her ârif kâmil değildir. Ârif nefsin ve Rabbini bilir, kâmil ise hem nefsin, hem Rabbini ve herşeyde Hakk’ı Hakk’la bilir. Ehl-i Kur’an içinde ne kadar kâmil varsa o kadar sözlü Kur’an mealî vardır. Öyle ki her kâmil gönlünde bulduğu ihsân ile nimetullahı dile getirir. Her biri, “Ona beyanı öğretti.” (Rahmân 55/4) ayet-i kerimesinin nûrunu ruhaniyetinde bulur. Her birinin mertebesi Hakk’dan aldığı kemâlât nisbetindedir. Nitekim, “Rabbınızın nimetlerinden hengisini yalanlayabilirsiniz?” yüce ayetlerinde geçen her bir nimet Hakk’ın kemâlâtına şâhid ledünnî ikramın nûru ve huzuruyla birliktedir. İnsanın varlık hakîkatını kendinde birleyen kâmiller bilir. O’nun her şeyi ihata

etmesi, sonsuz ve sınırsız rahmeti, mağfireti ve hikmetiyledir. Rahmetin olmadığı yerde muhabbet olmaz. Mağfiretin olmadığı yerde selâmet olmaz. Hikmetin olmadığı yerde, mârifet olmaz.

Ey dost! Vehmindeki izâfî benlik yanılgısından kurtulamamış kişi karşısındaki herkeзде enâniyyet görür. Benlik kuruntusundan arınıp tevhidin hakîkatine ermiş insan ise nereye yönelse Vechullah'ı görür. Bilir ki her ilâhî isim ve sıfat Hakk'ın vechidir. Zira, hiçbir Zât-ı Hakk'ın gayrı değildir; "O'nun vechinden gayrı her şey yokluktadır. Hüküm O'nundur. O'na döndürüleceksiniz." (Kasas 28/88) yüce ayeti, tevhid-i zâta işaretle kim nereye yönelirse yönelsin Hakk'a yönelmiş olacağını, mutlak hakîkatın dışında yönelicek başka bir hüviyet ve varlık bulunmadığını bildirir. Hüküm, Hakk'ın emridir. Ol emrinin hakîkatı O'ndadır. Cemal ya da celali ile hükmünün sahibi O'dur. Tecellîye mazhar her can O'nun ilmindeki emrin hakikatına döndürülür. Her birinin dönüşü kendi fitratına göredir. Kim Hakk'ın yarattığı fitratı değiştirmeye çalışırsa ona zulmetmiş olur. Ruhun cisme olan üstünlüğü ona hayatiyet kazandırmasıdır. Fitratında şeytaniyet tohumu taşıyorsa ruh ona şeytaniyet sıfatı kazandırır, fitratında insaniyet tohumu bulunan insaniyet sıfatıyla hayat bulur. Nûrlar saçılırken kim nereye yönelmişse nefsinde onu bulur. Bireyin kabiliyetinde aşk ve kemâlât cevheri ne kadarsa Vechullah'tan da o kadar nasibi vardır.

Ey aziz! Sabrı dileme velâkin, sabır sıfatının gerektirdiği hallerde Allah'tan gayrına yönelme. Her kim dert ve şikâyetini halka yöneltirse mânâ âlemindeki ufkunu benlik perdesiyle sınırlandırmış olur. Oysa tevhid-i sıfatda buluşan kulların, "sabah akşam (aydınlıkta ve sıkıntıda) Rabblarının vechini dileyerek dua edenlerle birlikte nefsinde sabırlı ol"maları bildirilmiştir. (Kehf 18/28) İlâhî isimlerin nûrundan yansıyan hüküm ve hakîkatler, birer sûrete bürünüp suflî âlemde görünse de; hakkânî sıfatları zâtlarında birleyen kâmiller tek bir gönül olup ledünni hikmetle dile gelseler de O'nun mutlak hakîkatına bir son bulunmaz.

Ey dost! Hakk'dan gelen ilâhî cezbenin tasarrufu altında bulunan insan, nefsindeki aczi idrâk ve itiraf eden. Hakk'a ermek için ruhani yolculuğunda yardım talep ederek Vechullah'ı dileyen Hakk aşıklarına hakîkatı bildirmekle, onlara hakkını verme hususunda gayret eder; "Yakınlara, yoksullara, yolculara hakkını ver. Bu Vechullah'ı isteyenler için daha hayırlıdır." (Rûm 30/38) ayeti bu hikmeti bildirir.

İslamın bâtınî şartı ve gizli şirkten kurtulmanın yolu enâniyetten vazgeçmektir ki, baktığı her şeyde Hakk'ın tecellîsini müşahade edip, Nûrullah'ın hidâyet ve himayesinde Vechullah'ı dileyenin. Bil ki Hakk'ın vechini görenler için bütün mezhepler, bütün dinler bir olur. Bütün ibadethaneler Hakk'ın evi olur.

Enâniyetten arınmak ruhanî abdestle olur; "Allah'a selîm kalb getirenler" (Şu'arâ 26/89) ayet-i kerimesi, ruhanî abdestin mahiyetini açıklar. Şöyle ki; kim hangi âlemin sıfatlarını kuşanırsa onun ahlâkına bürünüp, mânevi hâllerini yaşar. Suflî sıfatlardan arınmamış gönül selâmete ermiş değildir. Dünyevî arzular suflî sıfatları cezbeder. Uhrevî arzular ruhanî şehvetleri cezbeder. Kim ki gönlünü hem dünyanın, hem de ukbanın beklentilerinden ve nefsindeki sanal kimlikten temizler, Nûrullah'la selâmete erer; "Onlar ki Rabblarının vechine emek için sabreder, salâtı ikame eder, kendilerine verilen rızıkdan gizli ve açıktan infak eder, kötülüğe iyilikle karşılık verir, onlar için iyi bir netice vardır." (Ra'd 13/22)

Vechullah'ı görmek isteyen insan-ı kâmilin bâtınına baksın; Rahmet ve şefkat ondadır. Muhabbet ve hikmet ondadır. Hakk'ın vechine şâhid olup, kurbiyete ermiş ve bakışları çirkinliğe kaymamış kullar, "işte onlardır mukarreb olanlar", yakîn nûruyla îmanları sâfiyet kazanmış "sabikûn onlardır" (Vâkıa 56/10-11) Herşeyden önce ve önde olan kırklar onlardır.

İmamet, Hakk'ın takdir etmesiyle gerçekleşir, halkın icâzet vermesiyle değil; "Rabbî: Seni insanlara imam tayin edeceğim." demişti, "Sözüm zulmedenleri kapsamaz." (Bakara 2/124) Zira Vechullah'ı görmekten perdeli benlik, hangi zürriyetten gelirse gelsin, kendisine uyulan zât olmaz.

Ey dost! Yüğü olan hesaba çekilir varlığından ötürü. Yüğünü teslim eden selamettir fakrundan ötürü. Kâmillerin hamdı Hakk'ın verdiği emanetleri Hakk'a iade etmeleridir. Cûzî irâdesi küllî irâde içinde erimiş kul Hakk'la görür, Hakk'la işitir. Tasarrufu, Hakk'a terk etmiş olanın tasarrufu Hakk'ın tasarrufudur. Kendi irâdesiyle kimlik kazandığını zannedenin varlığı sonradan olup, evveli yokluktur; "Görmez misin ki onlar kendi hayal ve vehim vadilerinde dolaşırlar." (Şu'arâ 26/225)

Hakk'ın bâtinî tecellîsi sıfatlar örtüsüdür. Ubudiyyete bürünen sadık kullarından müşahade edilir. Hakk'ın kullarındaki tecellîsini göremediklerinden halkı küçümseyenler, enaniyyet kırı yüzünden "Rabblarından perdelidirler." (Mutaffifiyn 83/15)

Aklı selîm galib gelince histeri sona erer, "kimilerinin îmanı ise azaba bağlıdır" (Şu'arâ 26/201) kin ve kibrin doldurduğu kalb Allah için değildir. Kendi zanlarıyla kendilerini aldatanlar, "şeytanî vehim ve yalanlara kulak verirler." (Şu'arâ 26/223) Gönlü cennette olanın sûretinin nerede olduğunun ne önemi var! Selîm kalb, bütünüyle sâfiyyete ermiş o gönüldür ki korunma nûrlarıyla kötü duygu ve düşüncelerden korunarak hıfzedilir. (Ni'mel hâfizullah yâ hafiyzü ahfeznâ) En iyi koruyucu Allah Teâlâ'dır. Ey yüce koruyucu bizleri de koru.

Kalbin sıkıntı ve dertlerle arındırıldığını bu yolun yolcuları bilir. Nefsin sınavı onun en hassas olduğu noktalardadır. Her benlik zaafiyla sınanır. Bu sınav Hakk'ın rahmetinden olup, kalbin nefsanîyet kirinden arındırılması, enaniyyet köleliğinden kurtarılıp, yalnızca Allah'a kulluk ihsânına erişmesi içindir. Rahmet sınavının farkına varamayan benliğe Allah, şefkat ve merhamet eylesin. Duygusallığa yenik düşmeden, suîzann ve yersiz şüphelerden arınmak, yaşanılan her olayda Hakk'ın fiilini Hakk'ın gözüyle görmek sekînet nûruyla mümkün olur. Sıdk sınavına girmeden kimin sâdık, kimin güvenilmez olduğu ortaya çıkmaz; "İnandık demekle hiç denenmeyeceğinizi mi zannediyorsunuz?" (Ankebût 29/2) yüce ayeti, sınavın hem celâl hem de cemâl canibinden geleceğini bildirir.

Allah'a tevekkül eden insan, O'nun kullarına ve dostlarına da güvenir. Herkezden kuşku duyarak yaşamak nefse eziyet etmek demektir. Böyle bir kimse, "Allah uğruna eziyete uğradığında, insanların fitnesini Allah'ın azabı gibi kabul eder" (Ankebût 29/10) Gerçeği anlayabilecek kabiliyette yaratılmış olmasına rağmen, olumsuzluktan vazgeçmemekte direnmek, suflî âlemde "yeryüzünde taşkınlık yapmak" gibidir. (Ankebût 29/36) Zerre kadar nefsin payının bulunduğu bütün mânevî hâllerde sıdk'ın hakîkatı tahakkuk etmez. Sıdkın olmadığı yerde sekînet de olmaz. Tevhid sırrının sekînet nûruyla gönlüne indirildiği sâdıkın ilmi, ümmül kitâbdandır. Nitekim "Sâdıkların varis olduğu cennet Cennet-i Naimdir." (Şu'arâ 26/85) İnançsız bir yaşam, işlenmeden kaybedilmiş cevher gibidir. Kim ne düşleyecekse iyilik ve güzelliği düşlesin ki hikmete erişsin; "Andolsun ki, biz Lokmân'a Allah'a şükretmesi için hikmet verdik." (Lokmân 31/12) Şikayet şükürün zıddıdır. Fıtrat, değişimi kabul etmeyen bir hükümdür, "Doğrusu sen sevdiğini hakîkate erdiremezsin. Fakat Allah, dilediğini hakka eriştirir. O, hakka erecekleri bilir" (Kasas 28/56) yüce ayeti, fıtratlardaki kabiliyetlere dikkatleri çeker. Değişimi kabul eden kabiliyet nefsin yönelişlerinden belli olur. Hiçlik toprağına yüz sürenler Hakk'la, Hakk'a yönelirler.

Ey dost! Allah yoluna gelenleri Allah yolunda gidenler bilir. Hiçliğin huzuruna hiçliğin erdemine erenler bilir.

Hangi inanç ve görüşte olursa olsun, gönüllerdeki sevgi ve dostluğun hiç kaybolmadığı tevhid sırrını Allah sevgisinde buluşanlar bilir. Gönülün gönlü bilip tanınması ezelden beridir.

Sıdk'ın sırrını, suflî âlemdeki sûreti, ulvî âlemdeki hakîkatıyla esmânın hizmetkarları bilir. Hikmeti ilâhîyle emr'in mazharı olarak beşerî âlemde beliren, kabiliyetindeki letâifi melekûtiyetteki cevherden, kemâlâtını Hakk nûrundan alan mukarrebun bilir. Sadıkların her üç âlemde de rızkı vardır. Dal harfî âlem-i nasutdan, Sîn harfî âlem-i melekûtdan, Kâf harfî âlem-i lahûtdandır. Sıdk ve sadaka sahipleri ehl-i yakîn olup, "işte onlar sadıkların ta kendileridir" (Haşr 59/8). Nefsin fakruriyetini acz içinde idrâk edip, lütfu ilâhî ile Hakkın yüce "katından bir ruh ile desteklediği" kullar onlardır. (Mücâdele 58/22) En tesirli sözün hâl diliyle söylendiğini, hâlin hakîkatını hakk olarak gönülde yaşayanlar bilir. Başarının ancak Allah'tan ihsân ile geldiğini pâk nefisler bilir; "kim nefsinin cimriliğinden ve hırsından korunursa işte onlardır kurtuluşa erenler" (Haşr 59/9) Sekînet nûrunun celâl canibinden gelip, rahmetin tatlılığını da içinde taşıdığını kalblerinde nûru bulanlar bilir.

Ey aziz! Suizann ve önyargıdan kurtulamayan insan kendini aldatmaya meyillidir. Oysa kimse kimseyi bir şeye inandırmak zorunda değildir; "Sen, onların üzerinde zorlayıcı değilsin." (Gâşiye 88/22) Taklitte kalan dindarlıkla, Hakk'ın "kalblerine îman yazdığı" ehl-i yakîn'in safiyeti bir değildir velâkin, kimse kimseyi yönelişlerinden ötürü yargılama yetkisine de sahip değildir. Kim hakîkate yüz çevirirse, tercihleri nedeniyle sonucuna katlanmak sûretiyle "hesaba çekmek ancak bize aittir" (Gâşiye 88/26) ayeti celilesi bu hikmeti dile getirir. Kişinin zann ve hayal âleminde hakka dönüşü Hakk iledir; "Muhakkak onların dönüşü ancak bizedir" (Gâşiye 88/25). Her nefsin Hakka dönüşü kendi sâfiyeti nisbetindedir. Nefsin ölümü kalbin selametidir. İnsanın insan olmasındaki hikmet ilâhî sırlara mazhar olmasıdır. Emmare benlik nefsiyle duyar, nefsiyle doyar. Gönül sahibi insan Hakk'la duyar, Hakk'dan duyar. Hakk'ın nidâsı sessiz ve sözsüz olup, sese ve söze bürünmeyi dilediğinde, kimi zaman kulun kendi ruhunun sesinden, kimi zaman tabiatın sesinden, kimi zaman da dostların sözünden hitâb eder; "Rabbine dön." (Fecr 89/28) hitâbının, ferdin kendi sırrındaki hakîkate dönüş olduğunu Hakk'a dönenler bilir.

Ey dost! İlâhî sıfatlar nûru tecellî etmeden insan, tevhid sırrının mahremi olmaz. Bil ki gören göz senin değil, Hakk'ın Basîr sıfatıdır. Duyan kulak senin değil, Hakk'ın Semî sıfatıdır. Tutan el senin değil, Hakk'ın Kudret elidir.

Sükûtun, edeb; hayretin, ibadet olduğu mârifetullah deryasında ilâhî hikmetin sonsuz ve sınırsız yüceliğine ancak aşıklar şehadet eder; ancak gafiller, hissiyat âlemine avdet için feryad eder. Basîret nûru aşıkların gönlüne göz olur. Tecellîye şahid gönül sıdk'ın sırrına mazhar olur.

Kimlerin Allah'a kulluk için yola çıkıp da bazen riyâsetin, bazen siyâsetin, bazen şöhretin, bazen de ibadetinin kulu olarak yolda kaldığını ibret gözüyle bakanlar bilir.

Hırs ve tamahın, tevekkülün zıddı; kin ve öfkenin, muhabbetin zıddı, kibir ve ihtirasın, selâmetin zıddı olduğunu, kulluk toprağına yüz sürenler bilir.

Ey gönül! Mevlâya gel de inâyet ruhunu vechinde gör.
Aşkın mihrabında Maşuğun nûrunu gönlünde gör.
Deryanın ne başı belli ne de sonu. Gaffârın
Gufranına dal da Hakk nûrunu Zâtında gör.

Gönül kadehinden yansıyan nûr özşarabının renginde görünür.

Ol cevherin zâtı renksiz olup, nefsin yedi semâsının rengine bürünür.

Zât-ı Hakk'ın vechine yönelen her benlik Hakk'ın rahmet deryasında kendinden erir. Bil ki, Hakk'ın vechi cemâli rahmetin ta kendisidir. Nefsin sâfiyetine kavuşmuş her gönül Aziz ve Vedud Allah'ın vechine dönüktür; “Rabbine selim bir kalb ile yönelmişti” (Sâffât 37/84) yüce ayeti bu hikmeti bildirir. Hakk'ın nazarına mazhar olmayan gönül ehl-i kalb değil, Hakk'dan duymayan kulak kulak değil, Hakk'ı görmeyen göz göz değil!; “Onların kalbleri var da anlamazlar, gözleri vardır da görmezler, kulakları vardır da işitmezler.” (A'râf 7/179) Paslı aynadan ancak vehim ve hayaller yansır. Gönül aynası benlik pasından arındı mı Hakk'ın nazargahı olur. Hakk Teâlâ ne lütfederse ona onu duyurur; ne ihsân ederse gönlü onunla doyurur. Hakk'ın ihyâ ettiği muhyi gönül odur ki beden kabrinde sıkışmış gönüllere ses verir.

Ey aziz! Hakk Teâlâ'nın kendi Zâtını tesbihi, O'nun isim ve sıfatlarındaki nûruyla kâmil tecellîsidir; “Semâlarda ve arzda ne varsa O'nu tesbih eder.” (Haşr 59/24) Bâtında ve zâhirde tecellî ettiği her bir sıfat isminin nûrundan yansıyan sûret ve fiiller de Esmâ ül Hüsnâ'ya mazhar olan her şey O'nundur. Örtülü ve örtüsüz “göklerde ve yerdeki her şey” Zâtını tesbih eder.

Sıfatlarıyla bâtın, isim ve fiilleriyle zâhirdir. Sûret nûruna sûret giydirmesi itibariyle Hâlık, tecellî ettiği her birimde özel olması itibariyle Bâri, hepsinin kendi katında mahfuz tuttuğu hakikatları itibariyle Musavvir'dir. İzzetine ve şanına lâyük olacak şekilde emsalsiz yüceliğini övmesiyle Aziz. Tecellî ettiği her mevcûdun hakkını hikmet ile izhâr etmesinden ötürü Hâkim'dir. Kullarındaki hâllerin hakikatı O'nun şuûnudur. Gönüllerin hâl'den hâl'e dönüşü, Hakk'ın her an yeni bir fiilde bulunmasındaki hikmet nedeniyledir. Gönülleri hoşnûd eden her şe'n, tecellîye mazhar mertebelerde kendi Zâtını tesbih eder; “O halde tesbih et Aziym Rabbını.” (Vâkı'a 56/74) yüce ayeti kullarını tesbihe davet eder. Kendi hakikatının müdrikinde olmayan kulların tesbihi Esmânın bâtınında gerçekleşir. Bu durumda ismin nûru kulun bâtınında örtülü kalır. Hakk'ın nazargahı olan gönüllerdeki tesbih ise, deryadan sahile çıkarılan inci ve mercan misali ilâhî isim ve sıfatlar, kulun ahlâk ve ahvalinde belirgin ve bilinir olur. İlâhî hikmet ve sıraların idrâkında yapıldığı için tesbih, Rabbanî olur. “Nefsini bilen Rabbını bilir.” sırrı kulun yaşantısında dile gelir. Özbenlikte tecellî eden hakk bâtından zâhire çıkmış ve kul kendindeki isim ve sıfatların şâhidi olmuştur.

Ey dost! Tecellîyat nûrları, tecellîye mazhar olacak kabiliyetlerin sırrına göredir. İmânın hakikatine mazhar canlar bazen bir bazen de yüzbindir; “Onu yüzbin yahut daha da fazlasına gönderdik.” (Sâffât 37/147) Bil ki bir de yüzbin de Hakk'ın nazarında birdir. Noksan ve kusurlu olsa da, eğri ve kırık olsa da kullarını Zâtına davet eden O'dur. Sebep ve nedenlere takılmak, zann ve hayal denizinde mâsivâ balığına yem olmaktır. Şayet benlik, hatasını görmese ve “Allah'ı tesbih edenlerden olmasa (hakikate) diriltileceği ana kadar balığın karnında kalırdı.” (Sâffât 37/143-144)

Ey dost! Gönlün delili deryanın sînesidir. Aşkın delili Sevgilinin kendisidir. Benlikten vazgeçenin zekâtı nefsin kimliğidir. Sevgiliyi anımsatan her sûret, Hakk'ın cilvesidir.

Handân odur ki, her baktığında Hakk'a şâhid olur.

Elvân odur ki, büründüğü her renk Hakk'a ibâdet olur.

Kim kimi küçümseyip aşağılarsa, kendini aşağılayıp karalamış olur; “Ey îman sahipleri! Biriniz diğerini hafife almasın. Belki alaya alınanlar kendilerinden daha hayrlıdır.” (Hucurât 49/11)

Kim kimden şikâyetçi olursa bilsin ki o, Hakk'ın fiilinden şikâyetçidir. Zira kulların ahvâli Hakk'ın şen'idir.

Olumsuz düşünce sahibine zarar verir. Birbirinin aleyhine söz söyleyenin dili nefsinin aleyhine delil oldur. Dil bozuk olursa gönül de bozulur; "Biriniz, ölü kardeşinin etini yemekten zevk alır mı?" (Hucurât 49/12)

Suçlama kasdı olmaksızın yapılan tenkid, yapıcı ise faydalı olur. Yıkıcı eleştirinin hiç kimseye faydası yoktur; "Allah, kasıtsız sözlerinizden dolayı sizi sorumlu tutmaz fakat, kalblerinizde kasıtlı tuttuklarınızdan size sorumluluk yükler." (Bakara 2/225) Nefsinin oyunundan habersiz insan her eğriyi doğru beller. Bir faydasız bilgiden diğer bir fuzulî bilgiye koşturup kendini faziletli addeder. Kısıtlı aklın maksada ulaşacağını zanneder. Selîm olmayan akıl ve gönlün sorumlu tutulup hesaba çekileceğini bilmez; "İçinizdekini açığa vursanız da gizli tutsanız da Allah, sizi onunla hesaba çeker. Dilediğine mağfîret eyler, dilediğine azab verir." (Bakara 2/284) Yokluğunu kabullenemeyen iddia sahibi benlik evham ve zanlarıyla kendi nefsine zulmeder.

Deryaya ulaşan cüz'i akıl derelerinin ne adı ne şânı kalır.

Mârifetullah deryasında her düşünce yok olur. Bil ki aklın yolu kısıtlıdır. Aşkın yolu Hakk'a ulaştırır. Aşkda eriyen benlik gül fidanında gonca olur. Hakk'dan Hakk'a dönüş benlik iddiasını terk ile olur. Vehmindeki izâfî kimliği terkeden her can, ateşten rahmete dönmüş olur; "Rabbim, sıdk içinde dahil et ve sıdk içinde çıkar" (İsra 17/80) niyazı, yaşanan her hâl ve tadılan mânâdan Hakk'a sığınarak, Mutlak Varlığının gayrına varlık vermeyecek sâfiyette; Hakk'la Hakk'a dönüşün ifadesidir ki, nefsin ateşi Hakk'ın rahmetinde sönsün. Can özüne hâlisane dönsün.

Gönüller bir olunca yollar kısalır. Aşıklar Hakk'a yâr olur.

Ey aziz! Aşk olmasa nefret de olmaz. Nefret aşkın sûretinde görünür. İyilik olmasa kötülük de olmaz. Kötülük iyiliğin postunda görünür. Hakikat olmasa zann ve hayal de olmaz. Zann ve hayal hakikatmış gibi görünür. Vehmindeki varlıktan kurtulan insan, sevginin gözüyle bakınca Sevgili de, sevenlerin gözünden bakar. Aşkın gözüyle her can hakka bakar. Varlıktan kurtulan insan günahattan da kurtulur, sevaba sahiplenmekten de. Dünyadan da kurtulur ukbâya sahiplenmekten de.

Kötülükler iyiliğe dönüşür.
Selîm kalb cennete dönüşür.

Kim âleme hangi gözle bakarsa âlem de ona öyle görünür.
Kim muhabbetullah şarabından içerse her âlem ona hoş görünür.
Kim neye gönül verirse gönül onun sûretine bürünür.
Sûretlerin aslına yönelen can ubûdiyet örtüsüne bürünür.
Hakk'ın vechine yönelen her gönül yokluğa bürünür.

Ey dost! Duygu ve düşüncelerini yüce ve temiz tut ki, gönülleri ferahlatan hikmet, nûruyla birlikte sunulsun. Kişi kiminle beraber olursa ondan bir koku alır. Gül bağında dolaş ki aşk dolu goncaların kokusundan nasîbin olsun. Akbabalara yoldaş olursan kismetin de leş kokusu olur. Her akan su güvenilir değildir, içinde nice yılanlar gizlidir. Her gönül inci değildir, içinde nice kibirler gizlidir. Nice gözler vardır velâkin kimileri kem gözlüdür. Nice diller vardır velâkin kimileri diken gibidir.

Öyle bir gönül bul ki seni muhabbetullahla iyileştirsün;
 Her noksanı örtüp, eksikliği yetkinliğe dönüştürsün.
 Bil ki inci de mercan da deryanın koynundandır.
 Selim kalb inciye, güzel ahlâk da mercandır.
 Aşk kimdeyse zevk ve hayret ondadır.
 Hakikat kimdeyse inciyle mercan ondadır.

Ne derd varsa başa gelen hep ikilikten gelir. Şu dünya ikilik âleminin süsüdür. Varlıkta paylaşılamayan ne varsa ikilik âleminin işidir. İkilikte ısrar edenlere verilecek cevap sükût meltemidir. Edeb örtüsü her canın büründüğü bir giysi değildir. Bilgisizliklerini bilgi zannedenlerin edebi edepsizliktir. Bilgisiz odur ki âlemdeki sırrların peşinden koşturur da, nefsindeki sırrlara kayıtsız kalır.

Ey gönül! Dâvânda haklı isen dağlar gibi sabit ol. Sevginde samimi isen talebinde kararlı ol. Rubûbiyet bahçesinde Hakk yoluna toprak ol. Bil ki âlem-i vahdete kavuşmak, ikilik âleminden ölmekle mümkün olur; “Sizi ilk yarattığımız gibi ferd (tek) olarak bize getiririz, (ikilik âlemi) dünyanın nimetlerine daldığınız hayalleri de arkanızda bıraktırırız.” (En’âm 6/84) yüce ayeti, ferdâniyet sırrına erenlerin Hakk’ın huzuruna vardığını bildirir. Cenab-ı Hakk ulûhiyeti itibariyle ferd’dir. İsim, sıfat ve fiilleriyle varlığı her mertebede ihâta etmiştir. İlk yaratıldığı gibi ferd olarak halk edilen insan ruhanî ve beşerî varlığı itibariyle kûn emrinin mazharıdır. Kulun Hakk’a dönüşü, yaradılışı gibi ferd olarak gerçekleşir; “ve o bize ferd olarak gelir.” (Meryem 19/80) Yani vahdet âlemine intikâli ikilikten arınmış olarak ferdaniyetin ifade ettiği mânâ ve hakikat üzerinedir; “Onların hepsi kıyamet günü O’na ferd olarak gelir.” (Meryem 19/95) Zann ve hayal âleminden soyunan her benlik, ikilikten uyandığı için kıyameti kopmuş gibidir. Sûretten öze, âlem-i farkdan âlem-i cem’e geçmiştir. Kûn (ol) emrinin sırrında insanın ilk yaradılışı (ferdaniyeti) gizlidir. Her bir harf varlığındaki sırra işarettir. Kâf harfi âlem-i lâhutiyeden Zâtının hakikatine, Nun harfi âlem-i melekûtdan ruhanî varlığındaki sıfatlara, Vav harfi âlem-i nâsûtdan beşerî âlemde büründüğü isim ve amelleriyle hayatın tafsilatına yöneliktir. Kâf ile Nun arasındaki benlik kendi fitratına uygun olarak âlemdeki yerini alır. Kalb temizliğine ve hakkânî sıfatlara yönelen her can kûn’ün sırrına ererek huzuru bulur. Kalbindeki katılıkla her faydalı öğüde direnen, nefsin karanlığını ruhun aydınlığına tercih edenler Zâtının hakikatından mahrum kalır. Özü değil, şekil ve kalıbı önemseyenler, Hakk’a kulluktan ve ibadetten kaçmanın mazereti olarak, beğenmeyip, küçümsedikleri kişilikleri örnek göstererek kendilerini kandırırlar. Bunlar varlık bilincini reddetmek sûretiyle “Rahma’nın zikrini görmezlikten gelir. Onun başına bir şeytanî vehim sararız da artık o, onun dost ve yoldaşı olur.” (Zuhurf 43/36) Kalblerinde hakk aşkını değil, aşkın heyecanını sevenler üstelik, “Kendilerinin doğru yolda olduğunu zannederler.” (Zuhurf 47/37)

Ey dost! Nefislerimize mâl ettiğimiz her iyilik kendimize yaptığımız kötülüktür. Zira iyilikler, ancak Allah Teâlâ’nın kuluna olan ihsânıdır. İyiliklere sahip çıkmak, Hakk’a karşı gizli şirke düşüp nefse varlık vermek olur ki, bu da kişinin kendine yapabileceği kötülükten başka bir şey değildir. Kişinin varlık iddiası bütünüyle bâtil olup hakikatten yoksundur. Bâtılı hakikatçasına kabul edenin hakikatı yalnızca yokluktur. Ne garip bir çelişkidir ki; “Hakikatı inkâr edenler, hakikatı bâtilla çürütmek için mücadele ederler.” (Kehf 18/56) Oysa bir şeyin görünen yüzü onun hakikati olmayabilir. Herşeyin hakikatı onun içeriğindedir. Deryanın sahile bıraktığı kabukları deryanın zâtıdır sanma! Deryayı tanımak istersen deryaya dal, kabukla oyalanma! Sana sendekini anlatanla beraber ol, seni âlemle aldatanla değil! Bazıları “Hayatı ancak dünyadaki dış görünüşünü tanır. Gelecekle ilgili varoluştan habersizdir.” (Rûm 30/7) Hakikat ilmi hakikat ehlinde alınır; zan ve hayale dayanan varsayımlardan değil! Bazıları da hakikatın ne olması gerektiğine kendileri karar verir. Kendi görüş ve yorumlarının

dışındaki her görüş ve tevili dışlarlar; “Gerçeğin ne olduğuna nasıl hükmetmişlerse bizde neyin hakk olduğuna katıyetle hükmettik.” (Zuhurf 43/76) Bilmedikleri gerçekten bahseden çoktur velâkin, hakîkatı bilen azdır. Dindarlığı anlatan çoktur velâkin, dini özünde uygulayan azdır. Gerçekleştiği kadar hakkın şâhidisin! Yaşadığın kadar hayatın kâtibisin!

Bâtıl olan, dünyaya bakışıdır, dünyanın kendisi değil!

Horlanılacak olan mâsivâdır, insanın varlığı değil!

Hor ve hakir görülen kimseyi sen kendi gözünde aziz bil.

Zira, Hakk’ın tecellisine mazhardır. Nefsiyle övülen kişiyi de zelil bil zira, Rabbına karşı iddiasında bâtıldır. Eleştirip, aşağıladığı her mânânın kendi nefsinde de bulunduğunu görebilseydi, insan insana hiç bu kadar farklı düşer miydi? Bilfiil açığa çıkmasa da, bilkuvve her mânâ her insanda mevcuttur. Ne varki her ferd kendi kabiliyetinde olana kolaylık bulur. İmânında samimi isen onu Hakk’dan bil, kendi mârifetin değil! Neyin hikmet olduğunu tadmayan, faydasız her bilgiyi hikmet zanneder. Neyin hakk olduğunu bilmeyen, bâtılı hakk olarak kabul eder. Bilmezler ki, “Allah, Zâtı itibariyle Hakk’ın kendisidir.” (Hac 22/62) yüce ayeti tevhid-i zâtı bildirir. “O’nun varlığı hakktır. Zâtını bırakıp O’nun dînunda (gölgesinde) yöneldikleriniz ise bâtıldır.” (Lokmân 31/30) ayet-i kerimesi tevhid-i sıfata işaret eder. Teşbih olarak yöneldikleri herşeyin hakîkatı yine Allah’a aittir velâkin, isim ve sıfat, Hakk’ın ulûhiyetine ve yüceliğine ancak misaldır. Hakk’ın hikmet dolu gemileri mârifetullah deryasında seyrederek hakikat yolcularını mânâ ve sırr beldelerine taşır; “Görmezmisin ki ayetlerinden bir kısmını göstermek için gemiler Allah’ın nimetiyle denizde akıp gitmektedir.” (Lokmân 31/36) Nice gönüller ayetlerin ve mânevi işaretlerin derinliğinde ruhanî yolculuklar yapar da, bu yolculuğun sonu gelmez; sırların hikmetine akıl ermez.

İyi duygularını kötü duygulara bırakanlara, işin aslını, hakkı bilmeden bildiğini iddia edenlere yine de hoşgörüyü bak! Zira halkı hoşgören, Hakk’ın hoşgörüsüne hak kazanır. Güzelliğin karşılığı güzelliiktir.

Ey dost! Kim kime ezâ ve cefâ verirse onun mânevi yükselişinin vesilesi olur. Zira her sıkıntı ve üzüntü mânâ âleminin merdivenidir. Sevgilinin cefâsı nefsin fenâsının müjdecisidir.

Kişinin kendine varlık vermesi ise nefse azâb etmesidir. Yokluğa kaçan kurtulur; iddiasında direnenin zulmü yoğunlaşır. “Özbenliğine zulmedenlere, benzerlerinin azâbdaki payları kadar pay vardır.” (Zâriyât 51/59) Bil ki şikâyetin içinde azâb gizlidir. Şikâyet eden gerçekte kendi hâlimden şikâyetçi olup, özbenliğindeki hakka kavuşamadığı için sızlanmaktadır. Oysa hakka kavuşmanın vesilesi şükürdür. Şükrün karşılığı en büyük nimet varlık günahından arınarak Hakk’a vuslattır; “Allah’ın üzerinizde inâyet ve rahmeti olmasa içinizden hiçbiriniz ebediyen gûnahtan pâk olamaz.” (Nûr 24/21) Şu halde izâfî benlik ayıbından arındıracak olan yine O’dur. “Allah, dilediğini temize çıkarır. Allah Semî’dir. Alîm’dir” (24/21) Hakk’tan Hakk’a yol yoktur desturunun anlamı budur; sen sende durdukça Sevgili uzaktadır. Sen senden kurtulduğunda Sevgili candadır.

Ey aziz! İlmin zekatı ilimken, hikmet satışa çıkarılır mı?

Aşkın zekâtı sevgiyken, aşka karşılık beklenir mi?

Bilginin uygulama yeri dünya iken amellerini âhirete erteleme! Yüce Rabbımız, kusurlarımızı örterken başkalarının ayıbını yüzlerine vurma! Hata ve kusurları sevgiyle örtenin kendi ayıbı da örtülür. Kötülüğü dile getirenin sonu, dilinin söylediği gibi olur. Derdine deva verecek

varlık gönüldeyken O'nun gayrına yönelme! Yaşarken ölümü yoldaş et nefesine başlangıcını unutmasın! Ne dünya büyüğü ne de âhiret nimetlerinin cazibesi seni Hakk'dan alıkoymasın; nimetler maksadın yerini almasın.

Bil ki Hakk'la halvet, halkla sohbetten evlâdır.

Gönül kazanmak, gönül kaybetmekten evlâdır.

Doğruyu eğride arama. Eğrilerle düşüp kalkanın doğruluğu eğrilir. “Doğru yola çekip götürmek Hakk'a aittir.” (Leyl 92/12) Dostluğu çıkar için olanları dost bilme. Dost odur ki, sen âhirete intikâl etsen de dostluğu bâki kalır.

Dostluğun ölçüsü dürüstlüktür. Hayatın her anını Hakk'ın huzurunda bulunmanın bilincinde olanlar, özüyle sözü bir olmanın, dürüstlüğün temeli olduğunu bilirler. Zira doğru söz doğru amel binasının temelidir. Eğri söz temelsiz inşa edilen yapı gibidir. “Allah'tan sakının, doğru söz söyleyin ki amelleriniz yoluna konulsun.” (Ahzâb 33/70)

Ey dost! Vehim zihninin yalancısıdır. Gönül ne söylerse Hakk'dan söyler. Zihin karmaşası sanal âlemi gerçekmişcesine kişiye yutturur. Hakk'a teslim gönül ise Hakk'ı Hakk'la, Hakk'da yaşatır. Her evham ve korku nefesine taşıttığın ağır bir yükür. Evhamdan doğan olumsuz beklenti kalmazsa, kaybetmek korkunuzun da kalmayacağını unutma! “Kim Allah'a ve peygambere itaat ederse bütün korkularından kurtulup en yüce maksadına ermiş olur.” (Ahzâb 33/71) İtaat etmek, vahdet evinde benlikten vazgeçmek demektir. Nitekim camiye girerken varlıktan soyunmanın senbolü olarak nalinlar çıkarılır.

Enaniyyet iddiasından arınan insan Hakk'a vuslatın yolunu Hakk'a itaatta bulur; “O ki (can) malını verir (nefsinden arınır).” (Leyl 92/18) Qşkla akan gönül dereleri, muhabbetullahla nehre dönüşür. Nehirler rahmet deryasına varınca gönüller mârifetullah ummanında kaybolur.

Ey dost! Mânevi kazanımlar kişinin gayretine kalmadan da ona ulaşır. Zira, Hakk'ın cezbese her gayret ve ibadetin fevkindedir velâkin kula düşen, gayreti elden bırakmamaktır. Halk, kendi benliğinin dışındaki varoluşu idrâk edemediğinden hakîkata takat getiremez; bencillik âleminde yaşayanlar benliksiz yaşama akıl erdiremez. Kullarını izâfî benliklerinden arındıran varlık yine O'dur. Kişi, kendine varlık verdikçe her ameli günah olur. Varlık günahından arındırmak üzere mümin “Kullarının tevbesini kabul eden, (nefislerine yaptıkları) kötülükleri bağışlayıp, yaptıklarınızı bilen O'dur.” (Şûrâ 26/25)

Huzur ve yakîn'e ermemiş mümin Hakk'ı her âlemde arar da “şah damarından daha yakın” zâtındaki Sevgiliyi göremez olur. İşin aslı, ehlince malumdur ki Hakk'ı gören yine Hakk'ın kendisidir. Hakk'dan gafil her can uykudadır. İkilikten öldüğünde uyanır, kulun vehmindeki varlığın hiçliği anlaşılınca bâtınındaki ilâhî isim onda zâhir olur. Böylece ferdin amelleri özbenlikteki has ismin hakîkatı üzerine olur. Bu mânâda, gönüllerin tek bir gönül olduğunu idrak eden insan, gönül kırmaktan hayâ eder. Kırık gönüllerin Allah'a ait olduğunu bilen ârif Allah'tan hayâ eder. Mânâ âleminde yaşayan mümin üzerindeki en etkili söz kulun kendi sırrından duyduğu Hakk'ın hitâbıdır. Yaşamın her anında Hakk'ın huzurunda bulunmanın bilincinde olduğu için, nefesine varlık vermekten hayâ eden bir gariban, Hakk'a kavuşturacağı için ölümden korkmuyormuş velâkin, bedenindeki ârâzlar nedeniyle zaman zaman can çekiştiği için Rabbına niyâz edip, can çekişmeksizin fenâ âlemini terk etmeyi dilemiş. Yine sarsıcı bir hâlin ardından namaza durduğu bir gece gönül cânibinden bir hitâbla eriyip, kendinden geçmiş. Yaptığı dua için tevbe edip Rabbından Rabbının mağfiretine sığınmış

garibanı titretip sarsan hitâb şöyle imiş; “Sen ki Sevgiline kavuşmak için can atarken, Sevgili için can çekişmeye O, değmez mi?”

Ey aziz! Her hâlden razı olanın hâlden korkusu kalır mı? Hakk’a vuslatı dileyen insan kendinde varlık barındırır mı? İradesini Sevgiliye teslim eden kulun, nefsi için tercihte bulunacak bir muradı kalır mı? Nefsin için yaptığın niyâz dahil, irâdeye dayanan herşey sana vebâl olur. İrâde dışı gelişen herşey Hakk’ın ihsânı olur; “İnsanlar ümitlerini (beklentilerini) terk ettikten sonra (hidâyet) yağmuru indiren ve rahmetini her tarafa yayan O’dur.” (Şûrâ 26/28)

Her kim kendi muradını terk ile Hakk’ın muradına yönelirse onun irâdesi Hakk’ın irâdesi içinde eriyeceğinden Hakk’a teslimiyetin ve ihlâsın nûrânîyetine kavuşmuş olur. Hakk’a itaatın bâtınî anlamlarından biri de budur; “Ey huzura ermiş nefis! Dön Rabbına hem kendinden hoşnud, hem de Osenden hoşnud olarak.” (Fecr 89/2-28). Kendine varlık vermeden Hakk’ın huzurunda durmakta istikrar kazanmış ve nazârı Hakk’ın gayrı hiçbir âleme kaymamış benliğin ruhanî mekânı cennet boyutudur. Zira Hakk’ın varlığında kendinden fâni ve Hakk’ın varlığıyla bâki kâmil nefsin hâli has kulluğun idrakında daimi hoşnudluktur.

Hakk’ı tanımayan, O’nu tarif eder. Hakk’ı tanıyan O’na hizmet eder. Sûrettekililer özdekileri göremez. Özdekiler şekille ilgilenmez. Kişinin sıkıntısı kendi varlığından ileri gelir. Varlıktan soyunan insan her hâlinden hoşnud olur.

Ey dost! Sabır, rızâyı buluşursa gönüller gülistan olur. Huzurun işareti kalbin Hakk’dan gafil olmaması, rahmetin işareti lütuf deryasında varlıktan soyunmaktır; “Allah, has kullarına çok lütûfkardır.” (Şûrâ 42/19) Hakk’ın tecellîsine şâhid olmaları nedeniyle herkezi ve herşeyi olduğu gibi kabul edenler, hoşnudluk içinde vahdet deryasına dalıp, sen-ben kavgasından âzâd olmuşlardır; “Sizinle aramızda çekişme kalmamıştır.” (Şûrâ 42/5)

Hakk’ın tecellîsi Hakk’ın kemâlâtının delilidir. Kalıb ve sûret itibâriyle varlık kazanmış görünen “Hiçbir şey O’nun misli (benzeri) değildir.” (Şûrâ 42/11); Zât-ı Hakk beşerî sıfatlarla değil, ilâhî sıfatlarıyla “işiten, görendir”. Tecellî sırrına erdirmeyi dilediği kullarını ilham ve sahih rüyalarla Zâtı’na cezbeder. Kişisel gayret ve irâdeleriyle Hakk’ı taleb edenleri de bir vesileyle bağlayarak kendine yönelmelerine hidâyet eder; “Allah, dilediğini seçer, Hakk’a yönelenleri de hidâyete erdirir.” (Şûrâ 42/13) Zâtı’na seçtiği kullarının mürşidi O’dur. Bu zümrenin gönülleri, Latif’in lütûf deryasında kaybolmuş, sûret, şekil ve kavram mâsivâsından arınmışlardır. İlimleri hikmet, halleri vahdettir. Ferdaniyet gülünün kokusuyla mest olmuşlar, kurbîyet şerbetiyle fakrı tadararak, irâdelerinden fâni olmuşlardır. Fakrın sırrında yakîn nûrunu bularak, cûzîde ne varsa külliye teslim etmişlerdir.

Buna mukabil kendi irâde ve kendi irâde ve gayretleriyle hidâyete, bâtıldan hakka yönelmeyi dileyen kullarını da Zât-ı Hakk, sûret-i hakk olan misalleri örnek ve vesile kılarak kendine ulaştırır. Hakk’ın Zâtına seçtiği cezbe ehli, lütûf meltemiyle izâfî varlıktan soyunduğundan, gizli şirk kafesinden uçup, hürriyete kavuşmuştur, velâkin vehimlerindeki sanal kimlikleri yüklenmeleri nedeniyle gizli şirkteki zümreye tevhid sırrını taşımak ağır gelir; “Allah’a ortak koşanların (müşriklerin) çağrıldığı din (tecellî sırrı) onlara ağır gelir.” (Şûrâ 42/13) Nitekim ehl-i tevhid için bütün dinler Mutlak Varlığın tecellîsini bildiren hakikat-ı muhammediye nûrunun yansımalarıdır. İzâfî benlikleriyle Hakk’ın varlığına ortak koşanlar, tevhid sırrından ve yakîn nûrundan mahrumdurlar. Bu nedenle kelimenin lafzında kalıp, kelimenin ruhaniyetini kendilerinde bulup yaşamadıklarından, hakikat hakkındaki zann ve şüphelerinden de arınmamışlardır. Hakk bilgisi kendilerine geldikten sonra da, “Kitaba varis kılınan

müşrikler (Allaha ortak koşanlar) O'nun hakkında (hakikat ve Kur'an hakkında) koyu bir şüphe içindedirler.” (Şûrâ 42/14)

Ey aziz! Salih amellerine bakan, kendi amellerinin kulu olur. Hayrın gerçekleşmesini kendi nefsinden bilmeyen insan Allah'ın kulu olur. Her çiçek kendindeki tohumun ürünüdür. Her civanmerd vakdinin mührüdür. Kimileri kendindeki ilminden söyler; kimi gönüller kalem olup Hakk'dan söyler. Kim aşk ile söylerse, ümmül kitâbdan söyler. “O dilediğini rahmetine daldırır, (özbenliklerindeki tecellîyi inkâr ile) nefislerine zulmedenlerin ne dostu ne de yardımcıları yoktur.” (Şûrâ 42/8) Hakk'ın Zâtî tecellîsine mazhar kıldığı has kullarından himmet ehli olanlar, emr âleminde bir nûr ile desteklenmiştir; “Kullarımızdan dilediğimizi onunla sırat-ı müstakime erіştirecek bir nûr kıldık.” (42/52) O nûr, tevhidin ruhunu hıfzeden, ayetlerindeki hikmetle müminleri aydınlatan Kur'an-ı Kerimdir. Kim onu ilham ve keşif yoluyla, Hakk'ın okutmasıyla okursa sırrına erer. Kendi gayreti ile idrâk etmeye çalışanları çaresiz bırakır.

Kendi irâdesinden soyunmuş tevhid sırrının mazharı olan kullar, yakîn nûruyla “Allah yolunda mücadele eder, (kendilerini eleştirenleri hoşgörüp) kınayanların kınanmasından da çekinmezler.” (Mâide 5/54) Zira kendilerine ait bir kimlikleri kalmamıştır. Huzur ve mârifet nûru “Allah'ın bir lütfudur onu dilediğine verir.” (5/54)

Ey dost! Şeriat ehline şayet Allah kâfi gelseydi, cennet hayali ve özlemi içinde olmazlardı; “Kim Allah'a tevekkül ederse O, ona kâfidir.” (Talâk 65/3) Tarikat ehline şayet Allah kâfi gelseydi, seçtikleri yolun ayrıcalığını ve amellerini önemsemezlerdi; “Velî olarak Allah kâfidir. Yardımcı olarak da O yeter.” (Nisâ 4/45) Hakikat ehline şayet Allah kâfi gelseydi, kendilerinde ne isim, ne sıfat ne de kimlik barındırmazlardı; “Allah, kuluna kâfi değil mi?” (Zümer 39/36)

Teklik, halvet içindeki kişinin yalnızlığı değildir, topluluk içinde de gönülde ve gözde Hakk'ın gayrının bulunmamasıdır. Zâtî ve sıfatlarıyla ferd olarak Allah'ın yeterli olduğunun bilincinde olmaktır; “De ki; Allah bana yeter.” (Tevbe 9/129) sırrı, özbenlikte tecellî eden hüviyetin hakikatını dile getirir.

Taklidi îman sahipleri, deryanın kıyısında bulunmakla avunur. Tahkiki îman ehli, deryanın koynunda görsel kimlikten erir. Dildeki tevhid, içinde gizli şirk kokusu barındıran tevhiddir. Gönüldeki tevhid, özünde Hakk'ın gayrını barındırmayan tevhiddir. Taklit ehli yokluğu varlık bilir. Tahkik ehlinin yokluğu Mutlak Varlığa kavuşturur.

Şeriat ehli halkı gözetler. Hakikat ehli Hakk'ın tecellîsini gözler. Şeriat gözü sûret ve amelleri görür. Hakikat ehli, eşyanın hakikatını ve amellerin gerçek sahibini görür.

Ârifin kıblesi gönüldedir. Gönül nereye yönelirse yönelsin, Allah'ın vechine yönelmiş olur. Zira O'nun gayrı yönelinecek bir mevcudiyet yoktur.

Dünya hayatını önemseyenler, âhiret havarisi rolünde halka nasihat ettikleri iddiasıyla kibirlerini teşhir ederler. Oysa bir bedel karşılığı halka nasihat, Hakk'ın lütfunu inkâr etmek gibidir. Halka nasihat olarak her zerrede Hakk'ın tecellîsine şehadet etmek nefse yeter. Kim kimi küçümseyip hesaba çekerse, âhirette de en çok o hesaba çekilir. Kim kime şefkat ve merhamet gösterirse, merhamet ve mağfirete en çok o mazhar olur.

Olumlu düşünceden olumlu netice, olumsuz düşünceden menfi netice hâsıl olur. Nefsin arındırılması, kendisi ve karşındakiler hakkında yersiz duygu ve zanlardan arınmasıyla

başlar, varlık davasını terk ile son bulur. Allah’a kul olan, her şeyden özgür olur; nefesine kul olan, herşeyin esiri olur. Güzel ahlâk fikri sâbitler üzerine kurulamaz. Niyeti belli olmayanın samimiyeti de belli değildir. İnsanlara güvenmeyenin Allah’a da tevekkülü tam değildir.

Ey aziz! Şeriat namazı beden ile, muhabbet namazı gönül ile, ruhun namazı yakîn ile, sırrın namazı lütûf ile dir. Bil ki Hakk’ın lütûfu Rabbanî nûrdur; “Allah’ın kalbini (tevhid sırrına) islâma açtığı (Rabbanî lütfa mazhar olan) kimse, Rabbından bir nûr üzeredir.” (Zümer 39/22) Hakk’ın tecellîsini hikmet üzere müşahade lütûfu ilâhî olup, en yüce nimettir.

Tecellînin şâhidleri kimi zaman celâlin şiddetine, kimi zaman cemâlin işvesine tanık olarak, hayret deryasından bir an için dahi olsa ayrılmak istemezler. Gönül gördüğünü açıklamak ister. Ruh ise sükûtu tercih eder. Kalbini mânâ ile besleyenle dava ile besleyen arasındaki fark, arısuyla atıksu arasındaki taharet farkı gibidir. Ölçülü sözle ölçüsüz söz arasındaki fark gül ile diken arasındaki letâfet farkı gibidir. Nefsi, kirinden arındıran vesile güzel sözdür. Zira, “Güzel söz O’na yükselir. İyi davranış onu yükseltir.” (Fâtır 35/10) Tatlı bir dille ifade edilen her îkâz dinleyene huzur verir; “Güzel söz ve kusuru bağışlamak peşinden eziyet getiren bir sadakadan daha hayrlıdır.” (Bakara 2/263)

Ey dost! Sen kendine faydalı olmadıkça, halk senden nasıl fayda bulsun! Sen kendinden razı olmadıkça Hakk’ın rızâsı nasıl hâsıl olsun! Yakîn olmadan huzur olmaz. Huzur olmadan ilim kâmil olmaz. Bil ki Hakk’ın gayrıyla huzur mümkün değildir. Nefsine itibar arayanın Hakk’la yetinmediği bellidir. Bâtındaki hakikat ne ise zâhirdeki fiil de odur. Dünyadan hem şikâyet edip, hem de ondan vazgeçmeyen benlik samimi değildir. Gönül cenneti ise dertler yumağında gizlidir. Sırr âşikâr olunca herşey O’nun varlığına bürünür. Kendinden kendine tecellî eyleyen her mânâ fiil lisanı hakk olur. Sırta yönelmeyen bilgi ise nefsin fantezisinden ibarettir. Kulun Hakk’a vuslatının kapısı tevbedir. Varlık iddiasına tevbe, Hakk’ın kulunu Zâtına dost seçmesiyle gerçekleşir; “Sonra onu Zâtı’na seçti de tevbesini kabul etti.” (Tâhâ 20/122)

Hakk’ın vuslatına hasret çekenler edeb ve takva örtüsünden ayrılmazlar. Vuslatın hazzına erenler ise nimetlerden sakınırlar. Zira nimete gözü takılan ârif Hakk’ı müşahadeden mahrum kalır.

Ey aziz! Acıkmamanın fazileti dünyaya karşı duyulan tokluk, orucun bâtinî nimeti mânevi doygunluktur. Varlık davasından soyunan fakirin çıplaklığını Rabbanî nûr örter. Yaşamın her anında Rabbin huzurunda bulunma bilinci, selîm kalbdeki mânevî cennet boyutunda gerçekleşir; “Doğrusu senin acıkmaman ve çıplak kalmaman ancak cennettir.” (Tâhâ 20/118) Mânevî doygunluk, lütûfu ilâhîyle ikrâm olunan o nûranî feyzdir ki, ondan daha haz ve şifâ verici bir ırfan sofrası yoktur. Ruhanî susuzluk, feyzi akdes ırmaklarından akan hikmet ile giderilir. Dünya hayatının yakıcı etkilerinden ancak Hakk’ın gölgesine sığınan kurtulur; “Orada ne susarsın ne de güneşin sıcaklığında kalırsın.” (Tâhâ 20/119)

Benliği ruhani boyuttan nefsanî boyuta düşüren şey, aslı ve hakikatı olmayan kuruntulardır; “Şeytan vesvesede bulundu.” (Tâhâ 20/120)

Evham ve vesvese, kalbe taarruz eden sanal virüsler gibidir. Kuşku ve kuruntuların varlığını kabul etmezseniz, sizden alacağı enerjiden mahrum kalarak yokluğa giderler; “Hakk geldi mi bâtil gider.” Hakk’ın kulunda görmeyi murad ettiği kemâlâta hem ilim hem de hâl ile O’nu her an zikrederek ve emirlerine uyarak himâyesinde sığınabiliriz. Bil ki mânevî cennet hâlinin zıddı olan dünya hâli, rızânın zıddı gazab; mânevî doygunluğun zıddı, nefsin bitip tükenmeyen açlığıdır. Ehli köpeklerin dünyası vuruldukları zincirin ucundadır. Şerefli

kılınmış velâkin özbenliğindeki sırrdan habersiz insanın zinciri, nefsinin ucundadır. Köpekleri kemikle avuturlar. Halkın aldandığı kemik ise dünyadır. Sahiplerine duydukları vefadan ötürü köpekler, onların eziyetlerine tahammül gösterip sâdik kalırlarken, muhabbet iddiasındaki insan, başına gelen en ufak bir sıkıntıda feryad edip, Hakk’a olan vefâ borcunu edâ etmekten kaçınır. Oysa Allah’a tevekkül her hâl içinde Allah’a teslimiyet demektir. Nefsinden vazgeçmeyene müslüman denilmez, îman sahibi denilir. İmânın hakîkatına yükseliş ise yaratıcıyı ve O’nun sanatını tanımakla mümkün olur. O’nu tanımak halkın aktardığı bilgiyle değil, O’ndan gelen feyz ve lütûf ile gerçekleşir; hakiki ibadet de öyle! Beşerî âlemde duygusallık ön planda olup, sebep ve nedenlerle teferruata takılınırken, ruhanî âlemde tecellî eyleyen ilâhî isimlerin nûruyla yol alınır. Tevhid sırrını bilmeyenler aynı nûrun bir başka vakit ve sûretteki tecellîsini yeniden bedenlenme olarak algırlar. Oysa ferdaniyetin hakikatını yaşayanlar için tecellî eden Zât birdir, isim ve sıfatları O’nun nûrundan gayrı değildir; ikincisi olmayan ferdin tekliğinde kimdir reankarne olan, vehim ve kuruntudan öte! Bilenler edebe bürünür, bilmeyenlerin hezeyanı kendi cehaletleri nedeniyledir. Varlık iddialarıyla gaflet uykusunda olanlar nefsanîyet pabuçlarıyla dünyada dolanırlar. Hafî odur ki, bütün sıfatlardan soyunmuştur, Tuva’da yalınayak, Hakk’ın hitabıyla yol alır.

Ey dost! Kimsenin ilmini küçümseme; her birinin bilgisi Allah’ın ona açtığı ilim kadardır. Kendini bilmeyeni hoşgör bilse, o da seni hoşgörürdü. Bil ki ölümler ölümleri gömer; diriler ölümsüz Diri’yle diridirler. Kişinin kendini önemsemesi ona değer kazandırmaz; başkalarını kendinden değerli bulması değerini artırır. Dünyadan vazgeçmeyen bir kalb, kendinden arınmayan bir nefis özgürlüğü teneffüs edemez. Görünümüne gelmeden önce senin için dünya yoktu, ölmeden önce nefsinden ölen için de yoktur. Hakikat şehidi odur. Ruh, sırrların şâhidi; kalb, kendi kabındakişlerin şâhididir. Kalb dile geldi mi içinde ne varsa onu açığa çıkarır. Mânâyla dolu gönül, güzellikleri dile getirir. Davayla dolu kalb, halkın kusurlarıyla ilgilidir. Sırta ehil olmayan kalbe ne söylersen boş gelir!

Gönül Rabbına kaçmışsa kulun elinden ne gelir!

Hakikatı bilmek, hakîkata uymadıktan sonra kime ne fayda verir!

Hikmet, sırr sahibine verilen bir ilimdir ki, “Allah, rahmetini dilediğine tahsis eder.” (Bakara 2/165); Rahmetin kulu kuşatması mağfirettir. Eşyanın hakikatını görmeyen göz gaybı merak eder. Tecellînin şâhidleri Hakk’ın huzurunda sükût eder. Her kim değişime direnirse, özbenliğine azab etmiş olur; “Allah, kâfirlere hidayet etmez.” (Bakara 2/264) Nûrun bulunduğu yerde gurur olmaz. Kibrin barındığı kalbde nûr bulunmaz. Hâlin hakikatını müdrik insan için renkden renge bürünmek onun huzurunu bozmaz zira, her renk Sanatçı’nın sanatını icrasına vesiledir. Tevhid sırrı tevhid diliyle açıklanır. Tevhid dili hâl ile hakkı yaşamak, Hakk’ın gayrına bakmamaktır. Aşk odur ki, Sevgili görüldükten sonra hiçbir şey görülmez olur. Sevgili olmadıktan sonra ne sevgi ne de Sevgili bilinir. Hakk Teâlâ kulunu Zâtı’na cezbedip, mânâ ve sırrları ona açmayı murad etmişse önce hakka’l yakîn mânâyı yaşatır sonra ayne’l yakîn mânâların hakikatlarına onu şâhid kılar ve ilme’l yakîn o mânâ ve sırrların ilmini ona açıklar. İbadet o zaman gerçek anlamını bulur; alınan her nefes, her sûret ve halde Hakk’ı Hakk’la hamd ubudiyet olur; “Onlar, ayakta, otururken, yan yatarken Allah’ı zikrederler.” (Âl-i İmrân 3/191) ayeti kerimesinde geçen ‘onlar’dan kasıt, tevhid sırrının müdriki, akli ve gönlü selîm olan ferdlerdir; ulûlelbab. Buna mukabil kendi gayret ve amelleriyle hakka ermeyi dileyenler ilme’l yakîn şeriata uyarak, gönül gözlerinin açılması için ayne’l yakîni taleble Hakk’dan hidâyet nûrunu niyaz ederler. Kulun hidâyet niyazı, “İhdimassıratıl mustakîm” ile doğru yola iletmeyi umud etmektir. Kulun duasına Hakk’ın icabeti hidâyet nûruyladır; “Tarafımızdan size bir hidâyet (rehber) geldiğinde kim ona uyarsa, artık böylelerine korku yoktur, mahzun da olmayacaklardır.” (Bakara 2/38) Kim ki sünnete uyar ve “Allah’a kavuşmayı umarsa” (28/5) onun gönülgözü basîret nûruyla açılır. Yakîn nûru

gelinceye kadar benliklerindeki korku ve endişeden tamamen kurtulamayan ve tevekkülün hakîkatıyla tahakkuk etmeyen, valâkin namaz, edâ etmeye çalışanlar için “Namaz tamamlanınca, ayakda, oturarak, yanları üzere uzanmışken hep Allah’ı anın, güvene erince namazın hakîkatına kavuşun zira namazın edâsı müminler için vakde bağlanmıştır.” (Nisâ 4/103) daveti vardır.

Ey dost! Âl-i İmrân suresindeki ayette vakde bağlı tutulmaksızın, alınan her nefeste Hakk’ı zikredenler gösterilip, Hakk’ın seçtiği kullarına lütûf ile rahmet ettiği bildirilmiştir. Nisâ suresindeki ayette ise salâtı belirli vakitlerde mümin kullara yazıldığına işaretle Hakk’ın hidâyet nûruyla rahmet ettiği bildirilmiştir. Hakikat namazı siddıkların, vakde bağlı şeriat namazı müminlerindir. Lütûf nimetle sınanır, ilim hikmetle. Hayat ölümle sınanır, vefa ahde vefayla. Hakk’a kavuşan ferd, zanlardaki mabuda tapınmak bilincinden, Allah’a has kulluk (ubudet) bilincine ererek salâtı yaşar. Tedbir ve irâde kişide varlık gerektirir. Varlığının tümünü Allah’a teslim edenlerin tedbir ve irâdeleri Hakk’da fâni ve ‘onlar’ Hakk’ın muradı ve ahlâkıyla bâkidirler.

Ey dost! Nefsi küçümseme. Cehennem ateşi neyse nefsin şerri de odur. Nefsini öldürmeyi kendi nefsi öldürür. Kimileri nefsin her talebini kendine hak görür. Kusurlarını görmeyenin ahlâk ve âdâbını düzeltmekten yana nasibi yoktur. Her can kendi nefsiyle uğraşsa, karşısındakiyle uğraşmaz. Kalbler huzura kavuşsa, çatışma kalmaz. Bâtın, hakikatlerin hakikatına yönelir; zâhir, şeriatın hükümlerini yerine getirir. Şeriatın talibi ve takipçisi çoktur velâkin hakikat özlemine duyan azın da azıdır. Doğru yola erişmeyen eğri yolda kalır. Yaşamadığı bir şeyi diline dolayandan hayr bekleme; “Yapmadıkları şeylerle övülmekten hoşlananların azabdan kurtulacağını sanma.” (Âl-i İmrân 3/188) Edeb ahde vefa gerektirir. Verdiği sözü unutup rahatını düşünenlerden olma. Tatlı dil güzel ahlâkın ürünüdür. Gönüldeki çiban da itham edici dilin mârifet deryasına dalmayan bir kalb, kimin hangi mânâ derinliğinde olduğunu nereden bilsin! Hakikat ve sırrların müziğini özünden duymayan kulak, bestekarı nasıl tanısin! “Şüphesiz sen (yaşayan) ölümlere duyuramazsın.” (Neml 27/80)

Yaşam ağacını yalnızca bu dünyadadır sanma, onun mânâ ve sırrı ukbadadır. Ne varsa cennet boyutunda yansıması dünyadadır. Âlem-i lahutdan ışıldayan îlâhi isim ve sıfat nûrları, âlem-i nasutdaki sûretleri aydınlatır. Ruhaniyet güneşinin ışığı geri çekildi mi karanlıktan başka geriye ne kalır! Hakk’ın nûr-u cemalî aşka gelmese güzellik nasıl can bulsun? Can özüne varmasa ferdaniyet sırrı nasıl zâhir olsun? Hep aynı can kuşudur, sırrlar açıldı mı boyut değiştiren. Tevhid nûruyla benlik kafesinden uçup giden; bir kuş ki anka misali, “kökü arzda dalları semâda olan ağacın”, (İbrahim 14/24) kudret âleminin sırrlarının dallarında gezinir.

İnâyetin lütfuyla hikmet ağacını “Kendine doğru sallayınca (ârifin) üzerine (her bir harfin nûrunca) taze hurmalar dökülür.” (Meryem 19/25)

Bil ki vesveseden mülk ve sanat oluşmaz. Bâtıl, hakkın yerini alamaz. O halde seçip, ektiğin tohumdan yetişen öyle bir ağaç olsun ki onu Hakk’ın inâyeti yetiştirmiş olsun. Teslimiyetin huzur ve sevgi meyvasından “yiyenlere katık olsun” (Müminûn 23/20); “Ateş dokunmasa bile (çevresine) ışık saçan nûr üstünde nûr olsun.” (Nûr 24/35) Muhabbetullah aşkıyla tutuşan ağaçtan Hakk kelâmını Musa (a.s.) gibi duyanlar olsun. İhtiyacın yalnızca Allah olduğu, duyan canlara malum olsun. Öyle bir ağaç olsun ki, sırrlara tercüman, mânâlara “Kalem olan ağaçtan Allah’ın kelimeleri tükenmez olsun.” (Lukman 31/27) Öyle bir îman ağacı olsun ki, Hakk’ın çağrısını gönüllerinden duyanlar onun “altında sana (Hakk’a) be’yat ettikleri” ahdlarına vefâları sağlam olsun. Sekinet nûrunun huzuruyla “Kendilerine feth-i karib nasib olsun.” (Fetih 46/18) “Allah’ı sevenler Allah’ın sevgilisine uysun” (Âl-i İmrân 3/31). Öyle bir

ağaç olsun ki “Cehennemden dibinden çıkan” (Sâffât 37/64), insanın özbenliğini yakan “zakkum ağacı” (Duhân 44/43) olmasın.

Ey aziz! Yasak meyva âdemoğluna cazip gelir de, cenneti önüne koysan ona vız gelir. Kimden hangi öğüdü dinlediğine dikkat et, şeytan da “Ben size öğüt verenlerdenim diye yemin verir.” (A’raf 7/21) Nefsine ölümsüzlüğü arayan ölümü tadar. Nefsinden ölen dirliği bulur. İnsanı dirilten şey hakikat bilgisidir; “Size dirlik verecek şeye davet edildiğiniz zaman ona uyun.” (Enfâl 8/24) yüce ayeti bu sırrı dile getirir. Benzer ayetleri birbirinin tekrarıdır sanma; Hakk’ın kelâmında tekrar yoktur. Her birinin mânâ ve sırrı ayrıdır. Mânâların hakikatı anlaşıldığında mânâ yükselişte demektir. Her yükselişin ise bir sınırı vardır. Kimileri zâhirden, kimileri bâtından haber verir kimin nasibinde ne varsa onun sırrına erer. Sırrının sonu yoktur; “Allah Resulüne aktardığı varidatı, dilediği kimsenin üzerine yönlendirip, üstün kılar.” (Haşr 59/6)

Ey dost! Yemen’den eser nefesi Rahmân; gönülden eser revhü reyhân. Revhullah’a eren Revhâ’dadır. Nefsinden geçen sırrı esmâdadir. Musa (a.s.) gibi yalınayak Tuva’da, yetmiş de Revha’da huzurdadır. Hafiler şâhiddir ahfanın nûruna, nûrların nûru ruhu’l ervâha. Bil ki ârifin varlığı arzda takvası semâdadir. Deryaya ne döksen kendini temizler; Revhullah’a eren gönül de öyle.

Hakikat, kul için Hakk’la Hakk’ın tecellisini keşif ve müşahededir. Hakikatlerin hakikatını ancak Zât-ı Hakk bilir.

Aşkın dile gelmediği bir an var mıdır? Varsa o ziyandadır. Sanma ki aşk yalnızca sende dile gelir. Kim âşıkça Hakk’a, aşk Ma’suk’da dile gelir. Hakikat zâhir olunca kulun bâtını hakla dolar. Vesvese kalbe girince şüphe ve evhamla dolar; “Şu (ikilik) ağacına yaklaşmayın yoksa zulme tapanlardan olursunuz.” (Bakara 2/35) ikazına rağmen kibirdir onu Sevgiliden ayrı düşünüp, kirleten.

Tevâzudur kulu yüceltip, kemâle erdiren. Aynı kapıdan girer nefsin umud ve korkuları; letâfet ve kesâfet aynı sahnede sergilenir, kimileri işin başından, kimileri sonundan haber verir. Kim Hakk’dan haber verirse, Sevgilinin âsumanından haber verir. Mârifetullah nûrunun çeşmesi, Tesnim’den içenlerden her biri, mânevi derecelere göre nasiblenir. “Dilediğimizi derecelerle yükseltiriz.” (En’âm 6/83) hikmetince her kul mânâsına erdiği sırrların mazharı olur. Ebrâr, ayetlerin mânâsını ilmi şer’î yorumla tefsir edenler, kaynaktan gelen hikmete kendilerinden bir katkı karıştırdıklarından sırrla karışık şarabdan içerler. Velâkin içtikleri, bütünüyle saf ve berrak değildir. Nimetlerin hazzı ebrârı (salihleri) kaynaktan alıkoyar. Cennetle meşgul olduklarından, nimetle perdelenmişlerdir. Yakınlıkları kadar sırra şâhid olan şehidler, kaynaktan ayne’l yakîn içerler. Uzaklığın ve yakınlığın kalmadığı anda, varlıkları Hakk’ın varlığında fâni, Hakk’ın ahlâkıyla bâki kulun ise, mâsivâyâ karşı Hakk’ın mühürlediği kaynaktan ayetlerin tevilini hakka’l yakîn içerler. Ledünni sırrın mânâ ve hikmetini dinleyen kalblerde misk kokusu bırakırlar. Onlar Tesnimin, gönül; gönlün, Tesnim olduğu letafet ve sâfiyettedirler.

Salihler, şehidler ve sıddıklar arasındaki fark, ilme’l yakîn, ayne’l yakîn, hakka’l yakîn arasındaki fark gibidir. (Mutaffifin 20/27) Tesnim’i tadanlar için şeriat, Allah; tarikat, Allah hakikat, Allah olur. Cümle âlem, vahdet nazarından seyredilir. Görülen her şeyden önce Allah görülür. Muhammedi ruhtan feyz alan insanın ruhaniyeti sıddikiyet makamında sabittir; “Kim Allah’a ve Resulüne itaat ederse onlar, Allah’ın, kendilerine nimet verdiği Nebiler, sıddıklar, şehidler ve sâlihlerle birlikte. Bunlar ne güzel yoldaşlardır.” (Nisâ 4/69) yüce ayeti Nübüvvetden sonraki dereceleri bildirir. Hakk’ın muhlas kullarına Rabbanî “kaynaktan

doldurulmuş kaseler (ruhanî feyzler) gezdirilir.” (Sâffât 37/45) Velâkin içtiklerinde “Zihnin kargaşasına yol açacak bir katkı yoktur.” (Sâffât 37/47) Vahdetin ve ferdâniyetin farkındalığından, ubudetten ayaklarını kaydırarak ve nazarlarını saptıracak mânevi “sarhoşluk da yaşamazlar.” (Sâffât 37/47)

Hakk âşıklarının dile gelmesi Allah’ladır. Cenab-ı Hakk seçtiği kullarına madde ve mânâ âlemlerinin hakikatlarını “Göklerin ve arzın melekûtunu gösteriyorduk ki yakîne ersin.” (En’âm 6/75)’ler ve muhabbet, inâyet, hidâyet, basîret, sekinet, rahmet nûrlarıyla dünya ve âhiretin sırrına ersinler.

Ey aziz! Sırrdan duyduğun hiçbir şeyden nefsin haberi olmasın. Nefs canlı kaldıkça kalbe huzur vermez. Nefsin iştirak etmek istediği her şey ruhanî şehvete dönüşür. Belki ruhanî şehvetin aslı nefsanî şehvettir zira ruhda şehvet olmaz. Eşya yok olunca hakk zâhir olur. Nefs eriyince hüviyet bâki kalır.

Ey dost! İbâdet tapınmak değil, tanımaktır; “Cin ve insanı ancak kulluk için yarattım.” (Zâriyât 51/56) yüce ayeti bu hikmeti dile getirir. Kulluğun ubudiyet bilincine ermek olduğu tevhid ehline malumdur.

İzzet nûrunda fâni kulun ibâdeti, Hakk’ın kudsiyetinin verdiği mânevi sarhoşluktan hiç ayrılmamaktır. İbadet, gaflet hâinden uyanarak, müşahade ve keşif semâsında Zât-ı Akdes’in mukaddes tecellisine şâhid olmaktır. İbâdet, nefsanî sıfatlardan arınmak sûretiyle İlâhi ahlâkın ve nûranî sıfatların kalbe hâkim olmasıdır. İsim ve fiillerindeki hüküm ve kudretiyle varlıkta mevcut olan Aziz ancak O’dur. Metin sıfatıyla varlığında sonu olmayan, Rezzak sıfatıyla her ferdin ihtiyacına göre mânevi rızkı eriştiren yine O’dur; “Allah, rızkı veren Rezzak kuvvetinde sağlam Metin O’dur.” (Zâriyât 51/58) İbâdet, zanlardaki bir ma’bûda tapınmak değildir. İbâdet, izâfi benlikten çıkarak, alınan her nefeste Allah’ta fâni ve Allah’ın irâdesiyle kaim olmaktır. İbâdet, dünyaya aldanmadan, âhirete bakmadan Allah için, Allah’la Allah’a teslim olmaktır. Sen senden çıkınca O’dur varlıkta bâki kalan!

Ey aziz! Kişi kendini neyle tanımlarsa nefsin o bilir. Nefsin şayet eşyayla özdeşleştirmezsen, eşyaya olan bakışın ve hâlin değişeceğinden eşyanın hakikatını görürsün. Tecellîye olan şâhidliğin halkı değil, Hakk’ın isim ve fiillerini yakîn nûruyla görmeğe başladığın an başlar. Mâsivâdan ölüp de, varlıkta dirilmenin sırrı budur; “Şüphesiz O, öldürür ve diriltir.” (Necm 53/44) Mutlak Varlık olan Allah, “Her diriye sudan oluşturdu.” (Enbiyâ 21/30) hikmetince, su olmasa buz da olmaz. Buzun farklı şekillerdeki sûretine bakıp onun, sudan gayrı olduğuna inanmak, ışığın güneşten ayrı olduğunu sanmak gibidir. Oysa, “Hareket eden herşeyi sudan yarattı.” (Nûr 24/45) sırrınca, buzun kendinden eriyerek aslî sâfiyetine dönüşü gibi, izâfi benlikde kendinden eriyerek özbenliğindeki hakka kavuşur. Hakk tecellî etmedikçe halk vücûda gelmez. Şekil ve kalıba aldanan insan öze ermez. “Güneşi ona delil kıldık.” (Furkân 25/45) ayetince nasıl ki güneş, için için yanarak aydınlık verir, enâniyyet de muhabbetullah ateşinde kendinden eriyerek nûra kavuşur. Kendi nefsin güneş belleyen kibirliler için, “Allah’ı bırakarak güneşe secde ediyorlar buldum.” (Neml 27/24) ikazı dile getirilmiştir. Nitekim halkın övgü ve takdirine muhtaç olanların, hakkın hidâyet güneşinden nasîbleri yoktur. Yokluğunu bilmeden varlık olduğu iddiası hakkı tanımayanların hâlidir. Bireyin Hakk’ı tanınması kemâlâtdan aldığı nasîbi kadardır. İbâdetin gayesi Mutlak Varlığı tanımaksa, tecellîdeki evrenselliğin bilincinde kişisellikten soyunarak O’nun varlığında yok olmak esastır. Talep ve isteklerden ayrılıp, nefesine bağladığı irâdesini Mürîd Allah’a teslim ederek, O’nun irâde ve hükmüne razı olmak gerekir ki, ibâdetin maksadı ve huzuru kulda zâhir olsun. Ubûdiyet şükür gerektirir. Şükür ise şükürden aciz kulun Hakk’ın tecellisindeki kemâle ve cemâle hayran olmasıdır.

Bir şeylere ermek için yapılan gayret, çalışma ve okumalar nefsi öne çıkaran ve özünde şirk taşıyan heva ve hevesten öte bir şey değildir. Nefsinin dereceleriyle ilgilenen kişi nefsinden fâni değildir. Rabbin Rububiyet bilgisiyse Rabbi tanımak, ibâdetin hakikatı olup, Hakk'ın kuluna ihsânıyla gerçekleşir; "Seyrin sonu ancak Rabbinadır." (Necm 53/42) sırrınca hakkı tanıyış, mâsivâdan Rabba dönüş olup, kulun zâtında tecellî eyleyen Rabbanî sırrla buluşmasıdır. Rabbanî tecellîyle Hakk'ı tanımak, Hakk'ın cemâline şâhid olmaktır. İlâhî tecellîsiyle kulunu fakre erdirip, kendinden gayrına muhtaç kılmayarak, Rabbanî tecellîsiyle de "Şüphesiz O'dur (kendisiyle) zengin kılıp, kanaate erdiren." (Necm 53/48) Ubudiyet bilincine mazhar olanın, "Şiranın da Rabbi O'dur." (Necm 53/49) Ey dost! Hakikat ilminden sonra her ilim ârife dar gelir. Ehl-i dünya, tasavvufa âşinâ olsa da yine de döner dünyaya! Nefislerine ubudiyeti değil, ulûhiyeti lâıyk görenler, bencilliklerinden ölmek sûretiyle varlığa olan bakışlarının değişeceğini algılayamadıklarından, kendilerine bir misyon verildiği iddiasıyla sanal olan dünyayı, kendi sanallıklarıyla değiştirip, düzeltebileceklerini hayal ederler. Heyhat ki sonları sadece dünyanın kulu olmaktır.

Ey dost! Hakikat ehli ne topluluk arar, ne topluluktan kaçır velâkin, kendi hâlini yaşar. Bir nefes ki nefsanî değil ruhanîdir, Rahmânî nefesle buluşur. Her kim enâniyyet evinden çıkıp da, ölmeden önce ölümü tadarak ferdaniyet evinde ağırlanırsa izâfî benliği dağılır; "Her kim Allah'a ve Resûlüne muhacır olarak evinden çıkar da ölüm onu kavırsa, artık onun mükâfatı Allah'a aittir." (Nisâ 4/100) Sen sende durdukça, dünyada sende durur. Sen kendinden geçince dünya da sende uzak durur. Evrensel bilinçte izâfî kimlik yoktur. Varolduğunu vehmettiğin kişilik hiç olmadı, elan da yoktur; "Önceki ve sonraki, görünen ve görünmeyen O'dur." (Hadîd 57/3) "Allah var idi O'nunla beraber hiçbir şey yoktu." sırrı, ehline malumdur ki şimdi de yoktur. Hakkı görmeyen göz amelleri kendine yükler. Nefse bağlanan her şey gizli şirktir. Vehmi benlik riâyâ ve bencillik doğurur; oysa özü yokluktur. Allah'ın dışında bir varlık görmeyen insan Allah'a aittir. Özbenliğin kendi sâfiyetini bulup Hakk nûrunun âşikâr olması, Rahmânî nefesteki sevgiyle gerçekleşir. Rahmânî nefes, herşeye dirlik veren sevginin kendisidir. Rahmânî nefeste yaşam kişisel olmaktan çıkar, Ölümsüz Diri olan Allah'a ait olur; "Hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi Allah içindir." (En'âm 6/162) sırrı senin için hakikat olur. Sen senden Allah'ta yok olursan, Allah da sende nûruyla, lütfuyla mevcut olur. Hakiki Varlık O'dur; "Allah, (sanal) âlemlerden ganidir." (Ankebût 29/6) O'nun Varlığı, Zâtından gayrı, vehimlerdeki sanal kimliklere muhtaç değildir. Oysa âlemlerdeki şekil ve misallerdeki sûretler özü itibarıyla gerçek değildir. Fâni kimlikleriyle görselliklerine tutkun olanları "Allah de ötesini bırak içine daldıkları bataklıkta oynaya dursunlar." (En'âm 6/91) şerefli ayeti, kendilerine yapay roller biçenlerin hakikatten nasıl koştuklarını bildirir. "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" (A'râf 7/172) hitâbı, size sizdeki Rabbanî tecellîyi hatırlatır. Zikrin amacı da budur. Hani size "şah damarından da yakın" (Kâf 50/16), bedensel zihinsel varlık vehminin ötesindeki gerçekliği. İzâfî benliğin "verdiği vesveseyi bilen" (50/16) zâtındaki tecellîyi.

Ey dost! Bil ki sevgi ya Allah içindir, ya da izâfî benliğin için. Nefsin için olan sevgide bencillik vardır. Allah için olan sevgide sevginin kendisi vardır. Nefsi için seven aşkın heyecanını düşler. İlâhî sevgide herşeyi ve herkezi benliksiz sever. Tekliğin bilincindeki sevgi Rahmânî'dir. İkilik kaldıkça nefsanîdir. Sen-ben'in yaşandığı her ilişkide ya sevilen ya da seven olursun. Mutlak Varlığa karşı duyduğun sevgi senliği-benliği aşınca, kendin sâfi sevgi olursun.

Âlemin her zerresi sevgi iken sevgiye sahiplenmek neden?
Sevgi senin hakikatın iken sende olanı başkasından beklemek neden?

Kişiselleştirilmiş sevgide geçici mutluluklar, genellikle acı ve ızdırab gizlidir. Oysa ikilik âlemindeki sevgide seven ve sevilen ebedî değildir. Geldiği gibi gider. Bittiği gibi tükenir.

Sevgi nûrunun belirişi Hakk'ın Vedud sıfatının zuhurudur; “O onları sever, onlar da O’nu sever.” (Mâide 5/54) sırrında seven ve sevilenin kendisi olduğunu bildirir. ‘O’, vahdeti, ‘onlar’, vahdetin içindeki kesreti bildirir. Tıpkı müminin mümin sıfatıyla kendisi olduğu gibi. Sevgi Allah'ın ahlâkıdır. O’nun nûruna boyanmanın sırrı sevgiyi koşulsuz, karşılıksız, sahiplenilmeyen bir olgu olarak yaşamaktır. Hakk Teâlâ Gayûr’dur. Gayreti, kullarını hakîkate erdirmek olup, sevginin bölünmezliğini ortaya koymaktır. Zâtındaki sevgiye ortak çıkılmasına müsaade etmez. Bu hakîkatı idrâk etmeden sevenler sevdiklerine vedâ ederler. Birbirlerini Allah için sevenler ilâhî sevgide buluşurlar. Allah’tan gafil her nefes nefsanidir. Hakk'ın gayrı herşey mâsivâdır. Laf ebeleri nefsanî hazların peşinde koşar. Oysa secdenin sırrına erende hiç varlık kalır mı? Kaldıysa o secde samimi değildir. Nice secde edenler var ki, her secdeden sonra daha da güçlenmiş nefsleriyle mâsivâda dikilir; “Böylece ziyan edenler olmuşlardır.” (Mâide 5/53)

Ey dost! Mânâ denizleri mürekkep olsa, sırlar kalem, gönüllere inen ilhama bir son bulunur mu, varidât O’nunsa! Her lûtûf bir perde olur kullara, nimetler O’nun gayrından sanılırsa! Gayret ve mânevi hâllerin hiçbirisi O’na erdirmez meğer ki, O’ndan gelen bir nefes cezbe olsun. Bir nefes ki Zât-ı Hakk’dan tecellî eyleyen nûrundan bir nûrdur, onu barındıracak kab hem bâkir hem de kâmil olsun. Öyle bir kab olsun ki ne kırılsın, ne kırsın, ne belirgin, ne belirsiz olsun. Öyle bir kab ki sırlara sırdaş, gönüllere yoldaş olsun.

Ey aziz! Sahili olmayan bir derya, zâhirini gizleyen bâtındaki hazine gibidir. Sahili sonsuz bir umman ise, bâtınındaki sevgisini zâhirde birleyen, âlem-i cem’den âlem-i fark’a taşan ilâhî aşk gibidir. Vuslat deryasından hasret sahiline dönülmese, Sevgilinin busesinden kim haberdar olur? Uludiyet bilincine ermeden Rububiyet deryasından rivâyet etmek, şeriata uymadan hakîkatten söz etmeğe benzer. Bir vahdet ki akıl ile idrâk edilmeğe yöneldiği an kesrettedir; sûret, şekil ve renkler tecellî sahnesindedir.

Bir derya ki kendi heybetine sığmaz velâkin, her zerresi varlık sırrını taşır, zâhirdeki dalgalanmalar deryanın vahdetini bozmaz, kesretteki değişim ve dönüşümler künhündeki sâfiyete dokunmaz. Sırrına ermeye çalışan her akıl çaresiz kalır zira deryanın künhü idrâk dışıdır; “Allah’ı hakkıyla tanıyıp, takdir edemediler.” (En’âm 6/91) yüce ayeti bu hakîkati dile getirir. Gel gör ki deryada kabaran dalgaların görüntüsü, vehimlerdeki benliğe varlık kuruntusu vererek, onu aldatıp, oyalar. Kesrete bakıp aldananlara “Tekâsûr oyaladı sizi” (Tekâsûr 102/1) ikazı vardır. İzâfî benliğin kalıcı olmadığı “Kabirler ziyaret edilince anlaşılır”. (102/2) Gerçekliğine inanılan dünyanın “Öyle olmadığını yakında bileceksiniz.” (102/3) ayeti kerimesi bildirir.

Varlık iddialarının dayanaksız, zanlardaki bilginin yersiz, hakîkatın “asla öyle olmadığını bileceksiniz” hikmeti açıklar. Mâsivânın hakîkatının yokluk olduğunu “ilme’l yakîn ile bilebilseydiniz” (102/5), nefsinizin hiçliğine erip, Rabbinizin izzetine şâhid olurdunuz. Enaniyyetten yükselen cehennem ateşini “andolsun ki Cahîmi mutlaka görürdünüz” (102/6) ayeti, nefsanîyet ateşinin iddialarıyla tutuştukça kendi kendini besleyen bir yangın olduğunu bildirir; “Andolsun ki ayne’l yakîn göreceğiniz şüphesizdi” (102/7) hikmeti, nefsin vazgeçemediği her şeyin ateşi besleyen unsurlar olduğunu anlatır. Oysa sen-ben ayrımı kalktı mı her biri birbirinin olur.

Ey dost! Bir şey ki öncesi ve sonrası yokluktur, fânî olanı izlemek Bâkî olanı görmeye perdedir. Bir bilgi ki nefsi önemsemekten öte hiç kimseye faydası yoktur, ancak cahiller

onunla avunur, “Çünkü onlar, Allah katında fayda sağlayamazlar.” (Câsiye 45/19) Zâhirdeki hayatı, bâtındaki mânâyla uyumlu olmayan kişi, nefsinin kendini aldattığı kişidir. Nefislerine zulmeden “zalimler birbirlerinin velisidir” (45/19) Misaller sâlihler için, hakikatlar şehidler için, sırlar sıddıklar içindir; “Kur-an, hakikatı görmek isteyen insanlara gönül gözü, ehl-i yakîn için hidâyet ve rahmettir.” (Câsiye 45/20)

Ehl-i şeriatın perdesi, kendilerine bağladığı salih amelleri;
Ehl-i tarikin perdesi, hayran kaldıkları tasavvuftaki menkibelerdir.

O ki her mârifetten arınır Zât-ı Hakk’a kul olur. İsminden ilminden, fiilinden arınmış bir kul ki mevcudiyeti Allah için olur, Hakk’ın varlığı kulunun hakikatı olur.

Kalbini, O’nun gayrından boşaltmadan; nefsini, O’nun nûrunda arındırmadan, ruhunu, O’nun ferdaniyetine teslim etmeden mülk O’nundur diyebilir misin? “İşte o gün mülk Allah’ındır.” (Hac 22/56)

Ey dost! Misaller âleminde verilen isimler kişinin hâlini etkiler. Lâhutî âlemden yansıyan ilâhî isimler ferdin hakikatını belirler; “Rabbının indindekiler ki onlar, O’na kulluktan kibirlenmezler, O’nu tesbih eder ve O’na secde ederler.” (A’râf 7/206) yüce ayetindeki ‘O’ vâcibülvücûd, ‘onlar’ mevcuddur. ‘O’, Hakk’ın Zâtını; ‘Onlar’, isim ve sıfatları bildirir. ‘O’, hakikatların hakikatı; ‘onlar’, O’ndan zuhur eden mânâlardır. Mânâların zâhir olması için tecellî deryası dalgalanır velâkin, izzet nûrundan bütün misaller kaybolur. Secde edilen Zâtın huzurunda her sûret, ister dünyaya isterse ukbâyâ ait olsun sâkit olur. Vahdet deryasına dalana, “Her sıfatdan arın.” (Müddesir 74/4) denilir. Kendine atfettiğin ve nefsinde vehmettiğin herşey O’nun katında şirk olup, izâfî varlık giysilerinden arınmak gerekir. Zât-ı ahadiyet deryasında hiç biri izâfî kimlikle yüzemez. Nefsinden ölenleri vahidiyet denizinde O yüzdürür. Zâtının sıfatlarıyla inşa edip, nûruyla bekâ verdiği indindeki mukarreb kullar ki, her tehlikeden emin kılınmış gemiler gibidir. “Denizde akıp giden dağlar gibi gemiler de O’nundur.” (Rahmân 55/24). Ruhlar ki, ilâhî isim ve sıfatların aynasıdır, yakîn nûru özbenlikte tecellî eyleyen esmânın sırrını kuluna bildirir. “Nefsinden ruha geç, ruhu da bırak ekildiği yerde.” çağrısı, fiillerin mazharı nefsten, ilâhî emrin mazharı ruha ve hakikatül esmâ sırrına davettir. Ancak O, Zâtına seçtiği ‘indindekileri’ bu hakikate erdştirir. Hakikatına erdiği şeyin sırrı sendedir! Yokluğun varlığa bürünmesi nûr iledir. Ruhun zuhuru isimlerdeki nûrun yansımasıdır. Ruhlar, Esmâü’l Hüsnâ nûrunun zuhuru; nefisler, fiillerdeki belirıştır. Nitekim kelimelerin hakikatlerinden taayyün eden ne varsa, nefislerin amelleri onların sûretidir; “Rabbının kelimeleri sıdk ve adalet şeklinde oluşmuştur. O’nun kelimelerini değiştirebilecek yoktur.” (En’âm 6/115) Buna göre sıdık, ilâhî rahmetin; nefisine zulmeden zâlim ise, ilâhî adaletin mazharı olur. Allah’ın adaletinden Allah’ın rahmetine sığınırız.

Bilgi ve amelleriyle büyüklenenler, zann ve özentî yelleriyle yüzmeğe çalışan dibi delik sandallar gibidir. Rabbanî inâyet rüzgarlarıyla yol alanlar ise, “Rabbınızın lütfundan nasibini bulasınız diye (hakikatler) denizinde (indindeki) gemileri yüzdürüyor. Şüphesiz ki O, size Rahim’dir.” (İsrâ 17/66) yüce ayetiyle bildirildiği üzere rahmete nail olanlardır. İlâhî takdir, “Allah, dileyseydi ortak koşmazlardı.” (En’âm 6/107) hükmü, her işin ezeldaki hakikatını bildirir. Kibirli kimliklerin kendilerine varlık vehmetmesi sübûtî sıfatların aslî sahibini görememelerindendir; “Artık kim gözünü açar hakkı idrâk ederse kendi lehine, kim de basiretsiz kalırsa kendi aleyhinedir.” (En’âm 6/104) Mânâların izâfî benliğe bürünmesi deryadan sahile vuran köpük gibidir, “Köpük atılır gider.” (Ra’d 13/17) sırrınca, bensiz benliğin mânâsına erip, köpük misali izâfî kimlik hiçliğini idrak edince isim, sıfat ve fiillerin, “semâların ve arzın mülkü Allah için olup; dönüş Allah’adır.” (Nûr 24/42) ayeti ruhunda tahakkuk eder. Zira vehimlerdeki varlığı Hakk’a teslim edenin semâsı (âhireti), arzı (dünyası)

Allah için olur; “Semâların ve arzın mülkü Allah içindir. Allah, herşeye Kadir’dir.” (Âl-i İmrân 3/189) Çünkü Zât-ı Hakk, bâtındaki mülkünü zâhirde de açığa çıkarmağa muktedirdir. Ehli hakikat baktığında köpüğü değil, deryayı görür. Hakk’ın varlığı dışında bir varlık görüyorsa, senin için hakk ve bâtıl vardır. O ki, yalnızca Hakk’ın tecellisini görür, onun için ancak Hakk vardır; “Allah, hakkın ta kendisidir. Hakk sadece O’dur.” (Hac 22/6) Bil ki idrâk eden, ruhuyla idrâk eder, vehmin oyuncuğu zihin ise bâtılı hakikat gibi bilir. Dünya ile âhiret arasında kendine yer arayan kişi nefsini arındıramaz. Benliğine haklılık arayan davadan kurtulamaz.

Ey aziz! Kalbin hâli değişti mi kişinin tavrı da değişir. Acılık ve tatlılık gönüldedir. Dargınlık ve alınganlık acılığın müsebbibi, hoşgörü ve hoşnudluk tatlılığın zeminidir. Bil ki ilâhî aşk her acılığı şerbete dönüştürür; yeter ki izâfî benlik fâni olsun.

Ey dost! Kendini bilen ne varlık arar, ne varlıktan kaçır; hayatın sunduklarını hoşnudlukla yaşar. Bir kul ki hakkı Hakk’la yaşar onun, gevezeliğe ayıracak vakdi yoktur; “yakîn gelene dek Rabbına ibadet et.” (Hicr 15/99) yüce ayetindeki davetten maksat, nefsin sükûttur, edebtir, içtenliktir, sâlih ameldir; gönlü Hakk’ın gayrından boşaltmaktır. Özbenliklerinde tecellî eyleyen Hâkkânî mânâyla hemdem olmasını bilmeyenler, bağımlısı oldukları şeylerden vazgeçemediklerinden, hâl diliyle yapılan nasihattan anlamazlar. Zira idrâkları buğuludur. Bilmezler ki kişinin hâli kalbinin şâhididir. Sırta ermeden yapılan her sohbet, yorum, tefsir ve tevil eksikdir. Sırta ermeden laf aktaranlar, hem nûrdan hem de mânâdan perdelidir. Kibirinin hâli örümcek ağına yakalanan sivrisineğe benzer. Ruhanî şehvetini ilâhî aşk zanneder. Bilmez ki tevâzudur kulluk örtüsü; ubudiyet şuurudur hakka ermenin ölçüsü. Nûrsuz yol alan zifiri karanlıktır dünya. Yakîn nûru rehber oldu mu bir cana, her nefeste aydınlatır onu Esmâ’ül Hüsnâ. Her can idrâk ettiği yönden secde eder. Şan, şöhret, mal, mülk derdi göğsü daraltmışsa, göğsü genişleten müjdeden nasıl haberi olsun? Dünya hevesiyle dolu kalbin yüceliklere nasıl yolu olsun? Lezzetine erilen şey nefislere perde olmasın! Mânânın özüne değil, lafzına takılan yolcu şekil ve sûret labirentinde kaybolmasın! Kuru toprakta sedefle inci aranır mı! Sünnet dışı yaşamla Hakk’a varılır mı! Ey sevgili! Öyle bir deryaya dal ki her kabuk deryanın koynunda kaybolsun. Ne bir düşünce kalsın, ne bir sıfat. Zihindeki neden ve niçinler deryanın sinesinde gabya dalsın. Muhabbetullah deryasına dalanın ne kahrı kalır, ne zannı. Ne yokluğu kalır, ne varlığı. Zaten hiç yoktu. Tümünden kayboldu da kurtuldu, kendim diye bildiği vehmindeki riyâkar kimlikten. Gel gör ki her denize dalmanın bir âdâbı ve usulü var. Zât-ı Hakk’a teslim olmadan dalmaya, dalgıçlığa özenenlerin sonu hüsrân olur. Kendini kandıran benlik için yalın hakikat azâb olur; “Muhakkak ki insan hüsrandır.” (Asr 103/2) zira o, sen-ben davasındadır. Meğer ki varlığına samimi bir tevbe ile müslüman olsun, “îmanın gereklerini yerine getirip, birbirine sabrı tavsiye edenlerden olsun” (Asr 103/3) Hakk’ın inâyet nûruyla nefsinden arındırdığı kulunu zâtî tecellisinde hıfseden Allah Teâlâ’nın şanı ne yücedir. Bil ki izzet nûrunda kimlikten kaybolan kul için her harf ve kelime, hakkın zuhuruna vesiledir. Kendi zannıyla kendinden arınmayı düşleyen benlik için her düşünce ve zann Hakk’a şirk olur. Bil ki Allah’ı mârifetullahla ancak Allah tanıtır. Hakkı hakkın gayrında arayanlar hakkı görmez olur. Yanlış dala sıçrayan çekirgenin hâli nice olur? Kim nerede bulunmaktan hoşnudsas, orada kendinden bir mânâ bulunduğu içindir. Kim, Zât-ı Hakk’ın dışında hiçbir hevesin peşinden koşmazsa aradığını kendinde bulur. Varlığının mürebbisi Allah iken, O’nun gayrında nefsine velî arama; “Allah’ın yanı sıra O’nun gayrını ilâh edinenlerden” (Hicr 15/96) olma. Yücelikler denizine dalanın hem şekil hem de sûretlerden ölmesi gerek! Kelimenin kalıbına değil, ruhuna ermesi gerek! Üç harfin sırrına ruhuyla sırdaş olması gerek! O ki, cümle âlemi halk eyledi üç harfi de emrinde birledi.

Ey aziz! Mâneviyatı olmayanın mânevî sınavı da olmaz. Nefsinden arınmayan hakka koşacak mecâli zâtında bulamaz. Er kişi ona denir ki, mârifetullah deryasına hiç doymasın; öyle bir

aşkın nedimesi olsun ki, kendinde ne isim ne sıfat kalmasın. Bir kez değil, her nefes bin kez ölmeye hazır olsun. Dağdaki çoban misali her anı, Hakk'ın tecellisini seyretmek olsun. Hani ulular ulusu bir peygamberin Sina'da göremediğini Arunchala'daki tecellide bir çocuk görmüş de dağdan ayrılamamış. Gönül gözüne hangi sürmeyi çekmişler de nebînin göremediğini o gariban görmüş. Lütûf rüzgârı nereden eserse, gönül de onu takib eder. O halde ey dost! İlâhî aşk yoldaşın, Hakk nûrû fenerin, sırrın şâhidin olsun. Her canı kucaklayan Rabbanî sıfat âhlâkın olsun.

Ey dost! Mânâlar yüceler yücresi Resûlullah efendimiz Muhammed Mustafa (s.a.v.); “Bizi aldatan bizden değildir.” buyurmuş. Şu halde ne aldat, ne de aldan. Varlığını Hakk’a teslim etmeden, müslümanım taklidi yapma! Allah ismi celâlini zikredince ağzını kirletme! İmân, temizlik demektir; dilde, zihinde, gönülde, sırda. Hem sözde hem özde. Er kişi gibi er olacaksan, hiç kimse hakkında ağzını açma. Kimin eğri, kimin doğru olduğunu Allah bilir; görünümüne aldanma! Madden ve mânen abdestsiz dolaşma ki her an, O’nun huzurunda bulunma şuurun buğulanmasın. Gönüller Zât-ı Hakk’ın gayrına kaymasın. Bâtındaki gizli hazine özündeyken, onu başka mekânlarda arama; “Hiçbir şey yoktur ki hazineleri indimizde olmasın. Biz onu (fevzi akdesi) belli bir ölçüyle (mânevî hâllere göre) indiririz.” (Hicr 15/21) yüce ayetindeki nûrlu istikametten ayrılma.

Ne elinden çıkana üzülm, ne de eline geçene sevin. Dünya sana yâr olmasın; “Rabbini hamd ile yücelt ve secde edenlerden ol.” (Hicr 15/98) ki, nefsinin hayaline kanıp mâsivâyâ kul olmayasın. Musa (a.s.) gibi îman “Asama dayanırım.” (Tâhâ 20/18) diyorsan, Allah’tan gayrına dayanma. O’nun hikmet dolu emirlerine karşı gelme ki, “Çık oradan şüphesiz ki uzaklaştırıldın.” (Hicr 15/34) azâbına muhatab olmayasın. Sen bir adım atarsan, seni bin adımla kucaklayandan gayrına bakma. İzâfî kişiliğini önemsemen en ağır uyuşturucudan da daha zehirli bağımlılıktır, sakın unutma!

Kalbdeki öfke ve hırsır kişiyi hiddetlendirip, celâllendiren. Yaşadıklarını kabullenemeyen benlik, nefesine acı ve öfkeyle eziyet çemberi örerek zulmeder; “Şu halde hoşgörülü davran.” (Hicr 15/85); ne kendine ne de kimseye kıyma! “Filhakika biz insanı kuru çamurdan yarattık.” (Hicr 15/26) sırrınca beşerîyet çamurundan arınmak üzere nefsanîyet nalınlarını ayaklarından çıkar ki mukaddesât vâdisinin yolu açılsın. Musa (a.s.) da, İsa (a.s.) da sensin, zira sen Muhammedî gerçeksın! Hakîkatu’l Esmâ’ya kavuşturan sırat-ı müstakîm bil ki Hakk’a farkındalık yoludur. Bu yolda ayırım yapıp, sen-ben kavgasına giren kişi ne hakikat, ne de tarikat ehli değildir; Ruhanî cennet yolundaki yasak ağaca dokunma!

Benliğini öylesine dışla ki, tıpkı sağılan sütün memeye geri dönmemesi gibi, nefsinde vehmettiğin varlık günahına dönmeyesin.

“Allah yolunda ne infâk ederseniz Allah, onun yerine başkasını (daha iyisini) verir.” (Sebe’ 34/39) çağrısına uyarak, Allah için kendini infâk et!

Rabbın da seni ilâhî ahlâkla donatarak mevcudiyetine ruhanî ve Rabbanî değerler katsın. Böylece yaşamın ve ölümün Allah için olsun. Meleklerin dediği gibi de ki; “Subhansın Sen, onlar değil, Sensin bizim Velîmiz. Hayır onlar cine tapıyorlardı. Çoğunluğu (İnsanî görünümdeki) cinlere îman etmişti.” (Sebe’ 34/41)

De ki: Yüce Rabbımız! Hiçbir sınavına karşı duracak gücümüz yok bizim. Güç ve kuvvet ancak Allah’ındır. Herşeye güç ve kuvvet veren Zâtıyla ancak O’dur.

Ey dost! Akıl ve gönül sahipleri için “Gökte (melekûtiyette) burçlar (mânevi feyz mertebeleri) yaptık ve onu (gönül gözü ve yakîn nûruyla görenler için ziynetlendirdik.” (Hicr 15/10) yüce ayetinin nûrlu ufuklarına yönelmek varken, yaşamadıkları mânevî hâlleri kulaktan dolma bilgilerle kendilerine mâl etmeye çalışanlardan olma. Zira “Kulak hırsızlığı eden olursa onu (nûranî) bir alev takib beder.” (Hicr 15/18) ihtarından gafil olma. Böylece hiçbir nefsanî ve şeytanî unsur ulvî mânâ ve sırlara yol bulup, ledûnni hikmete sırdaş olmasın.

Rabbının, dağlar gibi sabit duran ilâhî kanunlarla kulluk ölçüsünü yaydığını unutma; “Arzı da yaydık, onda sâbit dağlar bıraktık ve onda (ubudiyette) her şeyden (mânevi rızklar) bitirdik. Hem sizin için hem de rızkiyla mükellef olmadıklarınız için (huzur hâllerine uygun) geçimlilikler husule getirdik.” (Hicr 15/19-20) Kezâ ruhanî esintiler olan “Rüzgârı da (feyz) aşılâyıcıları olarak gönderdik.” (Hicr 15/21) Melekûtiyet âlemi olan “Semâdan (hikmet) su indirdik de sizi onunla (ilmi hakikatlerle) suladık (nasıblendirdik). Üstelik gelen hiç birinin (feyz ve ilhâmın) hıfz edicisi de siz değilsiniz.” (Hicr 15/22) Hakikat bilgisinin ışığında, “İçinizden öne geçmek isteyenleri de, (benliklerine tevbe edemediklerinden) geri kalmak isteyenleri de biliriz.” (Hicr 15/24) Zira şu bir gerçektir ki, seni senden öldürüp, Zâtında diriltten O’dur. “Onları haşredecek olan Rabbındır. Hikmet sahibi Hakîm ve ilim sahibi Alîm O’dur.” (Hicr 15/25)

Ey dost! İlâhî emr zâhir olmadan ruh sûrete bürünmez. Âdem nefisini aşmadan zâtî hakikatına dönmez; “Şüphesiz biz Allah içiniz ve O’na dönücüyüz.” (Bakara 2/156) hikmeti, inâyet ve hidâyet ehline işaret eder. Nefisler, ubudiyetle; Rabda, rububiyetle tahakkuk etmiştir. Herkesi ve her zerreyi özbenliğin bir yansıması olarak görmedikçe farklılığı ve ayrılığı yaşarsın. Yakınlık ve uzaklık, kendinde varlık vehmeden benliğin âleme şaşı bakışıdır sadece; kimlik eridi mi, her canlı canın olur evrende. Her sûret zâtına aynadır nefisini seyretmeye. Sevgilinin yüzü sevgi gözüyle görülür ancak edeb ve içtenlikle. Sen sende durdukça göremezsın O’nun vechini kendi gözünle. O halde öyle bir ayna ol ki, her bakan Sevgilinin vechini görsün nefsinde; Sevgili de kendi zâtını seyretsin en kâmil sûretinde.

Ey aziz! Kaybolmayı diliyorsan fânî âlemden, çamurlu derelerde değil, deryanın koynunda kaybol. Öyle ki izâfî benlik deresinin ne izi kalsın, ne ismi. Bâki kalan deryanın zâtı olsun kendi tecellisinde. Bil ki her iş ve her hikmet geldiği kaynağa geri döner. Zira “İşlerin sonu ancak Allah’adır.” (Lokmân 31/22) Fânî kişiliğin yokluğundadır huzur ve selâmet. Sen-ben ikilemi içinde, zihin ve bedeni var bildikçe belâdır onun adı alınan her nefeste. Bir hiç uğruna sevinir, bir hiç uğruna üzülürsün sanal âlemde. Nefsânî nefesin Rahmânî nefesle temizlemedikçe o nefesi var bilme! Gönlünün neyle avunduğuna dön bak bir kere. Malla, parayla, şanla, şöretle huzuru buluyorsan îmanının temeli onlardır senin! Keyif vericilerle şenleniyorsa dilin, fikrinde zikrin de onlardır senin! Hezeyânın din, taşkınlığın ibâdet olduğu toplum için mâsivâdan kopmak nasıl mümkün olsun! Biri diğerinin sıkıntısından hoşnudsâ, o kalb nasıl selîm olsun! Bil ki Hakk’a vuslat temiz bir kalb ve hüsnû zann iledir. Zira hüsnû zannın karşılığı hüsnû cemâldir. İlâhî emirleri küçümseyenlerle, benliklerini önemseyenler hiç vuslat kapısına varır mı? Asıl şaşılacal olan, bil ki Hakka vuslat temiz bir kalb ve hüsnû zann iledir. Zira hüsnû zannın zâhir ilmiyle meşgul şekilci dindarların, sözde tarikat tâliblerinin hâlidir ki, olmaya özendikleri kimlik aslında kendi yokluklarıdır da bundan haberleri yoktur. Hiçliğin toprağında hiçler rahmet suyuyla beslenirler de körler bu sırrı görmez. Âbidin putu ibadettir heyhat ucûbet perdesi bunu fark ettirmez. Şaşarım o hâtîblere ki Allah’ın dinini Allah’a öğretmeye çalışırken, nefislerine lâıyk buldukları riyâset putlarını görmezler; “De ki dini yorumunuzu Allah’a mı öğretiyorsunuz? Oysa Allah semâda (içinizde), arzda (dışınızda) ne varsa bilir. (Özde ve sözde) Allah, her şeyi hakkıyla bilen Alîm’dir.” (Hucurât 49/16)

Cenab-ı Hakk'ın varlığına delil arayanlarla, O'na delil bulmaya çalışanlar bilmezler mi ki, Hakk'ın varlığına delil Hakk'ın kendisidir. Aranılan her delil gözlerdeki ancak bir perdedir. "Allah'tan, bir lütuf ve nimet olarak" (Hucurât 49/8) kim Allah'ı tanırsa ancak O'nun lütfunu tanımış olur. Kim nefsinin tanırsa kendi aczini tanımış olur.

Ey dost! Hikmet esasına dayanan insan akl-ı kerîm sahibidir.
Tevekkül esasına dayanan insan kalb-i selîm sahibidir.

Sıdk esasına dayanan insan Hakk'ın sevgilisidir. Zira onun her işi muhabbetullah ile. Her işi bir karşılık bekleyerek yapmak güzellik değildir. Allah için gönülleri hoşnud etmek bizâtihi güzelliştir. Bil ki sırr kalbe açılan nûr kapısıdır. Sırr açıldı mı gönül Rabbanî ilhamı nûruyla birlikte alır. Nûrsuz her bilgi aldatıcıdır. Dünyanın sanal hakikatı rûzgârda savrulan çöp gibidir. Âhiret yaşamını dünyaya taşımak, dünyanın gözden kaybolması, âhiretin dünyanın yerini almasıdır. Âhiretin de gözden kaybolması Allah'tan gayri her şeyin gönülden silinmesidir; "Onlara dünya hayatının misalini ver. (Dünyevi yaşam) Gökten indirdiğimiz yağmur gibidir. Onunla arzdeki nebat gelişip, birbirine karışır velâkin (onlar) rûzgarın savurduğu çer çöpe dönüşür." (Kehf 18/45)

Ey dost! Ârifin iç âlemi derya gibidir; daldıkça tecellînin sonsuzluğuna şâhid olur. Zât-ı Hakk şâyet bir gönlü mârifetullah nûruyla aydınlatırsa, o gönül sahibi iyi-kötü, güzel-çirkin, kadın-erkek ayrımı yapmaz. Zira halk, Hakk'ın yerini alamaz. Bil ki her sevdiğinde ancak Allah'ı sevmiş olursun. Allah'tan gayri bir varlık var mıdır ki Allah'ın gayrını sevmiş olasın! Bu sırta ermeyen her diken görür, gülü görmezler. Yoku var bilirler varı görmezler. Mâsivânın bağlarını ancak Allah koparır zira, onları bağlayan da O'dur. Şu halde yaptığın her işi Allah'la yap. Yemen, içmen, uyuman, kalkman, sevmen sevilmen O'nunla olsun, huzuru bulursun. Allah için yaşa, Allah için öl, nefsinden kurtulursun. Bu mânâ, "Kim inanarak salih amel işlerse, ona tertemiz bir hayatla can verilir." yüce ayetiyle (Nahl 16/97) şereflendirilmiştir. Hakk'ın gayrını yok bilmek, Hakk'ı bilmek demektir. Bir şeyin hakikatına ermek için önyargılardan ve olumsuz düşüncelerden uzaklaşmak gerekir. Nitekim, "Kur'an okuyacağın zaman (seni hakktan) uzaklaştıran şeytandan Allah'a sığın." (Nahl 16/98) nasihatı, bu sırrı da içinde barındırır zira Kur'anın şifresi sözlü Kur'an olan insandır. Kur'an okumak, dünyevî ve uhrevî cümle âlemleri Hakk'ın okutmasıyla okumak, Yâsîn'in sırrına ermektir. Kur'anın sırrlarına kudsi ruhtan nasibi olan inâyet ve hidâyet ehli erer elbette, Hakk'ın takdir ettiği ve lütfettiği mârifet nisbetinde; "O'nu ruhulkudûs Rabbin tarafından hakk ve hikmet ile indirmiştir." (Nahl 16/102) Kalbinde mârifet nûru bulunmayan okuması kendi idrakı ve ilmi nisbetindedir; "Muhakkak ki Allah, ayetlerine (işaret ettiklerine) inanmayanları hakikatine erdirmez." (Nahl 16/104) Hakk'ın işaretleri, Hakk'ın ayetlerindeki harflerde gizlediği mârifetullah sırrlarıdır. Bil ki insana hayatta dirlik veren can suyu Hakk'ı, Hakk'ın lütfeylediği mârifet ile bilmektir, "Ey îman edenler, size ebedî dirlik verecek şeye davet eden Allah'a ve Resûlüne uyun." (Enfâl 8/24)

Ey aziz! Kimin neye istidadı varsa ona karşı meyli ve iştîyâkı vardır. Nitekim her işin bir ehli vardır. Mârifetullahı tadmamış kişiye hakikat ehli demezler. Takvası gönülde kâmil olmayanı îmanı yakîne ermez. O ki dışı sûret içi mânâdır, öze ermeyen taklidde kalır. Sûret mânânın örtüsüdür. Örtünün kaldırılmasıyla vuslata eren gönül, zâtında tecellî eyleyen ilâhî isme ve Rabbanî sıfata muttalî olur. Onun dışı halkla içi Hakk'la dolu olur. Kulun yakîni ne kadar yoğunsa uğradığı sıkıntılar da o nisbette olur. Her işi Hakk'dan bilen ârif için muhatab olduğu yalan ve iftiralar mânevi yükselişin basamaklarıdır. Huzur sabredenlerin mükâfaatıdır; "Şüphesiz sabır, Allah'a saygıdan huşû duyanlardan başkasına zor ve ağır gelen bir görevdir." (Bakara 2/45) Ayeti kerimede sabrın namaz ile birlikte anılması onun ibadet olarak önemini gösterdiği içindir.

Sabrın da mertebeleri vardır; yalana sabır, zulme sabır, kaza ve kadere sabır, vakde sabır, sabra sabır gibi. “İşte bunlar sabretmeleri nedeniyle (cennet boyutuyla) karşılık bulurlar. Ebedî yaşam ve selamla karşılanırlar.” (Furkân 25/75)

Ey dost! İyilikte kusurlu olman, kötülükte kusursuz olmandan evlâdır. Sevgide hata etmen, nefrette hatasız olmandan daha hayırlıdır.

Allah’da fânî olman, nefsinle dünyada var olmandan daha fazîletlidir. Tasavvufî yaşamı dillerine dolayanlar, onun edeb ve hâlinde en çok mahrum olanlardır. Müslümanlıklarını başkalarına dikte etmeğe çalışanlar nefislerindeki kibirlerine mağlub olanlardır; “De ki müslümanlığınızı başa kakmayın. İslama girmeniz bir lütuf değildir. Sizi îmana erdirdiği için asıl Allah, size lûtûfta bulunmuştur.” (Hucurât 49/17) Kişinin ubudiyetteki kemâlatı, mârifetullahtan aldığı nasîbi kadardır. İmanındaki yakîni, nefsindeki vehim ve şüphelerden arındığı kadardır.

Ey dost! Hiçbir şeye sahiplenmediğin takdirde nefsinle mücadele edebilirsin. Aksi takdirde nefsinin sana sahiplenmesine ne diyebilirsin?

Nefsin şerrini tanımayan can nefsinden nasıl azâd olsun?
Sevgiliden gafil olan insan ahdında nasıl vefâlı olsun?

Hatâsız kul olmaz. Asıl olan hatada kasıt olup, olmadığıdır; “Evvelde âdeme söz verdirmiştik. Ne var ki o ahdini unuttu. Unutkanlık hâlinde kasıt da bulmadık.” (Tâhâ 20/115)

Hatâlı bir kul olmak, hatâsız bir zorba olmaktan evlâdır.

Nefsini halktan uzaklaştırmak, halkı nefsi için kullanmaktan evlâdır. Bil ki nefis sırtında taşıdığı ağır bir çuval gibidir. Öyle ki âlemde ne varsa, içinde onu barındırır. Yükünü azaltmağa çalıştıkça, birikimini artırır. Ancak sırttan atılıp ondan kurtulunca özgürlüğün sırrı anlaşılır. Hakk’ın gayrını zihinden ve gönülden boşaltmayan kişinin hayatı kasvetli olur; “Kim de beni anımsamaktan yüz çevirirse, şüphesiz onun yaşamı dar ve sıkıntılı olur. Kıyamette de kör olarak haşrolunur.” (Tâhâ 20/124)

Hakk’ın gayrını gören göz ister dünyayı görüyor olsun, isterse ukbâyı, hiçbir şey görmüyor demektir. Nefsiyle böbürlenene kişi, ister dünyayı bırakmış görünsün ister âhireti, hiçbir şeyi bırakmamış demektir.

Tekliğin farkındalığından ikiliğin farkındalığına düşmek, ruhanî boyutdan nefsanî boyuta inmek gibidir; “Dedi ki; inin oradan birbirinize hasım olarak.” (Tâhâ 20/123) Fânî âlemin çekiciliği fânî nefse hoş gelir. Teki çift gören şaşkın der ki; “Bunu böyle nefsim bana hoş gösterdi.” (Tâhâ 20/96) Oysa hoşnud olunacak gerçek, sende tahakkuk etmiş olan Rabbının tecellisidir. Nefsin tepki gösterdiği her şey onunla yüzleşip, tanıman için hazırlanmış çok boyutlu yazılımlardır. Bil ki seven, sevdiğine uyar. Uyumsuzluk nefsanîyetten doğar. Sevgiliye kavuşmak izâfî benliğin yokluğu demektir. Sevgiliden uzaklık ise cehennem. Sevinç ve keder sanal âlemin oyunudur. Tevhid sırrına erip, mârifetullah nûruyla diri bir gönül için zıdlık birlenmiştir. Öyle ki başa gelen her şey hoş karşılanır. Zira o, kendi hakikatını müdrik “Nefs-i mutmain, sen Rabbından hoşnud, o da senden hoşnud Rabbına dön. Has kullarımın arasına katıl. Cennetime gir.” (Fecr 89/27-30) hitâbına mazhar olmuştur.

Ey aziz! Ehl-i yakîn’in her anı tevekkül iledir. Rızâ iledir. Sabır iledir. Bu üçü ihlâsın hakikatıdır. Hepsisi de ubûdiyet şuuru takva örtüsü altında gerçekleşir. Allah için dökülen gözyaşında dahi nefsin gizlendiği unutulmamalıdır. Ne var ki nefsinde kusur arayan azın da

azıdır. Oysa malumdur ki izâfî kimliğin fenâsı, nefsin onu unutmasıyla gerçekleşir. Bu ise Allah'ın rahmeti ve yüce bir lütfudur. Adı sanı yokluğa karışmış benliksiz mevcudiyet, ne büyük bir huzur ve selâmettir. Allah Teâlâ'nın inâyet ve lütfuyla nefsin, senden vazgeçtiğinde, zihin ve beden bir gölge olduğunun bilincinde Hakk'ın huzurunda her an kıyamdasın. Kıyametinin kopmakta olduğu an o andır, başka kıyamet arama! Hâlinin hakîkatı, ezeli ilimde Hakk'ın takdiri ise, bu naz kime! Kendin için yaptığın her işte şirk içindesin, muradın ister yaşamak, isterse ölmek olsun! Mevcudiyetin, ancak Allah için olduğu takdirde, Hakk'ın muradına razısın demektir ki bu durumda, hangi âlemde ve hangi hâlde olduğunun ne önemi var, sen nefsinden kurtulduktan sonra!

Ey dost! Hiç kimse hakîkatı örtüp, gizleyemez. Hakk'ın varlığından gayrı bir varlık olmadığı gerçeğini "Sözü (sırrı) açıktan söylesen de O, (sırrın sırrı) hafiyide (zuhura gelmeden önceki hakikatlarını da), (sırrın sırrının sırrı) ahfâyı da (Akdes Zâtından tecellî eden mukaddesatı da) bilir." (Tâhâ 20/7) Hakikat-ı muhammediyenin Muhammed'in (s.a.v.) sûretinde zuhuru irâde edilince, en çok râğbet edilen regaibin gecesinde murad-ı Hakk, mahbûb-i cihan tenezzül eyledi âlem-i mülkde, sırrına eren onu özbenliğinde buldu, inkâr eden inâyet ve hidâyet nûrundan mahrum kaldı.

Ey dost! Sevenler, sevmediklerine gösterdikleri sabır ve hoşgörüyü, sevdiklerine de gösterebilselerdi, ayrılık ve gayrılık kalır mıydı? Oysa insan en çok güvenip, sevdikleriyle sınanır. Hakk'ın programında değişiklik yoktur. Yakub (a.s.), oğlu Yusuf (a.s.) ile; İbrahim (a.s.), oğlu İsmail (a.s.) ile, Hz. Meryem, oğlu İsâ (a.s.) ile, anası, oğlu Musa (a.s.) ile, Musa (a.s.), Hızır (a.s.) ile sınanmıştır; "O ki, hanginizin daha güzel eylemlerle tepki verdiğinizi sınamak için ölümü ve ömrü yaratmıştır." (Mülk 67/2) "İnandım, takib ediyorum." diyen her benlik, inancının hangi temeller üzerine kurulduğunu Hakk'ın sınavlarında görür; "De ki bütün iş ve takdirler bütünüyle Allah'a aittir." (Âl-i İmrân 3/154)

İzâfî benlik en ummadığı yerden ve en hassas olduğu noktadan nefsini sınanırken bulur velâkin, bunun nefsiyle bir yüzleşme olduğunu idrâk ve itiraf eden azın da azıdır; "İnsanlar, yalnızca inandık demekle bırakılıp sınanmayacaklarını mı sanırlar?" (Ankebût 29/2) Oysa vehimlerdeki sanal kimliklerinin hakîkatını gösteren hakk sınavlarında nefsiyle yüzleşen insan "Ancak kendisi için cihat etmiş olur". (Ankebût 29/6) Duygusal tepkiler gösteren benlik, kendini aldatmış olur. Şüphe ve olumsuz düşünce, hakîkatın görülmesine engel olur. Dostun dostluğundan kuşku duyan, dostluktan olur. İzâfî benlik şuuru olan "Her nefis ölümü tadacaktır. Bunu idrâk etmeniz için sizi hayırla da, şerle de imtihan ederiz." (Enbiyâ 21/35) Bil ki idrâk zihinle değil, gönüldür. Nefsin taşlandığı her hâl ve durumda sınava sabır ve hâle rızâ başarının anahtarıdır. Başarı Allah'tandır, kuldan değil! "Sabredenleri ortaya çıkarmadan cennete gireceğinizi mi sandınız?" (Âl-i İmrân 3/142) yüce ayeti nefisle savaşa ve sabra dikkatleri çeker. Denendiğini hisseden insan yokluğa kaçarak, yorum yapmadan secde ile Rabbının rahmet ve mağfiretine sığınır; "Davud, kendisini denediğimizi sandı. Rabbından bağışlama dileyerek secdeye kapandı ve Allah'a yöneldi." (Sâd 38/24)

Kim en doğru davranışı gösterirse iyilik, güzellik ve selâmet onunla olur. Kim sınavı küçümseyip değer vermezse, nefsinin kibri kendi boyunu aşmış olur. Oysa sınav ve sıkıntılar kemalât vesilesidir. Yaz sıcağı görmeyen meyva kemâle ermez. Ateşte kavrulmayan helva tad vermez. Bil ki sınavlar nefsin gusletmesini temin içindir. Nefsiyle savaşan insan sınavların halkdan değil, Hakk'dan geldiğini iyi bilir; "Öncekilerin başına gelenleri siz de yaşamadan cennete dahil olacağınızı mı sandınız?" (Bakara 2/214) şerefli ayeti bu sırrı da içinde barındırır. Nefsin guslü tamamlandığı zaman, Hakk'la, Hakk'ın huzurunda buluşma bilincinde cuma namazına gitmenin hikmeti anlaşılır. Tevhidi fiilen yaşamak üzere, "Cuma

günü salât için davet edildiğinizde, Allah'ı anmaya koşun, alışverişi bırakın. Allah'ın katındaki, eğlenceden de ticaretten de daha hayrlıdır.” (Cumû'a 62/9-11)

Ey aziz! Kim ki, gönlünü Hakk için saklar, Hakk Teâlâ onu her şeyden sakınıp saklar. Kim ki kendi ilmine kendi fikrine güvenir, sapkınlığı tez gelir. Kim ki, eleştirildiği ve sındandığı her şeyde, nefsin nasıl bir şer yatağı olduğunu itiraf eden insan, nefsinden Allah'a sığınır. Şeriatın yasaklarını küçümseyenler için, “Allah, sizi (memnû) ırmakla sınavacaktır. Kim ondan içerse benden değildir. Kim tadmazsa bendendir, eliyle bir avuç alan başka. İçlerinden pek azı müstesna, hepsi ondan içtiler.” (Bakara 2/249); En mübarek gecelerde dahi yasakları çiğnemekten çekinmediler.

Ey dost! Nefsi yokluğa götürmeyen her sevgi geçicidir. Gönül Hakk'ı sevdi mi halkdan uzaklaşır. Bunu nefsi yaptırmazsa, rahmet sahibi Rabbı ona yaptırır. İncancının hakikatını yaşayıp, gereklerini lâıykıyla uygulayanlar ki, “Onlar ne kadar da azdır.” (38/24) Hakk'ın “Verdiği nimetler hususunda sizi denemek için kiminizi kiminizden üstün kılan O'dur.” (En'âm 6/165) yüce ayetinin nûrlu ikazından nasiblerini almışlardır.

Ey dost! Bilal, gözdeki ak ve kara, karanlığın içindeki ışıkla, gündüzü tâkib eden gecedir. Ağızdan çıkan her kelime bir mânâ ve sırrı ifade eder. Yaşanacaklara delalet eder. Gönül de tıpkı Bilal gibi her zıdlığı kendinde barındıran bir yapıdadır. İçine kuşku ve fesad giren kalb katılaştır. İmân nûru yakîne ererse gönül, kendinden tecellî eden Rabbını tanır. Kibir ve tahakküm edici benlik gönle yerleşirse insan kendini ucûbet çukurunda bulur. Tevâzû ve edeb gönle yerleşirse Hakk'a en yakın kul olur. Hakk Teâlâ, bir rahmet ve mağfiret olarak kulun nefsi ile kalbi arasına girer. Böylece nefsin kalbe hâkim olması önlenir; “Allah, kulun nefsi ile kalbi arasına girer.” (Enfâl 8/24) İzâfî benlik ki, varlık iddiasıdır zihnin hâkimidir. Gönülün hâkimi ise îman nûrunun en ulvî mertebesi olan tevhid nûrudur. Kalbin selâmeti ancak O'nun lûtfu ve nûruyla mümkün olur. Nefs, niyet ve fiillerinden sorumludur. Ne zaman ki izâfî benlik irâdesi Hakk'ın irâdesinde fânî olur o zaman, kulun yaşantısı Allah'a ait olur. Allah da onun sırrındaki hakikat olur; “Attığında sen atmadın fakat Allah attı.” (Enfâl 8/17) yüce ayetiyle Allah'ın isim ve sıfatları kâmil nefsin sıfatları olur. Bilinç, Allah'ı algılayamaz. Nefs, kendini var sanır. Kimliği erimeden evrensel şuurun bir cüzü olduğunu idrâk edemez. Kendi varlığı bir mülk olan, nasıl mülkün sahibi olsun? Bil ki özgürlük, özgürlüğü terktir. Seçtiğine inandığın her şeyde, seçme irâden senin zindanıdır. Tercihlerini terk ettiğinde, özgürlüğün hafifliğini yaşarsın.

Hakikatına ermedikleri sırrlara yalan yanlış yorum getirenler gibi, “İşitmedikleri halde, ‘işittik’ diyenler gibi olmayın.” (Enfâl 8/21) Varsayım bilgilerle gerçeği saptırmayın “Onların niyazları (atıp tutarak) ıslık çalıp, el çırpırmaktan ibarettir.” (Enfâl 8/35) Nefsin şerri, kendi kuruntularıdır. İzâfî benlik, kendinde varlık vehmettikçe sınanır. Tevekkül ile Rabbına teslim olan kuruntulardan kurtulur; “Allah, sizi selâmete çıkarıp, kurtardı. Zira O, göğüslerin hakikatını hakkıyla bilendir.” (Enfâl 8/43)

Zât-ı Hakk kimin hakikat nûruna ermesini dilerse, “Onun göğsünü islama açar. Kimi de saptırmak isterse onun da göğsünü (tıpkı uçağın yükselişi esnasında iç daralışı gibi) daraltır.” (En'âm 6/125) Amelsiz ramazan, tasdiksiz yaşanan îman gibidir. Zira o, incancının gereği ibadetini yerine getirmemiştir.

Dille tasavuf yaşanmaz. Nefs, kendinden vazgeçmeden huzura varamaz. Nefsin iddiası Rabbına karşı büyüklenmektir.

Ey dost! Sevgi ve hoşgörüyü gönlünden kaldırma ki, boşalan yeri kibir ve nefret doldurmasın. Sevgi de, hoşgörü de, îman gibi Hakk'ın nimetlerindendir; “Bir topluluk içlerindeki (iyilik ve güzelliği) değiştirmedikçe Allah, onlara verdiği nimetlerini değiştirmez.” (Enfâl 8/53) Nefsin sorumluluğu şeriat nedeniyledir. Gönül ise hakikat bilgisine mazhurdur. Cenab-ı Hakk dilediğine hikmet verip, kalbin basîretini genişletir. Dilediğini dilediğine yakınlaştırır, dilediğini dilediğinden uzaklaştırır; “Allah, kalbinizde bir hayr olduğunu bilirse (ki, bilir), sizden alından daha hayırlısını size verir ve sizi bağışlar.” (Enfâl 8/70)

Îzâfî benliğin kimliğini unutmaması, nefsin seni unutmamasıdır. Her duyduğunu Hakk'dan duymayan, hiçbir şey duymuş sayılmaz. Her sözünde Hakk'a söylendiğini bilmeyen, sözün sırrını bilmiyor demektir. Her zıddı nefsinde yaşadığı hâlde, zâtında bir değişim olmayan insandır özgür kişi. O'dur Bilal, O'dur tevhid nûrunda kimliği buharlaşmış Hakk'ın has kulu. O'dur Rabbiyle görüp, Rabbindan görülen. O'dur gönlündeki nasihatçıdan öğüt dinleyip, tevhid nûruyla nefsinden arındırılan. Allah'a kavuşturan musibetten daha büyük bir nimet var mıdır?! Allah'tan uzaklaştıran nimetten daha büyük bir felâket var mıdır?!

Ey dost! Gördüğün her sûretin bir hayal olduğunu bilsen de, sûrete can veren sanatçının sanatını seyre devam et zira, hayal aynasını var eden de O'dur. Hakk'ın ilmindeki her sûret, zâhirdeki tecellisine ayna olur; kendinde tecellî eden ilâhî ismin nûruna sırrıyla mirac eden kul, Hakk'ın kemâline ayna olur. Bil ki, tecellînin içinde kaybolan, tecellînin kendisi olur. Sevgilinin sevgisinde fânî olan, Hakk'ın sıfatlarıyla bekâ bulur; “Semâların (âlem-i melekûtun) ve arzın (âlem-i misalin) mülkü O'na aittir. Diriltip, öldüren O'dur.” (Hadîd 57/2) Bir mânâ nûruyla sırrına can verip, yeni bir feyz ve şe'n e geçmek üzere, evvelkinin haz ve lezzetinden öldüren O'dur. Zira sırrı Allah'tan olanın, hiçbir âlem ile avunması mümkün değildir.

Sen, sende olanı Allah için terk edersen, Allah da, sende olmayanı sana ihsân eder. Allah için dünyayı bırakana âhireti, Zâtına yönelmek için âhiretin nimetleriyle de ilgilenmeye dostluğunu ve muhabbetini ikram eder.

Ey aziz! Sana senden gizli olan şey kendi nefsidir. Odunu yakmadan onda saklı duran ateşi görebilir misin? Allah aşkında nefsin arındırmadan, özbenliğindeki tecellînin şahidi olabilir misin? Karanlıktaki insan, gecenin örtüsünde gizli duranı görmez velâkin, kim ki irâdesini Mürîd Allah'a teslim edip, hakkıyla îman eder, “Allah, îman edenlerin Velisidir, onları karanlıktan aydınlığa çıkarır.” (Bakara 2/257) Kulunu nefsindeki ilâhî ismin nûruna kavuşturur. Cenab-ı Hakk, Zâtına cezp ettiklerini tek kılar zira “O, tektir. Teki sever.” Seçip, sevdiklerini huzuru ilâhîsinde hıfz eder; “Allah, îman edenleri korumasına alır.” (Hacc 22/38) Zâhirde tecellî ederken bâtındaki hikmetine kulunu şahid kılar. Bâtında tecellî ederken zâhirdeki nimetine erdirir. Varlığın hakikatını ona göstererek velâyetini bildirir; “Salihlerin Velisidir O.” (A'râf 7/196) Herşey ve her zerrede, her fiil ve şe'nde hakkı Hakk'la Hakk'da görmek, O'nun tecellîsindeki azamet ve kemâle cemâliyle şahid olmaktır. Nefsani sıfatlarını, ilâhî sıfatlar nûrunda yıkayıp, O'nun ahlâkında eritmeyenler bu sırra ermez. Nefsin sıfatlarıyla Hakk'ın tecellîsine şahidlik velâyetin asgarisidir. Ehl-i yakîn, O'na O'nun sıfatlarıyla şahid kılınır. Mülküne şahid olmak, Mâlikul Mülk'ün mazharına ve ezeldaki hükmüne şahid kılınmaktır. Mülk örtüsünde saklı gibi duran velâkin, görenlere aşikâr olan mülkün sahibine şahid olmaktır. Bu lütfâ, Allah'ın kendisine tecellîyat nûrlarını erıştirdiği kulları nail olur; “Rabbim bana mülk verdin, rüyalarındaki işlerin gerçek yüzünü gösterip, öğrettin. Ey semâların (melekûtun) ve arzın (misalin) yaratıcısı! Dünya ve âhiretteki Velim Sensin. Beni (benliğimi) Müslüman (Zâtına teslim) olarak öldür ve (benlikten kurtulmuş) salihlerin arasına kat.” (Yûsuf 12/101) Öyle ki, hayal ve misal âlemindeki gölgeleri yegâne gerçekmişcesine kabullenme gafletinden öldür. Mülkündeki hüviyetinin farkındalığında dirilterek, tecellîndeki

cemâli ve kemâli Senin gözünle göreyim. Kuluna bekâ mülkünü lütfet ki, zâtına olan hamd ve senâyı Senin sıfatlarınla yerine getireyim. Enaniyyetten azad olunmuş Salih kulların arasına katılayım!

Ey dost! Bir şeyin hakikatına eren onu kendinde bulur. Sözü uzatıp geveleyenler, mânâyı hiç tadmamış olanlar ya da, varlıkları ruhani durağın ötesine geçmemiş yolculardır.

Ey aziz! Her ayetin başlangıcı onun, âlem-i melekût'dan âlem-i nasut'a nuzûlünden önceki hakikatı ve Hakk'ın katındaki ilâhî ilmidir. Her ayetin sonu, Hakk'ın gönüllere indirdiği kelâmının ezeldaki ilâhî takdiri ve âhirde matlub olan muradındaki maksad ve sırrıdır. Allah Teâlâ en doğrusunu bilir. Bir mânâ bilmeyen için sır, bilen için malum olur. Ayetlerin zâhirinden içenler ile bâtınından içenlerin hangi kaynaktan içecekleri de, ezeldaki ilâhî takdire göredir; "Her grub, kendi yaradılışına uygun içeceği kaynağı bildi." (Bakara 2/60) Mutlak Sevgili, sevenin zâtında ilâhî sevgisini ve indindeki hikmetinden feyz alan esintileri zâhirde izhâr eyledi.

Ey dost! Huzur, aldığın her nefeste Allah Teâlâ'nın huzurunda bulunduğunu hatırlamaktır. Yakîn nûrunun mârifetiyle Hakk'ı bilip, tanımanın ubûdet olduğunu, kulluğun kemâline erenler bilir. Aczin kemâlinin kulluk olduğunu, farkındalığın aydınlığına erenler bilir. Şikâyet eden benlik, kendi nefesine azab etmiş olur. Şükreden kul ise lütfâ mazhar olur. Nefsinde kusur aramayanın tevbesi riyâ olur. "Allah'ın izni olmadıkça hiçbir nefis îman edemez." (Yûnus 10/100); Yakîne kavuşmayan gönül huzura eremez. Kulluğun erdemine erenler için en yüce lütuf Hakk'ın zâtî dostluğudur. Varlıktan soyunan canlar için Mâlikül Mülk'ün dostluğundan daha büyük mülk yoktur. Ya Veli! Yokluk yurdunda bekâ nimetine erdirdiğin kimdir, Zâtına cezp ettiğin muradından gayrı! "Mülkün sahibi Allahım! Mülkü dilediğine verirsin, dilediğinden alırsın." (Âl-i İmrân 3/26); Zâtına seçtiklerini vuslata erdirerek kurbet mülkünün sırrını onlara açarsın; kimilerini de hakkı özbenliklerinden gayrı mekânlarda aratıp, uzaklığa çekip götürürsün "Yalancıyı (nefsinin) perçeminden çekeriz." (Alak 96/16) Riyakârları da öyle!

Ey aziz! Kim evreni tanımak istiyorsa, kendi âlemini tanınsın!
Kim Hakk'a vuslatı diliyorsa O'nu kendi zâtında arasın!
Nürsuz hidâyet, ihlâssız dostluk, muhabbetsiz velâyet olur mu?!

Nefislerine hizmet edilmesini bekleyenler, Allah için hizmet edenlerin derecesine eremezler. Bil ki insanın varlığı ubudet içindir, nefsin rububiyet iddiası için değil! Kulluğun ziyneti onun Rabbî önündeki aczindedir; "Rabbım bana indireceğin her hayrdan yana muhtaç bir fakirim." (Kasas 28/24) niyazı, ubudetin kemâline erenlerin duasıdır. Görünen ve görünmeyen âlemlerin her zerresi Hakk'ın mülkü iken, nefsindeki mülkün ne hükmü var?! Kulluk kayboldu mu, kalb Hakk'ın korunmasından mahrum kalır. Oysa 'muhlas' olan kul Hakk'ın himayesi altındadır; "İçlerinden muhlas olanlar hariç, hepsini azdıracağım." (Sâd 38/83) tehdidi, bu tehlikeyi vurgulamak içindir. Kendi gayretiyle ihlâslı olmaya çalışan 'muhlis' kullar, Zât-ı Hakk'ın ihlâsın hakikatına erdirdiği 'muhlas' kullarıyla aynı mertebeye değildirlir. Zira ihlâs, belirli hâl ve vakitlerde değil, daimi olduğu takdirde sahihtir, Allah içindir. Bu nedenle ihlâs ile Allah için yapılan her amel ibadettir. Allah'a giden yol gönüldedir. Aşk ve kurbiyet gönülde gerçekleşir. Basîret nûru gönlü aydınlatır. Mârifetullah nûru sırrı aydınlatır. Sırr, nefsin pasından arındı mı, Hakk'ın cemâline ayna olur. Bunun zıddı olan mânevi körlük ve önyargıya dayanan nefsânî karanlık uzaklığı doğurur. Kalb karardı mı, bencillik ve kibir nefsin daimi huyları olur.

Ey dost! Dünya ehlinin mirası maldır, hırsdır. Âhiret ehlinin mirası Allah rızası için gerçekleştirdiği hizmetleridir. Kâmilin mirası ise güzel ahlâktır, hikmetdir. Zira, Hakk'ın varlığının dışında varlığı kalmamıştır. İlâhi kudretin sûret verdiği, Rahmâni nefesin can verdiği, mârifetullah nûrunun hikmet verdiği ferddir insan-ı kâmil. Bil ki benlikten arınmış bir insan için varlık da birdir, yokluk da. Kâmilin nazarında örtülü olan da birdir, çıplak olan da. Zira o, Hakk'ın nûruyla bakar, nefsin nazarıyla değil. Kim hangi gözle bakarsa, gördüğünü o sıfatla görmüş olur. Zulüm gözü fesad, şükür gözü lütfu görür. Behçet gözüyle bakıldığında her işte Hakk'ın fiilindeki hikmet görünür. Bir an için dahi olsa Hakk'ın gönlünden kayması, tıpkı ekmek hamuru yoğurmaya hazırlanan kişinin abdestsiz işe koyulması gibidir. O halde ey can Hakk'ın varlığı karşısında nefesine varlık atfetme ki, hakikatı itibariyle bâtının abdestsiz kalmasın. Giriştiğin her işte şeriat abdestini koru ki zâhirin temiz kalsın. Cehennemden esen yeli cennet esintisidir zannetme. Hayr da şer de Allah'tandır velâkin, Hakk ile bâtil arasında fark vardır. Kiminle kime koştuğuna dikkat et. "Allah, selâmet yurduna çağırır ve 'dilediğini' doğru yola iletir." (Yûnus 10/25) Bil ki kulun Hakk'la bekâsı, ilâhî sıfatlar nûruyla güzel ahlâka bürünmekten ibarettir. Nûrânî sıfatlarıyla "Allah'ın boyasından daha güzel boya kimindir?" (Bakara 2/138)

Ey dost! Zâtında tecellî eyleyen ilâhî hakikat ne ise, ondan yansıyan bir nefesin bu âlemde, kendi idrâkin nisbetinde. Seni bir halden bir hale döndürmek sûretiyle, beşerî sıfatlarından 'öldürüp', ilâhî sıfatlarıyla 'diriltin' (Hadîd 57/2) Zât-ı Hakk, "her an bir işte" (Rahmân 55/29) ve yaratışta olmanın sırrını kuluna yaşatır. İzâfî kimliğin varlık iddiasından yokluğa, aczin ve fakrin idrâkinde varlıktaki tevhidin ve kemâlin şahidliğine ulaştırır. O ki, Hakk'ın tecellisindeki azametinin ve izzetinin nûruna şahiddir, hallerdeki değişimin O'nun hüküm ve muradına uyum içinde olduğunu müdriktir.

Onlar ki, kendi tedbir ve irâdelerini Hakk'ın irâde ve tasarrufunun önünde görürler, isteyerek veya istemeyerek Hakk'ın tevhidinde gizli şirk mikrobuna bulaşmış olurlar. Ancak ubûdet giysisi temiz canlar şirk mikrobundan korunmuşlardır. Nitekim ihlâsı hâlis olanın takvası temiz olur zira, tertemiz "Güzel sonuç takva iledir." (Tâhâ 20/192) Bedenin gıdası helâl lokma, ruhun gıdası takvadır, "Azığın en hayırlısı takvadır." (Bakara 2/197) Bil ki takva, Yâr'e yâr olmaktır.

Ey aziz! Cüzi irâde olan izâfî benlik bilincin kendisidir. Kendini var bildikçe, ilmiyle kendini perdeler. Nefsinde varlık vehmettikçe, yokluğun hafifliğini bilemez. Kim ki, izâfî kimlikteki hiçliğin hakikatına erer, Hakk'ın inâyet nûruyla O'nun velâyetine kanat açar. Zaman ve mekân dürüldükten sonra, gönül hangi sûrete bürünürse bürünsün aşkın kemâlâtına mazhar olur.

Cemâlin dile gelmesi kemâl, aşkın dile gelmesi Hakk'tır. Sırr-ı insan dile geldi mi bil ki her sözü Hakk'tandır.

Deryaya dalmayan dalgıç, denizin zenginliklerinden nasıl haber versin?
Varlığı deryadaki zerre, deryayı farklı bir kavram gibi nasıl gösterebilir?

Zaman ve mekânın dürülmesi, gönlün ihrama bürünmesi demektir. İhrâm örtüsü, isim ve sıfatlardan soyunan ferdin izâfî benliğini örttüğü giysidir. Bir gönül ki Allah'a aittir, Hakk'ın gayrına örtülüdür; Tevhid nûru onda zâhir olup sadık gönül, Muhammediyet nûru (s.a.v.) ve ahlâkı üzerine kaimdir. Ferd odur; "And olsun ki sizi ilk yarattığımız üzere ferd olarak bize gelirsiniz." (En'âm 6/94) kesretteki her zerreden deryayı birleyerek, sizden-bize vahidiyetten-ehadiyyet sırrına erersiniz. "Size verdiklerimizi ardınızda bırakırsınız." (En'âm 6/94) Dualite ve farklılık âlemi olan âlem-i mülkte sahiplendiğiniz her şeyi ardınızda bırakarak

özbenliğinizle, çıplak olarak Zât-ı Hakk’a dönersiniz. Nitekim hacca gitmenin ve ihrama bürünmenin misal âlemindeki anlamı ve maksadı da budur. Hacc için niyet edildiğinde, beşerî ahlâkın süflî unsurları ve nefsânî bağlantılar, izâfî benlik davasıyla birlikte geride bırakılır ki, Hakk’ın huzurunda benliksiz ben olarak varılsın; “Şefaâtçi edindiklerinizi de yanınızda görmüyoruz. Aranızdaki bağlar kopmuş, hakkında zann besledikleriniz sizden uzaklaşmıştır.” (En’âm 6/94) Şu halde zanlardaki kimlik ve kişilikler erimeden, her fânî bağ kopmadan, ferd olarak Hakk’ın huzuruna varılmayacağı bellidir. Nitekim mâsivâ ilişkisi zayıflamayan kalbin Hakk’a yönelişi de zayıf olur. Kararlılık ve devamlılık göstermeyen yönelişler ise inandırıcı değildir; “Onlar salâtlarında devamlıdır.” (Meâric 70/23) ayeti kerimesi, maksada yönelişteki içtenliğe ve devama dikkatleri çeker. Gönül, dünyaya tevbe etmeden ukbaya yönelmez. Her muradı terk etmeyen can, Canan’a yönelmez. Tevhid sırrına nûruyla kavuşmayan benlik, taklidde kalır. Öze ermeyen insan aslına hasrette kalır.

Ey dost! İlâhî lütfun sûrete bürünmüş mazharıdır insan. Şefkât ve muhabbetullah nûrunu Rahim ve Vedud’dan, ilim ve hikmetini Alîm ve Hâkim’dan, izzet ve inâyet nûrunu Aziz ve Veli’den alır. Selâm sıfatıyla sıfatlanması, selâmete inâyet ve hidâyet edilmesi nedeniyledir. Hakk’a vuslat ki, benliğin yokluğu demektir aşkın sırrına erenler, aşkda varlığı terk ederler. O halde “Rabbın için namazı edâ eyle, (izâfî benliğini Allah için) kurban eyle.” (Kevser 108/2)

Ey dost! İlâhî ismin hakîkatı sende zâhir olunca, senden geriye ne kalır?! Hakk’ın nazarı her an kulunun üzerindeyken, kulun nazarında Hakk’dan gayrı geriye ne kalır?! Düşünce, kişinin ya dünyaya ya da âhirete ait işleriyle ilgili yönelişinden ibarettir. Varlığı Hakk’a ait ârifin nefsine ait bir düşüncesi yoktur. Zira, benliksiz ben olmanın hakîkatı, kendini kendinden kurtarmaktır.

Sûreti hayal olanın, zannı da hayaldir, düşüncesi de. Aşkın içinde düşüncenin yeri nerededir, hadi söyle! Bil ki benlikleri varlık üzerine varlık vehmedenlerin hepsi de birer cilvedir Hakk’ın indindeki ilminde! Hayale hayal gözüyle bakıp, mâsivâyâ varlık atfettikçe, hakikatlerin hakikatını göremezsın ikilik gözüyle. Sevgiliyi zikretmek gönlü şen kılar. Sevgiliye ermek her anı şen kılar. O halde ey can! Aldığın her nefeste bahr-ı aşka yelken aç; gönül teknesinin atlaslarını yakîn rüzgârlarıyla doldurup Zât-ı Baht’a yelken aç! İlmin taklidine kanma ki, ilâhî hikmetden mahrum kalmayasın. Kesreti vahdette birle; vahidiyetten, ahdiyete doğru yelken aç!

Cehlin hakîkatı odur ki, kendi ilminden arınan insan Hakk’ın ilmine mazhar olur. İlimden arınma amel iledir. Sözde kalan bilgi, amel ile kemâle ermedikçe huzurdan mahrum kalınır; “Allah Teâlâ bildiğiyle amel eden kimseye bilmediğini öğretir.” şerefli hadisleri, ilim verilenlerin hakîkatını açıklar. Hakk’ın ilmine yer açmak için gönül mescidini benlikten boşaltmak gerekir; “Size, kalkın denildiğinde kalkın ki Allah, îman edenleri ve kendilerine ilim verilenleri dereceleri itibarıyla yükseltsin.” (Mücâdele 58/11) Kuldaki mülk o mânevî bir derecedir ki, onunla ilâhî ahlâk aşikâr olur; nefsinde fânî olan Hakk’ın tecellisine mazhar olur. Bil ki Sevgilinin ardından gitmeyen gönül aşkdan mahrum kalır.

Ey aziz! Nefsiyle diri olan kimlik sıkıntıyı yüklenir. Nefsinden irâdî ölümü tadanın yüklenecek kimliği erimiştir.

Alışkanlıkları terk etmekle işe koyul. Dinini put yapma! Duygu ve düşüncelerinden oluşan bir ilâha değil, Mutlak Varlık olan Allah’a yönel; “Ne yana dönersen Allah’ın vechini görürsün.” (Bakara 2/215) hikmetine gönülü ver. Hakikat ehline göre deryanın üstü de birdir, altı da. Yokluğu var bildikçe, nasıl olur da cemâlin kemâlini görmeyi dilersin nefsin şaşı gözüyle! İster sebepler vesile kılınsın, ister vesile bir sebebe dayanmasın, sakın ayırma nazarını

deryanın zâtından beriye! Akıl ve gönül tevhidindeki selâmet huzurun bizatihi kendisidir. Bil ki Cenab-ı Hakk, başarı ihsân etmeyeceği hususta kulunu sınava sokmaz. Zâtına cezp etmeyeceği gönle aşk vermez. Ben ve sen ayrımı idrâk mertebeleri itibariyledir. Yakınlık ve uzaklık kullara göredir, Zât-ı Hakk’a göre değil! Sahne ışıklarındaki çeşitlilik ve renklerdeki zenginlik sahnenin bütünlüğünü bölmez. Bireyin hallerindeki değişim onun ferdiyetini iptal etmez.

Ey dost! Ölü gönüllerden nasib arama. Ehil olmayanlardan duyacağın bilgiçe sözler hakikat nûrunu yansıtmaz. Noksan olanın talebesi de noksan olur. Ulûhiyeti tezgahlayan kibirli hocalarla, taklitçi nasihatçılardan uzak dur. Kendi nefislerine söz geçiremeyenlerin verdikleri öğüt kendilerine yarasaydı zann ve hayalin peşinden koşturup, oyun oynarlar mıydı? İsimlerle, fiillerle keramet ve mertebelerle oynaşanlar, fakrı tatmamış izâfî benliklerdir; “Allah de bırak onları daldıkları âlemde oynaya dursunlar.” (En’âm 6/91) yüce ayeti oyuncuların daldıkları süflî âlemi tanımlar. Bil ki içtenlik ve dürüstlük tayyib olmadan, edeb kâmil olmaz. Gönül, kesrette ahadiyeti müşahade etmeden, Bahr-ı Zâta kavuşmaz. Benliklerine dönük yaşantısı olanların, karşılarındaki ferdlerin hakikatlerini müşahade etmeleri beklenemez. Her kabiliyeti olan da maksuda eremez. Hani nerede, emanetin vefalı dostları?! Nerede o gönlü temiz, îmanı temiz, fiili Allah için, dini hanif kullar?!

Ey dost! İnsanlar kendilerine lâayık buldukları sıfatlarla benliklerini diğerlerinden ayrı ve farklı bulurlar. Nitekim kişinin kendini değerli veya değersiz bulması kalbinde bulunduğu mânâlar itibariyledir. Kulun kendini değersiz hissetmesi, Hakk’ın gayrını gönlünde barındırması nedeniyledir. Allah’tan gayrı bir şey bulunmayan kalbden daha değerli ne vardır? Bir gönül ki sırf Allah’a aittir o, Allah’a teslimdir. Öte yandan insan Cenab-ı Hakk’ı kendinde tecellî eylediği sıfatlarıyla tanır. Hakk’ın Zâtı ise isim ve sıfatlarındaki mukaddes tecellîsiyle örtülüdür. Şu halde kulun Rabbinin kulluk sıfatıyla tanınması esastır. Hakk’ın lütfu ve ihsânıyla gönlünde ve gözünde O’nun gayrı kalmadığında vasıtasız bilip, tanır.

Duygulardaki farklılık algısı izâfî benlik yanılgısıdır. Nefsini bilmediği için Hakk’ı tanımamak büyük kayıptır; “Muhakkak ki insan (kaybettiğinin) hüsrânı içindedir.” (Asr 103/2) Hakk’ın ihsânından aldığı mânevi feyz ve hikmetden daha fazlasını alamadığı için de ziyandadır. Bu mânâda, âlimin kaybettiği kazandığından fazladır diye bildirilmiştir. Bir ömür ki Hakk’ın gayrıyla oyalanmak sûretiyle kayıptadır, O’nun tecellîsini müşahade edememenin hüsrânı içindedir. Geçmişin tekrarını taklid eden insan ziyandadır oysa; “O, her an yeni bir şe’ndedir.” (Rahmân 55/29) Şu halde, Hakk’ın hikmet hazinelerinden yeni bir mânâ incisi ve ledünni sır aramayan ârif ziyandadır. Her keşif Hakk’ın lütuf ve ihsânından olsa da! Ağzdan çıkan bir sözün karşılığı eylem olarak yoksa, o söze itibar dilmez. Bu durumda sözün sahibi ziyandadır, “Meğer ki sözün (îmanın) gereğini uygulasın.” (Asr 102/3) Sevgilinin lütuf ve kahrını eş görmeyen insan hüsrandadır, meğer ki “Birbirlerine sabrı tavsiye edenlerden olsun.” (Asr 102/3) Varlıktaki tevhidi değil, farklılığı ve ayrılığı yaşayarak geçen zaman kaybedilmiş zamandır. Huzurun yaşanmadığı an hüsrandır.

Nefsânî sıfatlardan ilâhî sıfatlara mirac etmeyen can ziyandadır. Zira güzel ahlâk, ilâhî ahlâktır. Nitekim hadisi şerifle bildirilmiştir ki, “Yaradılmışlar içinde Allah’a en sevimli geleni, ahlâk bakımından en güzel olanıdır.” O güzel ahlâk sahibi ki, “Oruç tutup, namaz ikâme edenin sahip olduğu dereceye ulaşır.”, özdeki ubudet, şekildeki ibadetten daha faziletlidir. Şekilde ve kalıpta kalan hüsrandadır.

Allah’ın yarattığı hiçbir şey değersiz değildir velâkin kendindeki değere ermeyen insan ziyandadır. Kulun kendindeki değeri, onun sırrında tecellî eyleyen Esmâü’l Hüsnâ’dır. “Biz insanı en güzel kıvamda (değerde) yarattık.” (Tîn 95/5) yüce ayeti bu hakikatı dile getirir. En

güzel kıvam (değer) güzel ahlâktır. İmân, güzel ahlâk olan Allah Teâlâ'nın ilâhî ahlâkına yöneliştir. Bu yöneliştten mahrum kalan insan özdeki değeri bulamaz ve nefsinin 'esfele safilin'de, süflî duygular boyutunda görür.

İnsanın "sûretinin güzel yaratılması" (Tegabun 64/3), sırrında tecellî eyleyen isim ve sıfatlarıyla ilâhî sûrete mazhar olması nedeniyledir. İlâhî sûret nasıl olur da değersiz olur? Gören göze kesretteki ahadiyet nasıl olur da gayb olur?

Yaşanılan her olay özde tecellî eyleyen sırda dönüş için bir vesiledir. Zira, dönüş asladır. "Dönüş, O'nadır." (Tegabun 64/3) Hakk'ı inkâr edip ilâhî ahlâka dönmeyen benlik ayrılık ve hasret ateşi içinde kalır; "Ne kötü dönüş yeridir o." (Tegabun 64/10)

Ey dost! Keder, tıpkı sebebe bağlı sevinç gibi levhadaki bir renktir. Asıl olan kudret elinde renksiz ve niceliksiz bir sayfa olmaktır. Nefse muhalefet etmeyen insan hüsrandır. Kendinden kurtulmanın yolu fenâdandır. Yokluktan daha huzur verici hiçbir şey yoktur. Tasavvufun özü ubudetin hakikatına ermektir. Gerisi tartıdaki fazlalıktır.

Ey dost! Âlemi seyret velâkin nefsinle değil
Nefsine âmâ, âleme basîr ol.
Kendini dinle velâkin cismine değil
Mâsivâyâ sağır, özüne semî ol.
Rabbına yönel velâkin tende değil
Gayrına müstağnî, Allah'a muhtaç ol.

Sufî, safâyâ ermedikçe kemâle ermez. Gönül, fenâyâ ermedikçe surûra ermez. Surûr, vakde ve hale bağlı olmayan o neş'edir ki geçici değil, bâkidir. Hakk'dan gelen Hakk'a davet, vakdin dolduğuna işarettir, erteleyen hüsrandır. Sevgilinin dediği gibi, "İki günü eş geçen ziyandadır." İşlenmeyen bilgi, ruhsuz sûret gibidir. Sözden öze dönüp, sıfat nûruyla yol alanların haccı Zât-ı Hakk'adır, taşta toprağa değil! Kişinin kederi fitratındaki tohumda gizlidir. Her biri, gayreti karşılığında mânâdan nasibini alır. Mânânın kendisi ise mevhibedir. Bil ki, Allah'a hamdetmek ilâhî ahlâka bürünmektir. İlim, âlimin perdesi; sanat, sanatçının perdesi sûret, siretin perdesidir. Bütün âlem sendeyken, onu neyle kayıt altına alırsın? Gönlünü nefsinden kurtarırsan, esen rüzgârla rüzgâr, yağın yağmurla yağmur, doğan mehtabla mehtab olursun. Nefsini unsurlardan kurtarırsan, zâtında tecellî eyleyen ilâhî sırda mahâl olursun. Kazanılan veya kaybedilen hiçbir şey O'nun yerini dolduramazken, gönülünü ne ye'se, ne de sevince ver. Deryanın cilvesi olmasa, dalgalar hiç oynasabilirler mi? "Yeryüzünde ve kendi nefislerinizde başınıza gelen hiçbir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce bir kitabda yazılmış olmasın." (Hadîd 57/22) Bil ki, nefsiyle davet ettiğin her şey zıddıyla gelir; Hakk'ın ihsânı nûruyla. Dalgaların görünümüne gelip, görünümünden kaybolması, deryanın zâtından ne bir şey azaltır, ne de bir şey çoğaltır. Sevgiliyi kendi gibi gören için ayrılık gayrılık yoktur. Kul, lütfu yakınlık, kahır uzaklık olarak bilir.

Oysa kahrındaki lütfun, onu nefsinden arındırmak olduğunu bilmez. Aşkda incinmiş benlik, kibri nefsine kalkan yapar. Nefsinden bezmiş benlik, geçmiş ve geleceğin küllerinde vehmindeki iddiayı yakar. Hakikat güneşi doğup, varlık evi aydınlandıktan sonra, yakılacak her mum, zihnin fantezisinden ibarettir.

Ey aziz! Kimileri iki dillidir. Birinin söylediğini diğeri yalanlar. Kimilerinin gönlü iki yüzlüdür. Biri zevke diğeri sefâyâ bakar. Sen, sen ol; tek dilli ol. Gönülünün yüzü Hakk'dan gayrına bakmasın. Gerçekleşmesi arzulanı niyet, nefsin yakarışından bellidir. Hakk'a niyaz ederken, O'nun kime nasıl tasarrufta bulunması gerektiğini bildiren sözcüklerden sakın! Edeb,

irâdeni O'nun irâdesine terkle başlar, rızâ ve sabırla kemâle erer. Bil ki, "Rabbın bal arısına vahyetti." (Nahl 16/68), eşek arısına değil! O halde bal arısı gibi amel sahibi ve iyi huylu ol ki, hayrın zuhuruna vesile olasın; mânâ ve yakîn balın, huzursuz benliklere sekînet versin. İlâhî hikmetin kaynağı "her çiçekten feyzlen ve Rabbın sana kolaylaştırdığı yoldan" (Nahl 16/69) gönle inen şifayı taliblere sun ki, tadana vuslat yolu açılsın. Yalnızca sözcüklerde kalmayıp, Hakk'ı tevhid, amele dönüşsün. Gönül aynası bazen aşkla cilalanır, bazen haşyetle. Bazen musibetle cilalanır, bazen nusretle. Karıncaya vahyedilip, onun dilinden, "Ey karıncalar, yuvalarınıza girin. Süleyman ve orduları farkında olmadan sizi ezmesin." (Neml 27/18) diye bildirildiğinde, emre uyan canlar misali, müminlerin vahdet ve hidayet evine sığınmalarındaki maksat, dünyanın ayak oyunları karşısında ezilmelerini önlemektir. Zira Hakk'a tevekkülün hakikatına ermeyen kişi, yaşadığı olaylar karşısında öfkesine yenik düşerek ezilir. Kendi davasına tutkun insan kendi ilmiyle kibirlenir. Varlığı, davadan mânâyâ yürüten hakikat nûru ise, hangi benlik vadisine doğru ilerlese, her iddia sahibi, O'nun önünde ezilir. Bil ki hiçlik ve eziklik aşıkların işidir.

Ey dost! Hakk'ın külli sıfatlarıyla kuldaki tecellisi, kulun cüzi sıfatlar itibariyle Hakk'ın emanetine mazhar olmasıdır; "Şüphesiz biz emaneti semâya, arza ve dağlara teklif ettik de bunu yüklenmekten çekindiler. Onu insan yükledi." (Ahzap 33/72) Nefsin fenâsı olan "ölmeden önce ölmek", cüziyi külliye teslim etmek, emaneti sahibine iade etmektir. Tecellî sırrı ve ilâhî sıfatları yüklenen insanın, irâdesini Mürîd Allah'a teslim etmediği halde, "ben benden vazgeçtim" demesi, nefsinin onu aldatmasından başka bir şey değildir. Lâf ile insan öze ermez; hâl ile insan özden dönmez! Hakk'ın yasakladığı ile beraber olanın Hakk'la beraberliği mezcâzîdir, hakiki değil! "Allah, tevbenizi kabul etmek ister. Tutkularını takib edenler ise (hakk) yoldan çıkmanızı ister." (Nisâ 4/27) Tevbe önce mâsivâyâ sonra vehimlerdeki izâfî varlığıdır. Âdemoğlu, hem cismanî varlığı itibariyle hastalıklara karşı dayanıksız, hem de beşerî sıfatları açısından nefsinin taleplerine karşı zaaf içindedir. Oysa, "Allah, yükünüzü hafifletmek ister zira, insan zayıf yaratılmıştır." (Nisâ 4/28) Kişinin farklı ve ayrı bir benlik olduğu iddiası, vehminde taşıdığı füzuli bir yükür. Yükün hafifletilmesi ilâhî emanete sahip çıkılmadığı takdirde gerçekleşir. Kişinin idrâkindeki zaaf, Hakk ve bâtılı ayırd edememesindeki aczidir. Hakikat deryası ile bi'dat bataklığı arasındaki farkı karanlıkta kalan kişi göremez. Nefsindeki iddiayı göremeyen göz, enaniyyet karanlığından kurtulamaz. İbret ve basîret gözüne ilâhî ışık gerekir ki kişi Hakk yolunu şaşırmasın; Hakk'ın sıfatlarıyla görüp, Hakk'ın sıfatlarıyla işittiğini idrâk etsin. Nitekim bâtında hakikatı olmayanın zâhirde de sûreti yoktur. Sûret, siretin ancak bir yansımasıdır. Gönül nûra erdiyse, Subhandandır o müjde "Allah, dilediğini nûruna ulaştırır." (Hadîd 57/29) Hakk nûru sarmışsa varlığı, renkleri neyleyim! Can dalmışsa vahdet deryasına sûretleri neyleyim! Yaban gülleri yol keser, davayı terk eden dikensiz gezer!

Zâhirdeki dağınıklık, bâtındaki dağınıklıktan ileri gelir. Bâtın derli toplu olursa, zâhir de düzenli olur. Bireyin bâtındaki teslimiyeti, zâhirdeki emirlere uymakla bütünleşince îman islâm ile müşerref olur. İmânsız islâm ve islâmsız îman nasıl olur da kâmil olur? Şeriatın yana çıplak olanın örtündüğü hakikat örtüsü aldatmacadır. Hakikatten yana üryan olanın örtündüğü şeriat örtüsü taklitçidir. Öte yandan insan, ruhunda yüklendiği ilâhî emanetler itibariyle aziz kılınmıştır; "O göklerde ve yerde olan her şeyi kendi katından sizin emrinize verdi." (Câsiye 45/13) şerefli ayeti, insanoğlunun özbenliğinde ve evrende erişebileceği imkân ve mânâlara dikkatleri çeker.

Ey aziz! İhtiyaç sahibinin halini anlatmasına vesile olduğu içindir ki sükût, sözden daha değerli olur. Yolda kalmışa yolu göstermek için yapılan nasihat, sükûtdan daha değerli olur. Hâl ve nasihat, hem sözden hem de sükûtdan daha değerlidir. Söyleyen Hakk olunca, dilin suskunluğu hoş olur; dinleyen Hakk olunca, gönlün coşkusu hoş olur. Sözün yokluğunda

sükût var olur. Sükût kaybolursa söze bir son bulunmaz. Bil ki muzdarib olanı dinlemek zekâttır. Yükünü hafifletmek sevaptır. Gönlünü almak rahmettir.

İnci misali hikmetler Hakk'ın cilvesidir
Kudret elindeki kalem aşkın sesidir

Sanatçının eseri Mutlak Sanatçı'ya karşı duyulan şükrün ifadesidir. Noksan ve kusurlu olması, gönlündeki aşkın sûrete bürünmüş özrüdür. Asıl olan, Sanatçı'nın sanatında, yok olmasıdır; yokluğu ve varlığı icad edip, bâki kalan hakiki Sanatçı O olduktan sonra!

Ma'suka el vereni, aşktan gayrı bilmez
Aşkdan öleni, Ma'suktan gayrı bilmez

Hakk'ı zikretmek, Hakk'ın gayrına yönelmemektir. Gök ve yer bir midir? Ne zaman ki Âdemiyet toprağı mânâya mahal olur gönül, Hakk'a sırdaş olur. Ne zaman ki sır semâsı tecelliyata aynadır ruh, Hakk'ın cemâline mazhar olur; "Göklerin ve yerin mülkü Allah içindir. (Benliğin kıyamet) saatinin geldiği vakitte bâtla sapanlar hüsrandır." (Câsiye 45/27)

Ey dost! Kimileri dindardır velâkin tecellinin ne olduğunu bilmez. Kimileri inkârcıdır velâkin inkâr ettiğinin aslını bilmez.

Bilmekle ölünmez velâkin ölmekle bilinir. Benliği terk eden hafî gezer. Bir şeyin aslı olmasa sûreti var olur mu? Bütün var olmasa, parça mevcut olur mu? Sûret, aslın aynı değildir velâkin aslın gayrı da değildir. Sûretin asılla beraberliği, ondaki isim ve sıfatlarıyladır zira, seven sevdiğinin rengine, onun ahlâkına bürünür.

Bil ki her örtü Leyla içindir. Onu tanımayan örtüye aldanır. Layla'yı tanımak için onu üryan görmek gerek. Görmek için ölmek gerek. Sebep ve deliller, zamana, mekâna ve fiillere muhtaçtır. Hiçbir şeye muhtaç olmayıp, her şeyin O'nun varlığına muhtaç Zât-ı Hakk'ın varlığını, sebep ve delillerle nasıl arayalım? Hakk'ın örtüsü Kibriya (ululuk) olduğuna göre, her canın nasıl örtüldüğü de kendindeki cevhere göredir. Kimileri edeb ve tevâzuyla, kimileri kibir ve hırsıyla örtünür. Her biri kendi fitratına göre davranır. Nefsini öfkeyle özdeşiren köpek gibi ısırır, eşek ise anırır. Nefsini hilim ve şefkâtle temizleyen insan ilâhî rahmete mazhar olur; "Onlar ki öfkelerini yenerler ve insanların kusurlarını bağışlarlar. Allah, güzellikle davrananları sever." (Al-i İmran 3/134) Şu halde, öfke ve gazabını yut ki, "Biz Âdemoğlu'nu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde (sûret ve sîretde) taşıdık." (İsra 17/70) yüce ayetine mazhar olasın.

Ey aziz! Zorda kalan kulun yardım talebi, Hakk'ın talebidir. Yardıma koşmak ise ibadettir zira, Hakk'ın çağrısına uymak îmandandır; "Ey îman edenler. Eğer siz Allah'a yardım ederseniz, O da size yardım eder." (Muhammed 47/7) bu sırrı dile getirir. Bil ki kimi yoklukla sınanır, kimi varlıkla. Kiminin mürşidi musibettir; kiminin ki muhabbet. Sen de Meryem gibi sırtını hurma ağacına yasla. O, "Hurma ağacına dayandı." (Meryem 19/29); doğruluk ağacına. Her sözü hurma tadında Hakk kelâmı olan insan-ı kâmile dayan ki, candaki İsa doğsun; âlemlerin Rabbi Allah'a has kul olsun; "Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum." (Meryem 19/30) der, candaki çocuk, "Nerede olursam olayım, beni mübarek kıldı. Yaşadığım sürece namazı ve zekatı emretti." (Meryem 19/31) Bil ki özdeki her çocuk mübarektir Hakk'ın katında. Yeter ki Meryem gibi sâfiyetini korusun; yersiz zan ve iddialarla nefsine mağlub olmasın. İnsanoğlunun her anı Hakk'ın nazarında iken, yapmayacağı bir işi niye dile getirir? "Ey îman edenler yapmayacağınız şeyleri neden söylüyorsunuz?" (Saff 61/2-3) Bir toplumda amelin

şekli ve sûreti kalmış, mânâ ve hakîkatı kalmışsa o şey, amel değildir; “İnkâr eden ve Allah yolundan alıkoyanların amellerini Allah, boşa çıkarmıştır.” (Muhammed 47/1)

Ey dost! İnsanın kalıbı ruhsuz haliyle de değerli olsaydı, onu hiç mezara koyarlar mıydı? İçi ölü sûret ancak cesed hükmündedir. Amelde ruh yoksa, amel sahibine azab olur. Nice namaz kılan vardır, namazı aleyhine şâhid olur; “Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, namazlarını ciddiye almazlar.” (Mâûn 107/4-5) Niceleri de vardır ki; bir fikir üretip, bir güzellik göstermeden, amel ve hizmetlerdeki noksan ve kusurları araştırıp ifşa etmeyi ve karşısındakini açmaza düşürmeyi meslek edinmişlerdir; “Çirkin işi kendisine güzel görünen kimselerdir.” onlar. (Muhammed 47/14) Bil ki ki hakîkatı görmek istemeyene ne söylersen boş gelir. Sevgiliyi görmeyi ancak aşıklar diler.

Ey dost! Dalgaların deryadan ayrı düştüğü nerede görülmüştür! Deniz, dalgalarını sahile yollar velâkin orada bırakmaz, kendi zâtına geri çeker. Zâtından dışladığı kabuktur, köpüktür; “Köpük atılıp gider.” (Râ’d 13/17) Nicelerinin üzerindeki kemâlât giysisi iğretidir, zira taklit ve özentidir. Buna mukabil “Rabbın emrine uyanlar için güzellik vardır.” (Râ’d 13/19)

Ey dost! Nefsinin efendisi insan takva ağacındaki meyveyle beslenir, esiri ise memnû ağaçtaki ma’siyetle. Yakîn nûrûyla, doyanın hiçbir âleme karşı ne açlığı, ne de zannı kalmamıştır; “Hurma ağacının tomurcuğundan sarkan salkımlar meyva verip de olgunlaştığında” (En’âm 6/99) ehl-i yakîn, Hakk’ın inayetiyle kemâle erdiğinde ki, “Her birinin meyvası (özde) benzer, (sûret ve tadda) farklıdır.”, bütün varlık neşvededir. Sûret-i Hakk olan insan her nefeste yeni bir şe’ndedir. Misaller âlemi olan, “Yeryüzünde nice hurma ağacından, (hikmet dolu) üzüm bağlarından (nice gönül) bahçeleri yarattık, onlardan (ismet) pınarları fışkırttık.” (YâSîn 36/34) yüce ayeti derin mânâ ve sırrları dile getirir.

Dediler ki; gönlün cennet bahçesinde yaşayanı gören var mıdır?

Biri dedi ki; sen O’nu görsen, eline ayağına kapanırsın!

Dedim ki; sen O’nu görsen acaba tanır mısın? İsâ’yı (a.s.) gördüler velâkin tanımayıp çarmlıha gerdiler. Musa’yı (a.s.) da gördüler velâkin sırrında taşıdığı Tevrat’ı idrâk etmeyip, ondan soğan, sarımsak istediler. Habibullah’ı (s.a.v.) amcası dahi tanıyamadığından ilâhî aşkdan mahrum kaldı. Peygamberlerini görüp de tanımayanlar, sakınılması gereken şeylerden sakınmayanlar, halkdan gizli Hakk’ın sevgilisini nereden tanısin! Babası, İbrahim’i (a.s.); karısı, Lut’u (a.s.) tanıyabilmişler mi ki, nefsin tanımayanlar Hakk’ın tecellîsini tanısin!

Ehl-i Takva’nın örtülü olması, her kendini bilmez nektara erişememesi içindir; aşk olmadan meşk olmaz. İnsan, önce amelinin nasıl bir sûrete büründüğüne baksın, ondan sonra ilmindeki mânâyı tercüman olsun. Amelinin mânevi sûreti nûrânî ise onu, Hakk’ın inâyeti diye bilsin; zulmânî ise, nefsini eleştirsin. Yine bilsin ki, kişinin hali nefsin büründüğü sûretin ta kendisidir. Her ferd kendi amelinin şâhididir; “Şâhîde ve şâhid olunana.” (Burûc 85/3) Sırrlarıyla sırrına şâhid olan Allah’tır. Senden görenin O olduğunu görmeyen, O’nu nasıl görsün!

Ey dost! Aşk yaşamakla aşka özenmek aynı şey değildir. Elde fırça tutmakla ressam olunmaz. Eline her makas alan terziliği bilmez. Her atan kalb âşık değildir ki, Leyla’sı için atsın. Gönül bahçesinde yaşamayan, asumandan nasıl haber versin? Kalem, kâtib simgesiyle; gönülde, tecellîye mazhar o hokkadır ki, “Nun ile kaleme, kaleme yazdıklarına and olsun.” (Kalem 68/1) diye yüce ayetince bildirilmiştir. Nefsin Hakk’ın gayrına haram kılan kişi ruhen ihrâma girmiş olsun. Mâsivâyâ karşı oruçlu can, iftarını hurma ile açsın. Ey aziz! Hakk’ın hakk olarak durmasıyla, bâtılın hakk gibi durması bir değildir; “Hakk geldi mi bâtıl yok olup, gider.” (İsra 17/81) Sese, söze bürünen hikmet, Hakk’ın kemâline ayna olur. Renklere

boyanan muhabbet, aşkın izhârına vesile olur. Duymasını bilen kulak, sözün hangi kaynaktan geldiğini de bilir; “Resule indirileni duyduklarında, Hakk’dan geldiğini bildikleri mânâdan ötürü gözlerinin yaşla dolduğunu görürsün.” (Mâide 5/83)

Ey aziz! Nasıl ki her dert bir öğüttür, her nimet de vesiledir şükretmeye. Zât-ı Hakk, kullarını öfkeyle değil, kudret ve rahmetle yoğurdu, varlığını aziz kıldı; Zâtını bilip, tanısınlar diye! Oysa kimi insan cismani zevkleri için yaşar, kimi ruhanî şehveti için kimileri hizmet için, kimileri de düşmanlarından intikam için yaşar. Kimi de vardır ki, kendi ve başkası diye bir farklılık kalmadığından Hakk ile Hakk’da yaşar. Bil ki ikiliğe aldanan, aşkın sûretiyle yetinir; renksizliğe adanan, tecellînin heybetinde nefisinden erir. Sebep ve vasıta aynı şey değildir. Sebepler, mânâ özürülleri için perde, vasıta ise öze kavuşmak için vesiledir. Neden ve niçinlere takılırsan, Hakk’dan uzak kalırsın. Sevgi gibi yüce bir vasıtaya erişirsen, Hakk’a kavuşmak için onu vesile yaparsın. Hidayette rahmet, inâyette muhabbet vardır zira “O, çok bağışlayan ve sevendir.” (Burûc 85/14) Ârif odur ki, yanında olmasa da ruhaniyetiyle senin mâneviyatını yükseltir. O ki sırr gözüyle görür, nûranî perdeler kaldırılmış dahi olsa, inancında ne artış, ne de eksiliş olur; “Onlar (ihsân ile) îman edip, takvayı bizzat yaşayanlardır.” (Yûnus 10/63)

Ey dost! Hakk’ın seni kendinde kaybettirmesi, senin kaybolmandan evlâdır. Hakk’ın seni kendi Zâtına seçmesi senin âlemleri zâtına seçmenden evlâdır. Seni seninle kandıran kimdir, kendinden başka! Seni kendinden kurtaracak şe’n nedir, sensizlikten başka! Sen, sende gittin mi, sende bâki kalan nedir, ilâhî aşkdan başka!

Hiç kimse yokluğu tadıp, yokluğu terk etmeden, yokluğun ve varlığın sırrına eremez; varlığı tadıp, varlığı da terk etmeden, sırrın da sırrına eremez. Hakk’ın gayrı yoktur ki, yokluğa varlık ve yokluk atfedilsin. Gölgenin var gibi görünümü güneşin tecellîsi nedeniyledir. Güneş, gölgeyi Zâtına cezbedtiğinde, yokluk ve varlık karmaşası izâhtan düşer; “Rabbının gölgeyi nasıl uzattığını görmedin mi? Sonra onu yavaş yavaş kendimize çektik.” (Furkân 25/45-46) Bil ki Hakk’ın cezp ettiği has kulları O’nun Zât-î muhabbetinde gizlidir. Kulun Hakk’a kavuşması, Hakk’ın Hakk’a kavuşmasıdır ancak! O’nun gayrı gerçek bir varlık yoktur ki, biri diğerine kavuşmuş olsun. Allah’ın has kulu kendi kimliği itibariyle fânî velâkin, Hakk’ın varlığı itibariyle vardır. Zât-ı Hakk kimi kendine seçip, cezp ederse onun gönlünde Zâtından gayrına yer bırakmaz. Ârifin gönlü ki Zât-ı Hakk’la doludur, her anı zikir (hatırlama) ve Hakk’ın ilmiyle doludur; “Kalbini bizi hatırlamaktan gafil kıldığımız, kendi hevesine uyan, her işte aşırılığa kaçan kimselere uyma.” (Kehf 18/28)

Ey aziz! Allah’ı bulduğunda ne sen kalırsın, ne de zannındaki ma’bûd, Zâtıyla bâki kalan Allah’tır ancak, O’dur Mutlak Varlık! Evvelki varlığın Allah’ta idi. Şimdi de öyledir eğer bilebilseydin! Âhirdeki varlığın Allah’tadır. Halen de öyledir eğer görebilseydin! Kendinle oyalanıp, aldanmazsan Allah’ta olmanın huzuru seni sarar. Eğer sensizliği kabullenebilseydin! Hakkı bilip de hakkı yaşamayan insan, güneşin parlaklığı karşısında gözlerini yumunca, ‘ışık neredeydi’ diye koşuşturan şaşkına benzer. Pencereleli kepenklerle kapalı eve günün aydınlığı nasıl girsin!

Üç-beş alışkanlığı, varlığının gerçeği olarak kabul eden insan, kendindeki sırra nasıl ersin? Allah’tan hayâ eden kimseye hiç yakışır mı ki, keyif verici dürtüler onun yoldaşı olsun! Allah’ı sevdiğini iddia eden insan, Allah’ın yasakladığıyla birlikte olsun! “Eğer onlar kendilerine verilen öğüdü yerine getirebilselerdi kendileri için daha hayırlı ve yerinde olurdu.” (Nisâ 4/66)

Ey dost! Nefsi için yaşayanla, Allah için Allah'ta var olan bir midir; kendi benliği için amel edenle, Allah için hizmet edenin fiili aynı değerde midir? Gönlün ameli, bedeninin amelinden daha faziletlidir. Zira, gönüldeki ibadetin şâhidi Hakk, beden ibadetinin şâhidi halktır.

Hakk'ın sırrlarına sırdaş olmak için hem kalıbını hem de ruhunu O'na teslim et. Yaşamının her anı, kökleri toprağın altında gizli, amel dalları semâyâya uzanmış niyaz içinde, kemâlât meyvası veren bir ağaç gibi olsun. İlâhi muhabbet kısbesi altında nefsin seni seninle kandırmasın.

Ruhun bedenden ayrıldığında ahvâlin nasıl olacaksa, yaşarken de öyle ol. Mâsivâyâ karşı ölü, Allah'la Allah'ta diri ol. Sevilecek hiçbir şey kalmadığı anda nasıl seveceksen, şimdi de öyle sev. Tutunacak bir dal kalmadığı o gün nasıl mevcud olunacaksa, bugün de öyle ol; Allah'a sarıl! Hiç kimsenin kimseye acımadığı o günde, sen rahmetin ve şefkatin timsali ol! Cenab-ı Hakk bir kuluna tevbe nasib eylemezse, ona ne söylesen, işitse de duymaz, baksa da görmez. Bil ki her can kendi benzerleriyle beraber olur. Vesileye sarılarak O'na koşmak güzeldir velâkin, benliği terk ederek aracısız kavuşmak herşeyden daha güzeldir. Cenab-ı Hakk, sende rahmetini izhâr etmeyi murad etmişse seni hayr işlerinde kullanır, gazabını dilemişse seni şerrin mazharı kılar. Hakk'ın ezeldaki takdiri kulunu kucaklarken seni iki âlemde de aziz kılsın. Acz içindeyken rahmet ve inâyetini şevk içindeyken hidâyet ve muhabbetini sende esirgemesin.

Ey dost! İçinde zerre kadar riyânın bulunmadığı kalb Allah'a aittir. Ameline bir karşılık bekleyen gönül, ücreti mukabil satılıktır. Bil ki ayrılık, düşünce ve alışkanlıklarda; birliktelik, gönüldeki muhabbet ve tevhiddedir. Kişiyi heyecanlandıran her ne ise onun yönelişi onadır. Kalbe hâkim olan duygu ne ise halinin hakîkatı odur. Allah'ın has kullarının yönelişleri her an Allah'adır.

Dünyayı arayan, adını deftere yazdırır; Allah'ı bulan ismini sildirir. Gerçek özgürlük, âlemlerle ilgili her kayıtdan, mânâlarla ilgili her tabirden âzâd olmaktır. Yaşanmayan hakikat lafta kalır. Okunmayan mânâ zarfta kalır. Kendi zannınca doğruluğuna inandığı şeye gönül verir insan, onun hakikatını dahi sorgulayıp, araştırmadan. Varlık sırrını okumaya davetli olduğunu anlamadan; “Yaratan Rabbinin ismi ile oku!” (Alak 96/1) Rabbin tecellisini kendi sırrındaki cevherde gör! Sensin o civanmerd, o er kişi! İster kadın, isterse erkek kıyafetinde zâhir olsun kul, o resmin hakikatıdır ki, ondan Sûret-i Hakk görünür. Velâkin özdeki ulvî hakikatın yaşanmasını engelleyen şey nedir, nefsanîyetten başka? “O engelleyeni gördün mü?” (Alak 96/9), ayeti enaniyeti bildirir.

Kim kendim diye bildiğinden boşalırsa, onun için ne ayrılık ne gayrılık kalır. Cismanî kimliğini görmeyen, Hakk'ın tecellisini görür zira, kendisi ve ötekisi diye algıladığı her şey gözden kaybolmuştur. Benliksiz yaşayanın tercihi ve ihtiyârı yoktur; “Rabbin dilediğini yaratıp seçer, onarın ihtiyârı (seçimi) yoktur.” (Kasas 28/69) Başkalarını kendine tercih eden insan, benlik ötesi hayatı bizzat yaşayandır. Kendi gelişimi için başkalarını kullanan insan, enâniyyetin canlı resmidir. Nefsindeki bencilliği göremeyen kimlik, kendindeki riyakârlığı nasıl görsün?

Ey aziz! Ayrılık, kavuşma özlemini de içinde barındırdığı içindir ki buluşmanın vesilesidir. Hasret olmasa, muhabbet olmaz; muhabbet olmasa, vuslat olmaz. Sevginin ifade edilmesi ibadettir zira, sevgi Allah'tandır. Sevgi sıfatı bir nimet olarak kula emanet edilmiş ise, sevgiyi yaşayarak Allah'tan aldığını Allah'a vermek, O'nu O'ndan gelen muhabbetle hamd etmek olur; “Hamd Allah'a aittir.” (Ankebût 29/63) Zira seven ve sevilen O'dur. Aşksız ibadet, ibarelerle asılı kalan tabelâ gibidir. Oysa hakikat, tarif üzerine değil, tahkik üzerinedir.

Aşkdan ölenler Allah'ın has sevgilileridir. Enâniyyeten ölmek her kerametten üstündür. İzâfi kimliği kalmayanın sesi kesilir, kitabı dürülür. Kula düşen edeb, nefse, O'nun gayrı bir varlık atfetmemektir. Dürüstlük ve içtenlik, gönlü muhafaza altına alan öyle nûranî bir örtüdür ki, hiçbir yaratık onu yırtıp açamaz. Hale razı olmadıkça içtenlik lafta kalır. İmanın hakikatı olan yakîn nûru kalbe hâkim olmadıkça, teslimiyet (Müslümanlık) şekilde kalır. Dünyevi kimlik kendinden erimedikçe, örtünmek sûrette kalır. Hakk'ın gayrıyla sükûna ermeyen gönlün hâli daimi huzursuzluktur. O'na, O'nunla kavuşmanın müjdecisi gönle inen kalıcı huzurdur.

Îlâhi! Lütfun ve inâniyetinle, benlik ötesi yaşam Seninle ve Sendeyken, benlikleri için Sensizliğe yönelip, sabredenlere ne demeli?

İzâfi benliğini görmekten kurtulamayan insan, gizli şirkin mazharı olduğunun farkında dahi değildir. Uyanan insan için asıl olan, iletildiği yolda ve yaşanan hâllerin içinde Hakk'ın gayrına itibar etmemektir. Zira benlik, kendini neyle özdeşleştirirse onun sıfatları onda zâhir olur. Sıfatlardaki değişim ve dönüşüm, kulun değil velâkin kuldaki sıfatların fenâsıyla gerçekleşir. Beşerî kişiliğin sıfatlarından fânî olan, Hakk'ın varlığında O'nun sıfatlarıyla bekâ bulur. Nitekim izâfi benliğin tattığı sûret aşkında, Sevgiliye kavuşmak özlemi olduğu kadar, onu kaybetmek korkusu da vardır. Aşkın hakikatında ise, kimlik ve resimler silindiğinden korku da yok olur zira insan, sevginin, sıfat ve nûrunu özbenliğinde bulur.

Ey dost! Sana bir şeyler katan veya senden bir şeyler eksilten ne varsa özündeki cevhere ait değildir. Zira varlık ve yokluk hallerinde değişime uğrayan kalb, Allah'a tam teslim değildir. Nitekim nefsinde varlık bulan kimlik, yaşadığı hâllere sahiplenir. Hâle göre de sevinip, üzüler tepki gösterir. Oysa hâlin hakikatında, Hakk'ın tecellisine şahid olan için hâlin kendisi önemli değildir. Çünkü o, halin sahibi değildir. Kim gönülde taşkınlığı tadıyorsa o, yolun başındadır. Tepkisindeki bu hezeyan bu yüzdendir. Kim gönlünü teslim etmişse, söyleyecek sözü kalmamıştır. Zira, evvel ve âhire sahiplenecek kimliği kalmamıştır. Hakikat, sükûtu ilzam eder. Feveran eden, nefsinin teşhir eder. Hakk'a teslimiyet, kusurlara nedamet getirerek, izâfi benliğe tevbe ile başlar. Her muraddan fânî olan fenâyı tadar. Hakk'ın sıfatlarıyla ahlâk bulan, Hakk'ın vechine bakar; “Yeryüzünde ne varsa hepsi fânîdir. Zü'lcelâl ve'likrâm Rabbının vechi ise bâkidir.” (Rahmân 55/26-27)

Gönül, mârifetullahla dolunca hiçbir şey onun yerini alamaz. Ârif, ilimle amel edince hiçbir şey ondan aziz olamaz. Bir kul ki, ne kadar noksan ve garib olsa da, gönlü Rabbının ve Resulullah'ın (s.a.v.) muhabbetiyle doludur, sırrı nübüvvet nûruyla sıvandığından zatı huzur doludur; “Sen onların içlerinde iken Allah, onlara azab edecek değildir.” (Enfâl 8/33), yüce ayetince bildirildiği üzere, özlerinde Nûr-u Muhammedi ve muhabbeti taşıyanlar, Hakk'ın himayesi altındadırlar; ‘onlar’ ve onlarla ruhen beraber olanlar. Zira her kim, peygambere tâbi olup, sünnetine uyarsa o, ‘onların içinde’ demektir. Kim de kendi hevasına uyarsa ‘dışında’ demektir; “Kim Resule itaat ederse, gerçekte Allah'a itaat etmiştir. Kim de yüz çevirirse, seni onların başına belçi kılmadık.” (Nisâ 4/80) Nasıl ki ahde vefalı olmak bir eylem ise, vefalı olmamak da bir eylemdir. Her kim yanındakinin cevherlerini ona gösterip, yücelterek şevke getirirse, kendini yüceltmış olur. Kim de birlikte olduğunun değerini alçaltıp, küçümserse, kendi kibrini teşhir etmiş olur. Âlemdeki her şeyin Hakikat-ı Muhammediye'den halk edildiğini bilen tevhid ehline göre yukarıdaki ayetin anlamı; “Sen, nûrunla onların özbenliklerinde bulunduğu müddetçe Allah, azab etmez.” olur. Bu durumda da azab, özündeki hakikatı inkâr eden cahil nefsin kendine zulmetmesinden başka bir şey değildir. Ne var ki kimlerin inkâr, kimlerin de îman edeceği ilmi ilâhîde belirlendiğinden, kimin farkındalığın aydınlığına çıkacağı, kimin de basiretsizliğin karanlığında kalacağı malûm olup, ezeldeki ilâhî takdir neticesinde, cennet ve cehennem vadileri sahipleriyle buluşur.

Ey dost! Kim geçmiş ve geleceğiyle uğraşırsa, nefesine odaklanacağından, Hakk'ın tecellisini müşahadededen mahrum kalır. Hakk'ın heybetini, kalbin hakikatını tanımayan insan, ilâhî muhabbet ve üsten mahrum kalır. Hakk'a yapılan ve Hakk'dan gelen hitabı halk, nefesine bağlar zira, benlik ötesi seslenişi tanıyamaz. Bilse ki söyleyen, dinleyen O'dur, her işittiğinde sözü O'ndan duymuş olur, her sözünde de O'na hitab etmiş olurdu. Ne var ki, her yüzücü her denizde yüzemez. Vurgun yemeyi göze almayan dalgıç derinlere inemez. Çığdan ürken dağcının zirve sevdası dağın eteyinde sona erer. Ahde vefalı olan huzura erer.

Kalb odur ki; O'ndan gayrı mevcud bulunmaz. Ruh odur ki, kalbi onun huzuruna sevk eden emr-i ilâhîdir. Nefs odur ki, kalb ile ruh arasında mekik dokuyan kabiliyettir, sırta erdi mi huzuru bulur. Hakk'ın Zâti muhabbetinin hâkimiyeti altında muhabbet sıfatını kuşanan insan, her nefeste sevgiyi yaşar. Bu mânâyı hâl ile yaşamayan insan cemâlin tadına varamaz. O ki, şeriatla hakikatı birlemez, Rabbin tecellisini göremez. Kim dostluğu (velâyeti) tanımlamaya çalışırsa, onu kendi hakikatından uzaklaştırmış olur. Kim onu yaşarsa sırrını özünde bulur.

Ey dost! Günahın sevabla, çirkinliğin güzellikle örtüldüğü yaşamda zilletin izzete, yokluğun varlığa kavuştuğu o nefestir ki, ilâhî muhabbetten nasibi olan gönül Rahmânî tecellîye mazhar olur.

Kalbinde, niyet ve amelinde Allah'tan gayrı bulunmayanın varlığı da, kulluğu da ancak Allah için olur. Rahmetten doğan gönüllerdeki muhabbet Cenab-ı Hakk'a aittir; "İman ederek salih amellerde bulunanlar için Rahmân, sevgi oluşturacaktır." (Meryem 19/96)

İnsanlığın hayrına olmak üzere iyi ve faydalı hizmetlerde bulunanlar elbette sevilip, saygı göreceklidir. Onlara hitâben söylenen, yalnızca "selâm, selâmdır" (Vâkıa 56/26). Salih amellerin gerçek faili olan Allah Teâlâ, Rahmâniyet sıfatıyla kulunda tecellî ederek, indindeki bir güzelliğin ve kemâlin zuhurunu ona nasib ve takdir eylemiştir.

Allah Teâlâ Rahmâniyet sıfatıyla kulunda tcellî ederek, indindeki bir güzelliğin ve kemâlin zuhurunu ona nasib ve takdir eylemiştir. Selâmet sıfatının tecellisiyle de iyilik ve güzelliği güven içine almıştır. Nitekim özbenlikte tecellî eden gerçek varlığın mümin sıfatıyla Hakk'a ait olduğunun fakına varan ve varlıktan soyunarak îmanın hakikatını yaşayan kul, Hakk'ın lütfuna mazhar olur. Öyle ki, mümin aşkın aynasında mümin Ma'suk kendi cemâlini görür; "Mümin O'dur." (Haşr 59/23) Bu durumda Hakk zâhir, kul bâtın olur. Genelde kul Zâhir, Hakk bâtın olduğu gibi, özelde Hakk'ın zâhir, kulun bâtın olduğu hâli, izzet nûrûnu tadanlar bilir; "O salihlere velî olur." (A'râf 7/196) Özde olan, amelde de belirirse; zâhirle bâtın tevhid edilmiş olur. Zira ehline mâlumdur ki, bâtında hakikatı olmayan bir mânânın zâhirde sûreti yoktur.

Mânâ sûretin, sûret de mânânın örtüsüdür. Ruh nefsin, nefis de ruhun örtüsü olduğu gibi, edilgen ve etken, kadın, erkek ilişkisinde de hâl böyledir; "Onlar sizin, siz de onların örtülerisiniz." (Bakara 2/187) Tevhid gözünde örtüler kalkınca her biri diğerine ayna olur.

Ey aziz! Zâti muhabbetten doğan ilâhî aşk bütünüyle Allah'a aittir. Sûret ve sebeplere bağımlı sevgiden, vasıtasız muhabbete geçilmeden sevgi kemâle ermez. Davadan mânâyâ dönen insan, dünyaya tevbe etmiştir. Halkdan Hakk'a dönen insan her mânâyâ tevbe etmiştir. Varlığın kadar halkın, yokluğun kadar Hakk'ın şâhidisin. Şeriat ehli, zâhir gözün gördüğüyle şâhidlik eder; tarikat ehli, bâtın gözüyle gördüğüyle. O ki, sırr gözüyle görür, şâhid olarak Allah zâtına yeter. Hakk'ın tecellisi sende nasıl gerçekleşiyorsa O'nu öyle anarsın. Ya îmanın hakikatına ererek yakîn nûru ve mü'min sıfatıyla Mü'min'i zikredersin veya içinde gizli şirk barındıran taklidi îman ile O'nu anarsın. Nefsinde yalnızca enaniyyet barındıran kişinin

“kapkara dumandan bir gölge içinde” (Vâkıa 56/43) inkâr ile zikrettiğine şahid olursun. Hâlin neyse, zikrin odur. Kimileri kırıp, dökmekle meşguldür, kimileri kırılan kalbleri onarmakla, ruhen açlık hisseden benlik, nefsini iddia ve ithamlarla doyurur. Bilmez ki kim kimi neyle itham ederse, aynısıyla kendisi sorgulanır. Sözün kalıbına değer biçenler, içeriğindeki letâfetten habersiz olur. Öze yönelenler ise, “Orada ne boş bir söz, ne de suçlama duymaz olur.” (Vâkıa 56/25) Bir gönül ki ilâhî rahmet ve muhabbete mazhardır, ayetlerin mânâ ve sırrını, ‘saklı inciler misali’ (Vâkıa 56/23) sinesinde bulur; “O, kendisine ilim verilenlerin sinesinde (tahakkuk eden) apaçık ayetlerdir.” (Ankebût 29/49) İlâhî ahlâk ve sıfatlara boyanmak her cana nasib olsaydı, bilgi ve gayret sırrın sırrına ermeye yeterli olsaydı, âlemdeki her benlik ‘mukarrebuna’ (56/11) dahil olurdu. İhtiyaçların giderilmesi üzerine kurulan ilişki ve dostluk ticaretten başka bir şey değildir. Oysa kula düşen, varlık değil, yokluktur. Fânî ancak kendisi gibi bir fânîyle yakınlık içinde olur. Fânînin Bâkiye olan yakınlığı nefsin Rabbına koşulsuz teslim edişindedir. Nefsin taleblerini yerine getirmek için koşuşturanlar, kulluğun görevlerini yerine getirme hususunda neden aynı telaşı göstermezler? Oysa beşerî sıfatlar eridi mi, nûranî sıfatlarıyla bâki kalan O’dur; “O’nun vechinden gayrı her şey yok olur.” (Kasas 28/88)

Ey dost! Hakîkatı arayıp bulmaktan daha önemli ve faziletli olan şey bütünüyle hakîkatı yaşamaktır. Zira, nefsinde tahakkuk etmeyen hakîkat, senin için gerçek değildir. Hâli hakîkat olmayanın tarikatı şüphelidir. Bil ki tarikat, Resulullah’ın (s.a.v.) sünnetidir. Kitabın lafzını ezberleyen hafızla, kitabın mânâlarına şahid olup, hayatın sırrları kendisine keşfettirilen kulun ilmi bir değildir. Birinin satırlarda aradığını, diğeri sadırlarda bulur. Ne var ki, rahmet ve inâyet nûrunun gölgeyi aydınlatmış olması, gölgenin nûra ortak olduğunu göstermez. Kuruntu ve yanılsamanın kendini var sanması gölgeye varlık vermez. Varlıkta Hakk’ın gayrına varlık vehmetmeyen insan, hayattın cilve ve sorunlarını yaşarken, olayların mânâ ve maksadının yorumunu Allah’a bırakır; “Sana bir mesele (sorun) getirildiğinde biz Hakk’ın (işin gerçeğinin) en güzel tefsirini getiririz.” (Furkân 25/33) Şu halde, gelişen hadiseleri kendi zanlarına göre yorumlayarak Hakk’a giden yolları ve hayatı zorlaştırmak yerine, onların tefsirini yaratıcısına bırakarak, içtenlikle kulluğa sarılmak tevekkülün hakîkatı olur. Amaç, olup biteni yok saymak değil velâkin, hiçbir şeyi büyütmeden, her şeyin Hakk’ın gözetiminde gerçekleştiği bilincinde O’na güvenmektir; “Allah, kendisine tevekkül edenleri sever.” (Âl-i İmrân 3/159) Zira îman, sözcüklerde kalan ‘inandım’ demek değildir. Tevekkülsüz îman, dümensiz kayığa benzer. O halde inandığını bildiren “Müminler yalnız Allah’a dayanıp, güvensinler.” (Tegâbün 64/13)

Kimileri, kendilerini birilerine isbat için diğeri zorlar. Kimileri, bildiklerini diğelerine öğretmek için kendini zorlar. Bütün bunlar, aradığını bulamamış ve sırta ermemiş kişilerin geldi gittileridir. Oysa Hakk’a giden yolda, îmanın hakîkatına ermiş ve yakîn nûruna kavuşmuş olarak, tevekkül edenler “yalnızca Allah’a tevekkül ederler.” (İbrahim 14/12) yüce ayetine mazhardırlar. Ey aziz! Dünya muhabbeti içinde Hakk’ı aramak, Sevgiliye uzaklık demektir.

Sevgiliye kavuşmak ise aşkda yok olmak demektir. Şu halde sevgin ve tevekkülün o kadar çok olsun ki benliğin sevgilide fânîolsun; seven, sevdiğinin sıfatlarıyla bâki olsun. Kim her neden vazgeçemiyorsa bilsin ki vazgeçemediği her şey kendi nefsidir. Kim Allah’ı sevdiğini söylüyorsa hayatını Allah’a vermiş olmalıdır. Aksi takdirde beyanı kuru bir iddia olarak kalır. Hakk’ın izzet ve azamet deryasında kaybolanı arama o, deryaya gelin olmuştur. “Cennetde herkez evli olacaktır.” Hadisinin bâtını anlamlarından biri de budur; tevhid nûrunun aydınlığında bakıldığında, özde tecellî eden sırrın şuuruna varan her can Rabbiyle nikâhlı olduğunu görür; “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” (A’râf 7/172) hitabını ezelde duyduğu gibi, dünyada da duyan benlik, yakîn nûrunun bağıyla Hakk Teâlâ ile nikâhlı olduğunu

yaşayarak idrâk eder. Mânânın kokusunu alamayanlar ise, sırra ermek için âhireti bekler. Ayrıca her ferd, yaradılışı itibariyle kendindeki fitrat ve kabiliyetle nikâhlıdır. Mânevî mertebelerdeki gelişimi de ona göredir. Her ruh nefsiyle evlidir. Aksi takdirde nefsin eylemlerinden dolayı ruh, vicdan azabı çekmezdi. Kezâ her benlik amelleriyle evli olarak âhirete intikal eder. Cennetdeki evliliğe de dünya ve dualite gözüyle bakıldığında ve nikâhın sadece kadın-erkek ilişkisi olarak algılanmasıyla, mânâyı idrâk da o nisbette olacaktır. Bu hal cennetin sûretiyle meşgul olanların nasibidir. Nitekim Âdem'in dahil olup da çıkarıldığı misal âlemindeki cennetin, sûret cenneti olduğunda kimi tasavvuf ehline bildirilmiştir. Zira, hakiki cennet boyutunda şeytanın işi ne! Hakiki cennet bekâ yurdu olup, orada dert, belâ ve imtihan yoktur. Âdemoğullarından “Bir kısmı diğerine hasım olarak ininiz.” (2/36) ayetinin muhatabı zâlimlerdir zira, vahdet sırrına ermemiş cahiller birbirlerine hasım ve düşmandırlar. Beşerî sûretlere intikâlin maksadı ve Hakk Teâlâ'nın muradının “Arzda bir halife yarattırdı.” (2/30) olduğu ehline malumdur; Âdemin hilafeti, Hakk'ın sıfatlarıyla arzda zuhurudur. Halifeden maksad insan-ı kâmilidir. Esmâü'l Hüsna nûrlarına boyanmayanın halife olması düşünülemez. Âdemin mânâsına ermeyenler, âdemin sûretinde gezinirler; “Şeytanın (Hakk'ın) kullarından aldığı pay.” (Nisâ 4/117) onları vehim ve hayal âlemiyle avutmasıdır.

Ey dost! Dualiteden maksat varlığın tekliğidir. Varlıktan maksat Hakk'ın tecellîsidir. Zât-ı Hakk'ın tecellisi sıfat ve fiillerde olduğundan, Hakk'ın isimleriyle zuhuru O'nun vechi olur. Esmâü'l Hüsna'yı müşahade, Hakk'ın vechini müşahadedir. “Nereye dönülse Allah'ın vechinin görülmesi” bu hakîkate dikkati çeker. Âlemde oluşan her iş ve fiilde, sûrete bürünmüş her şeyde Hakk'ın yüzü görünür. Kim hangi sıfat nûruna kavuşmuşsa Hakk'ın kendindeki vechine şâhidlik etmiş olur; kendinden kendine müşahade eden yine kendisidir. “Şâhid olarak o yeter.” (Ahkâf 46/8) yüce ayeti bu sırrı dile getirir. Zira, âlem-i kesretin hakîkatı âlem-i vahdettir.

Ey aziz! Âlem-i vahdette yaşayanın hayatı bütünüyle sevgidir. Çünkü aşk, her işin ve gelişen yaşantının kendisidir. Sevgisiz yaşam ruhsuz cesed hükmündedir. Sevgi sıfatının tecellîsi, kendindeki sırrı dile getirmek için hem âşık hem de ma'suk olur; sıfat, zâta yâr olur. Âlem-i kesretteki sûretlerin birbirlerine âşık olmaları, sevgi sıfatındaki sâfiyete, koşulsuz ve sebepsiz sevgiye ulaşmak için vesiledir. Şöyle ki, bir mevcudu sevip aşka mazhar kılınan her sûret, gerçekte kendindeki Zât-ı Hakk'ı sevmiş olur. Seven, sevgilinin aynasında özbenliğindeki sevgi sıfatının tecellîsine şâhid olur. İkili ilişkilerde hassas ve önemli olan tavır, hiç kimseyi kırmamak ve kimseye acı vermemeye gayret etmektir. Aksi takdirde sevgi cevheri zedelenmiş olur. Âdemoğlu en çok sevdikleriyle birlikteliği tercih edip, kendi benzerlerinin çevresinde bulunmasına itina eder. Velâkin yine aynı nedenle de en çok sevdiklerini kırıp, incitir. Kardeşler birbirlerini, eşler ve aile ferdleri diğerini üzmeyle, her biri en çok sevdiğiyle sınanmış olur. Kırıp üzdüğünün gerçekte Hakk'ın bir vechi olduğunu müdrîk olsa, bundan en çok yine kendisi müteessir olurdu. Her işin şâhidinin Hakk Teâlâ olduğunun bilincinde yaşar, hissiyatın akla ve gönle hâkim olmasına mâni olurdu. İnsanların yine pek çoğu bilmez ki sevgi sıfatının hakîkat âleminde bir sûreti ve işareti yoktur. Görünümdekiler, mülk âlemine hastır. Zira, dünya zıtlar ve sûretler âlemidir. Âlem-i vahdet ise her sûret ve resimden münezzehtir. Sevmekteki amacın sevgi cevherindeki ismet ve sâfiyete erişmek olduğunu, benlik putunun erimesiyle bencil sevgiden, ruhanî sevgiye geçildiğini yaşayarak öğrenenler; benlik ötesi sevginin vahdet deryasına erişirler. Bir bütün olan muhabbetin hakîkat deryasından yansıyan cüzi sevgi titreşimleri, ikilik âleminde aşkın sûretine bürünürler. Sevgi zerresi ikiye ayrıldı mı, her biri seven ve sevilen olur. Her işin başlangıca dönüşü hikmetince, “Dönüş Rabbedir.” (Alak 96/8) sırrınca, her biri yine ait olduğu deryaya geri döner. Dönüşün tafsilatı kişinin hayat kitabında yazılıdır. Aşkın kalemi gönüldeki sayfaya tafsilatı yazar; “Kalemle Öğreten'in” (96/4) Zâtında tecellî eyleyenin Rabbi olduğu aşikâr olur. Bil ki her âşık, hem ma'suk hem de aşkın kâtibidir. Gönül ise aşkın yazıldığı levh-i mahfuz. Kimine

göre kalem akıldır. Kimine göre kudret elindeki kul. Bil ki hepsinin aslı nûrdur. Bir mânânın ruhu gönle ilham olarak inerse o, inâyet sahibi Hakk Teâlâ'nın bir lütfudur. Kaldı ki sevgi, Allah'ın fiilidir.

Ey dost! İlâhî aşk öyle bir aynadır ki kul kendi kemâlini muhabbetullah aynasından görür ve Zât-ı Hakk kendi cemâlinin vechini, kulunda tecellî eden Zât-ındaki sevgi sıfatının yansımasından görür. Zira, varlığın hakikat adı âlemine dönmesini sağlayan ilâhî himmetin adı aşktır. Cisme hayat veren nefesin adı ruh, bir şeyin hakikatını açığa çıkaran cevherin adı nûrdur. Bir şeyin sûretini aydınlatan enerjinin adı ışık, bir şeyin hakikatını vehim ve kuşkuyla karartmaya çalışan asalak ise şeytandır. Kim neyi küçümserse küçümsediği şeye muhtaç olur. Kim edebden mahrum kalırsa daldığı denizde pusulasız kalmış olur. Kıyamdan maksat secdeci. Kıyam varlık; secde, benlik putunun yokluğudur. Aşkdan maksat fenâfillahtır. Meleklerin secdesi Hakk'a hizmet; Âdem'in secdesi, kimliğin yokluğunda ve aczin kemâlinde Hakk'a hilâfettir. O halde sanal benliğine "Uyma, secde et ve yaklaş." (Alak 96/19)

Ey dost! Hiçbir şeyi kişiselleştirmeden dinlemek kulağın abdesti, muhatabına edeb ile hitab dilin abdestidir. Hakk'ın gayrına bakmamak gözün abdesti, Hakk'ın gayrını barındırmamak gönlün abdestidir. Sevginin sûreti sözde, hakikatı ameldedir.

Yaptığı dua ve tevbeyle itikadı olmayanın tevbesi samimi değildir. Ancak hayatını içtenlikle Allah'a teslim eden insan taşıdığı varlık yükünden kurtulur; "Kendisini tamamen Allah'a teslim eden Muhsin, şüphesiz en sağlam kulba yapışmıştır." (Lokmân 31/22)

Gönül evi mânâ ve sırrların, inâyet ve hikmetin, ve ismetin, lütuf ve hidâyetin mazharıdır. O gönül ki Hakk'ın mescididir, "Allah'ın mescidlerini (îmanın hakikatı kendilerinde tahakkuk etmiş) mümin kullar imar eder." (Tevbe 9/18) ve temizler; Hakk'dan gelen ilham ve hikmeti ağırlamak üzere vesvese ve aşırılıklardan temizler. Faydasız bilgi ve benliğin önderlik iddialarını süpürerek, Hakk nûrundan gayrına yer bırakmayan bir zemin hazırlar. Edeb ve güzel ahlâk gönül evinin çatısı, hoşgörü ve şefkât evin zemini olur. Farkındalık içinde Hakk'ın tecellisini müşahade evin aydınlığıdır. Kendi kendinin kölesi olmaktan kurtulan insan gönül evinde Rabbın muradına hizmetkâr ve hakikat ilmiyle yıkanan gönlü Hakk'ın tecellisine mazhar olur. Buna mukabil Allah'ın dinini inkâr edip, "Allah'a ortak koşanların, Allah'ın mescidlerini imâr etmesi olası değildir." (Tevbe 9/17) Öte yandan Allah'ın dinini Allah'ın kullarına zorlaştıran dinci cahilden daha gafil kim vardır? Kolaylık ise benliğin Allah'a teslim oluşundadır; her "Kim (kendini) verir, ve (izâfî benliğine varlık vermekten) sakınır, en güzelini (tevhid-i zâtı) tasdik ederse, biz de onu en kolaya hazırlarız." (Leyl 92/5-7) Başarı Allah'tandır. Nitekim kâmil insanın en güzel yönü, Esmâü'l Hüsnâ'ya boyanmasıyla beşerî sıfatlarını ilâhî sıfatlar nûrunda eritmesidir. Ruhanî haccın maksadı da budur. Kiminin haccı kalıp ve sûret ile kimininki mânâ ve ruh ile, kimininki sırr ve nûr ile. Her kim Allah'ın dinini ve "en güzelini yalanlarsa biz de onu en zora hazırlarız", zira o, Allah'a değil velâkin, aciz ve fânî benliğin aklına güvenerek, "Kendini müstağni saydığından malı (nefse dönük yatırımları ve amelleri) kendine fayda sağlamaz." (Leyl 92/8-11) Kişinin nefsi ve iddialarıyla baş başa bırakılması, onun için karşılaşacağı zorlukların başında gelir. Olmamış bir şeyi olmuş gibi kabullenerek, vesvese ve evham ile kendini kandırması nefsin şeytanî oyunudur; "Onlardan kimi kimilerini aldatmak için yaldızlı sözler fısıldar." (En'âm 6/112)

Ey aziz! Kim neye yönelmişse, onun istikameti odur. Hakka yönelmek sadece kalb ile değil, beşerî varlığın bütünüyledir. Nitekim, doğru yoldan ayrılmamak ayağın abdesti, harama dokunmamak elin abdestidir. Amelin abdesti her işte Allah'a tevekkül, başa gelen işlere rızâ hâlin abdestidir. Bâtındaki hakikatına uyum sağlayamayan zâhirdeki sûret, tıkalı damarlarda

akamayan kan gibidir. Oysa organların temizliği ise yöneldikleri mânâ itibariyledir. Allah'tan gayrı hiçbir mânâyâ yönelmeyen ve “Yönelişinin Allah için olduğunun bilincinde ve hanif olan dine tabi olandan dince kim daha güzeldir?” (Nisâ 4/125) Beşerî sıfatlar kirinden arındırmak, ruha asli hakikatına dönüşün yolunu açmaktır; “onu arındıran kişi gerçekten kurtulmuştur.” (Şems 91/9) Cismani duygu ve sanal hazlar karanlığına “Gömen de kaybetmiştir.” (Şems 91/10) Ey aziz! Her kim Hakk’a daha yakınsa onun rahmeti ve şefkati bol olur; kim uzak düşmüşse gazabın alâmetleri onda görülür. Kimin ismi Latif ile kimin de ismi Kahhar ile Hakk’a döneceği ezelde takdir edilmiştir. Nitekim her bireyin yaşantısı, kendisi fark etmese de, esmâ zikri ile gerçekleşir. Kulun zikri, esmânın ifade ettiği mânâ ve sifata bürünmesi demektir. Kulun Hakk’ı zikretmesi gerçekte Hakk’ın kulu zikretmesidir. Zira, O dilemeden kimse zikredemez; “Beni zikredin ki ben de sizi zikredeyim.” (Bakara 2/152) yüce ayeti bu hikmeti dile getirir. Hakk’ın kuluna özel olarak zikretmesi onu ilâhî ahlâk nûruyla donatmasıdır. Sıfat tecellîsinin gerçekleşmesi Hakk’ın inâyeti ve lütfudur. Mânâda ve maddede, “Semâlar ve arzda ne varsa Allah içindir.” (Nisâ 4/132)

Ey dost! Fütursuz kalbe gönül demezler. Huzura ermemiş nefse kâmil demezler. Katılaştırmış yüreklerde muhabbetullah nûrunu arama. Nefsin kendine dönük sevgi kıvılcımının yansımasıdır bir yanıp, bir sönen. İzâfî benliğine yenik düşene köle denir. Nefsinin efendisi olan insan, Hakk’ın arzdaki halifesidir. Kâmil insanın efendiliğinin delili, “Allah, Âdem’e bütün isimleri öğretti.” (Bakara 2/31) ayetidir. Zât-ı Hakk, kullarında tecellî eylediği ilâhî isimleri bildirmek sûretiyle, “Onları kendi nefislerine şahid kıldı.” (A’râf 7/172) Böylece nefsindeki tecellîyi bilen insan Rabbini bilmiş oldu. Cenab-ı Hakk, varlıktaki esmâsının mânâ ve sırrlarını bildirerek onları ilâhî hikmetine mazhar kıldı. İlâhî sıfatlarını beşerî sıfatların bâtınında gizleyerek, emaneti Âdem’e tevdi etti. Onun, insan neslini ilâhî tecellîsine şahid kılarak, huzurunda öğrettiği ilmin açığa çıkması için, kişinin nefsiyle mücadele etmesi, benliğini Hakk’a teslim ederek ve Hakk’ın inayetiyle sırra ermesi umud edilir. Ne var ki, Allah için yaşadığına inanan müminler olarak, pek azımız müstesna, gerçekte kendi beklentilerimiz için yaşadığımızın farkında değiliz. Nasıl ki hastalığını kabullenmeyen insan şifa bulamazsa, aczini ve kusurlarını itiraf etmeyen de tevbenin huzuruna eremez. Oysa her benlik, varlığa gelirken kendi hakikatını müdrik gelir velâkin, ona sırrı unutturan şey nefsin yönelişleridir. Zira, “Nefisler yanlış doğru göstererek aldatır.” (Yûsuf 12/18) Zerafet ve nezaket fitrattadır ancak, sıfatın belirgin hale gelmesi, sabırlı çalışmaya bağlıdır çünkü, “İnsan için ancak gayretinin karşılığı vardır.” (Necm 53/39) Nitekim âlemde yapılan her icad, bu çalışmanın ve Rabbın ilhâm ve hatırlatmasıylaadır. Bir güzelliğin ve iyiliğin takdir edilmesi de onun oluşumuna vesile olmak gibidir. Hayra dönük bir amelin ve sanatçının teşvik edilmesi gibi, kalblerdeki letafetin zuhuruna yardımcı olan her tutum onun kendi değerine yükselmesine vesiledir. Değerini bulan cevher ona ulaşanlara bir ışık yansıtır. Mânâ ve esrarın aynasını aydınlatır. Gönüller buluşunca nûr üstüne nûr yağar. Tevhid nûrunda buluşanların hazzı âlem-i lahuta yükselir; “O’na ancak temiz kelime ve salih amel yükseltir.” (Fâtır 35/10) Hakk’ın tecellîsindeki cemâli göremeyenin içinde düştüğü açmaz, Yusuf’un (a.s.) içine atıldığı kuyudan daha derin ve karanlıktır. Zira hakka dayanmayan bâtil bilgi zifiri karanlıktır. Abdestin bozulacağına inandığı için hayvana el sürmeyen insan, acaba kendi nefsinin Hakk’ın yarattığından daha temiz ve üstün mü bulmaktadır? Oysa murdar olan suizandır. Mânen ve zihnen arınmış kişinin gönlündeki nûr kendi varlığını aydınlatır. Beşerî sûreti unsurlar kuyusunda bulunsa da Hakk’ın hitabını sırrında duyar; “Ona, işin hakikatını kendilerine haber vereceksin diye vahyettik.” (Yûsuf 12/15) Bil ki okutan duyurursa, okuyan duyar. Ya Sin Hakk’ın halka hitabıdır. İşin hakikatı, oluşan her işte Hakk’ın gayrı gerçek bir fâil olmadığıdır. Tevhid-i ef’al bu sırra muttali olanın ayn’el yakîn şahidliğidir.

Ey dost! İnsanın yaradılıştaki kabiliyet, nûru ve nârı kendinde barındırmasıdır. Melek-şeytan, olumlu ve olumsuz enerji bireyin varlığında potansiyel olarak mevcuttur. Yöneliş ve

davranışlara göre her birinin tohumundaki istidad açığa çıkar. Hissiyatın hâkim olduğu cismânî âlem arzından, melekutî mânâlar semâsına yükselten ruhani himmet Rabbin inâyet nûrudur. Süflî sıfatlar arzın, ulvî sıfatlar semânın timsalidir. Her mânânın, hakikatlerin hakikatında kaybolduğu âlemde akıl aciz kalır. Yine arzdan kasıt, zorlayıcı zanların mazharı olan emmare nefis, semâdan kasıt kendi hakikatına ulaşınca kadar huzuru bulamaz. Velâkin uçup giden zaman onun keyfini beklemez. Cenab-ı Hakk'ın sıfatlarıyla kulunu nûrlandırması nüzûl, kulun ilâhî sıfatlar nûruna boyanması urûttur. Kendinden arındıkça müşahadesi sâfiyet kazanan kulun öze yolculuğu ne de lâtiftir. Yakîn nûrunun gönlü kaplaması rahmetin müjdecisi, nûru cemâlinin sırrından yansımaları inâyetin müjdecisidir. Sevgilinin muhabbet deryasında kaybolan, Sevgilinin kendisi olur. Zira sen-ben kavramı dağıldığında O'nun hüviyeti aşikâr olur.

Ey dost! Tek ile çokluk ilişkisi odur ki, âlemde görünüme gelen her şey ikiliği gerektirir. Bu nedenle özde bir olursa da, bir şeyin benzeri olan, onun aynısı olamaz; şâhidlerin gözleri vardır velâkin, şâhiden şâhide, gönülden gönlü fark vardır; “Taşlardan öylesi vardır ki içinden ırmaklar akar.” (Bakara 2/74) kalblerden öylesi vardır ki cehennem yakıtıdır; “Allah zikredildiğinde kalbleri sıkıntıdan katılaşırlara yazıklar olsun.” (Zümer 39/22) Tek olan Allah'a Âdem'in hilâfeti, O'nun esmâ ve sıfatlarındaki zuhuru mazhar olması itibariyledir. Arz; kesafet ve sûret semâ; mânâ ve letâfettir. Hakikatı, âlem-i melekutda olan Âdem'in arzdaki hilâfeti, kayıtlı ve çoklu sûretlere bürünen Hakk'ın isim ve sıfatlarıdır.

Toprak, su, hava ve ateş mürekkebi unsurlarla kayıtlı fânî sûret arzıdır. Gönül, akıl, ruh ve sırrıdan tertib edilmiş mânevî sûret semâdır.

Âdem'in beşerî sûreti, ilâhî sûretin perdesidir ancak. Beşerî sıfatların bâtınında ilâhî sıfatlar nûruyla tecellî eyleyen hakikat O'dur. Hakk nûrunun yansımalarının zuhuru olan insan, sırrın bilincinde olmasa da Hakk adına işitip, görür, O'nun rızâ ve izniyle söyleyip, amel eder. Varlığı gölge olan beşerî sûrete güç ve kuvvet vehmeden kişi, takliden îman sahibi olsa da, ikiliğin ve şirk-i hafinin mazharı olur. Oysa Hakk'a hilâfet, izâfî benliğin ve ikiliğin kalktığı 'ev edna' (Necm 53/9) makamıdır. “Onların ardından sizi arzda hâlifeler kıldık.” (Yûnus 10/14) yüce ayetindeki 'onlar', Rabbları yanı sıra nefislerine varlık atfedenlerdir. Oysa 'ikiliğin ardından', Tek'in mânâ ve sırrı zâtında tahakkuk etmiş insandır Hakk'ın halifi. Hilâfet, akıl ve gönül iledir. Akl-ı selîm ve kalb-i selîm, benlikten arınmış kâmillerin âsâsıdır. İrâdesini Hakk'a teslim eden sıddık, “Âlemlerin Rabbi olan Allah, dilemedikçe dileyemez.” (Tekvîr 81/29) Âlemde mevcûd her şeyin Hakk'ın âyeti olduğunu fark eden ârif için 'oku' emri, Hakk'ın kullarını kendi hakikatlerine daveti olup, okuyuş her an ve her nefestir. İster kendi benliğindeki âyetler için olsun, “Kendindeki kitabı oku.” (İsra 17/14), isterse dış âlemle ilgili alâmetler için olsun, “Varlığımızın delillerini afâkta ve enfüste onlara göstereceğiz.” (Fussilet 41/53); okumanın sonu olmadığını bilenler için Hakk'ın yaradışı her andır.

Her nota bir harftir âlem-i letâfette; her beste bir ayettir arz-ı Rahmân'a işaretle görmeyen okuyamaz. Tadmaya anlayamaz. Görüp, tadmak ise Hakk'ın tecellîsini müşahade etmektir, O'nun inâyet ve hidâyetiyle. Tevhid ehli, Zât-ı Akdes'in mukaddes tecellîsini mârifetullah nûruyla okur “Rabbının adıyla oku”mak (Alak 96/1), Rabbanî ilhâm ile okumaktır, nefsanî ilhâm ile değil! Taklidi îmanla yetinenler, zihinlerde yontup, icâd ettikleri dini kavramlara taparlar. “Yonttuğunuz şeylere mi, ibâdet edersiniz?” (Sâffât 37/95) ayeti bu mânâyı da açıklar. Nefislerinin dürtülerine yenik düşen ve hayatın mânâsını idrak etmemiş olanların, yaşamı anlama çabaları ne de hoştur! Tıpkı, Hakk'ın tecellîsindeki sırrı takdir edemeyenlerin, O'nu tanıtmadığı kendilerine vazife ve meslek edinmeleri gibi; “Allah'ı, hakkıyla takdir edemediler.” (En'âm 6/91) Allah'ın yerine koydukları mal, mülk ve dünyevi mevkilere güvenerek Hakk'ı inkâr edenler gibi, ibadet ve ameline güvenerek takdir edemeyen “İnsan

kendi kendine yeterli görerek azar.” (Alak 96/6) Hiçbir şeyden tatmin olmasını bilmeyenler ise ‘esfeli safiline’ reddedilmiştir. (Tîn 95/5) Fare dahi kaçıp sığınılacak yerin hangi delik olduğunu bilirken, vurdumduymaz insan nefsinin sığınağını bilmekten gafildir; “Darda kalıp, yakarıldığında karşılık verip, sıkıntıları gidererek, sizi arzın halifeleri kılan mı hayırlıdır yoksa Allah’ın yerine koyduklarınız mı?” (Neml 27/62) yüce ayeti bu hakikatleri idrake davet eder.

Ey dost! Akl-ı selîm, edeb ve irfân iledir. Kalb-i selîm, sıdk ve ihsân iledir. Varlığı lâtif bir sır olan ruhun hilâfeti, nefsin sûretleri üzerinedir; “ruh (mânâ) bedenlerle (sûretlerle) birleştirildiğinde” (Tekvin 81/7) yüce ayeti insanı varlığı üzerine tefekküre davet eder. Nitekim bir taraftan, “Kendi varlığının gözlemcisidir insan.” (Kıyâmet 75/4), aynı anda Rahmân’ın zuhurunun şâhididir; “Rahmân, arşı istiva etmiştir.” (Tâhâ 20/5) Rahma’nın arşıdır kâmil insanın gönlü. İnsan-ı kâmilî gören Hakk’ı görmüş gibi olur. Aksi takdirde hilâfet nasıl olur. “Seni arzda halife kıldık.” (Sâd 38/26) Yani, Hakk’ın sıfatlarını kendi zâtında buldurduk. Çünkü Hakk’a hilâfet ilâhî ahlâkî kabullenmektir. Kerem sahibi ne verirse kendinden verir; “Âdemoğlunu ihsânlarla yüce kıldık.” (İsra 17/70) ayeti bu sırrı dile getirir. Sûret kabuğundan öze inmeyen benlik ab-ı hayatı nasıl bulsun? Varlığın hakikatına şâhid olmayan insan nasıl yed-i emin olsun!

Ey dost! Kötü söze kim kulak verirse, ateşe odun taşımış olur. Güzel sözü kim dinlerse, cennet kokusunu gönlünde bulur. Nefse zor gelen ne varsa ruhun huzuruna vesile olur. Nefse hoş gelen ne varsa ruhun sıkıntısına zemin olur. Kim nefsinin tercih ettiği yoldan (fücûr) giderse Allah ona selâmet versin. Kim ruhuna nûr taleb ederse, takvayı ona kimin bağışladığını unutmasın. Zira, “Nefse fücûru ve takvayı ilhâm eden (Şems 91/8) Rabbidir.” Mâdem ki nefis iyiliğe ve kötülüğe, güzel ve bozuk ahlâka yönelme kabiliyetinde donatılmıştır, takvayı seçebilmesi için Hakk’ın hidâyet nûruna muhtaçtır. Muhammediyet nûrundan feyz alabilmesi için de Resulullah’ın (s.a.v.) sünnetine sarılmak durumundadır. Dünyadaki yaşam mücadelesi, fücûrdan takvaya doğru bir koşu gibidir. Tıpkı hacca gidildiğinde safa-merve arasında yapılan sa’y gibi. Sa’ydan (gayretten) maksat, nefsin muhtaç olduğu sâfiyete ilâhî muhabbete mazhar olup, mârifetullah kaynağından kana kana içip, hakikat deryasına vakıf olmaktır. Kulluğun hakikatını aramak için yapılan sa’y (gayret) huzur ve saadeti bulmakla sonuçlanır. Mânevî sa’y özdedir. Sûretde yapılan hac da zemzem, kişinin niyetinin karşılığıdır. Mânâdaki hacca kevser, nûrullahı kavuşmanın huzurudur. Nasıl ki sûret haccındaki tavaf haccer-i esved’den başlarsa sûret tavafı da gönüldeki hacerden başlar. Nefsin mertebelerindeki yedi semâda yapılır. Gönül tavafı cennetin arza inişidir adeta. İhrama bürünmedeki niyet nefsaniyetteki renklerin renksizlikle örtünüşüdür. Kişisel arzu ve beklentiler terk edilinceye kadar Hakk zikredilir ki kul, zâtında tecellî eyleyen hakîkate vakıf olsun; vakfenin, Arafat’ta durmanın mânâsına ersin. Hakikat güneşi doğuncaya kadar, “Meş’arül Harâmı Allah’ı zikredin ve O’nun size gösterdiği gibi (tecellî eylediği hakikat üzerine) anın.” (Bakara 2/198); Cebel-i Rahme Tepesi’nde, Peygamberin (s.a.v.) durduğu yerde (sırrda) vakfe yapın. Zira, Rahmet’in sırrına varan insan hiç kimseyi horlayıp, küçümsemez. Rahmet nûrundaki vakfe tavaftan üstündür. Çünkü tavaf nefsin eşliğinde yapılır, Vakfede ise izâfî benlik terk edilmiştir. Allah’ı taleb edenin talebi her talebdan üstün gelir. Allah için her şeyini terk eden için Allah, onun her şeyi olur. “Hac ibadetini bitirince atalarınızı andığınız gibi hatta daha kuvvetli bir inançla Allah’ı zikredin.” (Bakara 2/200) Hakîkate müdrik olmadan önceki cahil halinizle dünyayı, anne ve babayı andığınızdan daha kuvvetli bir inançla Hakk’ı hatırlayın. Ana, nefsi, baba ise ruhu sembolize eder. Nefisten ruha geçilip, ruhun da Hakk’a teslim edildiği fakrın hakikatında Hakk’ı anın demektir. Şah damarından da yakın, candan da daha aziz sevgilidir Zât-ı Hakk. Sûretler ancak misaldir aşk-ı ilâhîye. Ruh da bırak ekildiği yerde!

Ey dost! Cana hayat veren su donduğunda buza dönüşüp, can alır. Sevgi, insanları nasıl birleştirirse, nefrete dönüşünce öylece ayırır. Kim kimi dışlarsa, nefret tohumu ekmiş olur. Kim kimi kucaklarsa kendini kucaklamış olur; “Nefsini andıran kurtulup saadete ermiştir. (Bozuk ahlâkla, kirlenip, kötülüklerin içine gömen de kaybetmiştir.)” (Şems 91/9-10)

Sîretin sûrete bölünerek mukaddes varlığına delil olması için “ölümü ve ömrü yaratan” (Mülk 67/2) Cenab-ı Hakk, kullarına olan muhabbetini, onları nûrlarına mazhar kılarak nimetlendirmiştir. O halde insana düşen gayret, nefsindeki aşırılıkları taşıyarak Hakk’a kul olmaktır; nefsanîyet ateşini körükleyen kibir, hased, öfke, şehvet, riyaset ve benzeri enaniyyet iddialarını ve benlikten dışlamaktır. Cemrenin amacı budur. Fiilde, sıfatda ve zatda, Hakk’ın gayrı ne varsa nefiste, gönül ve zihinde taşlanır ki can özüne ersin. Nefsin kurban edilmesi müddetince, sûretteki minâda yapılan teşrik, sîretteki minada da maksadını bulsun. “Sayılı günlerde Allah’ı zikredin.” (Bakara 2/203) Çağırın, kullarını ilm’el, ayn’el, Hakk’al yakîn nûrlarına kavuşturun.

Huzurun zıddı olan kuruntu ve evham karanlıklar vadisidir. Nefsinde zerre kadar varlık barındıran, gam ve kederden kurtulmuş değildir. Dünyaya doymayanın orucu açlıktan başka bir şey değildir. Derler ki, dünyaya aldanana değil aldanmayana hayret edilir. Geçmişte olduğu gibi bugün de öyledir.

Ey dost! İnsanın Kerim ve Rahim olan Allah’a bu şâhidliğindeki sırr, zorlanmayacağı ilmî farkındalık ve ruhanî aydınlık içinde gönlün uyanmasıdır. Hiçbir idrâk sahibinin itiraz edemeyeceği netlikte beliren mânânın hakikatden nasibi olduğu aşikârdır. Buna mukabil her ferd nasibinde olduğu kadarını alıp, yaşar. Hakkı arayan hakkı bulmak için koşup, koşar; candan geçip sırra eren hakkı Hakk’da yaşar. Nitekim inançlar gösteri için değil, yaşamak içindir. Şayet îman gösteri haline getirilirse inkârcı da kendi halini teşhir eder. Kime ne takdir edilmişse, tercihleri ona kolaylaştırılır. Nasıl ki, âhireti dünya çıkarları için kullanan sözde dinin temsilcileri, kendi bağınazlıklarını îman diye satıyorlarsa, yaşamadıkları îmanın hakikatını, ilkelik olarak tanımlayan sözde aydınlar da, kendileri gibi düşünmeyenleri küçümseyip, aşağılamakla zihinlerdeki bağınazlığın temsilciliğini yapmaktadırlar. Bunlar bilgilerinin kibrine ve benliklerinin öfkesine yenik düştüklerinden eleştiriye tahammül edemezler. Oysa bilmezler mi ki, gölgenin görüntüsü vardır velâkin hakikatı yokluktur. Görmezler mi ki insandaki en değerli ziyneti güzel ahlâk ve dürüstlüktür. Ziynetlerin örtülmesi, güzel ahlâkı bozabilecek düşünce ve davranışlardan kaçınmakla mümkündür. İyilik ve mânevî güzellikler kalıcıdır. Kötülükler ise sahiplerine eziyet eder. Kılık kıyafetlerin ve toplumların vaz ettiği beşerî kanunların değişimiyle îman ve güzel ahlâk değişime uğramaz. Değil binlerce yıl geçmiş olsun, bütün zamanlar tükense de ilâhî kanunlarda bir değişiklik yoktur; “Allah’ın kanunlarında değişiklik yoktur.” (Ahzâb 33/62) Hakk’ın vaz ettiği evrensel ilkeler her çağ ve toplum için geçerlidir; “Allah’ın yaratışında değişiklik yoktur.” (Rûm 30/30) “Fiilleriyle, sıfatları ve Zâtıyla tecellî eden Mutlak Varlık’ın koyduğu düzen ve ahenkte (sünnetullah) değişim olmaz.” (Fâtır 35/43, Fetih 48/23, İsra 17/77) Cenab-ı Hakk’ın her hükmü O’nun hikmetidir. Hakk’ın hükmü kulları için olduğu gibi kendi nefsi için de hakktır. Nefsi hakkındaki hükmü rahmetinin gazabını geçmesidir. O halde ey dost, yüzünü tevhid nûruna döndür.

Ey aziz! Nübüvvet güneşi âlemi aydınlatmaya başladığı andan itibaren farzlar, Hakk’ın emrini yerine getirmek için, nafileler ise Hakk’ın muhabbetine ermek içindir. Nitekim sünnetlerin farzlardan önce ikâme edilmesindeki hikmet, kulun nafilelerle Hakk’ın mağfiretine yaklaşmasını temindir. Zira nafileden maksat Sevgilinin has muhabbetine mazhar olarak, Hakk’ın muhabbetinde ve Zât-ında fenâyâ ermektir. Sevgili, seveni sevdi mi; duyan, Sevgilinin nûruyla işitip, Sevgilinin nûruyla görür. Sevenin dilinden konuşan Sevgilinin

kendisi olur. Bil ki hakikat Hakka'1 yakîn dile gelir. İlme'1 yakinde ilim perdedir. Ayne'1 yakinde görenin varlığı perdedir. Nehirler deryada kaybolmadan kimliği fâni olmaz. İmân, hikmetle birlikte olduğu zaman kemâle erer. Oysa kuşku, inanç ve güvenin zıddıdır; her mânevi ilişkiyi zedeler. Şüphe duyduğu bir varlığa nasıl muhabbetle yaklaşabilirsin ki? Kişiselliği aşmadan Sevgilide nasıl fâni olabilirsin ki! İstiridyenin sırrı içindeki incidedir. Ya insanın özündeki sırrı nice dir? Zâtındaki sırra vakıf olmayan ârif olamaz. Tecellî sırrını ârif olmayan âlim olamaz.

İzâfî benlikten fâni fakirlerin rızkıdır Likau'llah nûru. Tenden geçip yokluğu tadanlardadır bekâ sırrı.

Ey dost! Kim kime faydalı bir bilgi iletirse onun karşılığı hikmeti Hakk'ın katında bulur. Kim Hakk'ın huzuruna benlikle çıkmak isterse nefisine zulmetmiş olur. Kim de benlikten soyunarak kavuşursa Hakk'ın lütfuna mazhar olmuştur. Kişinin âhirette “çıplak olarak haşrolunması”, sıfatsız ve sûretsiz olarak Hakk'ın huzuruna getirilmesidir. Ukba'da ‘giydirilmesi’ ise dünyadaki amellerine uygun sıfat ve sûrete bürünmesidir ki, nûrânî-zulmânî âhîret vücûdundan kasıt da odur. Şu halde hiç kimseye yakıştıramadığın bir sıfatı nefsinde barındırma. Bil ki zikrullahsız her söz âlemde boş söz. Dikenli nefisten damlar çirkin söz; “Ey îman edenler aranızda fısıldaştığınız zaman kötülük, düşmanlık ve Resule isyanı konuşmayın. İyilik ve takvayı fısıldaşın. Amellerinizle huzurunda haşrolunacağınız Allah'tan sakının.” (Mücâdele 58/9)

Ey dost! Âlemdeki sûretleri kalıcı zannedersin velâkin onlar gelip, geçicidir; “Dağları görünce sabit sanırsın, onlar bulutlar gibi geçip gitmektedirler.” (Neml 27/88) Bil ki vehim bir gölge gibidir. Ona varlık atfedersen sence var olur, gerçek olmadığını bilersen serab gibi kaybolur. Hakikat gönülde belirince sanal olan her şey bâtil misali yok olur. Hakk'ı hatırlamak (zikir) her an Hakk'ın huzurunda bulunma bilincidir; dilde yapılan bir nakarat değil! Âhîret rahatlığı dilerse, dünyayı terk et! Sözün özüne ermeyi dilerse sözü terk et! Ruhundaki sırra ermeyi dilerse nefisini terk et! Tarif edilen her şey satırlarda kalır. Yaşanılan her şey hakikat olur. Varlık, yoklukta; yücelik, kullukta gizlidir. Nefsin yokluğunda bulduğun huzur ve letâfeti, kendin için yaptığın hizmet ve ibadette bulamazsın. Hiçliğin derin boşluğunda bulduğun sırrı, bilgini tatmin için yaptığın araştırmada bulamazsın. Ârif, kabındaki ilimden arınmadan hikmetullah pınarından tadamaz. Her benliğin kendi özünde tecellî eden ilâhî ismin nefisine olan şâhidliğini unutma. “O gün her toplum içinde nefisleri aleyhine bir şâhid gelir.” (Nahl 16/89) Bil ki Rahmânî ilhâm aşkla gelir, şeytani ilka' ise nefret ve hasedle. Kişinin çirkin amelleri nefsin dikenleridir; iddiaları ise nefsinin tutuşturduğu ateş. Ancak secde izleri yanmaz zira, varlık iddiası Hakk'ın varlığında eriyenin yanacak enâniyeti kalmaz; Varlık O'dur. Ey aziz! Hakk'ın kelâmına tercüman olmak için tevhid nûrlarına kavuşmak gerek. Sırlara sırdaş olmak için sünnetullaha uymak gerek. Unutma ki insana şeytan da Kur'an okutur. Bunlar Hakkânî ilim olan “Kitabın bir kısmına inanıp, bir kısmını inkâr ederler.” (Bakara 2/85) Zira, kendi ilimlerini Hakk'ın kelâmından üstün görürler. O halde, “Kur'an okuduğun zaman kovulmuş şeytandan Allah'a sığın.” (Nahl 16/98); hakikatlerin hakikatını fâni kimliğinin hissiyatına indirgeme! Her kul Rabbini, Hakk'ın onda tecellî eylediği sıfatla tanır. Hangi sıfat ona hakimse, mevcudiyetinin hakikatı ve varlık nedeni odur. Nitekim kulda tecellî eyleyen isim onun şâhididir. “Şâhid olarak Allah'ın Zâtına yetmesi”, kulda tasarruf eden ilâhî isim nedeniyledir. Zir'a âlemde zuhur eden yegâne gerçek varlık Hakk Teâlâ olduğundan, zâtının şâhidi de yine kendi nûrudur.

Varlığın hakikatı ve aydınlığı olan tevhid nûrunun güneşi insan-ı kâmilin gönlünü ruhuyla sardığında, “Güneşle ay bir araya getirildiği zaman”, (Kıyâme 75/9) mârifetullah nûru rehber, Rabbanî ilhâmlar kula yoldaş olur; “O gün nûrları önden ve yanlarından koşar.” (Hadîd

57/12) Nitekim kulun miracı nûrların eşliğindedir. Âlem-i mülkden âlem-i melekûta mirac, kalb nûru ile olup, gönül fenâyâ erdiğinde ‘ay tutulduğunda’ (Kıyâme 75/8) gerçekleşir. Âlem-i melekûtdan âlem-i ceberûta mirac, ilâhî sıfatlar nûrlarının yansmasıyla ve ruhun hakikat ışığını görüp, “gözde şimşek çaktığında” (Kıyâme 75/7) gerçekleşir. Nefsın fenâyâ ermesi ilâhî takdirle lütfedilmişse, izâfî benlik için kaçacak yer kalmadığında, “O gün insan, kaçacak yer neresi?” dediğinde (Kıyâme 75/10) âlem-i ceberûtdan âlem-i lâhuta sevk sırrın nûruyladır. Hakikatların hakikatıyla fetih nasib olduğunda, “Allah’ın, göklerin ve yerin nûru” (Nûr 24/35) olduğu aşikâr olur. Böylece melekût ve mülkde ne varsa, “Semâda ve arzda ne varsa boyunları bükük O’na gelir.” (Neml 27/87) yüce ayeti kulun hakikatı olur. Her yükseliş yakînin derece ve mertebesine göredir. Mülkden Melekût’a ilme’l yakîn ile, Melekût’dan Ceberût’a ayne’l yakîn ile, Ceberût’dan Lâhut’a yükseliş Hakka’l yakîn iledir. Nitekim tevhid-i efal’den tevhid-i sıfata, tevhid-i sıfatdan tevhid-i Zâta olan mânevi ve ruhanî yükselişlerde, her yükseliş bir öncekinden fakrı gerektirir. Fakr tamamlandığında, gönülde, ruhta ve sırda Hakk’ın Zâtından gayrı kalmadığında, bekâ sırrı mâlum olur; “Dağlar, semâlar emaneti yüklenmekten kaçındı onu insan yükledi.” (Ahzâb 33/72) yüce ayetinin sırrı ve Hakk’ın zuhurundaki yüce maksadının ruhu kulun ruhu olur; tevhid nûrunun varlıktaki yayılışıyla îman nûru, ihsân nûrlarıyla; ihsân nûrları, inâyet nûrlarıyla, inâyet nûrları, ikân nûrlarıyla, ikân nûrları, likaullah nûrlarıyla müşerref olur. En doğrusunu Allah Teâlâ bilir. O bildirir.

Ey dost! Nübüvvet nûrundan feyz alan ruh kendi âlemini aydınlatan bir güneş gibidir. Kalb ise ruhtan aldığı yansıtan ay timsalidir; “Her biri ait olduğu (hikmet) yörüngesinde yüzer.” (Yâsîn 36/40) Ay, güneşten aldığı nûrun ışığını ve ilmini yansıtır. Ruh, Rabbından almadığı bir mânâyı iletmez. Gönül, Hakk’a tam teslim olmadan huzura kavuşamaz; “Allah, kimin kalbini (teslimiyetin hakikatına) İslam’a açıp genişletirse o, Rabbından bir nûr üzerinedir.” (Zümer 39/22) genişleyen gönül için yaşam ve ölüm birdir. Kalbin mânevi hallerinde bir takım derece ve mertebeler takdir edilmiştir; “Ay için de bir takım menziller belirlendi.” (Yâsîn 36/39) Gönülün menzillerine göre Hakk’a yakınlığın dereceleri bildirilmiştir. “Şah damarından daha yakın.” (Kâf 50/16) yakınlıktaki bir derece olup, varlıktaki bütün benlikleri eş derecede kapsayan, zorunlu olan yakınlıktır. “İki yay birleşimi kadar” (Necm 53/9) yakınlıkta daha ileri ve seçkin mertebedir kul Rabba kavuşmanın şevki ve nâfilelerle Hakk’a yakınlaşmakta velâkin nefsin fenâsını tadıp henüz farklılıktan arınmamıştır. “Daha da yakın” (53/9) ikiliğin kalktığı yüce bir lütuftur. Apaçık fetihtir. Kendinden gayrı bir varlığın bulunmadığı Teklikte ne yakınlık ne de uzaklık sözkonusu olur. Menzillerdeki misaller, özbenlikteki sırda dikkatleri çekmek içindir. Dalganın deryaya yakınlığı ne kadarsa, kulun Rabbına yakınlığı da o kadardır. Işığın güneşe uzaklığı ne kadarsa, kulun Rabbına uzaklığı da o kadardır; “And olsun güneşe ve ışığının parladığı kuşluk vakdine.” (Şems 91/1) Özdeki tecellîyi görmek yerine, hakikatı yokluk olan izâfî benliğe Hakk’ın gayrı bir varlık vehmederek “Onu kirleten kayba uğramıştır.” (91/10) Oysa hiç kimse nefsindeki gizli cevheri Rabbının takdir etmiş olduğu hikmetin zıddına taşıyamaz. Her kim kendindeki mevcudiyeti Hakk’a ortak koşarsa bilsin ki Zât-ı Hakk “Ortak koştuğu şeyden uzaktır.” (En’âm 6/78) Zira, Hakk’ın gayrı bir mevcûd yoktur ki ona ortak olsun. Bâtınî âlemden zâhirdeki bir sûrete bürünerek görünüme gelen O’nun nûrudur; zâhirdeki tecellîsinden bâtındaki esrarına rücû eden varlık yine O’dur. Tecellîdeki hikmetin aydınlandığı o kuşluk vakdinde, “Gönül gördüğünü yalanlamadı.” (Necm 53/11) Mârifetullah nûrunun ruhları aydınlattığı farkındalık boyutunda ehl-i tevhid nazarında, Rabbanî nûrların onların üzerine doğduğunu görürsün; “Güneşi kendisine perde yapmadığınız bir topluluğun üzerine doğar bulursun.” (Kehf 18/90)

Hakk nûruyla bakıldığında, Hakk’ın gayrı görülmez. Halkın gözüyle bakıldığında, Hakk tecellîsi gözükmez. Halkdaki Hakk’ın varlığı bilindiğinde, Hakk’ın gayrı bilinmez. Halk, Hakk’ın gayrı bilindiğinde, Hakk bilinmez.

Ey dost! İlâhî yardım yetişmeden hiç kimse kendi gölgesi olan izâfî benliğinden bütünüyle kurtulamaz; “Görmedin mi Rabbin gölgeyi nasıl uzattı, dileyeydi onu hareketsiz kılardı.” (Furkân 25/45) Rabbin dilemesi gölgenin güneşe çekilmesiyledir. İlâhî lütûf, benliği kendi hakikatına kavuşturacak ruhunun nûrunu varlığına delil kılar; “Güneşi ona delil kıldı.” (20/45) Öte yandan kalb fenâsını tadmış velâkin nefsleri Hakk’ın mutlak hüviyetinde eriyerek fakrın fakrına ermemiş nice benliklerde, Zât-ı Hakk diye kendi kimliklerine secde etmektedirler; “Allah’ı bırakıp güneşe secde etmektedirler.” (Neml 27/24) Zira, nefislerine kulluk yerine ulûhiyeti lâıyk görmektedirler; “Nefsin hevesini ilâh edineni gördün mü?!” (Furkân 25/43)

Ey aziz! Cenab-ı Hakk mânâ boyutlarını kapsayan ve ruhanî mertebelerdeki nüzûl (iniş) ve urûc (yükseliş) makamları olan “Yedi semâyı tabaka tabaka halk etti.” (Nûh 71/15) Gönün mânâ âlemlerindeki yolculuğu için de “Onu nûr ile kuvvetlendirdi.” ve nûr olan ruhunu farkındalığının kaynağı haline getirdi, “Güneşi bir kandil yaptı.” (Nûh 71/16) Tecellîsindeki mânâ ve sırrları açıp, kulunu ilâhî ahlâkla süsleyip, varlığına delil sözlü bir kitab haline getirdi; “Rahmân öğretti Kur’an’ı.” (Rahmân 55/1-2) Şu halde, ne zaman ki kalb mülk âlemi olan dünyaya ilgisini keser ve ruh kendi hakikatı olan melekût âlemine yönelirse, gönülle ruh sırrıyla bütünleşmiş olur; “Güneş ve ayın hareketi bir hesap iledir.” (Rahmân 55/5) Gönül dünya ile dolu olduğu müddetçe mânevi derecesi ve Kur’an’dan alacağı nasibi beşerî aklın ölçüsünde kalır. Ruhaniyet âlemine yükseldiği oranda Rabbanî hikmetden nasibi artar. Kemâlatı ve kulluğu mertebesinde ilâhî sıfatların nûrundan yansıyan varidatlarla Kur’an okur. Rahmân’ın kulunu okutması ve Rabbinin onu doyurması Rabbanî ilhâm iledir. Şüphesiz bütün bunlar Hakk’ın nimetlerinden ve lütfu ilâhîsinden şüphesi olmayan ehl-i yakîn ve ehl-i Kur’an için hakıdır; “Rabbinin nimetlerinin hangisinden şüphe duyarsın?” (Necm 53/55)

Ey dost! Âşık, özdeki Ma’sûkunu bulmadan huzura ermez
 Ma’sûk, aşığını zâtına cezp etmeden ona huzur vermez
 Aşkla sarhoşken ayıklığı neyleyim
 Ma’sûkla ayıkken sarhoşluğu neyleyim
 Varlık yokluğumdayken zenginliği neyleyim
 Hakk’la zenginken yoksulluğu neyleyim

İnsanlar Hakk’ı ararlar oysa O, gönüllerdedir; Varlığına delil ararlar kendi yoklukları O’nun varlığına delildir. Gel gör ki hakikatı aradığını söyleyenlerin pek azı müstesna, çoğu nefislerine heyecan ve macera ararlar. Bazıları halkın gözünde önemsenmenin cazibesi içinde kulluğun sırrından habersiz, benliklerine şöhret ararlar. Bilmezler ki cehennem ateşini besleyen ucûbet, nefsanîyet ateşidir.

Cevâd’ın cömertliğinden şüphe eden sanal âlemlerle oyalanır.
 Yalancı aşka kanan hakiki aşkdan mahrum kalır.

Evvelde yaşam Allah içindi; şimdilerde benliklerin tatmini için
 Evvelde cemaat Allah’a aitti; şimdilerde O’nun cemaatine sahiplenilenler türedi
 Evvelde yaşanan İslam’da ruhbanîyet yoktu; şimdilerde ruhbanîyetin taklidinden başka bir şey yok.

Fâni sûreti varlık sanan aldanmıştır. Her şeyin Allah’tan Allah’a olduğunu bilenler, kendilerini araya koymazlar. Ancak cahiller nefsini nefsin şerriyle kandırır. Şaşkın “İnsan şerri de hayrı istediği gibi ister.” (İsra 17/11) Fâni olan her şey gibi onlar da, bunlar da ancak birer yaratıktır. O halde yüzünü yaratılmışlardan, Yaradana döndür ki nûru göresin. Bil ki Hakk’a dönüşün azığı edeb, örtüsü alçak gönüllülük, bineği hiçlik, şartı güzel ahlâktır. Sertlik ve kabalık kalb katılığından ileri gelir. Hoşgörü ve yumuşaklık Rabbanî nûrların gönülden

yansıyan hediyeleridir. Gönlün gerçek hâli sahibinin yaşantısından ve olaylara gösterdiği tepkisinden belli olur; nefsin taklidde kalan amellerinden değil! İhlâs ve bilgiyle yapılan amel sahibini taşır. Bilinçsizce ve fuzuli bilgiyle yapılan ameli sahibi taşır.

Ehl-i dünyanın anlatıp, tanıtılabileceği her şey kendisi gibi dünyevidir. Nefsinden eriyenin anlatacak hali kalmamıştır.

Nûru nûrdan gayrı kim görebilir! Varlığının deryadan buharla göğe yükseldiğini bilmeyen yağmur zerresi, bulutun içinde gizli durduğundan kendini bulutla özdeşleştirir. Buluttan kopup toprakla buluştuğunda kendi hakikatını bilir. İzâfî benlik sûretine bürünen insan da, hakikatı bulmak maksadıyla çıktığı yolda sırrını kendi varlığının dışındaki hayallerde arar. Ancak kendi zatına rücû edip, kulluk toprağına yüz sürdüğünde, aradığının kendinde olduğuna şâhid olur.

Ey dost! Benliklerine ölümsüzlüğü arayanlar, ölümsüzlüğün ölmekten geçtiğini bilmezler. Nûru arayanlar, nûru bulmanın yolunun nârda yanmaktan geçtiğini bilmezler. Hakk’a kavuşmak isteyenler, Hakk’a vuslatın halktan vazgeçmekle olduğunu bilmezler. Aşkda kaybolmadan aşkın gizemini kim tanıyabilir! Dost’a Dost’dan gayrı kim kavuşabilir! Dindarlığın temsilcileri bilgi ve amellerindeki guru ve kibre şâhid olsalardı, nefsin şehvet ateşinden sığınacak yer ararlardı. Öte yandan “Allah’ın yasaklarından sakınmayan”, mistik kılıklar altında menfaat ve ücret karşılığında ruhsal gelişim pazarlayanlar, kendilerini kurtarmaktan acizken, vehim ve zânlarındaki putlarla takibçilerine hayali cennetler vaat etmektedirler.

Ey dost! Pazarda satılan içi kararmış cevizin kabuğuna aldanma, kabuk kırıldı mı içinde ne olduğu ortaya çıkar. Peygamberin sünnetini küçümseyenler ilâhî kanunların ruhundan habersizdirler.

Bilmezler mi ki her kim zannındaki fâni kimlikten kurtulursa Hakk’a vuslat yolunu bulur. Nefsinden azad olan can özbenliğine kavuşur. İhsân pınarından yansıyan hidâyet nûrunun kemâli inâyet nûrunun bağıışı olan ilme’l yakîni aydınlatır. Göz gözü gördüğünde ayne’l yakîne kavuşulur. Likaulah nûru Hakka’l yakînin ışığıdır. Hakk’ın diliyle söyleyen Hakk’dan gayrı ne söyler, söylerse hakkı söyler.

Ey dost! İlim, nefsi yüceltmek için değil, Cenab-ı Hakk’ın yüceliğine şâhid olmak içindir. Hakk Teâlâ’nın huzuruna kusursuz dindarlık değil, nefsaniyetten arınmış kalb ile gidilir. İğreti olmayan ibadet ve salih ameller, gönlü saf ve diri kılabilmek içindir. Doğruluk köprüsü olan sırat-ı müstakim, sûretten sûrete intikâl içindir. Hayat, Hakk’ın tecellisindeki mânâ ve sırlara şâhid olup, halkdan Hakk’a geri dönmek içindir. Kişinin amelleri akıli kadarsa, muhabbeti gönlü kadardır. Şerrin tâlibi nefis, hayrın tâlibi gönüldür. Akıl, nefsi takib ederse şerre mazhar olur; gönlü takib etti mi, hayrın mazharı olur. Kişinin fitratı onun ihtiyacını doğurur; ateş ateşle, nûr nûrla beslenir. Zihnin kabullenemediğini gönül kabullenir. Beşerî aklın ulaşamayacağı sırra gönül ulaşır. Vehmin kuruntusu olan izâfî benlik kendi âlemine hayrandır. Diri gönül ise nûr ile görüp, nûr ile yürür.

Mühürlü kalbler mânâ dilinden anlamaz; hakikat dilinden ehl-i Hakk olan gönüller anlar. Şekle tapanlar, ideolojik kavgalarla zaman harcar. Görsel idrak, varlığı sûret ve kalıbıyla tanıyıp, tanımlar. Gönül ise basîretiyle ondaki mânâ ve sıfata bakar. Hangi fitrat ve tabiatın onda zâhir olduğuna şâhid olur. Nitekim, her ferdin âleme bakış ve görüşü, kendindeki sıfat ve ahlâkî değerleriyle. Bu nedenledir ki, âlemde görünen ne varsa, kişinin kendi gönlündeki hal ve mânâların yansımasıdır, denilir. Görüldüğü gibi olanla, görüldüğü gibi

olmayan farkı, bu görüş ve bakışta belirir; inandığı gibi yaşayanla, inanıyormuşcasına yaşayanın hali, hayatın akışında gönülde resmedilir. Kulun Rabbi, kulu kulundan gözetler; “Rabbın her an gözetlemededir.” (Fecr 89/14); duygu ve düşüncelerinden, sadakat ve vefasızlığından gözetler. Riyakâr nefis, zorlayıcı zanlarıyla kendini kandırır. Samimiyezsizliği ikiyüzlülüğünde gizlidir; “Kalbinde olmayanı diliyle söyler.” (Fetih 48/11), kulluk görevlerini geleceğe erteler; kimlik kurgusunun aldatıcı hayalleriyle oyalanır.

Ey dost! Kimlik duygusu doğuşta beliren bir olgu değildir, zamanla oluşur. Hatıraların hafızada yer edişine göre dünyevi kişilik, çimendeki nem misali hislerle yeşerip, gelişir. Şu halde izâfî benlikten kurtulmak için öncelikle hafızadaki olumsuz hatıralardan doğan menfi algılamaları yeni bir bakış açısı içinde yeniden değerlendirmek gerekir. Yaşanılan ve olumsuz olarak kayda geçirilen nice olayın gerçekte, kişinin mânevi olgunluğuna katkıda bulunan bir vesile ve basamak olduğu kabul edildiğinde, hissiyattaki olumsuz tanımlama olumluya, korku umuda dönüşür. Geçmişteki negatif hatıraların önemini yitirmesi ve zamanla bütünüyle hissiyatın yerine hakîkatın hâkim olması varlık zikri olan Hakk’ı hatırlamakla gerçekleşir. Varlık zikri, kalbin kendi hakîkatını sorgulamasıdır. Beşerî kimliğinden ve hissiyatından âzâd olan can geldiği âleme, melekûtiyete kanat açar. O hâlde ölmeden önce ölmek kimlik duygusundan, farklılık algılamasından arınmakla başlar; Hakk’ın hüviyetinde kimliği eriyen insan Hakk’da fânî ve bundan böyle Hakk’ın varlığıyla bâkî olur. Ey dost! Hakk’ı zikretmeyen gönül paslanır. İbadetin maksat ve ruhuna ermeyen insan Mutlak Varlığı tanımanın fazilet ve lütfundan mahrum kalır. Halktan Hakk’a dönüş yolculuğunda “emrolunduğu gibi istikamet üzere olmak” (Hûd 11/112), sûretin mânâyı, mânânın da sûreti ihmal etmediği uyum ve âhenk demektir. Zâhirin bâtınını, bâtının da zâhirini dışlamadığı denge ve vahdet demektir. Hakk’ın kulunda görmeyi murad ettiği ilâhî ahlâk içinde her an Hakk’ın huzurunda bulunmak demektir. Bu nedenle fânî kimliklerine tevbe edenler taşkınlıkta bulunmazlar (11/112); Hakk’ın irâdesi karşısına kendi irâdelerini çıkarmazlar. Hissiyata varlık vehmederek, Hakk’ın varlığına ortak koşanlar gibi nefislerine “Zulmedenlere meyletmezler.” (11/112) Buna mukabil nefsanî duygularda dolaşan “Şeytan yoklukla (kimliği kaybetmekle) korkutur.” (Bakara 2/268) Fânî kimliğe sınımsız sarılması yönünden ona “cimrilik telkin eder” ki, insan gizli şirkten kurtulmasın. O halde ey dost! Kiminle dostluk ettiğine dikkat et! Gönlünü her şeyden daha değerli olana teslim et.

Bir kalbe gönül demezler o gönül, ilâhî aşka mazhar olmadıktan sonra!
O kula sırra ermiş demezler, Hakk’da fânî, Hakk’da bâkî olmadıktan sonra!

Ey dost! Sükûtun önemini cahillerin dilinden, dostlardaki vefânın kıymetini Hakk’ın rahmetinden öğrendim. Tevâzûnun erdemini nefsin kibrinden, özverinin hikmetini bencilin halinden öğrendim. Hakk’ın azametini kulluğun aczinden, nâfilenin değerini Rabbımın ihsânından öğrendim. İmanın hazzını inkârcının iddiasından, yakınlığın tadını uzaklığın acısından öğrendim. Dürüstlüğün faziletini benliğin hilesinden, ihlâsın hakîkatını nefsin riyasından öğrendim. Halkın yoksulluğunu Hakk’ın zenginliğinden, rızânın hikmetini yetinmenin huzurundan öğrendim. Aşkın sırrını Sevgilinin cilvesinden, ikrâmın mânâsını Rabbımın lütfundan öğrendim. Varlığın kemâlini ilimdeki noksanımdan, dirliğin sırrını benliğin ölümünden öğrendim.

Ey aziz! Kişi nereye giderse gitsin, bulunduğu yere kendi dünyasını da beraberinde götürür. Âlem olarak gönlünde ve zihninde ne varsa heybesine onu koyup, götürür. Nasıl ki cennet bahçesi kendi gönlünün bir sûretiyse, cehennem yakıtı da taş kalbli benliğin amelleridir.

Pek çok insanın îmandan uzaklaşmasının sebebi bilgiçlik taslayan zorba dincilerle, kendisi noksan kılavuzlardır. Karşısındakinin değerini aşağılayarak nefsini yüceltmeye çalışan şaşkın,

ikilik âleminin dehlizinde kaybolmuştur. Nerede kalmış, hakkı tanıyıp, tanıtmak! Nefsâniyet ateşi nûra dönüşmemiş benlik kendi cehennemini cennet diye beller. Oysa izâfî benlik, nefsin kendine varlık vehmedilmesinden gayrı nedir ki! Nefsin toz bulutu ruh güneşini karartabilir mi? O, ancak kendi fânî ufkunu karartır. Gel gör ki, dil zehrin acısını tadmadan tatlı sözün önemini anlayamaz. Hastalık bedeni sarmadan sıhhat nimeti anlaşılmaz. Pisliğin çirkin yüzüne şâhid olunmadan temizliğin güzelliği ortaya çıkmaz. Her sıfatın zıddıyla sûret bulup, idrâk edildiği fânî âlemde temiz de bulunan pis de, doğru da var eğri de. “Şükredici de mevcut nankör de.” (76/3) Gönlü bulanık olanın dünyası da bulanık olur; gözü nûla dolanın gördüğü âlem Hakk’ın vechi olur.

Ey dost! Kişinin zikri güzelse, anımsadığı her şey güzel olur. Bil ki her güzellik Hakk’ın kulunu zikrinden oluşur; “Bir pınar ki Allah’ın kulları ondan içer.” (76/6) Kul vehmindeki korku ve kuruntuları içerse yaşantısındaki zikri dikenli bir çöl gibi olur. Bil ki nefsine bağladığın her amel kişiye yük olur. Hakk’a teslim ettiğin her şey Hakk’ın kuluna lütfu olur.

Gönül daralması gönlün ferahlamasına yol açmak içindir. Keder ve neşe bireyin yaşadığı olaya bakışına göre değişir. Bakış değişti mi gönlün hali de değişir. Her halinden hoşnud olanlar için darlık da, ferahlık da birdir. O halde ey can! Halini beğenmeyip, şikâyetçi olma; “Rabbının hükmüne sabret.” (76/24) Halinden hayıflanıp benlik yaşadığından ders almaz. Allah’tan utanan insan O’nun takdiriyle yaşanan hale olumsuz bakmaz. Ey gönül! Sen ne bir anlık sıkıntısın, ne de bir anlık haz. Beşerî sûretde varlığa gelip anılmaya başlamadan önce kimliksizdin; “İnsanın henüz anılmaya başlamadan önce zamanın ötesinde sonsuzluk (dehr) yok muydu?” (76/1) Ne geçmişin anılarının, ne de geleceğin hayallerinin bulunmadığı o boyut yok muydu? Şu halde kendi hakikatına ve Hakk’a rücû için vehmindeki sanal kimliği kurban et. Şunu da bil ki Hakk Teâlâ hidâyet etmezse hiç kimse enaniyyet labirentinden çıkışı bulamaz; “Muhakkak biz ona çıkış yolunu gösterdik.” (76/3) Çıkış yolu, farklılık ve ikilik şaşılığından arınıp varlıktaki tekliği görebilmektedir. Ancak o zaman bencil sevgiden, benliksiz sevgiye erişebilir, ancak o an, zaman ve mekâna mâhkum olmadan, “Allah sevgisi ile yoksul, yetim ve düşkünleri doyururuz.” (76/8) Sûretlere değil, sûretde tecellî eden Rabbin vechine yüzlerimizi döndürebiliriz. Bil ki kemâlat yokluğun nisbetinde gelişir. Kendinde varlık vehmeden, olgunlaşmamış meyva gibidir. Noksan kişi sanır ki hakkı taleb eden kendisidir. Kâmil insan bilir ki gönlün hakkı talebi, Hakk’ın kulunu davetindendir. Bilir ki, “Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz.” (76/30)

Ey dost! Fânî kimliğin Hakk’da fenâsı, bilincin fenâsı demek değildir. Aksine kişisel idrâkla sınırlı bilinçten, varlığın hakikatıyla bütünleşen külli bilince yükseliş demektir. Zihnin zan ve fantezi âleminde, melekûtiyet semâsındaki sırra gönlün intikâli demektir. İnsan ancak o zaman Hakkânî varlığın izâfî varlığıyla kısıtlı olmadığına şâhid olur. Ancak o zaman yakîn nûrunun nezaretindeki işitmenin ve görmenin gönlün fuadında gerçekleştiğine şâhid olur. Kim ne duyup, hangi sırrı idrâk etmişse, neye bakıp da hangi mânâyı seyretnişse gönlün basîreti fuadda değerlendirildiğini bilir; “Kulaklar, gözler, kalbler veren O’dur. Ne de yetersiz şükrediyorsunuz.” (Mülk 67/23) Şükürün hakikatı Allah için mevcûd olmaktır. Tasavvufî yaşam olan ferdin kendini keşfetme yolculuğu, Rabbin tecellisini müşahade etmektir. Gönül bu temâşâda, esmâ ve sıfat nûrlarının tanıklığına merkez olur. Kulağın işittiğini, “Gözün gördüğünü fuad yalanlamaz.” (Necm 53/11); salihler, şehidler ve sıdıklar hakikatı reddetmez. Bilirler ki, ilâhî bir mevhibe olan gönül çeşmesinden akan hikmet “suyumuz çekilirse” (Mülk 67/30), vakdin ihtiyacına göre kaynaktan çıkıp da henüz açılmamış ve yozlaştırmamış mânâ ve sırrların Rabbanî feyzi olan “Arısuyla kim akıtabilir?” (67/30) Hakk’dan gayrı kim halkı Hakk’a kavuşturabilir? Fânî kimlikte direnir, nefsin karanlığında ısrar edenler, onun hiçbir şeyle tatmin edilmediğine şâhid olup, gerçek yüzünü “Gördüklerinde, inkâr edenlerin yüzleri kararır.” (Mülk 67/27) Gözlerin kızarıp, yüzlerin kararması öfke ve hırstandır. İddialarının

“Taşkınlığından neredeyse çatlayacak.” (67/8) gibi olan dava ehli, nefsin kibir cehenneminden gelen “Uğultuyu işitirler.” (67/7) Nefsin doymak bilmeyen alışkanlıklarını, şehveti, politik kavgayı, sanal dünyayı Allah’a tercih edenler, daha çok kâr, şöhrat ve kudret peşinde koşanlar zamanla ya inançlarını kaybetmişler veya îmanları yalnızca taklilde kalmıştır. İzâfî benliğine tevbe etmeyen nefsin alevi sönmeyen cehennem ateşi gibidir, “Onlara alevli ateş azâbını hazırladık.” (Mülk 67/5) Cennet ve cehennem boyutlarını hazırlayan Rabbül Âlemin’dir velâkin kendine azâb eden nefislerdeki haseddir, kibirdir, şehvettir. Özetle halkın şerridir; “De ki sığınırım felakın Rabbına halkın şerrinden, hased ettiğinde hasetçinin şerrinden.” (Felak 113/1-5) Azâbı arayan nefsinin şerrinden, nûra yönelen ruhumun Rabbına sığınırım. Zira zihinde ve hatıralarda taşınan kötü duygu ve düşünceler gönül tarlasına ekilmeye hazır azâb tohumlarıdır; “Onlara dünya hayatında azâb vardır.” (Râ’d 13/34) bu sırrı dile getirir. İnsanlığın hayırına hizmet için yapılan her uğraşı ise sevab tohumlarını taşır. O halde de ki; mânevi kötülükten, yarı cahillikten, Hakk’a karşı duyulan ilgisizlik ve bilgisizlikten Allah’a sığınırım. Çaresizliğin karanlığından, Rabbinin rahmet, muhabbet ve mağfiret sabahına sığınırım. “İşte bu sakınanların akıbetidir.” (Ra’d 13/35) Dünyadaki nasibinin Allah olduğunu bilen her âlemdeki nasibi Allah’tır; “Allah’ın rızkından gıdalanın. Dönüş ancak O’nadır.” (67/15) yüce ayeti rızkın hakikatını açıklar. Ey can! Mâdem ki izâfî benlik alışkanlıklarla beslenir, nefsi alışık olduğu şeylerden men etmek ibadetin en etkili yöntemidir. Zira, karnını dünyayla doyuranın ilâhî aşka mecâli kalmaz. Lafta kalmayan duanın tılsımı inandığı şekilde var olmaktır.

Ey dost! İzâfî benlikten arınıp, benliksiz varoluşu tadmak için kimliksiz ol! Kimliksiz olmak için varlıksız ol. Kendi hayalinden vazgeçip aldığın her nefeste giriştiğin her işte yalnız Allah için olursan, varlıksız olursun! Orucun hakikatına ulaştırmak aşkın hüneridir; her fetih ve mânevi açılım ilâhî aşk ve lütufla gerçekleşir. Nefsaniyet alevi nûra dönüşünce ruh da huzura erişir. Nasıl ki dünyanın manyetik alanı güneşin, yakıcı ışıklarına karşı koruma sağlıyorsa, insanın manyetik alanı, nefsin yakıcı alevlerine karşı koruma kalkanı Hakka’l yakîn nûrudur. Ehl-i yakîn için ömür ve ölüm, ilâhî kanun ve hikmeti müşahade için insana lütfedilen bir hediyedir; “Onlar ki boş ve faydasız şeylerden yüz çevirirler. (Benliklerinden arınmak üzere varlıklarından) zekât verip, namazlarında huşû içindedirler, emanetlerine (ilâhî sıfatlara) hıyanet etmeyip (sahiplenmeyip) (Zâta) verdikleri sözü korurlar (ilâhî ahlâkâ ve Rabbanî varidata) onlar varistirler.” (Mü’minûn 23/1-10)

Ey dost! Nübüvet nûruyla yıkanmış insan varlıktan yokluğa, yokluktan varlığa dönüşür; sıfatı, Hakk’ın sıfatında; kimliği, Hakk’ın hüviyetinde eriyince, fenâ ve bekâ dileyen vücûdu Zât-ı Hakk’a bırakır. Sıfatsız sıfat, varlıksız varlık olur. Denebilir ki, kimlik eridi mi, geriye ne kalır? Dereler nehire, nehirler deryaya kavuşunca, varlıklarından geriye ne kalırsa o kalır; kavuşulan Sevgilinin hüviyeti kalır.

Gönlün ikilikten arınması ilâhî aşk ile, nefsin kimliğinden erimesi vahdet nûruyladır. İkiliğin bulunmadığı âlemde sen-ben farklılığı kalkar.

Esmâü’l Hüsnâ’yı kalbi ve ruhuyla zikreden can sırrında, Hakk’ın kulunu zikrettiğine şahid olur. Kulun rahmet ve mağfiret niyazı dahi Hakk Teâlâ’nın kuluna olan muhabbetindendir. Rabbin kulunu inâyet nûruyla kuşattığının delili, ilâhî ahlâkın, onun bâtınında ve zâhirinde etken oluşu ve ilmin hakikatının amelleriyle buluşmasıdır.

Ey dost! Cenab-ı Hakk taşıyamayacağı mânâ yükünü kuluna vermez, kaldıramayacağı sıfatı (emaneti) ona yüklemeyiz; “Allah, hiç kimseyi gücünün yetmediğiyle yükümlü tutmaz.” (Bakara 2/286) İlâhî rahmet ve mağfiret, hazır olmadığı mânâ ve sırrdan kulunu sakındırır. Zira, “Neyin daha hayırlı olduğunu Allah bilir.” (2/216) Sırr ve emanetler ancak vakdi

geldiğinde “Ehil olana tevdi edilir.” (Nisâ 4/58) Emanetlerin bilincinde olmayan insanın îmanı yakîn mertebesinde değildir. Hissiyatdan arınmış olan ehl-i yakîn ise “Emanetlerine ve ahidlerine riayet ederler.” (Mü’minûn 23/8) İlâhî sıfatların kuldaki tahakkuku, beşerî sıfatların fenâsıyla gerçekleşir. Hakkânî sıfatlar hakka muhabbet duyan aşığı kucaklar. Hakk’ın kulunu vahdet nûruyla kucaklaması ise izâfî benliği yokluğa taşır. Bu nedenledir ki ilâhî aşk aşkların en yüce ve faziletlisidir. İkilik âleminde tadılan sevgi ilâhî aşka kavuşmanın hazırlığıdır. Muhabbetullah olmadan hangi diken güle dönüşüp, hangi bülbül şakıyabilir? Derya aşkı olmadan hangi denizci okyanusa yelken açabilir? Sevgiyi sessizce özde yaşamak ise kâmillerin nasibidir.

Zira aşkı dile getirip dilemekten daha faziletlisi aşkın bizatihi kendisi olmaktır. Aşka sahiplenmek ise sevginin sâfiyetine nefsi ortak kılmaktır. Oysa sevgi, Vedûd sıfatıyla Zât-ı Hakk’a aittir.

Muhabbet seccadesinde, sükûtun derinliğinde aşkı yudumlayan kul, feryad eden bülbülden daha mı az faziletlidir?

Sevginin ilâhî bir sıfat, aşka düşmenin ilâhî bir lütuf olduğunu bilenler, seven ve sevilenin tek vücûd olduğuna şâhidlik ederler. Şehid odur ki, Allah’ın gayrı hiçbir şeye şâhid olmaz. Tecellîye olan şâhidliğindeki süreklilik onun bâtınî ibadetidir; “Onlar salâtlarında süreklidirler.” (Mü’minûn 23/9) yüce ayeti bu sırrı dile getirir. Uğraşsız cihad, şehidsiz fetih olmaz. Her günün güneşli geçse, rahmet ve mağfîret yağmurlarından nasibin olmaz. Nitekim celâli tatmayanın cemâli sahih olmaz. Bu sırra istinaden Cenab-ı Hakk, kuluna olan muhabbetini ve rahmetini bazen bir sıkıntıyı vesile ederek de gösterebilir. Zira sıkıntı, kişiyi daldığı gaflet uykusundan ve yersiz zandan uyandırarak teheccüde kaldırır. Böylece ilâhî kabz, ilâhî bastın vesilesi olur. Farkındalığın sabahına erişen insan, Rabbın ilhâm ve ihsânı ile tevbeye sarılır; “Rabbından ilhâm aldı ve tevbe etti.” (2/37) Cahil insan şifayı tılsımlı taşa, araçta arar. Ârif kişi her devâyı Allah’ta bulur. Ölümsüzlük, zamanın işlemediği sonsuzluk boyutudur. Zaman kaydından münezzeh yüce varlık, “Müteal O’dur.” (Râ’d 13/9) Oysa yokluktan görünümüne gelen şeyle beraber zaman başlar. Tıpkı sûrete bürünen sevgiliyle ikilik âlemindeki aşkın başlaması gibi. Ne var ki, mutlak hakikat zaman ve mekândan münezzeh olduğu gibi, kalıcı olan ilâhî sevgi de sûrette bir sevgili olmadan da mevcuttur. Gel gör ki âlemde hiçbir olay ve hareket olmasa, tafsilat da olmaz.

Zaman olmasa yaratık olmaz. Kur-an’ı Kerim’in 23 yıl gibi bir zaman boyutunda halk âlemine indirilmesindeki hikmet, halkın Hakk’ın kelâmından nasibini alabilmesi içindir. Zira her ferdin yaşadığı mânâ ve sırrlar onun hikmet sofrasındaki nasibidir. O halde “O’nun vahyi inmeden Kur-an’ı okumakta acele etme.” (Tâhâ 20/114)

Ey dost! Dostluk gönül mescidinde kurulur. Yakınlık-uzaklık kalbde gerçekleşir. Dostunu yüceltenin dostluğu yücelir. Sevgisiz velâyet, ihlâssız ibadet, takvasız tevekkül vefâsız yârânlık olmaz. Ahde vefâ kulluğu unutmamaktır; “Duyduk ve itaat ettik dediğiniz zaman sizi onunla bağladığı ahdi hatırlayın.” (Mâide 5/7)

Hakk’ın dostları ilâhî ahlâkın misalleri ve tecellinin delilleridir. Zât-ı Hakk’a yakınlıkları yakîn’in derecelerine göredir, “Müminlerin (derecelerinin) açığa çıkması için Allah, sizden şâhidler edinecektir.” (Al-i İmran 3/140) İhsân derecesindeki kula önce şehadet sonra sıddıkiyet bahşedilir. Şehadetteki velâyet sıddıkiyette kemâle erer; “Allah ve Resulü’ne îman edenlere gelince onlar sıddıklar ve şehidlerdir. Onların mükâfatları, nûrları vardır.” (Hadîd 57/19) Allah, Rabbûl nûrul alâdır; nusreti nûrdur, hidâyeti, ismeti nûrdur. Tevfiki, rahmeti, muhabbeti nûrdur. Her veli nûrdan nasibinde olanı kalbinde bulur. Bir ilâhî bağıştan diğer

ilâhî bağışa intikâl edenin durumu nûr üstüne nûr olur. İnâyet nûrdur, sekinet nûrdur, hikmet nûrdur. Nûra mazhar olan Hakk'a kavuşmaya vesile olur. Allah Teâlâ'yı kendi fikri ve ilmiyle tanıyanla, Allah'ı Allah'ın ilmiyle tanıyanın ilmi bir değildir. Salâha ermiş muhsin ilme'l yakînin, şâhid ayne'l yakînin, sıddık Hakka'l yakînin mazharıdır. İlme'l yakîn, Allah'ı görürcesine ibadet eder; şâhid, Allah'ın tecellî eylediği şeylerin hakikatında Allah'ı müşahade eder. Sıddık, zâhir ve bâtındaki tecellîyi Allah'ın nûruyla keşfeder. İhlâsta doğruluk, takvada sebat, ahlâkta şefkat ile yürüdükleri yolda Zât-ı Hakk'a sâdık kalanlar bilirler ki, varlıklarında Allah'ın Zât-ından gayrının barınmadığı gün "Sadıkların sadakatlarının fayda vereceği gündür." (Mâide 5/119) O gün, şehadetteki velâyetten Hakk'ın mülkündeki kemâle mazhar olunur; "Allah onlardan razı olmuştur. Onlarda Allah'tan razıdırlar." (5/119)

İmânın hakikatı olan yakîne takvada sebat ve ilâhî lütuf ile kavuşulur. Her halin meşakkatine göğüs gerip, nefsiyle cihad eden "Müttakiler için büyük mükâfat vardır." (Al-i İmran 3/172) Halkın kulluktan algıladığı mânâ ya korku ya da umudur. Kimileri ölüm korkusu yaşarken, kimileri erişeceği mânâ ve hazların umudunu taşır. İradesini Allah'ın irâdesine teslim eden tevhid ehlinin farklı bir kimliği kalmamıştır ki onda, hissiyatın egemen olduğu izâfî benlik kalmış olsun!

Nefsi araya koymadan Allah için var olmak varlıksız var olmaktır. Allah'ın mülküne mazhar olmak, mülkün sahibinin Allah Teâlâ olduğunu unutmadan tecellî nûrlarına boyanmaktır. Âlemdeki her iş Rabbinin mübarek tecellîsiyle gerçekleşiyor ve bütün canlılar O'nun mülküye, kimin için korkup, kim için üzüleceksin? İlâhî mülke mazhar olan dostlar için "Korku ve üzüntü yoktur." (Al-i İmran 3/170), "Onlar mahzun da olmazlar." (Yûnus 10/62) ayetleri bu hakikatleri bildirir. Bil ki, kişi görmediğine şâhidlik yapamaz; mânâsına ermediğine rehberlik edemez, "Sizi insan üzerine şâhid, Resulü de sizin üzerinize şehid kıldık. Allah'ın, hidâyet ettiklerinin dışındakilere bu (mânâ) ağır gelir." (Bakara 2/143) Sıfatı müheymin olanın şehadeti Hakk tecellîsini görüp, halkı gözetmektir; "Nerede olursanız olunuz yüzlerinizi (zatınızı) O'nun vechine (Zâtına) döndürürsünüz." (Bakara 2/144) yüce ayeti O'nun gayrı yönelecek bir hakikatın bulunmadığı vahdaniyeti (tekliği) şâhidlere hatırlatır. Zira, gözlerin ve gönüllerin tevhidinde Cenab-ı Hakk kendi tecellîsinin delili ve şâhididir; "Allah, şehadet eder kendine." (Al-i İmran 3/18) Tevhid bilincine mazhar olan Rabbanî "ilim sahipleri de" (3/18) yakîn nûruyla ikrâr eder. Ey dost! Kendini gören gördüğüyle Hakk'tan perdelenir; kendinden vazgeçenin gördüğü Hakk'ın kendisidir. Bil ki, Hakk'a boyun eğene her şey boyun eğer. İşittiklerine ve gördüklerine, Hakk'ın hükmüne "sabredenler, sâdıklar, boyun bükenler, bağışlanma dileyenler" (3/17) dostluktaki yakınlığın işaretlerini taşırlar; "Yaradılışınızda ve arzdaki canlılarda yakîn ehli için işaretler vardır." (Câsiye 45/4) Zâhir ve bâtına tanıklık edip, takva ve hikmet ile Hakk'ın vechine dönenler için mânâ ve sırlar boyun eğer. Kula düşen, vaadına sâdık kalmaktır; "Müminler içinde öyle rical (evliya) vardır ki, verdikleri sözü yerine getirerek (nefislerini Hakk'a sunarak) adağını yerine getirmiştir (ölmeden önce ölmüştür) kimi de yerine getirmeyi beklemektedir." (Ahzâb 33/23) Takvada sebat edenler, taklidi îmandan tahkiki îmana ve ilâhî ihsâna mazhar olurlar. Takvanın kademeleri bildirilmiştir; "İmân edip salih amellerle meşgul olanlar, hakkıyla îman ve sakınmaya devam edenler ve sakınmada sebatla iyiliğin mazharı olanlar. Allah muhsinleri sever." (Mâide 5/93) Sabrın hakikatını bilenler için sebat, Hakk'ın korumasıdır. İmânın rüşdü yakîndeki kemâldir; "İbrahim'e rüşdünü vermiştik." (Enbiyâ 21/51) Rüşdü (doğruluğu) veren Reşid sıfatıyla O'dur. Dostluğunu ihsân eden de yine O'dur; "Allah, İbrahim'i dost edinmiştir." (Nisâ 4/125); "Allah, kime hidâyet ederse Mûhtedi odur." (İsra 17/97) Hâdi sıfatınca mazharı olan ve ayeti kerimede zikredilen mûhtedi odur ki, Hakk'ın ilâhî isim ve sıfatlarıyla ahlâklanıp, varlığı peygamberinin (s.a.v.) nûruyla aydınlanmıştır.

Ey dost! Zâtının hakîkatı sevgi olan varlık sevdiği her şeyin sûretinde tecellî eder. Böylece Lâhûtî sırr nâsûtî sûrette aşikâr olur. Kim ki aşkla sever sevdiğini kendinde bulur; velayetin sırrı budur.

Zât-ı Hakk'ın gayb âleminde isim ve sıfatlarıyla şehadet âlemindeki zuhuru, sevginin kemâlini izhâr olur. Mülküne mazhar olan has kul, kudsi nefesle desteklenmiş nûr ve ahlâk ile mâlikü'l-mülk'e vekil olur. Varlığın hakîkatını idrâk ve kulluğunu ancak Zâtı Hakk'a tahsis eden insan velî olur. Gerçekte faili mutlak olarak hem velî hem de vekil O'dur. Kemâlât sahibi insan, kendinde tecellî eden esmânın ahlâkıyla tahakkuk ettiğini müdrik olduğunda, her bir ismin sınırlandırdığı sonsuz renk ve mânâ semâsından Zât-ı Hakk'a rücû eder; Zâtındaki Veli'ye kavuşunca her şeyi O'nun için, O'nda, O'na terk eder; "Rabbım bana mülk verdin (kulunda Rububiyetinle tecellî ettin) ve hadiselerin içyüzünü öğrettin (tecellîindeki kemâlî izhâr edip, ezeldaki takdiri ilâhîni gönle ilhâm ettin), dünyada (fâni olan beşerî varlığımda) ve âhirette (Zâtınla bâki olan ruhunun sırrında) Velim Sensin (kulundaki velâyetin asli sahibisin), Sana (Zâtına) teslim olarak beni vefat ettir (fâni kimliğinden al) ve salâha ermişlerin arasına kat. (Zâtına kavuşmuşların, görünümdeki çokluk yanılgısından, özdeki tekliğin hakîkatına ermiştir)" (Yûsuf 12/101) Ey dost! Gönülde kurulan dostluk sofrasında Cenab-ı Hakk kulunu içirip doyurur. Rabbının elinden içtiği muhabbet ve ünsiyet çorabıyla kendinden geçen benlik sırr gözüyle varlıkta Hakk'ın gayrını görmez. Sakînin mey hanesinde sızdığı mânevi halin sarhoşluğundan berki tecellîyle, farkındalığın ayıklığına uyanan insan, varlıkta Hakk'a hem de Hakk'ın mazharı halka şâhid olur; kimin gıdasının azab, kimin gıdasının rızâ olduğunu izler. Ezeldaki ilâhî hükmün, zâhirde esmâ tecellîsiyle gerçekleştiğini keşfeder. Velâyet sahibi insan, nüzûlun urûc, urûcun nüzûl ile buluştuğu noktadadır. Cisim, sûret ve kimlik ile değil, kalb, ruh ve sırr ile insaniyetin kemâline kavuşur.

Ey aziz! Kişi, ruhunun sırrını ancak kendinde bulur zira, her bireyin hakîkatı kendi özündedir. Yeter ki insan yönelişini salt hakîkat üzerine sabit tutsun; zihninin evham ve fantezilerini takip etmesin. Bireyin zikri kendinde tecellî elden ilâhî hakîkatın zâtı üzerine olursa, özüne vuslatı tez olur. Allah'tan Allah'ı dilemenin yolu Allah'ı zikirdir (hatırlamaktır). Allah'ı zikreden dileyacağı bir şey kalmaz. Zira, zikreden zikrettiğine kavuşursa, zikredilenden gayrı kalmaz. Halkın Hakk'ı zikretmesi, Hakk'ın bilinmeyi murad etmesinin bir sonucudur. Hakk'ın irâdesi bilinmek olunca, O'nun isim ve sıfatlarıyla tecellîsinde âlemler varlık kazanır, kâmil insan ilâhî mülkün hakîkatına mazhar ve sırrının şâhidi olur. Rabbını zikreden, dünyayı unuttur. Ölümü hatırlayan gelecekle ilgili planları unuttur. Nefsiyle hesaplaşmayan, tevbe varmaz. İzâfî kimliğine tevbe etmeyen hakîkatı bulamaz. Nitekim kimileri tasavvufu felsefi açıdan incelemekle geçinir, kimileri de hakîkatı yaşayanlara özenmekle yetinir. Terimler ve kavramlar, mânâyı hal ile tadmayanlar için zihinsel egzersiz olarak kalır; "kalbleri kilitli olanlar" (Muhammed 47/22) mânâyı gönülde idrak edemezler. Bireyin fâni sûret ve geçici lezzetlerle oyalanması, zâtındaki hakîkatı umursamayan aldanmışların nasibidir; "İçinizden (nefsiyle) cihad edenler ve (ezeldaki hükmü) sabredenler belirinceye kadar sizi sınavacağız." (47/31) Hakk'ın varlığında fenâyâ ermek, yanılsamadan kurtuluştur. Hakk'ın varlığıyla Hakk'da bekâ ise benliksiz varoluştur; insan, zâtında tecellî eden hakîkat üzerine sabit durur. Kişi kimin nikâhına girerse, nikâhlandığının zâtından ayrı kalmaz zira, nikâhlandığı varlık gerçekte kendi nefsidir. Şayet nefis, zihninin ve hayalin mazharı olan dünya ile nikâhlıysa bilmelidir ki, "Dünya hayatı oyun ve eğlenceden ibarettir." Rabbıyla ezeldaki nikâhı (sözleşmeyi) hatırladığında, îman nûru gönlü aydınlatınca "eğer hakka inanıp, (aldanıştan) korunursanız Allah, mükâfat verir." (47/36) Hakîkata kavuşmanın huzurunu bağışlar. Şu halde süflî âleme yönelen, beşerî sıfatlarına baksın orada cehennem ateşini bulur. Ulvî âleme yönelen lâhutî sıfatlar nûrunu sırrında saklı bulur. Cennet oradadır.

Ey dost! Zâtının hakîkatı olan Hakk’a dönerken nefesine varlık vehmetmekten sakınan müttaki insan sevgiyle yol alır. Hakk’ın emrinin istikameti üzerine sıdk üzerine olmak kul için esastır. Bir güzelliği paylaşmak ile bir şeye sahiplenmek aynı şey değildir. Sevgiye sahiplenmeyi aşk olarak tanıyanlar bilmezler ki aşk, Sevgili uğruna sevgiden de vazgeçmesini bilmektir. Zira, sevenin izâfî kimliği Sevgilide kaybolunca, nefsiyle kaim süflî sıfatı da kalmaz. O, nefsi için değil, Sevgilinin sıfatıyla Sevgili için sever; sevgi kendi özüne döner. Sevgiyi nefislerinin tekelinde sananlar, Allah için sevmenin, Allah’ın sıfatlarında ve Zâtında erimenin zevkini tadmamışlar, ubûdiyetin hakîkatıyla dirilmenin huzuruna varmamışlardır. Bilmezler ki benliksiz sevgi hâlis ibadettir. İbadet ise ancak Zât-ı Hakk’adır. Nûrla kucaklaşmayan nârı kucaklar; sireti görmeyen sûrete kanar. “Nefisleriyle cihad edenlerin ve sabredenlerin sınanması” (Muhammed 47/31), ezeldaki ilâhî takdirin kulun bilincinde açığa çıkması içindir. Can özüne erdi mi, cihadın muhatabı da kalmaz. Ruhundaki sırrın açılımı, Hakk’ın kudsiyetine halkı şâhid kılar. Hakk Teâlâ, Aziz sıfatıyla tecellî ettiğinde, kulunu aziz kılmak sûretiyle, Zâtının yüceliğinden ötürü münezzeh olan varlığındaki perdeyi kaldırır; “Senden perdeyi kaldırdık. Bugün gözün keskindir.” (Kâf 50/22) yüce ayeti bu müjdeyi bildirir. Zât-ı Hakk, Hâkim ve Karib sıfatlarındaki tecellîsiyle de kuluna olan yakınlığını bildirir; katındaki ilimden ihsânda bulunarak onu hikmetle doyurur. Ayetlerindeki ilmi müşahadededen, cemâlinin müşahadesi için ikân mertebesinin cevheri sıdk nûruna kavuşturur. Ey aziz! Şeriat namazı insanı “kötülük ve çirkinlikten uzak tutar”; hakîkat namazı “Zikrullah ise en büyüktür.” (Ankebût 26/45) Zira, zikreden, kendi hiçliğinde Hakk’ın varlığını müşahade eder; sıfatını sıfatında, Zâtını zâtında bulur. Zikrullahı olumsuz alışkanlıklarından arınan, fuzulî amaçlarından soyunan, varlığını Hakk’ın varlığında ifnâ eden ve bu maksatla, Allah’ı ve Resûlü’nü (s.a.v.) her şeyden dah çok severek, sevginin sâfiyetine erişen kullar yaşar. Bir şeyler olmak, bir şeylere erişmek için yapılan ibadet ve gayretler, nefsin kendini kandırmasından başka bir şey değildir, sonucu ucûbettir. O halde Hakkın varlığı karşısında kendine varlık verme ki, “Allah’tan sakınan ve sâdiklarla beraber olanlar” (Tevbe 9/119) sıdkın mazharıdır. Hakk Teâlâ Zâtı ile sıfatlarında tecellî eder; Zâtı ile Kâdir, Zâtı ile Mürid’dir. Sıddık ise Hakkın mürid sıfatıyla diler, Kadir sıfatıyla Hakka hizmet eder; nefsin fânî sıfatlarıyla değil! Ey dost! Varlıktaki her şey orjinaldir zira O, her an yeni bir oluştadır. Sûret-i Hakk olan insan, sırrında nûr ile Hakka tercüman, nefsindeki nâr ile halkın tercümanıdır, beşerî varlığıyla yer, içer, uyur ve ibadet eder. Ruhanî varlığıyla şefkât, rahmet ve muhabbeti hikmetle paylaşır. Her kim insan-ı kâmilî beşer dışı bir kimlik olarak hayal ederse, zanındaki bir sûreti putlaştırmış olur. Lâhûtî ve melekûtî mânâ ve sırrların nasûtî âlemdeki zuhuru, gizli hazinenin kullarınca keşfedilmesi maksadına ma’tuftur. Rububiyetiyle Rabbanî tecellî hazinenin kendisidir. Kuldan murad edilen mânâ, tecellîyata ayna olmasıdır. Hazineyi koruyan yılan da, her reнге bürünerek aynayı perdeleyen buğu da kulun kendi nefsidir. Kemâli nûr ile nefsini bilen, zâtından tecellî edeni de bildirmiş olur; “Sıdkı getiren ve onu tasdik edenler” (Zümer 39/33) Rabbanî nûra kavuşmuş sıddîkûn’dur. Sıdk kelimesi Arapça Sin, Dal, Kâf harflerinden oluşmuştur. İlm-i hurûf’a göre, Sin harfi âlem-i melekûtîdan, Dal harfi âlem-i nasût’dan, Kâf harfi âlem-i lâhut’dandır. Sin harfi, ruhanî hakîkatı olan ve ahsen-i takvim halindeki insanın kâmil varlığını temsil eder. Dal harfi, dünyadaki arz ve muhtaç hâliyle süflî varlığını teşkil eden unsurların ve nefsanî sıfatların mazharı olan fânî vücûdunu simgeler. Kâf harfiyle, sırrındaki nûrun kaynağı olan Hakkânî cevher ve Hakk’ın sıfatlarıyla tecellî ettiği Esmâü’l Hüsna nûrlarının vahdet kapısı murad edilir. Subhan Allah en doğrusunu bilir. Lâhûtî ve melekûtî mevhibeler, özünü müdrik insanda zâhir olur. Dal harfiyle simgelenen beşerî sûret nûzûl ve urûcun bulunduğu nokta olur. Âlem-i lâhut’dan nûzûl eden ilâhî isim ve sıfatlar, âlem-i nasût’da sûrete bürünür. Tecellînin mazharı olan insan melekûtîdaki kemâlâtına urûc eder; Sin harfiyle Hakk’ın Semî ve Selâm sıfatlarının nûruna boyanır. Kâf harfiyle, Hakk’ın Kaviy, Kâbız, Kahhar, Kadîr sıfatlarıyla ihsâna kavuşur. Sırrın kudsiyetine Hakk’ın Kuddus (Kâf, Dal, Sin) sıfatıyla vakıf olur. Kaviy

sıfatıyla nefsinin karşı yaptığı cihada gücünü Hakk'tan alır. Nefsinin dünyasını Hakk'ın Kâbız sıfatıyla daraltır. Beşerî arzu ve tutkularıyla, ruhani şehvetini de Hakk'ın Kahhar sıfatıyla etkisiz hale getirir. Nûranî mânâ ve sırlara kerim olan Allah Teâlâ'nın lütuf ve inâyetiyle erişir. Keşfettiği her güzelliği v yüceliği Hakk'ın Kebir sıfatıyla müşahade eder. Zât-ı Hakk'ın Kayyumiyetine acziyle tanıklık eder. Allah'tan Allah'ı dileyen, Allah'a ait olur. Mülküne mazhar olmanın anlamı budur. Sıddıkiyet, ubûdetin ve velâyetin kemâlâtıdır. Selam olsun sıdkın sahibine ve tasdik edenlere.

Ey dost! Ulvî ve suflî mânâların şehadet âleminde tanıtılması misallerledir. Her birey kendi yaşantısıyla nefsindeki mânâ ve sırrın misalidir. Varlıktaki bütün misaller sûret aynasında zuhur eder. Her misalden münezze varlığı tecellisiyle, sûretin sûrete bürünerek görünümü şühûdun maksadıdır. Âlem-i gaybdan nüzûl eden mânâ ve sırlar âlem-i misalde, Rabbânî nûrların gölgesinde görünümüne gelir. Sûretteki misali görmekten fenâ bulan, Hakk'ın tecellisini görmekle bekâ bulur. Sûretteki halkı dinlemekten fenâ bulan, sûretin sesinden Hakk'ı duymakla bekâ bulur. Misal âlemindeki muradından fenâ bulan, misallerden münezze olanın muradına mazhar olur. Varlıktaki hakikat müdrik ferdler için bütün misaller tek olan varlığın kendini tanıtımıdır. Dalgaların deryada belirmesi gibi, çoklukda Bir'in sinesinden zuhura gelir. Misaller âleminde kimi dünya evini mâ'mur etmekle meşguldür, kimi gönül evini. Her biri fitratındaki kabiliyete göre tecellîye misal olur. Bunlardan şeriatın hakikatına değil velâkin, zanlarındaki dinin şekil ve sûretine sahipleneler, ibadethanelerde nutuk atmanın doymazlığı içinde ruhbanîyetin misali olurlar. Özde ve amelde değil, sözde tarikata özenen yalancı dervişler, Hakk'a teslim edemedikleri nefislerini teskin için, keyif verici bağımlılıklarıyla kibir ve ucûbetin misali olurlar. Zanlarındaki hakikatı temsilen ulûhiyete sahipleneler insan-ı kâmil taklidi 'avatar'lar, yüksek bedeller karşılığında, cepleri dolu gönülleri boş dünya ehlinin benliklerinin şişirilmesinde şeytaniyetin misalidirler. Ubûdetin huzurunda gafil olanlar, "Kulluğu kibirlerine yediremediklerinden ibadet etmezler." (Mü'min 40/60) İçlerinde sönmeyen ruhani şehvet ateşiyle cehennemin misalidirler; "Heva ve hevesini ilâh edineni gördün mü?" (Câsiye 45/23) ayetinin mazharıdır.

Ey dost! Işığın yokluktaki yansıması yokluğa kalıcı varlık vermez. Yok olanın fenâsı da düşünülmez. Ne var ki yokluk aynasında görünümüne gelen hayallere sûret giydiren, her sûretten münezze Varlığın kendisidir. Hayali sûretine aldanıp da yokluğunu idrâk etmeyen benlik, nefsindeki misali ilâh edinir. Hissiyatı vasıtasıyla sûrete bakıp da misaldeki varlığı sadece maddi yönüyle görenler misalin hakikatını görmezden gelirler; "Oysaki bakıp görebilecek durumdaydılar." (Ankebût 29/38) Maddedeki atom altı parçacıkları meydana getiren zerrelere inceleyen modern fizikçiler, zerrenin hakikatının derin boşluktaki yokluk olduğunu nihayet keşfettiler. Yokluğu maddi sûrete dönüştüren esrarengiz gücün sırrını sorgularken, nazari delillerle sis perdesini aşma gayretindeler. Oysa delillerin müsebbibine yalnızca fiziki delilleri arayan akılla değil, gönüllerle gidileceğinden habersizdirler. Zâhirin bâtınsız bilinmeyeceğini müdrik değildirler; "Onların amellerini (çalışmalarını) saçılmış zerrelere haline getiririz." (Furkân 25/23) yüce ayetinin sırrını da bilmezler. Hakikatı Hakk'la aramayanların gayretlerinin boşa çıkacağını bilmediklerinden, zihnî ve hayalî yansımalarıyla eğlenirler. Ne yazık ki insan, her şeyi tanıyıp, öğrenme gayretindedir de kendi hakikatını en son öğrenir. Oysa âlemi tanımaktan gaye kendini tanımadır zira Hakk'ın Zâtının ulûhiyetini ve kudsiyetini lâyıkıyla tanımak hiç kimse için mümkün değildir.

Camı aynaya dönüştüren ondaki sırrıdır. Kuldaki sırr ise tevhid nûrudur. Nûrun yansıması değişik derece ve mertebelerde olur. Sırrındaki nûru tanımayan, neden ve niçinlerle oyalanır. Nûru gören, nûrların nûruna yönelir. Kelâm nûruna mazhar olan kalemin hakikatı, yazarın elinde ancak alet olmasıdır. Rabbına tam teslim kul da öyle. Her can varlığı kendince algılar. Leylâ'nın sûretindeki aşkın cemâlini Mecnun'un nazarıyla bakmayan göremez. O halde kişi

bakışını değiştirsin ki misallerin hakikatına ersin; sûret kalıbı olmadan da sîreti görebilsin. Gözler kaymasın ki gönüller kaymasın; “İmân edenlere de ki, gözlerini (bakışlarını) korusunlar. (Hakk’ın gayrına nazarlarının kaymaması) onlar için ırzlarını korumak” olur. Zira gözün temizliği, nazardaki temizlik olup, haramdan sakınmak, halkın sûretinde de Hakk’ın tecellisini görmektir. “Allah, onların davranışlarından (nazarlarındaki niyetten) haberdardır. (Benlik) başlarına örttükleri örtülerini göğüslerini örtecek şekilde (sadrlarındaki sırrı gizleyerek) önlerinde bağlasınlar, ziynetlerini teşhir etmesinler.” (Nûr 24/30-31) Zira Hakk’a teslim edilgen gönle hibe edilen mânevi güzellikler, ehl-i kurbet olmayanlara gösterilmez. Tam bir fenâ ve bekâyı yaşamamışlar için sakıncalıdır. Sevenin sevdiğiyle yalnızlığı tercih etmesindeki sırr, halvetteki mahremiyet ve sâfiyettir; “şüphesiz sen, gözlerimizin önündesin” (Tûr 52/19)

Ey dost! Varlıktaki duruşun, varlıkta durmayışın olsun! O ki kendi (vehmindeki) varlığından fâni olur, Sevgilinin varlığıyla bâki olur. Sen-ben ayrılığı kalmayan gönlün aynasında bütün âlem onun varlığı olur. Özdeki mevcudiyetin sırrı bilinmedikçe Hakk bilinmez; tecellisinin şâhidi olan insan O’nun gayrını görmez. Her kim örtünürse, gayrına örtünmüş olur. Hakk’ın gayrını görmeyen can için örtüler kaldırılmıştır. Bil ki edeb, ilâhî ahlâka büründürmektir. Hiçbir şeyi Hakk’ın gayrı görmemektir. Zira, varlığın hakikatında, Zât-ı Hakk’ın Mutlak Varlığından gayrına yer yoktur. Yokluğunu tadmayan benlik, kendini mülkün ve amellerin sahibi görür. Varlığın hakikatından haberdar olan ise mülkün kendine ait olmadığını bilir velâkin, hem mülkün sûretini hem de mülkün sahibini ayrı görür. Vahdet nûru içinde fâni kimliğinden eriyen ve Hakk’ın varlığıyla kaim olan zât, mülkün varlığını veya yokluğunu görmez. Zira, gönül gözü kaymayan insan, mülkün sahibi Zâtdan gayrını görmez. Mum ışığı karanlıkta kalana gerek; hakikat sabahına erene ne gerek! Vehimlerdeki fâni kimliklerinden vazgeçmesini bilmeyenler ve nefsin kıyametini geleceğe erteleyenlerin “çoğu o vakdin geleceğine inanmazlar”. (Mü’min 40/59) Derler ki; “İsrafil ne zaman üfleyecek?” Bilmezler ki o, her an üflemektedir velâkin ölüme hazırlanan yok! İrâdî ölümle ölmeden önce ölmeyi talep eden yok! Bunlar, ne îmandadır, ne inkârdadır. Ne aradığını bilmeyen ziyandadır. Öte yandan âhiretini dünyaya taşıyanların kıyameti çoktan kopmuştur zira onlar, “O’na rücû edeceksiniz.” (Yûnus 10/56) hikmetince, her an O’nun huzurundadır. Dünyanın âhiretin ekin tarlası olmasının bâtinî anlamı odur ki, âhiret yaşamını hâl ve zevk ile yaşamaktır; evvel ve âhiri, bâtın ve zâhiri Hakk’ın varlığında birlemektir. Allah’a olan dönüşünü, fiziki bedeninin ölümüne ertelemeyen ehl-i Hakk, irâdî ölümle ihtiyarını Allah’ın ihtiyarına, muradını, O’nun muradına terk eder. “Dönüş Allah’adır.” (Nûr 24/42, Fâtır 35/18) sırrınca, özünde tecellî eden varlığın hakikatı ve zatı olan Allah’a döner. Bil ki nefsinden temizlenen “Allah’a rücû eder.” (Hûd 11/4) Ehl-i Hakk, mazhar olduğu her mânâ ve ismin lâfzından, resminden ve renginden hakikatların hakikatına döner; “Hepinizin dönüşü ancak O’nadır.” (2/28, 10/4, 6/60, 28/70)

Dönüş öncelikle özdeki Rabbadır; bâtında ve zâhirde tecellî eden ilâhî sırradır “Dönüş Rabbinedir.” (Şûrâ 26/50, Alak 96/8)

Vuslat, vehimlerdeki benliğin fenâsıyla, kulun zatında zuhur eden ilâhî sıfat nûruna ve onun ahlâkına ermesidir. Nitekim tevhid ehline malumdur ki, kulun bâtınındaki şehrin timsali olan Mekke-i Mükerreminin fethi nefsin fethidir. Rabbının tecellisine mazhar olmak üzere inşa edilmiş, zâhirdeki Kâbe’nin bâtındaki hakikatı olan gönlü, faydasız bilgi, memnû amel ve vehimlerdeki enaniyyet putundan ve suizanlardan temizlemek, fethin amacıdır. Bâtındaki fetihle ikilik yanılgısı kalkar, “Sonunda bize döndürüleceksiniz.” (Ankebût 29/57) yüce ayetiyle bildirildiği üzere kesretten vahdete dönülmüş olur. “Dönüşünüz ancak banadır.” (Lokmân 31/15) ayeti kerimesindeki ‘ben’ olarak ifade edilen mânevi sûretin hakikatının, özbenlikte tecellî eden ve bencillikten arındırılmış olan ‘ben’in nûrların nûrundan bir yansıma

olduğu bilenlerin mâlûmudur. Nûrların nûrunu gören için kulluk ve hizmet halka, izzet ve kemâlât Hakk’a ait olur.

Ey aziz! Kesretten vahdete intikal gönülde gerçekleşir. Gönüldeki vahdete ermeyip, zihnin fantezileri içinde avunan benlik, nefesine onun gayrı bir varlık vehmettiği içindir ki nefsini beşerî unsur ve sıfatlarla örter. Vahdet sırrına ermiş fakirin çıplaklığını Hakk Teâlâ nûranî sıfatlarıyla örter. İlâhî mânâ ve sırrların da açılımı olan ruhanî fetih için “Gönüllere sekinet (nûru) inzâl eden O’dur”. (48/4) Her işin başı ve sonu niyete göredir. Niyeti ve yönelişi Zât-ı Hakk olan kuluna Hakk’ın nusreti koşarak gelir. İkilik ve bencillikten kurtuluşun kendi yokluklarından geçtiğini bilmeyenler fânî kimliklerini ve amellerini önemserler. Oysa ki vahdet nûru, ikilik yanılgısının bulunmadığı o teklik bilincidir ki, farklılığın ve gayrılığın kalmadığı hakikat semâsında bâtın güneşinin aydınlığı âşikârdır. Zât-ı Akdes’ten yansıyan mukaddes muhabbet nûru, sıfatlar nûruna mazhar olan kulundan sevgi fiilini zuhura getirir. Böylece O, “onları sever, onlar da O’nu.” sırrı dile gelir. (Mâide 5/54) “Bu Allah’ın dilediğine verdiği (mânevî fetih) lûtfudur.”

Ey dost! Kim neye inanmışsa inancının sûretinde onu görür. Gönül, mânâ ve misallerin belirlediği tecellî levhasıdır. Varlıktaki herkez bir mânânın ve misalidir. Misallerden ibret alan mânâların sahibine yönelir. Kim kendisiyle O’na erişebileceğini düşünürse kendini aldatmış olur. Kim Rabbiyle Rabbına kavuşacağını bilirse kulluğa sarılmış olur. O hep mevcut olanı, özbenlikte nûruyla bulunanı, onu ne buldum ne de kaybettim diyemezsin. O gerçek mevcudun lûtfuyla, mevcudiyetinin dilsiz şâhidisin. Yapabileceğin yegâne amel, O’nun sevgisiyle O’na âşık olmaktan ibarettir. Aşığın sevgisinin şâhidi de Ma’suk sıfatıyla yine kendisidir. Bil ki seni senden almayan muhabbet aşk değildir. Seni zâtına kavuşturmayan bilgi mârifet değildir. Misallerin sûrete büründüğü âlemdir âlem-i mülk. Misallerin mânâlarının hazır olduğu ruhanîyet âlemdir âlem-i melekût. Her iki âlemin hakikatıdır âlem-i ceberut. “Her şeyin melekûtu elinde olandır Subhan, O’na rücû edeceksiniz.” (Yâsîn 36/83) yüce ayetince, mülkten melekûta yükselen her ferd, Hakk’ın Zâtına lâayık olmayan her mânâ, isim ve sıfatdan, her şeyden münezzeh Subhan Allah’a rücû etmekle mükelleftir. Zira Subhan O’dur ki, vücûda gelen her şeyin hakikatı her şeyden münezzeh olanın elindedir. Subhaniyetini dile getirmesi, zuhura gelen her mânâ ve sûrete bürünen her şeye cemâl ve celâliyle vücûd vermesidir. Tecellisine mazhar olan kulun Allah’tan yana olması, Hakk’ın gayrından arınarak, aklında, gönlünde ve amelinde Allah’ın gayrı bir şeyi (mâsivâyı) barındırmamasıdır. Nefsin şerrinden kurtuluşun yolu budur; “İşte onlar Allah’ın tarafındadır. Bilin ki Allah’tan yana olanlar kurtuluşa erecek olanlardır.” (Mücâdele 58/22)

Ey dost! İmândaki sadakat, Hakk’ın gayrına bakmamaktır. Yakînin değeri sıdk terazisindeki tartıda belli olur. O halde ne dünya mülküne ne de âhiret mülküne yönel. Bütün mülkleri elinde tutan Malik el Mülk’e yönel ki mülkün hakikatını, senin yokluğunda kendi varlığıyla sende O izhâr etsin. O’nun hakkındaki mârifet, halkdan okuyup duyduğun değil, O’nun sana okutup duyurduğudur; “Onu okutmak bize aittir. Beyanı da (mânânın açılımı) bize aittir.” (Kıyâme 75/17-19) yüce ayeti bu hakikaları bildirir. Hakikatten en az nasibi olan, hakikatı en çok anlatmaya talib olanlardır. Tarif ve tabirlerde kalan bilgi, kendi hakikatından mahrum bırakılmış bilgidir zira, özümsenmeyen hiçbir mânâ ve uygulanmayan hiçbir ilim kalıcı değildir. Nefsiyle oyalanan insan Hakk’ın ihsânını temaşadan mahrum kalır. Kalbini temizleyen ise, gönül gözünden ikilik perdesi kaldırmış olur. Kişi, gönlündeki her şeyden uzaklaştığı zaman Hakk’a yaklaşmış olur. Vesileye sarılmak Hakk’ın nimetine sarılmaktır. Hakk’ın nimeti olmayan bir şey var mıdır? Rabba karşı beslenen hüsnüzann kurtuluşun vesilesi olur. Cenab-ı Hakk, kendisinden razı olacağı kulunu şikâyet eden değil, şükreden kulları arasına katar. Allah’ın kulunu güvenilir kılması, onun Allah’a olan güveninin

kemâlidir. Kemâlâtın sahibi Zât-ı Hakk olup, kulundaki tecellisiyle kemâlâtın izhârı O'nun lütfü cemâlidir.

Allah'ın düşürdüğünü kimse kaldıramaz. O'nun yükselttiğini de kimse düşüremez. Dünyalık elde etmek için mâneviyet pazarlayanları dünya küçültür. Her kim nefsiyle başkalarına yardım edeceğini sanırsa Allah'ın nusretini küçümsemiş olur. Kim de yardım için Allah'tan gayrından medet umarsa, şirke düşmüş olur. Kendisi müslüman olmadan (nefsini Allah'a teslim etmeden) müslümanları küçümseyen insan, nefsinin hilesiyle kendini kandırdığı kişidir. Kişinin yakınlık derecesine göre sevabın ve günahın anlamı değişir. Zât-ı Hakk'ı dileyen ârifin Hakk'ın gayrı bir şeyi düşünmesi dahi, onun için ağır bir yük ve günah olur. Zira düşünce boyutunda dahi saklı duran her emel ve taleb, nefsin enaniyetine delildir. Allah'a teslim olan insan için her murad ancak Allah'tır. Gönül teknesi yol alır aşkın kulaçlarıyla. Her şey nûr olmuş lütfünün ufkunda.

Ey dost! Gayret eden yaklaştırmaya çalışır; gayrete getiren ise yaklaştırmıştır. Seven Sevgiliye ulaşmayı diler; sevilen ise Sevgilinin huzurundadır. Muhabbet tavafi gönülde yapılır. Rabbının izzet ve azameti önünde zillet nimetinin tadan kul, gönül Kâbe'sinin kulluk örtüsüne sarılır. Bil ki örtünen aşık Hakk'ın gayrına örtünmüş olur; Sevgiliye değil! Nasıl örtünsün ki, zâtında zâtıyla tecellî eyleyen O'dur.

Kişinin Allah'a olan sevgisinin hakikatı odur ki Allah sevgisi, Allah'ın zâtından gayrına duyulan her özlem, yöneliş ve alışkanlığı sona erdirir. Allah'a, Allah sevgisi ile yöneliş ise O'nun bir nimeti olup, ilâhî hüküm gereğince. Zira, Hasib sıfatıyla "hüküm yalnız O'nundur". (En'âm 6/62) Allahım! Her arayan Seni, Sen arattığın için aramıştır; her bulan da, Sen buldurduğun için bulmuştur. Muhabbetullah, içi boş sözcüklerden ve duygusal reflekslerden ibaret değildir. Seven, sevdiğinin hasletlerini kendinde bulur. Sevdiğinin sıfatlarına sarılır. Ey aziz! Kişi kendini taşıdığı müddetçe, yakınlığın hakikatını bilmez; aczini itiraf etmeyen insan, nasıl teslim olunacağını bilmez. Arayan aradığını kendinde bulmadıktan sonra zannında ancak bir put icâd etmiş olur. Her kim, kendi özündeki mânâ ve hakikatıyla tanırsa, Hakk'ı tanımış olur. Bil ki Hâ, HaMim'dir; Mim, mağfiret. Hâ, Hannân'dır; Mim, Mennân. Hâ, Rahmân'ın rahmetidir; Mim, Melik'in nimeti. Hannân mazharını hanif kılar; Mennân ihsânını lâtif kılar. Hannan, Hayrullah'ı hayran kılar; Mennan, nimetini meşhur kılar. Hâ, Hakîm'in hikmetidir; Mim, mârifetullah nûru. Hâ, Hakk'dır; Mim, muhabbet. Hâ, Hâdî'dir; Mim, Muhammed.

HâMim cem-i rahmettir, hidayeti vahdettir. Nübüvvet nûru Nûn'un kanatlarında, Hâ nüzûl eyler, Mim tenezzül eyler. Kâf, Dal, Sin nüzûlün menzili, Sin, Dal, Kâf urûcun menzildir. Nun'un varlığı üç harftir. Baştaki Nun Nûr'dur, sonraki Nun Nafî. Ortadaki Vav(u) ise velâyetin simgesi. Hakk'ın nûru ile aydınlanan veli, Nafî sıfatıyla Hakk'ın kullarına hizmet eder; "Allah, îman edenlerin velisidir, onları karanlıktan aydınlığa çıkarır." (Bakara 2/257)

Ey dost! Zaman, sûretler içindir, hakikat için değil! Rahmânın rahmeti karşılıksız nimettir. İçtenliğin hakikatı odur ki, aldığın her nefes, yaptığın her amel ve faaliyette nefsini araya katmamış olası! Yanlıştan vazgeçmeyen, Allah'ın gazabını sınanmış olur; Allah'ın rahmetine güvenen, Allah'ın Mekk-i Mahmud'unu sınanmış olur. İzâfî benliğin nefsanî arzu ve hevesleri, büyüklük taslayan enaniyet firavununun kibirli askerlerinden gayrı nedir ki?! "O ve askerleri ululuk tasladılar ve bize döndürülemeyeceklerini sandılar." (Kasas 28/39) Bil ki ey gönül! Seni Allah'tan ayıran her ne ise, enaniyet firavununun askeri odur. Seni Allah'a kavuşturan her ne ise kurtuluşun vesilesi odur. Kimi vardır hüsrana yürüdüğüne inanır, yürüdüğü yol kurtuluş yoludur. Kimi vardır Hakk'a yürüdüğünü zanneder, yürüdüğü yol çıkmaz sokaktır. Dünyadan gayrını görmeyenlerin en çok sevdikleri şey baş olma tutkusudur. İster politik

riyaset olsun, isterse uhrevî riyaset arzusuna kul olunsun, nefsin iddiasının sınıandığı tuzak oradadır. Âhireti bekleyenlerin en çok sevdikleri şey ise cennet nimetleridir. Zira nefislerini nimetlerin zevkiyle teskin etme özlemindedirler. Allah'ın kullarının varlıktan haz aldıkları her şey ancak Allah zikridir. Zira nefisler ancak Allah'ı hatırlamakla huzuru bulur. Yaşamın her kademesinde olduğu gibi, Arafat'taki vakfe ancak misaldir o mümine ki, hayatın her anında Hakk'ın huzurunda durduğunun bir işareti olarak. Kul için gerçekleşen farkındalık ve tecellî günü, Hakk'ın onda zâhir olduğu esmâsının ahlâk ve sırrlarına kulunu kavuşturduğu gündür. O gün kul Rabbını bilir. İsmi'nin mânâ ve nûruyla âlemlerin Rabbi Allah'a hamd eder. Bil ki gönül cennetindeki hûri, Rabbanî ilhâm, ruhanî feyz ilâhî nûrdur.

Ey dost! Dert odur ki, derdin kendisi sana devâ olsun
Nasihât odur ki, sözcükler sana şifâ olsun
Ârif odur ki, hali sana misal olsun

Ey dost! Zâhirde görünen ve görünmeyen her şeyin bâtında bir mânâ ve hakîkatı vardır. Bâtındaki varlığın mânâ ve hakîkatı nûr, zâhirde görünümü ise biçim ve sûret iledir. Mânâ ve hakîkatten nasibi olmayan nazarî ilim sahipleri, varlığı sadece zâhirdeki kalıp ve sûretiyle tanırlar. Gönül gözü kapalı olan, basîreti açık olanı inkâr eder. Nitekim eksik bilgisi nedeniyle kendini güvende hissetmeyen benlik saldırgan olur. Oysa kimin hakîkatten bir nasibi varsa o, huzurlu ve sükûnet sahibidir. Beşerî varlığının bâtınındaki hakîkatından mahrum kalan kimliğin, ilâhî emaneti yüklenen insanın sırrından haberdar olması olası değildir. Ne zaman ki beşerî sûret, mânevi sûrete bürünerek hali değişir ve idrâkındaki kuşku dağılır, sûret-i Hakk olan Âdem'in hakîkatından nasibini alır. Ey dost! Hakk'ın vechi, O'nun sıfat ve fiillerindeki Zâtî tecellisidir. Zira, varlığa bürünmeyen bir şeyin zatı bilinemez. Hakîkatı sabit olmayanın nitelendiği bir sıfat da bulunmaz. Nefsi olmayanın fiili de bulunmaz. Şu halde Mutlak Varlık zâhir ismiyle varlığa gelmese, âlemde mevcut olamazdı. Görünümde olan gayba dönmese, O'na dönüş de olmazdı. Öte yandan Mutlak Varlığın zâhirde halk ettiği bir sûretle ilgilenen veya bir sebebe yönelen kişi, nefsinin ilgilendiği şeyle Hakk'ın tecellisini sınırlandırmış olur. Oysa bilgidен maksat Cenab-ı Hakk'ı tanımaktır. O'nun zâtından gayrıyla oyalanmak sûretiyle özbenliklerindeki sırrdan perdelenmiş olanların perdelenmesinden O, münezzehtir; "O, onların söylediklerinden (ilgilendiklerinden) münezzehtir, yüce ve uludur." (İsra 17/43) Sebepleri ve misalleri bilmek Hakk'ın Zâtı'nı bilmek değildir; "O'nun bir benzeri olduğunu hiç duydun mu?" (Meryem 19/65); "O'nun benzeri bir şey yoktur." (Şûrâ 42/11), "O'nun dengi yoktur." (112/4) O'na dönüş, varlığın kendi hakîkatına dönüşüdür ki, âlem-i mülk, âlem-i melekûta; âlem-i melekût, âlem-i lahûta intikâl eder. Mülk ve melekût âlemindekiler, Hakk'ın kendilerine sunduğu emaneti "yüklenmekten çekindiler." (Ahzâb 33/72) Sırrdaki manevi sorumluluğun ağırlığını görünce "O'ndan korktular." (39/72) Nitekim mülk âlemindeki sıradan insan, dünyadan ve alışkanlıklarından vazgeçmek istemez. Nefsi terk etme düşüncesi dahi onu korkutur. Sırrı yüklenen insan ise, insaniyetinin hakîkatını müdrik ve zâtında tecellî eyleyen Esmâü'l Hüsnâ'nın ahlâkıyla ahlâklanmanın getireceği sorumluluğun bilincinde olan kişidir. Hakk'ın inayetindeki Rabbanî ilham ve ilâhî feyzi sınırlandırmamak üzere "nefsine karşı zâlimdir". (33/72) Ruhunda keşfen şâhidi olduğu hikmetin kaynağına sahiplenmeyerek de Hakk'ın Zâtına karşı 'cahildir'. (33/73) Zira kulluk elbisesi edebdir, sakınmaktır. Emanet emine tevdi edilir. Hâ Habirdir, Hatiften seslenir; Mim Muallâdır, Ma'suktan işitir; "Hiç kimse Habir'in verdiği haber gibi haber veremez." (Fâtır 35/14) Hiç kimse kalbinde bulduğu nûr gibi bir delil bulamaz. Zira o, Rabbından gelen açık bir delil sahibi olup, "Rabbından gelenin tanığıdır." (Hûd 11/17) Rabbına olan îmanı taklidi değil, gönüldeki delil iledir. Hiçbir delil ise Zât-ı Hakk'ın kulundaki has tecellisi gibi değildir, "fakat insanların çoğu inanmaz." (Hûd 11/17) İnanmayanlar, teorik bilgilerine o kadar çok inanmışlardır ki, içinde düşünce bulutunun bulunmadığı berrak idrâk güneşinin aydınlığını tanımazlar. Bunlar tahayyüllerine sığmayan ve yaşamadıkları için tadmadıkları hakîkat

bilgisini “eğri göstermek isterler” (11/17) Mânâyı yaşayanlara kuşkuyla bakıp, “âhireti inkâr ederler”. (11/19) Bilmezler ki, nazarî aklın bulanık düşünceleri zihni dalgalandıran öyle fırtınalı bir denizdir ki, gerçeği algıladığını zanneden benlik, oradan kendi hüsrânını satın almış olur; “Bunlar nefslerini ziyana uğratırlar.” (Hûd 11/21) Kendi vehimlerinde “uydurdukları (gerçeklerde) onlardan kaybolup gider.” (11/21) Bilmezler ki her benlik nefsin tufanından kurtulmak üzere kurtuluş gemisi olan îmanını imâr eder; “Vahyimiz uyarınca gemiyi yap.” (11/37) emrine itaat eder. Özbenliklerindeki hakîkatı görmeyi reddeden “Zalimler hakkında bir şey dileme onlar (kendi iddialarının tufanında) boğulacaklardır.” (11/37) hükmüne boyun eğer. İnsanı gönül cennetine taşıyan ruhanî himmet gemisinin yol alması, ihlâslı ibadet ve güzel ahlâk iledir. Allah’a îman edenlere nasib ola.

Ey dost! Gönle sahiplenmeden gönül sahibi olmak, gönlünü Allah’a teslim edenlerin sırrıdır. Onlar Allah için sevip, sevdiklerine sahiplenmezler. Allah için buğzeder velâkin kimseyi düşman görmezler. Bilirler ki beşerî aşk aynı nefeste buluşma arzusu ve irâdesiye, nefsin ve irâdesini Allah’a teslim etmiş insanın her nefesi Allah’ındır. Bilirler ki, her seven sevdiğinde, kendindeki sevgiliye âşık olur. Zâhirdeki sevgili bâtındaki Sevgilinin, sevgi sıfatının sûretiyle görüldüğü aynadır.

Sırrın şâhidi bilir ki, her mevcudun O’nunla can bulduğu, her mânâ ve sûretin O’nda kaybolduğu, Zâtı’nın kudsiyetinde saf ve berrak, kendinden kendine ışıldayan nûrunun özünde ne ses, ne söz, ne de bir kimliğin bulunmadığı, pırıl pırıl farkındalığın hiçbir idrâkle karartılmadığı, varlığa gelen her iş ve oluşun O’ndan O’na koştığı, huzurun ve ferahlığın letâfetindeki ilâhî muhabbetinin akışında O, olduğu gibidir. Bilirler ki tecellîyat, rahmet nûrunun kulu kuşatması, Rabbin kuluna, kulun da Rabbına olan iştîyakı ve aşkıdır.

Bilirler ki kişinin hâli, onun hakîkatını değiştirmez. Kişinin terzi olması veya berber olması, insan olduğu gerçeğini değiştirmez; fakir olması, zengin olması, çöpçü olması, devlet başkanı olması, kul olduğu hakîkatını bitirmez. Bilirler ki kulluk, fânî benliklerimize; Rabblik, ancak Allah’a aittir. Bilirler ki Allah’a vekâlet ettiklerini zannedenlerin sınavı, Allah’ı vekil edinenlerin sınavından daha ağırdır. Ayakların kaydığı zemin ordadır. Hakk’ın sıfatlarının nûruna boyanmak kulu ilâh yapmaz. İlaçların ve hizmetkârların şifa iletmeleri, şifayı verenin Allah olduğu hakîkatını unutturmaz. Bilirler ki nefsin kandırmasıyla kendini ayrıcalıklı gören nice kibir dolu benlikler var içimizde. İbadet ettiği görünen nice şeytanlar var mescidlerimizde.

Ey dost! Düşünce, gayret ve hünere ulaşamayan mânâ ve sırlara Allah Teâlâ’nın lütfuyla, Rabbanî ilham ve nûranî keşifle ulaşılır ki, kuldaki tecellînin hakîkatı ruhanî fetihtir. Hakk’ın öğretisiyle Hakk’ı tanıyan insan gerçek ilim sahibidir. Tecellî nûrlarına mazhar kullardan her birinin Kur-an’dan anladığı mânâ ve hikmet Hakk’ın ondaki tecellîsine göredir. Ayetlerin mânâsını kul kendi gönlünde okurken, onu okutan Cenab-ı Hakk’tır. “Yaratan Rabbinin ismiyle oku” maktan kasıt da budur. (Alak 96/1) Tecellî eden Rabbinin ilâhî ismiyle okuttuğu her gönül Allah’a aittir. Gönül sahipleri, gönlündeki nûrun basîretiyle okurken, Hakk’ın Mutlak Varlığı önünde fânî benliklerine varlık vehmetmeyerek secdenin huzuruna ererler. Bilirler ki amellerin faziletlisi ve Hakk’a kavuşmanın vesilesi secdedir. Hakk Teâlâ sevdiğini kendine cezp edip, kulluğu yalnızca Zâtına sunmasını nasib eyler. Nitekim âriflerin ziyeti kulluk olup, kulluğun ölçüsü takvadır; “Ey Âdemoğulları her mescidde ziyaretinizi takınız” (A’râf 7/31) emri Allah’a olan kulluğu öğütler, ulûhiyetine ortak koştuktan sakındırır. “Allah, sizi kendinden sakındırır.” (Al-i İmran 3/30) Buna mukabil fânî benliğiyle mağrur “insan, kendini kendine yeterli görür.” (Alak 96/6-7) kulluk bilincini küçümseyerek “azgınlıkta bulunur”. Bilmez ki nefsin emmaresinden kurtuluş “Rabbına dönüşledir”. (Alak 96/8) Rabbına dönen benlik bütün iddialarından erir. Secdeye Hakk’a yaklaşır. Ey dost! Edeb

ve güzel ahlâk içindeki kul, toplum içinde nasılsa, yalnız kaldığında da öyle olmalıdır. Zira gönül mescidinden ayrılmayan insanın her anı Allah'ın nazarındadır. "Allah'ın gördüğünü bilmez mi ki!" (96/14) Ruhanî ve mânevi gıda olan ilâhî hikmetden rızıklanan insan, hikmeti ehli olmayana bildirmez ki ilim heba olmasın ve onu "israf etmesin" (7/32) Buna mukabil Hakk'ı samimiyetle arayanlardan hikmeti gizlemeyerek temiz rızkı (ehline) haram kılmaz. Hakikat bilgisi "dünya yaşamında inananlara helaldir. Kıyamet gününde ise yalnızca onlara hastır". (A'râf 7/32) Dünya yaşamındayken Hakkı ve âhireti inkâr eden insan ise ilâhî ilmin nûrundan ve kendi hakikatını tanımaktan nefsinin mahrum bırakmış olur; "Düşün ki o, yalanlıyor ve yüzçevirmişse", (Alak 96/113) kendi mevcudiyetinin sırrına cahil kalır.

Ey dost! Hakk'ın tecellîsi gönüldedir. O ki Rabbın ismiyle okur; zâtında zuhur eyleyen ilâhî ismin nûruyla okumuş olur; "Kur-an okunduğunda, O'nu dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin." (A'râf 7/204) zira, her ayetin bir nûru vardır. Hakk'ın kelâmı Zâtı gibi nûrdur. Zihin sustu mu, gönül konuşur. Rabbın okutmasıyla kendindeki mânâ ve sırrları idrâk eden her insan nefsinin hesaba çeker; "Kitabını oku! Hesap sorucu olarak nefsin sana yeter." (İsra 17/14) yüce ayeti nice sırrlara dikkatleri çeker. Nitekim insan sevgiye ve nefrete, iyiliğe ve kötülüğe, huzura ve azâba kendisi vasıtasıyla erişir. Seçimlerinin karşılığını nefsinde hazır bulur. Bireyin tercihleri kendisine ait olduğu içindir ki, "her insanın ameli boynuna bağlanmıştır." (İsra 17/13) diye bildirilmiştir.

Ey dost! Hakk'la yetinmeyen benlik halkla avunûr. Allah'tan Allah'ı dileyen insan O'nun yarattığıyla meşgul olmaz; ister melek, ister cin olsun, ister cennet ister cehennem olsun. Allah'a teslim can bilir ki, her an Rabbın huzurundadır; "O gün insan âlemlerin Rabbının huzurunda kıyamdadır." (Muttaffîfîn 83/6) Sanal dünyanın hayal âleminde, ölmeden önce öterek, hakikat âleminde dirilenler, gaflet uykusundan kalkmışlardır. Kalbi uykuda kalan benlik ise, gölgeler âlemini ve zihnin fantezilerini gerçekmişcesine algılar. Bencil heves ve suizanlarıyla "kalblerini kirletenler" (83/14), derin uykudan uyanmayıp, "Rabblarından perdeli (mahrum) kalırlar." (83/15) Gecenin karanlığından sabahın farkındalığına davet, gönülde tecellî eyleyen ilâhî ismin nûruna davet demektir ki sabah namazının vaktidir. Bil ki kalbin selâmeti nûrullah iledir. Salât ise gönüller için pür nûrdur. Uyku ve bilgisizlik ise gaflet çukurudur. Namazla kul, kulluğunu hatırlayarak üstünlük iddiasına tevbe eder; "Rabbının katındakiler O'na kulluk etmekten kibirlenmezler. O'nu tesbih eder ve yalnız O'na secde ederler." (A'râf 7/206) İkilik ve iddia sahibi kişi kibirlidir. Kibirlinin kalbi ise kilitlidir; "Allah, kibirlenenin kalbini mühürler." (Mü'min 40/35) Bil ki kul, Rabolamaz zira o, Rabbında tecellî edemez. Buna mukabil kulunda tecellî edip, onda nûruyla zâhir olan Rabb'dır. Rabb, zâhir olan; kul, zuhûra mazhar olandır. Nitekim bir mânâ kalbe doğduğunda onu yokluktan varlığa getirerek, "ölüden diri çıkaran" O'dur. (Al-i İmran 3/27) Keza, hayra vesile olan her amel ölüyken dirilmiş olur. Şerre vesile olan her iş ise ölü hükmünde olur. Farz ibadetleri yerine getirmeyen bir inanç sahibi insan, ruhanî güzelliklere gözlerini yumarak, mânevî açılımlarını yokluğa mahkûm etmiş olur. Buna mukabil nafile ibadetlerle de gönül hakikat ilmine kavuşup, yakîn nûruyla diriltilmiş olur. Allah'a ait olan oruc da gölü diri ve temiz kılmak içindir. Orucun "akşama kadar tamamlanmasındaki" (Bakara 2/187) maksat, gaflet uykusundan uyanan kalbin, ikilik iddiasını terk ederek ibadetini akşama, hiçliğinin idrâkına kadar sürdürmesi, aczinin ve muhtaçlığının bilincinde Allah Teâlâ'nın mağfiretini temin içindir; "Allah, sizin nefsinize yaptığınız haksızlığı bildiği için tevbenizi (ikilik iddianızdan dönmenizi) kabul edip, bağışladı." (Bakara 2/187) Gönül mescidinde Hakk'ın huzurunda bulunan insanın halvet halini koruması ise "Allah'ın koyduğu sınırlardandır." (2/187) Nefsine Allah'ın yetmediği benlikler için Rabbin mağfireti geniştir. "Oruc gecelerinde eşlerinize yaklaşmanızı helâl kıldı." (2/187) Sen-ben farklılığının kalktığı tevhid şuuru içinde kurulan iletişimde kesret âlemi vahdete dönüşür. Ancak o zaman insan nefsi için değil, Allah için var olduğunu bilir. Sahiplenmeden sevmeyi, zıtlasmadan kabullenmeyi, büyüklenmeden

kulluğunu öğrenmiş olur. Bil ki tevbe etmek, dünyaya geri dönmek değildir. Alınan her nefesin Allah’a ait olduğunu idrak etmek demektir. Beşerî ilişkilerde gönül kıranın, nefsinin kurtarmak için nedamet duyması, samimi bir tevbe değildir. Samimi tevbekâr odur ki, karşısındakinin nefsinin düşünemediği ve Hakk’ın tecellîsini onda göremediği için tevbe eder. Ey dost! Mânâ ve sırları kendi ilminle arama! Yalnızca Allah’a yönel ki, mânâ ve sırlar nûruyla birlikte seni bulsun.

Allahım! Rahmetini bilen muhabbetinden gayrı ne diler!
Nûrunu gören nûrundan gayrı ne ister!
Tecellîne eren secdeden gayrı ne eyler!

Ey dost! İnsanın yaşam biçimi onun mânevî sûretidir. Kişinin fiili ilminin ölçüsüdür. İlim amellerle sûret kazanır. Amellerinin sûretinde kişinin âhiret vücûdu belirir. Bilgiden maksat onun ferde hizmet etmesidir. Bireyi huzur ve rahmete taşıyan bilgi hakikat ilmidir. Kazanılması için zihnin ve çabanın yeterli olmadığı bilgi, Hakk’ın katındaki (Ledünnî) ilimdir. Nefsin kibrine vesile olan bilgi ise faydasız bilgidir. Şu halde ey aziz! Bilginin hizmetkârı olup, onu yüklenme. Faydalı bilgi odur ki mâneviyatını yükseltip, varlığına hizmet etsin. İlâhî hikmet ve rahmet amellerine şâhidlik etsin. Varlığının farkındalık sabahına ermiş kulun ameli olan “sabah namazı şâhidlidir”. (İsra 17/78) Bâtın ve zâhir, mânâ ve sûret, akıl ve gönül, melek ve insan namazın şâhidleridir. En yüce şâhidliği ise Allah ve Resûlü (s.a.v.) yapar. İbadete şâhidlik, aynı zamanda ruhanî rızka olan şâhidliktir; “Sabah akşam onda kendilerine ait rızıkları vardır.” (Meryem 19/62) yüce ayeti, bu sırrı da dile getirir. Salâta davet eden Ezan-ı Muhammedî, ruhanî sofraya, mânevî rızka ve Rabbanî feyze davettir. Namazın edası için su ile sûretini arındıran insan, nûr ile nefsinin arındırır. Zira, namaz nûrdur. Ruhun nûr ile Hakk’ı zikretmesi, aşkın ma’sukla sohbetidir.

Zemzem misali billur su, nasıl zâhirdeki nûr ise, bâtındaki nûranî su da namazdır. Ârifler için namaz gönül gözü, kâmiller için sırr gözüdür. Namazda Rahmânî nefes gönle üflendiğinde, kudsi feyzden nasiblenmeyen kişinin kalb gözü, hem susuz, hem de kör kalır; “O gün sur’a üflendiğinde mücrimleri gömgök (kör ve susuz) haşrederiz.” (TâHâ 20/102) yüce ayeti ilâhî ikâzın habercisidir. Nasıl ki içinde gözyaşı sıvısı bulunmayan başgözü katılaşıp, körelirse, kabında nûr bulunmayan gönül de öylece kör olur. “Bu âlemde âmâ olanın âhirette de âmâ” (İsra 17/72) olmasındaki hikmet de budur.

Ey dost! Leyl (gece) ki, ruhun melekûfî huzura sığındığı vakittir, nefsin sûretlere olan tutkusunu “karanlığın örttüğü zaman” (Leyl 92/1), zâtındaki sırra erişebilmek için, “gecenin bir kısmında nafil olmak üzere teheccüde kalk ki, Rabbinin seni övgüye lâyık mertebeye, Makam-ı Mahmud’a erişmeyi umabilesin” (İsra 17/79) ayeti kerimesi ilâhî müjde doludur. Nitekim Kur-an okumaktan maksat, ayetlerin ruhaniyetiyle gönlün tahakkuk etmesidir ki, tadanlar bilir. Rabbin kulu hakkında takdir ettiği mânâ ve sırlara dahil olurken, yaşanan hakikatleri seyrederken “De ki gireceğim hale sıdk içinde girmemi nasibeyle.” (İsra 17/80) Yeni açılımlara geçmek üzere bir önceki mânâ ve mertebeden ayrılırken de, “Çıkacağım hallerden sıdk içinde çıkmamı sağla.” (İsra 17/50) Başarı ve kudretin yüce katında olduğunun bilincinde “Sultanî ruh nasibeyle.” (İsra 17/80) Böylece ruhanî keşiflere yol bulabileyim. Bil ki başarıya ulaştıran kuvvet, Rahmânî nefes ve Ledünnî hikmetle desteklenmiş inâyet nûrudur. Harflerin nûruyla okunduğunda ayetler ferdin kabiliyetine ve ilâhî lütuf da sırlarını ona açar. Mânâların keşfi ve hakikatlerin gönle yerleşmesi için, ‘O’nu toplamak ve okutmak bize aittir.’ “Şüphesiz O’nun (hakikatlarının) beyanı da bizim işimizdir.” (Kıyâme 75/17-19) şerefli ayetleri, Kerim kitabı gerçekte kimin okutmakta olduğunu bildirir. Bil ki her harfin nûru, Hakk’ın hidayet nûrudur. Nitekim, “karanlıktan aydınlığa çıkarmak üzere gönderdiği rahmetle” (Ahzâb 33/43). Hakk’ın kuluna Kur-an okutması, O’nun gönlündeki muhabbet ve

yakîn nûruyla gerçekleşir. Kur-an okutulan ârifin gönlü “bir kandil gibidir”. Gönlü aydınlatan ışık ise Hakk’ın Kelâm sıfatının nûrudur. Nûr nerede tecellî eyleyse, nûra mazhar olan varlığın tümü nûr olur. Mülk ve melekût âlemlerindeki varlığın büründüğü beşerî ve ruhanî sûretler, sûret-i Hakk olarak pâk vücûda kavuşur. Hakk Teâlâ’dan nûr talep etmenin hakîkatı da budur; “Rabbim nûrumu tamamla ve bize mağfîret eyle.” (Tahrîm 66/8) niyazı, Esmâü’l Hüsna nûruyla nûra boyanmaktır ki, güzel ahlâk ilâhî lütufla vücûd kazanır. Hakk geldi mi bâtil olan vehimlerdeki kimlik ebediyen unutulur. Zira o, zaten hiç mevcut olmamıştır. Ne var ki Hakk Teâlâ nûruyla tecellî eylemedikçe hiç kimse zâtının hakîkatını bilemez zira ancak “Allah, dilediği kimseyi nûruna erdirir.” (Nûr 24/35)

Ey dost! Herkesten ve her şeyden şüphelenen benlik, kendinden emin olmayan insanın halidir. O, ne kimseyi beğenir, ne kimseye güvenir; ne kendinden vazgeçer, ne haline tevbe eder. Şüphe ve güvensizliği bilgisizliktendir. Sanal dünyanın karanlık karınında, hakikat sabahının aydınlığına doğmayı bekleyen cenin gibidir. Varlık sırrına olan ilgisizliği nedeniyle cehalet, şüphe ve güvensizlikten oluşan “üç katlı zulmet içindedir.” (Zümer 39/6) Ruhunun hakikatını müdrîk olmayan benlik nefsinin karşı cahildir. Kendini varlığının sahibi bilir velâkin bilmez ki mülk, Mutlak Varlık sahibi Allah’a aittir; “Mülk O’nundur”. (39/6) Bilmez ki, hakikatı aramak gayret ve fedakârlık işidir. Özveride bulunmak istemeyen benlik ise nefsanî alışkanlıklarını terk etmeyerek, faydasız ve özden uzak, biçimsel bilgiyle kendini kandırmayı tercih eder. Bilmez ki, şüpheyile bir hikmeti “yalanladığında farkına varmadığı bir azâbla yüzleşir.” (39/25) Bilmez ki, yersiz şüphe suizann olup, “kimi zanlar suçtur”. (Hucurât 49/12) İster îmandan, isterse evhamdan kaynaklanmış olsun şüphe, yakînın zıddı olup, “beslediğiniz zannınız sizi helâk etti de hüsrana uğrayanlardan oldunuz” (Fussilet 41/23) ayeti celilesi, içine düşülen sıkıntının boyutlarını bildirir; suizan, sessiz gıybettir; kişinin orucunu boşa çıkarır. Kaldı ki kesin delil olmadan şüphe eden insan bilmelidir ki, “kesin delil ancak Allah’a aittir.” (En’âm 6/149) Yarasa misali, zulmeti terk etmeyenler, Hakk’ın gayrı bir mevcudun bulunmadığının bilincinde olmadıklarından, yüzlerine karşı hakikatı dile getirip, “Allah, tek (yegâne hakikat olarak) anıldığında içlerine sıkıntı basar.” (39/45) Zira bu durumda izâfî kimliklerinin yokluğunu içlerine sindiremezler. Buna mukabil, tutkularına hitab eden beşerî sûretler, sanal haz ve geçici heveslerle “Hakk’ın gayrı anıldığı zaman yüzleri güler”. (39/45) Cehalet karanlığındaki insan, şüphe ve güvensizliği nedeniyle “nefsinin aleyhine haddi aşığından” (39/53), Hakk ve bâtili ayırt edemez. Şayet Hakk’ın rahmetinden ümit kesmeyip, “vekil olarak Allah yeter.” (Nisâ 4/132, 171) ayetlerince, Allah’ı kendilerine vekil edinmiş olsalardı, rahmet hazinelerinden kendilerine Hakk ve bâtili ayırt edecek bir basîret tahsis edilmiş olurdu; “Allah’tan sakınırsanız O, size bir Furkân verir ve günahlarınızı örterek sizin için mağfîret eder.” (Enfâl 8/29) Ey dost! Hakk’ın emir ve yasaklarına uymayı önemsemeyen mümin, suç işleyerek nefsinin zulmeder. Suç işlemek bir fiil olup, fiilin azlığı da, çokluğu da birdir. Fiiline pişman olup suçu terk edenin günahı bağışlanır. Suçu azaltılmış olanın günahı sabit kalır zira, günahın azı da çoğu da bâtildir. Cenab-ı Hakk, varlık iddiasına tevbe edenleri rahmet müjdesiyle hakikat sabahına kavuştururken, “Nasıl olur da Hakktan dönersiniz?” (39/6) ikazıyla kullarına şefkat gösterir. Zira sitem, sevgiden gelir. Hakk’ın davetine icabetle Hakk’a dönen insan nefsinin kadrini bilerek, Rabbına dönmüş olur. Varlıkta tecellî eden gerçek varlığın yüceliğini nefsinden tanımış olur. Kadir gecesinin aranmasındaki hikmet de budur.

Ey aziz! Süflî âlemin üç katlı zulmetine mukabil, ulvî âlemin üç bilinmeyen, bir boyutdan diğer bir boyuta, ilâhî sıfatların ceberût âleminde, mücerret ruhlar âlemi olan melekûta nüzûl ederek, sûretler âlemi olan, âlem-i mülkde zâhir olan varlık mertebelerindeki esrardır; “Arz (mülk) ve yüce semâlar (melekût) peyderpey indirilmiştir.” (TâHâ 20/4) Bilinmeyende bilgi semâsına kulu ulaştıran Burak Hakk’ın yakîn nûrudur; sadrdaki zulmet, ilme’l yakîn nûruyla, kalb ayne’l yakîn nûruyla, gönüldeki fuad da, Hakka’l yakîn nûruyla aydınlanır. Mânâlar,

kalb gözüyle, hakikatler sırr gözüyle, sırrlar nûr gözüyle keşfolunur. Her nûr kulun ilmi ve mânevî derecesini yükseltir. Hakk'ı Hakk'ın nûruyla "Bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?!" (139/9) yüce ayeti, mârifetullahın sınırsızlığına dikkatleri çeker. Âlem-i mülkden âlem-i melekûta olan mirac ruhun kendi hakikatına dönüşüdür. Hakk'ın sıfatlarının nûruna boyanan insan, sûret-i Hakk olarak âlemlerde zâhirdir. Ulvî ve süflî âlemlerde ne varsa "semâlar ve arzda ne varsa hepsi O'nun içindir." (Nisâ 4/171); âlemler O'nun mukaddes tecellisiyle varlık kazanır. Nefislerindeki kibir ateşiyle gerçeği saptırmaya çalışanlar ancak kendi bilgisizliklerini ve mesnetsiz iddialarını ortaya koyarlar ki "Kibirle kandillerinden vazgeçemeyenlerin mahallî ne de kötüdür." (Zümer 39/72) Benlikteki sıkıntı kendi sertliğindendir.

Ey dost! Allah'ı sevmek, O'nun kullarına şefkât ve merhamet göstermek, O'nun Peygamberine (s.a.v.) her hususta uymak demektir. Resullullah'a uymak cüppe, sakal, türbanla değil, güzel ahlâk iledir; "De ki işte bu benim yolumdur. Ben ve bana uyanlar bâsiretle Allah'a davet ederiz." (Yûsuf 12/108) Nefsini yere göğe sığdıramayanlarla değil, Allah'tan gayrına yönelmeyenlerle beraberdir Hakk'ın seçkin kulu. Şu halde ey aziz! Cenab-ı Hakk kullarına nasıl müşfik davranıyorsa, sen de halka öyle davran. Rabbına nasıl saygı duyup sakınıyorsan, kullarına da öyle yaklaş. Zira, varlıkta zâhir olan Sevgili O'dur. Hakk'ın Zâtı karşısında gölge kimliklerini önemsemeyenler, "Rabblarına karşı (varlık sergilemekten) sakınarak cennete sevk edilirler." (Zümer 39/73) Bil ki mânânın aklığını onun zıddında görürsün kulluğunun aczinde Rabbının kudretine şâhid olursun. Temizlik ve aklık, nefsanîyetten, arzu ve hevesten arınmak demektir. Hakk'ın huzuruna "tertemiz gelmek" iddiasız, varlıksız gelmektir. Aksine davranan kişi, özde tecellî eden cevheri enaniyyet kırıyla örterek nefesine azâb etmiş olur; "Azâb kâfirlerin üzerine hak olmuştur." (39/71) Şu halde azâb, hakkı duymasına rağmen küçümsediği için onu örtüp, reddeden kibirlilerin üzerine inen bir yazgıdır. Nefsin süflî sıfatlarından, Rabbın ulvî sıfatlarına yönelmek, Hakk'ın davetine icabet etmektir.

Ey dost! Hakk'la yetinen insan, halkın içine ve işlerine karışmaz; halkla avunan benlik ise Canâna kavuşmaz. Oruçlunun yemeyi ve içmeyi terk edişi gibi Hakk'ı zikir, halkla ilgilenmeyi terk demektir. Hakk'ın yüceliğini hatırlayıp, O'nun gayrını unutmaktır. Allah'ın kendisine yettiği insan "dinini Allah'a has kılmış olur." (39/21) Din ki, tecellînin kulun sıfatlarında ve hayırlı amellerindeki belirşidir, dinî Allah'a has kılmak, Allah'ın gayrına yönelmemektir. O ki, "ne yana dönerse vechullâhı" (2/115) görür, Zâtın tecellîsine tanıklığıyla Allah'a has kul olur. Nitekim her kim Hakk'dan yana yüzünü (zâtını) "O'nun tarafına çevirirse, halkın sizin üzerinizde aleyhinize (ikilik iddiasıyla ilgili) bir delil bulunmaz." (Bakara 2/150) Zira Hakk'ın has kulu, gönlünde Hakk'ın gayrını barındırmaz. Bilir ki, "mülk O'nundur". (39/6) Hal "böyle iken nasıl olur da (O'na kulluktan) yüz çevirirsiniz?" (39/6) şerefli ayeti, aklını kendine delil kılan iddia sahiplerini ikâz eder. Zira beşerî akıl, varlığını sürdürebilmek için Allah'a muhtaç olduğunun farkında değildir. Kavrayamadığı bilinmezliğin de bilgi ve hikmet dolu olduğunu kabullenemez.

Ey aziz! Hakk'ın kulunu zikretmesi, tecellî eylediği nûrun mânâ ve hakikatı üzerine onu, varlığına mazhar kılmasıdır. Varlık mülkü O'nundur. Halk fâni olunca bâki kalan O'dur. O halde gölgenin hakikatını bilen insan, nefsinin halini de bilmiş olur. Fâninin nefesine yaptığı zulüm ise onun azâbı olur. Mülkünde ortağı bulunmayan Mutlak Varlığın tecellîsine mazhar olan insanın hali, Hakk'ın zuhûrundaki kemâlâta şâhid olmaktan ibarettir; "Hükümdarlığı elinde tutan Allah, yüce ve her şeye kâdirdir." (Mülk 67/1) Tebareke (mübarek) varlık, zâhirdeki isim, sıfat ve fiilleriyle bâtındaki varlığın kendisidir. Zira "zâhir ve bâtın O'dur". (57/3) Tecellîsindeki yücelik ve rahmetindeki bereket, sonsuz varlığının delilidir. Zâhirdeki her güzel misal O'nun vechi rahmetini göstermektedir. "Allah'ın Resûlünde güzel misaller

vardır.” (Ahzâp 33/21) yüce ayeti nûrlu misaller ufkuna işaret eder. Şu halde Allah’a has kul olmak, O’nun Peygamberi’nin yaşantısını örnek almak demektir. Hiç kimse özdeki Muhammedî nûra kavuşmadan onu tanıyamaz. Resûlullah’a (s.a.v.) salâvat okumaktaki maksadın mânâ ve ruhuna ulaşamaz. Ondaki ahlâkî erdem ve fazileti zevken tadmadan, yaşamındaki mâneviyata ve sırlara akıl erdiremez. O’nun sünnetine uymayan, Allah’ın davetine hakkıyla icâbet etmiş sayılmaz. Her kim Peygamberi (s.a.v.) nübüvvet nûruyla tanımak istiyorsa, “Resûl size ne verdiyse onu alın (uygulayın) size ne yasakladıysa ondan sakının” (Haşr 59/7) ayetine sarılsın.

Ey dost! Bütün farklılıkları birleyen insan hakikat ehlidir; tevhid nûrunun huzuruyla, Rabbına Rabbıyla ermiştir. Kurbiyet durağındaki yolcu için farklılıklar henüz silinmemiştir. Kudsiyet vadisine davet edilenden kimliğini terk etmesi beklenir. Zira daha da yakınlıkta, âşıklık-ma’şukluk nehirleri muhabbetullah deryasında kaybolmuştur. Çıkılacak bir sahil de kalmamıştır. Söyleyen, kendinden kendine söyler; duyan, kendinden kendine duyar. Yüce ahlâk, özülle-sözülle Hakk’dan Hakk’a yönelip, ölmeden önce enaniyetten ölenlerin nasibidir. Onlar, zihinsel ve duygusal gel-gitlerle değil, Rabbanî ilhâm ve mânevi işaretler ile Hakk’ın tecellisini dile getirir. Teorik delillerin peşinden koşanlar ise gönülde tadmadıkları mânevî bir hali açıklamak zorunluluğunu hissettiklerinde onu, zihnin bir aktivitesi olarak tanımlamayı seçerler. Bilmezler ki, kendileri kendilerine perdedir. Bilmezler ki, zihin kendi hayallerine varlık vehmeden bir illizyonisttir. Bilmezler ki ilâhî lütuf ve mânevi haz gönülde tadılıp, yaşanan bir huzurdur. Zihnin açıklamaktan aciz kaldığı fizik ötesi sırlar, gayret ve çalışmaya dayanmayan melekûtî bilgiler gönülde belirir. İlm-i Ledûn ilmi, Cenab-ı Hakk’dan öğrenmektir; “Allah, rahmetini dilediğine verir.” (Bakara 2/105) Harfler mânâyı taşıyan kanatlardır. Âlim olan Allah’tır. İlm sıfatı, Ayn, Lam, Mim harflerinin kanatlarıyla gönül gözünün ufkunu melekûtiyet semâsına taşır. Hakk’ın katından (Ledûn’dan) gelen ilâhî ihsân nûrları, Rabbanî hikmet ve huzuru kulun sırrına taşır. Öyle ki, ilâhî ikram ve rahmetle tadılan mânâ ve sırlar, gönül sahibini hayrete düşürür. Bil ki hakiki ilim ma’rifetullahtır. Allah’ı, Allah’tan gelen ilim ve huzur ile bilip tanımaktır; “Nûra uyanlar var ya işte onlardır kurtuluşa erenler.” (A’râf 7/157) Buna mukabil zihnin hezeyanında her an kuşku ve kurgu mevcuttur. Bu nedenden ki, nazârî deliller peşinde koşturanlar için “Tartışmaya en çok düşkün olan insandır.” (Kehf 18/54) diye bildirilmiştir. Zihin, nefsinin kontrol ve kayıt altına aldığı kavram ve teorik bilgilere dayanıp, güvenir. Tevekkülü kendi aklınadır. Oysa, bütün büyük mânevi ve maddi keşiflerin sezgi ve ilham ile gerçekleştiğini önemsemez. Gönül ve sır sözcüklerinin ruha işaret ettiğini bilmez.

Ey dost! Ayetlerin mânâ ve sırlarını özbenliğinde bulup, uygulayan insan Kur-an ehlidir. Mârifeti Hakkdan duyan kul gönlüyle duyar, aklıyla öğüt alır. Huzur ve mânevi haz gönlü sarar. Duymayan ise zihinsel egzersizlerle gaybı idrâk etmeye çalışır. Bilmez ki, “Gözler O’nu ihâta edemez. O, gözleri ihâta eder.” (En’âm 6/103) Bilmez ki, tecellî ettiği mazharlarında kendi kendiyile gören Basîr O’dur. “Mümin kulun basretinden sakının çünkü o, Hakk’ın nûruyla bakar.” şerefli hadisi bu sırrı da açıklar. Mâsivâ uykusundan uyanan gönüller görür vechullah! Hakk’ın özel rahmetiyle gönüllere indirdiği ilimdir ledünni hikmet; “Ona katımızdan bir rahmet vermiş, tarafımızdan bir ilim öğretmiştik.” (Kehf 18/65) “Şüphesiz bu bizim verdiğimiz rızktır, onda bitip tükenmek yoktur.” (Sâd 38/54)

Ey dost! Kulluğun anlamını küçümsemeyip Hakk’ı inkâr etmeyen insan, ruhaniyetin hakkını vererek yaşar. Kalbiyle ve nefsiyle mukaddes Zâta teslim olan insandır Allah’ın has kulu ve kâmil mazharı. Odur, hayatın kıymetini bilen ve özdeki saklı cevhere ermiş insan, yüce ahlâk ile nimetlendirilmiştir. Kâmilin beşeriyeti, melekûtiyetine perde olmaz; “Olayların iç yüzünü öğretmek üzere Yusuf’u o yere yerleştirdik.” (Yûsuf 12/21) yüce ayetindeki ‘o yer’, zâhirde Mısır ülkesiye, bâtında hikmete mazhar olan beşeriyet toprağıdır. “Canı ve malı Allah

tarafından satın alınan” (Tevbe 9/111) müminin tasarrufu Hakk’ın tasarrufunda erimiş, yaşamı ve ölümü Allah için olmuştur. Nefsinin tercih ettiği gibi değil, Allah’ın emrettiği gibi yaşar; “Onlar, bizim katımızda seçkin hayırlı kimselerdendir.” (Sâd 38/47)

Ey aziz! Kulun orucunu namazla açmasındaki sırr, Allah için terk ettiği her şeyin yerini O’na münâcatla doldurmasıdır. Bu, Allah’ın kendisine yettiği kullar için ilâhî bir randevudur. O halde Allah’la yetin gayrını düşünme! Bil ki O’nun hüviyeti Ahad olmasındadır; “De ki O tektir.” Varlığı Zâtında birleyendir. Zâtından gayrı hiçbir şeye dayanmayıp, her şeyin O’na muhtaç olduğu ‘Samed’dir’. O’nun gayrı zuhura gelmiş bir varlık yoktur. Kendini var eden Zâtın gayrı bir oluş da yoktur. “Doğurmamış ve doğmamıştır.” Onunla denk olabilecek O’nun gayrı bir mevcudiyet de yoktur. “O’nun dengi yoktur.” (İhlâs 112/1-4)

Ey dost! Kulun varlığı kendisi için değilse, bil ki kimin için olur? Elbette Allah için olur. Nefsi için davranmayan canın her işi, Allah için olur. Hayata sahiplenmeyen insanın hayatı, Allah’a ait olur. Her fânî benliğin hakikat sabahına kalkması maksadıyla uyarılmaya ihtiyacı vardır; “Kalk da uyar.” (Müddesir 74/2) ikâzı, ilâhî bir lütuf ve inâyet nûru olup, mâsivâ uykusundan kalkmanız için yapılan bir davettir. Ne var ki nefsindeki tecellinin müdriki olmadan, başkalarını uyarma iddiası, gaflet uykusunun kendisi değil midir? Kul, zikrettiğinin ahlâkıyla ahlâklanıp, Sevgilinin sıfatlarıyla tahakkuk etmelidir ki ilâhî tecellîye mazhar olsun; nefsindeki esmâya şâhid olarak Rabbini bilmiş olsun. Beşerî sûretin, ilâhî sıfatlar nûruna boyanması, ibadetlerin en faziletlisidir. Böylece beşerî sûret, kendi hakikatı olan ilâhî sûretle buluşmuş olur. Sûret-i Hakk olan insan, meleklerin secde ettiği ilâhî ilmin ve yüce ahlâkın mazharı olur. Hakkânî tecellinin beşerî sûreti ihata ettiği, ilâhî sıfatların beşerî sıfatları bürüyüp örttüğü insandır kâmil insan; “Ey bürünüp, örtünen” (74/1) insan! Bürünmüş olduğun kudsi sıfatların “büyüklüğünü tanı” (74/3) kudsi emaneti nefsanî sıfatlarınla bir tutma ki, sıfat tecellîsinin ulviyeti temiz kalsın “giysilerin temiz tutulması” (74/4) kulluk idrâkından ayrılmadan nûranî sıfatların korunmasıdır; nefsin yersiz iddia, gizli kibir ve fuzulî heveslerle kirlenmemesidir. Zira, sadece sözde kalan tâbir ve tanımlamalarla değil, hayatın her kademesindeki yaşam biçimiyle takvasını koruyan insan, kulluk şuurundan ayrılmaz. Hakkânî sıfatlara bürünmüş olmak beşerî hakikatını ona unutturmaz. “Şirkten uzak dur.” (74/5) ikazı, mânevi pislik olan (ricz) ikilik iddiasından arınmayı gerektirir. Sen-ben dedikçe tevhid bilincine eremez insan. Kalbdeki huzur ve tevhid şuurı laf ile değil, nûr iledir. Külfet olarak algılanan hiçbir ibadette muhabbet yoktur. Zorunluluk olduğu için yerine getirilen hizmette içtenlik yoktur; “Karşılığını bekleyerek iyilik yapma.” (74/6) Bil ki kişinin suizanları, nefsin taşımakta olduğu “ağırlıklar ve sırtındaki (önyargı) zincirleridir.” (A’râf 7/157) Hatayı karşısındakilerde aramak kişiyi hatasız kılmaz. Nefsiyle mücadele etmeyen insanın, İslam’ın adını ağızlarından düşürmeyen velâkin, bir türlü benlerinden vazgeçemeyen taklitçi dindarlardan ne farkı kalır? “Her kim (hakikate) hıyanet ederse, hıyanet ettiği şey (iddiası) boynunda asılı olarak gelir.” (Al-i İmran 3/161) Kimin gönlünde zıtlasma duygusu varsa, karşısında onunla çekişen sûretler bulur. Kimin gönlünde selâmet ve huzur varsa, gördüğü her şeyde Hakk’ın tecellîsindeki cemâli bulur; böylece, “Her nefse kazandığı tastamam verilir.” (Al-i İmran 3/161)

Ey aziz! Derya derya ile bilinir, kitablardaki çizgi ve resimlerle değil. Dalgıç elbisesi giyinmiş olmak kişiyi dalgıç yapmaz. Nefsini ve zihnini hayali sûret ve fantezilerden arındırmayan insan, nûrun soyutluğuna akıl erdiremez. Varlık sırrına vuslat, nefsini ikilik iddialarıyla örten “Kâfirler için hiç de kolay değildir.” (Müddesir 74/10) Tecellî âlemindeki her şeyi bir misal ile görmeye alışık kişi, her misalden münezzeh olana aklıyla yol bulamaz. Özbenliklerindeki Hakk’ın şuurunda olmadan, zanlarındaki Mabudu tenzih ettiğine inananlar, ikilik denklemi içinde “Rabblarına kavuşmaktan (vahdetten) şüphe içindedirler.” (Fussilet 41/54) Zira tevhid nûrunu tanımazlar. Varlıkta zâhir olan her şey, zuhuruyla, kendini o sûretle sınırlandırmış

olur. Mutlak Varlık ise Müteal'dir. Şu halde gerçekte tenzihe lâıyk olan kudsiyet Hakk'ın Hüviyeti olup, zâhiredeki hiçbir misalle sınırlandırılmayacak olan Zât-ı Akdes'in gaybdaki hakikatıdır; "O'nun dengi yoktur." (112/4) Zihnın kayıt altına alamayacağı, aklın kavrayıp, ilmin idrak edemeyeceği hakikatların hakikatıdır Hüviyeti Hakk. Gel gör ki zâhirde O'nun gayrı gerçek bir mevcud da yoktur. Zira varlığın kendisi Hakk'tır; "O her şeyi (özü itibarıyla) ihata eder." (Fussilet 41/54) Hakk Teâlâ esmâ ve sıfatlarındaki tecellisiyle varlığın bizatihi kendisidir. Akılların şaştığı, idrâklerin acze düştüğü vuslat sırrı budur. Zira hakikatı açıklamak muradıyla "Allah, bir sivrisineğe ve ondan da zayıf bir varlığı misal göstermekten çekinmez. (Tecellîsinde) gösterdiği aynı misale baktırarak kimilerini saptırır, kimilerini de Hakk'a hidâyet eder." (Bakara 2/26)

Ey dost! Verdiğin sözün doğruluğundan mükellef olduğunu unutma. Cenab-ı Hakk O'na giden yolda Hakk'tan sapmamak üzere doğruluklarından ötürü sıddıklarından söz almıştır; "Allah, bu sözü sıddıklardan doğruluklarını hesaba çekmek üzere aldı." (Ahzâb 33/8)

Ne mutlu o kula ki, nefsinde Hakk'ın gayrını bulmaz; ne dünyayı, ne de ukbayı gönlünde barındırmaz. Doğruluk Hakk'dandır ve Hakk'ı dile getirir; "Allah'tan daha doğru sözlü kim vardır?" (Nisâ 4/87) İlâhî sıfatlar kuldaki istidad aynasından yansır. Kezâ mânâlar letâfetin, kesafete bürünmesiyle sûret kazanır. Sûret-i Hakk olan kâmil insan Hakk'ın âlemlerdeki en yüce ayetidir; Hakk'ın isim ve sıfatları O'nun, O'nu bürüdüğü nûranî giysileridir. Kuldaki tecellî eylediği her sıfat, Hakk Teâlâ'nın kendi ahlâkından bir ahlâkla nimetlendirdiği ârif için nûranî bir örtüdür.

Sana aşk vermişse Ma'suk
âşka gelen O'dur gülşendeki aşık,
Seni senden almışsa Zât-ı Hakk
sırrındaki rûşen O'dur nûr-u Hakk

Ey aziz! Yaşanılan sınav ve zorluklar, bireyin öfke ve şiddetin dışı vurmasına vesile oluyorsa bu hâl, imandaki zayıflığın delilidir; "İşte o zaman ikiyüzlüler ve kalblerinde hastalık bulunanlar; (hakikatı görememenin öfke ve sıkıntısı içinde) 'Allah ve Resûlü bize boş vaatlerde bulunmuşlar.' diyorlardı." (Ahzâb 33/12) Oysa Allah'a ve yalnızca hakîkate sadık kalacaklarına dair ezelde söz vermişlerdi. "Allah'a verilen söz mesuliyet gerektirir." (Ahzâb 33/15) Bilmezler mi ki, dert ve sıkıntı, huzur ve selâmetin merdivenidir. Bil ki hiç kimse kimseyi oyalayıp, kandıramaz. Nefsin aldanması kendisiyledir. Nefsiyle yüzleşen her insan kendini hesaba çekmekle mükelleftir. Zira kişinin dostu da, düşmanı da bizzat kendisidir. Hakk'ın lütfettiği nûru ve inâyeti göremeyen benlik, halkın sunduklarıyla avunur. Hakikat ehli ehliyle beraberdir.

Taklitçi taklitçiyi seçer. Özenti özentiyle yetinir. Her biri kendinle uyumlu olanla bir olur.

Yokluktan varlığa geldiğini görmeyen insan Allah'tan sakınmaz. Gönül kırmaktan yılmayan kula takva giysisi yakışmaz. "Bunlar, sivri dilleri ile incitirler (zira gerçekte) iman etmemişlerdir." (Ahzâb 33/19) kalb kırıp, dost ve sevdiklerini incitenler, Hakk'a erememenin endişesini yaşayan çaresizlerdir. Öfkeleri kendilerinedir de, bilmezler. İman dolu gönüller Allah'ındır, bilmezler; "Mescidler şüphesiz Allah'ındır." (Cin 72/18) Her kim hakikatı kendi akli ve fikriyle, düşünüp taşınarak bulabileceği zannıyla "ölçüp biçer"se (Müddesir 74/18), kendi nefsinde zulmeder. Zira Hakk yolundaki edebli adım O'nun hükümlerindeki adaleti, emir ve yasaklarındaki düzenini ölçüp, biçmekle değil; gönlü ve nefsi tevekkül içinde O'na teslim etmek, Hakk'ı kendine vekil edinmekle, O'nun sevgililerinin yaşantısını kendi benliğine

kabul ettirmekle gerçekleşir. Rehberliğini Hakk'ın üstlendiği yolculuktan daha emin ve güvenli bir yol var mıdır? “Şüphesiz Rabbim doğru yoldadır”. (Hûd 11/56)

Her canı kendi bilmeyene
 îman yalandır ona,
 Her âlemi terk etmeyen
 ikân yalandır ona
 Her gönülde Hakkı görmeyene
 ihsân yalandır ona

Ey dost! Dünyadaki cehennem nefsanîyet ateşiyle beslenir. Dünyadaki cennetin müjdecisi huzur ve selâmettir. Uygulamanın olmadığı hangi bilgi kişiye fayda sağlayabilir ki; “Önceden geçmiş olanlar hakkında da Allah'ın sünneti budur. Allah'ın sünnetullahında (kanunlarında) asla bir değişiklik yoktur”. (Azhab 33/52) Kendi idrâk ve algılamalarını Hakk'ın şeriatına üstün görenler, hem dünyada hem de âhirette kaybedenlerdir.

Ey dost! Tasavvuf hayatından hoşnud olmayanların kulübü değildir! Aksine, yaşamın her anını Hakk'la Hakk'da teneffüs eden mutlu ve huzurlu gönül ehlinin aşk bahçesidir. İmânın hakîkatı olan âlem-i yakîn, fânî kimliğin yaşamın kontrolünün kendi elinde bulunmadığının bilincinde olduğu ve cûzi irâde sahibinin külli nûrunda eridiği, Zât-ı Hakk'a tam teslimiyet âlemidir; “Şüphesiz Allah, sizi her an gözetip, kontrolunda tutan Rakîb'dir.” (Nisâ 4/1), “tam bir teslimiyete ulaşmadıkça îman etmiş olmazlar”. (Nisâ 4/65) Kimilerine göre zihnin sükûtu, gönül ehline göre nefsin sükûtunda fânî âlemin yokluğu idrak edilir. Yokluğun idrâkına varmadan varlığın farkına varılmaz; enaniyyet, sükût etmeden huzur bulunmaz. Bil ki sükûtun boyutları vardır; dilin, fuzûlî sözden sükûtu; düşüncenin, zorlayıcı zann ve yersiz kavram kargaşasından sükûtu, gözün, hayalden sükûtu, gönlün, heves ve heyecandan sükûtu, nefsin, Allah'tan gayrı her şeyden sükûtu. Sükûtun da sükûtunda, sükûtun boşluğunu, sekinet nûrunun huzuru doldurur. Tevekkül ve huzur gönül bahçesini mârifetullah çiçekleriyle donatır. Hatıraların sükûtu, bellekteki kayıtları silmek değil velâkin onları doğru okuyup, doğru algılamakla maksada ulaşır. Yaşanmış hadiseleri tevhid nûrunun aydınlığında değerlendirebilirsek, fuzulî korku ve endişelerden arınabileceğimiz gibi, abartılı içsel hesaplaşmalarla ve yersiz itham ve tartışmaların da önüne geçebiliriz. Hatıraların unutulmasını önleyen şey ondaki hissiyattır. Hissiyatın benliği kontrol altında tutamadığı hakikat semâsında, her şeyin olması gerektiği gibi gerçekleşip yaşandığını görebiliriz. Zira, Hakk'ın takdir ettiği yaşam programlarında asla hata yoktur. Nitekim, “Rabbim yanılmaz ve unutmaz.” (Tâhâ 20/52) bilinci açığa çıkınca, izâfî benlik boyandığı boyalardan arınarak kendi sâfiyetine yönelmiş olur. Her kim Allah'a tam teslim olursa, Allah'ın gayrı onu teslim alamaz. Ne hissiyat, ne hatıralar, ne de vazgeçilemeyen zararlı alışkanlıklar.

Buna mukabil her kim nefsinin heyecan ve hazzını huzura tercih ederse, hakikatlerin hakikatına kavuşamaz.

Ey aziz! Sükût, edebin bir parçasıdır. Her iddia ise, dava sahibini hesaba çeker. Bil ki edeb, her nefeste Allah Teâlâ'nın huzurunda bulunduğunu unutmamaktır. Edeb, halkı Hakk'a tercih etmeden, Hakk'ın meclisinde Hakk'a verilen söze sadık kalmaktır; “Ancak onlar verdikleri sözü bırakıp onu az bir karşılığa tercih ettiler” (Al-i İmran 3/187) ayette geçen ‘onlar’, vahdeti unutup, kesrete aldananlar, ‘az bir karşılık’ sanal âlemin heva ve hevesidir. Edeb, Cenab-ı Hakk'ın tasarrufuna nefsin fiilini katmamaktır. Edeb, benliksiz sevgi dışında, kalbi her olumsuz duygudan boşaltmaktır. Edeb, hastalık ve sağlıkta, hayatın ancak Allah'la kaim olduğunu hatırlamaktır. Edeb, Hakk'ın emirlerini yerine getirmektir. Edeb, fakrın idrâkı içinde Allah'a muhtaç olduğunu asla unutmamaktır; “Ey îman edenler sizler Allah'a

muhtaçsınız. Zengin (gani) ve övülmeye lâyık olan O'dur." (Fâtır 35/15) Edeb, Hakk'ın dışına taşmadan, aşırılığa kaçıp mümini dinden ve ibadetten soğutmamaktır; "De ki ehli kitab! Dininizde Hakk'ın dışında ölçüyü kaçırıp, aşırılığa gitmeyiniz." (Mâide 5/72) Edeb, her canın Allah'a ait olduğunu unutmadan ve "sizi tek bir nefitsen yarattı" (Nisâ 4/1) gerçeğini daima hatırdan tutmaktır. Şu halde edeb, herkese hoşgörülü davranmak ve "yumuşak söz söylemektir". (Tâhâ 20/44) Zira güzel ahlâk bunu gerektirir. Bil ki katılaşmış bir kalbin çevresinde kimse durmaz; selâmete ermiş kalb sahibini kimse terk etmez; "Şayet katı yürekli olsaydın, şüphesiz onlar, yanında durmayıp, dağılıp giderlerdi." (Al-i İmran 3/159) Bil ki Hakk'ın tecellisine muhtaç olan mânâlar O'nunla sûret kazanır. Sûretlerde aradığını bulamayan insan, mânâların sahibine döner. Edeb, mümin gönlün Hakk'ın nazargâhı olduğunu unutmadan, onu kırıp, dökmeden, ondaki değeri ona göstermektir.

Dünyayı neyleyim
Aşk ile devrân iken,
Ukbayı neyleyim
Hakk ile hayrân iken,
Dost görünür her zerreden
Dost ile revhüreyhan iken

Ey dost! İdrâk edilemeyen mânâ ve sırrları gönülde yaşamak hakikat ehlinin nasibidir. Bil ki, Allah için vazgeçtiğin her şey seni Allah'a yaklaştırır. Fâni benlik özde tecellî edeni göremediğinden Rabbini bilmez. Ne zaman ki lütfu ilâhî yokluğa varlık giydirir, gönül gözü nûr sahibini bilir. Zihne yer yok aşkın tecellisinde; aşka yer yok zihnin tahakkümünde. Aklın ilim olarak bildiğini, gönül yaşayarak görür. Âfak ve enfüsteki ayetlerin mânâ ve hakikatleri kulun sırrında Hakka'l yakîn belirir. Bil ki Hakk'la Hakk'daki bekâ izâfî benliksiz var oluştur; nefsinden fâni kimliğin Hakk'ın sıfatlarıyla ahlâklanıp, vahdet nûrunda eriyerek, sâfi varlık bilincine kavuşmasıdır.

Fâni benliğini ve sanal kişiliğini önemseyen bireyin, kendini geliştirmek için yaptığı çalışma ve gayretlerin değeri, fâni kimliğinin değeri kadardır. Buna mukabil hiçbir beklentisi olmaksızın, yalnızca Hakk Teâlâ'nın emirlerini yerine getirmek maksadıyla yapılan gayret ve ibadetler, kalıcı huzur ve mutluluğun vesilesidir. Bilmek yeterli değildir, emre uymak gerekir; "Emredildiği hususlarda Allah'ın buyruğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır." (Tahrîm 66/6) Ârif kişi Allah'tan aldığını, Allah'a verdiğinin bilincinde olan kişidir. İbadetine ve Salih amellerine nefsini dahil etmez. Kendini katmadan sever. Nereye dönse Dostun vechine nazar eder. İştittğinde Hakk'dan duyar. Sohbetinde Hakk'ı karşısında bulur. Der ki "Dini Allah'a has kılarak, O'na kulluk etmem emrolundu." (Zümer 39/11) Bilir ki sevginin sûreti âlemde mânâsı gönüldedir. Bilir ki, aşkın sahibi Hakk olunca, kimi severse gerçekte Hakk'ı sevmiş olur. Gönlün kıblesi muhabbetullah olunca, ibadetler Allah'a has kılınmış olur; "Dini yalnız Allah'a has kılarak, Hakk'a yönelenler olarak namazı ikâme etmeleri ve zekâtı vermeleri emrolunmuştu." (Beyyine 98/5)

Ey dost! Seven, sevdiği için her şeyini terk eder. Hem hayatı hem ölümü; hem varlığını hem de yokluğunu. Hakk'ın huzuruna fakrın mânâ ve hakikatıyla, benlikten soyunmuş olarak, çıplak gider. Benliksiz sevgide, sevginin ısıtılıp-soğuması yoktur. Özdeki mevcut olan varlığın sevgisi daimidir. Zira O, zâtı itibarıyla safi sevgidir. O halde ey aziz! Sevgiyi Allah'ın gayrına tahsis etme ki seni Hakk'dan alıkoymasın; Hakk'ın gayrı bir mevcut bulunduğu hayaline aldanmayasın. Nefsindeki heva ve hevese uyma, sonra seni Allah yolundan saptırır." (Sâd 38/26)

Ey dost! Allah'ı Allah'ın ilmiyle bilip, tanımadan, kendi bilgi ve fikriyle Allah'ı tanıyıp, tanıtmaya çabası, hakikatlerden yoksun olanların nasibidir. Hiçliğini bilmeyen, secdeden murad edilen fiilin ruhunu da bilmez. Hakk'ı Hakk'la bilen, asla onla nefsinde büyüklemez. Kişisel akıllarını Allah'ın emirlerinden üstün görenler emre uymayıp, Allah'a karşı büyükleirler. Nefsaniyetten ruhaniyet semâsına yükselip, "göklerde bulunanla, (süflî kimliğinin bilincinde olan) arzdeki canlılar ve bütün melekler, büyüklük taslamadan Allah'a secde ederler." (Nahl 10/49); kendini görmekten vazgeçerek, Hakk'ın yüzünü müşahade ederler; tecellî ettiği her ismin nûrundan ve her fiilden. Bil ki âşık sevdikçe can bulur. Ma'suk sevdikçe ihsânda bulunur. Hiçbir şeyin onu Hakk'dan alıkoymadığı insan, seven, sevilen ve sevgiyi kendi zatında bulur. Hakk'ın gayrı gönülden silinince zâtıyla bâki kalan varlık O'dur.

Ey dost! Hakk Teâlâ'nın emir ve yasaklarına uymak maksadıyla yerine getirilen ibadet şeriat ehlinin desturudur. Tarikat ehli ibadetini, Allah'a duyduğu aşk ile edâ eyler. Hakikat ehli, Hakk'ın kendisini kuluna tanıttığı esmâ ve sıfat tecellisine olan şâhidliğinde ikâme eder. Mârifetullah ehli ise sırrındaki nûrla, her nefesin ibadete dönüştüğünü özünde zevken keşfeder. Emre uymakla her iş ve nefeste varlık sırrını keşif ile gözetmek bir değildir. O halde ey can! Kendini görme; kendindekini gör! Halkı görme; Hakk'ı gör! Hakk'ın varlığında kaybolarak, nûr ile nûr deryasına dalmak bâtındaki örtünmenin sırrıdır. Bil ki mânâdaki örtünme, edeb ve îman ile, aşk ve hâl ile, ilim ve irfan ile, güzel ahlâk ve nûr ile. Nefsinde dava barındırmayan kul örtünerek Rabbından razı olur. Fânî benliğine varlık atfeden ise süflî sıfat ve yersiz iddia sahibi olur. Nitekim "kötü sıfatlar âhirete inanmayanlar içindir." (Nahl 16/60) Hakk'ın Ahir isminin sırrına erenin gelecek kaygısı olmaz; Evvel ismine mazhar olan, kendine varlık aramaz. Hakk'ın sıfatlarıyla sıfatlanan kul, nûranî örtüler altında korunuyor demektir. Zira, "En yüce sıfatlar Allah'a aittir." (16/60) Hakk'ın nazargâhı olan gönül mâbedinin Halil-ullah haremine dahil olan hâlis ve sadık kullar ilâhî ahlâkla örtünmüşlerdir; "Oraya giren güvenle emniyette olur." (Al-i İmran 3/97)

Ey aziz! Karşındakini kendine tercih ettiğin kadar Hakk'ın has kulusun. Nefsinin hizmetinde bulunduğun müddetçe benliğinin kulsun. Bil ki olumsuz düşündüğün her şey senden sana senden yansır. Güzel düşünce ruhun miracına vesile olur. Her teşbihin dahi yetersiz kaldığı Hakkânî sevgide, Ma'suk'un büründüğü her kâmil sûret Sûret-i Rahmân'a delil iken, aşığın gönlündeki mânâ da varlık âleminde zuhura gelmiş olur. Bâtındaki mânâ ne kadar latîf ve zarîfe, varlıktaki sûreti de o nisbette gülcemal olur. Nitekim tecellisine mazhar olan kullarında zuhura gelen sûretler, kulun zannına uygun olur. Hakk'ın, kulun zannına göre olmasındaki hikmetlerden biri de budur. Mânâdaki yönelişe göre, "ona hem fücûrunu hem de takvasını ilhâm eden" (Şems 91/8) O'dur. Gazabından rahmetine sığınmanın sırrı da buradadır. Şu halde yöneldiğin istikamete dikkat et. Bil ki "Rabbın, sırat-ı müstakim üzere" (Hûd 11/56) seni bekler. Âşikâr olanı gizlemesi gibi, kayıp olmayanı aratması da Hakk'ın cilvesindendir. Bil ki izâfî kimliğinden arınmış olarak, kim kimin elinden tutarsa Hakk'ın elini tutmuş olur. Kim kime el verirse Hakk'a yardım etmiş olur; "Eğer siz Allah'a yardım ederseniz, o da size yardım eder. Ayağınızın sürçmesini engeller." (Muhammed 47/7) Hakk'ın yardımı kullarına olan ihsânlarıyladır. Hem beşerî varlığında (karada), hem de ruhaniyet deryasında (denizde) kulunu taşıyan Hakk'ın kudreti olup, akılla-gönül insanoğluna bağışladığı nimetlerindendir; "Andolsun Ademoğullarını yüce kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık." (İsra 17/70)

Ey aziz! Bir gönlün yüceliği ve dirliği kabındaki edeb, îman, ilim ve irfan nûrlarıyladır. Beşerî kimlik nefsin dışı kabuğudur. Hakikatı melekûtiyetten olan ruhanî varlığını tanımak ise beşerîyet çamurunda örtülü olan sırr isticridyesinin içindeki inciye (dürre-i beyza) bulmakla mümkün olur. Seni sana, nefsi külliye kavuşturan varlığın sıfatıdır Hadî. Allah'a Allah'tan gayrı kim kavuşturabilir? Unutulmaması gereken hüküm ancak "Allah, dilediğini doğru yola

erdirir.” (Bakara 2/213) eksik ve fuzulî bilgi kişiyi yersiz konuşturur. Hakîkatı bilen sükûtu edebtendir. Nitekim halktan gelen karışık bilgi zihin karıştırır. Hakk’dan gelen hikmet ise huzur ve ferahlığın vesilesi olur. Kim kimin yükünü taşıdığını iddia ediyorsa, ne mülkü ne de mülkün sahibini tanımıyor demektir. Bil ki kula yakışan amel secdedir. Zâhir isminin şahidi olan insan, sûreti Hakktan gayrını görmez. Bâtın isminin sırrına eren, O’nun varlığına bir sınır getirmez.

Ey dost! Ne varlığına bak, ne yokluğuna; Bârî Teâlâ her ne dilemiş, nasıl takdir etmiş ise âlemlerde, öyle olunur hem gayb hem şهادette; hem bidâyet, hem de nihayette. Hiç gelmeyecek olanı bekleme. Mevcud olanı da kalıcı olarak görme. Amellerine aldanma. Amelsiz sohbete de dalma. Bil ki sevaplar amellerin karşılığı olarak değil, Hakk’ın kullarına lütfu olarak verilir. Amelsiz de kalma zira, lütuf boş sözü değil, ihlâslı ameli gözetir. Takdir neredeyse, kul o tarafa yönelir. Her kim nefsindeki zaafı bilip, tanırsa, erlik meydanının da hangi alanda kurulduğunu bilmiş olur. Her insan kendince doğru olduğuna inandığı bir yaşam tarzını benimser. Ne var ki, “Kimin daha doğru yolda olduğunu en iyi Rabbimiz bilir.” (İsra 17/84) O halde ey aziz! Ne bir şeyin talibi ol, ne de sana sunulanı reddetme ki, nefsin varlık vehmetmiş olmayasın. Emaneti veren de alan da Hakk’tır; gayrını görme! İmânın teyidi rızâ ile, rızânın teyidi sabır ile, sabrın teyidi selâmet iledir. Tıpkı sözün teyidinin ahde vefa, kulluğun teyidinin edeb, ibadetin teyidinin ihlâs ile olduğu gibi. Boşuna telaşlanıp, üzülme, kaybedeceğine zannettiğin her şey, zaten sana ait olmayanlardır. Nefsinin hoşlandıklarını kaybetmemek için âhiretten taviz veren insan, nefsiyle nefsinı kandırmış olur. Riyâ, inancının gereğini yerine getirmeyenlerin utanç örtüsüdür. Oruçlunun yemek ve içmeyi terk etmesi gibi, bâtındaki sükût da kendine dayanmayı terk etmektir. Kendi zanlarına dayanan insan ateşe yaslanmış olur. Zira zannın çoğu yalandır. O halde ey can! Hayrın şahidi ol, yalana şahidlik yapma! Aşkın şahidi ol isyana şahidlik yapma! Yaptığın herhangi bir işte nefsinin katkısının bulunduğu inanıyorsan hemen tevbe et. Amelin Allah içinse, fiilini hâlis ve temiz kıldığı için Allah’a hamd et. Bil ki rahmetin eşlik etmediği hiçbir bilgi Hakk’ın katından değildir.

Sözün fazlalığı bilginin noksanına işaretir.

Sözlerin seni hesaba çekmeden, sen sözlerini hizâyâ çek;
Nefsin seni hesaba çekmeden, sen nefsinı hesaba çek;
Kimine îmanı yardım eder; “İmanı fayda verdi.” (Yûnus 10/98)
Kiminin îmanı onu hesaba çeker zira “Onlar sadece varsayımda bulunup zannederler.” (Bakara 2/78)

Her canlıda bir kalb vardır velâkin, her kalb Hakk’a kulak veren o gönül değildir. Ancak gönül sahipleri öğüt dinler; “Muhakkak ki bunda kalbiyle duyanlar için öğüt vardır.” (Kâf 50/37) Varlığın sıfatlarından duyma sıfatının öncelikli olduğunu gösteren deliller vardır; “Duyup bilen O’dur.” (A’râf 7/200) Nitekim yeni doğmuş bir bebek de önce duyar, sonra görür. Duyup, gördüğünün bilgisine eğitim ve öğretimle kavuşur. Hakk’dan duyan kul da gönlüyle duyup, gönlüyle görür. Basîret nûruyla idrâk eder. Takva sahibi kullar basîretle duyup idrâk ettiklerinden nefislerine şeytanî bir vesvese geldiğinde, özbenliklerindeki sırrı hatırlayarak Hakk’a yönelirler; “Allah’tan sakınanlar kendilerine şsyttandan bir dürtü geldiğinde Hakk’ı hatırlayıp gözlerini gerçeğe açarlar.” (A’râf 7/201) Buna mukabil gönül gözlerinde perde olanlar dünyevî zevk ve malum alışkanlıklarıyla meşgul olduklarından “Gözleri görmeye kapalı, kulakları idrâke yetersiz olanlardır.” (Kehf 18/101) Olumsuz ve kötü zan vesvesenin zuhura gelmesine zemin hazırlar.

Ey aziz! Cenab-ı Hakk vasıtasız, Zâtıyla duyup, Zâtıyla bilir; “Zâtıyla duyup bilen O’dur.” (Fussilet 41/36) İsyankârın en isyankâr olduğu dem, rahmet sahibinin rahmetine şahid olduğu

o demdir. Zira, karanlık çökmeden yıldızlar aşikâr olmaz. Gazab ateşi belirmeden rahmet şelalesi coşup köpürmez. Bil ki Kur'an okumak Kur'an'ı yaşamak demektir. Alınan her nefeste Hakk'ı tesbih demektir. Hakk Teâlâ bir kulunu sevdi mi, sevgililerini kulundan dinler, kulundan gözler, kulundan söyler. Her birinden kendi şanını yüceltir. Zira her güzelliğin sahibi bizâtihi kendisidir.

Ey dost! Bir an için dahi O'ndan ayrı ve gayrı değilken, nasıl olur da O'ndan O'nu dileyebilirsiniz? Zihin, nefisle beraber olduğunda ikiliği ve farklılığı yaşar; gönle uyduğunda Hakk'a ve huzura yönelir. Birinin zaafiyeti diğerinin güçlülüğünün vesilesidir. İzâfî benlik, aklına dayandığı müddetçe ancak kendi sınırlılığını keşfedebilir; gönül ise sınırsız ve mekânsız Mûteâl Varlığın kendini seyrettiği tecellî aynasıdır.

Bil ki aşka davet edilen Hakk'a davet edilmiştir. Sükûta davet edilen hikmete davet edilmiştir. Fakr'a davet edilen Varlığa davet edilmiştir. Gönüllerdeki yakîn nûru, yüzlerdeki huşu, amellerdeki tevazû kulluktaki kemâlâtın işaretleridir; "Rabbları onlara katından rahmet ve rızâ ile içinde tükenmez nimetler bulunan cennetler müjdeler." (Tevbe 9/21)

Eğriyi bilmeyen doğruyu bulamaz. Sıfatı tanımayan Zâtı tanımaz. Sıfat ki Zâtın ahlâkıdır, sıfatlar nûruna boyanan insan, Sûret-i Hakk olarak insaniyetinin sırrına kavuşmuş olur. Ârifin cenneti mârifetullahtır. Mârifetullah, öyle bir nûrdur ki ancak "Allah'ın boyasıyla boyanmış" gönüllerde bulunur. (Bakara 2/138)

Ey aziz! Amel nasihatten üstündür zira amel canlı nasihattir. Sözlü nasihatın değeri ise amel sahibine göre ölçülür. İlim nûrsa, amel de nûr üstüne nûr olur. Bâtılı bâtılla değil, bâtılı Hakk'la bertaraf edersin. Sertliğe sertlikle mukabele eden, sertliğe boyun eğip, onu kendine kabullenmiş olur. Ey Allah'ın sevgili kudur! Allah'ın verdiği sıkıntıyı taşımaya talib olma! O'ndan O'nun rahmetine tâlib ol ki, Hakk'ın rahmeti seni ve dertlerini taşısin. Amellerini taşıma. Amellerin seni taşısin. Bilgi taşıyanlardan olma; Hikmetullah seni taşısin. Gönül seni terk etmeden, sen dünyayı terk et! İlim seni terk etmeden, sen kibrini terk et! Tevbe seni terk etmeden, sen nefsini terk et! Nefsin ıslahı, tatmin ile değil, terk iledir; "Her kim nefsinin boş heveslerinden alıkoyarsa cennet onun barınma yeri olur." (Nâziât 79/40-41) Bağımlısı olduğun her şey nefsin aldanmasına vesiledir. Nefsin tasarrufunda olanları terk etmek nefsi terktir. Nefsi için yaşayanla, nefsinin Allah için terk edenin hali bir midir? Kimin varlığı Allah içinse "Rabbî için sabra" davetlidir. (Müddesir 74/7) Her kim tevbede samimi ise "Rabbın hükmüne sabra" davetlidir. (Tûr 52/48) Bil ki sabır iyiliktir, ihsâna hazırlıktır. "Sabret. Şüphesiz Allah, iyilerin (muhsin) mükâfatını zâyî etmez." (Hûd 11/115)

Ey dost! Ameller ahlâka dayanır. Ahlâk ise sıfata dayanır. Sıfatlar ya nefsanîdir ya da Hakkânîdir. Nefsanî sıfatlar insanoğlunun fıtratında gizlidir. Hakkânî sıfatlar ise sırrında saklıdır. Kim nereye yönelirse onda onlar açığa çıkar. Hakk'ın Zâtından esen lütûf meltemlerinden yansıyan Hüsna sıfatlarının nûrları sinelerde açığa çıktığında, nefsanîyetin yakıcı ateşi onlardan uzaklaştırılmış olur; "Bizden kendilerine güzellik (Hüsna) takdir edilmiş olanlar, cehennemden uzaklaştırılmışlardır." (Enbiyâ 21/101) Sevgi, Allah Teâlâ'nın gönüllere indirdiği en yüce Hüsna nûrlarından bir nûrdur. Nitekim biz insanları, kusursuzlukları nedeniyle seviyor değiliz; onları Hakk'ın tecellisine, hüsnaya mazhar olmaları ve içimizdeki sevginin yansımaya vesile olmalarından ötürü seviyoruz. Onları sevmekle gerçekte kendimizi sevmiş oluyoruz. Sevgi, Hakk Teâlâ'nın rahmet sıfatıdır; "Allah'ın insanlar için açtığı rahmeti, tutup engelleyecek yoktur. O'nun tuttuğunu O'ndan sonra salıverecek de yoktur." (Fâtır 35/2) Rahmetini tutan kendi tecellisiyle yine kendisidir. Zira Hakk'ın zuhurunun dışında her şey yokluktur. Yokluğa varlık giydiren ise O'nun kudretidir; "Şüphesiz Allah gökleri ve yeri yok olmasınlar diye tutuyor." (Fâtır 35/41)

Ey dost! Her pınar kendi dağındaki kaynaktan beslenir. Her gönlün feyzi mazhar olduğu ilâhî lûtfa göredir. Bir aktaran olmadan hikmetin intikâli nûr iledir. Zihnın iştiraki olmadan mânânın gönülde yaşanması da nûr iledir. Nûrla yazılmış îman, kalbin bâtınındaki o kesin inançtır ki, yakîn sahipleri, Hakk Teâlâ'nın "kalblerine îman yazdığı ve katından bir ruh ile desteklediği" ferdlerdir. (Mücâdele 58/22) Cenab-ı Hakkın kudret eliyle yazıp, ilhâm ile öğretisi nûr iledir; "Allah, göklerin ve yerin nûrudur." (Nûr 24/35) Kalblerine nûr ile îman yazılan kullar, hangi mânâyâ yönelirlerse sıfat ve nûrla yönelmiş olurlar. Bir şeyin hakîkatı ki onun özünden ayrı değildir, sıfat ve nûru zâtın gayrında aramak nafiledir. Şu var ki sıfat, nefse galip gelirse; kalbin yönelişi Zât-ı Hakka'dır. Nefsaniyet, sıfata hâkim olursa; gönlün yönelişi halkadır. Hakk'tan yana olanla, halkı Hakk'a tercih edenin aynı saf ve tarafta olmadığı yaşamdaki tercih ve tepkilerinde bellidir. Zorlayıcı zan olan izâfî benlik öfkesine ve kibrine yenik düşerek haddi aşmış olur; "Firavuna git şüphesiz o çok azdı." (Nâziât 79/17)

Mağrur firavundan kasıt nefsi emmaredir
Musa gibi saffet denizine dalış çaredir
Abdest almak dilersen İsa gibi Yahya'nın elinden
İlimdir ancak seni temiz kılacak olan nefsinden

Her fâni iddiadan "arınıp saflaşarak seni Rabbına iletmemi ister misin ki, böylece O'ndan haşyet edesin." (Neziat 79/18-19) yüce ayeti benlikleri yalnızca Zât-ı Hakk'a olan kulluğa davet eder. Hiçbir şeyin ona sahiplenmediği gönül, kulluğunu Allah Teâlâ'ya takdim eder. Her fâni şeyden boşalmadan gönül bütünüyle O'na yönelemez; "Her şeyden boşalarak, bütün varlığınla O'na yönel." (Müzemmil 73/8) ayeti, her an gönülde Rabblarını zikreden tevhid ve muhabbet ehlini bildirir. Varlığını gören yokluğunu göremez! Işığı bulan karanlıkta kalmaz! Ey aziz! Allah'a tevekkülün O'na olan muhabbetine göredir. Allah'a olan haşyetin O'nun hakkındaki ilmine göredir. Allah'a olan kulluğun, O'nun senin hakkındaki takdirine göredir. De ki; hepsi O'nun takdirine göredir. Hakk Teâlâ'nın kendinden verdiği ruh, sûrete can ve anlam verir. Ruhun hiçbir beşerî sûretle sınırlandırılmadığının farkına varabilen insan, huzur ve mutluluğun fâni dünyada değil, ruhaniyet semâsındaki özgürlükte olduğunu keşfeder. İsim ve sıfat olmadan, varlığının da sana ait olmadığının; bilincine vardığında özbenlikte tecellî edenin O'nun nûru olduğunu keşfettiğinde hamda lâîk yegâne varlığın O'nun Zâtı olduğunu müşahade edersin. Bilirsin ki Hakk'ın irâdesi ve muradı, nefsin zorlayıcı arzu ve yönelişlerinden münezzehtir; bilirsin ki nefse zor gelen her iş, emmare benlikle mücadelenin vesilesidir. Arzu ve hevesler terk edildiğinde, gerçekte terk edilecek hiçbir şeyin mevcut olmadığı anlaşılır. Zira mâsivâ, nefsileriyle aldanıp, oyalananların hayalidir. Serab kayboldu mu tecellî edenin kendi hakîkatı üzerine bâki olduğuna şahid olunur; "Allah, dilediğini siler (fâni kılar) ve dilediğini sabit kılar (bekâ verir)." (Râ'd 13/39)

Ey dost! Dünyada olup bitenlerden şikâyetçi olanlar, kendi dünyalarını her şeyden çok önemseyenlerdir. Nasıl ki harcamayacağı malı toplamak dünyaya aldanmanın delili ise, kendinden vazgeçmeden Allah'ı sevdiğini iddia etmek de riyakâr nefsin hilesidir.

Kimlerin hangi sınavdan nasıl çıkacağı, ezeldaki ilâhî takdire göredir. Kulun sıfatlarındaki değişim de Hakk'ın hükmüne gösterdiği sabır ve rızâyâ göredir. Hiç kimse hüküm ve derecenin maliyeti hakkında varsayımda bulunamaz; Rabbi hakkında hüsnü zandan ayrılamaz. Öte yandan fâni dünyada sevgiyle kandırılanların, aldandıklarının delili, sevgilerine bir karşılık beklemeleridir. Oysa bir şeyin karşılığı olan her şey fânidir. Tıpkı sahiplenilen her şeyin bir gün tükeneceği gibi; "Sizin yanınızdakiler biter. Allah katındakiler ise bâkidir." (Nahl 16/96)

Ey dost! Aşığın muradı, Ma'şuğun muradında erimedikçe muradlar bir araya gelmez; Muhabbetullah deryası taşıp sen-ben seddi yıkılmadan ikilik âlemi silinmez.

Kime hangi sıfatla bakarsan sûretini baktığın sığata uygun ifade içinde bulursun. Varlığa muhabbet gözüyle bakarsan, her sûrete bürünenin, Sevgilinin Zât-ı olduğunu görürsün. Bil ki bir insanın değeri, başkalarının ona verdiği öneme veya önemsizliğe göre değil, gönölün sâfiyetine göredir. Gönölün sâfiyeti ise Allah'tan gayrı her şeyden arınmışlığına göredir. Nitekim varlıkta gönölden daha değerli bir şey mevcut olsaydı, sevgiyle, hikmeti oraya koyarlardı. İnsandan daha değerli bir varlık bulunsaydı, Cenab-ı Hakk'ın arzadaki halifesi onu yaparlardı; "Arzda bir halife yaratacağım." (Bakara 2/30) yüce ayeti, süflî âlemdeki ulvî varlığın sırrına dikkatleri çeker. Âdemin taşıdığı sırr, onun yüceliğine ve şerefine delildir. Gel gör ki, nefsinden kalbine, kalbinden ruhuna, ruhundan sırrına erişmeyen insan bu şerefe nail olamaz.

Bil ki süflî âlem olan dünya nefsinden, nefsin de süflî âlemden ibarettir. Şu halde nefsinden uzak durduğun müddetçe ulvî varlığına yakınsın. Nefsinin oyalandığı her mânâda sırrından uzaktasın. Nefsinin doygunluğunu arayan kişi kendi helâkını arıyor demektir. Huzura ermek isteyen ise nefsinden kurtuluşu arıyor demektir. Riyakâr odur ki nefsinin ihlâslı bulur; ihlâs sahibi odur ki nefsinin riyakâr bulur. Elinden çıkan her salih amelde nefsinin de görüyorsa ikilik virüsüne yakalanmışsın demektir. Bu mânâda günahın getirdiği fayda tevbeyle yönelmen, sevabın getirdiği zarar nefsinle övünmendir. Hayrın gerçek failinin Hakk Teâlâ olduğunu ve O'nun bir ortağı da bulunmadığını anlamak istemeyenler ikilik âleminden gönöl âlemine geçemezler. Yaşamadıkları mânâların sohbetini yapanlar ise zanlarındaki hayallerinin yalancısıdır; "yapmadıkları ile övölmek isteyenler" (Al-i İmran 3/188) övgüye lâyık yegâne Zâtı tanımayanlardır. Bil ki hayrı dile getirmeyen dilin sükütu kendi hayrınadır. Zât nûrunu gören için her şey O'nun tecellîsinden ibarettir. Cennet, ölümlerin değil dirilerin diyarıdır; gönöl cenneti de öyle! Ey dost! Karşılıksız; neden ve niçinsiz muhabbet sıfatının sahibi olan Zât-ı Hakk, gerekçesiz sevilip, ibadete lâyık değil midir ki, amellerimize ceza ya da mükâfaata dayanan bahaneler ararız? Kalb namazı, aldığın her nefeste Allah'ı hatırlamak değil midir ki, O'nun zikrini mahdud vakitlerle sınırlandırırız! Taklitçilerin huzura erdiği nerede görölmüştür ki, huzuru nefsin doygunluğunda ve faydasız sohbetlerde ararız? İkilik içindeki insan, kendine ait olmayan şeyleri kendinindir zanneder; ilki özbenliğidir ki, sırrıyla o Allah'a aittir. Diğer sanal kimliğidir ki, iddialarıyla o dünyaya aittir. Köpük misali fâni benlik eridi mi, mâsivâ da kaybolur. Bâki kalan kendi tecellîsiyle O'dur zira, bekâ halka değil Hakk'a aittir. Nefislerine bekâ arayanların kulakları çınlasın! Hakk'ın sıfatlarıyla sıfatlanmak ise ilâhî ahlâk ile bütünleşip, nûr ile nikâhlanmaktır. Hakk'a vuslat yolunda Peygamberin (s.a.v.) sünnetine sarılanların "Nûrları önlerinde ve yanlarında yürür." (Tahrîm 66/8) Süflî âlemdeki arzuların ve zanların en hevesli pazarcılar sözde hakikat ehlidir. Taklitçilerin, tevhid nûrundan zerre kadar nasibleri olsaydı, sûretler âleminde görünöme gelip, gidenin aynı varlık ve tek olduğunu müşahade ederlerdi. Aşkları kendi benliklerine ve dünyaya değil de Allah'a yönelmiş olsaydı, kulluklarındaki acze ve vehimlerdeki varlıklarının hiçliğine şahid olurlardı. Kendinden başka bir varlığın meydana gelmediği, kendinden gayrı bir varlıktan da meydana gelmeyen Mutlak Varlığın, gayrında bir varoluşun bulunmadığını itiraf ederlerdi. Anlardı ki, Allah'tan, Allah'tan gayrı bir şey dileyen insan, îman etmiş olsa da, Allah'ı tanımıyor demektir.

Ey dost! Aklın kabiliyeti kendi aczini idrâk etmekten ibarettir. Gönöl ise delil aramaz zira o, delilin kendisiyledir.

Varlığı tanımaktan maksat Allah'ı tanımadır. Varlık O olduğuna göre, O'nu, O'nunla tanırısın. Kendinle O'nu tanımaya çalışırsan aczine tanık olursun. Bil ki idrâk ettiğin her şey

kendi misaline uygun olur. Her misalden münezzeh olanı görmek ise misalsiz olur. Zihin, halkın; gönül ise, Hakk'ın evidir. Zihin, nefsiyle düşünür; gönül ise, ayaksız yürür. Gönül odur ki, gözünde ve özünde Hakk'ın gayrını barındırmaz. Sûrete bağlanan kalb sîretten uzaklaşır; söze dalan dil özden uzaklaşır. Gülün diken ile birlikteliği, dikenî yüklenmeyenlerin gülden mahrum kalmaları içindir. Hikmetin güzel ahlâk ile birlikteliği, bozuk ahlâk sahiplerinin mârifet iddiasında bulunamamaları içindir. Nitekim kulun mânevi derecesi güzel ahlâktan nasibi kadardır.

Huzur ve sükûn, her nefes Rabbın huzurunda bulunduğunu bilmek ve O'nun nazarının da her an senin üzerinde olduğunu unutmamaktır. Nefsine karşı yaptığın muhalefet, nefsin için yaptığın ibadetten daha değerlidir. Nefsaniyeti terk edenlerin muradı, Allah'ın muradı olur. Muradsız murad, Allah'tan Allah'ı talep etmektir.

Ey dost! Kim kendine dürüst davranırsa, Rabbine olan dürüstlüğü korumuş olur. Kim O'nun kullarına dürüst davranırsa Rabbının lütfuna mazhar olur.

Muhabbetullah, alışverişe dayanan bir ilişki değil ki, sûret gidince aşk bitsin! Mârifetullah, zanna dayanan bir bilgi değil ki, söz bittiğinde hikmet bitsin! Her âlemden vazgeçmeden ve Sevgiliden gayrı her şey gönülden silinmeden yaşanan hâl, hakikat değildir. Nefsin zevk aldığı hiçbir şey kalıcı değildir.

Kendime dedim ki; âlemde bâki olan Tek'tir, gayrına yer yok ey fâni!
Nefsim dile geldi; fâni olan bendeki benim. Bâki olan bendeki sensin İlâhî!
Dedi ki; Rabbın vechi kuluna yetmişse, kulun facebook'la işi ne!
Hakk'ın ihsânı kuluna erişmişse, sûretle avunan kulun Hakk'la işi ne!

Dedim; kul kimdir? Dedi ki; Hakk'ın Rububiyet sırrını taşıyan varlığın zâhirdeki tecellîsidir.

Dedim; Rabkimdir? Dedi ki; tecelli eden Zâtın bâtındaki sıfatıdır.

Dedim sen kimsin? Sendeki Ben'im.

Dedim; soran kim? Cevaplayan kim?

Dedi ki; sual soranın cevaplayandan gayrı bir varlığı yoktur.

Evvelde mevcut olmayan âhirde de yoktur. Evvel âhir O'dur. Yolcu, bu yolda yürüyenin adıdır. Maksadına vardı mı, ne adı ne de lâkabı kalır. Gel gör ki ikiliğin yaşandığı âlemde nasıl ki balığı deryadan ayırmak, onun balık olma sıfatını ondan düşürmeyeceği gibi, şeriâtın terazisinde, Hakk'a ermekle, halkın kulluk sıfatı ve aczin ezikliği ondan düşmez.

Ey dost! Zikrin maksadı, her an O'nu hatırlamaksa, zikrin hakikatı da, O'nun seni zikretmesidir. Zira senin O'nu 50 000 yıl zikretmenden daha hayrlıdır. Kaldı ki sensiz O'nu zikir, O'nun seni zikretmesidir.

O'nu hatırlamak kendini unutmaktır.

Kendini görmeden bakmak, O'nunla O'na bakmaktır.

Kendini araya koymadan olmak, O'nun için var olmaktır.

Sakın sahipsiz kalma zira, "Allah, inananların sahibi mevlasıdır." (Muhammed 47/11)

Ey aziz! Seni görüp de sendekini görmeyenin gözleri perdelidir.

Hem seni hem de sendekini görenin gözleri şaşıdır.

Seni değil, sendekini görenin perdesi kalkmıştır.
Her şeyin aslının nûr olduğu gönülse, eşya gözlere görülmezdi.
Her şeyin başının muhabbet olduğu bilinse, sevgiden gayrına yer verilmezdi.

Ey dost! Zihnin karışıklığını aşk giderir. Gönül derdini Hakk giderir. Halkın nazarında noksan sayılan, Hakk'ın nazarında tamamdır. Zira her iş O'nun ezeldeki ilâhî takdirine göredir. Hakk'ın katındaki hüküm ne ise kulun hali de odur; cennetlikse Halîm ve Mümin, cehennemlikse kâfir ve zâlim olur. O'nun ezeldeki hükmünü bilmeyen kulun gayreti ve ameli, Rabbı hakkındaki hüsnüzanna uygun olur. Hakk'a olan yakınlığına göre mümin kul hidâyet, inâyet ve kifâyet derecesine mazhar olur. İlâh'i sıfatların sahibi olan Zât-ı Hakk, tecellî mertebelerinde Rabismiyle kulunu hidayete davet ederek ona doğru yolu gösterir. Kendine yönelenleri Rahmân ismiyle inâyet ederek, lütuf ve ihsânda bulunur. Lütfundan Zâtına kaçan seçkin kullarını da Rahim sıfatıyla kifâyete erdirip, keşif ve müşahade nûrlarıyla doyurur.

Ey aziz! Mü'min kulların mânevi gıdası olan takva, zâhirdeki sütün timsalidir. İnanç sahiplerinden kimileri kaymak, kimileri tereyağ, kimileri peynir, kimileri de yoğurt yiyerek süttten nasiblerini alır. Süretteki farklılıklar, onlardan hiç birini sütün asli özelliğinden ve özdeki feyzinden mahrum bırakmaz. İbadet ve inançlardaki farklı uygulamalar da öyle! Aynı hakîkatten nasiblenenlerin yaklaşımlarındaki zenginlik ve görünümündeki çeşitlilik, takvadan gelen rızklarına mâni olmaz. Kalıp ve şekle takılıp, takvanın ruhundan habersiz olanlar, “kalblerinde hastalık (ikilik virüsü) bulunanlar” (Muhammed 47/20), zanlarına uygun düşmeyen her mânâ karşısında dehşete kapılırlar. Sürette diri, ruhaniyette ölü kişide Hakk'ın kelâmını duyup da anlayacak kulak yoktur; “Muhakkak ki Allah, dilediğine işittirir.” (Fâtır 35/22)

Kalbin haberdar olmadığını kulak nasıl duysun!
Aşkdan mahrum gönül Sevgiliye nasıl vasil olsun!
Mânâyı sırrıyla işitenlerden ebrar, duyduğuna sıdk ile varis olur.

Şüpheyle dinleyen, riya içinde kendi nefesine zâlim olur. Duyup da inandığı gibi yaşayan nadîr olur. Kendi bildiğinden şaşmayıp, kalbleri mühürlü kalanlar, duysalar da “Az önce ne demiştin?” diye sorup (Muhammed 47/16) Hakk'a karşı vurdumduymaz olur. Allah'a teslimiyet olan İslâmı, işlerine geldiği şekilde kabullenenlerden bazıları da, fânî benliklerindeki bilgiçliğin ve kibrin misali olur; “Onları konuşmalarından tanırsın.” (Muhammed 47/30) İlâhî nasibi olmayan dünya ve iddia ehlinin âdeti ise “ilmine akıl erdiremedikleri şeyi yalanlamak” şeklindedir. (Yûnus 10/39) Nitekim, “dünya hayatının oyun ve oyalanma” (Muhammed 47/36) (En'âm 6/32) yeri olduğunun misalleri, hakîkat peşinde koşup, bulduğuna inanan velâkin, nefislerini heves ve heyecanla doyurup, kimi hayal ve fantezilere kul yapanlardır.

Vücûdun her zerresi aşka gelse, Hakk'ın izzet ve heybetini dile getirmekten acizken, nefislerine izzet taleb edenler, fânî benlikleri için hürmet dilenenler bilmelidir ki, “İzzetin hepsi Allah'ındır.” (Fâtır 35/10) Bilsinler ki kulluğu korumak keramet, büyüklük taslamak felâkettir. Kaygan zeminde dolaşmak iddia ehlinin işidir. Hoşgörüsüz dindarlık, ilâhî muhabbetten nasibsiz kalır. Başkalarının kusurlarını dile getiren insan kendi kusurlarını örtmekten aciz kalır. Nefsin hazzı için yapılan her çalışma ve ibadet benliğin azgınlığına vesile olur. Yanındakini küçük görmek her güzelliği boşa çıkarır. Nefsinden fânî, Hakk'la bâkî insan kalb kırmadan yaşar. Hakk'a yakınlık, süflî sıfatlardan arınmakla, güzel ahlâkî benimsemekle, sünnetullaha uymakla olur.

Ey dost! Şeriat namazından çıkarken, sağ omzundan ukbayı sol omzundan da dünyayı selamla velâkin hiçbir âleme takılıp kalma. Ne dünya, ne ukba seni Zât-ı Hakk’dan alıkoymasın; hakikat namazın her nefes daim olsun.

Ey dost! Kendini Rahmânî esintilere ver, nefsanî dürtülere değil! İnkâr eden neyi inkâr ederdi ki, inkâr ettiği şeyin kendi hakikatı olduğunu bir bilseydi! Bil ki Hakk’ın kulunu zikretmesi, onu yokluktan varlığa getirmesi, zulmetten aydınlığa çıkarmasıdır. Zira evvelce “O, zikredilen bir şey değildi.” (İnsân 76/1) Ancak onun bir ‘şey’ olması gerekir ki zikredilebilsin. O ‘şey’ Cenab-ı Hakk’ın onun hakkındaki irâdesidir; “Bir şeyi irâde ettiğimizde”, (Nahl 16/40) o şey yokluktan varlığa çağrılmış olur. Varlığa çağrılanın kendi hakikatı hakkında bilgi sahibi olmasıyla onun adı insan olur. İnsan kendini beden olarak bilirse, onun adı gölgedir.

Ruhaniyet semâsına yükselirse, onun adı güneş olur.

Gölge güneşe çekilirse, onun adı hakikat olur.

Âşık Ma’şuğuna özlem duydukça, onun sıfatı aşk olur.

Âşık Ma’şuğuna vâsıl olunca, onun sıfatı fenâ olur.

Ma’şuk fâniyi kendi sıfatıyla ihyâ edince, onun sıfatı bekâ olur. Varlığı tafsilatıyla tanımak hem suflî hem de ulvî âlemlerde gerçekleşir. Sufî âlemde insana yol gösterip, aydınlatan nûr şeriattır. Ulvî âlemdeki sırrına yükseltilen nûr hakikattir. Sufî yönüyle insandaki beşerî sıfatların Hakk’ın ulvî sıfatlarına dönüşmesi, “Allah, onların kötülüklerini iyiliklere çevirir.” (Furkân 25/70) yüce ayetinin sırrıdır.

Ey aziz! Edilgen bir varlık olan kadındaki rahim gibi, gönül de mânâları doğurgandır. Kalbindeki doğum Rahmânî esinti ve fetihlerle gerçekleşir. Nitekim Rahim kelimesi üç harften R,H,M kökünden türemiştir. R harfi rahmeti, H harfi hidâyeti, M harfi muhabbeti simgeler. Kişi niçin muhabbet duyduğunu bilmeden seviyorsa, içinde bir menfaat olmadığından sevgisi muhabbetin sâfiyetine uyumlu demektir. Zira, özünde nefsanî bir beklenti yoktur. Gerçekte karşılıksız olarak seven varlık Cenab-ı Hakk’tır; “Allah, onları sever, onlar da Allah’ı.” (Mâide 5/54) yüce ayetinde sevginin kaynağı ve hakikatı bildirmiştir. Ayetteki Allah ismi Hakk’ın Zâtını ve ahadiyetini, ‘onlar’ olarak işaret edilen mânâ, ahadiyet içindeki vahidiyeti, tekliğin çokluğunu, Hakk’ın Zâtından yansıyan nûrlara mazhar olan muhabbetullah ehlini bildirir. ‘Onlar’dan her biri Hakk’ın Esmâü’l Hüsna’sıyla sıfatlandırılmış ehl-i nûrdur. ‘Onlar’ O’ndan var olanlardır. Bâsiret nûru açık olan onları tanır. “Onlar Rahmânın kullarıdır, Rahmânın kulları ‘onlar’dır ki, yeryüzünde (sufî âlemde) tevazû ile yürür, kendilerini bilmezler onlara lâf atarsa selâm derler” (Furkân 25/63) ‘Onlar’ tevazû sergilemeden tevazû nûruyla yürürler. Kalb kırıp, hasım göstermeden takva nûruyla yürürler. Benlik göstermeden tevhid nûruyla yürürler.

Yüce izzet sahibi olan Cenab-ı Hakk, zuhur ettiği her tecellisinde Zâtındaki sevgiyi aşıkâr ederek ‘onları’ sever. Zira, seven ve sevilen olarak sevginin bizâtihi kendisi O’dur.

“Allah, göklerin ve yerin nûrudur.” (Nûr 24/35) ayetince bildirildiği üzere, ulvî ve sufî âlemlerde yaşanan sevgi O’nun Vedûd nûrunun yansımasıdır; Rabbimın bütün sıfatları pür nûrdur.

O’nun kullarına muhabbetle hizmet ve yardım eden insan, ilâhî isim ve sıfatlarıyla onlarda tecellî eden “Allah’a güzel bir borç veren” kişi gibidir. (Hadîd 57/18) Zira o, yakîn nûruyla Hakk’ın zuhurundaki vahdete şahidlik edip, O’nun Zât nûru olan Peygamberine (s.a.v.) ayne’l yakîn îman etmiştir; “Allah’a ve Peygamberine îman edenler, işte ‘onlar’ sıddık ve şehidlerdir. Onların mükâfaatları ve nûrları vardır.” (Hadîd 57/19) Mükâfaatları mârifetullah, nûrları kemâlâttır. Kâmil insan Hakk’ın nûrlarıyla Hakk’ın tecellî hazinesindeki mânâ ve

sırrları hikmetle keşfeder. Hiç kimseyi “Hor görmeden, yalnızca Rabbının nimetini dile getirir.” (Duhâ 93/10-11)

Ey dost! Hakkı bulan kendini bulamaz; kendinde varlık bulan hakkı bulamaz. Şayet ferdâniyyetin dayanılmaz güzelliğine katlanamıyorsan, çokluktan kaçınamıyorsan o halde kiminle beraber olursan ol velâkin, hiçbir birliktelik seni Rabbının rızâsını aramaktan ve O’nun emir ve yasaklarına uymaktan alıkoymasın. Zira, yalnızlıkta ve topluluk içinde, “Üç kişinin fısıldaştığı yerde dördüncüsü O’dur. Beş kişinin gizli sohbetinde altıncısı O’dur.” (Mücâdele 58/7) Unutma ki çokluk âleminde şeytanla melek bir değildir. Şeriata uymayana uymak nefsin aldatmacasıdır ancak! Nefsindeki tecellîde “Ona âlâmetlerimizi verdiğimiz halde (sırrındaki hakîkatı umursamayıp) ondan sıyrılıp çıkan ve sonunda azgınlardan olan kimsenin haberini ona anlat.” (A’râf 7/175) Ruhun doygunluğu Hakk’dan gelen hikmet iledir zira, ilâhî bilgi gönle huzur getirir; “Onlar Rabbları indinde rızıklandıklarını bildirir.” (Al-i İmran 3/169) ayeti gönüldeki fetihleri bildirir. Nefsin doygunluğu ise geçicidir zira, enâniyyet başının gözleri bir sonraki heyecan ve hevestedir. Nefsin zaafları üzerine kurulmuş her şey Hakk’ın mekridir; “Alâmetlerimizi yalanlayanları, idrâkına varamadıkları yönden helâke götürürüz.” (A’râf 7/182) Zihnin aradığı delil kendisi gibi bir benzeridir. Bu nedenle yanılğı ve aldanış yine zihnin kendisiyledir. Milyonlarca yıl önce sönmüş bir yıldızın ışığı dünyaya ulaştığında, gerçekte mevcut olmayan bir şeyi mevcut olarak kabullenmesi, zihnin görünüşe aldanmasından başka nedir ki! Bunun gibi beşerî yaradılıştaki süflî kayıtlara takılıp, zâtındaki tecellîyi görmeden fâni kimliğine varlık vehmeden insan da beşerî aklının aldanışının timsali olur; “Delillerimizi yalanlayan ve kendi nefislerine zulmeden bir toplumun hali ne kötüdür.” (A’râf 7/177)

Ey aziz! Hakk’ın rızâsının bulunduğu şeye talib olmak Hakk’ı talep etmektir. Zira rızâda O’nun inâyeti ve velâyet nûru vardır. Nefsin tatmini arayışında ise benliğin aldatıcı mutluluğu ve zanları vardır.

Kendini fâni benliğiyle uyuşturan insanın kendiyle uğraşmaktan ruhuna yönelecek zamanı kalmaz. İnsanoğlu her bağdan kopmadıkça, her dayanaktan arınmadıkça tevekkülü ya malına ya evladınadır; ya eşi ya ebeveyne, mensub olduğu bir cemiyet veya tanıdıklarınadır.

Güvenilecek hiçbir şeyin gerçek ve kalıcı olmadığını idrâk eden kul, ancak o zaman, Allah’a olan tevekkülün mânâ ve hakikatını yaşar. Allah’a olan tevekkülün kemâline Allah’ın nûruyla kavuşur. Zira o, her işini O’na havale etmiştir; “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir.” (Al-i İmran 3/173) sırrına şâhid olur. Peygambere (s.a.v.) uyanın O’nun ahlâkî değerlerine ve sünnetine uymak olduğunu bilir. Yine bilir ki velâyet nûru nübüvvet nûrunun bâtınıdır. Bilir ki her darlık ve sıkıntı, ferahlığa açılımın öncesi ve vesilesidir. Darlık yaşanmadan genişliğin hikmeti anlaşılmaz. Gönül uyanmadan tecellî edene şâhid olunmaz. “Vekil olarak Rabbin yeter.” (İsra 75/65) yüce ayeti, nefsinin aczini bilen Rabbını tanıyacağını bildirir. Nefsinden ölen insanın hakikat âlemine uyandığını bilir; “Vekil olarak Allah yeter.” yüce ayetinin hikmeti hem bâtınında hem de zâhirinde kendine açıklanır. (Nisâ 4/81-132) Bilir ki fâni kimliğinden vazgeçerek nefsanî kayıtlardan arınan insanın varlığı Hakk’ın varlığıyla kaimdir. Yaşamı kendine değil Allah’a aittir. Ancak o zaman, “Allah’a tevekkül et. Allah, vekil olarak kâfidir.” (Ahzâb 33/3, 48) ayeti kendi hakîkatı olur. Kuluna Allah’ın kifâyet etmesi süflî âlemden ölen için ulvî âlemdedir; “Allah için öldürülenlere ölü demeyin onlar diridirler” (Bakara 2/154) ayeti, Allah’ta Allah’la bekâ sırrını bildirir. Esmâü’l Hüsna’dan Rauf isminin nûruna boyanıp, Hannan ve Mennan sıfatlarına mazhar olur. Rahmânî tecellîyle öğrenir ki en güzel ibâdet, ilâhî ahlâka boyanmaktır; O’na, O’nun nûruyla kavuşmaktır. Gönül Hakk’ın hizmetine koşunca O’ndan gayrını görmez olur. Nefsinin oyununu tanıyan insan

mâsivâ uykusundan uyanır. Dünyadan ölen, âhiret için dirilir. Hem dünyadan hem de âhiretten, ölen Allah için dirilir.

Ey dost! Bazen yudum yudum gönülden içilen, bazen de çağlayandan dökülürcesine varlığın her zerresinden köpüren feyz ve hikmet öyle ruhanî bir şarabdır ki, içeni dünya sarhoşu değil velâkin, ruhanî haz ile mânâ sarhoşu yapar. Ancak içinde enâniyyet katgısı bulunmadığından yaşanan hâl, edebteki farkındalığı ve kulluk bilincini gölgelemez. Zira, hikmet hazinelerinden gelen her bir harfin sırrı nûruyla birlikte iner; “İndirilenin hakk olduğunu akıl ve gönül sahipleri idrâk eder.” (Râ’d 13/19) Muhabbetullahın hazzında gönül kendinden geçer. Sırr kadehi arı kovanına dönüşünce, cana şifa ve huzur veren Rabbanî nektara mazhar olur. Latif mânâlar bazen nûranî sûretlerin eşliğinde görünümüne geldiği gibi, bazen de beşerî sûretlerin görünümünden silinmesi şeklinde gerçekleşir. Bundaki hikmet, gönül sayfasının aklıdır içindir. Zira, “O, her an yeni bir oluştadır.” (Rahmân 55/29) Şu halde her kâmil nefese gerekli olan, yeni tecellîyi ağırlayacak temizliktir; “Allah, temizlenenleri sever.” (Bakara 2/222) yüce ayeti, kalbe gelen ilhâma, düşüncenin dâhil edilmemesini ikâz eder. Zira düşünce, fâni benliğin ürettiği; gönüldeki mânâ ise, ruhanî tecellînin getirdiğidir. Ruhanî hikmetlerin beşerî sûretlere bürünerek rüyalarda görünmesi irşâd ve ikâz içindir. Basîret sahipleri nasihât alır. Ey dost! Nasıl ki beden mâdeninin derinliklerinde ve beşerî karanlıkta saklı duran ruhaniyet güneşinin altın cevheri kendi değerini yitirmiyorsa, nasıl ki tecellî deryasının koynundaki lûtûf ve nimetin timsali olan “inci ve mercan” (Rahmân 55/22) zerafetinden ve güzelliğinden bir şey kaybetmiyorsa; Hakk’a ait olan gönül de, hangi ortamda bulunursa bulunsun, himmet ve muhabbetini kaybetmez. Zira, özündeki nûr ilâhî bir ihsândır. Şimdi “Rabbınızın nimetlerinden hangi birini yalanlayabilirsiniz?!” (Rahmân 55/23) şerefli ayeti akıl ve gönül sahiplerini tecellî deryasına davet eder.

Ey aziz! Zihin, nefsin dürtüleriyle hüküm verirken, Allah’a teslim gönül, hüküm vermeyi Allah’a bırakmıştır. Her işin Allah’tan olduğu bilincinde, çevresinde olup bitene eleştiri gözüyle değil, hoşgörü ve ibret gözüyle bakar. Şâhidi olduğu şey fiilin kendisi değil, fiilin Hâlikî ve onu takdir etmiş olandır. Zira bilir ki her iş ve oluş “Aziz ve Alîm Allah’ın takdridir.” (Yâsîn 36/38) Bilir ki dünyadan yana bir talebi olmayan gönül, dünyadan yana özgürdür. Âhiretten yana bir talebi olmayan gönül, beklentilerden yana özgürdür. Bilir ki Hakk’a talib olan birey her talebdan vazgeçer; kulluğu, ancak o zaman Allah için olur. Rahmânın kulunun ihtiyacı ancak O’dur. O halde ey gönül! Sevdalarla oyalanmayı bırak da Sevgiliye kaç! Zihnin idrâk edemediği hakîkatı gönülde yaşa! Gönüldeki nûr bütün varlığını aydınlatınca, beşerî akılda bundan nasibini alır. O zaman akıl ve gönül bir olur. Şeriat nûruyla, hakîkat nûru aklın ve gönlün rehberi olur; “Bunu akıl ve gönül sahiplerinden gayrısı anlamaz.” (Bakara 2/269) Şeriat ilmi, zâhirdeki salih amellerinle; hakîkat ilmi, bâtındaki keşif ve gözlemlerinde yaşanır. Böylece zâhîrinin ve bâtınının tevhidi ihlâsının hakîkatı olur. Sıddıkiyyet, alıp verilen her nefestedir. Salih amel sâdık nefesin meyvası, Rabbanî ilhâma dayanan keşif, hakkânî lûtfun hediyesidir. Ruhanî ilhâm, düşüncelerin değil, sırr denizindeki mercan ve incinin dile gelmesidir. Ne var ki sözcüklere sığmayan mutlak hakîkat ve mânevi huzur ve selâmet sükût deryasının koynundadır. Bu yol laf ile değil nûrun ışıyla yürüyenlerin yoludur. Bu yol olmakla değil, ölmekle nasiblenenlerin yoludur; nefesine itibar, cismine letafet arayanların değil, noksanını ve aczini idrâk ile yürüyenlerin yoludur. Bilgi toplamakla sonuna erişilecek bir istikâmet değildir. Bilgisizliğin karanlığında istikâmet arayanların yolu hiç değildir. Öncesi olmayan Evvel’i nasıl bilebilirsin ki! Sonu olmayan Âhir’e nasıl erişebilirsin ki!

Ey dost! Hakîkat nûrun şeriatına perde olmasın. Mârifetin takvana perde olmasın. Sûretteki kimliğin bâtındaki sîretine perde olmasın.

Kimi dil vardır ezberindeki mânâdan söyler. Kimi dil vardır kendi ayıbını söyler. Kimi dil vardır Hakk'ın kelâmını söyler.

Dil odur ki Hakk onun dilinden söyler.

Kimi gönül vardır dilin söylediğini yalanlar. Kimi gönül vardır nefsin yalanına inanır. Kimi gönül vardır sevdaların tılsımına kapılır. Âşık gönül odur ki Hakk'ın gayrına kapalıdır.

Kimi göz vardır harama bakar. Kimi göz vardır Salih amele bakar. Kimi göz vardır gönüle bakar. Gözün sırrı odur ki Hakk'ın nûruyla azametine bakar.

Azamet ve ululuk Hakk'ın sıfatıdır zira, O'nun vasfı kudret ve izzetdir. Tevâzû halkın sıfatıdır zira, nefsin vasfı azc ve zilletidir. Ulûhiyetin azameti nedeniyle süflî âlemden perde kalkmaz. Velâkin, perdenin ardındaki lûtûf melteminden Sevgilinin hitabını duyarsın kendi özünden. Muhabbetini tadarsın gönül gözünden. Hasretini yaşarsın yanık gönülden. Hikmetine şahid olursun fehim gözünden. Cemâline âşık olursun ruhun gözünden. Âlemler yok olur fenâ gözünden. Bâki kalan O'dur sırrında bekâ gözünden. Nûrun gördüğü nûrdur nûr gözünden. Fenâdan da, bekâdan da soyundun mu Allah için, sükûtun huzurunu bulursun selâmet gözünden.

Ey aziz! Kimi benlik vardır, kendine belirli bir lâkabla hitab edilmesini bekler. Oysa bilmez mi ki, hakikat ehline has kılık kıyafet, ad san yoktur. Fakir odur ki, kim kendine nasıl hitab ederse onu Hakk'dan duyduğundan, olduğu gibi kabullenir. Hakk'ın gayrıyla avunmadığından hiçbir unvan ve lâkabla kayıt altında değildir. Duyduğundan zevk alan veya hoşnud olmayan ise nefistir zira o, henüz fakrin zevkine varmamıştır. Kimi avcı da vardır, makam ve iltifata zaafi nedeniyle makamın avı olmuştur. Zira, ava çıkan avlanır; vehminde varlık bulan aldanır.

Nefsini herkesden daha değersiz görmeyen insan, nasıl olur da Allah'a has kul olur? Zâtına bedel arayan benlik, tevhid-i sıfata nasıl vasıl olur? Nerede kaldı kemâlâtadaki tevhid-i Zât? Vehimlerindeki kimliğe sıfat arayanlar, kelime-i şهادette Allah Resûlüne (s.a.v.) hangi sıfatla hitab edildiğini hatırlasınlar; "Allah'ın 'kulu' ve elçisi". Risâlet, onun mübarek varlığıyla sona erdiğine göre, nübüvvet nûrundan bize kalan miras kulluktur ancak! Ezeldeki ahdımıza sadık kalarak "Bana kulluk edin, doğru yol budur diye emretmedim mi?" (Yâsîn 36/61) şerefli ayetinin muhatabı bütün müminler değil midir? İstikâmeti olmayandan istikâmete dönmek de fazileten sayılır; "Göklerde ve yerde bulunan herkes Rahmâna kul olarak dönecektir." (Meryem 19/93) yüce ayeti, ulvî ve süflî âlemlerin sakinlerine bu müjdeyi bildirir.

Ey aziz! Gizli olanı aşıkâr etmek melâmetten midir?
Renksizi benliğe boyamak fazileten midir?
Fâniye itibar aramak selâmetten midir?

Hakkın huzurundaki edeb, bekâdan da fakre intikâl ise ve her yerde O'nun vechi müşahade ediliyorsa, nefislere farklılık talebi acaba nedendir? Sözde bilinse de, özde özümsemek istenmeyince, ne söylene boş olur. Hakk duyurmadıktan sonra! Nefsinden ölmekle nefsin ölümüne özenmek bir değil Hakk öldürmedikten sonra! Hangi esmâ ile tecellî ederse etsin, mürşid de mürid de Zât-ı Hakk'tır diyenlere selâm olsun. Kim neyi nasıl görsün, nûruyla Hakk sırrı göstermedikten sonra! Kim nefsine neyi lâıyk görüyorsa hepsine selâm olsun, yeter ki Resulullah'a (s.a.v.) uyulsun, Rahmânın kullarına kulluk yaraşır; "Onlar Allah'a olan

akidlerini yerine getirip verdikleri sözü (kulluk misâkını) bozmayanlardır.” (Râ’d 13/20) Paye arayan nâra ulaşır. Hakk’a susayan nûra kavuşur. Bilinmeyi dileyen Bilen’i unuttur. Bilen’de kaybolan, bilinmeyi unuttur.

Ey dost! Ruhunun nûruna bakıp da gölgeni Rabbına ortak kılma. Hakîkatı yokluk olanı varlık olarak kabullenme. Gölgenin hareket etmesine aldanıp da onu kendin olarak bilme. Cenab-ı Hakk “Dileseydi onu elbette hareketsiz kılardı. Sonra güneşi ona delil kıldı.” (Furkân 25/45) Emr âleminin mazharı olan ruh, halk âleminin mazharı olan gölge benliğe delildir. Biri Hakk’ın diğeri halkın varlığına delildir. Ruhun da, gölgenin de sahibi Zât-ı Hakk’tır, “sonra onu tutup kendimize kabzettik” (25/46); onu ruhun sırrına muttali kıldık. O halde ey aziz! Kendini kendinden başka kimden öğreneceksin? Evvel, Ahir, Zâhir ve Bâtın sıfatlarıyla Allah’ın her yerde olduğuna îman edip de, gölge kimliklerine O’nun gayrı varlık vehmeden canlarım sorun kendinize; Allah her yerde ise siz neredesiniz? O’nun tecellisindeki birliği sözde bilir de, özde görmez misiniz? “Ufukta ve nefiste delillerimizi göstereceğiz ki O’nun Hakk olduğu onlara apaçık belli olsun.” (Fussilet 41/53) yüce ayeti, hakîkatı bulmak üzere yola çıkanlara, dış âlemle iç âlemdeki işaretlere dikkatleri çeker. Ne var ki zanlarındaki mabûdu hakîkat olarak algılayıp, Zât-ı Hakk’ın zâhirdeki tecellisine şâhid olmaktan tereddüd edenlere Cenab-ı Hakk, kendi ayetleriyle açıklık getirir; “Dikkat edin! Onlar, Rabblarına buluşmanın şüphesi içindedirler. Hiç şüpheniz olmasın ki O, her şeyi kuşatıcı Muhiyittir.” (41/54); isim ve sıfatlarındaki nûruyla Zât-ı Hakk varlığı kuşatmıştır.

Yalın hakîkatten ürken taklidi îman sahipleri, ne özbenliklerindeki sırra şâhid olmaya cesaret edebilir, ne de eşyanın hakîkatına bakmaya takat getirebilir. Cenab-ı Hakk’ın lütûf ve ihsânıyla gönülleri yakîn nûruyla dolan ve zandan, irfâna; kalıptan, mânâyâ sözden, öze yükselen kesin inanç sahipleri için eşyanın hakîkatı apaçık ortadadır. Süflî âlemin ayeti olan “arzda işeretler vardır” ve ulvî âlemin ayeti olan özbenlikde “Nefislerinizde de görmüyor musunuz?” (Zariyat 51/20-21) şerefli ayeti, îman sahiplerini kör inançtan, tahkiki îmana davet eder.

“Rabbın her şeye şâhid olması yetmez mi?” (Fussilet 41/53) ayetindeki Kerim hitabıyla Cenab-ı Hakk, Sûret-i Hakk’ın mazharı olan ruhtaki ilâhî isim ve sıfat tecellisine ve beşerî sûretin timsali olan gölgenin hakîkatlerine dikkati çeker. Zira Cenab-ı Hakk’ın zaman ve mekândan münezzeh olması, zâhir olduğu hiçbir şeyde Zâtının onunla kayıtlı olmadığı anlamına gelip, varlığın Rabbî olması itibariyle onun gayrında da değildir. Zira tevhid, hem tenzih hem de teşbihi birlemektedir. İdrâklerin idrâk edemediği, hakîkatlerin inkâr edemediği müteali varlık O’dur. Sonsuz hakîkatleri yönünden; “Bilinmeyeni de bilineni de Bilen’dir, Âlim’dir.” tecellisindeki yücelik ve azameti yönüyle Kebirdir mütealidir. (Râ’d 13/9) Kul ise gölge olan izâfî benliği itibariyle her şeye muhtaçtır. Nefsine varlık atfetmekten arındığı nisbette fakrın mazharıdır; “Sonra gölgeye çekilip niyaz etti; Rabbım bana indireceğin her hayrdan yana fakirim.” (Kasas 28/24)

Ey dost! Cahil odur ki kendini kâmil bilir. Kâmil odur ki noksanını bilir. Tevazû ve kullukla emrolunan insan, nasıl olur da nefesine büyüklük isnâd eder! Rabba yapılan saygının kendisine de yapılmasını bekleyen kişi nefsin oyununa gelmiştir. Kendi ilminin gayrına kapalı olan, hakîkatlerden yana gafildir. Gönlünü nefsinden arındırmayan insan, tevhidden yana gafildir. Sevdığının ahlâkına bürünmeyen sûrete benzeme gösterisi, riyâdan başka bir şey değildir. Kalbe huzur vermeyen hiçbir şey hakîkat değildir. Kalbi Hakk’ın huzuruna götürmeyen hiçbir yol tarikat değildir. Bir başkasına üzüntü sıkıntı veren haz saadet değildir. Dünyayla uğraşma ki dünya seni oyalamasın. Ukbâyı düşleme ki seni Zât-ı Hakk’dan alıkoymasın. Sitemsiz konuşmayı bellemeyen ağzını açma. Karşında temiz bir gönül olmadan gönlünü açma. Hakk’ı bulduktan sonra halkın gafletine şaşma.

Ey dost! Sırrındaki harfin nûruyla yaz denmedikçe, yazamazsın hiçbir satırı. Nûrların nûru yol göstermedikçe, atamazsın hiçbir adımı. Âlemdeki sûretler gönülden silinmedikçe, göremezsın Sevgilinin didârını. Ruhanî temizlik odur ki, biriktirdiğin ne varsa gönül evindeki, sana senliğini hatırlatır, hepsini dışlamaktır maksat. Evinde barındırdığın her şey, kendindeki enaniyyet kabartısıdır ancak. İlminde bulduğunu amelinde bulamıyorsan o bilgi de yüküttür sırtına ancak. Mânevî tevbeden maksat odur ki, ruhanî guslün hakîkatıyla abdest alıp, sende senlik kalmaya; her perde ve iddia gönülden zail ola. Bir avuç topraktan ibaret olan, toprağa geri döner. Hakk'ın nefsinden üflediği de Hakk'a rücû eder. Bil ki davanın terk ettiği boşluğu mânâ doldurur. Sükûtun derinliğini Rabbanî ilhâm doldurur. Zannın boşluğunu hakikat doldurur. Kiminin şهادeti dünya yeridir. Kiminin şهادeti âhiret işidir. O ki şهادeti Allah'a terk etmiştir; “Şehid olarak Allah yeter.” ileidir. (Fetih 48/28) Bil ki gönlün anahtarı kimdeyse, fetih de onun elindedir. Hakk'ın nûruna mazhar gönül her barınakdan daha korunaklıdır; öyle ki tecellî ile benlik dağı dağılır, gönül ise Sevgilinin tecellîgâhı olur.

Ey dost! Dost isminin Arapçadaki karşılığı Veliy'dir. Vav, Lam, Ya kökünden türemiş bir isimdir. Vav harfi Vahid'in ahlâkî sıfatlarıyla kuldaki kâmil zuhurunu ve velâyetini, Lam harfi ilâhî lütufla mârifetullahın kulun istidad aynasındaki yansımısını, Ya harfi Esmâü'l Hüsnâ'nın sıfat ve zâtı yönünden ayne'l ve Hakka'l yakîn nûrlarıyla kulda tahakkukunu ifade eder. Subhan Allah en doğrusunu bilir. Dost olmayı dileyen Dostu dost edinsin. Derya dalgalanmayı murad ederse kime ne, derya varlığın kendisiyse! Tevhid nûru gönlü sarmışsa, gönül yârıyla sohbettedir kendisiyle!

Ey aziz! Seni övenle değil, yerenle beraber ol ki, kusurlarını unutup nefsinin yalan ve zanla şişirmeyesin. Sana dünyayı sunanla değil, dünyayı elinden alanla beraber ol ki mânâyâ yol bulabilesin. İlmin sûretleriyle perdelenip, ilmin hakîkatına yönelmekten korkanlarla bir olma ki inci ve mercan denizlerinden mahrum kalmayasın. İdrâkların sınırı içinde yetinilen mânâlara değil, idrâkların sığdıramadığı hakîkatlere yönel ki Rahmânın nimetlerinden nasipsiz kalmayasın. Yaşamadıkları mânâları dillerine dolayanlardan, gölgelerine varlık atfettiklerinden kendi gölgelerinden korkan sözde erlerden, farklı inanç sahiplerini küçümseyip, Allah'ın kullarını aşağılayan sözde dindarlardan uzak dur ki hikmet kapısı kapanmasın. Her köşede tezgâh kurmuş yalancı mürşidlerden, önemsenmeyi önemseyen riyakâr müridlerden, oyun ve zan üzerine kurulmuş sohbet meclislerinden, benliği şişirmekten öte hiçbir yararı olmayan sözde ruhanî alışverişlerden uzak dur ki îmanın sakıt olmasın. De ki, “Doğrusu ben sizin ortak koştuğunuz şeylerden uzağım.” (En'âm 6/70) Bil ki dünyalık elde etmek için ibadetlerini ticarete dönüştürenleri; dünyevi emellerini ruhanî şehvet tuzağına dönüştürenleri, tecellî deryasında benlik yelkeni şişirip “Aşırılığa kaçanları Allah sevmez.” (Bakara 2/190) Hakk'ın tecellîsindeki rahmeti, şefkat ve muhabbet olarak algılayamadıklarından, dini gelenekleri korku ve baskı haline dönüştürüp, Hakk'ın kullarına zulmedenleri, nimetlerine aldanıp da edeb ve hürmette “Sınırı aşanları Allah sevmez.” (Mâide 5/87)

Cenab-ı Hakk'ı, O'nun sıfatlarının dışında arayanlar nefislerinin sıfatlarına muhatab olurlar. Allah'ı, Allah'ın nûruyla arayanlar, Allah'ın lütfûna mazhar olurlar. Kendileri camilerin ön kapısından girerken, arka kapıyı kadınlara lâıyk görenlere de ki; her maksat ve emelden arınmış bir kul olarak yüzümü Sevgilinin vechine döndürdüm. Sizin vahdetten anlayışınız bu ise Allah sizlere de, bizlere de kâmil edeb ve ahlâk ihsân eylesin. “Sizin din bilginiz size bizim din ilmimiz de bizedir.” (Kâfirûn 109/6)

Ey dost! Her mânânın bir nûru vardır. Her nûr mazhar olacağı bir gönül seçer. O gönül ki yalnızca Hakk'ın Zâtına yönelmiştir, Hakk'ın tecellî nûru onu kendine seçmiştir. O nûr kula can olup, yoldaş olup mânâ ve hakikat yolunu aydınlatır; o nûr kula ruh olup, sırdaş olup kitab

ve sünnete uygun olarak gönle ihsân olunan ilhâm, keşif ve hakîkatlere vesile olur. Öyle ki nûru gören artık karanlığı görmez olur. Sîreti gören sûrete bakmaz olur. Gülü gören dikene bakmaz olur. Feth-i kârib nûru, kulun sıfatını fethetmeden dikenin gülistana dönüşmez. Feth-i mübin nûru, kulun zâtını fethetmeden kemâlâtı velâyetle dönüşmez.

Kendinle baktığın hiçbir şeyde eşyanın hakîkatını göremezsın. Kendi yaptığını zannettiğin hiçbir işte ihlâsın hakîkatını bulamazsın. Sen sen olduğunu varsaydığın müddetçe kendinden fâni olamazsın. Senlikten-benlikten vazgeçtin mi, Evvel, Âhir, Zâhir, Bâtın ne varsa varlıkta, hepsinde de O'nu görürsün, hiçbir kayıt altında bulundurmadan. İbadetlerine güvenenler, O'nu göremezler. İlmiyle mağrur olanlar, O'nu bilemezler. Kulluğu halka, yüceliği kendilerine lâıyk görenler vuslata eremezler. O'na vuslat, her ismin, resmin ve kimliğin yokluğunda O'nun nûruyla O'nadır.

Bir bilgi ki, kulluğuna yararı olmuyor bil ki o zararınadır. Bir iş ki, karşılığı peşin alınmıştır, âhirette bir karşılık aramak boşadır. Bir hayır ki, karşılık beklemeden aşkla yapılmıştır, onun karşılığı Sevgilinin yanındadır.

Gidene üzülmeyip, gelene sevinmediğin kadar, gelene de üzülmeyip, gidene de sevinme ki, gelip-giden Hakk'la arana girmesin. Ârif bilir ki, takdirat nehrinde yüzenin akıntıya direnmesi boşadır. Kendini kader akıntısına bırakan kişi deryaya tez vâsıl olur. Derya dilerse onu sahile çıkarır; dilerse onu ondan örtüp kendi Zâtına gizler. Nehirde yüzenlerden akıntı karşısında kiminin îmanı pekişir, kiminin inkârı. Kiminin şefkâtı artar, kiminin zulmü. O ki hânif olarak ilâhî takdire razıdır, O'nun nûrunu kuvvetlendiren O'nun inâyet nûrudur; “Müminlerin îmanlarını artırır onunla sevinirler. Kalblerinde hastalık olanlara gelince onların da inkârını artırır iyice.” (Tevbe 9/124-125) Kim ki hakîkat ilmini küçümseyip, şeriatın özünü inkâr eder; “Allah, kâfirlerin kalblerini böyle mühürler.” (A'râf 7/101) Oysa duyduklarına “İnansalar ve takvaya sarılsalardı onların üstüne semâdan (hikmet) ve arzdan bereket kapıları açardık.” (A'râf 7/96)

İddia sahipleri, iddialarının asılsızlığını, yokluktan gelenin iddiasının da kendisi gibi yokluk olduğunu görebilselerdi, dünya bütün önemini kaybeder, hakîkat âlemine yönelirlerdi. Görmezler mi ki, Mutlak Varlık olarak Zât-ı Hakk zuhur etmese, O'nun sıfatı nasıl zâhir olur? Tecellîsinin vechi olarak zâhirin zuhuru Hakk olmasa, yokun varlığı nasıl mümkün olur? Cenab-ı Hakk bir kuluna hayr dilerse, ona hayrın şartlarını da hazırlar; yakınlık murad ederse, zâtı muhabbetinin onu kuşatmasını nasib eyler. Zâtından gayrı her şeye karşı ölü gibi olmasını takdir ederse, onu, nefsin tahakkümünden kurtarır, yüce katından bir ruh ile destekler; “Ona Ruhumuzdan üfledik.” (Enbiyâ 21/91) yüce ayeti bu hakîkatı bildirir. Böylece O, “Rabbinin kelimelerini ve kitaplarını tasdik eder.” (Tahrîm 66/12) Tasdik ettiği hakîkat, Hakk'ın vechinin akılların idrâk edebileceği bir vecih olmadığı gibi, kullarının zannındaki sûret-i Hakk'dan gayrı da değildir. Zira O, hem tenzihi hem de teşbihi teyid eder. “Ben, kulumun zannına göreyim.” kudsi hadisi bu hakîkatı tasdik eder. Nitekim insan-ı kâmilin mânevi hakîkatı ruhaniyet semâsında, sûreti ise beşerîyet arzındadır.

Gönül kırmadan öğüt vermek ârifin işidir.

Çanak çömlek kırarak aş pişirmek aceminin işidir.

Kanat gerip, kullarını gözetmek Hafız Allah'ın işidir.

Ey dost! Zât-ı Hakk, kullarının gönlünden mânâ ve sırrların açılmasını dilerse, onu durduracak yoktur; “Allah, insanlara bir rahmet açmışsa onu tutup, engelleyecek yoktur.” (Fâtır 35/2) Mânâ ve hakîkatler kapısının kör gönüllere kapanmasını irâde ederse, “O'nun tuttuğunu da salıverecek yoktur.” (35/2)

O ki bir sıfatla tanınmayı diler, tanınma arzusu, o sıfatın sahibi olmadığının delilidir. O ki, her sıfat onun için birdir, nefesine ait etiketlerden arındığının delilidir. Zira sıfatın hâmilî sıfatdan fânîdir. O ki, O'ndan duyduğunun dışında bir şey işitmez; O, onun işiten kulağı olur. O ki, varlıkta O'nun Zâtından gayrına bakmaz; O, onun gören gözü olur. Dilerse O, bir annenin şefkatıyla şefkâte bürünür. Dilerse O, bir mazlumin ahıyla gazaba bürünür. Fakirin eline geçenle hoşnud olan O'dur. Hastanın ziyaret edilmesiyle râzı olan O'dur. O ki, Allah'a ait olanı kendinin zanneder, sahiplendiği şey ona yük olup, kendi elleriyle onu O'na iade eder. Bil ki, "Her iş Allah'a döndürülür." (Fâtır 35/4) Ey aziz! Hakîkatı yaşayanlar için mânâ âlemi ile maddî âlem birbirine denk değildir; "İki deniz eşit olmaz." (35/12) Zira mânâvi keşfin huzur verdiği ilim "tatlıdır (ruhanî) susuzluğu giderir". Zanna dayanan bilgi ise saf olmadığı için 'acıdır', gönle hitâb edemediğinden 'tuzludur' (35/12) Nitekim benlik kibriyle dolu olana hakikat ilmi acı gelir. Mânâ iksiri, katıksız bir kaynaktan içildiği içindir ki iddia ehlinin "Boğazını yakar." (35/12) Oysa nefsinden arınmış kullara baldan tatlı gelir; "Kur'an'dan (gönüllere) indirdiğimiz odur ki, inananlar için şifâ ve rahmettir." (İsra 17/82) Davadan mânâyâ intikâl eden "Gönüller derdine bir şifâ, hidâyet ve rahmettir." (Yûnus 10/57) Kulların şükürü, genellikle maddiyatla ilgili nimetler için olduğundan rızk elden çıkınca acılığı hissedilir. Şükürün mânâ ve hakikatından sağır olana ne söylense boşadır. Nûrdan nasibi olmayan benlik sırrı işitse de, letâfeti algılayıp onu duymaz; "Şüphesiz Allah, dilediğine duyurur." (Fâtır 35/22) O halde işitmeyen kulu da hoşgör, işittirmeyen Rabbından ötürü.

Ey dost! Hakk'ın sübûti sıfatlarına ve sâlih amellere sahiplenilen ve fânî benlikleriyle "Arzda büyüklük taslayanlar, kazdıkları kuyuya kendileri düşerler." (Fâtır 35/43) Şükür nûrunun Şekûr Allah'a ait olduğunu bilenler, O'nun kendi Zâtını övüp hamd ettiği gibi, şükre lââyık amel ve fiillerdeki nimetlerin de O'nun ihsânı ile gerçekleştiğini bilirler. O halde şükürün mutlak sahibi ve şükredenî O'dur. O ki Rabbına tam teslim olur, Rabbının ahlâkına boyanır. Ayrılığı yaşayan, izâfî benliktir. Nefs ruha boyun eğerse, ayrılık ve zıdlık ortadan kalkacağından, Sevgilinin huyu suyu ne ise onu kendinde bulur. Ne demişler üzüm üzüme baka baka kararır. Kul da Rabbin vechine bakarak nûrlanıp, aydınlanır. O ki dünyaya bakıp, aldanır, yersiz iddia, boş lâf ve vehmindeki zanlarıyla kararır.

Ey aziz! Yalnızlıktan kaçmakla, toplumdan kaçmak arasında hiçbir fark yoktur. Zira her ikisinin de aslı kendinden kaçmaktır. Ârif bilir ki; makbûl olan şey her durumu hoşnudluk ve rızâ içinde kabullenmektir. Zira her hâlin hakîkatı ilâhî takdirattır; "O halde kaçın Allah'a" (Zâriyât 51/50) ayeti istikâmeti gösterir. Takdirattan kaçmak nerede, nefsinden Allah'a kaçıp, O'na sığınmak nerede? Öte yandan bir aşırılıktan başka bir aşırılığa kaçan benliğin yaygarası nefsin hâlini ele verir. Nitekim, din elden gitti diye yaygara koparanla, memleket elden gitti diye feryad eden arasında bir fark yoktur. Şöyle ki her ikisi de korku ile beslenir. Tıpkı gönlün sevgiyle, aklın ilimle, müminin edeble, ârifin tevekkül nûrlarıyla beslenmeleri gibi. Baş olma iddiası zehirli sarmaşık gibidir. Bir kez gönlü sardı mı asıl o zaman gönül elden gitti demektir. Şu halde ey dost, dilin, ya bir muhabbeti dile getirsin ya da sükût etsin. Gözün, ya bir iyiliğe şahid olsun, ya da kendi noksanına baksın. Kulağın, ya bir öğüt dinlesin, ya da gıybete kulak vermesin. Varlığın, ya bir hayra vesile olsun, ya da şerden uzak dursun.

Ey dost! Bir kişinin kendi gayret ve çalışmasıyla elde edilen bilgiyle ilâhî lûtûf olarak gönülde beliren bilgi eş değildir; "İki denizi salmıştı kucak kucağa; aralarında bir berzah vardır ki birbirlerine geçip karışmazlar." (Rahmân 55/19-20) kevnî denizle-vehbî deniz arasındaki berzahadır insan-ı kâmil, her iki denizden de nasibini alır. Zihni gayrete ve yanılma payı yüksek olan zanna dayanan bilgi mumuyla, gönülden ışıldayan hakikat güneşinin nûru arasındaki fark, yaşanıp tadılmadan nasıl anlatılır, açıklanır!

Tanımlanması mümkün olup, kişisel aklın kabullendiği, veri bağımlısı zihnin algılayarak yorumlayabildiği her şey kevnî deniz mahsulüdür; köpük misali. Gaybdan gelip, idrâk sınırları içinde kavranamayan velâkin, gönülde tadılarak sırrına şâhid olunan ise vehbî deniz feyzidir; mercan ve inci misali. Misaller, hakikatların mânâlarına işaret edebilir ancak; ilâhî aşk ile beşerî sûret aşkı gibi. Kevnî bilgi sahipleri, mânevi bir hâl olan aşkı, kimyasal reaksiyon olarak tanımlarken, vardıkları bulgu, insanın beşerî yaratılışının bir parçası olan hayvanî ruhun, cismanî sûretteki titreşimidir ancak; aşkın hakikati değil!

Kudsî ruhun kalbdeki ilâhî aşk ateşi nerede! Nefsanîyetin sûrete duyduğu şehvet ateşi nerede! Nûr, nârı söndürür; muhabbetullah, nefsanî şehveti öldürür. Karanlıkları delen hakikat güneşinin gönülde beliren ışığı da öyle! Rabbanî ilhâm geldiğinde, “gönlün genişlediğine” (94/1), nûrunun ferahlığına ve aydınlığına şâhid olur, Hakka’l yakîn tadarsın mânâ ve sırrların açılımını. Hikmet belirir sensizliğin içinden kelimelere bürünerek, bilinmezlikten bilinirliğe kanat açarcasına, iki deniz sanki kucaklaşarcasına; külli aklın ve gönlün birliğine, ruhun ve nefsin vahdetine, din gününün anlamının ilâhî tecellî olduğuna, her yakınlıktan ayrılmadan yakınlığın hazzına erilmediği, aklın ve gönlün Sevgiliye kaçmadan Sevgiliye erilmediği, “inciden yakuta” (55/58) kavuşuncaya kadar deryanın durulmadığı, sularına dalanların fâni kimliklerinden kaybolduğu anın sırrına.

Ey dost! Bir bebek ana göğsünden nasıl süt emiyorsa niçin ve nedenleri hiç bilmeden ve düşünmeden, gönle inen feyz de öyledir, ruhanî himmet kadehinden sunulur. Kaynağı itibariyle öylesine katıksız ve temizdir ki, “ne baş ağrıtır, ne akılları (farkındalığı) giderir”. (Vâkıa 56/19) Bilginin sâfiyeti sarhoşluk benzeri mânevi bir hâle cesile olsa da, içimindeki letâfet ve özündeki yücelik ve huzur, kulun takvayla örtünme bilincine mânî değildir. “Şüphesiz kerim bir kitabda korunan örtülü bilgidir.” “Ona ancak (senlik-benlik iddialarından) arınmış olanlar dokunabilir.” (Vâkıa 56/77-78-79); mânâ ve sırrlarına vâkıf olabilir.

Ey aziz! Vehbî ve kevnî her bilgi “Göklerin ve yerin mülkü O’nundur”. (Hadîd 57/5) Bilinmeyi bilinir, görünmeyi görünür hale getiren O’dur; “Geceyi gündüze dönüştürür.” (57/6) Zanlardaki eksik ve hataları da zıddını isbat ettirerek yokluğa çeker, “gündüzü geceye dönüştürür”. (57/6) Hakikatı arayanları, “Karanlıktan nûra çıkarmak için apaçık işaretleri kuluna indiren O’dur.” (57/9) Gönüllerdeki hilâlin menzillerini tevhid ilminin nûruyla besleyip, kemâlât dolunayına eriştiren O’dur. Zâtına seçtiği mümin kullarına sunduğu içkinin “Kaynağı selsebildir.” (İnsân 76/18) Onlar ki ne isim, ne sıfat ne yorum, ne tefsir, ne zann, ne vehimle perdelenmemişlerdir; “Rabbları onlara (tahûr) tertemiz bir içki içirmiştir.” (76/21); onlar ki Hakk’ın “hükmüne sabırlıdır” (76/23), benliklerin sükût ettiği “Gecenin bir kısmında O’na secde ederler, uzun uzun O’nu tesbih ederler.” (76/26) Onların rızâsı, Allah’ın rızâsıyla nimetlenmektir. O’ndan bir dilekte bulunmaları, Allah’ın muradı olduğu içindir; kendileri için değil!

Bil ki her hilâl kendi evrimi kadar hakikat güneşinin ışığını yansıtır o ki dolunaydır, yansıttığı da kendindeki kemâlât kadardır.

Ey dost! Dünyada beğenmediğin ne varsa o, nefsinde mevcûd olandır; övgüye lâyık ne görüyorsan o da, sendeki hakikat nûrunun yansımasıdır. Zira sen, hem özünde Hakka’l yakîn ruhaniyetinin hâmilisin hem de, emmare nefsin iddialarının şâhidisin. Her iki zıddı da, ‘ahsen-i takvim’ ile ‘esfele sâfilin’i kendinde birleyerek âlemdesin. İdrâk ettiğin âlem, senin ona, yani kendi nefesine olan bakışıdır; “İnsan kendi nefesine dönük bir basîrettir.” (Kıyâme 75/14) Şu halde kime nasıl bir eylemde bulunursan, basîretine lâyık olduğun sıfat odur; “İyilik ederseniz kendi nefsinize, kötülük de yaparsanız kendinizdir.” (İsra 17/7) Fâni dünya fâni

nefsinin uzantısından ibarettir, hâl ve amel olarak. Bunun farkında olmayan insan “Hayrı davet eder gibi şerrini de davet eder.” (İsra 17/11) Etrafındakileri ve olup bitenleri eleştirmek yerine nefsi hesaba çekmek hakîkate yönelmenin vesilesidir. O halde eylemlerinin bilincinde olarak “Kitabını oku. Hesab sorucu olarak nefsin sana yeter.” (İsra 17/14) Şayet birisi için yaptığın fedakârlık ve hizmeti, bir diğeri için yapmıyorsan, o işte ihlâs yok demektir. Zira onu Allah için değil, nefsin için yapmışsın demektir. Yalnızca nefsinin seçtiği kişiyi değil, çevrendeki herkesi aynı şekilde sevip, kucaklıyorsan, işte o sevgi, Allah için demektir. Karşında sûretlerini gördüğün her insan, ister ebeveynin olsun ister evlâdın, ister eşin, dostun olsun ister komşun, hepsi Cenab-ı Hakk’ın Zâhir sıfatının zuhûruna mazhardırlar; O’nun tecellîsinden bir vechedirler; “Ne yana dönersen O’nun vechini görürsün.” (Bakara 2/115) yüce ayeti bu hakîkatı bildirir. Çünkü bütün âlem O’nun vechinden ibarettir; bir isim ve sıfatla zâhir olarak. Mevcûd olan sensin. Vecibûl vücûd olan ise Zât-ı Hakk. Kâmil bir mümini de Muhammedî sûret olarak bilersen, kime nasıl davranılması gerektiğini de bilmiş olursun. Zira her biri O’nun (s.a.v.) nûrundan bir nûrla varlık olmuştur. Basîreti aşk olan hem sûreti hem de nûru görür. Kim ki sırra şâhid olur, şâhid olduğu hakîkat kendi zâtı olur. Şu halde kimi anacaksan, onu hayırla an. İster o boşandığın bir eş, kaybettiğin bir sevdiğin, ya da zulmüne uğradığın bir yakının olsun. Her birinin hayatındaki yerinin ilâhî takdirat neticesinde gerçekleştiğini unutma. Kemâlât programlarında takdir edilmiş olan ilâhî hükmü değiştirmeye kimin gücü yetmiş ki, nefsinin bir hükmü olsun! Allah’ın hükmüne razı olan huzuru bulur. İtiraz, bil ki nefsinden gelir. Dünyanın ifade ettiği mânâyı göremeyen insan, âhiretin anlamını da idrâk edemez; “Bu dünyada kör, âhirette de kördür, üstelik iyice yolunu şaşırmıştır.” (İsra 17/72) Zira, kendi varlığının sırrlarından habersizdir. Birey, kendim diye tanımladığı dünyevi kişiliğinden soyunmadıkça taşıdığı ağır yükten kurtulamaz. Bil ki, kimin gönlü ki, Hakk’ın tecellîgâhıdır; Sûret-i Hakk odur. Kimin nefsi ki, hased içindedir, sûret-i şeytan odur; “Şeytan ise Rabbına karşı çok nankördür.” (İsra 17/27) Şikâyet, şükre dönüşmeden hidâyet kapısı açılmaz. Kibir, tevâzuya dönüşmeden fazilet kapısı açılmadan açılmaz. Amel, ihlâsa dönüşmeden hikmet kapısı açılmaz. Tarikatın, aşk olmadan vuslat kapısı açılmaz. Öte yandan izâfî benlik, her hâl ve imkânı fânî varlığının bekâsı için kullanılır. Çaresiz kalınca kendini acındırmaya çalışır. Bütün çabası vazgeçemediği dünya zevkleri ve beşerî alışkanlıkları içindir. Ey aziz! İzâfî benliğin yokluğunda mevcudiyetindeki hikmeti anla! Senin yokluğunda Varlığı gör! O ki namazda ikiliğin ortadan kalkması için secdeyi, sana; yüceliği, Zâtına tahsis etti, daimi namazdan maksadının da, aldığın her nefesin O’na ait olduğunu hatırlattı. O halde zikir, her an O’nun vechine dönmek olur; “Nerede olursanız olunuz, vechinizi O’nun vechine döndürün.” (Bakara 2/144), “Bâki kalan Rabbinin vechidir.” (Rahmân 55/22) ayetleri bu hakîkatı vurgular.

Her meyva kendi dalında olgunlaşır. Her dal ağacın gövdesinde olduğu müddetçe meyve verir. Ağaçtan koparılan dal hebâ olur. Ruhaniyetin özünden uzaklaşan insan için hayat hüsrân olur. Âdem’in (a.s.) zürriyetini taşıyan Nuh (a.s.)’un gemisi misali, tevhid ilminin sırrını, mârifetullah deryasında taşıyan insan-ı kâmiller bilir; “Rabbınızın lütfunu arayasınız diye deryada gemileri yüzdüren O’dur.” (İsra 17/66) Bir kul ki varlık gemisinin hâdisi Cenab-ı Hakk’tır ona, O’ndan gayrı kaptan ne lazım olur!

Ey dost! Hakîkat namazın hacc-ı ekber ruhaniyetinde olsun. Zihnini dünyadan, gönlünü ukbâdan arındırırsan, ruhunu Rabbinin huzurunda bulursun. Mânevî secdedeki hikmet de budur.

Varlıkta ikiliği yaşayan fânî benliktir. Can öze erdi mi, vehimlerdeki ikilik olan izâfî benlik sükût eder. İkiliğin yokluğunda varlığın tekliğine şâhid olur insan-ı kâmil; hem iç, hem de dış âlemde. Tevhid nûru gönülde belirdi mi, bâtil zâil olur. Rabbinin ismiyle sıfatı her yönde zâhir olur. Gönül gözün Hakk’ın vechine dönünce, Allah’ın azameti önünde kıyamın, rûkû;

rükûn, secde olur. Kayyumiyet Zât-ı ile Allah'a ait olur; "Hayy'dır, Kayyum'dur O." (Bakara 2/255) O zaman kulluğunu öyle bir aşk sarar ki, kimliğin sâkıt olur. Varlığı saran Esmâü'l Hüsnâ'dan yansıyan sırrındaki nûr ruha malum olur; "Semâlarda ve arzda en yüce misaller O'nundur. Aziz'dir. Hâkîm'dir O." (Rûm 30/27) yüce ayeti âşikâr olur. Tecellîsindeki en yüce misaller O'ndandır ancak Mukaddes Zâtı yönünden "O'nun benzeri bir şey de yoktur." (Şûrâ 42/11) Zira Zât-ı Hakk, her idrâk ve takdirin ötesinde Aziz'dir. Arzdaki halifesi olan insan ise, Allah ile azizdir. Hikmet sıfatına mazhar olan kullarının gönlünden ve dilinden, herkesin anlayacağı ilim ve hal ile bildiren Hâkîm O'dur. Arzdaki ayetlerinden olan toprak unsuru, mânâ yönüyle edilgenliğin misalidir. Toprağın fitratındaki kabiliyet, ekileni kabullenmek sûretiyle sahibine teslimiyettir. Cenab-ı Hakk'ın aynı sıfatın özellikleriyle insanı "Topraktan yaratması O'nun delillerindendir" (Rûm 30/20.) Rabbinin inâyetine mazhar olan insan toprak misali Hakk'a teslim olur. Ekilen hidâyet tohumlarını kabullenerek mutmain olur. Hakikat ehli bilir ki, şikâyet eden her "Kim (teslimiyetten) İslamdan başka bir yol ararsa, bu geçersiz olacaktır". (Al-i İmran 3/85) Nitekim kendi nefislerine "Zulmedenlere Allah, hidâyet etmez." (3/86) Gel gör ki, taklidi îman sahiplerinin çoğu, fânî benliklerine varlık vehmederek nefislerine zulmederler, "Onların çoğu Allah'a ancak ortak koşarak îman ederler." (Yûsuf 10/106) Nitekim ayet-i kerime inkâr edenlerin değil, îman edenlerin gizli şirkine işaret etmektedir. Tevhid ehli ise, İbrahim'in (a.s.) teslimiyetini İslama yüce bir misal olarak kabullenir; "Hanif olarak İbrahim'in itikadına tâbî olun. O şirk koşanlardan değildi." (3/95) Asıl vebâl onlarındır ki, "kendilerine hakikat gösterildikten sonra (gerçeğe) tanık oldukları halde, inananları Allah yolundaki (hakîkatten) alıkoyanlar" (3/99) ve Allah'ın dinini kendi inhisarlarında olduğuna inananlar "Şayet şirk koşarsanız bütün amelleriniz boşa gidecek mutlaka hüsrana uğrayanlardan olacaksınız." (Zümer 39/65) ikazını kendilerine almazlar. Zât-ı Hakk'ın yüceliğine ve izzetine fânî benliklerinin iddialarını ortak koşma şaşkınlığına düşerler. Oysa bunlar sahiplenme telaşına düştükleri "Allah'ı, hakkıyla tanıyamadılar. Şirk koşanların, koştuklarından yüce ve münezzehtir O." (Zümer 39/67)

Şu halde ey aziz! Ne ilminle, ne amelinle, ne de hangi bir ölçü ve kıyaslamayla nefsini, hiçbir Allah'ın kulundan üstün görme. Kimin O'na daha yakın ve hayırlı olduğunu Rabbin bilir. Rabbinin kudsiyetine ve kayyumiyetine kendini ortak koşma tevazû ve muhtaçlık nefsinin, baş olma sevdası ve üstünlük hevâsı benlik perdelerine sarılanların olsun. Sıddık kul, ahireti dünyadayken yaşar zira "Onu dünyada üstünlük istemeyene veririz." (Kasas 28/83) yüce ayetince nasiblenir. Ey dost! Bir şeyler onaracaksan, kırıp, yıkmadan yap. Kime ne vereceksen, göstermeden ver. Hazmedemeyeceğin hiçbir mânâyı kimseye yükleme. Şunu da unutma ki, hakikat bütünüyle açığa çıkmış olsa, dualite sahnesi sahipsiz kalır. O zaman halkın şeriat namazındaki hali nice olur! Nefsin fenâsını tadmayanın hakikat namazı tutarsız olur. Bil ki, kendi kulluğu ile meşgul insan, kimsenin inancına karışmaz. Kendi hakikatını bulan insan, başkalarında noksanlık aramaz. İnsanları söz oyunu ile inandırmak mümkün olsaydı, hakikatı hâl ile yaşayanla laf ile oynayan arasında ne fark kalırdı?

Ey dost! Rabbin seni hizmet edenlerden eylesin, hizmet bekleyenlerden değil! Muhabbet edenlerden eylesin, aşk bekleyenlerden değil! İbadet edenlerden eylesin, hürmet bekleyenlerden değil! Bil ki kim ne görürse kendi basiretine göre idrâk etmiş olur. Kim de ne bilirse kendi ilmine göre bilip tanımış olur. Görülen ve bilinenin hakikatına göre değil! Kim ne söylerse, kendinde olanı dile getirir. Kalbinde fesad barındıran onu dile getirir. Nefsinde ateş saklayan öfkesini, muhabbet taşıyan sevgisini dile getirir. Gönlüne hidâyet tohumu ekilmiş olan da, Rabbinin nimetini dile getirir; "Rabbinin nimetini bildir." (Duhâ 93/11) yüce ayeti mânânın delilidir. Nitekim bütün açılımlar nûr iledir. Bütün kapanışlar zulmet iledir. Gönül sahibi odur ki, nûrda ve zulmette, neşede ve dertte Rabbiyle berberdir. Gönül aynası, ikilik buğusundan arınmadan insan aynadaki sûretin hakikatını göremez. Aynadan zâtına

bakanın Hakk, sûretin halk olduğunu idrâk edenler bilir; “Muhakkak ki Rabbı Basîr idi.” (İnşikâk 84/15) yüce ayeti ayne’l yakîn ehlinin delilidir.

Ey aziz! Dava ehli, iddialarının doğruluğunu kabul ettirmekle öylesine meşguldür ki Rabbına ayıracağı vakdi yoktur. Mânâ ehli ise hakikatlerden yansıyan feyzlerdeki nasibini aramakla doludur. O ki Kur-an ehlidir, ayetlerdeki melekûtî sırrları Rabbının ihsânı kadar keşfetmenin huzuruyla doludur. Rabbının ‘Tur Sin’deki kudsi tecellînin ihsânlarına, isim ve fiilleriyle zuhurundaki hikmetine, ‘incir ve zeytine’, O’nun sıfatlarıyla tahakkuk ederek güvenilir kılınmış kâmilin varlığı ‘emin beldeye’, ulvî mânâları ruhunda doğrultulmuş olarak “İnsanı en güzel sûrette yarattık.” sırrına, sırta sadık olmak ahdıyla, Rabba hilâfetin sorumluluğu ve bilincinde olarak süflî âlemde “aşağıların aşağısına” nefsiyle yüzleşmeye gönderildiğini idrâk eder. (95/1-2-3-4) İdrâkın nûr ile genişlediğine, kâmil insanın Allah’ın nûruyla varlığı müşahade ettiğini Hakka’l Yakîn tadar. Zira mârifetullahı mazhar kul, Allah’ın bildirmesiyle bilir, duyurmasıyla duyar. Zira her şeyin hakikatını hakkıyla bilip gören O’dur. Kendi görüşüyle bakan insan yanılır. Çünkü fânî benliğin bakışında sınırlılık ve zulmet vardır; ilâhî tecellîyi idrâkten yana acz vardır. Bu durumda kula düşen sağlam kulba, Kur’an ve sünnete sarılmak, ahde sadık kalmaktır; “Verdiğiniz sözü yerine getirin ki ben de size olan sözümü yerine getireyim.” (2/40) yüce ayetini hatırdan çıkarmamaktır. Beşerî sûretteki zaafılarını, ruhanî sûretin hakikatına uyumlu hale getirenler için kesintisiz huzur vardır; “Ancak îman edip, salih ameller işleyenler için kesintisiz bir karşılık vardır.” (95/6, 84/23) Fitnedeki sınav odur ki, her ferd kendi iddialarıyla yüzleşir. Kim ki belânın içindeki hikmeti görür, zahmet, rahmete dönüşür. Allah’ın rahmetine delil odur ki Cenab-ı Hakk, kullarının gizli şirkini reddetmeyerek, onları mümin olarak kabul etmiştir; “Onların çoğu ortak koşarak îman ederler.” (Yûsuf 12/106) ayetindeki delille gizli şirk ehlini de mümin olarak hoş görür. Zira îman, görmediğine inanmaksa, taklidi îman da îmanın bir mertebesidir. İmânın tahkiki ise Allah Teâlâ’nın inâyeti ve lütfüyle gerçekleşir. Allah, dilediğine ilme’l yakîn hidâyet eder. İhsân mertebesinde yakîn hibe eyler. Şöyle ki dilediğine aynel yakîn hidâyet eder. “O’nun dilediğinden başka kimse” (2/255) îmanın hakikatını Hakka’l yakîn tahkik edemez; “O’nun ilminden hiçbir şeyi tam olarak bilemez.”

Ey dost! Ruha hitâb eden her şey zikirdir, Rabbının nimeti ve bizâtihi rahmetidir. İster o salih bir hizmet şeklinde olsun, ister bir musikiden duyulan lâtif bir titreşim olsun, isterse baharın gelişi misali, sese ve söze sığmayan mânevi bir açılım olsun, hepsi de Cenab-ı Hakk’ın mülkündeki tecellî sanatının ayetleridir. Zâhirdeki ayetler şehâdet âleminde teşbih ile, bâtındaki ayetler zâtındaki kudsiyetin tenzihi ile. Zira “Allah, âlemlerden gânidir.” (Al-i İmran 3/97)

Ey dost! Sözün kalıbında kalan dil sahibinin tevhid zikriyle, tevhid nûruna gark olmuş hakikat ehlinin tevhidi bir değildir. İlkinde, nefsin dilinden halk Rabbını birediğini sanır. Ehli tevhidin dilinden Cenab-ı Hakk kendi Zâtını birler. O ki dünyaya karşı ölüdür, Rabbının bekâsıyla diridir. Yaşayan ölülerin irâdi bir talebi var mıdır? Nefsine varlık vehmeden benlik ölmeyi veya olmayı diler. Benlikten eriyenin her muradı Hakk’ın muradında erimiştir. Bil ki kul efendi olmak istediğinde değil, Rabbı onu efendi olarak gösterdiğinde öyledir; “onu yücelik menziline yükselttiğinde” (Meryem 19/57) öyledir. Nefsinden alçaldığı nisbette ruhen yükselmektedir. Bil ki akıl gözünün okuyuşu ile gönül gözünün okuyuşu bir değildir. Akıl gözü, kelimeleri, resimleri ve sayıları okurken; gönül gözü, mânâları ve mertebeleri okur. Akıl gözü, şekle ve sûrete bakarken; gönül gözü, sîrete, öze bakar. Akıl gözü, ancak gördüğünü idrâk ederken; gönül gözü, görülmeyen âlemden feyz alır. Akıl gözü, zihni kullandığından düşüncenin erişemeyeceği şeyden çekinir. Gönül gözündeki basîret, yaşanan her şeyden ibret almasıdır. Akıl gözü, belirli yönlerden görebilirken; gönül gözü, yönsüz görür, kulaksız işitir, harfsiz okur. Akıl gözü, nefsiyle okurken; gönül gözü, Rabbıyla okur.

Akla yaslananlar kendilerine güvenirken, gönle yönelenler Rabblarına tevekkül ederler. Akıl ancak îman ile birlikteğinde doğruyu bulur. İmân ise zihinde değil, gönüldedir; sözde değil, özdedir. Diri bir gönlün mânâları okuyamamasının nedeni gönüldeki eğriliktir; gönlün Hakk'ın gayrına, dünyaya ve hevâsına yönelmiş olmasıdır. Oysa mâsivâdan arındırılmış “İman eden erkeklerle, iman eden kadınları nûrları önlerinde ve sağlarında koştuğunu görürsün.” (Hadîd 57/12) İmân ise, yakîn nûruyla yükselip, kuvvet bulur; akıl ile bilgiye yönelir. İmanın dereceleri yakîn nûrunun mertebesine göredir; “Allah, iman edenleri ve kendilerine ilim verenleri dereceler itibariyle yükseltir.” (Mücâdele 58/11) Nitekim ilme'l, ayne'l ve hakka'l yakîn tahkiki îmandaki derecelerdir. Cenab-ı Hakk Rafî ismiyle “Dereceleri yükselten arşın sahibidir.” (Mü'min 40/15) Rabba teslim gönül ki Hakk'ın arşıdır, yükseliş isim ve fiilden sıfata, sıfatdan zatadır; kendindeki kemâlâttadır. Öyle ki özbenlikte tecellî eden zâtdan zâtadır; “Şüphesiz dönüş Rabbinedir.” (Alak 96/8) Şu halde görünüşe bakarak hiç kimsenin hakîkatı hakkında kesin bir hükme varılamaz “Allah, hüküm verenlerin en üstünü değil midir?” (Tîn 98/8) İlim dereceleri, şariat ilminde bilgiyle, tarikat ilminde amel, ile hakikat ilminde keşif ile gerçekleşir. Mülk âleminin mazharı olan dünyada ilim ve din, yol ve üslubla ilgili bilgilerin elde edilmesi çabaya bağlıdır. Nasıl ki dna moleküllerini inceleyen bir bilim adamı, galaksideki yıldız kadar atom bulunduğunu keşfederek bedenindeki hikmete şâhid olmakla evrenin sırrlarına yönelmektedir. Keza kendi varlığındaki isim ve sıfatların hakikatını araştıran insan da, nefsinde Rabbinı bilip, tanımış olur. Melekût âlemi ise ruhaniyete açılan kapı olması nedeniyle, ilâhî lûtfâ bağlı fetih, müşahade ve keşiflerin gerçekleştiği bir menzildir. Mülk âleminde beşerî sûretin zaafları, idraklerdeki tahdif ve kayıtlar nedeniyle yükselişin sınırları vardır. Zihin, tanımladığı pek çok iddiasında yanılmıştır. Buna mukabil ilâhî sûrete mazhar olan ruh için âlem-i melekût, âlem-i ceberûta açılan kapıdır. İlâhî sıfatlar nimetine kavuşan kul, ilâhî takdir ölçüsünde ceberûtdan nasibini almıştır. Hakk'ın kuluna tecellîsi, mertebelerdeki yükseliş ve fetih derecelerine göredir; gönlün sâfiyetine, okuyanın kabiliyetine, ilâhî irâdeye göredir. Her yakîn sahibi Rabbinin okutmasıyla okur. Bazen şâhid olunan olaylarla, bazen rüyalarla, kimi zaman ibadet halinde, kimi zaman sükût içinde, bazen de hiç beklenmedik hâl ve an içindedir. İlâhî rahmetin niteliği değişmez velâkin her devrin idrâkına göre tahdim ve misaller değişebilir. Her mevsimde açan çiçeklerin çeşitliliği gibi, mânâ ve sırrların dile gelişindeki renklilik, kimileri için hayrete vesile olabilir. Vahdet sırrına âşinâ olanlar için ise gönüldeki varlığın aslı birdir zira “Rabbının adıyla oku”tan birdir. (Alak 96/1) İlâhî rahmet kapısı açıldı mı onu kimse kapatamaz. Kapandığında ise kimse açamaz. Gönül ki, kâtibi olarak Hakk'ın kalemidir; “Kalemle öğreten Rabbin en büyük kerem sahibidir.” (Alak 9/3-4)

Ey dost! Gözünde O'nun cemâli olsun ki, gördüğün her şeyde güzelliğe şâhid olasın; gönlünde O'nun celâli olsun ki, O'nun gayrı hiçbir şey sende barınmasın. Hakk'ın varlığına delil arayan insan, kendi nefsinin cahilidir. Rabbinin Kerim olması ise, O'na yönelen kullarını lâayık olduğu özlerine kavuşturmasıdır. Fânî benlik, bir sûretle kayıt altında olduğu içindir ki darlıktadır. Kendinden kurtulduğunda hürriyetin genişliğine kavuşur. Bu zevke erenler, mânânın, idrâk ile değil; hâl ve irfân ile tadıldığını yaşayanlar bilir. Nitekim Hakk Teâlâ, kullarından “Dilediğine kendi hakîkatıyla buluşmak üzere, uyarmak için emrinden ruhu indirir.” (Mü'min 40/15); mârifetullah nûruna mazhar kalbin sıhhatli olması, Zât-ı Hakk'ın gayrından arınması demektir. Gönül sağlıklı olunca, niyetler de, fiiller de sıhhatli ve dosdoğru olur. Doğruluktan kasıt her işin Allah için olmasıdır, izâfî benlik için değil! Kalbdeki sıhhat âlâmetlerinden biri de, yersiz düşünce ve hükümden ve fânî benliğin etkinlik iddiasından temizlenmiş olmasıdır. Keza suizan ve çirkin söz kalbi hasta eder. Allah için olan her şey Allah'a yükselir; “Güzel söz, Allah'a yükseltir.” (Fâtır 35/10); “O'na ancak takvanız ulaşır.” (Hac 22/37) Yükselten ve alçaltan O'dur. Maddi veya mânevi yönden olsun her kim bir hayra

ve güzelliğe mazhar olmuşsa o, Hakk'ın ihsânındandır, isterse halkın elinden gelmiş olsun. Zira, Hâkim güç ve kuvvet ancak Allah ileddir.

Ey dost! Hakikat bilgisi zaman içinde değişmez. Evveldeki bilgi ne ise âhirdeki bilgi de odur. Zira “Allah'ın katında söz değişmez.” (Kâf 50/29) Buna mukabil halkın nezdindeki bilgi değişime uğrar yeni keşiflerle bilim adamlarının bilgisinin ve dini yorumlayan din adamlarının bilgisinin mezhebler açısından değişip, farklılaştığı âriflerin malûmudur. Din ve mezhep savaşları günümüzde de canlı bir örnektir. İlmîni Allah'tan alanların bilgisinde ise hiçbir farklılık yoktur zira hakikat bilgisi tevhid nûrunun ışığında Kur'an ve sünnetle sabittir; kişisel yorum ve tefsir ile değil! Bireyin kendi gayreti ile elde edemeyeceği bir bilginin gönülde belirmesinden, ki emir âleminden inen bir nûr ileddir, daha iknâ edici bir yöntem yoktur. Çünkü delilin kendisi gönüldedir. Nitekim taklidi îman temsilcilerinin yorumu halk âleminin yıldızlarıyla, tahkiki îman ehlinin hakikat bilgisi emr âleminin güneşiyledir. Tecellîdeki yüceliği mâsivânın dar kalıplarına sığdırma telâşında olanlar, benliklerini zorlayarak, hadlerini aşmış olanlardır; “Ey nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım” (Zümer 39/53) ayeti kerimesi, taşıyamayacakları sorumluluğu yüklenerek nefislerine zulmedenleri ikâz eder. Bilip, bilmedikleri her konuda otorite olma iddiasında ısrar edenler hatada, ısrarın günah mahiyetinde olduğunu bilmezler mi? Kusur ve hatada ısrar, günahın kulun varlığını sarması demektir; “Günahı onu sarıp sarmalarsa bu kimse cehennemliktir.” (Bakara 2/81) Buna mukabil hata etmiş olsa da, tevbe eden ve nedâmet duyanlar için “Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin, Allah bütün günahları bağışlar.” (Zümer 39/53) müjdesi vardır. Bil ki hayırlı ve faydalı bilgiden faydasız olana dönmek hakdan bâtıla dönmek gibidir; “Size verilmiş hayırlı ve değerli olanı, değersiz olanla değiştirmek mi istiyorsunuz?” (Bakara 2/61) yüce ayeti, fânî benliğin saplantılarına ve dar görüşlülüğüne dikkatleri çeker. İzâfî benlik ebedî olanı değil, günübürlük keyif verici alışkanlıklarını seçer. Bil ki varlıktaki her sûret, sûret-i Hakk değildir. Kimi sûret vardır insana benzer velâkin insan değildir. Kimi taş vardır velâkin ruhsuz cemad değildir; “Bazı taşlar vardır içinden ırmaklar akar. Bazısı vardır, (muhabbetullahtan ötürü) çatlar da ondan (hakikat) suyu fışkırır. Öylesi de vardır ki Allah'ın haşyetinden düşüp, yuvarlanır.” (Bakara 2/74); secdeye varır. Sırrındaki cevher saçılıp, âşıkları cezbeden kehribar olur. Hakk dilerse o taş her şeyden daha değerli olup Kâbe duvarında en çok dokunulup, öpülen bir cevher olur. Kimi taşlar da vardır ki cehennem yakıtıdır; “Yakıtı insan ve taş olan ateşten sakının.” (Bakara 2/24, Tahrîm 66/6) Ey aziz! Her ilâhî sıfat nûrânî bir giysidir. Allah'ın emirlerine uyup, Resûlullah'ın sünnetine sarılanlara giydiririlir. İlâhî sûret olan kâmil insanın ruhundaki nûr gündüz gibidir. Beşerî sûreti ise onu örtüp saklayan gece gibidir; “Geceyle gündüzü birer işaret olarak halk ettik.” (İsra 17/12) yüce ayetindeki hikmet gibi.

Ey dost! Madem ki Zât-ı Hakk kalbleri hâlden hâle döndürmektedir, o halde kula yakışan şey kendine farklı bir hâl aramamaktır. Rabbın kulunu tuttuğu hâlden ayrılmamaktır. Aksi takdirde O'nun muradına karşı nefsanî bir tercihte bulunulmuş olur; “Şiddetimizi (nefislerinde) hissettiklerinde derhal oradan kaçıyorlardı.” (Enbiyâ 21/12) yüce ayeti bu sırta dikkatleri çeker. Kaldı ki, Allah'tan gayrı kaçılacak bir hal ve mahal de yoktur. Kullarını çeşitli hâl ve hadiselerle, karşılırlarına çıkardığı zıt mânâ ve karaktere bürünmüş sûretlerle sınayan Rabba rızâ, her hâli hoşnudlukla karşılamaktır; kimseyi küçümseyip dışlamadan, kimsenin kahrını dilemeden! Malumdur ki insan en yakınlarıyla sınanır. Onlarla kulunu sınayan O'dur. Zira, dualitedeki her sûretin özünde Hakk'ın esmâsı vardır. Hakk'ın ilâhî takdirine rızâ gösteren insan, nefsinin azâbından kurtulur; nefsinden azad olan can, Zât-ı Hakk'a mazhar olur. Öyle ki, nereye yönelse Hakk'ın vechini gördüğünden, vahdet bilincinde kesret görüntüsü kaybolur. Zuhurdaki esmâyı görmek, tecellîye şahid olmaktır. Gören, başgözü değil zevk gözüdür. Hâlin zevkine ermek bazen gönül, bazen sırr gözüyledir. Kul, zevkine vardığı hakikat nûruyla huzuru bulur. Bu nedenledir ki, hakikat ilmîne huzur ilmi de

denilmiştir. Şu da malumdur ki, görmenin sonu yoktur zira, tecellîye bir son yoktur; “O, her an yeni bir yaratışta (görünüştendir).” (Rahmân 55/29) Nitekim, her ilâhî ismin bir vechi vardır ki halk, Hakk’ın tecellî ettiği o ismin vechine yönelir. Hâdi isminin vechine bakıp, yönelen hidâyeti bulup, aziz olur; “İzzet Allah’ın, Resûlünün ve müminlerindir.” (Münefikun 63/8) ayeti kerimesince nasibini bulur. Benliklerini herkese tercih ederek, karşısındakileri küçük gören “İkiyüzlüler bunu idrâk edemezler.” (63/8) Okusalar da, gözlerindeki nefsanî çapak nedeniyle anlamazlar ki, “Herkesin vechini çevirdiği bir yön vardır.” (Bakara 2/148) Bu yön, hakîkate yönelik olabileceği gibi, “büyüklik taslayarak (hakîkatten) uzaklaştıklarını gördüğün” (63/5), nefsin kibrine dönük bir ilizyon da olabilir. Seçimlerindeki yönelişler nedeniyle “Zerre kadar hayır yapan, yaptığı amelin karşılığını, zerre kadar şer işleyen de onun karşılığını görür.” (Zilzâl 99/7-8) Şöyle ki, Hakk Teâlâ’nın bir fiilini yaratıyor olması, onda rızâsının bulunduğu anlamına gelmez. Allah Teâlâ’nın hayırda rızâsı, şerde ise izni vardır. Allah’ın rızâsının bulunduğu fiil O’nun dilemesiyle, şerdeki fiile izin vermesi, kötülüğü tercih eden nefsinin çirkinliğiyle baş başa bırakması şeklindedir. Her halükârda, her iki fiilin de yürütücüsü O’dur; “Hayırdan ne gelirse Allah’tandır, şerden ne gelirse o da nefsindendir.” (Nisâ 4/79) yüce ayeti bu hakikatı açıklar. Nitekim, Hâdi sıfatının karşıtı olan Mudill ismin vechini ısrarla talep edenleri de, “Allah, kim yoldan saparsa, onları dalâlete götürüp saptırır. Onlar hüsrana uğrayanlardır.” (A’râf 7/178) ayetiyle bildirmiştir. Allah’ın saptırması, sapmakta ısrar edene izin vermesiyledir, dilemesiyle değil! Kullarından kimin neyi dileyip, neye yöneleceğini Zât-ı Hakk, ezeldaki ilmi ilâhîsindeki takdiriyle bilir. Hangi esmâyla zuhur edeceğini bildiği gibi. Zira esmâsıyla zuhur eden O’dur. İdrâklerin algılayamadığı, fehimlerin ve sözün sükût ettiği kader sırrı da buradadır. Hakk’ın huzurunda olanların sesleri kısılır; her fânî düşünce, her yersiz iddiadan arınarak, ceberût nûrunun sırrıyla abdest alınır ki, Hakk’ın haremine varlıksız girilsin. Öte yandan, her sûrette zuhur edenin, Hakk’ın vechindeki bir esmâ olduğunun bilinmesine rağmen, kendi tercihindeki ısrarı nefsinden vazgeçilmediğinin işaretidir. Nasıl ki, vücûddaki şeker yanmaya hazır olduğunda daha çok şeker yemek ihtiyacı duyulur, izâfî benlik de bir gölge olan kimliğinden erimeye ramak kaldığında feryadı basar. Zira ilizyon âleminin sûretlerine ve özellikle kendi hayaline âşıktır Âdemoğlu!

Ey dost! Gönül, mânâ âleminin kuşu, ruh ise turna misali melekût âleminin kuşudur; lahûtî âleminden gelen nûranî feyzi gönle ulaştırır, rabbanî ilhâm olarak. O ki, başkalarını nefsine tercih eder, turna kuşu olur. O gönül ki ne ekilse orda güller biter o, Allah’a aittir. O ki, beşerî sıfatların zulmetinden arınarak, ilâhî sıfatlar nûruna boyanmıştır. Meryem (r.a.) misali gönül mâbedindeki tertemiz ‘meyvası daimidir’ (Râ’d 13/35) Takva sahibinin vechi, Hakk’ın Kerîm vechine bakar. Rabbin tecellî ettiği kalb gönül cennetine dahil olur. Orada ruhu besleyen “Yemişler vardır, ne tükenir, ne engellenir.” (Vâkıa 56/32)

Ey dost! ‘Yâsîn’ (36/1) hitabı, Hakk’ın nezdinde bilgi formunda saklı duran sûretlerin, sübût âleminden vücûd âlemine, bâtından zâhire intikalidir. İlâhî sırta mazhar Âdem’in, mânâ ve madde boyutuyla misal âleminde belirmesidir. Hitab, ruhlar âlemine yapıldığı içindir ki Ya Sin harfleri melekût âleminden olup, şeyiyet öncesi insanın hakîkatidir. Kâmil insan, hikmetle hilâfet etmesinden ötürü sözlü kitab ve yaşayan Kur-an’dır. Sîretteki nûrla, Hakk’ın zuhurdaki yüce ayetidir. Zâhir olduğu varlık mertebelerinde ayetlerin “Mânâ ve sırrlarına açıklık getirilmesiyle TâSîn’dir.” (Neml 27/1) Kendi hakikatlerinden “gaflet (uykusu) içinde kalmış toplumu uyarmak için” (Yâsîn 36/6) ve sırrı hatırlatmak üzere mevcuddur. İlâhî sıfatların nûruyla Aziz ve Hâkim’in tecellisinde, maddi veya mânevi “bir karşılık beklemeden hakikat üzerinedir”. (Yâsîn 36/21) Bil ki ücreti halk âleminden olan hiçbir şeyin değeri, hakikat âleminden gelen feyz gibi değildir; “Allah’ın verdiği sizin verdiğinizden daha hayırlıdır.” (Neml 27/36) Lahûtî âleminden ilâhî bağış olarak geldiği içindir ki sırrı “haşyet ile zevk edinen” (Tâhâ 20/3) ve beşerdeki yaradılışıyla, ruhundaki ‘yüceliği’ cem eden varlık olması itibarıyla ‘Tâhâ’dır. (Tâhâ 20/1) Bâtındaki mânâ ve sırrların zâhire intikâli, hayalin

safhalarındaki hâdiselerle ‘peyderpeydir’. (Tâhâ 20/4) Allah’ın inâyetine ve hidâyetine sarılanlar için indirilmiş nûrdur; istidâdında asla özlem ve sırda davet vardır; “O, sırrı da (sırrın sırrı) ahfayı da bilir.” (Tâhâ 20/7) Bu sırda ve hikmete istinâden her ferde, halkın kabiliyeti oranında ilâhî isim ve sıfatlar nûrundan bağışta bulunulur; “Rahmândan haşyet duyan” (Yâsîn 36/11) canlar hakîkate uyarılır. Fıtratında olmayanı bir şeylere zorlamak ve hele bunu ücreti karşılığı yapmak ona zulmetmektir. “Biz zalim değiliz” (Şûrâ 26/209) Nitekim Allah, kullarına zulmetmez. “Herşeyin melekûtu elinde olana (şeyiyet öncesi hakikatına) O’na rücû ettirir”. (Yâsîn 36/83) Başladığı yere dönmeyen yoktur. Zira “O, her an yeni bir oluştadır” (55/29), “O’na rücû ettirileceksiniz.” (Yâsîn 36/22) yüce ayetleri bu salt gerçeği bildirir. Dönüş, geldiği mertebeyedir. Her tren kalktığı istasyona geri döner. Her bilgi doğduğu kaynaktan beslenir. Zâhirdeki varlığın bâtını nûrdur. Gönül gözü ismetullah nûruyla yıkanıp, Allah’tan gayrı her şeyden arındığında sırrı görür; “Rabbî onu seçip arındırdı. Tevbesini kabul edip, doğruya erıştirdi” (Tâhâ 20/122) yüce ayetiyle Tevvab arındırdı mı, kul Tâhîr olur. Hâdî hidâyet etti mi aslını bulur; Tâhâ zuhurdaki en mümtaz varlık olur. O halde ey dost! Rabbının sana verdiği değeri sen de kendine verirsen, varlık amacına sadık kalarak yaşamın derinlik kazanır. Hayatın, fânî kimliğine değil, Sûret-i Hakk olarak Allah’a ait olur. Gören gözün nefsinde ait olduğunu düşünüyorsan, her şey beşer gözün gördüğü âlemle sınırlı kalacaktır. Sensiz, senden gören Basîr sıfatıyla zâtında tecellî eden Varlık olduğunu teslim ediyorsan O, sana idrâk edemediklerini de gösterecektir “Kesinlikle ayne’l yakîn göreceksiniz.” (Tekâsür 102/7); “Ben sizinle beraberim (kulumdan) işitir görürüm” (Tâhâ) ayetleri bu hakikatı açıklar. Keza, senden zuhur eden sevginin kendine ait olduğunu zannediyorsan, sevdiklerin hayalindeki bir sûret olarak kalacaktır. Sensiz, senden sevenin Vedûd sıfatıyla zâtında tecellî eden varlık olduğunu teslim ediyorsan O, sevginin sonsuz ve sınırsızlığına seni şâhid kılacaktır. Zira, seven ve sevilen kendisidir; “Rabbim Rahîmdir Vedûddur.” (Hûd 11/90) Nitekim veren ve alan kendisi olduğu içindir ki fakire verilen Hakk’ın eline düşer.

Ey aziz! İlim arttıkça acz artar. İnâyet arttıkça Allah’a hamd artar. Hamdın lâıyıkıyla ancak Zât-ı Hakk’a ait olduğu gerçeği anlaşılır. “Sen kendini övdüğün gibisin.” sırrı aşıkâr olur; “De ki; hamd Allah’a aittir.” (Neml 27/59) Evreni inceledikçe keşfe bir son bulunmadığını keşfedenler, bilgi arttıkça, bilmenin sonsuzluğuna şâhid olurlar. O’nu tanıdıkça, Allah’ı bilmediğini bilmenin sonsuzluğuna şâhid olurlar. O’nu tanıdıkça, Allah’ı bilmediğini bilmenin en doğru bilgi olduğunun idrâk edilmesi gibi.

Hakikatı arayanların aradıklarını kendilerinde bulmaları, “Elini koynuna sok.” (Neml 27/12) ilâhî lûtfun işaretidir. Ulvî ve beşerî varlığından ötürü, yüceliği ve aczi kendinde toplayan velâkin sırrın farkında olmayan insana “mucizelerimiz gözler önüne serilince” (Neml 27/13) görmeyen göz onu ‘sihir’ zanneder. Görenler Allah’a hamd eder.

Ey dost! Nasıl ki her insan dinlemekten zevk aldığı musikî ölçüsünde ruhindaki titreşimlere şâhid olur; her ferde Allah’ı kendi ilminin derinliğinde bilir. Yâsîn, Kur’an’î hikmetlerden aldığı feyz ile ve kendi kemâlâtı kadar Allah’ı bilir. TaSin, ayetlerin bildirdiği niteliklerle ve kendinden arındığı nisbette Allah’ı bilir. Tâhâ, Allah’ı Allah’la bilir. Kerim kitabı yüklenmiş olması, ona ağırlık vermesi için değildir; “Biz Kur’an’ı güçlük çekesin diye değil, Allah’tan haşyet edenlere, hatırlatıcı bir uyarı olsun diye indirdik.” (Tâhâ 20/2-3) Nübüvveti ancak O’nun nebîsi yüklenir. Zira Resûl-ullah yaşayan Kur’an’dır. Tıpkı incil’i İsa (a.s.)’nın, Tevrat’ı Musa (a.s.)’nın, Zebur’u Davud (a.s.)’un yüklendiği gibi; “Esmâü’l Hüsna O’na aittir.” (20/8) Her inanç sahibi, himmetini nübüvvet nûrundan aldığı nebîyi takib eder. Mümin Muhammedan, Hâbibullah’ın (s.a.v.) nûrunu takib eder. İlâhî azametden sakınma duygusu, haşyet taşımayan ve duyduğunun hakikatını kendinde bulup yaşamayan insan, bilginin nefsinde etki yaratmadığı kişidir; “Kendileri bunlara (hakikate) yakîn duydukları halde zulüm

ve üstünlük (iddialarından) ötürü inkâr ettiler.” (Neml 27/14) ayet-i celilesinin muhatabıdır. Teslimiyetleri Allah’a değil, ululuk iddiasındaki kibirli benliklerinedir. Oysa mânevi üstünlük, ilâhî hikmet ileldir. Dil sahibi, halktan nakleder; gönül sahibi, sırrındaki nûrdan söyler. Rabbının kendisine ilim bahşettiği insan anka misali kuş diliyle, ledünni hikmetle konuşur. Kim ilmini göstermek için konuşursa o, ilmin değil, ilim onun sahibidir. Hikmeti kendi benliğine bağlamayan ârif, “Hamd Allah’a aittir, bizi mümin kulların birçoğundan (bilgiyle) üstün kıldı.” (27/15) sırınca övgünün Zât-ı Hakk’a ait olduğunu teslim eder. Dostun dosttan seslenişi güzeldir hoştur. Halkın halktan söyleşisi nâhoştur. Haşyet ehli, zihnin aldatmalarına karşı duyarlıdır; “Eğer saparsam nefsimin yanıltmasıyla sapmış olurum. Eğer doğruyu bulursam, Rabbımın vahyettiği (duyurduğu) ileldir. Şüphesiz O Semî’dir, Kârib’dir.” (Sebe’ 34/50) ayetinin sırrıyla Rabbına kâribdir; ehli kurbettir, ehli muhabbetir. Ne talebi, ne itirazı vardır; ne adı, ne sanı vardır. Her canlı O’nun canıdır. Kıyameti koptuğundan, âhireti dünya hayatında yaşar. Hakk’ın Zâhir, Bâtın, Evvel, Ahir olması onun için yeterlidir. Gönül cennetinde olduğu içindir ki, Hakk’ı arayanlara seslenişi, sessizlik içinde mânevîdir; “Rabbımın (bendeki) beni bağışladığını ve (varlık günahımdan arındırarak) ikrama mazhar olanlardan kıldığını bilseydiler” (Yâsîn 36/26-27) yüce ayetini zikreder. Bil ki sırrı duyan gönül ehlinin haşyet ve edebi artar. Zira onlar için “Sur’a nefholunmuştur. Bir bakarsın ki onlar (fâni kimliklerinin beşerî sıfatları) kabirlerinden çıkmış, Rablarına koşuyorlar.” (Yâsîn 36/51) Ey aziz! Öze vasıl olmak üzere “gönderilmiş olanlara selam olsun”, hamd âlemlerin Rabbı Allah’a aittir.” (Sâffât 37/181-182) gayrına değil! O haşyet ehli ki “saf saf dizilmiş, (Zât-ı Hakk’ın gayrını nefsinden) defedip, sürmüş, (gizli şirkten arınarak) tecellîdeki ulûhiyeti zikredenlere and olsun ki, ulûhiyetin sahibi Vâhid’dir.” (37/1-2-3-4) Kesret giysileri O’nun vahdetini teneffüs eder. Ağacın gövdesi görünümündedir, isimle sıfat misali velâkin kökleri gizlidir ruh gibi; âlem-i gayb misali. Fiillerin derecesi neticeden anlaşılır; şifalı ve tad veren ya da zehirli ve acı meyva misali. Kişinin tohumunda ne varsa, vasıl olacağı makam da orasıdır; “Cennet ehli cennet nimetleriyle meşguldür.” (36/55) Allah ehlinin sırr gözleri O’nun cemâlinden gayrına toktur. Tecellînin zevkine ermeyenler “fakat nasıl görebilecekler” (36/66)

Cahilin dili ortadadır velâkin ilmi yoktur; ârifin ilmi ortadadır velâkin himmeti yoktur. Kâmilin himmeti ortadadır velâkin kendisi yoktur. “Her biri ayrı yörüngede yüzerler.” (36/40) Ne güneş ayın peşinden koşar. Ne gece gündüzün sırrına erer. Hakk’ın bekâ ihsân eylediği kulların nefesi, “Önünüzdekinden ve arkanızdakinden korunun ki rahmete eresiniz.” (36/45) şerefli ayetini hatırlatmaktadır. Halin korunması her şeyi Allah’a terk ileldir. Halini koruyan insan halkla sohbe açlık duymaz. İnsan-ı kâmilin sükûtu onun sohbetidir. Hakkla sohbeti ruhunun gıdasıdır. Rabbı dilerse tek bir harfî cümle kitaba bedel eder. Dilerse onu harfsiz okutur. Kendi ilmine hayran kalanlar sözü çok uzatır oysa bilmez mi ki yolu kesen harami fuzuli sözdür. Kitaba varis kulların edebi sükûttur zira, “Hakk’ın huzurunda sesler kısılır.” Sûreti sahilde görünse de, renkler âleminde her renkten arınmış olanın sîreti sahilsiz deryadır. Yüzenler bilir.

Ey dost! ‘TaSin’, muhammediyetin ‘Mim’iyle buluştu mu ‘kitab-ı Mübin’e delil olur. (Şûrâ 26/1-2) kim ki aynı nûrdan nasibini alır Ta Sin Mim odur. Ha nüzûl eyleyip Mim de tenezzül eyleyince, Hâdi Tahsin’e sûret giydirebilir. Nûru Muhammedle sîretini cemâle büründürür. Ta Ha’dan yansıyan muhabbetle Sin’e velâyet bildirir; “İşte bunlar kitab-ı Mübin’in alâmetleridir.” (Kasas 28/2) Ta Sin Mim selâm sıfatıyla kitaba varis olur; “Salih kullarım varis olur.” (Enbiyâ 21/105) yüce ayeti, Lâm’ı velâyetle, Lâm’ı ilimle Hakk’a susayan canları salâha erdirir. Nefsi emmare olan “firavun ise, beşerî sıfatları arkasına katarak hakîkate varis kulları aciz bırakmak için bozgunculuk yapar.” (Kasas 28/3) O ki “iman eden toplum için” (28/3) sırrı sadra hikmetle nakşeder, gönüllerdeki beytullahı tavaf eder; “Andolsun zikirden sonra Zebur’da da yazdık.” (21/105) O’dur zikir, odur Hızır. O’dur “varislerin en hayırlısı”.

(21/89) Apaçık kitab hakkla halka hakikat yolunu gösterir, “aciz kalmışlara lütûfta bulunmak ve onları (sırta) vâris kılmak istiyorduk” (Kasas 28/5) yüce ayeti Hakk’ın nimetini bildirir. Zira, Kitab-ı Mübin, zahmet için değil rahmet içindir. Şekle takılıp kalmak için değil, öze varmak içindir. Nefsini bilmeyenin Hakk’ı nitelendirmesi cahillerin zikridir. Ne hissi ne de fikri, “Mesnetsiz nitelemelerinize karşı Rabbımız Rahmân müstean’dır.” (Enbiyâ 21/112); salâha erdirdiği kullarını kollayıp, koruyandır. Hakikat ehli ne niteleyendir, ne de nitelenendir; “Tarafımızdan kendilerine güzellik (Esmâü’l Hüsna nûrları) giydirilmiş olanlara gelince, işte bunlar (nefsaniyet ateşinden) uzaklaştırılmışlardır.” (21/101) Güneş etken, ay ise edilgendir; nûrunu güneşten alır. Su ve rüzgâr etken değirmen ise edilgendir; faaliyetini suyun akışından, rüzgârın esintisinden alır. Zât-ı Hakk etken, kul edilgendir; mevcudiyetini Mutlak Varlık’tan alır. Ne zaman ki vakde göre mânâ açıklanır ehl-i kibir “Rahmândan yeni bir öğüt gelmiyor ki ondan yüz çevirmesinler” (Şûrâ 26/4) ayetine delil olur.

Ey aziz! Avamdır, anlamaz diye kimseyi küçümseme! Kim olursa olsun, gelenin gönül gözü kapalı olsa da “yüzünü çevirme kim ne bilir ki belki de o (nefsinden) temizlenecek.” (Abese 80/1-2-3) Gözlerdeki perde gizli şirk buğusudur. Hakikat suyuyla yıkandığına kim bilir belki de “zikri duyup ondan yararlanacak.” (80/4) Rabbının inâyetiyle basîreti açılacak; “Şüphesiz Rabbın öyle Aziz ve Rahîmdir.” (Şûrâ 26/9) Öte yandan kalblerdeki kalın mühür ise enâniyyet kibridir ki, aczini idrâk etmeyen iddia ehli “Kendini (Hakk’tan) müstağni görür.” “Onun arınmasından sorumlu değilsin.” (Abese 80/5-7) O ki haşyet duyar, sadrındaki muhabbet gönlünden taşar, odur Hakk’ın seçip Zât’ına davet ettiği! Odur duymak isteyen sırrın sırrını! “Semâda ve arzda olanlar kimindir?” (En’âm 6/12); mânâyı özümseyip yaşayanlarla, şekil ve tarife takılanlar kimlerdir? “Nefsini ziyana uğratanlar işte onlar (hakikate) inanmazlar.” (6/12) Parça buçuk bilgilerini kendilerine şahid kılarlar; her şeyin üstünde, kendi Zâtına şahidin Allah olduğunu tanımazlar. Ulûhiyetin anlamını, Rubûbiyet sırrının neden gizli olduğunu bilmeyenler, ilmin hakikatının îmandan geldiğini de göremezler. “Evvelkilerin masallarından başka bir şey değil” (En’âm 6/25) diye “alaya aldıkları şeyin haberi kendilerine yakında gelecektir.” (Şûrâ 26/6) Ey dost! Bil ki herkes Hakk’a, Hakk’ın davet ettiği yol, yön ve akıbetten döner. Kimi Rahmânî zikir ile kimi şeytanî hiciv ile kimi helâl lokmayla kimi haramla; tohumda ne varsa onunla; “Yakında hangi akıbete döndürüleceklerini görecekler.” (Şûrâ 26/227) Şu halde ey aziz, arkanızdan bizi takib etmekte olanları hor ve hâkir görmekten, önümüzden gidene edeb ve hürmette kusur işlemekten sakınalım ki, akıbeti korunanlardan olalım. Zira hepimizin biletleri satın alınmış, dünya istasyonunda kalkış saatini beklemekteyiz. Kul olarak gelip, kul olarak döneceğimiz akıbet trenindeki yerlerimiz çoktan ayrılmış. Kimimiz derin uykuda yataklı vagonlarda, kimimiz salih amel kompartmanlarında, kesret peronundan, vahdet ülkesine, öze avdet yolculuğuna çıkıyoruz. Seyahatın rehber kitabı “Rahmân ve Rahim”den indirilmiş, algılayabilen bir toplum için işaretleri tafsil edilmiş kitabdır.” (Fussilet 41/2-3) Arapça olması o toplum için geçerli lisan olduğu içindir. Zira anlamı anlaşılamayan bilgi uygulanır değildir. İlimsiz amel makbul değildir. “Âmâ ile gören hiç bir midir?” (En’âm 6/56) Sonucu bilen başlangıca geri döner; nokta, sonsuzluğa rücû eder.

Ey dost! Allah Teâlâ’ya îman eden bir kulun değeri, Allah’a verdiği değer mertebesindedir. Kendi değerini bilmek isteyen insan takvaya sarılsın. Takvanın ölçüsü ise ilâhî emir ve hükümlerdir. İlâhî emir ve hükümler, devlet ve kurumlar gibi hükmî şahsiyetler için değil, gerçek şahsiyetler içindir. İnsan ki hükmî değil, gerçek şahsiyettir, Hakk’ın emir ve yasakları onun içindir. Her emir bir hikmete istinâd eder. Hikmet, emrin niteliğini bildirir. Ayrışma ve farklılaşma, hükmün gereği nedeniyledir. Nitekim, müminin inandığı değerlere sahip çıkması, îmanın gereğidir. İnandığı gibi yaşamayıp, ittika etmeyen kul, kendi inancına ters düşer. Tıpkı, dua edip de duasından şüphe duyan insan gibi. Oysa kulun değeri, onun duasında gizlidir; “Rabbim sizi hangi değere erıştırsin, duanız olmasa!” (Furkân 25/77) yüce ayeti

duadaki sırrı bildirir. Duanın güzelliği, bireyin kulluğunu ikrâr etmesi; duanın özelliği, kulun kendindeki değeri izhâr etmesidir. Duadaki davet, bazen bir “kötülüğün iyiliğe dönmesi” (25/70) içindir. Bazen bir fiile nedamet duyanın, bir hayra yönelmesi içindir; “kim tevbe edip, sâlih bir amel işlerse”. (25/71) Bazen de bir nimet ve muradın gerçekleşmesi içindir; “Rabbim, bize gözyadınlığı sunacak eşler ve zürriyetler bağışla ve bizi takva sahiplerine önder kıl.” (25/74)

Her nefsanî dilekten arınmış murad, Hakk’ın kulundan duymayı murad ettiği duadır. Zira, hamd eden kulun duası, Hakk’a duyduğu hayranlık içindeki kulluğudur; “De ki, Hamd Allah’a aittir. Selâm olsun seçkin kıldığı kullarına.” (Neml 27/59) Kul, neyi dileyip, Rabbını neye davet ettiğine bakarsa, Hakk’a vermiş olduğu değeri görmüş olur. Nefsinde tecellî eden, Rabbının ismine de şâhid olur. Zira, isim ve sıfatlarıyla, “Herşeyi kuşatan Muhît O’dur.” (Fussilet 41/54) Zâhir ve Bâtında O’nun ihâta edip, tecellî eylemediği ve O’nun Zât’ının gayrında nefsiyle kâim hiçbir mevcut yoktur. Dua eden kulunu Muhît ismiyle kuşatıp, duanın karşılığını Mukît ismiyle verip, doyuran O’dur. Şu halde dua, kulun Rabbının katındaki değerini, nefsinde tecellî eyleyen ilâhî isimlerle dile getirmesidir. Rabbın tecellî eylediği ilâhî isim, kula kalbinin halini bildirir. Buna göre kim beddua ederse, diken kendine batırmış olur. Kim hayrı davet ederse gül suyuyla yıkanmış olur. Sıfatdan dileyenle, Zât-ı hamd edenin derecesi bir midir? “İşte onlar sabretmelerine karşılık cennetin en yüce mertebesine yükselerek orada dirlik ve selâmetle karşılaşacaklardır.” (Furkân 25/75) Ey dost! Kişi, beraberliğinden vazgeçmediği şeyin ne olduğuna dikkat ederse, nefsinin bağımlısı olduğu şeyi de görmüş olur. İttikası ölçüsünde sahip olduğu mertebeyi de tanımış olur. Kaybettiklerine esef eden kimse, henüz kendinden vazgeçmemiştir, kazandıklarına sevinen de öyle! Bil ki zoraki İslâm, îmandan değildir. Kendindeki varlığın hakikatına ermeyen kişinin söz ve mânâdan nasibi kısıtlıdır. Kulluğun sınırında durmayanın hezeyanı ise Allah Teâlâ’nın azâmetini tanımadığı içindir; onlar “kendilerindeki bilgiyle sapmışlardır.” (Câsiye 45/23) kullukla yetinmeyenlerin üstünlük iddiaları, nefsanî nefeslerinin Rahmânî nefese dönüşmediğinin kanıtıdır; “kulağını ve kalbini mühürleyip, gözlerine perde çektiği kişiyi gördün mü?” (45/23) yüce ayeti iddia sahiplerinin halini anlatır. Nitekim, izâfî kimlikleriyle, kendi hakikatlarını inkâr eden, “kâfirlerin duası boşunadır.” (Mü’min 40/50) Zira, îmanın gereğini yerine getirmeyenin talebi samimi değildir. Rükûdaki kulunun dilinden “duayı işiten Semî” (Al-i İmran 3/38) ve taata icâbet eden O’dur; “Onadır hakk davet, O’nun dışındakilere yapılan davete icâbet edilmez.” (Râ’d 13/14) kimileri ise ancak “kendilerine bir şerr dokunduğu zaman çokça dua ederler”. (Fussilet 41/51) Zira Rabba kavuşmayı âhirete ertelediklerinden, hayatın her anında O’nunla O’nun tecellîsine şâhid olma zevkine ermediklerinden, “Rablarının likâsından (ayne’l yakîn görmekten) şüphe içindedirler.” (41/54) Bilmezler ki Cenab-ı Hakk, kullarından kimilerini özbenliklerindeki sırra eriştirip, “dilediğini aziz kılar” kimilerini de kendi iddialarıyla orantılı “zelil kılar”. (3/26)

Allahım! Seni senin sevginle seviyoruz; seven ve sevdiren Sen olduğun için.

Seni senin ilminle biliyoruz; bilen ve bildiren Sen olduğun için.

Seninle Sende Sendeyiz; benliğimizin özündeki nûr Sen olduğun için.

Senden Sana Seninle dönüyoruz; dönen ve döndüren Sen olduğun için.

Ey dost! Beşerî sıfatların suflî âleminden, ilâhî sıfatların ulvî âlemine hicret, mânevi fethi mazhar olmak içindir. Gül suyunda diken, mârifetullahta sitem yoktur. İlâhî lûtûf, “önce fethi karib (yakınlık) nasib eyledi” (Fetih 48/27); nefsin hevasını terk ettirip, kalbin ruhuna olan açılımını ihsân eyledi. Nefsine kulluk etmekten kurtulan insan, Allah’ın kulu olur; “önceden döndüğü gibi yine (nefsine) dönecek olursa, acıklı bir azaba” mazhar olur. (48/16) Bütün hüviyetlerin kuşatıcı ruhu olan hakikatların hakikatı, sırda tahakkuk edip, kulun nefsi feth olunca, ölümle yaşam bir olur; ‘Feth-i Mübin’ (48/1) âşikâr olur. “Nimetin tamamlanması”

(48/2) bu sırrın zuhurudur. İlâhî isim ve sıfatların nûruyla nimetlenmek, ‘apaçık fethi’ mazhar olanın nasibidir; “Henüz size açılmayan başka nimetler de vardır ki onlar, her şeyi kuşatan Kadir Allah’ın kudretindedir.” (48/21) Suflî sıfatların fenâsından sonra ulvî sıfatların ahlâkıyla güzelleşen kulun bekâsı Allah’la, Allah’tadır. İlâhî ahlâka kavuşan can, cümle varlığın Allah’a ait olduğunu özümseyince, “Şâhid olarak Allah yeter.” (48/28) sırrına mazhar olur. ‘Takva kelimesi’ (48/26) gönüllerde yerleşip, nefislerde tahakkuk edince, ilâhî tecellîyi müşahade ve keşif sıddıkların zikri olur. Cenab-ı Hakk, her kulunu Ahsen-i Takvim’de yarattı velâkin, her birinin derecesini farklı kıldı. Resul, risaletle üstün kılındı. Nebî, nebilikte karar kıldı. Sıddık, velâyetin kemâlâtını benimsedi. Şehid, şehâdete kavuştu. Salih, salâha erdi. Her biri tecellîdeki nasibini alıp, hiçbirini kendi mertebesinin dışına çıkmadı. Tevhid nûrunu özünde bulmayanın mânâdan yana nasibi kısıtlı kaldı. Zira ancak, Hakk’ın Mutlak Varlığı karşısında nefsine varlık vermekten ittika eden kullar, benlik iddiasından, kibir ve hasedden arınır. Nefsinden fâni olmayanın takvası ise sağlıklı değildir; isterse o, şeriatın hükümlerini zâhiren yerine getirmiş olsun. Kalblerine “taassubu yerleştirmiş”(48/26), öfke ve kin besleyenler, secdenin sırrına eremezler. En doğruyu kendilerinin bildiğini iddia edenler, benlikten irâdî ölmenin, mânevî diriliş olduğunu bilemezler. Takvaya sarılmadıkları içindir ki, kendi akıllarını îmanın üstünde gördüklerinden, îmanın gereğini yerine getiremezler. Bilmezler ki, takvayla özdeşleşmiş olanların “kalblerine sekineti inzal eden O’dur.” (49/4) Sekînet nûru, beşerî sıfatlarda sükûneti, amelde ihlâsı sağlar. Ruhânî ve beşerî boyutları itibariyle nefsiyle savaşılan “semâlar ve arzın askerleri Allah içindir” (48/4) Cihad eden insan nefsine ilim ve hikmetle hitâb eder zira “Allah, Alîmdir, Hakîmdir.” (49/8) Kul takvada kemâle erince gönül, mânevî fetihlere mazhar olur. Her fiilin gerçek failinin Allah olduğunu görünce, rızâ onun makamı olur; seyrettiği âlem, ilâhî fiiller olur. Hakk’ın sıfalarının nûruna boyanınca Hakk’a Karib ve dost olur. Seyrettiği âlem ilâhî ahlak olur. Ârîfin varlığı, Hakk’ın varlığında eriyince, zâtında tecellî eyleyen hakikat nûru üzerine sabit kalır; seyrettiği âlem, Rabbanî müşahade ve Hakkânî keşif olur. Mânevî nimetin zâhirde ve bâtında gerçekleştiğine şâhid olur. Zira Hakk’ın muradında eriyenin muradı Hakk’ın muradı olur; ilâhî fethi mazhar kulun tasarrufu, Hakk’ın tasarrufudur. “İnciyle mercan” (Rahmân 55/22) misali olan Rabbanî ilham, gönülde zuhura gelir velâkin içinde nefsaniyetin izleri gizlidir. ‘Yakut’ (55/58) misali, Hakkânî muradın kâminden zuhura gelişi sırrıdır. Beşerîyeti kristalize olmuş insan, zatında tecellî eyleyen esmânın ahlâkıyla tahakkuk etmiş olup, onun ismi azâmı ruhundaki esmâdır. Gerçek yakut ile yapay olanı erbabı anlar. “Rabbınızın nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?” (55/59) yüce ayeti mânevî fetih derecelerini bildirir. Güzelliğin karşılığı güzellik, “İhsânın karşılığı ihsân” (55/60) mertebesi ikân mertebesinin karşılığı ayne’l ve Hakka’l yakındır; kalb ve nefsin fenâsının karşılığı “iki cennet içinde iki cennet var.” (55/62) ayetidir. Âdem’in varlığında hem nûr, hem de çamur var. Mânevî varlığı nûrdan “Rabbın vechidir zülcelâl ve’l ikrâm” (55/27), beşerî varlığı “pişmiş kuru çamurdan” (55/14) Beşerle ilgili bilgi arzdan, ilâhî feyz olan hikmet semâdan gelir; “Semâlarda ve arzda ne varsa O’ndan talepte (duada) bulunur.” (55/29) Beşerî meşgaleler ve zaruretlere hakkı yaşamaktan alıkoymuyorsa, bu ancak kudsi nefesin ziyanına delildir, “Mallarınız ve evlatlarınız sizi Allah’ı hatırlamaktan alıkoymasın. Kim bunu yaparsa (zâtındaki hakikatı yaşamaktan) ziyandadır.” (Münâfikûn 63/9) Bilmez misin ki kuşa kurda rızkını veren Rezzak Allah, her kulun nasibini ezelde hazırlamıştır; “Takva ile hareket edene semâdan ve arzdan nice bereketli fetihler açardık.” (A’râf 7/96) müjdesi vardır. Fettah Allah, her fethin aslî sahibidir; kuluna zâtındaki esmâ nûruyla varlık kazandırır; nefsindeki tecellîyi bilen, Rabbını da tanımış olur.

Ey dost! Kendinde varlık barındırmayan fakir, çevresindekileri nefsine tercih etmek sûretiyle fakruriyetini korumuş olur; “Kendileri ihtiyaç içinde olsalar dahi onları kendine tercih edip, nefsinin hırsından korunanlar, kurtuluşa erenlerdir.” (Haşr 59/9) yüce ayeti, felâhın istikametini gösterir. Şu halde, nefsinin Allah için infâk eden isâr sahibi zât, nefsinin

bencilliğinden korunmuş olur. Nefsin şerrinden korunanın nefesi, ilâhî lûtûfla Rahmânî nefes olur. Bil ki isâr ehli, yanındakini kendine tercih ettiği içindir ki, nefsin hırçınlığından, öfkesinden ve iddialarından arınmış olur. Zira öfke, hırs ve iddia tevâzûnun zıddıdır. Resûlullah'dan (s.a.v.) intikâl eden ruhanî ve mânevî değerlerle, O'nun güzel ahlâkına sarılanlar için yol birdir; “Resul size ne verdi ise onu alıp, benimseyin, yasakladığından da sakının ve Allah'tan korunun. Allah'ın ezası çok şiddetlidir.” (59/7) Tecellîsinin şiddetinden gözler O'nu göremez. Öyle ki, Allah'ın adaletine kendi gözleriyle şahid olmak isteyenler, Allah'ın adaleti gerçekleşmiş olsa da, O'nu görüp idrâk edemez. Zira Hakk Teâlâ'nın adaleti halkın adalet anlayışına uygun düşmeyebilir; Allah'ın hükmü ve adaleti, kullarının algılamalarına ve beklentilerine göre olmayabilir. Oysa, “Hakk'ın hükmü doğrulanmış ve adil olarak sonuçlanmıştır.” (En'âm 6/115) Kula düşen, nefsin ve hissiyatını araya koymadan, “Rabbim her işte âdil olmanı emretti” (A'râf 7/29) desturuna sarılmaktır. Şu halde ey dost! Kendi beklentilerine göre sakın nefsin için adalet isteme! Herkes için merhamet dile! Nefsinin berâtını dile! Nefsin berâtını talep etmek, nefsin taleblerini terk etmektir. Nefsinin berâtını talep etmek, Cenab-ı Hakk'ın kulunu halk ettiği Ahsen-i takvim haline, en güzel kıvama rücû etmektir. Nefsinin berâtını talep etmek, ilâhî ahlâkı özümseyip, kendi ahlâkın olarak kabullenmektir. Nefsin berâtını talep etmek, ikiliği terk edip Tek'in tekliğinde erimektir. Kim ki Allah'tan adalet diler, nefsinin adaletini Allah'ın adaletinin üstünde görmüş olur. Halbuki kişinin kendi bilgisi ve zanları, mutlak hakîkatı görmesine perdedir; “Rabbınız hakkında beslediğiniz zan sizi mahvedip, ziyâna uğrattı.” (Fussilet 41/23) yüce ayeti, suizan ve yersiz iddialara karşı kulları ikaz eder. Zira Allah'ın adaletine güveni olmayanın güveni fânî benliğine ve noksan bilgisinedir. Beşerî kimliğine ve mevkiine üstünlük vehmeden kişi ise, hissiyatın esiri olur; dünyayı önemseyen benlik, dünyanın hizmetkârı olur. Torbasındaki havadisi, her bilgiden daha değerli olduğunu zannedenin ‘gözleri şaşar’. En değerli bilginin, Hakk'ın hükmü karşısında edebe bürünmek olduğunu bilmez. ‘Fahşa’ (Nahl 16/90), haddi ve edebi aşmak demektir. Oysa, “Allah, her şeyin hakkını vermeyi, iyi ve güzel davranmayı, azınlık ve hakka tecavüzden, edeb dışı (iddialardan) fahşadan yasaklar.” (Nahl 16/90)

Ey aziz! Hakk'ın adaleti kiminde azaba, kiminde rahmete dönüşür; kişinin kalbinde olduğu öfke ve kin azâb ateşi değil midir? Kalbinde duyduğu huzur ve güven rahmetin ferahlığı değil midir? Her zan, duygu ve eylemdeki aşırılık, kendi zıddını doğurur. İfrata kaçan insan, tarafsızlığını ve dengesini yitirir. Görmez ki kalbdeki öfke, nefsin gizli kibrinden gelir. Allah'ın hükmüne ve adaletine güvenen kulun kalbinden “kin ve düşmanlık duygularını çıkarıp attık” (Hicr 15/47) yüce ayeti, iddialardan arınmış kalb-i selim sahibini bildirir. Keza nefsin kin ve öfkeden “arındıran felaha ermiştir”, zan ve iddialarıyla “kirleten ziyana uğramıştır” (Şems 91/9-10) ayetleri bu hakîkate dikkatleri çeker. Zira azâbın da, felâhın da mazharı nefistir. Nefsin önemseyen her kim halkı küçümserse, onda tecellî eden Hakk'ı küçümsemiş olur. Oysa misal âleminde her benlik, bir mânânın misalidir. Hakîkat güneşi, ruhun; dolunay, kâmil kalbin senbolüdür; “Güneş ve ay Allah'ın varlığının delillerindendir. Güneşe ve aya secde etmeyin. Onları yaratan Allah'a secde edin.” (Fussilet 41/37) yüce ayeti ruha ve kalb sahibine tapınmayı yasaklar. Kendi benliklerine üstünlük vehmedip, kalblerinde kibir barındıranlar var ya “onlardan biri büyüklük taslarsa bilsinler ki, Rabbının katında olanlar, (benliklerinden geçmiş olarak) gece gündüz O'nu tesbih ederler.” (Fussilet 41/38) Hissiyatlardan arınmış kalbler, benliksiz severler.

Ey dost! Sûretin hazzı âlem-i nâsutdan, gönlün sûruru âlem-i melekûtdan, ruhun nûru âlem-i ceberûtdan, sırrın huzuru âlem-i lâhûtdandır.

Sahhan, toplayan; Vahhan, birleyen, Bahhan yol gösterendir. İlim nûrdur. Nûr olmasaydı, “Rabbim ilmimi artır de.” (Tâhâ 20/114) yüce ayeti nâzil olmazdı. Cenab-ı Mevla kullarını, ilim nûruyla tecellisindeki sırrları idrâke davet etmezdi. Hakîkat kitabı nûrsuz okunmaz.

Bilgisiz insan, okuduğunun sırrına varmaz. Sırrını vermeyen ayet gaib kalır; özüne ermeyen sûret garib kalır.

Hakk'ın seçip, nefsinin arındırdığı insan zâtındaki Hakk'a erer; "Sonra Rabbi onu seçip, arındırdı. Tevbesini kabul edip ona hakk yolunu gösterdi." (TâHâ 20/122) Cenab-ı Hakk'ın kulunu seçmesi, ondaki varlık sırrını ona göstermesidir. Arzdaki halifesi olan sûretini, nûruyla aydınlatıp onu kemâle erdirmesidir. Şu halde her kim Allah'ın tecellisine kendi benliğindeki nûrla şâhidse o, seçilmişlerdendir. İlim ile ubûdiyetini birleyenlerdendir. Âlem-i sûrette Âlem-i Hakk'ı yaşayan için "ne acıkmak vardır, ne çıplak kalmak". (TâHâ 20/118) Zira, seçkin kıldığı kulun Rabbi ilimle doyurur, nûrlarıyla donatıp, kuşatır. Rabbından aldığı ilmi yansıtan ârifin ruhanî gıdası mârifetullahtır. Zira o, hem Hakk'ın vekili, hem de Resulullah'ın (s.a.v.) sünnetinin vârisidir. Her vâris ise kendi ilmi derecesinde verâsetin sahibidir. Müşahadesi nisbetinde ilmi keşfin mazharıdır; "Bazınızı bazınıza dereceler itibariyle üstün kılandır." (En'âm 6/165) yüce ayeti müşahade ve keşif ehlini bildirir. Her ârif tecellî nûrlarıyla okur. Kimileri akıl nûruyla, kimileri gönül nûruyla okur. Kur-an'ı, Kur-an'ın nûruyla okuyan yakîn nûruyla okumuş olur.

Ey aziz! Nûruna kaçalım diye Rabbımız kullarını karanlıkta yarattı. Nûra değil, karanlığa koşan inkâr ehli, hikmetten ürperip, kaçan o cahildir ki, uzaklığın ve yokluğun nefsidir. Yakınlık ise, ilâhî emirlere olan yakınlıktır. Hakikat ilmi o nûranî ışıktır ki, kulu cehaletin karanlığından, ruhundaki sırrın aydınlığına taşır. Aydınlığı kalıcı olması ise, Hakk'a verilen söze sadakât nisbeindedir; "Ey îman edenler, akitlerinizi yerine getirin." (Mâide 5/1) "Verdiğiniz sözü yerine getirin ki bende size olan sözümü yerine getireyim." (Bakara 2/40) yüce ayetleri, kemâlât yolunda sadakâtın önemini hatırlatır. Her insan sûretindeki canlar değil, Sûret-i Hakk olanlar "emanetlerine sadık ve verdikleri sözü yerine getiren kimselerdir." (Meâric 70/32) Seçkin kılınan o kullardır ki, "Allah'ın üzerinizdeki nimetini ve sizi onunla bağladığı sözleşmeyi hatırlayın. Hani işittik ve itaat ettik demiştiniz." (Mâide 5/7) hitabını özbenliklerinde duyarak yaşayanlardır. O ki sırrındaki nimeti ve ahdini unuttur, "sen de aynı şekilde unutulursun." (TâHâ 20/126) ayeti celilesinin muhatabı olarak hakikatten mahrum kalır. Nitekim hem îman ehli, hem de inkâr ehli iddialarıyla sınanır. Hakk'ın sınavı kimin içindir? Zira, "Allah, içinizde ne varsa hepsini bilir." (Al-i İmran 3/154) Şu halde tecellî karşısında, kimin şaşırıp, kimin istikamette kalacağı esmâ sınavına girenler içindir. Esmâdaki ayrışma nedeniyle 'sabredenleri müjdele' (Bakara 2/155) Sûfli âlemin aldatıcı büyüüne kapılan "arzdakilerin çoğuna uyacak olursan seni Allah yolundan saptırır." (En'âm 6/116) Esmâ ile sınava çekilmek nedir bilir misin? "Bir zaman Rabbi İbrahim'i bazı kelimelerle sınamış, o da onların hakkını vermişti." (Bakara 2/124) Esmâda tecellî eden ismin hakikatını bilerek, zâhir olduğunu maksad ve mânâya göre, her birine uygun davranış içinde bulunmak, esmânın hakkını vermektir. Bil ki Cenab-ı Hakk, "Size, verdiği ile sizi sınamak ister." (Mâide 5/48) ki, sınav kimin içindir bilesiniz; her işin karşılığının kulda zâhir olduğunu göresiniz. Nitekim, halkın zâtında tecellî eden hakkı yaşatmak üzere; "ölümü ve ömrü yaratan O'dur". (67/2) Güzel amel, tecellisindeki esmâyla uyumlu olan ameldir. Zira, "Rahmân'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin." (Mülk 67/3) ayeti celilesi Hakk'a teslimiyetin ve tecellî sahibine verilen sözün gereğini hatırlatır. Hakk'a vekâletin hakkı, Hakk'ı nefesine vekil kılmaktır.

Ey dost! Hakk'ın halkı zikretmesi, yokluğa varlık giydirmesidir; yüce katındaki ilmi sûretlerin, kevnî sûretler olarak zuhura gelmesidir. Mukaddes zâtın kemâlâtı, halkı var etmesiyle zâhir olur. Şu halde Hakk'ın halkı zikretmesi, isim, sıfat ve zâtıyla varlık âleminde tecellî etmesi demektir. Tecellîdeki varlık O'nun gayrı olmadığına göre, Hakk'ın halkı zikretmesi, yokluk aynasında kendi varlığını müşahade etmesidir. Cenab-ı Hakk'ın tecellî

eylediği mazhariyeti vurgulamak için yemin etmesi de, Hakk'ın halkı zikridir. Zira, yemin konusu olan şey, tecellînin şâhididir. Şâhid olarak Allah kendi Zâtına yeter.

Hakk'ın halkı zikri ihsân ile, ikân ile, inâm iledir. Kullarını Esmâü'l Hüsnâ nûrlarıyla nimetlendirmesi ve onlara güzel ahlâk bağışlayarak, huzur veren hakikat ilmine kavuşturması, Hakk'ın halkı lütfüyle zikrinin delilidir; “Doğrusu onlar bizim katımızda seçilmiş, safvete erdirilmişlerdir.” (Sâd 38/47) yüce ayetince işaret edildiği gibi, dostluğuna seçtiklerini velâyet nûruyla şereflendirmesi, Hakk'ın halkı zikrinin en yüce işaretidir. “Emrinden bir ruh ile dilediği kullarını desteklemesi” (Nahl 16/2) ve Hakkânî ilimle hidâyete erdirmesi, Hakk'ın halkı zikretmesi değil midir? Nitekim her sâdik kul, Hakk Teâlâ'nın tecellî eylediği ilâhî sıfat nûru ile hakikate kavuşur. Tecellîyata mazhar olan insan, o sıfat nûruyla Hakk'ı müşahade etmiş olur. Hakk'ın kulunu bir ruh ile desteklemesi, ilâhî sıfat nûruyla onda tecellî etmesi demektir. Hakk'ın kulunu zikretmesindeki maksad da böylece hâsıl olur. Kul, zatında tecellî eyleyen ilâhî ismin ahlâkıyla müşerref olup, nûrun ferasetiyle de varlığın hakikatını görmüş olur. Bu sırrı ancak yaşayarak tadanlar bilir.

Tecellî eden sıfat nûru, kulun bâtınındaki mânâ ağacının kökleri gibidir. Kuldan açığa çıkan her eylem ve fiil de bu sıfatın mânâ ve ruhuna uygun olur. Zira, Hakk'ın kulunu ihâta ederek zikretmesi sıfat ve esmâ iledir; “Bunların kalblerine Allah îman yazmış ve katından bir ruh ile desteklenmiştir.” (Mücâdele 58/22)

Ey aziz! Cenab-ı Hakk kullarını bağışlamak sûretiyle de onları zikrederek izâfî benliklerinden arındırmış olur. Kezâ bilmediklerini kullarına okutup, öğreterek karanlıktan aydınlığa çıkarması, Hakk'ın halkı zikretmesi değil midir? Yakîn nûruyla kullarını zafere ulaştırması, zikirle gönüllerini yatıştırıp, emir ve yasaklarına sakınmayı, takvayı ilhâm etmesi, “kendisine (sünnetullaha) yardım edene yardım etmesi” (Hac 22/40) de, Hakk'ın halkı zikretmesidir. Kulun namaz edâ edip, oruç ibadetine sarılması ve musibetlere karşı korunuyor olması da Hakk'ın halkı muhabbetle zikretmesinin bir sonucudur. Zira, “Allah'ın izni olmadıkça hiçbir musibet gelip çatmaz.” (Tegâbûn 64/11) Her işin hakikatının ortaya konulduğu ‘tegâbûn günü’ (64/9), kimin aldanıp, aldattığı, kimin duyarlı kimin duyarsız olduğu o gün, zikirlerin hakikatı ortaya çıkar. Her şeyin iç yüzünün aydınlanmasından önce de Cenab-ı Hakk “Sinelerdeki her şeyin aslını bilir.” (64/4) Zira, Allah Teâlâ Zâtını Zâtıyla bilir. Bil ki Hakk'ın halkı zikretmesi esmâ sırlarındandır.

Ey dost! Hangi ibadethanede olursa olsun, Hakk'ın isminin zikredildiği her yer Allah'ın evi sayılır; “Eğer Allah (îmanın hakikatına ermiş) insanların bir kısmıyla, diğer bir kısmını (çirkinliklerini) defedip, önlemeseydi, içlerinde Allah isminin çok zikredildiği manastırlar, kiliseler, havralar ve mescidler yıkılırdı.” (Hac 22/40) Şu halde yıkımın engellenip, ayrımcılığın defedilip, ibadethanelerin korunması da, Hakk'ın halkı zikredip, yardım ve muhabbetle kucaklaması değil midir? Zira din ve tecellî sahibi Tek'tir. Kim hangi isimle Allah'a ibadet ederse etsin, yeter ki O'na tam teslim olsun, O'nun ipine sarılmış olur. Buna mukabil bağnazlığı, ayrımcılığı, şekil ve kalıbı, hakikat nûruna tercih etmiş olanlar “Hakk'ın hidâyetine mukabil dâlâleti satın almışlardır.” (Bakara 2/16) Kulluklarını Allah'ın kullarından üstün gören kimi ilâhîyatçılarla, inkârcıların hali, faydasız bilgiyle aldanıp, aldatanların halinden farklı değildir.

Ey dost! Bireyin kendisiyle yüzleşmesini temin eden her şey bir lütûftur. Cenab-ı Hakk, varlıktaki tecellîsiyle bu lütfün sahibi Mutlak Hakikat'tır. Âlemdeki her şey, Hakk'ın tecellî ettiği sûretler ile renklendirilen bir resim gibidir. Sûretlerin sadece zâhirdeki görünüşüne bakan kişi, bâtındaki tecellîyi göremez; bâtındaki mânâlarla Hakk'ı sınırlandıran ise, zâhirdeki tecellînin hikmetine eremez. Hem zâhir hem de bâtındaki tecellîyi birleyen insan

hakikatın şahididir. Zira o, hem resmi hem de ressamı görmüştür. Sûret-i halk görür, hakikatını Hakk gösterir. Gören kişi, her baktığında kendini gördüğünü bilseydi, hiç kendini arar mıydı?! İşiten insan, her duyduğunda kendinden duyduğunu bilseydi hiç farklı bir hitâb arar mıydı?! Ayrılık ve farklılık idrâkler itibariyledir; “Bunun sebebi (gerçeği) inkâr edenlerin bâtılı (eğri bakışı) benimsemeleri, inananların da Rabblarından gelen hakkı benimsemeleridir.” (Muhammed 47/3) Bâtıl odur ki, mâsivâyı Hakk’a, fahşa’yı takva’ya tercih eder. Mâsivâ, âlemdaki tecellîye olan eğri bakıştır. Bakış değişti mi, eşyanın hakikatı görünür; “Doğrusu odur ki, Rabbiniz tarafından size basîret verilmiştir. Kim gerçeği görürse kendi lehine, kim de basîretsizliği seçerse kendi aleyhinedir.” (En’âm 6/104) Hakikat ehli, eşyanın resmine ve cismine varlık vehmetmez; fânî kimliğine varlık vermez. Zâhir ve bâtındaki Hakk’ın tecellîsini afakta ayne’l yakîn, nefsinde Hakka’l yakîn müşahade eder. Vehimlerdeki görsel benlik silindi mi, özbenlikteki cevherin sırrı belirir kul, basîretine göre lûtfedildiği kadarını nefsinde ve afakta keşfeder. Yollar yürüyene göre, mânevî açılımlar olan fetihler mertebelere göredir; “Allah, dönüp dolaşacağınız yeri de (mânevî hâllerdeki gelişmeleri de), varıp ulaşacağınız yeri de (mertebeyi de) bilir.” (Muhammed 47/19) Hakikat ehli odur ki, Muhammedî vâridat nûrunu gönlünde bulur. Bakıp, gördüğü her şeyi o nûrun aydınlığında ve Hakk’ın inâyetinde müşahade eder. Özbenliğindeki cevherin, esmâsıyla tecellî eden Hakk’ın bir sûreti olduğunu keşfettiğinde, nefsini ve Rabbinı tanımış olur. İzâfî kimliklerin bir sûretle sınırlı olduğunu, sûretlerde tecellî edenin ise sûretlerden münezzeh, sonsuz ve sınırsız varlık olduğu mâlum olur; “Gözler O’nu idrâk edemez. Gözleri O idrâk eder. Lâtiftir, Hâbirdir O.” (En’âm 6/103) Bir benzerinin olmadığı O, benzersiz olanı kim hangi gözle idrâk edip, hüviyetini açıklayabilir ki! İdrâk edilemeyeceğinin temel nedeni, halkın, kendi yaradılışındaki aczidir. Zira izzet (yücelik) Hakk’ın, zillet (horluk) halkındır. Nitekim aczin ve kulluğun kemâline ermiş bir ferdin, Allah’ın kullarına karşı efendilik ve üstünlük iddiası yoktur. Haddi aşan her iddia ise, ulûhiyet önünde gaflet ve sapkınlık demektir.

Ey aziz! Gözlerin idrâk edemediğini gönüller kabul eder. Nasıl etmesin ki, Cenab-ı Hakk, esmâ ve sıfatlarıyla âlemlerin Rabbidir. Kul ise Hakk’ın esmâ tecellîsine muhtaçtır. O halde ey gönül! Ressamın azamet fırçasından, O’nun sûretlerdeki tecellîsine, resimlerdeki misallerden de Ressamın emsâlsizliğine şahid ol! Âşığın hazzından maşuğun cemâline, mâşuğun muhabbetinden aşkın cilvesine şahid ol! Bil ki Rabbin kul hakkındaki ilâhî bilgisi, kulun zatındaki hakikatıdır. Tecellînin hakikatı bâkî, sûretleri ise fânidir. Hiçliğini idrâk etmeyen benliğin kendinden arınması kolay değildir. Nitekim Allah dilemedikçe ikilikten arınmak gerçekleşmez; “Allah, dileyseydi müşrik olmazlardı.” (En’âm 6/107) yüce ayeti ikilik içinde kalanlara işaret eder. Şu halde kişinin hâli ve inancı ne olursa olsun, onun inancını aşağılamak asla doğru değildir; “Onların (ikilik içindekilerin) Allah’ı bırakıp, tapındıklarına (hakikat olarak kabullendiklerine) sövmeyin. Sonra onlar da bilgisizlikleri nedeniyle haddi aşarak Allah’a söverler.” (En’âm 6/108) yüce ayeti müminleri, haddi aşmaya sebebiyet vermemeleri hususunda uyarmaktadır. Zira edeb, her iş ve söyleşinin Hakk’ın huzurunda yapıldığını unutmamaktır. Nitekim zikir, kula Rabbinı ve nefsinin hakikatını idrâk ettirip, hatırlatan en etkili ibadettir; sayıya ve zamana sığmayan farkındalıktır.

Ey dost! Varlığın kendisi Hakk olunca, Hakk’ı, Hakk’ın gayrıyla bilip tanımak ne mümkün! Gönül aşkın kendisi olunca, aşkı fânî sûretlerle sınırlandırmak ne mümkün!

Kendi akıyla tecellî sırrlarını çözmeye çalışanları hali, taşıma suyuyla değirmen çalıştırmaya gayret edenlerin telâşî gibidir. Varsayımlar üzerine kurulu bulgu ve öngörülerini, Allah’ın emir ve yasaklarına üstün görenlerin hali, güneşin ışığı dururken, gönül penceresinin perdelerini kapatıp, kibritle aydınlanmaya uğraşan şaşkınların haline benzer. Oysa edilgen olan benlik gerçek anlamda, Mutlak İrâdenin sahibi değildir. Zira Mutlak İrâde, yegâne etken

varlık olan Allah Teâlâ'ya aittir. Hal böyle olmasına rağmen, Hakk'ın emirlerine karşı inatla direnen fâni kimlik, neden ve nasıl olur da, O'nun hükümlerine teslim olmaktan kaçmaktadır. Bu dâhi Hakk'ın irâdesi ve tecellisiyle gerçekleşmekte olup, nefsindeki aczi kula göstermek içindir. Her iş ezeldeki ilâhî takdire uygun olup, her sûret kendine tahsis edilmiş mânâ kalıbını benimsemiştir. Aczini ve nefsinin hakikatını görmeyi reddeden kişi, şekilde secde etse dahi, fâni kimliğinden ve kibrinden vazgeçemeyendir. Hakk'ın emirlerine uymayan insan, nefsini Hakk'a tercih eden kişidir. Oysa “Kendilerine mühlet verilenler sanmasınlar ki, bu onlar için daha hayırlıdır (Hakk'ın) süre tanınması suçluların suçlarını çoğaltmaları içindir.” (Al-i İmran 3/178) O halde ey dost! Nefsinle değil, nefsinde tecellî edenle beraber ol ki, gönle inen nefsinde yerleşsin. Zira nefsin fâni, Rabbın ise bâkidir. Hiçliğini bilen aslını bilmiş olur. Görsel benliğine varlık vehmetmeyen can, her şeyin en uygun ve kusursuz gerçekleştigiine şahid olur. Şehadetine kendini dâhil etmez ki, zan ve hissiyat kendine tutunacak bir benlik bulmasın. İradesini, Hakk'ın irâdesine teslim edenin muradı, Hakk'ın muradı olsun.

Cenab-ı Hakk'ın kulunu arındırması, onu nefsindeki varlık iddiasından boşaltmasıdır; “Allah, pis ile temizi ayıracaktır.” (3/179)

“Allah, kötüyü iyiden ayıklayacaktır.” (Enfâl 8/37) yüce ayetleri murdar ve temiz olanın birlikte olamayacağını bildirir. Öte yandan her insan, kendinde tecellî eder ilâhî isim yönünden Allah'ı zikreder.

Kendindeki kemâlâta eriştirilmiş kişi, ilâhî ismin ahlâkıyla ve bilerek Allah'ı zikreder. Bilmeyen ise, tecellîye mazhar olduğunu bilmeden zikreder. Zira ilâhî isim ve sıfatlara mazhar olmamış hiçbir varlık yoktur. İsterse o, Hakk'ı inkâr ederek zikrediyor olsun. Zira inkârcının zikri de kendinde tecellî eden ismin sırrına uygun zikir olur. Bu nedenledir ki “Allah'ı zikir, ibadetlerin en büyüğüdür.” (Ankebût 29/45) diye bildirilmiştir. Hakk'ın isimlerindeki zenginlik, her zıdıktaki mânâların bir sûretle âlemdeki izhârını elzem kılar. Nitekim firavun olmasa, Musa (a.s.) da olmaz. İman olmasa, inkâr da olmaz! Etken ve edilgen olmak üzere zıtlık olmasa âlemler olmaz. Cennet ve cehennem ayrımı kalmaz. Ne var ki hiç kimse kendi nefsinin temize çıkaramaz. “Nefsinizi tezkiye etmeyiniz. O, kimin (nefsindeki pislikten) sakınıp, korunduğunu bilendir.” (Necm 53/32) yüce ayeti, arınmış olduğunu iddia edenleri edebe dâvet eder. Zira her kim ki hayırlı bir amel için olsun, nefsinin Hakk'a ortak koşar o, gizli şirk içinde kirlidir; “Rabbına ibadetinde şirk karıştırma.” (Kehf 18/110) ikâzı, ibâdetleriyle gurur duyanlardır. Cenab-ı Hakk dilemedikten sonra O'na kulluk yapılamayacağı gibi, edâ ettiği namaz ibâdetini de zamanla terk edildiği mâlumdur. Misal arayanlar uzağa değil, en yakınlarına baksınlar.

Ey aziz! Hikmeti gönlünde lütûf ile bulanla, onu kendinle arayanın ilmi bir değildir. Zira Allah “Hikmeti dilediğine verir. Akıl ve gönül sahiblerinden gayrısı anlamaz.” (Bakara 2/269) Karanlığı aydınlığa çıkaran varlıktır etken fâil; yokluktan görünüme gelen sûret ise edilgendir. Edilgenin etken önündeki hali, notaların bestekâr önündeki duruşu gibidir.

Ey dost! Kâmil kişi odur ki, ahirette nasıl olacaksa, dünyada da öyledir. İmânı ve tevekkülü nasılsa, yaşamındaki eylemleri ve hayatı kabullenışı de öyledir. Bir başkası için yapılan özveri, Allah için yapılmıyorsa o, koşulsuz ve karşılıksız bir özveri değildir. Cahil kişi neyi inkâr ettiğini bilmediği gibi, neye inandığını da bilmez. Bilgisiz insan cehâleti aklına rehber edinmiştir, velâkin bilgisizliği hikmetmiş gibi gösterir. Kendi benzerlerine, onların olmayı düşledikleri bir sûrette görünür. Nitekim yaşayarak hakikatına ermedikleri konularda üstünkörü yorum yapanlar tıpkı, “Odaların dışından sana bağırp, çağırınların çoğu aklını işletmeyen kimselerdir.” (Hucurât 49/14) yüce ayetinde bildirildiği üzere, sırra ermeden dışarıdan gazel okuyanlar gibidir. Ancak misaller eşliğinde idrâke alışık olduğu içindir ki

taklid ehli, misallerden soyut mânâ âleminin sırrlarına akıl erdiremez. Başgözüyle görmeden inanmayan insan, hissiyatını aklına ve basîretine perde yapmıştır; “Bunda kalbi olan ve şâhid olup, idrâk kulağıyla dinleyenler için öğüt vardır.” (Kâf 50/37) yüce ayetinin nûrundan da mahrumdur. Ey aziz! Hakk’ın rahmeti gönle inmise, gözyaşı nasıl aksın! Gönül Hakk’ın hitâbını duymasa, aşka nasıl kansın! Bütün maksadın Allah olsun ki, Allah senin olsun! Sen de Allah’ın olasın! Hakk’a secde etmemekte inatçı dikbaşlılar için “Bakar görürsün oysa onlar görmezler.”, halkı görür Hakk’ı görmezler, “Câhillerden yüz çevir.” (A’râf 7/198-199) yani cehâletten Hakk’a yüzünü döndür ki O’nun vechini göresin ayetleri nazil olmuştur. Cehâlet, hakikat bilgisinin yokluğu demektir. Önyargılarla nefsin dürtülerine uyduğu müddetçe mektebli de olsa kişinin câhillerden olduğu unutulmamalıdır. İddia sahibi câhilin başgözü, âleme ve olaylara bakışından “Bitab düşerek hor ve hâkir olarak nefesine geri döner.” (Mülk 67/4) Oysa kalbgözü Hakk’ın bâsiret nûruyla baktığından “Rahmân’ın yaradışında hiçbir uyumsuzluk görmez.” (67/3) Her işin olması gerektiği gibi gerçekleştiğini bilir. Câhil kişi, kendi bakışını kabul ettirmek için karşısındakıyla çatışır. Ârif kişi, hayatın sunduklarını olduğu gibi kabullenir.

Zorlayıcı nefsin yersiz talepleri de bilgisizliğin bir sonucudur; “Hakkında hiçbir bilgin bulunmayan şeyi benden isteyerek, câhillerden olmamanı öğütlerim.” (Hûd 11/46) ayeti celilesindeki uyarı, Hakk’ın bir rahmeti olup, Hakk’ın muradına karşı haddi aşmamak ve edebe yönelik tehlikelere dikkatleri çekmektedir. Şu halde her mümin kul, nefsindeki firavun benliğin kendini aldatmasından, Hakk’ın rahmetine sığınmalıdır; “Beni firavundan ve fiillerinden kurtar. (Kendi nefislerine zulmeden) zâlimler topluluğundan kurtar.” (Tahrîm 66/11), “Hakkında bilgim olmayan şeyi istemekten sana sığınırım.” (Hûd 11/47) yüce ayetlerindeki yol gösterici dualara sarılmalıdır. Bilgisizliğin, insanın yüklendiği emaneti (Esmâ’ül Hüsna hilâfetini) görmesine perde olduğu da unutulmamalıdır; “Onu insan yükledi. Kuşkusuz o zâlim ve câhildir.” (Ahzâb 33/72) ayetince bildirildiği gibi. Kezâ, “İnkâr edenler kalblerine taassubu, câhiliye taassubunu yerleştirmişlerdi.” (Fetih 48/26) ayeti celilesi kalblerdeki tutuculuğun, bilgisizliğe dayandığına işaret eder. Ey dost! Ârif kişi bilir ki, kendisi değerli olanın tecellî ettiği her şey değerlidir. İsterse tecellîye mazhar insan bunun bilincinde olmasın. Bu nedenledir ki “Câhiller onlara lâf atınca (kimseyi küçümsemekten) selâm der geçerler.” (Furkân 25/63) Zira, selâmladıklarının da Hakk’ın bir tecellîsi olduğunu bilirler. Bilirler ki, insana kendi değerini gösteren ve bireyin huzur ve güvende hissettiren sevgi, tevhid bilincine götüren ilâhî sevgidir. Nitekim dişinin erkeği araması, erkeğin de dişiyeye özlem duyması, kendi hakikatlerine dönmeleri içindir. Her biri kendi değeri ölçüsünde diğerini etkiler. Yaradılış hakikatına erişirmeyen hiçbir ilişki maksadına ermez. Etkisi sadece ikilik boyutunda, nefsin heyecanına yönelik bir özlem olarak kalır. Kaldı ki izâfî benlik, önemsenip, inanmak istediği her yalanı uydurup, kabullenmekte çok yeteneklidir. Nefsâniyetinden gelen arzu ve hevesleri, sanki Hakk’ın bir muradı gibi hemen kabullenir. Bil ki kişi nefsinin oyunlarından usanmadıkça, nefsi de onu aldatmaktan usanmaz. Oysa yokluğu var bilmek körlüktür. İnsanoğlu her konuda konuşmayı mârifet sayar. Ne var ki, hikmetten edeb, cehâletten ise edepsizlik doğar.

Ey dost! Kulunun gönlünden seven varlık Allah’tır, sırrında ancak Zât-ı Hakk varsa; fâninin nefsinden seslenen Allah’tır, özde bâki kalan sûret-i Hakk’sa. İlâhî sıfatların kendinde ve âlemde tecellî ettiğini gören insan, Hakk’ın halktaki zuhûruna şâhid olur. Nefsine mağlub insan, varlığı kendine mâl ederek Hakk’ın sıfatlarıyla Hakk’dan perdelenir. O halde ey aziz, zatında beliren hakikatın idrâkı içinde, “De ki: Sizi yaratan (tecellîsiyle sizde mevcut olan), size iştme duygusu (Hakk’tan gelen hitabı sırrınızda size duyuran), gözler ve kalbler veren (baktığınız herşeyde O’nun yüceliğini ve azametini görmenizi mümkün kılan ve gönüllerdeki basîret nûruyla, O’nunla O’na yönelmenize hidâyet eden) O’dur. Ne kadar da az şükrediyorsunuz.” (O’nun emir ve yasaklarını uygulamakta ne kadar da az gayret

gösteriyorsunuz.) (Mülk 67/23) Beşerî alışkanlıklarını ve zaafılarını terk etmeyen benlik, nefsinin Allah için nasıl terk etsin! Allah için sevmeyen gönül, sevginin sâfiyetine nasıl ersin! Oysa meşâkkate katlanan insan rahmete kavuşur. İzâfî benlik kendini taşıdığı müddetçe yükünün altında kalır. Varlığı Hakk’a teslim eden kulun taşıyıcısı Cenab-ı Hakk’tır. İnsanoğlu kendini araya koyduğu her şeyde bir bedel öder; Hakk’a terk ettiği her şeyde Hakk Teâlâ kuluna bahşeder. Bu nedenlerdi ki, gönle huzur vermeyen her şeyden uzak durmak, kolaylaştırılan her işte kabiliyetin hakkını vermek gerekir. Kabiliyetin hakkını vermek, sıfatla, zatınla Allah’a ait olmaktır! Kimin fitratında büyüklük taslamak varsa, onun tertibine azâba meyil vardır; “Kulluk etmeyi kibirlerine yediremeyenler aşağılanarak cehenneme gireceklerdir.” (Mü’min 40/60) Kulluğuna ululuk katmayan insandır Allah’ın kulu! İnanç ticaretiyle dünyalık elde etmeyi umanlara ne dünyadan ne de âhiretten hayırlı bir âkibet yoktur. Hazır olmadığı bir mânâyı talep etmek de, “hakkında hiç bir bilgi bulunmayan şeyi” (Hûd 11/46), derece ve mertebeyi istemek gibidir. Oysa Rabbini bilen, nefsindeki aczi ve fakruriyeti bildiği içindir ki, kendi muradını Hakk’ın muradında fâni kılmıştır.

Ey aziz! Mutlak Varlık teorilerle isbatlanabilseydi O, mutlak değil, yaratılmış herhangi bir varlık olurdu! Oysa Hakk’ın delili tecellîsidir. Hangi formüle sığar an’daki tecellî, bütün formüller ondan zuhura geliyorsa! Zamanın başlangıcını arayan insan, kendini arıyor demektir. Bulan ise ancak kendi nefsindeki tecellîyi bulup, idrâk etmiş olur. Zira O, aklın erebileceği hiçbir teoriye sığmayan velâkin her teorinin de O’ndan türetildiği hakîkatlerin hakîkatı olan varlıktır. Zaman, tecellî eden Varlığın an’daki zuhurudur. Her an “yeni bir iş ve oluşta” bulunan için geçmiş ve gelecek mefhumu sözkonusu değildir. O, başı olmayan İlk ve sonu olmayan Sondur. Kul için zaman, hayatın içinde olduğunu idrâk edip, nefes aldığı an’dır. An’ı sorgulamak kendindeki nefesi sorgulamaktır. Netekim an’ı yaşamayan için varoluş bilinci de yoktur. Kişi, varolduğunu bildiği müddetçe zaman, onun için geçerli an’dır. Kişinin izâfî kimliğinin yokluğunda ise varolmaya devam eden ve hiçbir vakde sığmayan tecellî her an’dır. Şu halde tecellîye mazhar olan birey için an’ı yaşamamanın hazzı ve bilinci vardır. Tecellînin Mutlak Sahibi için yaşam ve an birdir ve varlığın bizâtihi kendisidir. Nitekim Rabbın katında gece ve gündüz yoktur. Geçmiş ve gelecek, gece ve gündüz farklılığı yaşayan bilinçler içindir; hatıralar olmasa geçmiş olmaz. Hayaller ve beklentiler olmasa gelecek olmaz. İzâfî benlik algısının sükût edip an’daki sırrın müdriki olanın gecesiyle gündüzü bir olur. Zira nefsindeki hakîkate sahipleneceği kimliği ve sıfatı, hüviyet deryasında gayba dalmıştır. Ferd ismine mazhar olanın hakîkatı, ferd ilâhî ismine ait olmaktır. O’nun bilinmezliği, kesretteki ferdiyetinde; dostluğu, vahdetteki ilâhî muhabbetindedir. Kendini en özgün ve özgür bir şekilde ifade eden Zâtın hakîkatıdır.

Ey dost! Varlığın sana yük olmasın. Dünyanın ve ukbânın hakîkatı belirince, mâsivâ ilizyonu kaybolur; varlığın her zerresinden tecellî eden Allah Teâlâ’nın vechi aşikâr olur. Ancak o takdirde, her sûretin mümtaz olduğu gören gözlere malum olur. Bil ki hiçbir yaratık kulluğa bürünmeden sûret kazanamaz. Bilinç belirmeden, ikilik âlemindeki kimlik tanımlanamaz. Bilinip, tanımlanabilen hiç bir şey Allah’ın Zâtı değildir. Âlemlerdeki sûretler, bilinmezliği bilinir kılmak için birer misaldir Hakk’ın tecellîsinde. Şekil ve kalıba bakan insan, dünyayı görür; öze bakan Mevlâ’yı görür. Bâsir sıfatıyla kulunun gözünden tecellîsine şâhid olan Cenab-ı Hakk, kâmil insanda kendi cemâlini görür. Zira, kullarının şâhidliğinde her şeyin şâhidi Allah’tır. Varlıkta O’ndan başkası yok ki, kendinden gayrını görsün; gayrı yok ki, bir başkasını sevsin. Velâkin, Mutlak Hakîkatın ne rengi ne de şekli olduğundan, mânâ ve madde âleminin renk ve sûretlerinde her hayale bürünür. Tecellînin müdriki ve şâhidi olan gönül ehli, kalbi arındırmakla meşgul olur ki, kulunun kalbinden Zât-ı Hakk kendi hakîkatıyla görünsün. Şu halde aynadaki toz misali, benlikteki “Kir ve pislikten, (vehimlerdeki) putlardan, gerçeklik taşımayan zann, iddia ve sözden sakının.” (Hacc 22/30) Zira, neyin olmayacağını deneyimleyen görsel benlik, olurunun buluncaya kadar hâl’den hâl’e savrulur; “Her kim

Allah'ın emir ve yasaklarına saygı gösterip onları (yaşantısında) uygularsa, bu Rabbinin katında kendisi için daha hayırlıdır.” (22/30); hayr Hakk’a kavuşmaktır “Evimi temiz tut.” (22/26) hitâbı bu sırra işaret eder. Enaniyyet kirinden arınmak gerçek temizliktir. Ey aziz! Her can Allah katındaki değerini kendi yönelişlerinde bulur. Bir kısmı bir diğerini kendi hâline dâvet eder. Pek çoğunun “Dâvet ettiklerinin ne dünyada ne de ahrette bir değeri yoktur.” (Mü'min 40/43) Kâmil insan, mümin sıfatı nûruyla mümin kulları Zât-ı Hakk’a dâvet eder “Allah’a dâvet edenden daha güzel sesli kim vardır!” (Fussilet 41/33) yüce ayeti hakikatların hakikatına dâvet eder. Birey, vakdini neye harcadığına bakarsa, kendine vermiş olduğu değeri de görmüş olur. İmânın hakikatına dâvet ettikleri içindir ki Hakk’ın dostları ile sohbet mânevi açılımın vesilesidir velâkin, fethi nasib eyleyen Cenab-ı Hakk’tır. Kulun Rabbi önündeki edebi ve aşkı, ilâhî muhabbet ve lûtfâ mazhar olmak için esastır. Kaldı ki sesin güzelliği, dâvet edilen zâtın güzelliği ve cemâлиндendir. “Şüphesiz namazım, sunduğum kurban (nefsim) hayatım ve ölümüm, âlemlerin Rabbi Allah içindir.” (En’âm 6/162) yüce ayeti Hakk dostlarının keyfiyetini bildirir. Buna mukabil nefsi kirli olanın, karşısındakilere bakışı da kirlidir zira o, onlarda kendini seyirdedir. Biz ibadetimizi Allah için yapıyoruz. Camilerde vaaz veren dünya imamlarının eksik ve yersiz konuşmaları nedeniyle camiye terk etmiyoruz. Kimileri rüyasında şeytanı imam kılığına bürünmüş görür. Cami avlusunda kibir ve ululuk taslayarak günaha girer. Kimileri de acz ve tevazû giysisi altında şeytaniyetini gizler. Faydasız bilginin kendisine hâkim olduğu benlik, Rabbinin en az bilen benliktir.

Ey dost! Sûrete bürünmüş her mânâ kendi hudutları içindeki sahilde güvendedir. Gönül ise sınır tanımaz bir derya olduğundan onu sahile dâvet etmek, sahibine eziyet olur. Öte yandan kendi keyfine göre yaşam programlarını talep edenin nefsaniyetinden vazgeçmeye hiç niyeti yok demektir. Nitekim heves ve arzularından sükût etmesini beceremeyen cırcır böceği nefesini tez tüketir. Rahmânî nefese kavuşan ise sevdiğinin hayrı için sevgisinden de vazgeçer. Bir başkasının huzur ve rahatlığı için üzüntüden vazgeçmesi, nefsinin şikâyeti terk etmesine vesile olduğu içindir ki nefsin tezkiyesi Allah’la Allah için olur. Zira kâmil insan üzüntü ve sıkıntı veren sebeplerden muaf tutulduğu için değil, yaşadıklarına razı olduğu içindir ki “Onlara ne korku duyacakları bir şey, ne de üzüntü yoktur.” (Al-i İmran 3/170, Bakara 2/38, Yûnus 10/62) yüce ayetlerinin nûruyla feraha ermişlerdir. Varlık bilincini Hakk’ın muradı ve varlığın da fânî kılanın varlığı Allah içindir.

Ey dost! Rabbinin okuttuğunu oku. Zühninin hezeyanlarını değil! Geçmişiyile barışmayan kişi nefsinde korku besler; geleceğe güvenmeyen insan endişe eder. Dünü ve yarını bugününde birlersen huzura erersin. Geçmiş ve geleceği kucaklarsan an’ı yaşarsın. Unutma ki evvel ve âhirin sahibi sen değilsin! Çatışanları çatıştıklarıyla baş başa bırak. Hissiyatın egemen olduğu benlik gerçeği göremez. Allah’ın gayrına yöneldiği düşünülen her şey mâsivâdır. Zât-ı Hakk, hangi düşüncenin ufkuna sığar ki, “O’nun benzeri bir şey yok.” (Şûrâ 42/11) iken! Kulunun gönlüne sığması, mümin gönlün Hakk’ın tecellisine mazhar olmasındandır, velâkin hangi gönül! Kibleyi şaşırانlar bilsinler ki Evtad’ın kiblesi Allah’tır; nübüvvet nûrunun varisleri olarak “Arz üzerinde birer dağ misali dimdik dururlar.” (Nebe’ 78/6-7) Şeriat ve hakikatın, ihlâs ve takvanın, rahmet ve muhabbetin, sıdk ve selâmetin sarsılmaz direkleridir. Hakkın lûtfu inâyetine mazhar olarak, dünya hayatında iken ahireti yaşayıp, yaşatanlardır; hayatları, irâdeleri, ilimleri ve tasarrufları Hakk’a mazhar olmaktan ibaret kâmillerdir.

Ey aziz! Her nefsin kendi hakikatına ve ruhundaki sırra döndürölüşünün boyutları farklıdır. Her biri Hakk’a dönüşünü takdir ve emredilen yön kapısından yapar; kimi duyup idrâk ile, kimi kör ve sağır olarak; “Oysa o güçlü tek komuttur.” (Nâziât 79/13) “Sûr’a üflendiği vakit grup grup gelir.” (Nebe’ 78/18) Mânâ ve hakikat semâsının kapıları açıldığında her biri kendi hali ve keşfine göre hakkı algılayıp yaşar; “Semâ açılıp, kapılar oluşur.” (Nebe’ 78/19) Kimin hangi kapıdan döneceği, ezeldi ilâhî takdir ile belirlenmiştir; “Biz her şeyi bir

kitabda sayıp yazmışsızdır.” (Nebe’ 78/29) yüce ayeti bu sırta dikkatleri çeker. Bil ki yazılı kitab sensin ey can! Hakk’a götürülenlerden inkâr ve zulmet ehli “söküp, çekerek koparanlara” mazhardır. Rahmet ehli “yumuşakca kolaylıkla çekenlere” mazhardır. Nimet ehli tecellî deryasında, “Yüzdükçe yüzenlere, kurbet ehli ‘yarışta öne geçenlere’ misaldir. İnâyet ve hikmet ehli ‘işî düzenleyenlere’ mazhardır. (Nâziât 79/1-5) Hakk’a dönüşlerdeki mânevi derecelerinde ehl-i şimal, ehl-i yemin, ehl-i karib, ehl-i yakîn, ehl-i muhib’dır. Ey dost! Beşerî sıfatların ve süflî âlemin cezbesinden arındırılanların mânevi kıyameti, zelzele misali, dünya yaşamındayken kopmuştur. Hakk’ı dileyenler için “şiddetli sarsıntının ve ardından gelecek artçı sarsıntıların (mânevi hallerin) yaşanacağı vakdin geleceği” (79/6-7) bildirilmiştir. Öte yandan kulluğu reddeden inkâr ehlinden her biri salt gerçekle yüzleştiğinde “Kalbler kaygıyla çarpar.” (79/8) O vakde kadar gerçeği görmeyi reddeden “İdrâk gözleri (gördüğünden) bitâb düşer.” (79/9); “Derler ki; biz mi döndürüleceğiz ilk halimize?”; dualiteden tekliğin dirlik ve esenliğine? “Çürümüş kemik haline geldikten sonra bile mi?!” (79/10-11) Varlığımızı yalnızca biyolojik bir beden olarak, et ve kemikten ibâret saymamıza rağmen mi?! Heyhat şayet “Hakikat buysa, dönüşümüz (aslımıza) hüsrân içindedir.” (79/12); yaşadığı an’ın hakikatine ermeyen “İnsan ziyandadır.” “Oysa bir emre (seslenişe) istinad eder dönüş.” (79/13) Bir dâvete bağlıdır âlemleri terk! “Bir de bakarsın kendilerini mahşerde (hayret mahallinde) buluverirler.” (79/14) Onlar ki izâfî varlıktan bütünüyle soyunarak, gizli şirkten arındırılmışlardır, Hakk’ın dâvetini özünden işiten ehl-i Tûvâ onlardır. “Rabbî ona seslenmişti mukaddes vâdi Tûvâ’da.” (79/17) Hakk’ı sırrından işiten insan duyduğuna uyar, hem gönülde, hem amelde; “Gerçekten de Rabbımıza îmana dâvet edeni duyduk ve îman ettik. Suçlarımızı bağışla, hatalarımızı sil (ört), ruhumuzu ebrar’la (seçkin iyilerle) beraber al.” (Al-i İmran 3/194) diye niyaz eder.

Ey aziz! Kişi Hakk’ın gayrıyla avunduğu müddetçe zihnindeki dünyayı yaşar. Bütünüyle Hakk’a yöneldiğinde Allah ona yeter. Bil ki kulundan şikâyetçi insan Rabbindan da şikâyetçi sayılır. Zira, sende ve onda tecellî eden varlık O’dur. İbâdet, şikâyet üzerine değil, şükür üzerinedir. Nefsin doyunluğu üzerine inşâ edilen hiçbir amel saf ve temiz değildir, isterse o ibâdet olsun. İçinde çatışmanın olduğu her olayın kendisi bir algılama meselesidir. Oysa muhabbet, çekişme üzerine değil, tevhid üzerinedir. Geçmiş ve geleceği sorgulamak, Hakk’ın ezeldeki takdir ve hükümlerini tartışmaya açmaktır. O ki geçmişe ve geleceğe sahiplenmeden hayatı gerçek sahibine teslim etmiştir, suizansız, kaygısız ve evhamsız huzur içinde yaşayıp, sevginin sıcaklığını paylaşır. “Dileyen Rabbına kavuşturacak bir yol tutsun.” (Sebe’ 78/39) yüce ayeti sevgi yolunu aydınlatır.

Ey dost! Bir şeye kendi varlığından daha yakın olan şey, onun ruhu ve hakikatidir. Ak sayfada kara nokta belirmeden sûret görülmez. Sûret belirmeden mânâ bilinmez. Kendi varlığı olarak tanımlanıp, görüp, idrâk edilen her şey O’nun sûretidir ancak. Sûretinin mevcudiyeti nedeniyle varlığına inanılan velâkin, lâyıkiyle idrâkı teorik bilgiyle mümkün olmayan mutlak hakikat ise Allah Teâlâ’dır. İman nûru ve manevi zevk ile yaşanılarak tecellisindeki izzet ve azamete şahid olunur. Bil ki Allah, Allah’tan öğrenilir. Bilmek ve bilinmek yaradılış ve mülk âlemi olan dualiteyi elzem kılar. Nitekim farklı bilinç ve sûretlerin olmadığı yerde ikilik de olmaz; zıdların mevcut olmadığı âlemde yaratık ve yaradan bilinmez. Şu halde farkındalık kulluğu gerektirir. Zira ancak kul olan, Rabbinin farkına varır. Kulluğu reddeden ise fânî benliğini Mutlak Varlığa ortak koşmuş olur. Oysa “Allah’a ortak koşmak büyük bir zulümdür.” (Lokmân 31/13) Şöyle ki, fânî benliğine varlık vehmetmekle insan kendi nefsindeki hakikate haksızlık etmiş olur. Zira, Mutlak Hakikat ona kendi benliği “şah damarından daha yakın”dır. Öte yandan kulluk bilincini yaşayanlar, hayr ve hizmette, güzellik be sevgide, “yarışta öne geçenlerdir.” (23/61, 35/61, 79/4) Mârifetullah deryasında yüzmek ise Hakk’ın kuluna yüce bir armağandır. “Hikmetle hizmet edenle” (79/5), hizmet edilmeyi bekleyen farkındalığı bir değildir. Nefsin “karanlığına gark olanla” (79/1) Hakk nûruna gark olup, kendinden

kaybolanın istiğrâk hali bir değildir. Fâni kimliklerine sarılanlar, “kendilerine zulmedip” (35/32) özbenliklerine hasret giderler. Bulanların bulduğu hazine ise lütfun ta kendisidir; “Kitabı (nûru) kullarımızdan seçtiklerimize verdik.” (35/32) yüce ayeti bu sırrı dile getirir. “Kimi ise ortadadır.” (35/32), Hakk ile bâtil, hayr ile şerr arasında bocalayıp durur. Kimi zaman dünyanın, kimi zaman da ahiretin yörüngesine girer. “Kimi de Allah’ın izniyle hayrda öndedir.” (sâbikûn) Büyük lütuf budur. (23/61, 35/32, 79/4) Ey aziz! Dünya ehlinin en büyük hasmı kendi hırsı, en büyük zaafı kendi iddialarıdır. Ahiret ehlinin en büyük hırsı, Allah’a yakınlık iddiası; en büyük zaafı nefsin paye aramasıdır. Her biri gizli şirkin işaretidir. Bil ki makbul îman, kendi inancına ters düşenleri dışlamak değildir. Dışlanan her bireyin Hakk’ın tecellîsi olduğu unutulmamalıdır. Dinin tâcı (taceddin) takvadır, Allah’ın kullarını tahkir değil! Öte yandan üzüntü ve kederi, kuşku ve evhamı mânevi zevk haline getirenler, nefislerine zulmetmiş olurlar. Akademik bilgi ve teorik akla dayanan kimi psikologların yaptıkları yoruma göre, ihtiyaç ve beklentisi karşılanan insanlar mutlu ve huzurlu, karşılamayanlar ise mutsuzdur. Oysa onlar nefsin tuzakların tanımamaktadırlar. Zira beklenti ve ihtiyaç hiç bitmez ki nefis tatmin edilebilsin! Tam aksine, beklenti ve hayalleri satın almaktan vazgeçip, geçmiş ve gelecek kaygılarından arınanlar, huzura ermenin yolunun, nefsin tatmininden değil, nefsi terkte olduğu bilincine ermişlerdir. Nitekim yaşantısından hoşnud olmayan insan, Rabbindan da hoşnud değildir. Oysa “verdiğimi al ve şükredenlerden ol.” (7/144) yüce ayeti kulları bütün allerde hamda dâvet eder. Öte yandan ‘şükrederseniz (nimetimi) artıracam’ (İbrahim 14/7) ayetinde kastedilen nimet, dünyevî mal ve mülk değil, uhrevî huzur ve hikmettir. Zira nefis ancak Rabbinin tecellîsiyle mutmain olur. O halde yaşantısından hoşnud olarak “Şükreden kendisi lehine şükretmiş olur.” (Lokmân 31/12) “Ölümünüzün ardından sizi (hikmetle) dirilttik ki şükredebilesiniz.” (Bakara 2/56) ayeti kerimesi, fâni kimliklerinden vazgeçenlerin, hayatın gerçek anlamı ve Hakk nûruyla diriltildiklerini bildirir. Buna mukabil “yüz çevirip geri döneni gördün mü?” (Necm 53/33) ayeti, Hakk’dan mâsivâyâ yönelenlerin halini bildirir. İyilik ve güzelliğe sırtını dönenle, zulüm ve kasvete yönelenin istikameti nicedir? Dünyadan yüz çevirenle, Hakk’ı anmaktan yüz çevirenin basîreti bir midir? Ey dost! Her ayetin nûruyla nûrlanmak, o ayetin ruhuna icâbet etmektir. Kur-an okumaktan murad edilen mânâ da budur. Kezâ kul, hangi ilâhî isme mazhar olduğuna bakarsa bulunduğu mertebeyi de idrâk etmiş olur. Çağın idrâkına göre ayetlerin mânâ ve sırrlarının açıldığı gönül, “O her an yeni bir tecellîdedir.” nûruna mazhar olan gönüldür.

Ey dost! Cenab-ı Hakk bizim hakîkatımızdır velâkin biz O’nun hakîkatı değiliz. Zira, bütün yoklar bir araya gelse, bir varlık elde edilemez. Bütün misaller toplansa, her misalden münezzeh olanın hüviyetine erişilemez. Ne var ki Mutlak Varlık olarak Hakk Teâlâ, her misali var etmek üzere tenezzül etmiştir. Yokluğa varlık ihsân ederek, sûretlerin sîretinde zâhir olmuştur. Bu sırta Hakk’ın keremiyle gönülde ermeyenler, teorik bilgilerle ve faydasız söyleşilerle Hakk’ı tanımlamak ihtiyacını hissederler. Bunlar, şeriati uygulamadan hakîkatı sahiplenilen, hakîkatı tanımadan şeriati küçümseyip, reddeden gafillerdir. Kendi aklını ve bilgisini Rabbinin ilâhî hikmetine denk tutan kişi, zihnini, aklına perde yapmıştır. Oysa Cenab-ı Hakk, aczini ve muhtaçlığını itiraf edip, emrine itaat eden kullarına hidâyetini tahsis eder. Onları hakîkat yoluna dâvet ederek, inâyet nûruyla kerem eyler. Kendi fikrine ve amellerine güvenenleri de kendi iddialarıyla sınava çeker. İddianın hakîkatı açıklığa kavuşuncaya kadar sınav devam eder. Zira, yükümlülük ve sorumluluk iddia sahibine aittir; “Haberlerinizi açıklayıncaya kadar sizi sınayacağız.” (Muhammed 47/31) yüce ayeti bu sırrı dile getirir. Nitekim bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olanlar, kendi tutarsızlıklarıyla sınanır. Bildiği halde bilginin hakkını vermeyenler riyakârlıklarıyla sınanır; “Bilerek Hakk’ı bâtil ile karıştırmayın, Hakk’ı gizlemeyin.” (Bakara 2/42) yüce ayeti ikiyüzlüleri ikâz eder. Oysa mâlumdur ki sûretin hakîkatını ilim gösterir. İlim nûru hakktır, aydınlıktır. Bâtil olan

cehâletin, karanlığın zıddıdır. Faydasız bilgiyi ilimmiş gibi göstermek, bâtılı Hakk gibi göstermektir. Ne var ki halkı kandıran kendini kandırmış olur.

Ey dost! Her insan kendi iddiası ile nefsinin şâhididir. Üstünlük iddia edenlerin sınavı kendi kibirleri, vehmini rehber edinenlerin sınavı kendi fantezileridir. Gönül sınavı, gönlün hâlden hâle dönüşüyledir. Her işin gerçek failinin Hakk Teâlâ olduğunu ve Allah'ın hükmüne karşı konulamadığını bilmeyen kişi, benlik iddialarıyla sınanır. İddiaların en zorlusu Allah'a yakınlık ve kulluk iddiası, en çirkini her asırda şâhid olunan mehdilik iddiası ve kıyâmetin kehânetidir. İnsanoğlu kendini araya koyduğu her şeyle sınanır. Bireyin sahip olmadığı şeylerden vazgeçmesi daha kolaydır. Ona zor gelen ise varlığından hoşnud olduğu şeylerden vazgeçebilmesidir. Mal ve servet gibi “Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe hayra eremezsiniz.” (Al-i İmran 3/92) yüce ayeti evlad gibi, eş gibi mânevi bağlarından da Allah için karşılıksız olarak bağışlanması halinde sâfi hayrın mazharı olacağı anlaşılmaktadır. “Her neyi bağışlarsanız Allah onu bilir.” Sevgisinin huzur ve mutluluğu için sevgisinden vazgeçmesini bilen âşık gibi. Öte yandan insanlardan pek çoğu zihinlerinde canlandırdıkları veya kendilerine sunulan şeyleri gerçek bir ihtiyaç gibi algılar. Algılama değişince bunların hiçbirine ihtiyaç olmadığı anlaşılır. Hayatı Allah için olan kâmil kulun ihtiyacı Allah'tır ve Allah ona yeter; “Şâhid olarak da Allah yeter.” (Nisâ 4/79) Ey dost! Yaşadığın hâlden memnun değilsen onu olumsuzluk olarak nitelendirir ve kötülük diye tanımlamış olabilirsin. Bil ki bu değerlendirme ve hoşnudsuzluk hali nefsinden olup, “Başına gelen kötülük (sıkıntı) nefsendendir.” (4/79) şeklindeki ayetçe bildirilmiştir; “İyilikten ne gelirse Allah'tandır.” ayetince de sende tahakkuk eden her faziletin ve hayrın (iyiliğin) gerçek sahibini bildirir. Her iş ve her şey Allah'tandır velâkin, hoşnudsuzluk, izâfi benliğinden; huzur ve saadet, özbenliğinde tecellî eden varlıktandır. Kalbi katılaştırmış kişinin sûreti azab, selâmete ermiş kulun sûreti rahmettir, muhabbetir. Muhabbet, ilâhî rahmet olduğundan Rabbın gönüllere ferahlık halini bağışlamasıdır. Kindarlık ve öfke yüreği sardığında gazab kuvvet kazanır. Gazab, rahmetten mahrumiyettir. Oysa “Hakk'ın rahmeti her şeyi kuşatmıştır.” (A'râf 7/156) Şu halde gönle gelen sıkıntı nefsin vesvesesinden, güzellik ve iyilik ise Hakk'ın rahmet ve keremindendir.

Ey aziz! Kuldaki nûru ve sırrıyla tahakkuk eden her ayeti okuyup, okutturan ve Esmâü'l Hüsnâ ahlâkını bağışlayan O'dur. “Attığında sen değil velâkin Allah attı.” (Enfâl 8/17) yüce ayeti, failin hüviyetini bildirir. Şu halde okuduğunda sen değil fakat Allah okumuştur. Bu nedenledir ki Allah bizim hakikatımız, nefsimizdeki acz ve muhtaçlığımızla hiçbirimiz O'nun hakikatı değiliz.

Ey dost! Yokluğu varlık diye tanımlamazsan, varlığı varlıkla tanımış olursun. Zira varlıkta varlıktan gayri yok! Karanlıktaki göz karanlığı görür; aydınlığa kavuşunca hakikatın aydınlığını görür; “Allah, îman edenlerin velisidir, onları karanlıktan aydınlığa çıkarır.” (Bakara 2/257)

Varlıkta tecellî eden Rabbini tesbih etmek, nefsindeki yüce sırrı müdrik olarak en yüce varlık olan Hakk Teâlâ'yı ta'zim ile tanımdır. Zira, “Aliy ve Azim” (2/255) olan Zât, onda tecellî eylediği ayetleriyle insanı, sırrlarına mazhar kıldığı canlı bir kitab yapmıştır. Şu halde mümin olan her insan, yücelikten olan nasibi ve yaşamında uyguladığı ahlâkî değerlerle Rabbini yüceltmış olur “Sebbihisme Rabbikelâlâ”. (Ala 87/1) Zira, halkın hakikatında Hakk'ın Esmâü'l Hüsnâ nûrlarıyla zuhuru söz konusudur. Tecellî aynasında isim ve sıfatlar nûrlarının yansımaya şâhid olan varlık O'dur “Ellezi haleka fesevva”. (87/2) Varlığının sırrını özbenliğinde taşıyan insanı, yaradılış hakikatına erdirmek üzere, ona yardım ve hidâyet eden dost O'dur “Vellezi kaddera feheda.” (87/3) Sîretindeki mânâ ve hakk üzerine sabit kaldığı takdirde insanoğlu, sûretteki yaradılışın ve kemâlâtın en güzel timsalidir. Hiçbir canlıya nasib

olmayan ve ruhunun cevherindeki mevcûd bütün kabiliyetler, birer seçkin bitki gibi fitratının merasında ekilip, biçilmeye hazırdır “Vellezi ahrecel merâ”. (87/4) Vakdini değerlendirmeyen ve kabiliyetinin hakkını aramayan kişi, özbenlikte yeşermeye hazır niteliklere sırtını dönmek sûretiyle, varlık sırrını unutup, kalbin kararmasına şâhid kılınır “Fece’alehû gusaen ahvâ”. (87/5) Bil ki sana sendeki sırrı hatırlatmak üzere varlık kitabını okutan O’dur. Zira O’nun sözlü kitabı sûret-i Hakk olarak, Rabbin senden dile gelir, senden işitip, işittirir. Sen, Rabbinin tecellîlerinin görüldüğü o ilâhî sûret aynası ki, bütün evren, gönlündeki bir nokta gibidir. İlham ve keşiflerle sırrlarını kullarının faydalanmasına sunan O’dur; “Senûkriûke felâ tensâ”. (87/6) Kader programlarında örtülü duran bilinmezler, O’nun ilmi ilâhîsinde kayıtlı olup, Allah’ın dilediği hariç her iş zamanın akışı içinde açığa çıkıp, aydınlanır. “İllâ maşallahı innehû ya’lemulcehre ve mâ yahfâ”. (87/7) Ey aziz! Bir şeye en yakın olan şey onun kendisidir. Şu halde en yakını bulmak, her şeyden kolay olmalıdır. Nitekim insana kolaylaştırılmış olan da, nefsindeki cevhere kavuşmasıdır. Buradaki kolaylık, ona ulaşmak için çalışıp gayret göstermeye bağlanmıştır ki, herkese gayretinin ve azminin karşılığı verilmiş olsun “ve nüyessirûke lilyüsrâ”. (87/8) Gayret gösteren insanın çabası, hatırlatmaya faydası olan bir öğüttür. Zira her bireyin yaşantısı, bir diğeri için canlı bir misal ve etkileyici bir öğüttür “Fezekkir in nefe’atizzikrâ”. (87/9) Hakk’ın tecellîsinde nefsinde şâhid olarak kendi hakikatına eren insan haşyetle öğüt alıp, öğüt olur. Salihlerle beraber şükreder “Seyezzerû men yahşâ”. (87/10) İsyankâr insan ise şikâyetin timsâli olarak, Hakk’ı dinlemekten kaçıp, sızlanarak, öfkelenir “ve yetecenne bühel’eşkâ”. (87/11) Nefsindeki sırrın cahili insan, karanlığın ve vehmindeki farklılık ve uzaklığın ateşi içinde yanarak Rabbinı görmekten mahrum kalır “Ellezi yaslenârelkübrâ”. (87/12) Bir türlü enaniyyetinin tahakkümünden kurtulamadığı için ne ölür, ne de Rabbinin feyzi ve ilmiyle dirilir; “Sümme lâ yemûtü fihâ ve lâ yahyâ”. (87/13) Enaniyyetten arınarak kulluğun erdemine erişen kâmil insan, sekinet nûrunun huzur ve ferahlığı içindedir “kad eflêhe men tezekkâ”. (87/14) Zira, elest meclisindeki kulluk ahdını hatırlayan insanın her nefesi artık Rabbi içindir. Rabbi da onun için olup, kulundan zikreden gerçek zâkir O’dur. “ve zekeresme Rabbihi Fesallâ”. (87/15) Ancak, süflî âlemin büyüünden gayrını görmeyenler, sanal dünyanın fânî yaşamını ulvî âleme tercih ederler; “Bel tûsirunel hayat eddünya”. (87/16) Oysa hayrlı olan bekâ yurdudur. İbadet ve çalışmamızın karşılığı olarak da kendi âhiret vücûdudur “velâhiretü hayrun ve ebkâ”. (87/17) Duyurulan bu hakikat bilgisi, önceki tecellî sayfalarında bildirilen emirlerde de belirtilmiştir “İnne hazâ lefissuhufil ûlâ”. (87/18) İbrahim (a.s.) ve Musa’nın (a.s.) sahifelerinde olduğu gibi, Hakk’dan gelen her ayet (misal) O’nun dostluğuna erişmiş ve nûruna mazhar olanların sıfat ve zâtlarında tecellî etmiştir. “Suhufi İbrahime ve Mûsâ”. (87/19)

“Elif Lâm Râ kitabün enzel nahu...” (İbrahim 14/1)

Ey dost! Bâtınî anlamıyla, İbrahim suresindeki Elif, Lâm, Râ Hakk Teâlâ’nın Aziz ve Hamid sıfatlarının tecellîsiyle inzâl eylemiş olduğu sözlü kitab olan Resûlullah’ın (s.a.v.) varisi, insan-ı kâmilin zuhurunu bildirir. Bireyin sözlü kitab olarak tahakkuku Rabbinin izniyledir. İzzet ve yücelik sahibi Aziz Allah, kuluna mânevi kuvvet ve şeref ihsân eyleyerek, övgüye lâyık zâtın kendi varlığı olduğunu bildirmiştir. Bu nedenledir ki, halkı bilgilendirerek karanlıktan aydınlığa çıkaracak olan nûr, onları idrâk bulanıklığından farkındalığın huzuruna çıkaracak nûrun bizâtihi kendisidir. Kâmil kul, o nûrun yerleştiği camdan bir avize gibidir. Işıldayan fânustan yansıyan ilâhî hikmet nûrudur ki, her şeye galip Aziz ve her övgüye lâyık Hâmîd varlık olan Allah’ın yoluna, sırat-ı müstakime çıkarmak için insan-ı kâmilin gönlüne indirilmiştir.

İbrahim suresindeki Elif, sûret-i Hakk olarak tecellî eden nefsin kâmil varlığını; Lâm, kâmil kulun gönlündeki Vehbi ilmin hikmetini bildirir. İbrahim suresindeki Râ, Rahmân ve Rahîm

olan Allah'ın, Râfî sıfatının tecellîsiyle gönül sahibini yüceltip, yükselttiğini; Rauf sıfatıyla rahmetinin yayılmasına kulunu vesile kıldığını, rahmetinin yayılışını da Rakîb sıfatıyla bizzat gözlemlediğini bildirir. Subhan Allah en doğrusunu bilir. Hakkânî hikmet, her ferdin istidad aynasından yansıyan feyzlere ve lisanlarına göre idrâk edilir. “Aziz ve Hakîm sıfatlarıyla Allah dilediğini saptırır.” (14/4), “Dilediğine de yardım edip, Aziz ve Rahîm sıfatıyla (hakîkate) hidâyet eder.” (Rûm 30/5)

Ey dost! Kendinden başkasının mevcûd olmadığı varlığın şâhidi de kendi Zâtıdır. Varlık mertebelerindeki her misal ise tecellî eden Hakkânî nûrların bir sûretidir. Bu yüce hakîkatı bilen insan onu aramaz. Arayan kişi, kendinde mevcûd olmadığına inandığı şeyin peşinden koşar. Oysa lâtif ve kesif olarak, mânâ ve misalde, “Semâda ve arzda ne varsa O'nun içindir.” (14/2) Cenab-ı Mevlâ, mânâyı somut bir misalle beyan ederken ‘Aziz ve Hamid’ (14/1, 85/8), mânânın letâfetine işaret ederken ‘Ganiy ve Hamîd’dir. (14/8, 35/15) Ulvî âlemdeki lâtif mânâyı idrâk etmeden, süflî âlemdeki misali inkâr edenler, arzdaki somut misallerinde O'nun tecellîsine mazhar kılındığını bilmezler. Oysa “Allah, öğüt alabilmeleri için insanlara misaller verir.” (14/25) Cenab-ı Hakk, Resûlü'nün yaşantısının, yüce bir ahlâkın misali olduğunu kerim kitabında beyan eylemiştir. Arzdaki varlığıyla en kâmil misal olan Resûlullah (s.a.v.) Allah Teâlâ'nın sözlü kitabı olarak, “Rabbının nimetini söz ve fiilleriyle dile getirir.” (93/11) Bu nimet hakiki ilim ve güzel ahlâktır. Ey aziz! Misallerin sırrına eren insan sükût eder. Zira, sırrından konuşup, konuşturacak olanın Rabbi olduğunu bilir; “Herşeyi konuşturan Allah bizleri konuşturdu.” (41/21) yüce ayeti bu mânânın delilidir. Sırta ermeyen lâf ebesi ise kendi hâline misal olur. Zira o, kendini konuşturanın kim olduğunun bilincinde değildir. Bil ki her ferd bir diğerini kalbindeki mânâyı göre bilir. Hissiyatın hâkim olduğu benlik henüz fakruriyetini tatmadığından, misali mânâdan farklı bilir. İzâfî benliğin tortusundan arınan insan ise, Hakk'ın nûruyla hakîkatı görüp, gösterir. Mutlu insan bu âlemdeyken nûrdan nasibini alıp, aydınlanır. Yaşanılan her olayın nûra kavuşmak için vesile olduğunu bilir. Bu yüzden girdiği her işte “ancak Allah'a dayanır” (14/11) körlükte ısrar edenin nûrdan nasibi âhirete kalmıştır. Bir insan ki ne kendisine ne de bir başkasına faydalıdır o, Nâfî ilâhî isminin nûrundan mahrumdur. Nitekim mutsuz ve huzursuz kişi odur ki, “Allah, bir kimseye nûr vermemişse, o kimsenin aydınlıktan nasibi yoktur.” (24/40) Karanlıkta kalanın kendi halinden haberdar olması mümkün olmadığı gibi, bir başkasını bilip, tanıması da mümkün değildir. Huzurlu ve mutlu, huzursuz ve mutsuz bireyler, tıpkı geceyle gündüzün birlikteliği gibi dünya yaşamında bir aradadır. Âhirette ise yollar ayrılır. Ey dost! Günahın sevabıyla örtülmesi gibi eğri de doğrulukla düzeltilebilir. Tecellîdeki misalin özbenliğinde mevcûd olduğunu keşfeden insan nefsindeki delille Rabbına erer.

Ey dost! Her hakîkat kendi sırrına uygun bir letâfetle zuhura gelir. Her misal bir mânâ ve ibretin vesilesidir. Gece, nefsin sûretidir; gündüz, ruhun timsâlidir. Arz, cismin sembolüdür, semâ ise gönlün. “Semâda ve arzda bulunanların kendileri de, gölgeleri de isteyerek veya isteksiz secde ederler.” (Râ'd 13/15) Gölgesi secde eder kelâmı, gönül gözüyle okunduğunda, ‘kulluğuyla ibadet eder’ anlamına gelir. İsteyerek secde etmek, îman nûrunun aydınlığında, Rabbın emrini bilerek ve gönül hoşnudluğuyla yerine getirmektir. “İsteksiz secde” Rabbın hükmüne ve takdirine razı olmadan, mecburen itaat etmektir. Zira onlar hakîkatle yüzleşme anında “O gün Rablarından perdelidirler.” (Mutaffîfîn 83/15) Başgözünün perdesi, cehâlet ve zulmet; basîret gözünün perdesi, nûr iledir. Perdeler, gören ve görülen farklılığını yaşayanlar içindir. Gören ve görülenin tevhidinde, gören gördüğünün kendisi olur; “Ona mukarrebûn şâhid olur.” (Mutaffîfîn 83/21)

Ey aziz! Denizler, Hakk'ın tecellî dalgalarının müşahade edildiği sonsuz ve sınırsızlığın senbolüdür. Zira O, her an yeni bir yaratıştadır. Ayeti başgözüyle okuyanlar için kelimeler

mânânın perdesidir; mânâyı bâsiret gözüyle okuyanlar için harfler nûrun sûretleridir. Sırr gözü pür nûr kesildi mi, varlığı sûretsiz seyrederek.

Peygamberlere (a.s.) inen her sahife nûranî birer levhadır. Gönüllere ilhâm olarak inen mârifetullah da öyle! Her sahife, nûra mazhar kılınan insanın mânevî varlığıdır. Her kutsal kitab, mazhar olduğu peygamberin ruhaniyetiyle eşdeğerdir. Her birinin varlığı Zât-ı Hakk'ın kudsî varlığıyla dirilir. Şu halde her kim cehâletin karanlığıyla karşılaşarsa, yüzünü ilim nûrunun aydınlığına döndürsün; “Rabbının ismini zikret. Bütün varlığınla yalnız O'na yönel.” (Müzemmil 73/8) yüce ayeti kulları Zât-ı Hakk'a dâvet eder. Öyle ki özde tecellî eden Rabbın vechi, O'nun vechinden gayrı bir yüz göstermesin! Karanlığın soğuk yüzü O'nun nûrlu vechiyle aydınlansın. Kim ki ilâhî sıfatlar nûruyla izâfî benliğini örter, örtünen mümin kulunun aynasından onu doğrulayan ve güven altına alan mümin, Allah'ın vechini görmüş olur. Leyla'nın sûretinde Hakk'ın vech-i cemâli görünür. Esmâü'l Hüsna'yı temsil ettiği içindir ki, Leyla'nın güzelliği Hakk'ın vechinin sembolüdür. Kezâ insan-ı kâmil, O'nun nûrlu vechinin sûretteki timsâlidir.

Ey dost! Gece gündüzün gölgesidir. Kulun, Rabbının gölgesi olduğu gibi! Nasıl ki gölge güneşe çekilir, kulun yönelişi de Rabbınadır. Kimi, ilâhî cezbe ile gönüllü olarak; kimi de, isteksiz, perçeminden tutulup da öyle çekilir. Her şey ait olduğu şeyin aslına, mânâ ve maksadına yönelir. Bu seyrinde ruh, letâfetin; gölge ise, kesâfetin senbolüdür. İzâfî benliğin gölgesinden arınmamış gönül, her mânâyı kaldıramaz. Kendisine kolay geleni taşıması ve “Kur-an'dan kolay geleni okuması” (Müzemmil 73/20) daha doğru ve hayırlıdır. Zira, hakikatlerin hakîkatı “Taşınması ağır bir sözdür.” (73/5) Nefislerinde gizli şirk hastalığından muzdarip olanlar için sırrı taşımak onlara ağır gelir. Bu nedenle bazıları için “Allah yolunda (nefisle) cihad” gereklidir. Kimileri de “lûtfâ nâil olmak üzere yol tepeceklerdir.” (Müzemmil 73/20) yani mânevi hal ve mertebelerde sınanacaklardır. Nitekim varlık mertebelerinde Elif'in yönelişleri her harfe anlam ve değer katar. Mânevi yoldaki tercihlerini neden seçtiğini anlamak için kişi tercihte bulunur. Geçmiş ve gelecekle ilgili bir kaygısı kalmayan kişi, an'ın içindeki değeri keşfeder. O değer, tecellî eden varlığın kendisidir. Yâni O'nun vechi! O halde birey kendi yaşantısına dönüp bakarsa, Rabbına vermiş olduğu değeri de görüp, tanımış olur. Kim, hayatı iyilik ve güzelliklerle donatılmış ve kusursuz görüyorsa, hayatından hoşnudsas, bunu ona hîbe eyleyen Rabbının bir lûtfu olduğunu idrâk ile Allah'a hamd etsin. Kim de hayatı eziyet ve huzursuzluk vesilesi olarak algılamışsa bunu nefsinin yönelişlerinden bilsin ve Rabbının rahmetine yönelsin. Zira, Allah'tan gayrı yönelecek başka bir hakikat ve mevcûd yoktur.

Ey dost! Her insan sevdikleriyle sınanır; “Verdikleriyle sınamak üzere” (En'âm 6/165), gönüllere sevgi nimetini indiren O'dur. Sevgiliye, sevgiye muhtaç olan kavuşur. Kendini yeterli gören, sevgiden ve sevgiliden uzak kalır. Sevgi nimetinin sınavı ağırdır; “Bir kısmı (seven) bir kısmıyla (sevilen) sınava çekilir.” (6/53) Sevgi sınavında kimin gerçek seven ve sevilen olduğu belli olur. Sevdiklerini her hâliyle kabullenmeyen âşık yalancıdır. Birey için en değerli dost kimse, gerçek seven ve sevilen odur. Her insan kendi hakikat ve ahlâkına uygun olanla birlikteliği diler. Bu nedenle beraber yaşadıklarıyla sınava girer. Ancak her bireyin idrâkı ve hayatı kabullenışı aynı değildir. Yaşadıklarına olumlu yaklaşan kişi, varlığını huzurla sürdürür. Olumsuzluğu benimseyen benlik, reddedilmişlik duygusuna kucak açar. Kâmil insan ne birisine zulmeder, ne de zulmedildiği hissiyatını taşır. O, her şeyin olması gerektiği gibi geliştiğini bilir. Deneyimlenen her olayın işaret ettiği mânâ ve mesajı önemsemeyen veya yanlış yorumlayan kişi, varlıktaki ahenk ve dengeden habersizdir; “Kimin terazisi (olumlu yönde) ağır basarsa onlardır kurtuluşa erenler.” (A'râf 7/8) yüce ayetinin sırrından da mahrumdur. Bil ki olumsuz her zan ve düşünce, gönlü bunaltan zehirli gıda gibidir.

Ey dost! Hiçbir şey sebepsiz gerçekleşmez. Her iş bir maksada yöneliktir. Hissiyatın ağır bastığı benlik, beklenti ve arzularını besleyen enformasyonu kendi gerçekliği gibi algılar. Hakîkate gözlerini yumar. Suizan, kuşku ve evhamdan uzak duran, her şeyin bir plan ve hesaba göre oluştuğunu idrak eder. Nitekim, “güneş ve ay bir hesaba göredir.” (Rahmân 55/5) yüce ayeti, gönül sahiplerini tefekküre dâvet eder. Ruhaniyet semâsından ‘hakîkat güneşini’ doğuşu, Rabbın takdir ettiği vakde göredir. Kalb aydınlanınca, “Yakîn gelinceye dek ibadet et.” (Hicr 15/99)’mekteki maksat hâsıl olur. Hakkal yakîn nûru güneş misali gönül vechinden yansır. Kezâ ubûdiyet hilalinin nefsin beşerî karanlığı aydınlatması, kulun hurma dalı misali izâfî benliğinden incelmesine bağlıdır. Gel gör ki, her ferd Hakk’ın isim ve sıfatlarının sûretindeki yaradılışının bilincinde değildir. İlâhî sıfatlardan yansıyan nûrların bireyin kendi gönül fânusundan ışıldadığını görebilmesi için onun, ilâhî ahlâkla ahlâklanıp, Rabbının boyasıyla boyanması gerekir. Bu durum fâni benliğin arınmasını elzem kılar. Arınmak, Tek’lik bilincinin kulda tahakkuk etmesiyle gerçekleşir.

Ey dost! Fâni âlemin niteliklerinden biri olan nefsin kıskançlık duygusu tahammülsüzlüğün delilidir. Sevenin sevdiğini bir başkasıyla paylaşmaya tahammülü yoktur. Oysa varlıkta bir başkası yoktur!

Farklılıkların eridiği vahdaniyet âleminde ârifin tepkisi, herkesi olduğu gibi kucaklamaktır. Letâfet ve hoşgörü hasleti ancak Tek olan Mutlak Varlığın tecellisini müşahade edenlerin ahlâkında görülür.

İnsanoğlu şayet mânen âmâ değilse, hakîkat güneşinin doğuşuna tanık olmak için kimsenin aracılığına ihtiyacı yoktur. Zira Hakk’ın kitabının varlığı ve nübüvvet nûrunun rehberliği Hakk’ı arayanlar için kâfidir; “Hakk olarak kitabı gönderdik.” (Mâide 5/48) yüce ayeti delilimizdir. Nitekim deryayı deryada yüzerek tanıyanla, denizi hiç görmemiş kişinin deniz hakkındaki bilgisi bir midir? Hakîkatı, Hakk’ın inâyetiyle okuyup öğrenenin ilmi derecesi, halkın öğretisi ile okuyanın ilmi derecesi ile aynı mıdır? Kur’an ve tevhid ehline göre ‘kalem’ akıl ise ‘kalemle öğreten’ (Alak 96/4) Rabbın rehberliği ve hidâyeti gerçekken, hakîkat, kimden aranıp, sorulur ki! Nefsini arıbeyi gibi görüp bilgisini “kendi kendine yeterli” gören kişi azgınlık yapar. (Alak 96/5-6) Hakkın adaletini kendi idrâk terazisinde tartıp, ölçmekle haddi aşar; “Adaletin terazilere konulacağı” (Enbiyâ 21/47) kıyamet günü, bütün iddia sahipleri için değil midir? İnsanoğlu ağızdan çıkan “kelimelerle sınava çekilir.” (Bakara 2/124) Zira her iddia sınava dâvet edilmektir. Bu sınavlarda bireyler, “Sizi birbiriniz için sınav vesilesi yaptık.” (Furkân 25/20) yüce ayetiyle buluşmuş olur. Zira kullanılan her kelime ister sevgi olsun, isterse farklı bir duyguyu dile getirmiş olsun nefisle yüzleşmeyi gerektirir ki, özüyle sözü bir olan belirsin; kelimelerin anlam ve değeri ruhaniyetleriyle zâhir olsun; “Allah, doğru söyleyenleri ortaya çıkaracak, yalancıları da açığa çıkaracaktır.” (Ankebût 29/3)

Ey dost! İlâhî kanunlarla tertiblenmiş, özü ve sözüyle nûrlu yoldur şeriat. Hayatı kabullenişe göre şekillenir kul için tarikat. Zihnin algılayıp, kavrayamadığını gönlün yaşamasıdır hakîkat.

İddia sahibi benlik, Rabbının emir ve yasaklarına uymadıkça ziyandadır. Şeriat ilmi, Allah’ın dinini uygulamak demektir. Şeriata uygun ibadeti küçümseyen ve terk eden insan, ne sırr ne hakîkat sahibidir, ne de mümin sayılır; “Dini uygulayın ve onda ayrılığa düşmeyin. Fakat kendilerini çağırdığın şeriat Allah’a ortak koşanlara ağır geldi.” (Şûrâ 42/13) yüce ayeti, Hakk’ın emirlerine kimlerin duyarsız olduğunu gösterir. Nitekim din kurallarına itiraz edenlerin kalbleri kibirle doludur. Söz ve mânâdan nasibi olmayan iddia ehlinin, hakîkat ehliyle birliktelikten uzaklaştırılması, haddi aşanlara tevbe etmeleri için verilen bir öğüttür; “Yataklarında yalnız bırakın ve onları kendinizden uzaklaştırın.” (Nisâ 4/34) yüce ayeti, dinin nasihat olduğunu bildirir.

Bil ki hakîkatı arayan insan önyargısız olur. Nefsinin iddiasına haklılık arayan benlik ise, kırıncı ve itham edici olur. Oysa bir şeyi genel olarak bilmek ile, o şeyi hususiyetleriyle öğrenip tanımak çok farklıdır. Nitekim mümin olmanın da mertebeleri vardır; sâlih mümin ile sıddık mümin arasındaki mertebe farkı gibi. Ehl-i yemin ile mukarreb kul arasındaki fark gibi. Gizli şirk içindeki mümin ile, Allah'ın varlığını şirksiz birleyen mümin gibi. Takliden mümin olanla, tahkik ehli mümin gibi. Kırkda birini Allah'a veren mümin ile, varlığın tümünü Allah'a teslim eden mümin arasındaki fark gibi. Mertebeleri bilen kişi, mümin sıfatıyla kimin emniyet altına alındığını, kimler için korku ve kederin bulunmadığını, kimlerin intikadının doğrulanıp, kimlerin reddedildiğine şahid olur. Allah'ın kurallarına uymayanların Allah ehli olmadığını ayne'l yakîn bilir.

Ey dost! İnsan olma özelliğiyle yaratılırken, Cenab-ı Hakk'ın kuluna vermiş olduğu değeri idrâk etmiş olsa da insan, Rabbına olan şükrünü lâıyıkıyla yerine getiremezdi. İşte bu yüzden, ibadetleri farz kılmak sûretiyle Cenab-ı Mevla, yüce katına yakınlığın vesilelerini bildirmiştir. İlâhî lütuf ve rahmet olan 'namazların korunmasındaki' (Bakara 2/238) maksad da budur. İbadeti terk ise uzaklığın sebebidir; "Bunlar namazı bıraktılar, nefislerinin arzularına uydular. Bu yüzden sapkınlıklarının karşılığını görecekler." (Meryem 19/59) yüce ayeti kaybedenlerin âkıbetini gösterir.

Ey aziz! Farz olan ibadetler Allah için yerine getirilir. Vakdin değerini artıran ve kulu ilâhî muhabbete taşıyan ibadetler farzlardır. Allah'ın emrine uymak, nefsin arzu ve hazzına göre ibadet etmekten üstündür. Kur'an dışı yöntem ve ruhsal egzersizlere kıyasla, Hakkla sohbet olan namazın kudsiyetini ve mânevi mirac olan niteliğini, namazı edâ edenler bilir. Allah'ın emrine uymak nerede! Nefsin kendini önemsemesine zemin hazırlayan sözde ruhsal alıştırma nerededir! Aczin idrâkı içindeki kulluk bilinci nerede! Fânî benliğin nefsine varlık arama şaşkınlığı nerede! "Ey insanlar, sizler Allah'a muhtacsınız. Allah ise Ganî ve Hamîd'dir." (Fâtır 35/15) yüce ayeti, kimin fakir ve kimin gerçek zengin olduğunu bildirir. Bil ki Cenab-ı Hakk, her bireye muhtac olduğu şeyi verir; kiminin ihtiyacı birliktelik, kimininki yalnızlıktır. Kimininki haber sormak, kiminin hizmeti haberi iletme, kimininki sevgi sunmak, kimininki sevgiye hasret kalmaktır. Kimileri belâlarla doğru yoldan sapar. Kimileri de belâ vesilesiyle saptığı yanlıştan doğruya döner. İhtiyacını Hakk'a sunan insan, muhtaçları kimin doyurduğunu bilen kişidir. Zira "Muhtaçlıktan kurtarıp, varlık veren O'dur." (Necm 53/48) Muhtac kılan da O'dur. Allah'ın hidâyet ettiklerinin dışında kalanlar, çıkmaz sokaklarda kendilerine yön ararlar. Allah'ın yolunun şeriat olduğunu bilmeyen insan istikâmetini şaşırılmış demektir. Zira şeriatsız hakîkat olmaz. Hakîkatten yoksun şeriat ise Allah'a kavuşturamaz. Kimin varlığı Allah içinse, döneceği varlık da O'dur. Kimin yaşamı fânî dünya içinse, onun sonu tozla topraktır. Her kim hüsnüzann sahibi kimselerle beraber olursa, dünyasına da hayr ve güzellik hakim olur. Her kim suizan ehliyle beraber olursa, onun dünyası da ona göre şekil alır. Hakîkate gözlerini kapatanın ufku daralır. Sevgiliye sevgi ve itaatle koşana, Sevgili de, koşulsuz ve sınırsız Varlığının ufuklarını açar.

Ey dost! Herkesin Rabbından nimet dilediği yerde sen Rabbından Rabbını dile! Herkesin ezâdan sefâya yöneldiği yerde sen Rabbından Rabbına yönel! "Muhakkak ki Allah, sabredenlerle beraberdir." (Bakara 2/153) Edeb, haddi bilmektir. Tevâzû kendini bilmektir. Güzel ahlâk Rabbını bilmektir. Her kim bildikleriyle Rabbının huzuruna çıkarsa, bilgisinin eksik ve yetersiz olduğunu görür. Her kim amelleriyle Rabbının karşısına çıkarsa, nefsine bir çare olmadığını görür. Her kim varlığı geride bırakarak, hiçbir şeye sahiplenmeden huzurda durursa, izzet ve ikram sahibi Rabbının rahmetini görür. Hakk'ın tecellisindeki güzelliği göremeyenler, kendi yaradılışlarındaki değer de farkında değildirler; kendinde mevcûd olanı bulmak için kendinden vazgeçmek gerek! Benzerleriyle aldatıldıkları içindir ki insanlar, hakîkat ehliyle sahtekârı tanıyamazlar. Kendini tanımayan gayrını nasıl tanısin? Başkaları

hakkında kalbinde suizann barındıran kimsenin dindarlığı taassubtur. Oysa kalb kırmamak da ibadetten sayılır; kırık kalbleri onarmak da! Kim ilâhî ahlâka boyanırsa, her sevdiğini Allah için sever, nefsi için değil! Terk ettiği her şeyi de Allah için terk eder. Bazen bir kayıp rahmetin kapısını açar; bazen bir kazanç azâb kapısını açar. “Ceza ancak insanlara zulmeden ve haksız yere arzda taşkınlık yapanlar içindir.” (Şûrâ 42/42) Hakk’ın emirlerini yerine getirmekte ihmalkâr ve kusurlu olsa da, Allah’ı seveni sevmek ve hoşgörülü olmak kâmillerin ahlâkıdır. Zira, “Kim bağışlar ve barışırsa onun ödülü Allah’a aittir.” (Şûrâ 42/40) Bil ki, içinde zıddını barındıran her nimet geçici dünya nimetidir. Katıksız, nimet ise hikmettir; hikmet, sonu olmayan, zıddı bulunmayan sâfi rahmettir. O, “selsebil denilen kaynaktan” akar. (İnsân 76/18) Bir gönül ki Hakk’ın nûruyla billur bir kaseye dönüşmüştür, içinde zıddının katkısı bulunmayan mârifetullahla dolup taşan bir pınar gibidir. İlâhî aşkın mazharı olan gönül kasesinden “Allah sevgisiyle yoksul, yetim ve esir doyurulur.” (İnsân 76/8) Öyle ki, izâfî varlıktan vazgeçmiş fakire, özünde Hakk’dan gayrı kimsesi kalmamış yetime ve Hakk’ın muhabbetine esir düşmüş aşığa öncelik tanınır. Söyle ey dost; kalbi Allah aşkına tutsak olan insandan daha özgür ruh kimde var!

“Allah’ın has kullarının içtikçe ve akıttıkça akıttıkları pınarın” (76/6) sâkileri, “Allah rızâsı için yapılan hizmetin karşılığını beklemezler.” (76/9) Onlar bilirler ki geleceğe ertelenen her hizmet ve ibadet, ömürden kaybedilen zamandır. Vakdinde yaşanmayan her şey, önemini yitiren bir andır. İmânında tutarlı olmayan kişinin îmanı zayıf olur; îmanda tutarlılık, inandığı gibi yaşamaktır. Öte yandan fânî dünyayı önemseyip, faydasız bilgiyi mârifet sayan ve ibadeti fuzulî gören kimselere, “İmân eden insanlar gibi îman edin denildiğinde, ‘Kıt akıllı cahiller gibi mi inanalım?’ derler. Kıt akıllılar kendileridir de bunun bilincinde değildirler.” (Bakara 2/113) Ruhanî sohbet ve ibadetten yana bir koku almayanın, bilinç seviyelerine göre nefsin mertebe ve derecesini anlaması da beklenemez. Bilmez mi ki, kimin bakışı temizse, alacağı karşılık da temiz olur. Kimin bakışı kirliyse, dönüp bulacağı da kendi niyetine uygun olur. Her değersiz gözüken şeyde, ondaki değeri gören insan, Allah’ın yaratışındaki kudretine şahid olur. Zira Allah Teâlâ, değersiz hiçbir şey yaratmamıştır. Ey aziz! İnsanı güzelleştirdiği gibi çirkinleştiren şey ondaki ahlâktır. Bireyi hem yücelten hem de küçülten şey ortaya koyduğu fiilleridir. Uyduğu takdirde kişiye fayda sağlayan, umursamadığında nefsin zarara sokan şey ise duyduğu öğüttür. Nitekim mâlumdur ki, insanı hem selâmete, hem de felâkete götüren şey diliyle söyledikleridir. Aynı mânâ ve misallerle kimileri doğruyu görüp, bulmuş, kimileri de hataya düşmüştür; “Allah, onunla birçoklarını saptırır, birçoklarını da doğru yola yöneltir. Verdiği misallerle Allah ancak (verdiği emirleri umursamayan) fâsıkları saptırır.” (Bakara 2/26) Nitekim bunlar, Mutlak Varlık olan Allah’a ve O’ndan gelen hikmete değil, fânî varlıklarına ve nazârî bilgilerine dayanıp, güvenirler. Bilmezler ki kişinin en kolay içine düştüğü tuzak, nefislerini önemseten kendi zann ve kuruntularıdır. Bunlar “Rabbının tekliği anıldığı zaman arkalarına dönüp kaçarlar.” (İsra 17/46) Zira hakîkate tahammülleri yoktur.

Ey dost! Gölgenin varlığının hükmü ne ise yokluğu da öyledir. Kendi zâtıyla varolmayana varlık yüklenebilir mi? Varlık ancak ezelden ebede var olup, hiçbir şeye muhtaç olmayanın hüviyetidir. “Evvelce anılır değilken” (76/1) sonradan halk edilmiş ve her şeye muhtaç olanın hakîkatı ise yine yokluktur. Yok hükmünde olanın ne fenâsı, ne de bekâsı yoktur. Bekâ, başlangıcı ve sonu olmayanın sıfatıdır. Ne var ki, bir şeyler olma iddiasındaki insan, ne olduğunun sırrına varamaz. Kendisiyle uğraşmaktan hakîkate bakacak tâkâtı kalmaz. “Bu âlemde ne ise, her âlemde öyle” (17/72) olacağını kavrayamaz. Bedene taptığından, kulun kulluğunu, Rabbın da Rabolduğu gerçeğini içine sindiremez. Düşüncelere dadılık ettiğinden, gönlün yularını serbest bırakıp, semersiz ve koşulsuz olarak sevgi Burak’ına atlayıp sidreye uçamaz. Oysa toprak ve karışık suyla yoğrulmuş şu beden ve ten, gönül kuşu için kabirdir. Kendine varlık verme gafletinden kurtulup, fânî benliği önemsemekten vazgeçince kabir azâbı biter. Sevgilinin sinesinde ayrılık ızdırabı diner. Gönül, ‘cennet bahçelerinden bir bahçeye’

döner. Bedene tapanlar içinse, “Cehennem çukurlarından bir çukur” olur. Zira azâb, kendi hakikatını inkâr eden, beşerîyet kabrinde kalmakta ısrar edenler içindir. Ruhaniyet semâsında buluşan âşıklar için değil! Bil ki hüsnüzann ile suizann aynı evde barınamaz. Aynı anda kalbde iki zıdlık bulunursa, onda huzur bulunmaz. Oysa Hakk geldi mi bâtil gider; aşk geldi mi feryad başlar, Maşuk geldi mi feryad biter.

Ey dost! Toprakta halk edilmiş sûretine aldanma sakın, “meleklerin secde ettiği” (38/71-72) sırr sahibidir Âdem; sûret-i Hakk olan kâmil insan Rabbın arzdaki gölgesidir. Varlığı, Rabbiyle kaimdir; “Biz insanı keremli (şerefli) kıldık. Denizde-karada (sîrette-sûrette) taşıdık. Yarattıklarımızın pek çoğundan üstün kıldık onları.” (17/70) yüce ayetinin mazharıdır. İnsanoğlu, ilâhî nefes akıl ve gönül gibi nimetlerle onurlandırılmıştır. Emredilip, inandığı üzere yaşayanın üstünlüğü ‘takvası’ (49/13) ve onun da ötesi verâ’sı yönündendir. Kezâ, Hakk’ın sıfatlarının rengine boyanmakla insan-ı kâmil, en yüce ahlâka boyanmış olur. Zira her ilâhî sıfat, Allah nûrunun boyasıdır. Ey aziz! İmâna ve aşka duçar olup da, îman ve sevgi sınavından kaçınmak ne mümkün! “İnandık demekle sınanmayacağını mı sanırsın?” (29/2) ey gönül! Sınavlar hem sûrette, hem de sîretteki ayetlerde; ‘afakta ve enfüste’! Sûrete duyulan aşk, gölgeyi sevmek gibidir. Gölge aslına çekilip, heykeli görünümünden gitti mi aşk da biter. Gölgenin sürekliliği ancak cennet boyutundadır; “yemişleri ve gölgesi sürekli.” (13/35) yüce ayetindeki misal gibi. Oysa takva sahibinin kulluğu her âlemde sürekli. Zaman zaman dünyanın, kimi zaman da Rabba kul olanlar gibi değildir. Has kulların Rabbindan aldığı mânevi feyz olan ledûnni yemişleri sürekli. Fâni dünyadaki kimi bireylerin kulluğu erozyona uğramış gibidir; tıpkı “yeryüzünün uçlarından eksilmesi” misali (13/41) sevgileri eksilir, ibadetlerinde tembelleşirler. Kimilerinin hâl ve takvaları ise sabit kalır; “Allah dilediğini siler, dilediğini sabit bırakır.” (13/39) Ne mutlu kulluğunda sabit kalana; nefesine pâyeye ve unvanlar aramayana!

Öte yandan sınavlar zamanı “dünyanın süslü püslü görünmesi, geçici nimetlere” (3/14), geçici sevdalara duyular düşkünlüktendir. Hakk’a duyulan ilâhî aşk ise gönül yayından çekilen deli bir ok gibidir; yayını da birlikte götürür de arşın çevresinde muhabbet turları attırır. Tâ ki, Sevgilinin huzurunda sakinleşip, zümrüdü ankaya dönüşünceye kadar. Ey dost! Benlikten uzaklaştın mı, zihinden de uzak kalırsın, kibirden de. Gönülde yaşarsın Hakk’ın keremiyle muhabbetullah nimetiyle.

Kendini etle kemik olarak belliyorsan, bedene âşıklardansın sen!
Özünün sırrına âşınaysan şayet, her bedelden bedelsizsin sen!

Beşerî haz ve lezzet ateşini nûra dönüştüren tılsım ilâhî aşk ateşidir. Sevgilinin nefesiyle nefeslenen can, ilâhî muhabbetle nûra boyanır. Her can kendi varlık dağından duyar özbenliğin sesini. Tur-i Sinâ sanki nefindedir senin. Gönülde tutuşan aşk ateşiyle irfan ağacının dalları secdeye kapanır. Sensiz, senden konuşan bil ki O’dur. Dünyanın tılsımından uyananlar hatırlar ezeldeki sözleşmeyi, Sevgilinin “Ben Sevgiliniz değil miyim?” hitabındaki cilvesini.

Ey dost! Nefsini nefsinle yıkayamazsın; ateşi ateşle söndüremezsın. Aşkdan öleni yine aşk diriltir. Diri gönlü aşk yıkar, hem nefsinden hem de geçici sevdalardan. Tek bir güne sığar mı Sevgilinin günü?! Her an her nefestedir O’nun Vedûd vechi. Günübürlük sevdâlar haramdır aşkda varlığı yakanlara. Rabbin cemâlini görebilme derdi, devâdır O’nun has kullarına. Kendinde varlık barındırmayan fakir kaf dağını aşmış olur; varlığı kalmayan insanın varlığı sûret-i Hakk’dır. Şekille, kalıba bakan kişi karşısındaki sûreti görür. Sûret ise, mânâ ve hakikatlerin örtüsüdür; “Ey sûrete bürünmüş olan, kalk da uyar.” (74/1-2), sûretin sîreti nice dir! Sûretlerin hakikatı nedir? Varlığın büründüğü sûret “giysilerini temiz tut.” (74/4)

Zira, her bir mânâ örtüsü nûrunu Sevgilinin isim ve sıfatlarından alır. Öyle ki, varlıktaki tecellisiyle Cenab-ı Hakk, gizli hazinesinin kemâlini, Zâtına seçtiği insanda izhâr eylemiştir. Öte yandan sırâ âşinâ olanlara yapılmış olan, “Kendi dışınızdakileri sırdaş edinmeyin.” (3/118) uyarısı, mânevî sırrların ve ruhanî açılımların temiz tutulması içindir. Renge ve desene av olan avcı, renksiz ve benzersiz mânâ âlemine nasıl yönelsin?! Fânî dünyaya bel bağlayan sevdalı, sahilsiz deryaya nasıl atılsın?! Deryanın kuzuları taşla toprağa kanar mı hiç. Deryasız bir balık, karada yaşar mı hiç? O deryadan ki nice sûretler karaya vurur; nice gafil canlar o sûretlere vurulur. Oysa resimsiz âlemde akıp gelen gönül râyihasını, sûretler kafesinde tutabilmek ne mümkün! Kendileri tatmadıkça, anlatmakla anlamaz koku almayanlar; bâsiretleri açılmadıkça Hakk’ın “işaretlerini (görmemekte) inatçı olanlar.” (74/16) Hakikat güneşi gönülden doğmadıkça, sûretine bakar da, hakikatını tanıyamazlar. Onlar ki, her an yeniden ışıldayan feyzle aydınlanırlar, tecellînin sâdik şâhidleridir onlar. Kimin gönlüne Hakk’dan bir cezbe gelirse o aşkla, kimini bir dağ başına, kimini bir mağara içine, kimini de ıssız çöllere çeker Mevlâ. Hiçbir fânîyle paylaşmaz onları Gayûr Allah. Diler ki şâhidliğine seçtiği kulları, kendinden gayrıyla avunmasın; sazla, sözle, resimle oyalanmasın. Ancak, vakdinin değerini bilen ve nefsiyle cihad edenler belli olmadan, (sınanıp da) sabredenler ortaya çıkmadan, kimlerin “Allah’ın şâhidlik edinmek” istedikleri belli olmaz. (3/140)

Ey aziz! Her kim güvenilir olanı terk ederse, dünya kuyusuna yuvarlanır. Dipsiz kuyuya su taşımak akıllının işi değildir velâkin kuyuya düşeni çukurdan çıkarmak Hakk’a hizmet ehlinin işidir.

Evham, kuşku ve kuruntu kuyularındakiler, ne huzur verebilir ne de huzur bulabilirler. Huzur ve güvenin olduğu boyut selâm yurdudur. “Allah, selâm yurduna çağırıyor.” (10/25) yüce ayetince aşkı rehber edinenler yolu bulur; yaşadıklarından gocunup, gücenenler değil! O halde ey dost! Seni incitene teşekkür et; sendeki bir zaafı açığa çıkardığı için. Zira incitenler “incitmekten başka bir zarar veremezler.” (3/111) Aksine hissiyatına ayna oldukları içindir ki, faydaları zararlarından ziyadedir; “Eğer sabreder ve (hissiyatınızdan) sakınırsanız onların hilesi size zarar veremez.” (3/120) ‘Onların hilesi’, hissiyatı tahrik edip, nefse mağlub olduğunuzu göstermektir; “Eğer sabreder ve (kendinize varlık vehmetmekten) sakınırsanız, onlar ansızın üzerinize gelse bile Rabbınızın (hilm ve sekînet nûrları) melekleri size yardım eder.” (3/115) Ey dost! Hâl sahibi insan şunu bilir ki, herkes karşısındakinin aynasında kendi hâlini görür. Dostun aynasından sevginin yüzü gözükür. Kindarın yüzünden sevimsizlik belirir. Yüz, gönlün aynasıdır. Aynaya bakan kendi gönlünü görür. Hiçbir şey uzaktan görüldüğü gibi değildir; dağda ateş gibi gözükken ağacın hakikatı nûrdur. Çölde nûr gibi gözükene aslı serâbdır. Riyakârların mümin gibi, iplerin yılan gibi görüldüğü sihirde, âsâ gibi görünen sûret, Musa (a.s.)’nın elinde yılanları yutan ejderha olur. Evrimi gerçekleştiren her şey Hakk’ın ilminde kayıtlıdır; arslana yem olan ceylan, arslanda can bulur; ölmeden önce ölen yiğit Rabbında can bulur. Sûretleri değişse de kendisi değişmeyen hakikat birdir.

Ey dost! Ne suflî âlemin timsali olan gölgeni unut, ne de ulvî âlemin nûru olan ruhunu. Bütün âlemler varlığında mevcûddur. Hangi âleme yönelirsen o âlem sana mekân olur. Hiçbir âlemle nitelendirilemeyen Sevgilinin âlemi, her mekândan kayıtsızlıktır. Zira Mûteâlî Varlığın Zât-ı ve ulûhiyeti, her sınırlandırma ve kuşatılmanın ötesindedir. Tecellîsine mazhar olan her sûret kayıt altına girmiş olsa da, Mutlak Varlığın hüviyeti her âlemde münzezzedir. Hal böyle olunca, şekerin sûretinde gizlenen zehire kanıp, aldanma; hissiyatı güçlendiren her ibadet gizli şirktir. Ruhaniyeti güçlendiren her amel ibadettir. Sevgilinin zikridir ağızlarında bal tadı bırakan. O’na duyulan aşktır, her kuşatılmış tattan daha tatlı olan. Ölümlünün vereceği sevgi de geçicidir, kendisi gibi. Ölümsüz Diri’den alınır her kayıttan beri ölümsüz sevgi. Bütün aşklar Sevgilinin hibesidir kullarına. Sevgi en yüce vesiledir Zâta kavuşmaya. Gönlün

bedeninde gizlenen muhabbete vuruldu da bülbül dikene aldırış bile etmedi; “Kahrı da, lûtfu da birdir gülümün, yeter ki sevdiğime uzak düşmeyeyim.” dedi.

Ey aziz! Kiminle birlikte yürürsen onun yürüyüşüne ayak uydurursun. Civanmerdle yürüyenin nasibi mertlik olur. İmân üzerine “Rabbıyla yürümek onun kurtuluşu olur.” (20/47) Nâmerde ayak uyduranın sonu çukurdur. Nefsini enaniyyet çukurundaki bataklığa gömen kayıptadır. Oysa kulun kulluğu onun kulluğunda gizlidir. Gönlü dost edinenin âsumâna çıkar; izâfî benliği dost edinenin yolu çıkmaz sokaktır. Zira, “Nefsini kirleten kayıptadır.” (91/10) Gözlerden gizli durursan, kirli sözden de, kirli nefisten de uzak durmuş olursun. İnsanın bağımlılığı hiçbir kötü alışkanlık değil velâkin, kendi nefsanîyetidir. Dilsiz kulun, gönlü dile gelir. Hakk’a kaçan gönlü Rabbı dile getirir. Yüklendiğin her şey ağırlığını artırır; terk ettiğin her şey nefsi hafifletir. İçi boşalmamış sazdan ahenkli ses duyulmaz. Kendinden boşalmayan benlikten hikmetli söz duyulmaz. İzâfî benliğin bakışlarından arınmış bir can, karşısındakini ne erkek, ne de kadın olarak görür. O, sûret örtüsüne bürünmüş Rabbın tecellîsini, sûretlerden münezzezh hakkânî bir varlık olarak görür. İnsanları kalıpları ve cinsiyetleri itibariyle gözlemleyen birey, kendinde mevcûd hakîkatın henüz farkında değildir. Giyim kuşama takılıp, farklılık davasına girişmek, tevhid ve Kur’an ehlinin değil, kendilerini önemseyip, yüceltmenin peşindeki taklidi îman sahiplerinin bir düzmecesidir. “De ki; Allah’ın kulları için yarattığı ziyneti ve temiz rızkı kim haram kıldı?” (7/32) İkiliği nefsinden kovmayan benliğin hakîkatı görmesini engelleyen perde, nefsine duyduğu düşkünlük ve eziklik duygusudur. Kimileri, ibadeti ve sünneti şekilde uygulamakla yetinir. Nefsiyle cihad olan özdeki uygulamada ‘ağırdan alırlar’ (4/72) kimileri de, tahkik bile etmeden insanların inançlarını “alay ve eğlence konusu yaparlar.” (5/58) oysa her aşırılık, karşısında kendi zıddını bulur. Aile ve toplumlardaki bölünmüşlüğün ve karşıtlığın sebebi budur. Cimri babanın karşısına müsrif oğul, ulûhiyeti reddeden ebeveynin karşısına, dini algılamadan aşırılığa kaçan evlad çıkartılır. Hepsi de Rabbın irâde ve tasarrufuyla gerçekleşir. Her iş karşısındaki misalden ibret alıp, hakîkate dönmek içindir. Zira islâm, her mânâda dengeyi öğütler; “Onlardan aşırılığa kaçmayanlar var ama çoğunun yaptıkları ne kötüdür.” (5/66) Bil ki duyduğu öğüdü benimseyip, uygulayanın gayreti, öğüt kadar kıymetlidir. Zira, Allah’ın emirlerini yerine getiren insan canlı öğüttür. Ey dost! Allah’tan gayrı yöneldiğin her şey bâsiretine perde olur. Allah’a yönelen ise Allah’ın olur. Deryada yüzen çoktur velâkin inci çıkarmak her derine dalanın nasibi değildir. Kimileri çerçöple avunur. Kimileri köpekbalıklarına yem olur. Yüzenlerden her birinin niyeti kendi istikâmetini de bildirmiş olur. Allah’ın kendine yettiği kul için sevgi de, Sevgili de Rabbıdır. Her âlemden vazgeçmeden Rabbla yetinmek gerçekleşmez. Fikri ve nazari bilgileri terk etmeden gönül âlemine geçilmez. Tartışılan her şey nefsin tatminine yönelik entelektüel bir çabadır ancak. Oysa ilâhî ahlâk tartışılmaz, yaşanılır. Dedikodu ve faydasız sözü duymak istemeyen insan, dünyanın vızıltısına kulaklarını tıkasın; Rabbıyla Rabbından Rabbını duysun.

Ey dost! Kalbin tefekkürü, ölü nefsi diriltir. Zihnın vehmi, diri gönlü öldürür. Kendini hiçbir şeyle tanımlamadığın takdirde Allah’ın kulusun. Sınırlandırdığın her şeyde tanımladığının kulusun. Kimileri kendilerini dünyevi kimlikleriyle tanımlar, ruhun sâfiyetini ve özün hüviyetini inkâr eder. Kimileri nefsini ulûhiyete lâıyk görür, beşerî aczini inkâr eder. Halkın işlerini seyreden, Hakk’ın tecellîsini seyirden mahrum kalır. Halkı önemseyip, büyüten, Hakk’a yönelmekten mahrum kalır. Halkı tanımak için gayret eden, Hakk’ı tanımaktan aciz kalır. Allah Teâlâ, Zâtını tanıtmak istemediği kişileri, din ve dünya işlerini tartışmakla avundurur. Şekil ve sûrete olan düşkünlük, Hakk’a olan yöneliştten kulu alıkoyuyorsa kalb, Hakk’dan gafil demektir; Allah’ın gönül aydınlığı vermediği insanın dünyası karanlık demektir. Gönülgözü kapalı olan, işlerin dış görünüşüne bakar; gönülgözü açık olan, her işin içyüzüne bakar. O halde ey aziz! Odaklandığın husus, ne dünya ne de ukbâ olsun; ancak Allah olsun! Nefsini Rabbınla tanı, O’nun tecellîsine şâhid olursun. Sözde Rahmânî, özde şeytanî

olanlardan uzak dur. Oyundan ve riyâdan uzak durmuş olursun. Sözde Rahmânî olanlar, faydasız bilgiyi ilâhî hikmetmiş gibi halka satarlar; Rabbanî ilhâm ve keşfe korkuyla bakarlar. Özde hikmetullahla doyurulan kullar Zât-ı Hakk'ın gayrıyla oyalanmazlar. Bilirler ki, şekil ve sûrette kalan ibadet, şüphe ve zanna dayanan bilgi, nefsin oyuncaklarıdır; "Allah de, sonra onlara bırak oyalandıklarıyla oynayadursunlar." (6/91)

Yakîn ve ihsân nûrlarıyla nefis huzura erdi mi, hissiyat yerini hakîkate bırakır. Dünya ve âhiret yerini Allah'a bırakır. Zira, "Dünya da, âhiret de Allah'ındır." (53/25) Kuldaki beşerî sıfatların, Rabbin sıfatlarıyla örtülüp, nûra boyanması, gönlün sıfat cennetini tadması, nefsin ölmeden önce ölümüyle gerçekleşir. Allah için kendinden ve her âleminden vazgeçen benlik, ölmeden önce ölmüş addedilir. Sıkıntı ve üzüntünün yaşam programlarından geldiğini bilen âşık, Rabbindan razı olduğunda, acı çeken nefsin ızdırabının kaybolduğuna şahid olur. Zira, "Güldüren de, ağlatan da O'dur." (53/43) Cenab-ı Hakk, sevdiği kulunun hiçbir sûret sevgisiyle gocunup, avunmasını murad etmediğinden, her sûreti ondan uzaklaştırır velâkin, kulunun kalbindeki muhabbeti daha da belirgin kılıp onu, aşkın sıfatıyla donatır. Bunun böyle olmasının temel nedeni pek çoğumuz için, sûretteki sevgili gittiğinde hakiki Sevgilinin ancak o zaman hatırlanmış olmasıdır. Oysa Allah'tan gayrı bir şey görmemek, hakikat ve gönül ehlinin zikridir. Nitekim, seven sevdiği sûrette, Allah'ın tecellisini görüp sevmiş olsaydı, sûretteki sevgili geldiğinde ve gittiğinde ne üzülür ne sevinirdi. Her halinde Rabbiyle beraber olur, O'nun muradını idrâk edip, hükmüne boyun eğdi. Öte yandan beşerî sıfatların hissiyatından arınmamış nefis, sahiplendiğine sevinir, kaybettiğine üzülür. Zira o, ruhunun sâfiyetiyle bütünleşmiş değildir. Tevhid ve hakikat ehli için farklılık ve ayrılık olmadığı gibi, aynı ve birlikte olmak da mümkün değildir. Çünkü kulun, Rabbindan gayrı gerçek bir varlığı yoktur. Bil ki kendinde varlık vehmeden kul, Allah'a yaklaşamaz. Allah Teâlâ kuluna yaklaşp onu ikilikten arındırır. "Sonra yaklaşp sarktı, iki yayın aralığı kadar veya daha da yakın oldu." (53/8-9) yüce ayeti bu hakikati bildirir. Rabbi kuluna tevhid sırrını nûruyla bildirdi. Şu halde Allah'a yakınlık ve kavuşmak Allah'ı tanımaktır; O'nun ilmi ve tanıtımıyla. İkilik içindeki nefsin zanna dayanan bilgisiyle değil! Nitekim Allah'ı tanıyan kendi "Arzusuna göre konuşmaz." (53/1) Kulun gönlünden söyleyen Rabbi olur. Gönül ise idrâk edip 'gördüğünü yalanlamaz'. (53/11) Hakikat ehli, Rabbin ayetlerini Rabbiyle okur. Lisanın kalıplarıyla sınırlı idrâkla değil! Hakikat ehlinin örtünmesi aşkla, ihlâsla, takvayladır; sakalla, bıyıkla, türbanla değil! Hakk'a olan îmanı Hakk'ın ihsânı olan hakikat nûrlarıyla; biçimle, şekille, taklitle değil!

Bireye kulluğunu hatırlatmayan ibadet nefsin gizli kibridir. Aczini hatırlatan her sıkıntı ise Rabbin seni kendine dâvetidir. Allah'ın zâhir ve bâtındaki tecellisinin kemâlini keşif, Allah'a sıdk ile teslim olanların nasibidir.

Ey dost! Kelimelerin işaret etmekte âciz kaldığı sırra ruhanî himmet eriştirir. Allah'tan gayrı gerçek bir varlığın mevcûd olmadığı idrâk edilmiş olsaydı, görünürde olanın O'ndan gayrı olduğu yanılığına düşülmezdi. Aranılan bulunduğunda, onun kayıp olmadığı anlaşılır. Zira, daha önce görmeyen göz gördüğünde, sanki onu bulmuş gibi olur. Nefsini halka bakmaktan alıkoyamayan insan Hakk'ı göremez. Herkez aynı anlayış kabiliyetinde olsaydı kavga yerini barışa bırakırdı. Herkesin ihtiyacı aynı olsaydı rızkların çeşitliliği oluşmazdı. Herkes aynı hüviyette bulunmuş olsaydı sen-ben farklılığı bulunmazdı. İbadetlerin farklılığı, dini algılayanların farklılığındandır.

Hakk'al yakîn, keşif ile; ayne'l yakîn, müşahade ile, ilme'l yakîn, ilim iledir. Hakka'l yakîndeki keşif, Zât-ı Hakk'ın izzet, azamet ve kemâlidir. Ayne'l yakîndeki müşahade, cemal ve celaliyle kudretidir. İlme'l yakîndeki ilim, isimlerdeki tecellisini eserleriyle bilmektir. Tabiatte icrâ ettiği eşsiz renk ve desenleriyle O'ndan daha latif ve cemil bir ressam var mıdır?

Karada, denizde ve semâda icâd ettiği sûretlere can verdiği varlığıyla ve insanda mazhar kıldığı mânevi güzellik ve sırlarıyla O'ndan daha âlî bir sanatçı var mıdır? Ne var ki, hakikate yakın olmakla övünen kişi, Hakk'a en uzak olanıdır; nefsinin hor ve hâkir gören kişi nefsinin hilkâtini en iyi bilendir. Zira fânî kulun varlık iddiası olamaz. İddiası olanın tevâzusu olmaz. Sevinci ve tasası Allah olmayanın huzur ve ferahlığı bulunması kalıcı olmaz. Yaşamı ve ölümü Allah için olmayanın yakîni kâmil olmaz. Ruhânî birliktelik olmadan yaşanan beraberlik, hakiki muhabbetin yerini alamaz. Ruhun cezb edildiği âlemle, nefsin cezb edildiği âlem bir olsaydı, misaller âlemi olan dünya ile ruhaniyet âlemi olan âlem-i melekût farklı isimlerle anılmazdı. Gerçekte iç içe olan âlemlerin arasındaki berzah, bireylerin niyet ve yönelişleridir. Süflî âlemin zevklerine yönelen ve izâfî benliğin alışkanlıklarıyla yetinen insan ikilik âleminde farklılıkları yaşar. Nefsaniyet putu 'Taguta inanır.' (4/51) Üstelik seçtiği yoldan da emindir. Ulvî âleme yönelen ise ikilikten kurtulup "Taguta sırt dönüp Allah'a inanıp" dayanır. (2/256) Zann ve mâsivâdan kurtulup, hakikatler âlemi olan âlem-i vahdete kavuşur. Birisi vehmindeki varlığa itibar edip "Taguta uşaklık yapar." (5/60) Diğeri "Allah'a kulluk edip, Taguttan kaçınır." (16/36) Allah'a teslim olan insanın yardımcısı ve koruyucusu Hafîyz Allah, Tagutun yardımcısı şeytaniyettir. Nefsini mâsivâyâ, ilizyona, dünyaya satan insan nerede! "Canını Allah'ın satın aldığı" (9/111) insan nerede! Dünyaya yâr olan, dünyanın olur. Allah'ta yok olan, Allah'ın olur. İzâfî benlik, misal âlemi olan âlem-i mülkde "İrmakla imtihan edilir." (2/249) Mâsivâ ırmağıyla susuzluğunu gideren insan mânâ ve hakîkatten yana gâfil kalır. Hakikat ırmağı ise gönülden akar. Sûretteki ibadet, incirin kabuğudur. Mânâsına ermek için incirin tadında ikilikten erimek gerekir ki, incirle incir olunsun. Aşkın hakikatına varmak için aşkda yok olunsun. Sûret, filhakika kabuktur velâkin sûreti olmayan şeyin mânâsı belirgin olmaz. Kabuğu olmayan ceviz içi, ağaçta korunur olmaz. Hakikatın koruyucu kabuğu olan şeriat uygulanmazsa hakikat, hâl ile yaşanmaz. Sünnete uygun olan ibadetler kalıcı olarak uygulanmazsa, yaşanan hâl köpük misali atılıp gider. Sohbeti yapılan velâkin ibadetten mahrum bırakılan tasavvuf, birileri için zakkum ağacı olur. Mânâyı doğurmaya hazır gönlün yaslandığı ağaç hurma olur.

Ey aziz! Evrende hiçbir olay yoktur ki önceden takdir edilip yazılmış olmasın. Bir işin gerçekleşmesi gayret edildiği için değildir. Velâkin, ilâhî ilimde irâde edilmiş bir şeyin gerçekleşmesi gayrete bağlı tutulduğu içindir. Zira Allah Teâlâ'nın irâdesi, önceden yazılmış olan kaza ve hüküm olup, kadere bağlı olarak yapılan gayret ise sonradan ortaya konmuştur. Ezelde takdir edilmemiş hiçbir şey yalnızca gayret ve temenni ile elde edilemez. Ele geçen her şey ancak ilâhî bir lütuf ve hediyedir. İmân ve ibadetler de öyle!

Ey dost! Bir şeyin sûreti onun mânâsından haber verir. Kartalın sûreti, göklerdeki hâkimiyetinin; yılanın sûreti, arzdeki sürüngenliğinin, balının sûreti, deryanın heybetinin timsalidir. Varlığın sûreti, bilen için eşsiz birer misaldir. Kimileri için aşk, bir sûretten ibarettir. Kimileri için din ve ibadet, bir sûretten ibarettir. Kimileri için de insaniyet, bir sûretten ibarettir. Kendi hakikatını müdrîk insan da bir sûrettir, velâkin onun sûreti, güzel ahlâk üzerine inşa edilmiş Hakkânî isim ve sıfattır; mânâsı, sûreti ve hakikatı ile bir bütündür. Zâhirdeki bütün sûretler, bâtındaki mânâların ve ilâhî ilimdeki hakikat ve sırların ifâde edildiği misallerdir. Hepsisi de hakikatlerin hakikatı ve tek olan Mutlak Varlığın tecellisi ve nûrunun yansımalarıdır. Sûrete bakıp da mânâsını göremeyen insan mânâden kördür. Sûretle yetinip, içeriğine erişemeyen insan mânâ ve hakîkatten yana yoksuldur. Yalnızca sûreti önemseyen ise idrâktan yana yoksundur. Oysa zâhir ve bâtın O'dur. Her zıtlık kendini bir sûretle ifade eder; ateş, yakıcılığın; su, akıcılığın sûretidir. Aydınlığın sûreti gündüz, karanlığın sûreti gecedir. Hakikatleri açısından aydınlık, ferahlığın ve huzurun; karanlık ise, kasvet ve sıkıntının sûretidir. Karanlığın mânâsı, ilim ve basîretten mahrum kalmak, aydınlığın mânâsı, hikmet ve hakikat nûrlarıyla donanmaktır. Korku, şüphenin; umut, hüsnüzannın, güven, ihlâsın mânevi sûretleridir. Gönlün sûreti aşk, aşkın ve muhabbetullahın

sûreti kâmil insandır. Zekât, özverinin sûreti; oruç, sabrın sûreti, namaz, Hakkânî sohbetin sûretidir. İbadetlerin her çeşidi îmanın sûretleri olup, îmanın hakîkatı ise güzel ahlâk ile mâsivâyı terktir. Nitekim “mümin kulların gözlerini yere indirmeleri” (24/30-31), her sûretten münezzeh yüce Mevlânın aşkını hiçbir misalle sınırlandırmak istemedikleri içindir. Kâmil kulun ‘gözlerinin kaymaması’ ise, nereye dönüp baksa, her sûrette ancak Sevgilinin yüzünü gördüğü içindir. Gözünde ve gönlünde nûr olan nûru görür. Gözünde ve gönlünde sûret olan cinsiyeti görür. Sûretlerdeki farklılığa takılan insan henüz şehvetinden ölmemiştir.

Ey aziz! Bütün sûret ve mânâların hakîkatı Hakk’ın katında kayıtlıdır; “Hiçbir şey yoktur ki O’nun hazineleri (hakîkatları) bizim yanımızda olmasın. Biz onu ancak belli bir ölçüyle indiririz.” (15/21) Zira her benlik aynı ölçü ve miktarda rızık olan mânevî feyzi idrâk edip, hazmedemez. Ölçü, kulun kabiliyeti ve mânevi açılımı nisbetinde olmalıdır ki faydalı olsun. Nitekim halkın büyük çoğunluğu sûretlerle avunur, sûretlerin mânâ ve hakîkatlerini Hakk’ın has kulları görüp, ibret alır. Mânâ ve sûretteki “Bütün misalleri insanlara düşünüp, idrâk etsinler diye veriyoruz.” (59/21) yüce ayeti, hiçbir sûretteki misalin boş yere mevcûd olmadığını, sebepsiz yaratılmadığını bildirir. Zira hakîkatlerin sahibi olan ve ilâhî isimlerin ifade ettikleri özellikleri itibariyle “Allah, Hâlık, Bârî, Musavvir, Aziz ve Hâkimdir.” (59/24) Sûretler, Musavvirin icadıdır. Hâlık, sûreti görünür kılandır. Aynı sûretin evvelce mevcud olmadığının teminatı Bârî Teâlâ’dır. Her bir sûretin hikmetle seçilmesi Hâkim’in uhdesindedir. Hüviyetinin bütün sûretlerden münezzeh olması itibariyle O, Aziz’dir. Bütün bu sıfatlar, Allah ismi celâlinin vasıflarıdır. Ey dost! Hakîkatı ‘elest meclisinde’ Rabbla yapılan ve ilâhî ahid olan tevhid sözleşmesinin dünyadaki sûreti, eşler arasındaki nikâhtır. Etkinlik sıfatlarıyla ruh, edilgenlik sıfatının hamili olan nefsiyle evlenerek mutmain olur. Yani nikâhlanan her can gerçekte, Rabbinin tecellî eylediği sûretle nikâhlanmış olur. Nikâhtaki kerametın hakîkatını muvahhidler bilir. Zira onlar, her şeyden önce Allah’ı görür. Gel gör ki bu âlem sûret ve laf tüccarlarıyla doludur. Mânâ ve hakîkate özlem duyup, kendini verecek gönül ehli azın da azıdır. Bin yıldır bildiriliyor, duymak istemeyen duymuyor. Duyan da letafeti ve içtenliği kadar duyup, lütfedildiği kadar nasibleniyor. Bil ki rızâ dahil, bir şey karşılığında değil, yalnızca Allah için yapılan hizmet ve ibadet mubarektir. İbadetlerin ikâme edilebilmeleri dahi Rabbin rızâsının ezelde hibe edildiğinin işareti değil midir? İlâhî cömertliğin indi ilâhîde belirmesiyle, lütfâ mazhar kılınan bir insan olarak, kullarının himaye edilmeleri, yeterli şükür vesilesi değil midir?

Ey dost! Gönül Hakk’dan bir mânâ işitir. Kalem de bu mânânın peşisıra koşturur. Rabbin kuluna mesajı ilham ile, kulun Rabbin mesajı amel ve niyaz ile; “De ki; hiç şüphesiz namazım, gayretlerim, yaşamım ve ölümüm âlemlerin Rabbi Allah içindir.” (6/162) Şu halde Cenab-ı Hakk’ı tanımak hususundaki gayret ve ibâdetleri küçümseyen insan, nefsinin kimliğini Resûlullah’ın (s.a.v.) nefsinden ve Allah’ın kitabından üstün görmektedir. Nitekim kişiyi secde etmekten alıkoyan şey, kendini daha bilgili ve “üstün görme iddiasıdır”. (7/12) Oysa izâfî benliği besleyip, Hakk Teâlâ’ya teslimiyeti engelleyen husus, suizanları ve noksan bilgisidir. Öte yandan sûret taklitçileri de, kendilerinde bulunmayan bazı mânâ ve sırrları, sûret görüntüsü altında halka tezgâhlarlar. Oysa sûretleri sûret makyajına uygun olmadığı içindir ki hâl ve nefsanîyet dilleri kendilerini ele verir. Bilmezler ki bir şeyin hakîkatı sûretinden daha değerlidir. Sûretler gelip, geçicidir. Kalıcı olan ise hakîkattir. Sûret taklid edilerek maksada ulaşılmaz. Sûretin mânâ ve ahlâkıdır asıl olan. Benliksiz varoluş, Allah’ta fâni, Allah’ta Allah’la bâki olmaktır. Sendeki benlik senden gitti mi, bâki kalan ben O’dur. Bütün ibadetlerden maksat da budur. Maksada ulaştırmayan yol hakk yol değildir. Mânâdan anlamayan benlik eşyanın sûretine bakar. Anlayana eşyanın hakîkatı görünür. Tevhid kelimesinin lâfzında kalanlar, anlamını düşünüp, idrâk edemezler. Nefsi Allah için terk etmek olduğunu göremezler. Zira yaptıkları her amel ve öğrendikleri her bilgi kendilerini tatmin içindir. Tepki ve davranışlarına haklılık arayan insan hakîkatı göremez; zira nefsi tarafsız

kalmaz. Hissiyat, camdaki buğu gibidir. Hissiyat, bazen körükörüne birini takibettirir. Bazen de körükörüne ondan nefret ettirir. Nefsin bulduğu gerekçeler, “dünya hayatının aldatmasıyla” (7/51) onu oyalayıp, tuzağa çeker. Nefsin özelliği sahiplendiğini terk etmekte direnmesidir. Bunu ancak varlıktan soyunarak Varlığı bulanlar bilir.

Ey dost! Benliği yokluğa taşıyan ibadet mubarektir. Benliği süsleyen her amel ise nefsanıyettir. Nitekim iddialarıyla hakikatı örten “Kâfirlere yaptıkları süslü gösterilmiştir.” (6/122) Allah Teâlâ’nın rızası veya izni olmadan bir işin gerçekleştiğini zanneden insan, gizli şirk içindedir. Çünkü zannınca kendine bir güç ve kuvvet vehmetmektedir. Oysa yakîn nûru kalbe yerleşmeden zann zâil olmaz. Zann zâil olmadan hikmet nasib olmaz. Hüsnüzann kuvvet kazanmadan kalb, yakîne hazır olmaz. Hakikat ehli odur ki, mânâyı uzun uzun anlatmaz velâkin tattırır. Helvayı tadan, balın da, reçelin de aslının tatlı olduğunu bizzat bilir. Gülün vasıflarını anlatmak yerine, gülü koklatmak kişiyi maksada eriştirir. Zira gülden maksat onun kokusudur. Sümbül de öyle. Yasemin de öyle. Yeter ki koklamaya gönüllü bir burun sahibi bulunsun. Öte yandan, huzur ve mutluluğun onun nefsinin yokluğunda olduğunu bilmeyen bir fanatiğe ne söylesen duymaz, ne sunsan tatmin olmaz. Ne zaman ki fâni kimliğinin yükünden kurtulur, ihtiyacının nefsinden arınmak olduğunu görerek bulur. Ey aziz! Hakikatı arayana verilecek cevap hâl diliyledir, laf ebeliğiyle değil! Körün şahidliği ile gören gözün şahidliği bir midir? Gönlün gıdası sevgidir; açlığını susuzluğunu sevgiyle giderir. Ruhun gıdası ise hakikat ilmidir; Rabbi onu doyurur. Varlığa sahiplenmeyen ferdlerin “Korkusu da üzüntüsü de yoktur.” (7/35) Fıtratı kulluk olan, ululuk davasına girişirse, ne söylediğini bilmeyen cahil din hocasına dönüşür. Bestekârının elinde notalar müziğe dönüşür. Ocakcibaşının elinde notanın değeri, fırın ateşini tutuşturan bir kâğıt parçasına dönüşür. Ârifin yüzünde göz basîret kazanır. Câhilin yüzünde göz “Kusur arayıp, alaya alır.” (68/10) Kâmilin elinde gönül bülbüle dönüşür. Fâsıkın elinde kalb, “Günaha dadanır.” Her iş her yerde uygun olmaz. Her söz her dinleyene hitâb etmez. Lağım böceğini gülbahçesine koyarsan, hem bahçeye hem de böceğe eziyet etmiş olursun. Her birine lâıyk ortamı uygun gören kudreti de hafife almış olursun. Bil ki balinaları karaya vurduran kudret de O’dur. Karaya vurmuş balinaların kurtarılmasına gayreti gösteren de O’dur. Zorda kalana yardım etmek de O’nun takdir ve irâdesiyle gerçekleşir. Her devrin kanunları o toplumun medeniyet seviyesine göre oluşur. Her devirde hiç değişmeyen kanun ise ilâhî kanunlardır. (48/23, 35/43, 33/62)

Ey dost! Bir şeyi sevmek başka, Allah için her şeyi kalbinden çıkarmak başka bir şeydir. İlkinde nefsin arzusu, diğerinde nefsin sükûtu sözkonusudur. Kıskançlık sevgiye duyulan doyumsuzluktur. Bir duyguya mazhar olan benlik, onun tasarrufu altına girer. Muhabbet denizinde yüzen aşık, balık misali bir nefes olsun ondan ayrı kalmak istemez. Nefsin tabiatı gereği, sevenin sevdiğini kıskanıp, paylaşmak istememesi doğaldır. Ancak, evhamdan doğan kıskançlık sevgiye zarardır. Zira ‘çekişme, çatışma’ sebebi olur. (2/213) Yersiz kıskançlık, bastırılmış duygular içindeki kişiliğin kendi nefsine olan zulümdür. Fâni kişilik, içinde duyduğu ezikliğin ve güvensizliğin nedenini dışarıda arar. Burukluğunun ve özgüven eksikliğinin sorumluluğunu başkalarına bağlayarak, nefsinin bunaltan hissiyatdan kurtulmak ister. Heyhat! Oysa aynada gördüğü, bizzat kendinden kaynaklanan huzursuzluktur. Ne zaman ki, tecellîsiyle “Allah, kulun nefsi ile kalbi arasına girer.” (8/24), gönül Rabbına kaçıp huzur bulur; nefs kendinden geçip, özünü bulur. İradenin kontrolünü Hakk’a terk eden izâfî benlik, tercih edilmediği duygusundan ötürü gösterdiği tepkiden ve kendini özdeşleştirdiği sanal kimlikten Rabbına istiğfar eder. Gönül, Hakk’ın tecellîsiyle selâmet bulur; nefs hayatının Allah’a ait olduğuna şahid olur. Hakk’a sunulan her benlik kutludur. Nefsin sahiplendiği her şey fâni ve kusurludur. Enâniyyetten vazgeçmek, “Rabba kulluk edip, kurban kes”mektir. (108/2) Ölmeden önce ölen “Kulların takvası O’na ulaşır.” (22/37) İbadet ve kurbandan maksat da budur. Ne var ki, nefisle mücadele zorlu bir kavga olup, dünya ehline “Meşakkatli

yol olarak uzak gelir.” (9/42) Nefsi Hakk’a sunmak yerine, her defasında bir hayvan kesip, kan akıtmak kolay gelir. Oysa onların “ne etleri ne de kanları Allah’a ulaşır.” (9/42)

Ey aziz! Zahmete en çok katlanan rahmete en yakın olandır. Kişiyi zaafalarını gösteren herkese teşekkür edilmelidir. Zira her benlik kendi hâlini, karşısındakinin aynasından görerek bilir. Ne yazık ki, zaaflarıyla mücadele azminde olanlar nâdir görülür. Çoğu, nefsinin alışkanlıklarıyla yaşamlarının devamını tercih ederler. Nefsaniyette “Allah yolunda savaşa çıkın denildiğinde hareketsiz kalır.” (9/38)

Rabbının emir ve yasaklarına hakkıyla uyan insan zor bulunur. Sakın görüntüye aldanma! Ârifin gönlünden yayılan hakikat kokusuyla, gülyâğı sürünüp de gezinen taklitçinin yaşamı ve sırrı bir değildir. “Allah, takva sahiplerini daha iyi bilir.” (9/44) Kıskançlık dahil gönülden atılan her şey, nefsin bir uzantısı olmaktan çıkar, fazlalıklarını atan insan, yeni doğmuş bir bebek gibi, ilk yaradılış fitratına geri döner; “Biz onların gönüllerindeki kini çıkarıp attık.” (15/47) yüce ayeti, her ifrat duygusunun kalbden atılmasıyla, cennet boyutunun yaşanacağı müjdesini verir. Faydasız sözün duyulmadığı, yalan haberin yayılmadığı, dönemsel gerçeklikten hiç değişmeyen hakikate ulaşıldığı farkındalık boyutunda, emrolundukları üzere Allah için mevcûd olanlar takva sahipleridir. Takva sahibi gönül, Rabbından aldığı mânevi feyz ve ilhâm ile ‘inşirâh edip’ (94/1), baharda meyve vermeye hazırlanan ağaçların tomurcukları misali, Hakk’ın inâyet ve muhabbet nûrlarıyla tomurcuklanır; “Şüphesiz takva sahipleri için (hidâyet) bahçeleri, (hikmet) bağları ve göğüsleri tomurcuk gibi kabarmış (ruhanî zevceler) (vücûd) yaşıt eşler, (mârifetullahla) dolu kadehler (kalbler) vardır.” (78/31-34) Dünya ehlinin anlayacağı misaller kendi idrâk âlemlerine uygun olur. Hakikat güneşinin ışığından ancak yarasalar rahatsız olur. Oysa bir ressamı tanımak için, kendisini görmek şart değildir. Eserlerini görmek, onu tanıyıp, sanatını anlamak için yeterlidir. Kezâ, sûretini görmüş olmasan da, bestelediği eserlerinden, bestekârı görmüş gibi olursun. Yeter ki akıl ve gönül sahibinin idrâk boyutu kararmış olmasın. Bir gönül ehlinin hakikatını görmek istersen yaşantısına bak. Ahlâkını öğren, ruhunu görmüş gibi olursun. Yaşantısı edeb ve güzel ahlâka dayanmayan insan, ne kadar bilgili olursa olsun, ârif değildir. Sümbül yetiştirmek için soğanı gerek! Misk kokusunu taşımak için gönül ceylanı gerek! Sûret-i Hakk olmak için insana kemâlat gerek! Kâmil kulun kalbi, Rabbının tecellisine mazhar bir ayna gibidir; bakan kendini görür. Ayna, nefsaniyetten ve ikilikten arınmış olmalıdır ki Hakk görünsün. Kalbinde geçici arzu ve hevesler taşıyan insan Hakk’a değil, yenik düştüğü hissiyatına ayna olur. Hakikatların hakikatını aklına sığdırmaya çalışan insan ancak, kendi aczine tercüman olur.

Ey dost! Bir şeyin taleb edilmiş olması, onun gerçekleşmesi için yeterli değildir; meğer ki Mürid Allah, onun gerçekleşmesine rızâsını veya iznini vermiş olsun. “Allah dilemedikçe siz (gerçekleşmesini) dileyemezsiniz.” (76/30) yüce ayeti, gerçek yaratıcının Mutlak Varlık sahibi Subhan Allah olduğunu bildirir. Cenab-ı Hakk ancak hayrı diler velâkin, “Kim de zerre kadar şerr ile iş işlerse onu görür.” (99/8); ilâhî kudret sahibi, kişiyi fiilinin sonucuyla yüzleştirir. Allah’ın dilemesinde O’nun rızâsı ve kolaylık vardır. İzni ile gerçekleşen her işte zorluk ve sıkıntı gizlidir. Her halikârda kul “Allah’ın dilediğinden (takdirinden) öte bir zarar ve fayda sağlamaya mâlik değildir.” (10/49) Bil ki her mânâ ancak ehline açılır. Aşk gönlü sarmadan gönül kâbesinin örtüsü kalkmaz; “O, hayrı kullarından dilediğine (muradına) eriştirir.” (10/107) Nitekim her ibâdet eden, Sevgiliye vâsıl olamaz. Nefsine tercih edecek kadar Sevgiliyi seven, sevdiğiyle beraber olur. Kulun Rabbını sevmesi, Rabbının kuluna olan muhabbeti nedeniyledir; “Allah, onları sever, onlar da Allah’ı.” (5/54) ayeti kerimesi bu önceliği bildirir. Sevmekten maksat, O’nun sıfat nûruyla sunduğu eşsiz muhabbete lâayık olacak gayreti göstermektir. Bu da Hakk’ın gayrı her şeyin sevgisinin, kalbden arındırılması demektir. Ne var ki her insan aynı arzu ve muhabbetle Rabbına yönelmez. Ruhunun ilâhî muhabbetle nûra büründüğünü bilmez. Kimileri vardır, gezindikleri dünya bahçesinin

çeşitliliğine, gözalcı renklerine hayran kalır. Gözler, bahçenin güzelliğiyle perdelendiğinden, eserini görür velâkin, bahçıvanı görmez. Nasıl ki, kumda yürürken bıraktığı izinin senin varlığından haberi yoktur; nasıl ki ressamın fırçasından çıkmış resmin ressamın zâtından haberi yoktur. Rabbinin arzdaki gölgesi olan kulun da, kendi sırrında tecellî eden Hakk'dan nûrundan haberi yoktur. Öte yandan Hakk nûrunu müdrik insan, Hakk'ın dışında hiçbir şeyle avunup, oyalanmaz. Hikmetullahın dışında hiçbir şey, hakikat ehlini teskin edip, doyurmaz. Taklidi îman kabuğu çatlayınca, îmanın özü olan yakîn nûru bir yıldız misali kalbde doğar. Nûrların zuhura geldiği cevhere yemin edilmesi bu hikmetdendir; “Yıldızların olduğu yere andolsun ki” (56/75) yüce ayeti, ibadetten doğan hidâyet nûrlarının; ilâhî muhabbetten doğan inâyet nûrlarının, sâlih amelden doğan letafet nûrlarının kalbi sardığı cevher yatağını gösterir.

Rabbın kuluna ihsân ettiği cezbe nûrları mârifetullahla donatılmıştır. Ey aziz! Hakk'a yaklaşmanın sırrı secdededir; “Secde et ve yaklaş.” (96/19) yüce hitâbı ve ikâzı, yalnızca sûretin değil. Kalbin ve nefsin secdeleri içindir. Zira secde, fâninin yokluğunda, Kadîm'in bekâsıdır. Beşerî sıfatların etkisi kaybolduğunda, Rabbanî sıfatlar hükümdar olur. Ancak o zaman, “Attığın zaman sen atmadın.” (8/17) hükmü zâhir olur. Nasıl ki Allah'ın sanatına “Bitkiler ve ağaçlar secde eder.” (55/6), O'nun hükmüne teslim olur, insan içinde secdeden maksat, hayatı bütünüyle Allah'a teslim etmektir. Ruhundaki sırra ârif olmayan insan, gönüldeki yıldızı göremeyince, Hakk nûrunun aydınlığından mahrum kalır. “Battığı zaman yıldız andolsun ki” (53/1) ayeti celilesi, tecellî nûrunun kalbi aydınlatan bir yıldız gibi ışıldadığını bildirir; “Işıyla (cehalet) karanlığı delen yıldızdır (nûrdur) o.” (86/3) O nûr Hakikat-ı Muhammediye nûrudur ki, “Ne saptı, ne de haddi aştı.” (53/2) yüce ayetince bildirildiği üzere, her sapkınlıktan mahfuz tutulmuştur. Emrolunduğu üzere yol alan insan, o nûrla istikâmetini bulur; “karanın (süflî âlemin) ve denizlerin (tecellî deryasının) karanlıklarında (bilinmezliklerinde) hidâyet bulmanız için yıldızları (nûrları) oluşturan O'dur.” (6/97) Yakınlığını ona hissettirmek maksadıyla bir ananın yavrusunun üstüne eğilip, sarkması misali, Rabbin inâyeti de kuluna “yaklaşıp sarkar, o kadar ki iki yay arası kadar, hatta daha da yakın” (53/8-9) ifadesiyle açıklanan mânâ zâhir olur. Ruhanî secde, “kabe kavseyn, evednâ” sırrıdır; miracın kemâlidir. Ey dost! Mânâların tadılıp, yaşanması gönül iledir. Mânâ ve ibretlerle dolu “Arzda dolaşsalar, elbette idrâk edecek kalbleri, duyacak kulakları olurdu. Ne var ki gözler kör olmaz, sinelerdeki kalbler kör olur.” (22/46) Kalbin Rabbinden duyup, haber alması, Rabbin ruha hibe eylediği nûrun zuhuruna göredir. Gönül sahipleri mânâ semâsındaki “Yıldızlarla da yol ve yönlerini doğrulturlar.” (16/16) Zira, Hakk'ın gayrından arındırılmış gönül “Sırça inciden bir yıldız gibidir.” (24/31) Rabba yaklaşmak ilimle, muhabbetle, lütuf ile, kulluk iledir. Nefse haddi aşırta kibirle değil! Kelimelerle oynamak bir insanı yazar yapmadığı gibi, sûretine bürünüp de nefsinin maşası haline gelen kişiyi de insan yapmaz. Müziği nefsinin yüceltilmesine araç kılan insanla, müziğin kendisini yücelttiği insan bir değildir.

Ey dost! Kendini arayan kendini değil de kendindekini bulduğunda, kendi yokluğunu da görmüş olur. Bireyin yokluğu görmesi gayret ve bâsiret ile, zâtındaki nûru görmesi lütûf ve ihsân iledir. Hakk'a ermiş her gönül O'nun nûrundan bir nûrdur. Kâmil insan nûrunu, Kerîm ve Mecîd Allah'tan alır.

Cenab-ı Hakk, kullarını ilâhî isim ve sıfatlarına mazhar kılmasıyla Kerem sahibidir. Tecellîsinin güzelliğinden gelen çok değerli varlığıyla, mülkündekiler için ihsân sahibidir. Mânevi fetihler (açılımlar) bağışalayarak, zâtına cezp ettiği kullarına, yakınlık ve muhabbet nûrlarıyla cömerddir, onları ilâhî sıfatlarıyla nimetlendirendir. Esmâ nimetlerine mazhar olan kul, Abdul Kerîm'dir. Subhan Allah'ın Mecîd sıfatı, O'nun her türlü övgü, yücelik ve şeref sahibi olduğunu vurgular. Bu sıfatla tecellî ettiği kulunun övgüye lâyık olması Rabbinden ötürüdür. Allah'ın ahlâkıyla ahlâklanan kul, Abdul Mecîd'dir. Allah dostları sırrlarının

kudsiyetini Ahad, Samed, Ferd olan Allah'tan alır. Onlar, her şey ve her işte Hakk'ın tecellisine şahid olurlar. Mânevî açılımları ve nûrları, kalblerinde zuhur eden esmâ tecellisine göredir. Allah Teâlâ'nın ahadiyeti, isim, sıfat ve fiilleriyle varlığın tümünü kendi Zâtında birleyici olması itibariyledir. Tecellisinin izzet ve yüceliği, O'nun tekliğinde, kendini kendiyile bilmesiyledir. O'ndan gayrı bir mevcûd bulunmadığı hakikatını en kâmil niteliğiyle bildiren isim Ahad'dır; "De ki O, Allah Ahad'dır. Samed'dir." (112/1-2) Resûlullah (s.a.v.) efendimiz, risâletini simgeleyen Mim harfiyle Ahad'ın mazharı olarak "Ahmed ismiyle" mükerrem kılınmıştır. (61/6) Hiçbir şeye muhtac olmayıp, her şeyin varlığının O'na muhtac olduğu hakikatı samedaniyyetini açıklar. Kutsal Zât-ı itibariyle hiçbir kayıtlı kayıt altına alınamayan müstağnilik sıfatı Samed'dir. Varlığa muhtac olmayan varlık, malikül mülk O'dur. Varlığa muhtac olan yokluk ise O'nun tecellisine mazhar olan kullarıdır. Allah dostlarının her hallerindeki tevekkülü Samed olan Allah'adır. Ferd ismi, vahdaniyeti ifade eder. Kurbiyetin mânâ ve sırrıdır. "Daha da yakın" makamının asli sahibi olan Resulullah'ın (s.a.v.) sünnetinin vârislerine vekâleten atfedilen bir derecedir. Zât-ı Hakk ulûhiyeti itibariyle Ferd'dir, Tek'tir. Kullarından ferdâniyeti yaşayanlar, O'nun vahdetinde fâni, ferdâniyet nûruyla bâkidirler. Nefsin beşerî sıfatlarından arındırılıp, Hakkânî sıfat nûrlarının tecellî eylediği kurbet ve dostluk sıfatıdır. Nefsinden ölen ferdler mârifetullah nûruyla diriltirler. Buna ancak hakikatı şeriat ile birleşmiş olanlar şahid olur; "Nasıl bir amelde bulunacağınızı görmemiz için sizi arzda (beşerî âlemde) halifeler olarak meydana getirdik." (10/14) yüce ayeti, kimlerin sûret-i Hakk olarak, Rabblarına ezelde verdikleri ahdın yerine getirildiğini bildirir. Ahde vefâ, ne hayata, ne ölüme, ne de Hakk'a yakınlığın vesilesi olabilecek ibadet ve gayretlere sahip çıkmamak demektir; "De ki; ibadetlerim, gayretlerim, hayatım ve ölümüm Rabbül âlemin olan Allah içindir." (6/162) Âlemlerdeki tecellî, Malikûlmülk olarak Hayy ve Kayyum Allah Teâlâ'ya aittir. Mülkünün konusu olan kulları ise, O'nun esmâ nûrlarıyla zuhura gelip, sûrete bürünmüş yaşam biçimleri ve bâtına (gayba) dönen, yani zuhurdaki görünümünden kaybolan emir ve hükümleridir. Hakk Teâlâ Hazretleri, Zât-ı, isim ve sıfatlarıyla zâhir olmadan âlemlerde hiçbir gerçek mevcûd bulunmadığı gibi, ilâhî takdirinin gereği, vakdi gelmeyen hiçbir şeyde varlıktan gabya dönemez. Görünüme gelen varlığa hayat hükmü, görünümünden kaybolan sûrete ise ölüm takdir olunmuştur. Gerçekte, her iki biçim de (ömür ve ölüm) tek olan hakikatın, âlemler nezdinde farklı ifade edilişidir. Zira âlemde zâhir olan varlıkla, zâhirden bâtına bürünen varlık, varlığın yine kendisidir. İbadetler ve gayrete gelen her şey ancak O'nun Zâtının yüceliğini övmek için, tecellisindeki sırrlarını isim ve sıfat, fiilleriyle tanımak içindir. Nebilerinin ve velilerinin dilinden, kendini kendiyile bilip, bildiren, övüp, övülen yegâne varlık O'dur. O'nun tecellisinin dışında hiçbir varlık yoktur ki, hayata sahiplenebilsin! Fâni nefsin kendini önemsemesinden ileri gelen yaşama sahip çıkma dürtüsü, Mâlikûlmülk Allah'a ortak koşma heves ve vehminden gayrı nedir ki! Oysa hakikate ermeyi dileyen temiz niyetli bireylere, nefsanîyetleriyle ilgili "Herhangi bir şeyi ortak koşmak yakışmaz." (12/38) Zira varlığın hiçbir kademesinde "Ortağı yoktur O'nun. Bu (hakikat üzerine) emrolundum. Teslim olmuşların ilkiyim." (6/163) yüce aytince bildirildiği üzere, O'nun tecellisine ortak koşup, ne hayata, ne ölüme ne de sâlih amellere sahiplenenden değilim! Rabbiyle kalbi arasına nefsini koymayan insan mânâdan anlar. Fâni heveslerle avunan, tatmadığı zevkten ne anlar!

Ey dost! İmânın kemâlini yaşayan mümin için tecellî nûrlarının iki doğuş mahallî vardır; sırr ve kalb. Sırrın ve kalbin doğusundan doğan mârifetullah, feth-i mübîn ve fath-i karîb nûrlarının himâyesinde, ilâhî hikmeti menziline ulaştırdıktan sonra, sırrın ve kalbin bâtısından ayrılırlar. Ruh, her iki letâfet mahallindeki mânevî fetihlerin şahididir. Sırr, kudsiyetini nûranî tecellîlerle Rabbından aldığı gibi, kalb de sâfiyetini Rabbının muhabbet ve kurbiyet nûrlarından alır; "İki doğuş yerinin Rabbi, iki batış yerinin Rabbıdır." (55/17) yüce aytince bildirildiği üzere, hakikatlerin ilk doğuş yeri sırr olup, sırrdan kalbe intikal ile ikinci doğuş

menzili olan gönül de nûrun zuhuruyla aydınlanmış olur. Her ikisi de Rabbanî lâtifinin şuhûd ve zuhur mahalleridir. Şöyle ki; bâtında örtülü duran ledünni esrârın, sırrın doğusundan belirmesiyle şuhûd edilen mânâ, eyleme geçilmesi maksadıyla kalbdeki zuhuruyla, ikinci doğuş mahallîni de nûrlandırmış olur. Kezâ bâtından zâhire bürünecek olan yeni bir lâtife-i esrâra yer açmak üzere önce sırrın, sonra kalbin bâtısından ayrılması ve mahallerin mûnhal bırakılması gereklidir. Zira her satırı dolu bir sayfaya yeni bir mânâ yazılmayacağı gibi, ağzına kadar dolu bir çanağa da fazladan bir damla eklenemez. Kulun gönlü ve sırrı bütünüyle hür olsun ki, fethin konusu olan hikmet, kendine mazhar kılacağı bir huzur bulsun. Mevsimlerdeki değişime uygun olarak güneşin doğuş ve batış mahallerinin farklılaşması gibi, sırr ve kalbde celâl tecellîsiyle arındırılıp, cemal tecellîsiyle nimete mazhar kılınması, kabz ve bast misali tecellî sırrlarından. Doğuş, mânevî fethi, batış ise, yeni bir mânâyâ yapılan hazırlığı ifade eder. Subhan Allah en doğrusunu bilir; “Doğuların ve batıların Rabbına andolsun ki” (70/40) kelâmıyla Cenab-ı Hakk, tecellisindeki hikmetlere yemin etmektedir.

Ey aziz! Hakikat kimin kalbinde ve dilinde ise o, hidâyet edilendir. Kimin yalnızca dilindeyse o, hidâyete muhtac olandır; “Rahmân’ın kulları arzda (sûretler âleminde) tevâzu ile yürürler.” (25/63) Sırr ve kalblerindeki hikmete nefislerinin ortak çıkmasına müsaade etmezler. Zira bilirler ki sadrlarındaki kapıların yarısı kalbe, yarısı da nefse açılır. Allah’ın keremiyle gönle nûr ihsân olunca müminin “Kalbiyle Rabbı arasında rabıta tesis edilmiştir.” (18/14) ki, nefsin hevesi araya girmesin. Zira enâniyyet sahiplerinin en “Düşkün oldukları şey hakikatları tartışmaya açmaktır.” (18/54) Bunlar, nefsin sıfatlarının kalbleri üzerindeki olumsuz etkiye mâni olamazlar; “Dillerinizin uydurduğu yalanlarla, şu helal, şu haramdır demeyin çünkü Allah’a karşı yalan uydurmuş olursunuz.” (16/116) yüce ayeti, Hakk’ın rahmet diline yersiz korku ve kasvet bulaştırmaya çalışanların söylem ve mânevi derecelerinin kendi ruhaniyetlerinin bir yansıması olduğunu bildirir. Allah’tan gelen nûr ile desteklenip dile gelen ârifle, halkdan aldığı yetkiyle dilinin konuşturan kişinin hali bir midir? Halkı küçümseyeni halk küçümser. Hakk’ı yücelteni Hakk yüceltir. İmânsızın işi, îmanlının îmanını çalıp, ruhunu dünya hevesleriyle zincirlemek; müminin işi, îmanın gereğini yerine getirip, ihsân sahibi Rabbına şükretmek. Halkın hepsi hakikatın içinde yaşar velâkin, hakikatı arar. Bakındıkları haslet içtenliktir velâkin, kendileri içten değildir. Özendikleri şey saygı görmektir velâkin, kendileri saygılı değildir. Yalan söze ancak yalancılar kanar. Yalan ve “Habis sözün misali, kökü olmadığından sağlam duramayan yemişsiz ağaç gibidir.” (14/26) Laf üretenlerin ortak özellikleri, gönül kapılarını uygulamadıkları bilgiyle doldurmalarıdır. Sözde, Allah’a yaklaşmak için her habis alışkanlığı vesile kılarak, yol bulacağını zannedenler; “Biz onlara bizi Allah’a yaklaştırması için tapınıyoruz.” (39/3) yalanıyla, hem zihinlerini hem de bedenlerini zehirlerler. Bunlar “Kendi günahlarının tamamını taşıyıp, bilgisizce saptırmakta olduklarının bir kısmını da yüklenirler.” (16/25) Nefislerine söz geçiremeyenlerin önderlik iddiası nasıl bir çelişkidir! “Onlar (Rabları) diri değil, (kalbleriyle) öldürürler. Ne zaman (mârifetullahla) diriltileceklerini bilmezler.” (16/21) Kimileri Arapça, Farsça, Latince, Çince, Sanskrit dilindeki ses ve sözü bilir velâkin, Rabbıyla sohbet etmediğinden Rahmânca bilmez. Her bir harfin nûruyla okutturan, Rabbının yüceliğini takdir edemez; “De ki O’nu, kudsi ruhu müminleri (Mârifetullah Nûruyla) kuvvetlendirmek (Hakk’a teslim) Müslimlere de (hakikatı) iletme ve bir müjde olarak hakk olarak indirdi.” (16/102) yüce ayetindeki hikmeti inceleyip düşünmez; “O, onların söyledikleri laflardan münezzehtir. Yüce ve uludur.” (17/43)

Ey dost! İnanan bir insan için Allah’tan gelen her şey, ister ak ister kara olsun, îmanın korunması içindir. Kimilerinin kalbi nefsiyle öldürür; kimilerinin kalbi Rabbıyla diridir. Haşyetle muhabbet diri kalblerdedir; “Rabblersinden haşyet edenlerin (cismani) bedenleri ve gönülleri (ruhanî bedenleri) Allah’ın zikriyle yumuşar.” (39/23) Mânevî dereceler ve yakınlık gönüllere göredir, amellere göre değil! Allah’a îman gerçekleşmesine inanmadığın şeyin olacağına inanmaktır. Zira, “O, bir şeyin olmasına hükmedince sadece ol der ve o da

oluverir.” (3/47) Ne var ki halk, olayları görüp, olayların hakikatını göremediği gibi, varlıktaki sûretleri görür velâkin, tecellî eden varlığı göremez. Oysa mümin insan, nefsindeki tecellîye tevhid nûrunun zevkiyle şâhid olunca, kendinde zâhir olan varlığı tanımış olur. Güneşin ışığıyla eşyayı görünür kılmaması misali, varlıktaki tecellîsiyle Zât-ı Hakk da, sûretteki misalleri yaratışına mazhar kılar. Misallere bakan sûretleri görür ancak tecellî edeni göremez. Misallerden ibret alan, Rabbının ilmine ve kudretine âşık olur. Renkler, renksizliğin büründüğü giysilerdir. Sesler, sessizliğin büründüğü titreşimlerdir. Heykeller, mânâların büründüğü sûretlerdir. Hakikatler, Mutlak Hakikatın büründüğü idrâklardır. Fâni olan, renklerdir, sûretlerdir, mânâ ve hakikatlar değil! İdrâklar farklı olsa da, bütün hakikatların hakikatı Tek’tir. Öyle olmasaydı, varlıkta birden fazla Mutlak Hakikat olurdu ki, evrene karmaşa hâkim olurdu. Oysa, “Semâların ve arzın mülkiyet ve hükümdarlığı yalnızca Allah’ındır.” (2/107)

Ey aziz! Semâ kapılarının açılması, mânâ kapılarının açılmasıdır. Mânâ kapıları, ilâhî birer lütuf ve nimet sofralarıdır. Mânâ ve hidâyet semâsı, ilâhî ilim nûrunun yıldızlarıyla aydınlatılmıştır. Her ârif lütfâ mazhar olduğu yakınlık kadar nasibindekini alır; “Kullarım Ben’den sana soracak olurlarsa, şüphesiz ki yakınlım.” (2/186) yüce ayeti, hiçbir şeyin kendine kendinden daha yakın olamayacağı sırrını bildirir. Hakk’ın esmâ nûrlarına mazhar kullar, zuhurdaki sûretini görür velâkin, yakınlıktan ötürü özbenlikteki nûru göremez. Bilmek gerekir ki, yokluğun varlığa yakınlığı sözkonusu olamaz. Varlığın yokluğa olan yakınlığı ise, yokluğa kendi varlığıyla varlık vermesi itibariyledir. O halde ‘yakınlık’, Mutlak Varlık olan Zât’ın kendi nûruna olan yakınlığından gayrı bir şey değildir.

Ne var ki bu gerçek, gölgeyi güneş yapmaz; hakiki bir varlıkla mevcut olmayan yokluğu, varlığa ortak kılmaz. Kulun varlıktan nasibi ilâhî ahlâktır. Nitekim nefsin fenâsından maksat, onu nefsanî sıfatlarından arındırmaktır ki, Hakkânî sıfatlar nefsin ahlâkı olsun. Ancak, ilâhî aşk, izâfî benlik vehmini yakmadan, Ben’in hakikatı zâhir olmaz. Maşuk zâhir olunca âşık bâtın olur; “Muhakkak ki Ben, yalnızca Ben Allah’ım.” (20/14) kudsi beyanınca ‘Mutlak Ben’ O’dur. “Attığında sen atmadın, atan Allah’tı.” (8/17) yüce ayetince Rabbın, kulunun fiillerini kendine atfetmesi yakınlığın kemâlidir. “Bilgice Allah’ın kavranamayacağı” (20/110) bildirilmişken, teorik bilgilerle O’na ulaşılabilceğini zannetmek bilgisizliğin kendisi olur. Allah’ın bağışladığı hikmet ile O’nu bilmek ise, Allah’ı Allah’la bilip, O’nun tecellîsine O’nun sıfatlarının nûruyla şâhid olmaktır; velâyet nûruyla mârifetullahı kavuşmaktır. Şuhûd edilen mânâ ve letâifin kalbde zuhuruyla tecellîdeki esrârı keşfetmektir. Ehl-i Hakk ve tevhid, önce huzura, sonra mânevi rızka mazhar olur. İlâhî lütuf ile irfân sofralarından ledünni ihsânlarla nail olur. Bu nimetten irâdeye sahiplenilenler değil, irâdeyi Mürîd Allah’a terk edenler nasiblenir. Varlığa sahiplenilenlere değil, varlığı terk edenlere inâyet edilir.

Ey dost! Kalbde yerleşmeyen hiçbir mânâ kalıcı değildir. Özüm senip de uygulanmayan hiçbir bilgi ferahlatıcı değildir. Özüm senip de uygulanmayan hiçbir bilgi ferahlatıcı değildir. Hakikate uygun düşmeyen hiçbir amel maksat için faydalı değildir. Maksat ise sadece Allah’a kavuşmaktır. Mânâsına uygun olmayan her sözcük yersizdir. Gönlünde Allah’tan gayrı bir murad barındıran kişi Murad-ı Hakk değildir. Tecellî eden Mukaddes Varlık, gören gözler için âşikârdır, zâhirdir. Görmeyen için gizlidir, bâtındır. Her halde Zâhirle Bâtın birdir. Hakk’ın tecellîsine olan müşâhade bâki olmalıdır ki, kulun Hakk’la bekâsı kâmil olsun. Gözler O’nun vechini görmekten mahrum kalmasın. Gözünü fâni âlemden ayıramayanın, gönlünü mâsivâdan boşaması beklenemez. Nitekim karşılık beklenilerek yapılan her iş ticarettir, isterse o ibâdet olsun. Hâller gelip geçer bâki kalan ilmî müşâhadedir. Aldığın her nefeste Rabbî müşâhade ile aczin itirafı Allah’ın has kullarının ibadetidir.

Ey dost! İlim, ancak edeb ve amelle korunûr. Söylemlerin hakikatını amelle ortaya koyar. Kiminin dili konuşur, ameli onu yalanlar. Kimi sükût eder, ameli onun zikri olur. Kiminin zikri gönlündekini dile getirir. Kiminin gönlündeki dilsiz dile gelir. Leylâ'yı arayanlar için, Leylâ ve başkaları vardır; leylâsını bulan için her yüz Leylâ'nın yüzüdür. Zira, Leylâ'dan başkası kalmamıştır; “Doğu da Allah’ındır batı da.” (2/115) Zuhura gelen de, gabya dalan da O’nundur; âlem-i mülk de O’nundur. Âlem-i melekût da.

Sevgiliyi sevmek için ‘gönüller veren’, Sevgiliyi görmek için ‘gözler veren’, Sevgiliden duymak için ‘kulaklar veren’ (23/78) Allah Teâlâ’ya şükür yerine, hâl ve kaderden şikâyet edenin huzuru bulabilmesi mümkün müdür? Allah’a ait olan varlığı nefse maletmek, kurbet içinde gaflet değil midir?

Derya içinde, suya; aşk içinde, aşka hasret kalanlara şaşarım! Dost gönüldeyken dostu soranlara şaşarım! Nefsin arzularını gözetmekten, Rabbini gözetmekte ihmalkâr davranan insanın hali nicedir? Oysa her can Rabbin gözetimi altında değil midir? Cenab-ı Hüdâ’nın değer vermediği dünya ile ilgili beklenti ve hayalleri terk etmeyenin sıfatı nedir? Hissiyatdan doğan her taşkınlık, Hakk’a meydan okumak değil midir? Nefsini ve gönlünü halkla meşgul edenin Hakk’a yönelişi, riya içinde ikilik değil midir? İkilikte kalan hem kendisiyle, hem de âlemle bitmeyen bir kavga içinde değil midir?

Ey aziz! Bil ki sen, sen olduğun müddetçe huzuru bulamazsın. İzâfî kimlik kirinden arınmadan selâmete eremezsin. Âlemde insan sûretindeki heykellerin çoğu mezartaşı gibidir. Kabirlerdeki dikili taş misali, dava ve cisimde canlı, mânâ ve gönülde ölüdür. Allah’ın kerim kitabında bildirdiği emir ve yasaklarına harfiyen uyup, dinin hükümlerini uygulamadan, eksik bilgi ve söylemlerle bir yere varılamayacağını anlamayanlar, “Hayat şu dünya hayatından ibarettir.” (23/37) diyerek hem ilâhî aşkdan, hem de imandan olurlar. Bilmezler ki, ‘susayanların su zannettiği’ (24/39) faydasız bilgi, gönüllere huzur veremez. Hayatın her kademesinde irâdelerini öne sürüp, fâni zevkler uğruna halktan bir karşılık bekleyenler, “Rabbin vereceğinin daha hayırlı” (23/72) olduğunu bir türlü önemseyemezler. Taklidi imanda kalanlar nûrdan nasibi olsaydı, dinin yaşanmasında bu denli tahrifat ve bozulma ortaya çıkar mıydı?! İnsanları oyalamaktan öte hiçbir şeye faydası olmayan fuzuli bilgiyi, yararsız sual ve mânâsız cevaplarla ilim diye halka sunanlar, ismen ve şeklen dindarlığın temsilcileridir. Oysa Hakk’a vuslat Hakk’ladır, halkla değil! Her mânânın hakikatı Hakk’ın kelâmı Kur-an’dadır. Nefsinin gözüyle bakanların gördüğü ve gösterdiği her şey, kendi zann ve hayal âleminin kurgularıdır. Sırrındaki nûrla bakan müminin gördüğü her şey ise Rabbinin tecellisidir. Hakikatı talep eden ülkelerin halkı (tahkiken) iman edip, sakınsalardı onlara (melekût âlemi) semâdan ve (şehâdet âlemi) arzdan “Bereketi (mânevi fetih ve hikmetleri) açardık.” (7/96) yüce ayeti, imanın hakikatına dikkatleri çeker. Allah’tan hâyâ edenleri, sükûta davete eder. İstidadlardaki farklılıklar, idrâk ve törelerdeki çeşitliliğin de sebebidir. Kimin fitratı nûrdan yaratıldıysa ameli de cennetliktir. Her can kendindeki ilâhî isme ve nûra göre yürüyüşünü düzenler. Gönlün nûru, gönlün derecesini bildirir. Sekinet nûru yakîn’e göredir. Haşyet ve muhabbet nuru îmana göredir. Tevhid nûru sırr sahibi müminler içindir. Velâyet nûru Hakk’ın Zâtına cezbettiği has kulları içindir. Takva nûru ihlâs ve amelde kemâle erenler içindir. Kur’an nûru her bir harfin nûruyla Hakk’ın okuttuğu sıddıklar içindir. Gönülde tahakkuk edip, sırrından yansıyan her ilâhî isim, o kulun velâyet nûru ve ahlâkıdır. Mârifet nûru Rabbi, Rabbanî ilimle tanıtır kulu, nefsin gözüyle bakmasından sakındırır. Âhiretin mânâsını dünyada iken yaşayanlar için fâni nefsin kıyameti Rabbin lütfuyla kopmuştur; ‘kıyametin gelmesi’ (40/59) nefsinden vazgeçemeyenler için gelecektir.

Ey aziz! Tevhid nûru incisi, sırrındaki sâfiyet sedefini koruyan, istridye misali âşık kalblerde gelişip, büyür. Ne var ki her kalb, tevhid incisine münasip ferdaniyet evi değildir.

Görünürdeki her inci de deryanın koynunda yetiştirdiği sıfatların incisi değildir. Nitekim kültür incileri gerdanlara takılıp, halka arzı endam ederken, tevhid incileri sırr sahibi kalblerin ziyneti olarak gözlerden gizlidir.

Ey dost! Kalem neyse kâtibin elinde, kul da öyledir Rabbının elinde. Bütün yaşam boyunca, nefsi ıslah etmeye uğraşacağına nefsi kurban eyle, ikilikten kurtulursun. Şu fâni âlemde, gönül kablâna renk ve desen arayanlar, hakikat hangi renge bürünüp, hangi desende görünse de, hem renkten, hem desenden, hem de gönülden vazgeçmedikçe, ikilikten arınamayacaklarını göremezler. Zira, nefsin gönle sahiplenmesi nedeniyle âşıklar, âşkla Mâşuk'tan perdelenmişlerdir. Oysa aşk nefsin avunması için değil, ölmesi içindir. Bilmezler ki renkler gönlün hâlleridir. Hâller ise gelip, geçicidir. Kalb, nefisle birlikte Allah'a teslim edildiğinde, onun rengi renksizlik, deseni desensizliktir. İsmi ve sıfatını Zât-ı Hakk'ın varlığında fâni kılınan ne ismi kalır, ne sıfatı. Ne makamı kalır, ne unvanı. Varlığa gına getirenin varlık iddiası olur mu?! İddiası kalmayan nefsin hezeyanı kalır mı?! Dünya ehline semânın renginin mavi renkte görünmesi misali, şeriat da deryaya akan o nehirdir ki, hangi beldenin toprağından aksa, orada yerleşik halkın örf ve adetlerinin ve dini algılamalarının rengine bürünür. Ehl-i semâ ise renklerin hakikatını görerek bilir. Her lisandan duyduğunu Hakk'dan bilir. Âlemdeki misaller, hakikat yolcuları için bulunmaz rehberlerdir. Nasıl ki yumurtadan çıkmamış kuş uçamaz, şekil ve tarife takılıp kalmış insan da ne kadar okumuş olsa da, muradına varamaz. Nasıl ki, yumurtadan çıkmış kaplumbağa yavrularından pek çoğu, daha deryaya varamadan avcılara yem oluyorsa, hakikat yolcularından da pek azı, derinlere dalıp maksadına ulaşabilir. Zira tecellî deryasındaki tuzak ve sınavlar akıl ve idrâk ile aşılabilecek cinsten değildir. Hakikat semâsında hissiyata yer yoktur. İzâfî benlikle ilgili hiçbir şey ayak bağı olmamalıdır. Beşerî ve uhrevî ayakkabılarını “Nalınlarını çıkar.” (20/12) ey Hakkın has kulu! Dostun varlığından gayrı varlık kalmasın! Nefsinden ruha geç. Ruhu da bırak ekildiği yerde!

Ey aziz! Her ferd muhabbet ve ihlâsı kadar yol alır. Şekildeki şeriattan anlayıp, gönüldeki hakikattan anlamayanlar, sözden anlayıp, özden anlamayanlar, yumurtalarını kırıp da ikilik vehminden kopamazlar. Bilmezler ki, gece olmasa, gündüz de olmaz. Cahil olmasa, ârif de olmaz. Şerr olmasa, hayr da olmaz. Zira Cenab-ı Hakk tecellisine mazhar kıldığı bütün kullarına sadece takvasını değil, “Hem fücürünü hem de takvasını ilhâm etmiştir.” (91/8) Fucur ve takva, ikiliği yaşayıp, kendilerinde bir kudret görenler içindir. Bu nedendir ki şeriat, şerî hükümleri yerine getirme sorumluluğunu yükler. Buna mukabil irâde ve tasarrufu Allah'a terk eden hakikat ehli için her şey, Rabbın ilâhî takdir ve hükmünün gerçekleşmesidir. Onlar bilirler ki Allah'ın takdiri ve yaratması olan hayr ve şerr ikilik âlemi durdukça görenlerini yerine getireceklerdir. Kula düşen, takvaya sarılıp, ezelde takdir ettiği irâdesinden ve lütfundan ötürü hayra sevk eden Rabbına hamd etmesidir. Hakk'ın hangi sıfatla tecellî ettiğini gören ârifler, mülkü mâlikülmülk olan Allah Teâlâ'dan gayrına bağlamazlar. İlâhî hüküm ve emirlere kendi zannlarını dahil etmezler.

Ey dost! Kulu kula şikâyet edenler acaba Allah'ı Allah'a şikâyet ettiklerinin farkında mıdır? Subhan Allah'ın hakiki faili olmadığı herhangi bir iş ve olay mıdır? “Sizi de, fiillerinizi de Allah yarattı” (37/96) ve “Onları siz öldürmediniz fakat Allah onları öldürdü.” (8/17) yüce ayetlerindeki Allah kelâmına rağmen, fâni benliklerine varlık atfederek, fiillerin oluşumunu kendilerinden bilerek ikilik çukuruna düşerler. Oysa alınan her nefes Allah'tan, verilen her nefes Allah'adır. Bil ki nefsânî nefes sadrı bunaltır, Rahmânî nefes genişletir. Rabbın varlığının izzet ve azametinden yansıyan nûrlar, gerçek mevcûdu bildirir. Gölge olan sûretler ise hakikatı itibariyle varlık olmayıp, yok hükmündedir. Şu halde gölgeyi gölgeye şikâyet tam bir gaflettir. Zulmet perdeleriyle dünya gözlerine mühür vuran, azametinin şiddetinden yansıyan nûr perdeleriyle de tecellisinin şahidlerini zâtından sakındıran O değil

midir? Varlık davasındaki kişi ancak “Onu (kalbini nefsinden) arındırdığı takdirde (gönlü hâlden hâle düşmekten, nefsi gizli şirke düşürmekten) kurtulmuştur.” (91/9)

Ey aziz! Hiçbir şeye sahiplenmeyen insanın, ihtiyaca göre ne yiyip, ne içmesi gerektiğini kendi bedeni söyler. Neyin Hakk, neyin bâtıl olduğunu gönlün nûruyla ruhu söyler. Neyin hayrlı neyin, hayrsız olduğunu sırrından Rabbı söyler.

Ey dost! Muhabbet ehli kendi aralarında söyleşiyorlardı. Birisi dedi ki: “Her kim sınavlar karşısında sevgisinde sebat ederse, nefsi için değil Allah için sevdiğine delil olur.” Öteki cevap verdi: “Âşkdan ölmek, âşkda sebat etmekten daha hayırlıdır.” Zira Allah için her şeyden vazgeçen, hiçbir şeyi kendinden bilmez! Nefsin ölümü zulmünden iyidir. Kalbin dirliği ise ölümünden iyidir. Zira, kalbe hayat veren iksir Rabbının dirliğidir. Mârifetullah, rahmetle gelir. İnâyet yakîni kuvvetlendirir. Hidâyet, rahmetin yoluna eriştirir. Her ârif lütfedildiği kadar hakîkatten nasibini alır. Hakîkatların hakîkatını bilip de dile getirebilecek bir yaratık yoktur. Hakk’ın Zât-ı hakkında kula düşen, derin sükûttur. Bil ki abdest tazelemek, nefsi tazelemek değildir. “Allah’a verilen sözden sonra, O’na verilen ahдын bozulmasına” meydan vermemektir. (2/27) Mâsivâdan gönle kaçan bir şey varsa gönlü fesada uğratmamak için arınmak demektir. Sevgilinin kim olduğunu öğrenip, O’na söz verdikten sonra, O’ndan gayrı bir sevgiyi gönle sokmamak demektir. Zira bir gidenin yerini bir diğeri dolduruyorsa, hiçbirisi gerçek Sevgili değil demektir. Halkın verdiği sadaka, maddi darlık çeken fakirleredir. Nûranî fetihlerle Hakk’ın verdiği ruhani hibe ise “Allah’ın lütfunu ve hoşnudluğunu dileyen, (davadan mânâyâ, sûretten hakîkate) göç etmiş fakirleredir.” (59/8) Zenginlikleri Rabblarıyladır. Ey aziz! Dünya işleri için birbirlerine düşman olanlar, Hakk’dan gayrı bir varlığın bulunmadığı gerçeğini idrâk etmemiş olanlardır. Zira, her kim Hakk’ı bulmuşsa, Hakk’ın gayrının bulunmadığını da bulmuş olur. Çatışma ve tartışma, hakîkate ermeyenler arasındadır. Hakk’ın tecellisinin şâhidleri ise her iddiadan soyunmuştur. Tevhid ehli birbirine hasım olmaz. Topluluk (kesret) içinde olsa da, teklik bilincinden (vahdetten) ayrılmaz. Yiğitliği dillerinden düşürmeyenler, yiğitliğin baş olmaktan (riyasetten) vazgeçip, benlik başını Allah için kurban etmek olduğunu bilmekle mükelleftirler. Kibir, nefsin değerini düşürür. Tevâzû ise, yükseltir. Hâli edebli olanın, mânevîyatı da öyle olur. Mâneviyatı bozuk olanın, hâli de öyle olur. Ruhanî nefesin hâkim olduğu sûret, bedensiz ruh gibidir. Nefsanî nefesin hâkim olduğu, hırs ve “hevasını ilâh edineni gördün mü?” (25/23) ilâhî ikâzı, olumsuz duygu ve yersiz iddialarına yenik düşen enâniyyet sahiplerinin halini gösterir. Oysa muhabbette merhamet, kindarlıkta kahır gizlidir. Kalbinde kin ve kibir barındıranın dili yılan gibidir. Dile getirilen doğru da olsa, hiç kimseyi kırıp, incitmemek, gönlü ve akli selîm ferdlerin işidir. Yenildiğinde, sızlanan, yenilgiden ders almayandır. Kazandığında övünen, başarının Allah’tan geldiğini bilmeyendir. Kendinden hoşnud olmayan benlik, hiçbir şeyden memnun olmaz. Olumsuz insan, her şeyi ters görüp, her işe suizannla bakar. Dünyadan istediğini elde edememiş olanlar, mutsuz ve huzursuzdurlar. Dünyayı gönülden çıkarmış ferdlerin huzuru da, mutluluğu da Allah’a dayanmalarındandır. Nitekim kutsal kitabda “Allah’a ancak selîm (huzura ermiş) kalbin getirileceği” (26/89) bildirilmiştir. Kalb-i selîm insan, nefsinin değil, her hususta Allah’ın hükmünü ve irâdesini gözetir. Güzel ahlâkı, nefesine; yoldaş ilmi, rehber edinir; “İlimde rasih (derinleşmiş) olanlar” (3/7) mânâların sadece zâhiri yönleriyle değil, bâtinî yönleriyle de bilgilidirler. Hakk’dan gelen hakîkat ilmi için “Rabbimizin katındadır diyerek îman ederler.” (3/7) Bilirler ki tevekkül, kuru sözde değil, hâl ile yüzleşmektedir. Bilirler ki, maddi rızık gibi mârifet de, Hakk’ın takdir ettiği ruhanî bir rızıktır. Beşerî âlem olan “arzda hiçbir canlı (diri bir kalb sahibi) yoktur ki, onun rızıkı Allah’a ait olmasın. O canlının durduğu yeri (mânevi dereceyi) ve bırakılacağı mekânı (erişeceği mertebeyi) biliriz” (11/6) yüce ayeti bu mânâyı da dile getirir. Ey dost! Bütün varlığı kendinle bir görmedikçe kişiye kâmil demezler. İnancın merkezinde sadece Allah yoksa o inanç, gönlü huzur ve selâmete taşımaz. İbâdet dahil yapılan her işin özünde Allah’ın yanı sıra bir nimet

beklentisi varsa, kişinin Allah nezdindeki değeri de, kendi beklentisi oranındadır. Muttaki gönül, sadrındaki genişlik kadar melekûtiyet âleminde nasibini alır. Her birinin mânevi derecesine göre Rabbül âlemin ona sırrından seslenir. Kalbi selîm odur ki, dışı olumsuzluktan, içi Allah'tan gayrı her şeyden arındırılmıştır. Öyle ki “Cennet (nefsine varlık vermekten) sakınan muttakilere yaklaştırılmıştır.” (26/90) Nûruyla her bir ayet, diri gönüllere ikram edilen cennet meyvasıdır. Tadanlar bilir.

Ey dost! Üzüntü ve sıkıntı, ister bir davadan olsun, isterse bir mânâdan olsun ikiliği yaşayan ve muradı gerçekleşmeyen nefsin hissiyatıdır. Nefsini ve irâdesini hakkıyla Hakk'a teslim eden için, “Üzüntü, Rabbi tarafından giderilmiştir.” (35/34) Aynı mânânın değişik zaman birimleri içinde, farklı algılamalarla tekrar yaşanıp, idrâk edilmesi, o mânâ ve sırr hakkında lâyıkiyle kemâle ermek içindir. Kezâ, her okunduğunda aynı ayetten farklı ikramlarda bulunulması, Hakk'ın, kelâm ve lûtfuna bir son bulunmadığını idrâk içindir ki, iki gün eş geçmesin. Zira, “Gözler onu (bütünüyle) kavrayamaz.” (6/103) kaldı ki, mânâyı tadarak yaşayanla, duyarak tadanın zevki aynı değildir. Zelzeleyi yaşayarak geçirmiş bir insanın, zelzele öncesi ve zelzele sonrası hâli bir değildir. Yeter ki yaşanmış olayın mânâ ve ruhuna erilmiş olsun. Nitekim tadılan bu mânevî hâl ve değişim Zelzele suresinin ayetlerinde belirtilmiştir. Ne zaman ki Rabbından gelen bir nûrla, kulun izâfî kimliği ve beşerî varlığı olan “Arz, kendine özgü (mânevi) sarsıntıyla sallandığında, arz (beşerî sıfatların) ağırlıklarını (özünden) dışarı attığında ve (nefsin hakikatını gören) insan, ne oluyor buna diyerek (fâni kimliğine bakıldığında) Rabbının onu bilgilendirmesiyle (salt gerçeği) bütünüyle ilham ile (sırrından) haber alır.” (Zilzâl 99/1-5) Hakîkate dâvet boyutuna erildiği “O gün insanlar (mânevi halleriyle uyumlu) çeşitli sûretler halinde (hayrın ve şerrin mazharı olarak), eylemlerinin karşılığını görmek üzere belirirler.” (99/6) Özde ne varsa, sûrette de o belirir. “Her kim zerre kadar bir hayr işlemişse (nûranî sûretiyle) onu görecektir; her kim de zerre kadar bir şerr işlemişse (zulmânî sûretiyle) onu görecektir.” (99/7-8) Zelzele misali yaşanan bu olay, nefsi fenâyâ eren ve âhiretin hakikatına erenler için dünyada, ermeyenler içinse ukbâdadır. Mânevi sarsıntıyı ruhanî idrâk ile yaşayan kulun Rabbından duyup, Rabbından gayrı bir şey görmemesi, kendini görmemesi demektir. Zira kendini gören Rabbını göremez. Mânevi zelzeleyi tadan bir insan için tevbe, Allah'tan gayrı her şeyden vazgeçmektir. Rabbının vechinden gayrı her şeyin fâni olduğunu görerek bilmektir. İnsan, var bildiğini zannettiği izâfî benliğinin hakikatını görüp de nefsinden koptuğunda, Hakk'a kavuşmuş olur. Nefsânî varlığı kalmayanın korku ve umudu da kalmaz. Zira, hem korku hem de umud nefsin hissiyatıdır. Kendi uçtuğunu zanneden kuşun kanatlarıdır. Hissiyat, her zıdlığı içinde barındıran ikilik âleminin sûretidir. Mânevi zelzele ile fenâyâ erecek olan, kulun kulluğu değildir! Hakk'dan gayrı her şeyin, kulun nazarında yok hükmünde olmasıdır. “İşin gerçeğini düşünüp anlayan kişinin” (26/24) hayreti o boyuttadır ki, nefse dönüp baktığında, var gibi görünen gölgenin, gerçek bir varlık olarak hiç mevcûd olmadığı anlaşıldığında, şaşkınlık dili ancak, ne oluyor buna, diyebilmektedir. İşte yoktan var olmanın hikmeti de bunda gizlidir. Mâsivâdan fenâyâ eren kulun gönlünde, salt hakikat olarak Allah'tan gayrı bir varlık artık kalmamıştır. Fenânın maksat ve mânâsı budur. Bekâ ise, Hakk'ın nûrlarıyla kulun kulluğunu aşk ve idrâk ile ifâ etmesidir. Zira, kul kuldur. Rabda Rabb! Kula ihsân olunan nûrlar ceberût âleminin nûrlarıdır ki, her biri kulun ilâhî ahlâk ve sıfatdan olan nasibidir. Her bir nûr cennet giysisidir.

Ey aziz! Hakk'la bâki kulun Hakk'a yakınlığı aşk ve dostluk iledir. Halkın Hakk'a yakınlığı ise korku ve umud iledir. Zira halk, Hakk'a nefsiyle yönelir. Hakk'la ilişkisi ikilik içindedir. Kıyameti kopmuş kullar, Hakk'a gönülleriyle yönelir; Hakk'la ilişkileri ferdâniyet içindedir. Halkın mutluluğu nimetlere ermesiyledir. Has kulların mutluluğu Sevgilinin vechini müşahade etmeleriyledir. Zelzelenin hakikatına eren kul, Rabbin tecellîsinin gölgesi olur ki, insan-ı kâmilin sırrıdır. Gölgenin güneşe çekilmesindeki hikmet de budur. Bil ki gönlü

harekete geçiren sarsıntı ilâhî aşkıdır. Rabbın Zât-ından coşan ilâhî muhabbet o denli heybetlidir ki, tecellîsiyle âlemleri halk eylemiştir. Yine o aşkıdır ki nefsi fenâyâ erdirir, kimliğinden eritir. Şu halde halkda Hakk'ı görmeyen, nefsin fenâsına ermemiştir. Hakk'da halkı birlemeyen, tevhidi bilmemiştir. Zann ile bilenle, yakîn nûruyla bilen bir değildir. Nefsiyle bilenle, Latif ve Habîr ile bilenin ilmi aynı değildir. Nefsinden ölenle, nefsin öldürdüğü canın mânâ ve sırrı bir değildir.

Ey dost! Âşık neyle sarhoş olmuşsa onunla ayılır; hangi vadide kaybolmuşsa onda kendini bulur. Sana vaadını unutturanla beraber olma; varlığın hüviyetini hatırlatanla beraber ol. Kendi egosuyla uğraşmaktan, “Allah'ı unutan ve bu nedenle Allah'ın da onlara kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın.” (59/19) yüce ayeti, kulları varlığa gelmeden önceki hakikatlarını idrâka davet eder. Zira, nefsiyle uğraşan insan, fânî kimliğine varlık vehmettiği içindir ki; görselliği önemsemekten, Hakk'a yönelmekten mahrum kalır. Buna mukabil sanal kimliği terk edip, Hakk'ın sadıklar deryasına atılan can Allah'a sarılır. Kendinden kaybolan, gerçek varlığı bulur. Allah Teâlâ'nın halka bilinç ihsân etmesi, onu varlığa getirmesidir. Nitekim kimlik bilinci olmadan, ikilik âlemi olmaz. İçinde kişisel bilincin bulunmadığı varlığın farkındalığı ise tevhid sırrıdır. Tevhid nûru kulu sardığında, kişisel bilincin erimesi fenâ, ikiliğin kalkmasıyla beliren mutlak hüviyetin farkındalığı ise bekâdır. Bir başka deyişle, bireysel idrâk ve irâdenin, ilâhî idrâk ve irâde içinde kaybolmasıyla yaşanan farkındalık hâli, sonsuz aydınlık, sebepsiz mutluluk, sınırsız özgürlük, ezâsız saffet, kişiselleştirilmemiş muhabbet içindeki hakîkattir. Hakikat-ı Muhammediye nûrunda, dünyevi kimlik eriyince, kulun beşerî sûreti kalır velâkin kişisel varlığı kalmaz. Özetle ferdin hayatı artık Allah'ındır. Böyle bir varlığı bekâsı, ferdaniyetin, ahadiyetin, samedaniyyetin sahibi Allah'tadır. Hissiyatın yerini Mutlak Hakikat almıştır. Nitekim hakikatı bilen, hakikatten bahsetmez velâkin, her an onu yaşar. Hakikatten yana koku almayanlar ise onu uzun uzun anlatır. Tevhidi ağızlarına sakız yapanlar, tevhid ruhuna erselerdi, Allah'tan hayâ edip susarlardı. Âhirette ikbal ve ikram peşinde olanlar, farklılığın kaybolduğu vahdet âlemine akıllarıyla kavuşamazlar. Bilmediği lisanın mânâ ve sırrından ruha ilhâm edilen feyzle, ayetlerdeki nûrun inâyetiyle okuyan kula, aynı lisanı lafzıyla bilenlerin inanmaları için, tevhid nûrunu görmüş olmaları gerekir. Oysa ki, “Onu Arapça bilmeyen birine indirseydik, bunu onlara o bildirseydi, yine ona îman etmezlerdi.” (26/198-199) kerim ayetleri îmandaki yakîne dikkatleri çeker. Zira, Hakk'ın yönlendirmesiyle halkın yönlendirmesi bir değildir. Tevhid nûru, sıdkın hakikatına kavuşturulmuş sadıklar içindir; “Allah buyurmuştur ki: Bu sadıkların sıdklarının karşılığına kavuştukları gündür. Allah, onlardan razı olmuştur, onlar da O'ndan razı.” (5/119) Sevdiği şeyden feragat etmeyen insan, sevmediğine katlanamaz. Oysa Hakk'dan gelen her şey sadıklar için birdir. Nefsin beğenip, beğenmemesi sıdk sahibi kalbi ilgilendirmez. Çünkü, Hakk'a ermiş gönül nefsini dinlemez.

Ey aziz! Seninle zıdlaşanı kucaklıyorsan, seni sevmeyeni hoş görüyorsan, yanındakinin noksanına bakmayıp, onun kendinde göremediği güzellikleri dile getiriyorsan, düzgün adım içindesin demektir. Attığın adımı kimseye göstermiyorsan, kime nasıl yürümesi gerektiği hususunda kendini araya koymuyorsan, ne varlığa bürünüp, ne yokluğa özenmiyorsan, ne âşık olup, ne de gizlenmiyorsan, fenâyı tadıp, bekâdan koku aldın demektir. Nefsin fenâsını tadararak, secdenin sırrına erenlerin, “secde edenler içinde yer aldığını” (26/219) Allah Teâlâ'nın bilmesi ârifler için yeterlidir; “Muhakkak ki O, işitip, bilendir.” (26/220) Buna mukabil O'nun emir ve yasaklarını çiğneyenlerin fenâ ve bekâdan yana, “Her vadide bomboş dolaştıklarını ve yapmadıkları şeyleri konuştuklarını görmez misin?” (26/225-226) yüce ayetleri, îmanın taklidinde kalan ve amelsiz sohbeta dalanların hâlini bildirir. Bu gibilerin söylemlerine kulak verenlerin, nasıl aldandıkları da basîret gözüyle görenlerin mâlumdur. Allah'ın kullarında görmek istemediği kötü alışkanlıkları, Hakk'a yaklaştırması yalanıyla sahiplenilenler, yalnızca nefislerini kandırmaktadırlar. Oysa kime dünyadan ne verilmişse, ona

hesabı sorulur. Kimden ne alınmışsa o, lütfâ mazhar olmuştur. Kimin hangi hâl ve amelde bulunduğuna bak, Allah'ın onun hakkındaki takdirini okumuş olursun. Kimi ezik görürsen, onun sevilip, seçildiğine şâhid olursun. Kulunda gözüken her güzellik ve erdem Rabbındandır. Ezikliği, Rabbin yüceliğindendir. Kim, neyi talep etmişse, kendindeki değerinin sınırını da çizmiş olur. Kim de neyi reddetmiş ise, iadesini Hakk'a teslim etmediğini bildirmiş olur. Ücreti karşılığı, Allah'ın ayetlerini okuyanlar, “Sizden hiçbir ücret istemiyorum. Ecrimi verecek olan ancak Âlemlerin Rabbidir.” (2/109-127) diyen peygamberlerin edebinden gafil olanlardır. Bil ki Rabbinin vahdet deryasına dalan bir ârif, kulluk sahiline dönmeden kâmil bir insan olamaz.

Ey dost! Kâmil insan, baharda yağın yağmur, sıcakta esen meltem, soğukta ateşi tutuşturan çıra gibidir. Yetimlerin barınağı, gariblerin yoldaşı, âşıkların sevgilisidir. Dert de, derman da kendine nimettir. İhlâsını Allah'tan alır. Sadakatı kulluğunda bulur. Varlık öncesi hakîkatene kavuşmasıyla, beşerî sıfatların yükünden kurtulmuştur. Kulluğundaki takvayla ilâhî sıfatların ahlâkına boyanmıştır. Allah'ın bağışladığı ilimle hakîkate vâkıftır. Rabbinin bağışladığı nûrla nûra kavuşmuştur. Yakîn'en bilir ki Cenab-ı Hakk “Kullarından dilediğine (ledünniyatından) geniş rızık verir veya kısar, fakat insanların çoğu bilmez.” (34/36); vehbî rızık ihsân ettiği kullarına, “Kendileriyle arzu ettikleri arasına perde çekmiştir.” (34/54) Öyle ki, Mürid Allah, onların irâdesini kendi irâdesinde eritmiştir. Nefsinin yönettiği insan ise varlıktaki sırrı bilmez. Rabbinin tecellîsine mazhar olan insan, edebten sırrı dile getirmez. Gören gördüğünü söylese ne söz kalır, ne sûret; ne renk kalır, ne istek. Muhlisin hâli bir diğerine uymaz Zira, o hiçbir hâli kendine mekân yapmaz. Rabbi nereye döndürürse O'nun yüzünü orada görür; kıblesi, onu döndürenin kerim vechidir. Ey aziz! Dünyanın sunduğu zann ve hayalden yana olan kişiyle, Rabbindan yana olan insanın yönelişi bir değildir; “Kurtuluşa erecekler ancak Allah'tan yana olanlardır.” (58/22) Mânâ semâsı O'nu dileyen kullarına açıkken, mâsivâ otunun çöplüğünde hakîkat aranır mı! Bil ki sahiplendiğin her şey sana sahiplenir. “Kendilerine faydası olmayıp, zararı dokunan şeyleri bilmek” (2/102) hikmet değildir. Allah'a ancak Allah kavuşturur. Bağımlı olduğu şey nedeniyle ruhen özgürlükten yoksun ve Allah'tan “Başkasına (nefsine) köle olan kişiyle, kendisine verdiğimiz güzel nimetden (hikmetten) gizli ve açıkça (bâtında ve zâhirde) başkalarına bağışta bulunan kişi hiç eşit olur mu?” (16/75) Rabbinin kapattığı bir kapıyı zorlayan insan, kendine açılacak mânâ kapısının nimetinden mahrum kalır. Rabbin her işinde bir hikmet ve nimet saklı olduğunu bilen âriflerin sûretleri halkla, sûretleri Hakk'ladır. Ârif için şeriat ilmi hakîkat ilmine perde olmaz. Hakîkate ermiş olması, dini vecibeleri Allah için yerine getirmesine perde olmaz. Zira “Ancak îmanın gereğini uygulayan insan (ilâhî) yakınlığın huzuruna kavuşur.” (34/37) Bilincin mânevî ufuklara açılması için öncelikle nefsanî tutkularından arınması gerekir. Mânâları idrâke ehil olmayanların, hakîkatları saptırmaları kaçınılmazdır. Zira onların “Kalbleri ve kulakları mühürlüdür, (basîret) gözleri üzerinde bir perde vardır.” (2/7) Okuyup, duyduklarını idrâk için, kalblerini nefsanî arzulardan, iddiayla dolu benliklerini fânî kimliklerinden arındıramadıklarından, tecellî sırrlarını keşfedip, müşahade edemezler. Bilmezler ki, Allah'ın gayrı bir şeyle Allah'a yakınlık iddiası nefsin tuzağıdır. Nefsaniyetlerinden vazgeçmeye râzı olmayanların, hakîkatı dilemekteki samimiyetsizlikleridir. Şu halde ey aziz! “Allah'ı zikret ve sonra bırak onları daldıkları (nefsanî) bataklıkta, (keyif verici alışkanlıklarıyla) oynaya dursunlar.” (6/91) Bil ki suizannın kendine hükmettiği insanla, hüsnüzannla mârifetullahın kendine hibe edildiği insan, aynı sâfiyet ve bilgide eş değildir. İlâhî hikmet her zannın ötesinde en yüce lütûftur. Kaldı ki muhabbetin hüküm sürdüğü gönülle, öfkeli nefsin zulmüne uğrayan kalbin huzuru eş değildir. Ârifin aşkı hiç bitmez zira, gönlünün fitili beşerî değil, Hakkânî yağ ile tutuşturulmuştur. İbadetini nefsi tatmin için değil; Rabbinin emrine uymak üzere yerine getirir. Allah'a yönelişi, ne bir kazanç elde etmek, ne bir şeylere ermek, bir yerlere varmak, ne de bir şeyler olmak için değildir. Zira ister dünyevi olsun ister uhrevi, her

beklenti, nefsin hevâ ve hevesi olup, emmâre benliğin ruhanî şehvetidir. Rabbının ilhamı olan fahşe ve takva kendilerine yönelenleri bekler. Bil ki kişinin nefsinde taşımaya tutkun olduğu fahşayı, zararlı ve faydasız aşırılıkları terk etmesi, ölmeden önce ölmenin bir hazırlığıdır ki mânâ ve hakikat semâsı açılsın. Gerçek bir mümin için, Allah’tan daha değerli hiçbir şey olamayacağına göre, Allah’a kavuşmak isteyen insan, nefsânî olan her bağımlılığı terk edebilme azim ve cesaretini göstermelidir. Yeter ki terk ettiği, Rabbının rahmet ve hidâyeti olmasın. Zira Allah’ın hatırlanmadığı her an kaybedilen bir yaşamdır. Kaybedilen an’ın değerini, başka hiçbir zaman dilimi dolduramaz. Vakdinde değerlendirilmeyen hiçbir dâvet, bir başka an hakkı yerine getiremez. Bu nedenledir ki, an’ın feyzini kaybetmekten çekinen has “Kullar içinde Allah’tan en çok âlimler haşyet eder.” (35/28)

Ey dost! Hakikat ehli odur ki fâni âlemi önemsemez. Geçici olanı var bilmez. Âhreti de kendine dert edinmez. Öyle ki, dünyanın varlığı veya yokluğu onun varlıktaki hakikatını değiştirmez. Zira o, yalnızca Hakk’la Hakk’dadır. Allah’tan gayri hiçbir şey, Rabbiyle arasına perde olmaz; ister o, dünya ile ilgili bir kazanç olsun, isterse ahiret nimeti olsun, ârifin kalbindeki huzurun yerini alamaz. Kaldı ki, “ziynetlere bakmak” (24/30) dünyanın süsüne dalıp, aldanmaktır. Âhiret için yaşamak, âhireti satın alıp, âhiretin sahibinden mahrum kalmaktır. Nitekim kişinin nefsinin halleriyle oyalanıp, nefsine odaklanması, Rabbin müşahade etmesine engel olur. Fâni varlıkla ilgilenmek, varlığı bâki olana vuslatı frenler. Zâtının sıfatı Bâki olanı dünya gözüyle görmek ise, varlığı fâni olanın takat getirebileceği bir idrâk değildir. Başı ve sonu belli olan, başı ve sonu olmayanı nasıl görsün! Nûru ancak nûr görür. Kula düşen “Bağışlayıcı olup, hayrı benimsemek (hakikatten yana) cahillerden yüz çevirmektir.” (7/199)

Ey dost! Latif Allah, hayr sahibine lütfuyla tecellî eder. Şerre yönelenlere de, Kahhar sıfatıyla tecellî eder ki şerrden bir eser kalmasın; “Mülk kimindir?” (40/16) belli olsun. Zira, nefsine mağlub olanla, Rabbının kudretine mağlub olanın şahid oldukları tecellî bir midir? Nefsine mağlub insan nefsinin iddialarıyla uğraşır. Rabbin mağlub insan ise nefsinden azâd olmuştur. Şu halde nefsiyle “Cihad eden ancak kendisinin (hayrı) için savaşı.” (29/6) Firavun benlikleriyle savaştan kaçanlar ise mekrûhlara sarılır. Nitekim bunların varlıktaki dereceleri de odur. Gönül sahibi ise, Rabbının tecellîsini müşahade içinde huzuru bulmuştur. Bir benlik ki, mânâ ve hakikatten yana ‘sağır ve dilsizdir’ (mâneviyattan yana) hiçbir şeye gücü yetmez. Efendisine (ruhuna) yüküdür, nereye yönlendirilse hayra vesile olmaz, bu şahıs kendindeki (feyzin) hakkını veren ve doğru yol üzere olan kimse ile eşit olur mu? (16/76) Hakikatten yana sağır ve dilsiz olanlar, söyleyecek söz bulamayıp, demogoji yapanlar, nefsin hezeyan ve zanlarını ruhanî açılım gibi algılayan ve mânâları anlamak üzere hiçbir çaba harcamadan hakkı reddedenlerin ortak özellikleri, kibirli benliklerini önemsemeleridir.

Nasıl ki akvaryumda yaşayan balıklar için derya, kendi alanlarıyla sınırlı ise, Hakk’ı tanımayan insanlar için de hakikat, yaşadıkları mâsivâ ile sınırlıdır. Kim hangi mayadan yoğrulmuş ise onun sıfatını taşır. Çamurlu sudan yoğrulanın sıfatı da ona göredir. Kim ki Rabbının lütfuyla nûrla desteklenmiştir, kuşandığı ahlâkî sıfatlar da Rabbının Hüsna nûrlarıdır.

Ey dost! Sevdiğine uyum sağlamayanların muhabbeti samimi değildir. Sevdiğini nefsine tercih eden insanın, muhabbetin hakikatından nasibi vardır. Rabbının sıfatı olan sevgi, sevdiklerinde kusur aramadan onları kucaklamaktır. Bil ki sevgi, sevenin sıfatıdır, seilmeyi bekleyen değil!

Ne var ki insan her “Sevdiğini hidâyete erdiremez. Ancak Allah, dilediğine doğru yolu gösterir ve hidâyete erecek olanları (ezeldeki takdiriyle) en iyi o bilir.” (28/56) Sevenler için

cennet, Sevgiliyi temâşâdır. İster ukbâdaki cenette gerçekleşecek olsun, isterse gönüldeki mânevî cennette tadılmış olsun, maksat O'dur. Cehennemden kasıt da O'nun cemâlinden ve mârifetullahtan mahrum kalmaktır. İster ukbâdaki yaşantı olsun, isterse dünyadaki enâniyyet ateşi olsun, azâb O'na uzak kalmak, O'na yâr olamamaktır. Yakınlığın ve uzaklığın vesileleri ise ikilik ve zıtlar âlemindeki yaşadıklarımızdır. Bu nedenledir ki bireyin ihmâl etmemesi gereken ve “dünyadan olan nasibi” (28/77) ilimdir, iyiliktir, ibadettir. Zira ilim, insanı hakikat basamaklarına taşımaya; iyilik, Hakk'a hizmetteki fazilete ibadet, Hakk'ı Hakk'la tanımaya vesile olur. Ne var ki, hakikate dayanmayan bilgi ilim değildir. Allah için yapılmayan gayret Hakk'a hizmet değildir. İdrâk ve ihlâs içinde yapılmayan eylem ibadet değildir. İnsana insandaki değeri hatırlatmayan hiçbir öğreti hakikat ilmi değildir. Kalbin hâli neyse Rabbiyle olan ilişkisi de o hâle uygun olur. Dünyevi beklentilerden el çekmeyenler, kalb huzuruna eremezler. Uhrevî beklentilerden el çekmeyenler tevhid sırrına eremezler. Yaşanılarak idrâk edilmiştir ki huzur, kalbin Rabbini unutmadığı her an'dır. Zira zaman O'nun tecellî ettiği her an'dır. Anın gafletinden “Her hâlükarda dönüş Rabbinedir.” (96/8)

Ey dost! Ne dünyanın ne de ahiretin ona sahiplenemediği ferdin sahibi Zât-ı Hakk'dır. Dünyaya değer vereni dünya değersizleştirir. Rabbına değer vereni Rabbı yüceltir. Tevhidin aydınlığında Rabbının tecellîsine şâhid olan kul, “Rabbından bir nûr üzerinde değil midir?” (39/22) Sıddıklar, Kur-an'ın vârisleridir. Feyzlerini nübüvvet nûrundan alırlar; “Kullarımız arasından seçtiklerimizi kitaba vâris kıldık.” (35/32) yüce ayeti nûrun müjdecisidir. Sâlih ve sâdik kul, nefsinin aşırılığın ve olumsuzluğundan arındırılmış, gönlünde huzuru bulmuştur. Zira, “O, sâlih kullarını gözetip himâye eder.” (7/196), muhabbetiyle onları Zât'ına dost eyler. Dost, hizmet edilen değil, hizmet edendir. Rağbet eden değil, rağbet edilendir. Himmet edilen değil, himmet edendir. O ki, yaşantısında yalnızca yaptıklarına değil, yapmaktan kaçındıklarını da değerlendirir, nefsini daha iyi tanımış olur. Hakikate karşı ilgisizlikleri ve “Bilgisizlikleri yüzünden çocuklarını helâk edenler ve Allah'ın kendilerine ihsân ettiği rızık, Allah'a iftira ederek haram yapanlar, muhakkak hüsrana uğramışlardır.” (6/140) Hakikatı öğrenip de “Sana gelen ilimden sonra onların (mâsivâyı seçenlerin) arzusuna uyarsan, Allah'tan sana ne bir dost nasib olur, ne de bir koruyucu.” (13/37) Mâsivâyı önemsedikleri kadar Hakk'ı önemsemeyenler, dünyaya verdikleri itibarı Rabblarına veremeyenler, güç ve kudret kaybına duçar olup, ibadet edecek takatı dahi kendilerinde bulamazlar. Oysa “Ne (ulvî âlem olan) semâda ne (süflî âlem olan) arzda Allah'ı aciz bırakacak bir güç bulunur. Muhakkak ki O, Alîm ve Kâdirdir.” (35/44)

Güneşin ışığı, güneşten gayrı değildir velâkin, görüp, bilmek, duyup, idrâk etmek istemeyenlere “Melekleri indirseydik, ölümler kendileriyle konuşsalar, her şeyi toplayıp karşılıklarına getirseydik, Allah'ın dilediğinden başka onlar yine de îman edecek değillerdi.” (6/111) Zira bilinen ve yaşanan bir vâkıdır ki, kişi ne kadar faydasız ve fuzuli bilgi toplarsa, kendini o kadar bilgili ve erdemli görür. Ne kadar faydalı ve değerli ilim öğrenir ve onunla iş tutarsa, öğrendiklerinin deryanın yanında bir damla bile olmadığını görür. Kitabın sahifelerinde kalan ve ezberden öteye geçmeyen bilgiyle, kelâmullahın mânâ ve sırrlarına ermek mümkün değildir. Yakîn nûruyla bizâtihi yaşanmayan Kur-an, o insan için canlı değildir. Himmetini namaz, oruç ve sâlih melerle tahsis etmeyen can, Rabbiyle diri değildir; “Dirilerle ölümler de bir olmaz. Şüphesiz Allah, dilediğine (Hakk'ı) işittirir. Sen (beden) kabirdekilere (esmânın sırrlarını) işittiremezsin.” (35/22) Mezheb taassubunu yaşayanlarla, tarikat taassubunu yaşayanların hakîkatten yana nasibleri, şariat taassubunu yaşayanlardan farklı değildir. Ey aziz! Faydalı ilim odur ki gönlü ferahlatır. Faydasız bilgi odur ki gönlü daraltır. Söz, nefisten; sükût, hikmetten gelir. Söyleyecek sözü çok olanın, mânâ kabı boş olur; mânâ kabı dolu olanın söyleyecek sözü yoktur. Derdin dermana dönüşmesi, onun zıddıyla mümkün olur. Çok konuşan, sükûtun huzuruna, çok yiyen, orucun ferahlığına, çok uyuyan, gecenin aydınlığına kavuşamaz. Allah'tan gelen ilmi bir menfaat elde etmek için

kullananlar, mânâ ve hakîkatten yana kayba uğrayanlardır; “Allah Teâlâ’nın rızâsını kazanmak olan bir ilmi, dünyalık çıkar için arayanlar, cennet kokusu alamazlar.” (Ebû Dâvud, İbn Mâce) şerefli hadislerinde bildirdiği üzere, maddi veya mânevî kazanç peşinde koşanlar, hakikatı yaşayıp, Hakk’a has kul olamazlar. Kezâ nefsinden arınmadığı müddetçe insan, dert ve sıkıntıya duçar olur. Oysa “Allah, size güçlük vermeyi dilemez ancak sizi (nefsinizden) arındırmak ve üzerinizdeki (Rabbanî) nimetini tamamlamayı murad eder ki şükredesiniz.” (5/6) Zira hariçteki mikroplardan korunmayı sağlayan zâhirdeki temizlik, bütünüyle arınmak için yeterli olmayıp, enaniyyet mikrobu olan izâfî benliğin, gizli şirk iddiasından ve kalbin Allah’tan gayrı her şeyden arınması gerekir ki, cennet kokusundan nasibi olsun. Zira huzuru kişisel mutluluğunda arayan hiç kimse Hakk’a yar olamaz, “dünya hayatından tatmin olup, ona bağlananlar” (10/7), nefsinden ölenlerin Allah’la Allah’ta diriltikleri mânâ ve sırrları tadıp yaşayamazlar. Şeriatın hakikatıyla tahakkuk etmiş insan-ı kâmiller ki Hakk ile bâkidirler “Adn cennetine girerler. Orada altın bilezikler (Hakkânî sıfatlar) ve incilerle (mârifetullahla) süslenirler. Giyindikleri örtü de ipektir (nûrdur).” (35/33)

Ey dost! Geri dönemeyeceği bir an’ı kaybetmekten sakınmayan insan, ömrünü boşa tüketmektedir. Oysa varlıktaki her şey, bireyin kendindeki değere ulaşabilmesi için tertiblenmiştir. İnancının gereğini yerine getirip, emrolunduğu üzere olan insan, o değere tez ulaşır. Aksi takdirde îman lafta kalır. Bil ki sen, zâtında tek; sıfatlarını izhâr etmede sayısız mânâların toplayıcısı! Bil ki bilinmeye lâyık olan yegâne hakikat Mutlak Varlık olan Allah Teâlâ’dır. O’nu bilip, tanıyan O’ndan gayrı tanınacak başka bir mevcûdiyet olmadığını anlar. O’nu bilip tanımak ise ancak O’nun inâniyetiyle mümkün olur. O’nsuz her çaba ve gayret sonuçsuz kalır. O’nu, O’nunla tanımak, O’na dâvetin icâbı olan farz ve nâfile ibadetlerle gerçekleşir. İbâdetler, kulun özündeki mânâ ve sırrlara kavuşmasına da vesile olur. Hakikatlerin hakikatına kavuşmayı dileyen ve O’nun muhabbetine mazhar olmayı temenni eden insan, O’nun sevgilisine uyar; “De ki: Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin.” (3/31) yüce ayeti Resûlullah’a (s.a.v.) uymanın önemini vurgular. Allah’ın elçisine uymak, O’nun ahlâk ve yaşantısını kendi nefsinde kabullenmek demektir; güç yetirebildiği ölçü ve derecede O’nun ruhunu, hayatının hakikatı olarak yaşayabilmektir. Hakk’ı Hakk’la tanımak, Hakk Teâlâ’nın kudret ve kadrinin yüceliğine şahid olup, nefsin acz ve hiçliğini ikrar etmektir. Ancak bu takdirde kul, Rabbinin ‘Gafûr ve Râhim’ (39/53) isimlerine mazhar olur. Ey aziz! Her ne kadar belirli zaman birimlerine münhasır kılınan ibâdetler, o an’ın hikmetine has özel bir tecellîye mazhar ise de, hayatının her an’ını Rabbinin tahsis edenler için zaman dürülmüş olup, alıp verilen her nefes ibadettir. O halde ne söz, ne de sükût seni aldatmasın. Her hâlin içinde, nefsin kendini gizlediği bir varlık kalıntısı bulunur. O ki, nefsinin iddialarıyla amel eder, Hakk’a olan tevhide samimi değildir. Nefsâniyet kalıntısının baskısı altında kalan kişi nefes darlığı çeker. Sâlih amel odur ki içinde nefsin katkısı bulunmasın. Mutlak Varlık karşısında, varlık iddiasından arındırılmış insan, Rabbinin hoşnudluğunu kazanır. Ne var ki, insanların hiç uyanmak istemedikleri rüya dünyadır. Beşerî vasıfların zorlayıcı etkisinden ölen insan, hakikat âlemine uyanır. Nefsânî nefesin yerini Hakkânî nefese bırakıp, dünya zindanının karanlığından kurtulmak için, fânî olan her şeyi önemsemekten vazgeçip, rüyadan uyanmak gerekir. Bu ise benliksiz varoluşu kabullenmek demektir. Yâni, hayata sahiplenmeden yaşamak, putlaştırmadan sevmek, dokunmadan algılamak, kırmadan onarmak, kırılmadan râzı olmak, beklemeden ümitli olmak, korkmadan sakınmak, bakmadan görmek, göstermeden vermek, tapınmadan tanımak, ölmeden ölmektir; “Gerçek var oluş, âhîret boyutundaki yaşamdır, keşke bilselerdi.” (29/64) yüce ayeti, bütün bu mânâları da ve ötesini de içinde barındırır.

Ey dost! Mârifetullahı kendi kültür kablarına sığdırmaya çalışanlar bilmelidir ki, O’nun sahilsiz deryasında yüzmek ancak O’nun lütfûyladır; “Dilersek onları (hakikat ilmi olan) suda boğarız da, ne onların imdadına koşan olur (akıl, yaşadıklarına takat getirebilir), ne de

kurtarırlar” (sahilsiz deryadan kulluk sahiline çıkabilirler). (36/43) Gel gör ki, “Onları (vehim ve zannın oyunundan) kurtarıp, karaya (beşerîyete) çıkardığımızda, bir de bakarsın şirk koşuyorlar.” (29/65); arzu ve heveslerini putlaştırıyorlar. “Ancak bizim tarafımızdan bir rahmet (mârifet nûru) ve belli bir zamana kadar dünyadan (hayrlı fiillerden) faydalandırmamız müstesnâdır.” (36/44) Şöyle ki, ilim, ibadet ve sâlih amel için dünyayı kullanan, dünyadan faydalanır. Nefsi için dünyalık toplayan, dünyaya kul olur. Nitekim, süflî âlemin şehvetler kabrinde yaşayanlara “dar bir geçim vardır.” (20/124) Zira hikmet ve muhabbetle genişlemeyen bir göğüs, ilâhî sıfatların zıddıyla bunalır. Nefsindeki firavuna boyun eğdiren kul, Asiye misali mânâ ve hakikat Musa’sını, maddiyat âleminin girdabından kurtulmasına vesile olur. İlâhî isimlerin nûrları kulun kalbinde ve ahlâkında yerleşirse nefsin sıfatlarının hükmü zail olur. Her kim Hakk’ın varlığında, kendi varlığından fânî olursa, Rabbi da onu, kendi varlığında Zât-i varlığıyla bâki kılar.

Ey dost! Sâlihler, ilmîl yakîn; şehidler, ayne’l yakîn, sıddıklar hakka’l yakîn’in mazharıdır; sâlihlerin îmanındaki yakîn, yaşadıkları hâdiselerde apaçık beliren deliller vasıtasıyla Hakk’ı tanıyarak, kalplerinin huzura kavuşmasıdır. Şehidler’in imanındaki yakîn, Hakk’ın tecellisine gönül gözüyle şâhidlik yaparak, varlıktaki ayetleri müşahade etmeleridir. Sıddıkların îmanındaki yakîn, Hakk’ın Zât-î tecellisine mazhar olup, dünya ve âhireti birleyerek Hakk’la, Hakk’ı Hakk’da yaşamaları, ikilikten arınmış olarak ferdiyete intikalleridir.

Sâlihler, isimden sığata; şehidler, sıfatdan zâta, sıddıklar, O’ndan O’na rücû ederler. Sâlihlerin orucu, imsakda terk edilenlere rücû olan iftarla açılır. Sıddıkların varlıktaki orucu, iftarı olmayan oruçtur. Yâni, nefsin ikilik iddiasına ve mâsivâyâ dönüşü olmayan ruhanî doyunluktur. Ne bilmenin, ne görmenin, ne de olmanın Zât-ı Hakk’a lâyık olduğu mânâda mümkün olmadığı âşikâr olunca, “Allah’ın kadrinin hakkıyla takdir edilemediği” (6/91) gerçeği itiraf olunur. Halkın idrâktaki asczine karşı Hakk’ın cevabı, ilâhî lütûflarıyla; “Kim Allah ve Resûlüne itaat ederse, işte onlar Allah’ın kendilerine nimet verdiği Peygamberlerle, sıddıklarla, şehidlerle ve sâlihlerle beraber olur.” (4/69) yüce ayeti, ilâhî kurbet mertebelerini bildirir. Allah Teâlâ’nın onları Zât-ına seçmesi, isimlerinin nûru olan ilâhî ahlâkla donatması, sıfatlarını sıfatıyla, zâtlarını Zât-ıyla kuşatıp, O’nunla O’nda bâki kılması, muhabbet ve dostluğunu ihsân etmesi ne büyük bir lütuftur. Bütün bunlar, Mutlak İrade sahibinin ezelde takdir etmiş olduğu ilâhî ilminde kayıtlıdır. Cenab-ı Hakk’ın takdir ve hükümleri sorgulamaktan münezzehtir. Zira O’nun tecellisi hiçbir kayıtlı sınırlandırılmış değildir. Kayıt altına giren ise, gören gözün gördüğünün kendisi olmasıdır; ‘gözü kaymadı’ (53/17) ayeti bu sırrı da içinde barındırır. Çünkü gönülde meydana gelen bir mânânın hakikatı Hakk’ın katındadır. Bâtından zâhire çıkacağı zaman gönülde belirir; “Onu bir daha gördü.” (53/13) yüce ayetince bildirildiği gibi. Bu durumda sırr gözünün görmüş olduğunu ‘kalb yalanlamaz.’ (53/11) şöyle ki, misaller âlemi melekût âlemindeki mânâların ve ceberût âlemindeki hakikatların varlığını bildirmek için mevcûddur. Bu nedenle de basîret “Gözle görenler için ibret vardır.” (3/13) Sırr gözüyle görenler için gören gördüğünün bir yüzüdür. Misaller mânâyâ işaret etmek içindir. Mânâ ise hakikatın bir yüzüdür. Hakikatler, hakikatlerin hakikatı olan Mutlak Hakikatın bir vechinden ibarettir; “Nereye dönerseniz Allah’ın vechi oradadır.” (2/115) yüce ayetinde bildirildiği gibi, O’nun tecellisiyle yüzleşilir.

Ey dost! Beşerî sıfatların ilâhî sıfatlar nûrunda fenâyâ ermesiyle, bekâ abdesti aldırılan kul, ilâhî hakikatten olan nasibini alır. Hakk’a halife olmanın mânevi huzur ve hazzına erer. Elif Lam Mim varlıktaki kemâlatın işareti olur; Zât-ı Hakk’ın kûnhüne bir yol olmadığı içindir ki, ince yoldaki Elif düz bir çizgidir. Akıl ve ilim O’nu ihâta etmekte çaresiz kaldığından Lam’ın beli eğik, rûkûdadır. Fenânın fenâsı için, beşerî kimliğinden bir kalıntı kalmamak üzere Mim secdededir. Beşerîyet çamuru içindeki sûret istirdyesi, ilâhî tecelliye mazhar olup nûrla sırlanınca gönüldeki cevher inciye dönüşür. Dürre-i beyzâ olan aslına rücû eder. Kişisel

bilinç, izâfî benlik ötesi saf farkındalığa kavuşur. Sedef, gönül mâdeninde örtülü duran kabiliyetin sırrına göre inciyi işleyip, besler. Ait olduğu derecesi, ‘dereceleri yükseltenin’ (40/15) ezelde takdir ettiğine erişir. Miracı da o mertebeyedir. O halde ey aziz! Mâneviyatının hangi âleme doğru yoğunlaştığına dikkat et! O âlemin vasıflarını benimsemiş olursun. Yüzün dünyaya dönükse nefsanîyetin rengine boyanırısın. Âhirete dönükse takvaya sarılırsın. Maksadın Allah ise, Allah’tan gayrı her şeyi kalbinden çıkarırsın. Bil ki tadılan her zorluk, yaşanılacak bir nimetin vesilesidir. Kendi hakikatından uzaklaşan insan ulvî âlemde süflî âleme iner. Yaradılıştaki sırta eren, aslına rücû eder. Ulvî ve süflî âlemin sırrları, O’nun hikmetindendir; “Semâların ve arzın anahtarları O’nundur.” (39/63) Melekûtîyet ve beşerîyetle ilgili mânâ ve hakikatler, O’nun bildirmesiyle idrâk edilir. Hakikatler olan “Allah’ın ayetlerini inkâr edenler hüsrana uğrayanlardır.” (39/63) Varlıktaki sırrlara cahil kalanlardır. Yokluğa varlık giydirilmesi, hakikat güneşinin doğmasıyla başlar. O nefes ki her anı Zât-ı Hakk iledir, her işi rahmet ve muhabbettir.

Ey dost! Bu âlemde Hakk’ın ulvî tecellisine mazhar olunduğunu bilen olduğu gibi, bu sırrın cahili kalan da vardır, onu inkâr eden de. Oysa insanoğlunun yaşam sırrını kendi özünde bulup, mânâları idrâk ile tanıyabilmesi için Varlık Kitabı “Ayet ayet ayrılıp, peyderper indirilmiştir.” (17/106) Nitekim âlemdeki her iş, düzen ve tevâfuk üzerinedir; uyum ve denge, her kabiliyete hak ettiğini verir; “Biz onu Hakk olarak indirdik ve o da Hakk olarak nüzûl etti.” (17/105) yüce ayeti bu hakikatı dile getirir. Her birey, dâvet ettiği mânâların şâhidi olarak, hayat safhalarının yazıldığı ayetlerin tafsilatını, bizzat yaşayarak kitabını okur. Zamanın akışı içinde “ağır ağır okunması”, yaşanılanların anlamına erebilmek içindir. Bu yüzdendir ki, “Rahmânın (olayları ve sebepleri) yaratışında hiçbir tefâvut (uyumsuzluk) göremezsin.” (67/3) Sîreti ve sûretiyle Cenab-ı Hakk “Herşeyi yaratmış ona (fıtratına uygun) bir düzen vermiştir.” (25/2) Her birimin hangi esmâ ile tevâfuk (uyum) içinde, hangisi ile tefâvut (uyumsuz) olduğunun “Mukadderatını takdir etmiştir.” Nitekim “herşeyin kaderiyle yaratıldığı” (54/49) özellikle bildirilmiştir. Şu halde özbenlikte tecellî eden esmânın sırrına erdirilerek, mazhar olduğu mânâ ve hakikatı tanıyan bir insan, asla ona zıt bir eylem içinde bulunamaz. Zira bilir ki ilâhî takdirat, bireyi hangisi sıfat ve isimle buluşturmuşsa, onun varlıktaki hakikat ve maksadı da buna uygun olur. Kendisine takdir edilmemiş bir hususta ısrarlı olmak, hiç kimsenin haddi olmayıp, Hakk’ın emr ve hükmüyle savaşmak gibidir. Her birimin vârisi olduğu mânâ ve hakikatı ezelde takdir edilmiştir; beşerî âlemle ilgili verâset, “Arza sâlih kullarım vâris olacaktır.” (21/105) yüce ayetince bildirilmiştir. Ruhanî hakikatlerle ilgili bâtınî verâset, “Kullarımızdan seçtiklerimizi kitaba vâris kıldık.” (35/32) ayetince bildirilmiştir. Bu zümre sözlü ve canlı kitab olan Resûlullah’ın (s.a.v.) ahlâk ve sünnetinin varisleridir; “Sana seb-ü mesânîy”i (yedi sûbuti sıfat tecellisini) ve Kur’an’ı azîmi verdik (15/87) sırrının da mazharıdır. Kezâ ledünnî bir ilmin vârisi olmak da ilâhî bir lütuftur; “Bize kuşdili öğretildi ve bize her şeyden (mârifet) verildi. Kuşkusuz bu apaçık lütfun kendisidir.” (27/16) yüce ayetince bildirildiği gibi.

Ey dost! İlâhî tecellîyle vehbî bilgiye mazhar olmayanlar için her şey, teorik ve akademik bilgidir. İlmin ve ibadetin şekil ve kabuğudur. Oysa “Allah, dilediğini kendine (Zât-ına) seçer ve kendine yönelenleri de hakîkate iletir.” (42/13) yüce ayetince bildirildiği üzere, Zât-ına seçtiği kulunu “Onu kudsi ruhla teyid eder (destekler).” (2/87) bunlar, Muhammedîyet nûrunun mânevî vârisleridir. Her vârisin velâyeti, Hakk’ın ona mazhar kıldığı subûti sıfat tecellîsi yönündedir. Zira her biri O’nun sıfatlarından bir vechedir. Her ârif, Rabbını o sıfat nûruyla tanır. Nitekim kim O’nu nasıl tanır, kurbeti de ona göredir. Sıfat nûrları kiminde kelâm, kiminde kudret, kiminde basar, kiminde ilim, kiminde irâde, kiminde duyuş, kiminde Hakk’ın himmet vechidir; “Sen onları yüzlerinden tanırırsın.” (2/273), yâni onlarda tecellî eden Hakk’ın vechini, sıfatlarından tanırırsın diye bildirilmiştir. “Nereye dönerseniz O’nun vechi (yüzü) oradadır.” (2/115) ayetince dile getirildiği gibi, müminin mümine ayna olması da, her

bir velâyet sahibinin O'nun sıfat nûruyla, O'na ayna olduğunun delilidir. Bu nedenledir ki ârifî ancak ârif olanlar tanır. Bunlar “Kalblerin dilediği nimetler içinde ebedi kalırlar.” (21/102) Zira Rabblarından gayrı hiçbir şey kalblerine giremez. Edâ edilen farz ve nâfile ibadetler, gönül ve mâdeninin cevheri îman nûrunun işlenerek yakîn incisine dönüşmesini temin içindir. Zira îman nûrunu kalbe yerleştiren, “ona ruhumdan üfledim.” (20/72) sırınca ona inâyet eden Cenab-ı Hakk'tır. Kur'an ehli, emrolundukları üzere “Doğru yolda olduktan sonra (faydasız bilgiyle mânâ ve maksattan) sapanlar zarar veremezler.” (5/105) Bil ki O'nun mânâ ve ruhuna erenlerin gönlünden ve dilinden Kur'an dile gelir. Nefsiyle sevenin sevgisi kendisi gibi fânîdir; Allah için sevenin sevgisi bâkidir. Her kim bir borçlunun borcunu Allah için silerse, Rabbî da onun bir günahını siler. Mârifet öyle bir pınardır ki, ondan Allah'ın has kulları içere ve berât'ın hakikatına erdirir; nefesine varlık verme gafletinden onu arındırır.

Ey dost! Hakikatı yaşamakla kulaktan duymak arasındaki fark, zemzem suyu ile çölün serâbı arasındaki fark gibidir. “Ey basîret sahipleri ibret alın.” (59/2) yüce ayeti, aklı ve gönlü hakikate dâvet eder. Gönül ki, ilâhî feyzin tecellî ettiği mânâdır, mânâyı okuyup, basîret ile değerlendiren akıldır. ‘Ulûlebsâr’, gönlü ve aklı selâmete erenlerin kimliğidir. Gönüldeki tecellî Hakk'ın mârifet nûru, akıldaki letâfet Hakk'ın basîret nûrudur. Hakikat ilmi olan mârifetullah, “Ona katımızdan ilim öğrettik.” (18/65) ayetince bildirildiği gibi Allah Teâlâ'nın öğretisidir. Mârifet nûru gönülde yerleştikten sonra her şey o nûrun rehberliğinde bilinip, tanınır. Her şeyin sûreti âlem-i mülkde, hakikatı ise âlem-i melekûtdadır; “Halk ve emr O'na aittir.” yüce ayeti bu sırra dikkatleri çeker. Âlem-i Mülke ait olan beşerî sûret, halk âlemindeki yaradılışın timsâlidir. Âlem-i melekûta ait olan ruh, varlık öncesi emr âleminin mazharıdır. Bu husus, “Ruh Rabbımın emridir.” (17/85) yüce ayetince açıklanmıştır. Buna göre cisim ve maddeyle ilgili hissiyat halk âleminde; gönül ve akıl ile ilgili letafet emr âleminde; Kesafetin sembolü zulmânî perdelerden arınmak, nefsin fakruriyeti olan hiçliğini idrâkle gerçekleşir. Letafetin sembolü olan nûranî perdelerden soyunmak, huzur ve doyunluğu Allah'ta bulmakla gerçekleşir. Ârif, izâfî benliğinin yokluğunda, Rabbının varlığına şâhid olur. Zira, Allah'ın vechinden gayrı bir yüz gören, ‘vechini göremez; varlığın her mertebesinde Allah'ın vechini gören, O'ndan gayrını görmez. Ne var ki Cenab-ı Hakk'ın inâyeti, nusreti ve lütfu olmadıkça hiç kimse katıksız kul olamaz. Nitekim kimileri ya ibadetiyle övünür, ya ilmiyle böbürlenir, ya da Hakk'a yakınlık iddiasıyla kibirlenir. İbâdetin, âbidlerin sınavı; ilmin âriflerin sınavı, ruhanî açılımların kâmillerin sınavı olduğu unutulmamalıdır. Tadmayan bilmez ki, güneşe en yakın olan, ateşin yakıcılığını en çok yaşayandır. Hadisi şerifte bildirildiği gibi “iki kaburga kemiği arasındaki nefis” bukalemun gibi her kılığa bürünebilme kabilyetindedir; kimi zaman entelektüel kişiliğe özenip, çağdaş insan görüntüsü altında, dini ve ibâdeti ilkel inanç olarak tanımlayıp, sözde ruhsal açılımlarla kibrini sergiler; yeri geldiğinde ilâhîyatçı kesilip, meydanlarda sergilediği gösterilerle halkın basîretini küçümser. Bazen ölü taklidi yapan nefis, maddi ve mânevî çıkarları uğruna halkı delaletle sürükler. Her nefsanîyet sahibi, kendi iddiasıyla yüzleştirilir. Ey aziz! Renklerin aldattıcı cümbüşünden, renksizliğin semâsına kanat açan can, nefissiz nefes, gönülsüz gönül, sıfatsız sıfat olur; sıfatsız sıfat olmak, Allah'ın ahlâkıyla ahlâklanarak, beşerî sıfatları terkle Allah'ın sıfatlarına sarılmaktır. Gönlün Allah'tan gayrı her şeyden vazgeçmesi, gönülsüz gönül olmaktır. Varlık iddiasına tevbe ile nefsanîyetsiz nefes olmak, varlıksız varlık olmaktır. Bütün bu hakikatlar, uyanış, idrâk, dönüşüm ve farkındalık ile gerçekleşir; uyanış, dünya rüyasındaki aldanıştan uyanmaktır. İdrâk, Rabbın yüceliği ve azameti karşısında hiçliğini bilip, tanımaktır. Dönüşüm, nefsin süflî sıfatlarından eriyerek, Hakk'ın ulvî sıfatlarının kulu sarıp, örtmesidir. Farkındalık, izâfî benliğin yokluğunda, hayatın ancak Tek olan Allah'a ait olduğu ve O'ndan gayrı gerçek bir mevcûdiyet bulunmadığının bilincinde, varlıksız varlık olmaktır. Gel gör ki, tecellî deryasının beşerîyet çamuru içinde gizli duran inciye görüp, bulmak herkesin nasibi değildir. Zira her yüzme bilen, korkusuz bir dalgıç değildir. Her dalgıç

ise niyetinde kararlı ve yeterince samimi değildir. Kaldı ki her dalanın maksadı da Allah değildir. Deryanın heybet ve muhabbeti kalbi sarmadan can, mercan resifine dalmaz. Aşk gönlü sarhoş etmeden deryâya yâr olunmaz. Nitekim kalbinde fesad ve hased barındıran insan ilâhî aşkın talibi değildir. Faydasız bilgiyi mârifet sayıp, fânî alışkanlıklarını terk etmeyen insan ilâhî ilmin talibi değildir. Yok olmaktan çekinen insan Allah’a vuslat talibi değildir. Mârifetullah semâsında uçmak için sâlihlerin kanadı korku ve umuddur. Âriflerin kanadı takva ve muhabbetdir. Kâmillerin kanadı sıdk ve haşyettir.

Ey aziz! Her mânâda dindar bir kul olmak için bize Allah yeter!

Kur-an’ın sırrlar deryasına dalmak için bize Allah yeter!

İnsan gibi insan olmak için bize Allah yeter!

“Allah bize yeter. O ne güzel bir vekildir.” (3/173)

Ey dost! Kendini araya koyduğun her şeyde karanlıktasın. Sanal kimliğini inkâr edip reddetmeden, hakikat güneşinin aydınlığına eremezsin. O halde ne kendinle ilgilen, ne melek ne de cinle! Bütün maksadın Allah olsun! Ancak o zaman kalb sâfiyetini bulup, dirilir; “Allah’ın rızâsı her şeyden üstündür.” (9/72) Hiç olmamışcasına varolan, kendi için değil, Allah için vardır. Hiçbir şeyi olmayan değil, her şey ona sunulduğu halde, hiçbir şeye dönüp bakmayan insan, Rabbına olan vaadinde sâdıktır. Nefsin özelliği, fantezilere ve beşerî lezzetlere olan doymazlığıdır. Hakîkate âşık ruhun özelliği ise, doyunulmuş Hakk’da bulmasıdır. Nitekim hiçbir ölümlünün veremeyeceği sevgi ve rahmeti Ölümsüz Varlık verir; zira Allah Teâlâ’nın muhabbeti de, Zât-ı gibi bâkidir; “Sizin yanınızdakiler tükenir. Allah’ın katındakiler ise bâkidir.” (16/96) yüce ayeti, bu mânâyı da dile getirir. Hakk’ın muhabbet nûrundan yaratılan gönüller nefsanîyetleriyle değil, ruhaniyetleriyle severler. Nefsin tatmini için, “Allah ahidini az bir karşılığa satmazlar.” (16/95) Bilirler ki, kalbin ihtiyacı muhabbet ve safvet, nefsin ihtiyacı takva ve tevekküldür. Aklın ihtiyacı doğruluk ve istikâmet, ruhun ihtiyacı yakınlık ve sadakattır. İster hayr olsun, ister şerr, ister nimet olsun, ister musibet; “De ki; hiçbir zaman Allah’ın bizim için yazdığından başkası bize isâbet etmez.” (9/51) Zira Allah’ın mülkünde, Allah’tan gayrı kudret sahibi yoktur. Aksini düşünmek, O’nun mutlak varlığına ortak koşmak olur. Kaldı ki “Eğer Allah seni bir sıkıntıya uğrattırsa, onu, O’ndan başka giderecek yoktur.” (6/17) Sihir ve büyü gibi şeylerin peşinden koşmak, hayal içinde hayali satın almaktır. Bunlarla uğraşanlar, “Allah’ın izni olmadıkça hiç kimseye zarar veremezler. Sihri satın alanların ahiretten nasibi olmadığını bilirler.” (2/102) Sözüm ona ruhanî enerji seanslarına katılıp, izâfî benliklerine güç ve kudret arayanlar ve bunlara inanıp çaba gösterenler, “Karşılığında kendilerini sattıkları şeyin kötülüğünü bilselerdi.” (2/102), faydasız bilginin bireyi “kendi elleriyle tehlikeye atmaktan” (2/195) öte bir şeye yaramadığını idrâk etmiş olurlardı. Nefislerinin önemsenmesi için Allah’a yakınlığı dileyenler, asla ulaşamadıkları bir kuruntunun esiridirler.

Oysa, gönülleri tahrib eden, ahlâkı yozlaştıran, izâfî benliği putlaştıran her şey îmanın zıddıdır. Bu yolda her ferd örnek aldıklarıyla birlikte hesaba çekilir; “Her insan grubunu önderleriyle birlikte çağırdığımız o vakitte, kimin kitabı (ilim ve amelleri) sağından (hakîkatten) yanaysa, kıl kadar haksızlığa uğramadan okurlar.” (17/71) Hakikatı okumaktan yana “Bu dünyada kör olan âhirette de kördür, yolu iyice şaşırmıştır.” (17/72) Nitekim kalbinde zerre kadar suizann barındıran insan kibirlidir; “Allah, kibirli zorbanın kalbini (hakîkatlere karşı) mühürlemiştir.” (40/35) Bu nedenledir ki Allah’ın tecellîsindeki hikmetleri düşünen her insan kalbini temiz tutar. Bu hususta bireyin yaşantısı, onun hayatı nasıl algıladığının da kanıtıdır. Bir mânânın ifade edilmesi ille de dille değil, niyet ve amellerle de gerçekleşir. Nitekim kelimeyi tevhidî dille söylemek halkın îmandan anladığıdır. Âriflerin tevhidî, hâl ve yaşamı ile onu tasdik etmektir. Âfakta ve enfüste O’ndan gayrına varlık vehmetmek kâmillerin tevhididir. Kaldı ki kişi Hakk’ı nasıl zikredip, hatırlarsa, Hakk da onu

öyle zikreder; “Beni zikredin ki sizi zikredeyim.” (2/152) yüce ayeti kulları, zikrin ekberine dâvet eder. Allah’ı, Allah’la Allah’ta zikretmek, Allah’ın gayrını bilmemektir. Bu yönüyle “Allah zikri ekberdir.” (29/48) Zira o, her an olan daimi ibadettir ki ‘zikri ekber’ Allah’ı müşahadedir.

Ey dost! Bil ki hakikat ilmi hiçbir şeyi dışlamaz zira, onu zuhura getirenin kudretini sınırlandırmaz; “De ki hepsi Allah’tandır.” (4/78) ayeti celilesi, hiçbir şeyin dışlanıp, küçümsenmemesi gerektiğini bildirir. Her kim Hakk’a kavuşmak istiyorsa, O’na ancak O’nun dâvet ettiği güvenli yoldan, emr ve yasaklarına harfiyen uymak sûretiyledir. İnsanoğlu, yüklendiği ulvî emânetlerin kadrini idrâk ettiği gece (an), seksen yıllık (bin ay) yaşantısından daha hayırlı bir zaman dilimi içinde olduğunu görür. Özdeki hüviyetin hüküm ve hakikatı olan Hakkânî tecellinin bilincinde, Hakkânî sıfat nûrlarının beşerî sıfatların üzerine indiğine şahid olur. Hakk’ı sınırlandırmış olduğu her mânâ ve idrâk kalıplarından, her tanımlamadan ve açılımdan istiğfar ederek O’nun münezzehliğini itiraf eder. Tâ ki gönül sessizce ve selâmetle dolup, mânâ ve hakikat şafağı sökünceye kadar secde eder.

Ey dost! Hakk’ı seven dostları tanımak bir nimettir velâkin, Hakk’ın sevdiği dostlarını tanımak büyük lütûftur. Görüntüdeki büyüklük ile özdeki büyüklük bir değildir. Halkın büyüklükten anladığı sakaldır, cübbedir, görüntüdeki dindarlıktır, göz boyayıcı bilgidir. Her fuzulî sorunun cevabını bilir görünmektir. Özdeki büyüklük bunların hiçbirisi değildir. Tam tersine, herhangi biri gibi olmaktır. Gösterişsiz tevâzû, hoşgörölü anlayıştır. Edebtir, adâbtır, güzel ahlâktır. Varlığı ve yokluğu belli olmamaktır. Lisan-ı Aşk, Mirât-i Zât olmaktır.

Bir ilâhî aşk ki, sahili olmayan derya
Sırrı ahfâda ara, odur zâtındaki muallâ,
Zâhirle bâtını birlemeden, bilinmez zümrüdü anka
Nûr-u saadete erince, gayrı görünmez mâsivâ
Şeriatla hakikatı yaşamayan vâsıl olmaz likâullahâ
Rabbanî huzur lâhutî nûrdur, Zâtın kullarına

Ey aziz! Her sûretin mânâsı, Hakk’ın katındaki değere göredir. Mânâsı ne kadar latifse, sûretteki varlığı da o kadar kâmil olur. Her insan ki, ilâhî bir ismin mazharıdır, insanı kâmil Hakk’ın katındaki mânâsıyla “tayyib kelime” (14/24) olarak, kesretteki vahdetin simgesidir. Allah ehli olan zâtlar, “Allah’ın birleyip gözetilmesi gerektiği şeyi gözetip birlerler.” (13/21), “Kötülüğü iyilikle defedip Rabblarının vechini dileyerek sabrederler.” (13/22) Zira, musibetten maksat, sabır sıfatını kuşanmak; sabırdan maksat, Allah’ın rızasına varmaktır. Onlar “Namazı ikâme ederler, kendilerine verilen gizli ve açık infâk ederler.” (13/22) Allah ehli zâtlar, “Allah’ın ahidini yerine getirirler ve verdikleri ahdi bozmazlar.” (13/20) Böylece yaradılışlarındaki esmâ ve sıfatın hakikatına bağlı kalırlar. Bunlar o karîb kullardır ki, Hakk’a vâsıl olarak, daimi huzura ermişlerdir. Öte yandan nefsi ıslâh için gayret göstermek yerine, Allah’a yakınlığı, taklidi kılık kıyafette arayan müminlerle, çağdaş insan olmayı yine giyim ve kuşamla tanımlayan sözde aydınlar arasında, temelde hiçbir fark yoktur.

Her ikisi de şekil ve kalıbı önemseyip, hakikatten yana basîretleri kördür. Oysa ibadet dahil, nefsin tatmini için yapılan hiçbir amel, ehli hakikat nazarında saf değildir. Allah’tan başka gerçek bir fail olmadığını bilenler, kendi fiillerinin ıslâhıyla mükelleftirler. Böylece tevhid-i efâlin mânâsına ererek, Allah’a lâayık olmayan hiçbir fiili kendilerinde barındırmazlar. Kişi nefsinin sıfatlarından arınıp, ilâhî ahlâka boyanmadıkça tevhid-i sıfatın ruhuna eremez. O ki, Hakk’a olan ibadetinde nefsinin ortak kılmaz, hakk olan yoldan sapmaz; “Şayet (Hakk’a giden) doğru yoldan gitselerdi, kendilerini denemek üzere bol su verirdik.” (72/16) ayeti celilesi, mânevi açılım ve Rabbanî fetihlerin ihsân edileceğini velâkin “Kim Rabbinin zikrinden (her

nefes O'nunla O'nda olmaktan) yüz çevirirse, onu gittikçe artan bir azaba uğratar." (72/17) sınavını bildirmektedir. "Çoğalan azab", Sevgiliye olan mânevi uzaklığın getirdiği sıkıntı ve keder gibidir. Şu halde kişi, bütünüyle kendinden kurtulmadıkça tevhid-i Zât-ı yaşayamaz. Nitekim yok olmayana varlık verilmez. Önce fenâ, sonra bekâ. Nefisle mücadele, kuldân beklenir; nusret ise Allah'tandır; "Eğer size Allah yardım ederse, size galib gelecek yoktur." (3/160) yüce ayeti, bu müjdeyi bildirir. Dünya sohbetiyle benliklerini körelten dünya ehli, nefsanîyetlerin kalblerinin yerini doldurması nedeniyle hakîkatı yaşamaya ve Hakk sohbeti dinlemeye takat getiremez. Resûlullah'a (s.a.v.) inanıp, onu bildiğini söyleyenler, onun ahlâk ve yaşantısını kendilerinde bulmadan, nasıl onu tanıyabilirler ki! Nefsini bilen, nefsinin mâsivâdan arındırıp, Hakk'a ayna olur. Hakk'ın tecellîsine mazhar olan kalb yalnızca Allah'ı sever. Her canlıyı da, Allah'ı sevdiği için sever. Nefsânîyetsiz muhabbet aşkın kemâlidir. Kalbin cilâsı nûrdur. Allah ehli zâtlar, Allah zikriyle gönüllerini nûrlandırır; zâhirdeki varlıklarını, sâlih amel ve ibadetle; bâtındaki varlıklarını, güzel ahlâk ve hikmetullahla arındırır. Kişinin erişemediği yere yanındakinin erişmesi için gayret göstermesi onun, eriştiğinin işaretidir.

Ey aziz! Allah'a olan ahdımızı hatırlamak, Hakk Teâlâ'nın kendi cemâlindeki letâfeti ve kudretindeki azameti anımsatmak için bizleri yarattığını hatırlamaktır. Nitekim, insanın kemâlâtında O'nun sırrlarını taşıdığı unutulmamalıdır.

Ey dost! Varlıktaki her ayetin çeşitli mânâ yüzleri vardır. Gönül aynasındaki safvete ve letâfete göre mânâlar zâhir olur. Şu halde kiminle beraber olduğuna bak, kendine verdiğin değeri görmüş olursun. Hangi sıfatı kuşandığını izle, sırrının şâhidi olursun. Gönül ki Rabbin beytidir, gönül ziyâret edecek olan melekûtî ve Rabbanî vâridat için nefsanî sıfatlardan arınması gerekir; "Bana hiçbir şeyi ortak koşma, evimi temizle." (22/26) ayeti celilesi bu hakîkatı dile getirir. Nitekim nefsin gördüğü müddetçe kişi, her sûretten münezzeh olanı nasıl görsün! Âşikâr olmayan bir put ki insanın kendi enaniyyetidir, varlığına tevbe edip, hayatın sahibi olduğu iddiasını terk etmesi gerekir. Nefsiyle meşgul olan, nefsinin hışmına uğrar. Hayatı, Rabbiyle Rabbinda yaşayan insan her âlemde benlik davasından kurtulur. Hiç kimseyi veremediği şeylerden ötürü yargılamayan kişi huzuru bulur. Bilmek gerekir ki, her biri ancak kendinde olanı verebilir. Kim sevgiden ne anlıyor ve gönlünde ne varsa, ancak onu verebilir. Her birine verdiklerinden ötürü teşekkür eden insan, Allah'a olan şükrünü yerine getirmiş olur. Kaldı ki, Allah'ı tanıyan kâmiller, Allah'ın gayrından hiçbir şey beklemezler. Kâmil kul odur ki, muhabbetini, ilmini, ahlâkını Rabbindan alır; kulluğun sırrını O'ndan aldığı gibi! Bil ki öze intikâl etmemiş hiçbir şeyin hakîkatı kulda tahakkuk etmez. Satırdan sadra, sadrdan gönle, gönülden ruha, ruhtan sırra intikâl etmeyen îman yakîne ermez. Ehl-i yakîn odur ki, "Onların kalblerine Allah, îman yazmış ve katından bir ruh ile desteklemiştir." (58/22) Şu halde o mânâ üzerine kaim ol ki, mânâlar sırrındaki cevherden akıp gelsin; o âlî nefes ol ki, her nefes zâtındaki Hakk'tan gelsin. "Aldığın hiçbir nefes gerçekte sana ait olmadığından elden çıkana üzülmeyesin." (57/23) Zira her kim ona sahipleniyorsa o, henüz canını Rabbına satmamıştır. Oysa, "Allah müminlerin nefislerini ve mallarını (sâlih amellerini) satın almıştır." (9/111) Ey dost! Zihin, nefsanî düşüncelerle dalgalanırken; âlem, gönülde duyduğu müddetçe kalb huzura varır mı? Dünyadan bir beklentisi olan insan, nefsinin varlık kalıntısına şâhid olur. Ancak "Allah, (benliklerinden) iyice temizlenenleri sever." (9/108) Nefsin özelliği Rabbin "râzı edecek şeyden hoşlanmamasıdır." (47/28) Hiçbir şeye güvenmediğinden her husustaki kararsızlığıdır. Oysa "Allah'tan bir yol gösterici olmaksızın nefsinin hevesine uyandan daha sapık kim olabilir!" (28/50) Herşey Allah'la Allah için olmadan niyet ve maksat temiz olmaz. Samimi pişmanlık gönülden olmadan, benlikle yapılan hesaplaşma kişiye fayda sağlamaz zira, "Onlar kalblerinde olmayanı dilleriyle söylerler." (48/11) Ayeti kerimeyle bildirilmiştir ki, "Allah, vaadından dönmez." (3/31) velâkin, insanoğlu Rabbına verdiği sözü çoktan unutmuştur. İzâfî benlik dünyadan yana yoksul kalmaktan korkar velâkin,

Allah'tan yana yoksul ve gafil kalmaktan korkmaz. Azameti ve yüceliği nefesine lâayık görür velâkin, hiçliğı ve aczi kulluğuna lâayık görmez. Her fırsatta bencilliğini öne çıkarıp, “dünyada fesad çıkaranları Allah'ın sevmediğini” umursamaz. (28/77)

Ey aziz! Gönül ehli, kalb ibadeti ameli ile Rabbının rızası ve yardımını üzerinedir. Zira onlar “dönüş ancak bizedir” (50/43) sırrınca Rabblarının canlı ayetidir. Hakîkatten mahrum sûretlerin ibâdetinde ise nefislerin iştirâkı vardır. Bu nedenledir ki, gönlün rızkı âlemi melekûtu temsilen semâdan, nefsin rızkı ise nefsi temsilen dünyadan olduğu bildirilmiştir. “Size semâdan ve arzdan rızık veren kimdir?” (10/31) ayeti kerimesi bu mânâyı da dile getirir. Bil ki kim kimi incitmişse ancak kendini incitmiş olur. Gönülleri incitenlerin “Vay haline hümûze (gıybet) ve lûmeze (tahkir) edenlere.” (104/1) Bütün bunlar kalbi öldürür. Nitekim çirkin bir sözün intikâli, istihza ve gıybet iledir; “Hutamenin ne olduğunu bilir misin, o kalbler sirâyet eden, Allah'ın tutuşturulmuş ateşidir (azabı). Onların (kalbleri) üzerine kapatılmıştır.” (104/5-8) ayeti celileleri, kulları haksız itham ve yersiz tenkitlerden sakındırır. Kaldı ki, Allah'tan hâyâ eden bir kalb inciten değil, hoş görendir; iddia sahibi değil, mânâ sahibidir. Nasıl ki güzel bir sözün intikâli muhabbet ve nûr iledir, “selîm bir kalb” (26/89) sahibi insan, gönül ibadetini her an yerine getiren kâmil insandır. Kulu kula düşürmeyen, kulu kula sevdirendir. Gönül ve mârifetullah sahipleri, “Semâdan bereketli su (Rabbanî Feyzler) indirdik, onunla (mânâ) bahçeleri ve biçilecek daneler (faydalanılacak hikmetler) bitirdik.” (50/9) “ve o su ile ölü toprağı (beşerîyet uykusundaki kula) can verdik (Rabbıyla dirilttik).” (50/11) ayeti kerimelerinin nûruyla tahakkuk etmiş ayetlerdir.

Ey dost! Sevmesini bilen sevmeyi beklemez; sevmeyi bekleyen sevmesini de bilmez. Sözden anlamayan sükûttan anlamaz; sükûttan anlamayan sözden de anlamaz. Kendin için taleb ettiğın her şey nefsin talebidir; kendinden verdiğın her şey Hakk'ın nefsinden talebidir. Kim nefsiyle yol almaya çalışırsa, nefsi yola taş koyar; kim Rabbıyla yol alırsa, her taş yolcuya baş koyar. Bil ki varlığın sensiz olursa huzurdasın, seninle olunca kusurdasın. Hiçbir şeyin sana ait olmadığını bilmek hakk, kendine ait olduğunu vehmetmek bâtıldır. Velâkin, hakk da bâtil da Hakk'ın zuhurudur. Karmaşık olan her şey zihnın ayak oyunudur. Hakikat incileri ise sade ve yalındır. Görecek göz, idrâk edecek gönül, tasdik edecek amel gerek! Bâsiret odur ki, çoklukta varlığı tek göre; gönül odur ki Kevser sırrından dile gele.

Saffetini bulmak için altın ateşe muhtactır
Sırta ermek için insan nûra muhtactır
Âsumana dönmek için gönül aşka muhtactır
Vuslata ermek için kul Hakk'a muhtactır

Zâhiri şeriat, bâtını hakikat olanın kulluğı da kâmil olur
Zâhiri iddia, bâtını riyâ olanın kulluğı da bâtil olur

Ey aziz! Zâtında tecellî eyleyen ilâhî ismin mânâ ve sıfatında yokluğunu müşahade eden kul, Rabbının nûruyla ahlâklanınca varlığı Allah'a ait olur. Rabbanî feyz, o ilâhî ismin nûruyla gelen ilhamdır. Tecellîye mazhar olan kalb, kulluğunun da mânâ ve hakikatına ermiş olur. Öyle ki, sırta erip, özbenliğini tanıyan birey, zâtının bâtınındaki Rabbını da tanımış olur. Zâtındaki esmânın hakikatına kavuşmamış kişinin mürşidliği müşkil olur. Zira o, halkı Hakk'a değil, kendine davet eder. Dostların dertlerini yüklenen insan ise âdeme yüklenmiş olan emânete de hıyanet etmemiş olur. Zira her birinde Hakk'ın tecellîsine şahid olur. Öte yandan kalblerin hâlden hâle dönüşmesi, bir sıfat tecellîsinden diğer bir sıfata intikâlidir. Zira, “O her an yeni bir oluştadır.” Sıfatdan zâta dönen ferd ise bütün sıfatları zâtında bulur. İlmiledün, kula ait bir bilgi olmadığından, mârifetullah karşısında kul aciz kalır. Acz içinde

Hakk’a yönelmek lütfü ilâhîye mazhar olmanın da vesilesi olur. Kendindeki hakîkate eren insan ahseni takvim hâli üzerine kaim olup, kendi vakdinin kemâlatını tamamlamış olur.

Ey dost! Her kim neye odaklanırsa onu kendinde bulur. Şu halde odaklandığın ancak Zât-ı Hakk olsun! “Kim insanları saptıran şeyi (nefsinin azgınlığını) reddedip, Allah’a îman ederse şüphesiz o asla kopmayacak sapasağlam bir kulba tutunmuş olur.” (2/256) Her kim nefsinde zerre kadar bir varlık bulursa onu dışlasın, isterse o bir sıfat olsun! Varlıkta Allah’ın bir ortağı bulunmadığını asla hatırlından çıkarmasın. Öte yandan her kim Hakk’ın cemâlini tercih edip, celâlini reddediyorsa o, henüz nefsinin tercihlerini takib ediyor demektir. Oysa hakikat ehli bir insan için nefsin tercihi değil, Hakk’ın tercihi geçerlidir. Zira bil ki, Allah’ın senin için seçtiği, senin kendin için seçtiğinden daha hayırlıdır. Kaldı ki, gönle ikram olunan ilham bazen cemâl bazen de celâl eliyle olur. Nitekim sevgideki sabır, Sevgilinin celâline rızâdır. Sevgideki rızâ, sevgilinin cemâline sabırdır. Zira âşık kişi Sevgilinin yüzünü görmemeye tahammül edemez. Sevenlerin mâlumudur ki sevgi nektarı, Allah’ın sevgililerinin yanındadır; yakîn nûruyla birlikte sunulur. Muhabbetullahın özünü koklayan, Sevgiliye kavuşmanın yolunu bulur.

Ey aziz! Her nefesin Allah için olduğu takdirde o nefes, gerçek zikir olur. Tevhid sırrı, O’ndan gayrı bir mevcûdiyet bulunmadığını bilerek ve özümseyerek, Hakk’ı Hakk’la Hakk’da yaşamaktır. Bil ki muhabbet ve merhamet cennet ehlinin sıfatlarıdır. Hakikat meclisinde dost ve düşman zıdlığı yoktur. İyi ve kötü, güzel ve çirkin, îman ve inkâr zıdlığı bulunmadığı gibi. Varlığını aşkda yakmayan hakikat meclisinde yeri yoktur. Ey hakikat aşığı! Adımları hesaba çekenlerle değil, adımını hesaba çekenle ol! Kitabdan okutanlarla değil, kitabı okuyanlarla ol! Misali anlatanlarla değil, misal olanla ol! “İşte onlar Allah’ın hidâyet ettikleridir. Sen de onların yoluna uy.” (6/90)

Ey dost! Aşk ikilikte yaşanır. İkilik bitti mi ifrat biter. Muhabbetin özünde her şey denge ve huzurdadır. Sevilenlerin sınavı sevenlerin sınavından daha ağırdır. Hakikat güneşinin doğması için Cenab-ı Hakk, seni senden satın alır; ismini, cismini, rengini, kimliğini, hissiyatı, hatıratı özetle kendim diye tanımlayıp resmettiği benliğinle ilgili her şeyi senden alıp, Zât-î varlığında yok eder. Zihinlerdeki ikilik vehmini silip, ilâhî kudretiyle teklik bilincinde, seni yeniden kendiyile var eder. Nitekim Hakk erenleri için mâlumudur ki, içinde Sevgilinin nûrunun bulunmadığı her kalb karanlıktır. Karanlıktaki beşerî sûrete ilâhî lütûf ve nûruyla ruhaniyetin huzur ve farkındalığını bahşeder; kerem ve ihsânıyla muhabbetine mazhar dostluk nasib eyler; “Allah, mümin kullarının canlarını satın alır.” (9/111) yüce ayetinin sırrını kulunun sırrında yaşatarak, mânânın onda tahakkuk etmesine inâyet ve hidâyet eder. Birey, böylece kendim diye tanımladığı varlığının tümüyle O’ndan ve O’nunla olduğunu müdrik olunca, bir hayal ve bir gölgeden başka bir şey olmayan kişiliğini, O’nun varlığına ortak koştuktan kurtulmuş olur. Rabbinin Tevvab, Rauf, Rahim ve Vedud sıfatlarının hidâyet ve gözetiminde sanal benlik kirinden arındırılmış olur. Hakk’ın Kadir sıfatıyla kudretine, Aziz sıfatıyla izzetine şâhid olup, nefsindeki aczin kemâlini de tanımış olur. O ki nefsinde bir irâde taşıyarak, taleb sahibidir, Rabbinin Mürîd sıfatında kendinden kaybolmuş değildir. Her beşerî sıfatdan eriyen benlik ancak, sıfatsız sıfat, benliksiz benlik olarak saf cevhere dönüşür. Buna mukabil duydukları her malûmatla mağrur sanal şahsiyet, teorik bilgilerini putlaştırmayı terk etmedikçe, kendinden yokluğun huzurunu tadamaz; akademik akıl, kendi gayretine âşık ve kendi bulgularına tutsaktır. Bilim ve din adına zuhur eden her fiil ve gayreti nefesine malettiği müddetçe hakiki failin kudretine şâhid olamaz. Mânevî hakikatlerden mahrum olanların ve dış görünüşe göre değerlendirme yapanların faydasız bilgi ve teferruat içinde özden yana nasibsiz kaldıkları görenlerin mâlumudur. Nitekim Zât-ı Hakk’ın kullarına olan has dostluğunu inkâr edecek kadar mânen kör olanlar, “Allah, onlardan razı olmuş onlar da Allah’tan razı olmuştur. İşte bunlar Allah’ın tarafında (hizbullah) olanlardır. İyi bilin ki kurtuluşa erecek olanlar

şüphesiz Allah'ın tarafında olanlardır.” (58/22) ayeti celilesinin feyzinden ve nûrundan merhumdurlar. Velâyet mertebelerinden olan, Hakk'ın rızâsına ermiş nefsin, “O'nun katından bir ruh ile desteklendiği” (58/22), kalbi ve nefsi Allah'tan yana dönmüş dostların sırrıdır. Beşerî sıfatlardan soyunup, ilâhî ahlâkla ihrama girdiklerinden, her an ve her nefes O'nun huzurunda bulunmanın bilincindedirler. Kalbleri ve nefisleri mâsivâdan yana değil, “Allah'ın tarafında olanların” (5/56) Hakk'ın kâvi ve Aziz sıfatıyla süflî âleme karşı “galip geldikleri” (58/21, 5/56), O'nun elçi ve vârislerinin mâlumudur. Ey dost! Dünyevî çıkar ve kazanımlar uğruna kurulan hiçbir topluluk, ister politik, ister ekonomik, isterse herhangi bir inanç örtüsü altında grublaşmış olsun, “Allah tarafında olanlardan” değildir! Bütün bunlar nefsanîyetlerin tatminine yönelik dünya uğraşlarından başka bir şey değildir. Zira kalbde Allah'ın gayrı her ne varsa o kalb, Hakk'ın tecellîsine hazır sâfiyette değildir. Kaldı ki çok açık bir gerçektir ki, Allah için terk edilen her istek, ister dünyevî, isterse uhrevî olsun, kalbi Hakk'ın gayrından (mâsivâdan) arındırır. Nitekim ruhani orucun maksadı da budur. Öte yandan bireyin nefsiyle yapacağı mânevî kavga olan cihad, hiç de küçümsenecek bir mücadele değildir. Çünkü benlik putu, bütün sinsi tuzaklarıyla iştahetler çukurunda pusudadır. Niyeti ve maksadı ancak mutlak hakikat olan insan, Hakk'ın ilmi ve inâyetiyle Hakk'a vasil olur; bâtıl olan her şeyin hakikat âleminde nasıl önemini yitirip, battığına şahid olur; tıpkı iğreti inanç, riyâkâr ibadet, nefsinin ilâh edinmiş bağınaz dinci, sözde ve görünürde çağdaş, özde kibir ve nefsanîyet dolu kişilikler gibi. Bu nedenledir ki hiç kimse kendi idrakına ve işine geldiği gibi ahlâki ve dini kurallar ve anlamsız töreler vazetmemelidir. Hiç kimse kendi aklını ve kültürünü üstün görüp, faydasız bilgiyle halkı Hakk'dan perdeleme gayretine girmemelidir. Dostlar bilir ki, Sevgilinin güzelliği önünde gönül gözünün O'ndan gayrını görmemesi gönlün tevhididir. Hakk'ın cemâli kulunu sarınca, muhabbetullahla onu Zâtına dâvet eder. Hakk'ın celâli zâhir olunca izzet ve kudretiyle onda O'ndan gayrını (mâsivâyı) yok eder.

Ey dost! Sevgiden maksat onu bir sûrete bağımlı olarak yaşamak değildir. Aşkın hakikatı Sevgiliyi kendinde bulmaktır. Nefsin ve hissiyatın kendine haz aradığı fânî bir tad değildir. Şüphesiz sevgi nûru ölümsüz Sevgiliye kavuşmak için yüce ve lâtîf bir vesiledir. Nehirler aktığı müddetçe deryaya vuslatın hasreti içindedir. Velâkin muhabbet coşup, akış gerçekleşmedikçe maksada erilmez. Ne var ki yatağından sapmayan bir nehir deryasına kavuşur. Vuslat heyecanı yerini huzura bırakır. Bunun gibi hayatın akışı içinde izâfî kimliğinden soyunan benliğin varlık kalıntısı da, deryanın koynunda kaybolan nehir gibidir. Tıpkı idrâk edilen hakikatın, Hakikatların Hakikatıyla iç içe olması gibi. Nitekim her bireyin tanımladığı hakikat algısı, kendi mânevî derecesine göredir. Ârife göre hakikat, kalbinde ve nefsinde O'ndan gayrı hiçbir şeye yer vermemesidir. Bununla beraber halkı da, Hakk'ın tecellîsî olarak müşahade etmesidir. O'nun yüceliği Hakk'ın Zât-ını idrâke mânidir velâkin Rabbin azameti, O'nun kulunun kalbinde tecellîsine mâni değildir. Tevhid ve şeriat nûruyla münevver olmamış bir idrâk ancak misaller âlemindeki gözlemlerle yetinmek durumundadır. Kur'an ve yakîn nûruyla aydınlanmış akıl ise gayb âleminde kalbe inen mânâları keşfeder.

Ey aziz! Sahip olduğu mânevî veya maddi hiçbir şeyin esiri olmayan insan hür sayılır. Hür bir insanın sabretmesi hayal ve varsayımlarının esiri olan bir kişinin sabretmesinden daha zordur. Yaşamındaki her anın Mutlak Sevgili olan Hakk Teâlâ'nın bilgisi dışında gerçekleşmediğini bilen bir insan, Allah'tan utanıp, sakındığı içindir ki nefsinin yüzleştiği sınavlar karşısında sabreder. Böylece sabrıyla Rabbinin rızâsına yönelmiş olur. O'nun her hükmünde ve takdirinde bir hayr bulunduğu inandığı içindir ki ancak O'na güvenip, O'ndan yardım diler. Bilir ki kalbi meşgul eden her şey O'na kavuşmayı engelleyen bir perdedir. Perdeler kalktığında her şeyin bir hayal olduğu anlaşılır. Her aşırılıktan itidâl ve dengeye avdet ederek adl'ı, doğruluğu bulur; “Adaletin (Hakk tanırılığın) tesisi için kitabı denge ve ölçüyle indirdik.” (57/25) yüce ayetinin nûruyla buluşur. Kezâ “Sakın dengeyi bozmayın, adaleti (doğruluğu) koruyun. Ölçüyü hüsrana vesile kılmayın.” (55/8-9) ilâhî ikazına sarılır. Zira

Hakk'ın katında adalet (ölçü ve denge) her şeyin Hakk olarak zuhurudur. Her iş ve her şeyin ölçü ve denge içinde bulunması, doğruluk ve Hakk sayarlıktır. Her aşırılıktan sakınmaktır adalet; “Rabbının sözü doğruluk ve adalet yönünden tamamlanmıştır.” (6/115) yüce ayeti ilâhî kanunlardaki denge ve ölçünün tesis edildiğini bildirir. Her insanın idrakına göre hitâb adalettir. Bâtıldan hakka, dalâletten hidâyete, fahşadan takvaya yönelmek özbenlikteki adl'ın gereğidir. Ne fazla ne noksan her şeyin yerli yerinde olmasıdır hakk olan adalet; “Muhakkak ki Allah, adaleti, iyiliği ve yakınlarla yardım etmeyi emreder.” (16/90) ayeti celilesi bu hususta müminlere rehberlik eder.

Ey dost! Halkın nazarındaki adalet intikamdır. Zulme uğramış ve gocunmuş nefsin öfkesinin tatmin edilmesidir. Oysa evrensel hukukta ceza, suçluyu ıslâh ile topluma geri kazandırmaktır. Nitekim “De ki Rabbim adaleti (ölçü ve dengeyi) emretti.” (7/29) ayeti kerimesi her birine kendi hakikatına kavuşturmayı öğütler; özbenlikle buluşmanın huzurunu telkin eder. Her kabiliyete hakk ettiğini veren insan adil ve kâmindir. Rabbının el Muksit sıfatıyla sıfatlanıp, hakkı gözetip, dengeyi koruyandır. Emrolunduğu üzere dosdoğru olup, “Ölçü ve değerlendirmeyi adaletle (hakk tanıklıkla) yapar.” (6/152) Zira içinde merhamet ve muhabbet taşımayan her karşı duruş adalet değil, zulüm olur. Kâinatta her şeyin denge ve ölçü içinde bir mizana göre yaratılması Hakk'ın adaletidir. İnsanın en mükemmel kıvamda varlık kazanması Hakk'ın adaletindeki ilâhî takdirdir. İmân sahibi insanın “dini yalnız Allah'a has kılması” (7/29), hakkı gözetip, doğruluktan ayrılmaması adl'ın gereğidir. Fiillerinin etkisinden arınarak, basîret gözüyle tecellîye şâhid olmak, ölçü ve denge olan adaleti korumanın gereğidir; “Şüphe yoktur ki, Allah muksitleri (âdilleri) sever.” (5/42) yüce ayeti adaletle muhabbetin iç içe olduğunu beyan eder. Nitekim her şeye itidâl (adaletle) şâhidlik Hakk'a şâhidliktir.

Ey dost! Maksadı Allah olanın başka muradı olmaz; maksadı hâlis olmayanın vuslatı sahih olmaz. Allah'ın verdiğini al, gözün başka şeyde olmasın! Makbul olan, hakikatın sohbeti değil, yaşanmasıdır. Zira kişinin “Zerre kadar yaptığı iyilik kendine, zerre kadar yaptığı kötülük kendinedir.” (99/7-8) Sen bâtınını imar edersen, Rabbın da zâhirini imâr eder; sen zâhirini imâr edersen, Rabbın da bâtınını imâr eder. Bir ressamın içinde duyduğu sanat olgusu onun hakikatı, sanatını icrâ etmesi onun şeriatı, kullandığı usul ve teknik ise onun tarikatıdır. Şu halde her birey istidadında olanı aramakla mükellef olup, gösterdiği gayret ile de kaderini seçmiş olur. Kendisi için takdir edilmemiş olanı talep etmek hüsrânın vesilesidir. Bil ki kişinin fitratı olan yaradılışındaki kâbiliyet değişmez velâkin, benliğin yöneldiği sıfatlar yer değiştirir. Gündüzün gecenin yerini alması misali, beşerî sıfatlar yerini Rabbanî sıfatlara bırakır. Öfke, kızgınlık ve gazâb yerini sükûnet, hoşgörü ve rahmete bırakır. Âhiret ile ilgili hassasiyet, dünya ile ilgili hassasiyetin yerini alır. Suflî sıfatların ulvî sıfatları perdelemesi halinde ise kişi, ruhâniyet nûrunun aydınlığından mahrum kalıp, hakikat güneşinin tutulması misali, varlığı karanlığa mahkûm olur. Evrende hareket eden her şey amel sahibidir. Amelini bilgi ve irâdesiyle gerçekleştiren insan ilim sahibidir. İlmini basîret ile kullanan ferd kemâlât sahibidir. Başkasına huzur ve ferahlık getiren her davranış sâlih ameldir; acı ve sıkıntıya neden olan her tavır ise bencilliğin işaretidir. Mutluluğu kendi beklentilerine göre algılayıp onu kendi tasavvurlarında arayanlar gerçek mutluluğu bulamazlar. Yaşadıkları her hâli hoş karşılayıp, bundan râzı olanlar kendilerine hayali mutluluklar aramazlar.

Ey dost! İnsanların kendilerini birbirlerine gösteren birer ayna olduğunu gözlemlersen, her birinden kendindeki mânâ ve sıfatları da tanımış olursun. İnsan yüzünü döndürdüğü yerde, kendinde tecellî eden varlığın isim ve sıfatlarından birini görmüş olur. Zira zâhir olan isimler varlığın vechidir. Amellerimiz de nefsimizin vechidir. Her kim kendi fiillerine tanık olursa, nefsinin içinde bulunduğu dereceyi de tanımış olur. Varlığın vechini görmekten yana “Kim dünyada körse, âhirette de ködür.”, (17/72) hükmüne mazhar olur.

Eşyayı basîretle görmeyen, bir başkasına onun hakikatını nasıl gösterebilir? Kendi sırrını tanımayan, bir başkasını kendisine nasıl tanıtsın? Oysa âlemdeki sûret, renk ve desenler, varlığı bilip tanımak için birer misaldir. Özbenlik bilinip tanındı mı, renksizlik ve desensizlik hakikat ehlinin sıfatı olur. Zira varlığın özü sâde ve yalındır. Nitekim farklılık bilincinin belirmediği boyut, henüz varlığa bürünmemiş potansiyel imkânın topluca hazır bulunduğu bir âlemdir. Bu âlemdeki hakikatlar, mânâlarda izhâr olunmaya; mânâlara da sûretlerde mazhar olmaya hazır soyut kabiliyetlerdir. Tecellî emriyle birlikte renksizlik, renk; görünmezlik, görünüm kazanır. Soyut âlem, şekil, desen ve sesler ile somut kimliğe bürünür. Misaller, tecellîdeki mânâ ve hakikatları idrâk için birer vesiledir. Örneğin, kamer, kevser, ebter ve boğazlanacak kurbandan kastedilen mânâ ve öğütler nice midir? Subhan Allah en doğrusunu bilir. Rabbından aldığı feyze kemâle eren insanın kalbini temsil eden ‘Kamer’ (ilâhî aşkın lezzetinden) ‘yarıldı’ mı (54/1), hakikat sahibinin gönlünden ve dilinden Muhammedi hikmet nehri olan Kevser akar. Bu durum “Hiç kuşkusuz ki biz (ulûhiyetimizden ihsân olarak) verdik kevseri.” (108/1) yüce ayetince bildirilmiştir. Nitekim nübüvvet nûrundan yansıyan hikmetin, hiç kesintisiz devamı için her devirde muhammediyetin vârisleri bulunur. Verâset, Resûlullah’ın (s.a.v.) sünneti, ahlâkı ve ibadetiyle bir bütün olup, Zata has ledünni hikmeti ihtiva eden kevserdir. Allah Teâlâ’nın Resûlüne olan yüce lütfudur. Bu hakikati inkâr edenler, “Asıl onlardır, sana buğz ettiklerinde ebter (soyu kesik) olanlar.” (108/3), mârifetullahtan mahrum kalanlar şeklinde bildirilmiştir. Şu halde ruhaniyetinin sırrından zevk edindiğin ilâhî lütfu şükür ve “Rabbın için salât edâ eyle ve kurban kes.” (108/2) Nefsini Rabbına kurban eyle ayeti nazil olmuştur. Ne var ki şekil ve sûrete takılıp, takvanın hakikatını içine sindiremeyenler “Onu yalanladılar ve hevalarına (nefsin dürtülerine) tâbi oldular.” (54/3) Oysa ayetlerdeki hakikatlara köprü olan “Hikmet dolu mânâlar vardır. Ancak idrâk etmeyenlere fayda sağlamaz.” (54/5) Halbuki, mânâ ve hakikatlerin anlaşılabilmesi için “Kur’an’ı kolaylaştırdık, hatırlayıp, düşünen yok mu?” (54/17, 22, 32) yüce ayetinin aynı surede üç kez bildirilmesi, tevhid mertebelerinden tevhidi efal, tevhidi sıfat, tevhidi Zât-a dikkatleri çekmek içindir. Kezâ ayetlerin misallerini nefislerinde ve afakta yaşayanların hakikatleri ilme’l, ayne’l ve hakkâ’l yakîn mertebelerinde tadmaları içindir.

Ey dost! Nefsinle değil Rabbınla sev, tevhid-i aşk olursun
 Nefsinle değil Rabbınla oku, sırrı sırrında bulursun
 Nefsinle değil Rabbınla yaşa, sûret-i Hakk olursun

Hakk’ın sıfatlarına mazhar olan insan Hakk’ın kâmil sûretinin görüldüğü Rabbanî tecellîdir; “İnsanlara âfakta (görünümdeki her varlıkta) ve enfüslerinde (kendi özbenliklerinde) ayetlerimizi (işaret ve misallerimizi) göstereceğiz ki, onun hakk olduğu aşîkâr olsun. Rabbının her şeye şâhid olması yetmez mi?” (41/53) yüce ayeti hakikatı dile getirdiğine göre ne diye kendine O’nun gayrı bir mevcûdiyet ararsın! Fâni kimliğini önemseyip kendinde varlık vehmedersin! Özbenliğindeki mânâ ve hakikatten yana “Uzak bir ayrılığa düşenden daha sapkın kim vardır?” (41/52) Uzaklık ve ayrılık ateşi cehenneme misal değil midir? Bir nefes için olsa dahi, zâtındaki Hakk’dan mahrum bırakan gaflet ateşinden daha yakıcı ateş var mıdır? Enâniyyet ateşini besleyen unsurlar nefsin sapkın yönelişleri değil midir? Taklidi îman sahipleri, yakîne ermemiş bilgi ve kuruntuları nedeniyle, “Rabblarına kavuşma hususunda şüphe içindedirler.” (41/54) Zira taklidi îman görmediğine inanmaktır. İrâdi ölümle nefisinden ölenin îmanı ayne’l yakîn nûruyla Rabbını müşahade etmek olur. Likâullah olan Hakk’a vuslattan maksat budur; “Yakîn gelinceye dek Rabbına ibadet et.” (15/99) metken amaç, gönül gözüyle Hakk’a îman edenin sırrı gözüyle Hakk’a şâhidliğidir. Zira yakîn, içinde hiçbir kuşku barındırmayan o inançtır ki, Allah Teâlâ’nın hazinelerinden kullarına bağışladığı bir nûrdur. O nûr ile ârif, Rabbının isim, sıfat ve fiillerindeki tecellîsine şâhid olur. Zira “O, her şeyi sarıp, kuşatmıştır.” (41/54) Bil ki, Allah’a vuslat, Allah’ın ahlâkına sarılmaktır. Her bir ilâhî sıfat kulun mürebbsi olup kul, Rabbını Rabbıyla tanımış olur. İnsanoğlu kurban etine gösterdiği

ihitimamı, kurbanın mânâ ve maksadına göstermiş olsaydı, takva sahibi olurdu; politikaya, modaya, spora gösterdiği ihtimamı, ilâhî ahlâka göstermiş olsaydı, Allah'ın lûtfuyla Allah'a dost olurdu. Mânevî dünyasını mal, mülk, evlad üzerine kuranın Rabbına olan uzaklığı, araya koyduğu maddiyat ölçüsündedir. Ne var ki ihsânı geniş, rahmeti sonsuz olan “Allah, dilediğini (nefsinden) temize çıkarır.” Kulun Rabbına olan yakınlığı nefsinden yokluğu nisbetindedir. Benliği azdıran hissiyat kapısını kalbine kapatan insan, hakikat kapısına yönelmiş olur. Nitekim fâni kimliğin gizli şirkinden arınan gönül, Hakk'ın tecellisine pürüzsüz bir ayna olur. Aynalardan yansıyan nûranî feyzlerle Rabbanî tecellî zâhir olunca; halkın sûretleri görünümünden kaybolur. Nitekim gecenin gündüze olan üstünlüğü, şekil ve sûretleri örtmesinden ötürüdür; “kararıp örttüğü vakit geceye” (92/1) yüce ayetince bildirildiği gibi, kezâ şekillerin örtünmesiyle eşyanın hakikatını “açıp aydınlatan gündüze and olsun ki” (92/2) ayeti bize beşerî ve fâni kimliklerin örtünmesi halinde, ruhun hakikatı olan hüviyetin aşikâr olacağını açıklamaktadır; “Arz (beşerî varlık) Rabbının nûruyla aydınlanmıştır.” (39/69) ayeti de bu sırrı dile getirmektedir. Mânevî enerjisini Rabbanî sıfatlara yöneltip gayret eden insan, Rabbının lûtfuyla, istidadı kadar, tevhid-i sıfat ve tevhid-i Zât-ı tadar; “Muhakkak ki çalışmalarınız farklıdır.” (92/4) ayetince beyan edildiği üzere her bir ferd, kendi gönül aynasından mânâ ve hakikatlerden olan nasibini bulur. Nefsinden arınmışlığı nisbetinde “ona kolaylaştırırız” hükmünce mânevî açılımlara mazhar olur. Bil ki zorluk zihindedir, olumsuz düşünce yersiz yorumdardır. Kendi melekûtiyet semâsına, ruhunun hakikatına kavuşan insan, arz olan nefsanî sıfatların çekiminden kurtularak Hakk'ın sıfatlarının nûruyla nûrlanır. Görenler bilir ki nûr renksizdir velâkin kişiye kimliğinin renginde görünür. Bir şeyi talep etmekte veya bir şeyi reddetmekte nefsin irâdesi vardır. Irâdesini, Hakk'ın irâdesine terk edende ne talep ne de red vardır. Zira her talep ve her red nefsin halinin rengidir. Nitekim renkler ikilik âleminin işaretleridir. Tevhid nûru ise her renkten yana renklisizdir. Kim ki nefsinden arınır renksizliğin mânâ ve hakikatına tanık olur.

Ey dost! Bil ki ‘yakîn’ Hakkânî tecellîdir. Yakîn nûru ile mümin, taklidi îmandan bizzat müşahade ettiği tahkiki îmana geçer. “Yakîn gelinceye kadar Rabba ibadetten” (15/99) kasıt, nafile ibadetlerle Rabbının has muhabbetine lâayk olabilmek için gayret göstermektir. O'nun isim, sıfat ve fiillerdeki tecellîsi hakkında bilgilenmek sûretiyle, takva giysisine tâlib olmaktır. Hiç şüphesiz mümin için en büyük zenginlik ilme'l, ayne'l, hakka'l yakîn Allah Teâlâ'ya kul olmaktır. Kulluk, Allah'tan gayrı her şeyden arınmış o ruhaniyettir ki, Cenab-ı Hakk, “Kullarından dilediğine emrinden ruh ilkâ eder.” (40/15) yüce ayetinin mazharıdır. Emr âleminde ilkâ olunan ruh yakîn nûrudur. Bu nûr ile akıl ve gönül, ruh ve sırr aydınlanmış olur. Halk âlemindeki farklılık bilinci yerini vahdete, teklik bilincine bırakır. Mâlumdur ki her kabiliyet kendi hakikatına özlem duyar. Gayret, bu özlemin neticesinde oluşan bir çekimgücü olup, kulu Hakk'dan perdeleyen her şeye karşı mücadele ettirir. Her sapkınlıktan kulu sakındırır. Ta ki kendi hakikat kaynağına, özdeki zemzeme kavuşuncaya kadar. Ârifin Rabbına olan vuslatı, yakînin derecesine göredir. Mânâ âleminde görünen nûr yakîne ermiş kulun mânevî vücûdudur. Beşerî sıfatların karanlığından arınan ruh, melekûtiyet semâsında kendi nûrunun sırrını sırrıyla görür. Bunu tahakkuku için öncelikli olarak, ferdâniyetinin fenâsı gerçekleşir; Tevhid-i sıfat olan ‘Fethi karib’ lûtf olunur. Namaz ikâme edilirken rûkûdaki sıfat tecellîsine şâhid olunduğu gibi. Bilahare sıfatlardan fâni kul, secde de idrâk olunduğu üzere vahdaniyetteki fenâyı, tevhid-i zât-ı tadar. “Fethi mübîn!” Her iki secde ile, hem dünyevi hem de uhrevi kimliğinden arınan benlik, hüviyetinin Hakk'ın Varlığının hüviyetiyle kaim olduğunu müdrîk olur. Bekâsı bundan böyle Tek olan Rabbının tasarrufu altındadır; “De ki Allah'tır her şeyi yaratan. Vâhid'dir, Kahhar'dır O.” (13/16); irâdesi ve hayatı Allah'ta, Allah içindir!

Ey aziz! Bir şeyi tanıtan o şeyin kendisidir. Altını bakırla tanıyamazsın. Altın altınla tanınır. İlim ilimle, kul Rabbını Rabbıyla bilip, tanır.

Hakîkatı, hakîkat dışı bir şeyle tanımak gaflet olur; “De ki: (vehimlerdeki) İlâh yoktur. Tek ve Hükümran olan Vâhid ve Kahhar Allah vardır.” (38/61) Ârif kişi Rabbını Rabbıyla görür. Nefsinin esiri insan nefsiyle uğraşır. Fâni benliğin tatmini için yaşayanın bilgisi ve sevgisi, kendisi gibi fânidir. Nitekim dünyayı önemseyen insan, malı mülkü görür, Rabbından yana kördür. Rabbını gören mümin ise dünyadan yana kördür. Âhireti dileyen mümin için “Allah’ın rızası her şeyden daha büyüktür.” (9/72) Allah’ı dileyen sıddık için “Allah kâfidir.” (9/129) hikmeti, her nimetten daha büyüktür. Cenab-ı Hakk, kendisinden razı olmadığı bir kulunu başkalarının kusurlarıyla meşgul eder. Razı olduğu kulunu zikriyle meşgul eder. Geçmiş ve gelecekle kendini meşgul eden insan yaşamakta olduğu vahdin zevkine eremez. İnsle, cinle vakdini meşgul eden benlik, Rabbının hitabını işitemez, kula öyle bir sağırlık uygun olur ki, Hakk’ın hitâbından gayrı bir hitâb işitmesin. Bil ki huzur, içinde senin bulunmadığın andadır.

Ey dost! Hakk’ın varlığında nefsinden fâni ve Hakk’ın varlığıyla bâki kulun gönlünün batinından, Rabbının Rahim sıfatı tecellî eder; zâhirinde ise Rahmân sıfatı hüküm sürer. Âlem-i Rahmân’dan Âlem-i Rahim’e intikâl celâlden cemâle intikâl olup, Hakk’ın has kullarına lütfolunan ruhanî ve Rabbanî olan vuslattır. Kul, zatında tecellî eyleyen ilâhî ismin hakîkatıyla hakka’l yakîn müşerref olur. Velâkin, Zât-ı Hakk’ın varlığından gayrı kabullenebileceği bir varlığı kalmamıştır. Yani beşerî sıfatlarından fenâyâ eren benlik, Hakk’ın sıfatlarından da fâni olup, zatından da fânidir. Bâki kalan “Vâhid ve Kahhar olan Allah’tır.” (40/16); Hakk Teâlâ kulunu istilâ etti mi, Tek olan Zât, mülkünün ortaksız sahibidir.

Ey aziz! Bir şeyin varlığı veya yokluğu, onu Hakk’dan alıkoymuyorsa o insan hakîkat ehlidir. Başkalarıyla uğraşan benlik, kendindeki hakîkatı görmekten mahrum kalmıştır. Hakk’ı anlatan da yaya kalmıştır. Zira kâmil kullarının dilinden Hakk’ı, Hakk anlatır.

Ey dost! Hakîkat yolcusu süflî âlemden ulvî âleme mânen yükselirken, nefsinin zevk edindiği her şeyi terk eder. Ulvî âlemden süflî âleme dönüşünde, her sûrette Hakk’ın tecellîsini gördüğünden varlığın tümünü kucaklar; zira âlem-i Rahimden âlem-i Rahmâna avdet Hakk’a hilâfettir; “İnsanlar arasında hakkla hükmetmektir.” (38/26) O ki, Hakk’ın Tek’liğinde halkın çokluğunu, halkın çokluğunda Hakk’ın Tek’liğini görür, her birine ait olduğu değeri verir. Çünkü halkın sûretleri, sıfat ve mânâ itibarıyla farklı olup, hakîkatları itibarıyla Tek olan Hakk’ın nûrunun görünümdeki parıltılarıdır. Her kim nefsinde Hakk’ı nasıl görmüşse, gördüğü sûret Hakk’ın aynı değildir velâkin, aynada görünenin gerçek bir varlığı da bulunmadığından Hakk’ın gayrı da değildir. Mutlak Varlık bilinip, tanındıkça aynalardaki görüntülerin birer misal olduğu anlaşılır; “Andolsun ki onlar da sizin için güzel örnekler vardır.” (60/6) Hakk’ın Zât-ı ise, her misalden öte misallerin yaratıcısıdır. Tecellînin sahibi Hakk’ın celâli, O’nun azameti; cemâli ise, O’nun muhabbetidir. Kişinin önemseyip, odaklandığı şey onun, hakîkate kavuşmasına ya bir perde olur, ya da vesile. Nitekim namazın mümine mirac oluşu ‘yakîn’ vesilesiyledir; kıyamda, ilme’l yakîn; rükûda, ayne’l yakîn secdede, hakka’l yakîn ibadet edâ edilir. Kezâ kıyamda, tevhid-i efâl; rükûda, tevhid-i sıfat secdede, tevhid-i zât yaşanılır. Ferd ona derler ki, Hakk’dan alıkoyan her şeyden arınmıştır; tevhid-i tefride ermiştir. Yâni ferdiyeti, vahdaniyette fâni kılınmıştır; Bekâsı Bâki ile Bâki’dedir.

Ey aziz! Bil ki bir şeyin hakîkatı onun hüviyetidir. Hiçbir hakîkat yoktur ki hüviyeti, Hakk’ın hüviyetinin gayrı olsun; Hakk’ın varlığının gayrı gerçek bir varlık olsun. İnsanın kendi hakîkatına en yakın olduğu hâl ‘ahsen-i takvim’ (95/4) olan ilk yaradılış halidir. Nitekim dağın zirvesindeki kaynaktan dışarı çıktığı ilk haliyle su, en saf ve temiz haliyledir. Zirveden dökülüp, aşağılara aktıkça, taş ve toprağa karışarak kirlenir. Kezâ ilk zuhuru halinde insani

ruh, büründüğü beşerî sûrette, bir bebek sâfiyetinde pırl pırlıdır. Zaman içinde fânî dünyanın hayal ve oyunlarını nefesine zevk edinerek, suflî sıfatların benliğine hâkim olmasıyla sâfiyetini kaybedip, ‘esfele safilinde’ (95/5) kendi ışığını göremez olur. Mâsivânın renklerine boyanmasıyla, gönül kabının saydamlığını ve letafetini kaybetmesiyle ışığı sönük kalır. Ne zaman ki, hakikat ilmi ve tavsiye edilen ibadet ve sâlih amellerle Hakkânî sıfatların nûruyla sırrı nûrlanır, varlık sırrını gösteren buğusuz bir ayna olur. Yumurtasından çıkmayan kuş kanat açamaz. Nefsini terk etmeyen insan sırta varamaz. Sırdaşı Hakk olanın sırrı Hakk’ın nûruyla nûrlanır. Ne geçmişe, ne geleceğe sahiplenmeyen insan Allah’a ait olur; “Şüphesiz biz Allah’tanız ve yine O’na döneceğiz.” (2/156) yüce ayeti haniflere yoldaş olur.

Ey dost! Her kim Allah’ın bir kulunu överse, Cenab-ı Hakk hamd etmiş olur. Zira hakikat nûruyla aydınlanmış bir kalb, her hayrın ve şerrin Allah’ın hamd edilmesine vesile olduğunu bilir. Ancak edeben, her hayr ve güzelliği Allah’tan bilirken, her belâ ve kusuru nefsinin noksanlığına verir. Sûretler âlemi olan âlem-i mülkde kişi, hangi sığata bürünmüşse, âlem-i melekûta dönüşünde âhiret vücûdunu aynı sığatta bulur. Kula kul olan Allah’a kullukta bulunamaz. Her kulun Hakk’a davet edilişı, kendi kabiliyet ölçüsündedir; “Allah, gücünün (yeteneğinin) yettiğinin dışında kimseyi sorumlu tutmaz.” (2/286) O ki Rabbanî feyz ile abdest alır, hikmet ve mârifetullaha mazhar olur. “Göklerde ve yerdekilerin hepsi O’nundur.” (2/255) Âlem-i mülk olan ‘yer’ dualiteyi (kesreti), ‘semâ’ ise âlem-i melekûtu temsil eder; “Kürsüsü semâları ve arzı kapsamıştır.” (2/255) yüce ayeti, varlıktaki her şeyin O’nun tecellisine mazhar olduğunu bildirir. Kabiliyetler, ilâhî hükümlerin sûrete bürünmüş misalleridir; “En yüce misaller Allah içindir.” (16/60)

Ey dost! Âlemler, ilâhî hükümlerin yerine getirildiği mahallerdir. Tecellîye mazhar oluşları, esmâ ve sıfatın zuhuruna nail olmaları itibariyledir. Bu yönleriyle âlem-i mülk olan arz’daki sûretlerin hakikatı, âlem-i melekût olan semâvatdadır. Arz, âlem-i halka; semâvat ise, âlem-i emr’e mazhardır; “Şüphesiz ki Rabbiniz Allah, semâları ve arzı altı oluşum içinde yarattı sonra arşa istivâ etti.” (7/54) yüce ayeti, Cenab-ı Hakk’ın ulûhiyetinin kudreti ve Rubûbiyetinin kemâliyle âlemleri tasarrufu altına aldığını bildirir. Nitekim semâvâtdan olan gönül, arz-ı mecid; akıl, arz-ı kerimdir. Emr âleminde olan “Semâlarda ne var ve (halk âleminde olan) arzda ne varsa Allah’ı tesbih içindir.” (59/1) Kalbin tesbihi, misallerden öğüt alması, aklın tesbihi derinliğine düşünebilmesidir. Gel gör ki Allah’ın varlığına delil arayanlar, kendi varlıklarının Allah’ın varlığının delili olduğunu anlayamazlar. Oysa, “Bu misaller insanların tefekkür etmeleri içindir.” (59/21) Bunlar kalbin ve aklın cevher-i nûr olduğunu göremezler. Gönül ki, Hakk nûruna mazhar olması itibariyle Allah’ın mescididir, âşıkların kalbini mâşuk kâmiller imâr eder. Mümin müridlerin îman harcını hakikat suyuyla karıp, yakîn nûruyla pekiştiren ehl-i hakikat ve Kur’an, gönül kâbesini Allah’ı tesbih için hazırlar; “Allah’ın mescidlerini Allah’a ve âhirete îman eden, salâtı ikâme eden, zekâtı veren ve ancak Allah’tan haşyet eden kimse imâr eder.” (9/18) yüce ayeti, bu hikmeti de barındırır. Nitekim kırık gönülleri, gönül ehli tamir edip, onarır. Gönül kıranlar değil! Şu halde ey aziz! Bil ki küçümsediğin herkezde kendi değerini küçültmüş olursun. Nefsini küçülttüğün her şeyde Rabbinı yüceltmış olursun. Ah seni takvim ve esfele sâfilin mânevî dereceleri bildirir. Cenab-ı Hakk, O’na yönelenlerin ah seni takvim derecesine yükseltirken, mâsivâyâ yönelenleri de esfele sâfiline indirir. Ancak hiçliğinin farkına varan kul, Rabbinin varlığıyla dirlik kazanır. Huzur ve mutluluğu Allah’ın gayrında arayanların arayışı sonuçsuz kalır. İrâdesini Allah’ın irâdesine terk eden akıldan daha kâmil akıl var mıdır? Kalbinde, Allah’tan gayrını barındırmayan gönülden daha selîm bir kalb var mıdır? Aklın kemâle, kalbin selâmete ermesiyle, huzur ve güven içinde İlâhî tecellîyi müşahadeden daha lâtif hangi keşif vardır? Ne var ki, rahmet olmadan muhabbet olmaz. Muhabbet olmadan vuslat olmaz. Varlıkları Allah için olanlar, “Allahın lütfu ve O’nun rahmetiyle sevinirler.” (10/58)

Ey dost! Sâlih amel, içinde menfaat taşımayan (dünyevî veya uhrevî) hizmettir. Hakk Teâlâ'nın kullarına tevdi ettiği emânet Rabbanî hikmettir. Her kim hikmete mazhar olursa ilâhî lûtf ve hayrın âlâsına nail olur. Nitekim 'yakîn nûru' kimin kalbinde yerleşirse onun hakikatı, hikmetle amel etmek olur. Mâlumdur ki, Rabbanî ilhâm olarak kalbe doğan hikmet ilim nûruyla gelir. İlhâma mazhar olanı aciz bırakarak geldiği yere geri döner. Zira her şey O'ndan O'na rücû eder. Gönül, bu sırra şâhid olup, hayran kalır. Mânâyâ takat getiremeyen fâni kimlik ufalanıp, kaybolur; "Biz bu Kur'an'ı bir dağın üzerine indirseydik onun Allah'ın (azamet ve kudretinin) haşyetinden çatlayıp, boyun eğdiğini görürdün." (59/21) yüce ayeti bu mânâyı da dile getirir. Onlar ki, Allah'ın ayetlerini tefekkür etmezler ve misallerden öğüt almazlar, Hakk'ın tecellisindeki ulûhiyeti aciz idrâklarına sığdırmaya çalışırlar; nefislerinin hırsından kendilerini aşan her bilgiye şüpheyile yaklaşırlar. Bunların rahmet-i Rahîm olan yakînden yana nasibleri yoktur; "Allah'ı unuttukları için Allah da, onlara kendilerini unutturmuştur. İnancı fâsık (bozuk) olanlardır onlar." (59/19) yüce ayetinin mazharıdır. Bilmezler ki edeb olmadan hidâyet olmaz. Hidâyet olmadan ihlâs olmaz. İhlâs olmadan inâyet olmaz. İnâyet olmadan hikmet olmaz. Hikmet olmadan saadet olmaz. Hakikatı davet eden öyle kimseler vardır ki, Hakk'tan hakîkatten yana cahildirler. Mânâyı anlatan öyle dava ehli vardır ki mânâdan yana cahildirler. Âriflerin aydınlığı çok yöndedir. Yüzleştikleri her olay nûrun tamamlanmasına vesiledir.

Ey dost! Bilgiyle mağrur olanların hakîkate yakınlıkları ne kadarsa, Allah'la mağrur olanların Allah Teâlâ'ya olan yakınlıkları da o kadardır! Bunlar, kendi zann ve kuruntularıyla kendi nefislerine zulmedenlerdir. Bilmezler ki, hidâyet ve dalâlet insanda tecellî eden ilâhî isimlerin tasarrufudur. İnsan, muradı ve yönelişindeki içtenliği ölçüsünde Bâri Teâlâ'nın yaratışına mazhar olur. O'nun hüküm ve takdirine olan rızâsındaki kararlılık ve ibâdeti korumasındaki azim, Vedûdu İlâhî'nin zuhuru vesile olur. Şu halde kişi, kararsızlığı ve tutarsızlığı nedeniyle gerçekleşmeyen talebinde, kendi kusurunu aramalıdır. Ârif kişi, eşyanın hakikatını esmâ ve sıfatdan müşahade eder. Kezâ, esmâ ve sıfatın mazharı olan insan, kemâlâtı kadar sûret-i Hakk'a misal ve kabiliyeti kadar tecellîye ayna olur. Mânâda kimin ihtiyacı ne ise cemâl ve celâl sıfatlarının tecellîsiyle Rabbi onu ona verir. Cemâl gözde, celâl gönüldedir. Nefsin ihtiyacı Allah'a teslimiyetidir. Allah'a teslim olmak için bireyin seminer ve konferanslara ihtiyacı yoktur. Kalbindeki îman nûru ona yeter. Kezâ namaz, oruç, zekât gibi ibadetler için ihtiyaç duyulan şey doğru bilgidir. İbâdeti farkındalık bilinci içinde edâ etmek üzere ihtiyaç duyulan ilim ise hakikat bilgisidir. Nefsinin hiçbir şeye gücünün yetmediğini bilmek, nefsin ihtiyacı olduğu bilgidir; "De ki Allah'ın dilediği dışında, nefsim için ne bir fayda, ne de bir zarar verebilirim." (7/188) yüce ayetince bildirilmiştir. Böylece nefsinin aczini bilen insan, Rabbinin kudretine nefsinde şâhid olur. Teorik bilgilerle Hakk'ı açıklamaya çalışmak kâmillerin işi değildir. Entelektüel kimliğe bürünen fâni kişilik, nefsinin doygunluğunu fantezilerde arar. Oysa zihni kurcalayan neden ve niçinleri aramakla Hakk bulunmaz. O'na kendini vermekle, O'nu kendinde bulursun! Her kim Allah'ı nefesine yoldaş edinirse, Allah'ta, onu Zât-î muhabbetine yoldaş kılar. Mutlak Varlığın delili yine kendisidir. Zira gayrı yoktur ki O'na delil olsun! Ey aziz! Süflî âlemden ulvî âleme yükselişin vesilesi ibadettir. İbadetsiz her bilgi ağır bir külfettir.

Namaza duran insan davâdan mânâyâ geçiş için tekbir alır. Rükû, mânâdan sıfata; secde, sıfatdan Zât-a olan miractır. Zira fenâ (yokluk) bekânın (varlığa yükselişin) vesilesidir. Namazdaki selâm, hem bâtın hem zâhir olanı, hem gaybı hem de şehâdet âlemini, hem melekûtu hem de mülkü selâmlamaktır. Kendi nefsinin âlemini hakkıyla tanımayanların, âlemlerin Rabbi Allah'ı bildikleri hezeyanı ne boş bir iddiadır! Hidâyet ehli odur ki, "Bizi buna hidâyet eden Allah'a hamd olsun. Eğer Allah, bizi hidâyete erdirmeseydi biz buna erişemezdik." (7/43) ayeti kerimesini, benliğinin her zerresinde hisseder. Ayeti kerimede geçen 'biz' kelimesi, görünen âlemde zuhur eden tecellîye, 'O' ise, görünmeyen âlem olan

âlem-i gabya işaret eder. Zira, görünen âlemde “O’na benzer hiçbir şey yoktur.” (42/11) Hidâyet, genele; inâyet, özeledir. Hidâyet, ilâhî; inâyet, Rabbanîdir. İnâyet ehli odur ki Allah’ın lûtfuna mazhurdur. Nitekim ferdâniyet, sırrında tecellî eyleyen hakîkate erenlerin derecesidir; Hakk’ın gayrıyla işleri sükûttadır. Sırta erenler, tevhid-i Zât-ı hakka’l yakîn yaşayanlardır. Meşguliyetleri Kur’an’ı Kerim, varlıkları ‘beledil emin’ dir. (95/3) Sırta eren ferd, taklidi tevhidden hakiki tevhide intikâl eder. Zâtında tecellî eyleyen Esmânın hakikatına kâmiller erer. Fânî kimliğinden boşalmadıkça kul inâyet ve yakîn nûruna kavuşmaz. Boşluk yokluk demektir. Yokluğu nûr doldurunca yokluk kalmaz. Her yön pür nûr olur. Hakikat güneşi doğunca cehalet karanlığı kalır mı? Hakk gelince bâtil kalır mı? İlâhî ahlâk benimsenince süflî ahlâk kalır mı? Süflî ahlâk, emmâre nefsin niteliğidir; dünyaya, yani fânî olana meyillidir. Nitekim “Hayrı ister gibi şerri de isteyip dâvet eder.” (17/11) Bu nedenledir ki, kişinin kendi nefsinin tanıması için “şerr ve hayr ile sınanır”. (21/35) Nefsin fenâsı, şerre yönelen nefsanîyetin erimesidir; nefsin ortadan kalkması değil! Süflî sıfatların fenâsıyla ulvî sıfatların nefse hâkim olmasıdır. İbadetlerden de maksat budur. Faydasız bilgilerle nefsi şişirmek değil!

Ey dost! Celâl sıfatının tecellîsiyle kulunun gönlünde Zât-ından gayrını barındırmayan Aziz Allah, basîret gözüne esmâ ve sıfatlarını müşâhede ettirmek sûretiyle cemâlini hüsn-i nazara münhasır kılmıştır. “Nereye dönülse O’nun vechinin görülmesi” (2/115) güzelliğin, gören göze bağışlandığının delilidir. Şu halde muhabbetullah nûruyla Hakk’ın cemâlini görmek, O’nun her sûretteki tecellîsini sevmek demektir. Şühedânın kalb gözüyle gördüğünü sıdıklar sırr gözüyle görürler. Nitekim istidadı yüksek ruhlar, mânevi açılım ve Rabbanî feyzlere doymak bilmezler. Zira, maddi besinle beslenen cismanî beden aksine mârifetullah gönülde şişkinlik yaratmaz.

Ey aziz! Farz namazlar, emre uymak; sünnetler, Sevgiliye uymak içindir. Bu mânâ; “Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve kusurlarınızı bağışlasın.” (3/31) yüce ayetince beyân edilmiştir. Bil ki rahmet ehlinin zürriyeti mânâ; zahmet ehlinin zürriyeti iddiadır. Hakikat ehli, içinde mâsivâ ekini bulunmayan suizann ve zehirli düşünce ve vesveselerden yana çorak velâkin, bâtinî hikmetlerle dolu ferdâniyet vâdisinde yaşar. İddia, hırs ve hayallerle değil, hikmet, muhabbet ve mârifet ekini ile beslenir. Nitekim bu mânâyı şu ayet-i kerime bildirmiştir; “Ey Rabbımız, zürriyetinden bir kısmını Senin Beyt-i Hareminin yanında, ekin yetişmeyen (çorak) bir vâdiye yerleştirdim. Artık Sen de insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meylettir ve ilim ve mârifetle rızıklandır. Umulur ki şükrederler.” (14/37) Buna göre yaşadığı bütün hallerinde hamd ve şükür benimsemeyenlerin mânevi fetihlerinden yana nasıbları kısıtlıdır. Hamd ile şükreden kulun zâhirdeki varlığı tevhid-i ef’ale, bâtındaki ahlâkı tevhid-i sıfata işaret eder. O ki Hakk’ın gayrından bütünüyle arınıp, ilâhî sıfatların nûrlarıyla nûrlanır, Kâbenin sırrını zâtında taşır, tevhid-i Zât-dan kasıt budur.

Melekler tavaf eder arındırılmış kalbi
Tecellîsiyle kendisidir o izhârdaki sevgi

Gönül kâbesinin tavaf eden melekler, Rabbinin lûtfu ve yaratmasıyla, zikreden kulun zikrinden zuhura gelip, kalbi ziyaret eden mânevi feyz ve himmetlerdir. Tıpkı mümin kulların sâlih amellerinin ruhanî sûrete bürünerek cennetde zuhura gelen huriler gibi. Nûr nûra, sırr sırta, gönül gönüle bağlandığı gibi. Şu halde bil ki tecellîyat, gönülde; mârifetullah, sırrdadır. Tecellîye mazhar olan gönül, Rabbinin nazargâhıdır. Kimin gönlü dünyayı terk ederse mâneviyat semâsına yükselir. Bu hikmete istinaden kiminin rızık arzdan, kimininki semâdandır denilmiştir. Cenab-ı Hakk “Dilediğinin rızıkını genişletir, dilediğinden de kısar.” (42/12) mânevi ve maddi rızık O’nun takdirine bağlıdır; “Göklerin ve yerin anahtarları O’nundur.” (42/12), görenler bilir ki, nefsin yönelişi fânî olana, ruhun yükselişi bâkî olanadır.

Şu halde ey dost! “Dünya hayatının süsü olarak sunulan şeylere gözünü dikme. Rabbinin rızkı hem daha hayırlı hem de daha kalıcı.” (20/131) Gel gör ki hakîkate yönelmek her canın nasibi değildir. Nefsinden bir türlü vazgeçemeyene yapılan dâvet, kibriyle “Allah’a ortak koşanlara ağır gelir.” (42/13) Nitekim süflî ahlâk arzdan, ulvî ahlâk semâvatdandır. Kişinin yönelişine göre “Semâvatta ve arzda ne varsa emrinize verilmiştir.” (45/13) yüce ayetince de dile getirilmiştir ki, kâmil insan önünde hem maddi, hem de mânevi âlem boyun eğmiştir. Zira hakîkatın görüntüsü en kâmil anlamıyla, sûret-i Hakk olan insandadır. Bireyin gönül cennetine yükselişi, kendindeki kemâlâtı bulmasıdır. Gurbetten vatana dönüşün anlamı budur. Sanal kimlikten hakiki hüviyete yönelişin ismidir sülûk. Hakka rücû, davadan mânâya, sûretten sirete yolculuktur. Ruhanî yolculuk yalnızca kitabî bilgiyle yapılmaz. Aşk olmadan meşk olmaz; mânevî lütûf ve ihsân olmadan yapılan çalışma yeterli olmaz. Aşksız ibadet ruhsuz ceset gibidir. Zikirsiz hâne virânedir. Rabbanî rızık en yüce vesiledir; “Allah, dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğine hidâyet eder.” (74/31)

Ey dost! Allah’tan gelen ilmin müşahadesindeki mânevî birliktelik, Rabbanî rızkı paylaşmanın sevinç ve huzuruna vesile olur. Zira en güçlü iletişim koşulsuz sevgi ve hikmettedir. Öte yandan fâninin bâkiyi isbata kalkışması, aciz benliğine kudret vehmeden gafillerin zikridir. Şu halde, Zât-ı Hakk’dan uzaklaştıracak olan her şeye karşı nefsi hazırlamak ve mücadele etmek gerekir; ilim ve ibadetle! Bu durum; “Onlara karşı kuvvet toplayın ve cihad için beslenen atlar hazırlayın.” (Enfâl 8/60) yüce ayetince bildirilmiştir. Savaş atı, îmanla beslenip, farz ve nafile ibadetlerle dayanıklı kılınacak olan nefistir. Hakk’ın gayrı olan her şeyle (mâsivâyla) mücadele nefiste yapılır. Zann ve iddia ehli, mümin kulu “aciz bırakamaz”. (8/59) Faydasız bilgiyle îman sahibini “Aldatmak isteyenlere karşı Allah yeter.” (8/62) İlâhî vaad müminin güvencesidir. Bil ki civanmerd, at üstündedir. Nefs kırsığı, sürücüsüne hâkim değildir. Savaşılacak olan şeyler ise cehalettir, önyargılardır, kibirdir, öfkedir, olumsuz düşünce, yersiz şüphe, ahlâkî olmayan fiillerdir. Fiillerini işleyenlerin zâtları değil! Zira her ferd Hakk’ın esmâsına mazhardır. Savaş atının aldığı yaralar ise, vehmince nefesine varlık vermesi nedeniyle meydana gelen eziktir. Kayıtsız, şartsız Allah’a teslimiyetle tevekkül etmiş olsaydı, muhatabları, karşılarında bir benlik bulamayacaklarından, yaralayıp, incitemeyeceklerdi.

Ey aziz! Allah için yapılan cihad kişiyi gaflete düşürmekten korur; “Arzda seferdeyken inkârcıların size bir zarar vermesinden çekinirseniz namazı kısaltmanızda bir sakınca yoktur.” (4/101) ayeti, nefisle yapılan cihadın bizâtihi ibâdet olduğunu gösterir. Buna mukabil Allah için değil de, benliğin hırs ve çıkarları için kavgaya tutuşanlara gelince “Ne zaman savaş için bir ateş tutuştursalar Allah onu söndürmüştür.” (5/64) Nitekim her kim nefsiyle bir tercihte bulunursa karşılığını bulur; o ki irâdesini Mürîd Allah’a teslim etmiştir, fiilleri kendi seçimi değildir; “Bunu kendi seçimimle yapmadım.” (18/82) yüce ayeti bu hakîkatı açıklar. Bil ki mânâsı kalbe intikâl etmeyen her ayet hakîkatı yaşanmayan bir öğüt olarak kalır. Oysa öğüt ve misaller maksat, fiil ve sıfatlardaki tevhidî görerek, Mukaddes Zât-ın tekliğini idrâkdir. Kamer suresindeki 17, 32 ve 40’ıncı ayetlerde bildirilen “Öğüt alan yok mu?” ikazı düşünen akıl ve gönül sahiplerini tevhid-i eîl, tevhid-i sıfat ve tevhid-i Zât-a dâvettir. Öğüt almadığı için idrâk edemediği bir mânânın ağırlığını hisseden insan, onun sırrına erdiğinde, hakîkatın derinliğine şâhid olur. Nitekim hayrın ve şerrin, aydınlığın ve karanlığın, ilmin ve cehaletin belirmesi için, bütün zıt mânâlar için “Arz bir toplanma yeri kılınmıştır.” (Mürselât 77/25) Yakîn nûruna erişerek, hakîkatı farkındalık içinde yaşayan “diriler ve (Hakk’ı yaşamayan) ölümler için” (77/26) olarak arzdakiler, hidâyet ve dalâletin mazharı olarak belirlenmiştir. Mânâ ve hakikatların hatırlatılması için ‘gönderilenlere’ yemin edilmesi, mânevi ‘esintilerle’ gönüllere feyz, muhabbetullah ve huzur ‘yayanlara’, ilimle cehaleti birbirinden ‘seçip ayıranlara’, “öğütle kalblerdeki (gizli şirk) kir ve mazeretini arındıranlara” atıfta bulunulmuştur. (Mürselât 77/1-2-3-5-6) Müminlere Rabbin “Size vaadettiği şey

gerçekleşecektir.” (77/7) beyanıyla gönüllerde huzur ve güven tesis edilmiştir. Mânâ ve hakikatleri inkâr edenlerin hâli, gerçek bir varlığı olmayan bir gölgeye sığınanlar gibidir. Nitekim bu durum “Ne gölgesiyle (ferahlatan) ne de alevden koruyan ‘üç kola ayrılmış’ şehvet, zulmet ve gafletin izâfi benlikleri, hakikat güneşinin yakıcılığından koruyamayacağı bildirilmiştir.” (77/31-30) Zihni tahrik edip, neden ve niçinlerle beyni dalgalandıran hiçbir bilgi mutlak hakikat değildir. Aksine zihni yatıştırıp, gönle huzur ve güven veren ilim Hakkânîdir. “Hakk ve bâtılın, taklidi îmanla hakiki îmanın âyrımının yapıldığı o gün” (77/13) perdelerin kaldırılıp, hiç değişmeyen gerçeğin açıklandığı zaman, kimin nûranî, kimin zulmânî varlığıyla âhirette belireceği Rabbin katında kayıtlıdır.

Ey dost! Kendi nefsiyle yüzleşen insandan sakınılmaz. Toplum, kendisinden emin olunmayan insandan çekinir. Zira kendisinden korkulan insan, kendi nefsinden korkmayan insandır. Birisini bilip, tanıdıkça ortaya çıkan muhabbet ruhanî sevgidir. Tanımadan sûrete duyulan ilgi, nefsin sevimleye duyduğu aşk özlemidir.

Ey dost! Rabbin bilinmeyi dilemiştir, ârif ise bilinmemeyi. Rabbiyle ârifin arasına gayr’ın giremediği mânâ ve hakikatın sırrıdır sıddıkiyet. Dostla dost arasına hiçbir şey giremez. Düşünce ve varsayımlar dehlizinde kaybolan da, idrâk ettiğini zannettiği mânâların derinliğinde gabya dalan da; hakikatler deryasının koynunda kaybolduğuna inanan da, kaybolmaktan da kaybolmadan öze vâsıl olamaz; vâsıl olanın varlık iddiası kalmaz. Âşık ile Ma’şuk arasına aşkın dahi girmemesi için âşık, Ma’şukda izâfi benliğinden eriyince, Ma’şuku kendinde bulur. Benliksiz Ben’e erenin, O’nun gayrını var bilmesi artık mümkün müdür? İlâhî aşk ateşini tadmadıkları için “yalanlayanların vay haline” (Mürselât 77/15-19) O’nu kendinde bulup, göremediklerinden “kibrini yenemediğinden, (hakka) sırt çevirip” (Müddesir 74/23) mânâ ve sırrları “yalanlayanların vay haline.” (77/44-45)

Ey aziz! Sanal kimlik, aslı (adem) yokluk olan âdemin kendini var bilmesi değil midir? Gölgenin kendine varlık atfetmesi, zihnin oyunu değil midir? Yokluğunu ve aczini itiraf eden her basîret sahibi insan, hiçlik edebine bürünür. Rabbinin onu bilmesiyle, o da Rabbinı bilir. Her nam ve sıfatdan soyununca, kavram yükünden kurtulmuş olur. Gel gör ki, nefsin diri olduğu yerde, zihin nasıl sükût etsin? Zihnin fantezi ürettiği yerde, nefs nasıl ölsün? Bil ki mânâ ve hakikat ehli, seni ‘sensiz’ hakkânî âleme dâvet eder. Dünya ve dâvâ ehli, seni ‘seninle’ (nefsinle) mâsivânın iddialar sınavına dâvet eder. Mânâ nedir? Sırr nedir?, dersin; Nefsinden ruha geç! Ruh da bırak ekildiği yerde! Senlik-benlik nedir? dersin; sendeki senlik, hiç mevcûd olmayandır! Sensizlik nedir? dersin, sensizlik olan sendeki O, Ben’im! Ârif bilir ki, fânî kimliğin yaşandığı âlem, neden ve niçinlerle oyalanan kişiliğin âlemidir. Benliksiz Ben’in yaşadığı âlem hakkânî olan âlemdir. Ey senlik-benliğin ikilik “giysisine bürünen” sanal âlemi bırak da, hakikat âlemine “kalk ve (Fânî nefsi) uyar”. (74/1-2) Ne zamana dek, “önüne serilen nimetlerle” oyalanacaksın? (74/14) Ne zamana dek mülkle, melekûtle avunacaksın? Ne zaman “Rabbinin yüceliğindeki azameti fark edip” (74/3) vahdetindeki, vâhidiyeti; vâhidiyetindeki vahdeti idrâk edeceksin! Vahidiyetin, esmâ ve sıfat ile; vahdetin Zât-ı ile kaim olduğunu göreceksin! Ne zaman hakkânî değerler uymayanı terk edip, sıfatsız sıfat, benliksiz ben olarak kalacaksın! Ne zaman Rabbinin ahlâkının nûrlarını kuşanıp, onları “tertemiz tutacaksın!” (74/4)

Bil ki bedelini ödediğin her bilgi, halkın sana fânî kimliğini hakikat diye yutturmasıdır. Bedeli olmayan hakikat ise Hakk’ın sana lütfuyla Zât-ını sunmasıdır. Bil ki “Sûra üfürülüp, (hakikatı kabullenmekte nefsin) zorlandığı zaman var ya”, her an O’nun huzurunda bulunduğunu idrâk, O’nu “İnkâr edenler için hiç de kolay değildir.” (74/8-9-10), işte o an, kıyamda durulduğunun farkına varıldığı zaman tekbir getiren, Allah Teâlâ’nın huzurunda kimliksiz hüviyet, benliksiz ben, cansız can olarak belirir.

Ey dost! Öze dâvet edenle, sözün süsüne odaklananın hikmeti bir midir? Sireti tanıyanla, sûreti tanımayanın hakîkatı bir midir? İlki ezeldeki ilim ile, diğeri zorlama delil iledir. Hakk'ı, kendi bilgisinin ışığında soyutlayanla, Hakk'ı Hakk'ın ilminin nûruyla birleyen farkındalığı eşit midir? Ârif olan bilir ki, her idrâk edenin idrâkı, kendi sınırlarının tescilidir. Zât-ı Hakk'ın, her birimi kendi kabiliyetiyle sınırlandırması, onları Rabesmasıyla Rububiyetine mazhar kıldığı içindir. Nitekim noktaları birleyen elif, varlık mertebelerini bildirir. Zâhirdeki en kâmil sûreti ise insanda belirir. İnsan-ı kâmil ise bilinmeyi değil, Rabbın nefsinin bilmesi ve bildirmesiyle, Rabbını bilmeyi diler. Zira Alîm sıfatıyla, hakkıyla bilen O'dur. O'nun, seni bilmesiyle bilgilendirilmen, nefsini bilmen olur. O halde nefsinin bilen Rabbını bilmiş olur. Ötesine nefisler yetişemez. Zira her delil sonradan meydana gelmiştir. Sonradan olan, başı olmayan Evvel'e ve sonu olmayan Ahir'e nasıl erişsin!

Lâhuti âlemin katındaki rahmet ile, nasûti âlemdekilerin rahmeti bir midir?!

Ey dost! Her âlem iç içe olup, bir sonraki âlem bir öncekinin perdesidir. Lâhût (vahdet) âleminden, Rahmânî nefesle varlığa gelen kudsi ruh, ceberrût âleminin ilâhî nûrlar havuzunda, Rabbın sübûtî sıfatlarına daldırılıp sultanî ruh olarak belirir. Rahmânî sıfatlarla mücehhez kılınan nûranî cevher, melekût âlemine intikal ettiğinde, insanî ruhanî vasıf ve değeriyle tanışarak, akışkan latif bir vücûd bulur. Hissiyatın ve maddiyatın öne çıktığı mülk (nâsût) âlemine intikalinde ise, hayvanî ruhla halk edilen cismanî bedenîyle tanışarak yoğunluk kazanır. Her âlemin ruhanîyeti, letafet ve kesafeti kendine göredir. Bir öncekinin şâhid olduğuna, bir sonraki şâhid olamaz. Zira öncekinin mânevi giysisinden soyunmadan, bir sonrakine varılamaz. Buna göre; cismânî ruhun hakîkatı insanî ruh, insanî ruhun hakîkatı sultanî ruh, sultanî ruhun hakîkatı kudsi ruhtur. Fiillerle ilgili hususlar beşerî âlem olan âlem-i mülkde zâhir olur. İsimlerle ilgili mânâlar âlem-i melekûtdan, sıfatlarla ilgili ilim ve nûrlar âlem-i ceberûtdandır. Zât-ı Hakk'dan hibe edilen Rabbanî keşiflerle ilgili lûtûf ve Vehbi hediyeler, vahdet âlemi olan Lâhût'dan nüzûl eder. Âlem-i mülk olan zâhirdeki ikilik âleminin hakîkatı, bâtındaki gönül âlemidir. Gönülde beliren mânâ ve isimler halk âleminde sûret giyer. Beşerî sıfatların şehvâniyetinden eriyen nefis, hakkânî sıfatlar olan ilâhî ahlâka büründüğünde, ceberûta yönelmiş olur. Asıl olan ise vahdettir. Ulûhiyetin ortaksız sahibi olan Allah Teâlâ'nın, mukaddes varlığının âlemlerdeki zuhuru Rubûbiyyet sırrıdır. Rabismiyile tecellî eyleyen varlığın sırrı, zuhuruna mazhar kıldığı kullarındadır. Oğlun babanın sırrı olmasındaki hikmet de bundandır.

Ey aziz! Hayatın akışını değiştiremezsin velâkin, tepkilerini değiştirebilirsin; nefsanî sıfatlardan uzaklaşarak hakkânî sıfatlara yönelebilirsin. Bu hususta kimin basîreti açılmışsa, onun dünyası ve ahireti birlenir. Ârifin ukbâ yaşantısındaki edeb ve ahlâkı nasılsa, zâhiri âlemdeki hâli de buna uygun olur. 'Benliksiz ben' olarak her an Rabbın huzurunda olan insan, Resûlullah'ın (s.a.v.) saadet asrındaki yaşamını örnek almak sûretiyle ve mânâ ve ahlâkî yönleri itibarıyla O'nun sünnetine uygun olarak hayatını düzenler. Mânâ ve hakîkatten yana nasibi olmayanlar ise, o vakdin kılık ve kıyafetlerini taklit ile yetinmek durumundadırlar. Bunların gönlü, Hakk'ın gayrıyla dolu olduğundan, şekilde ne kadar abdest almış olsalar da mânen cûnûb kalırlar. Dillerin söylediğini ahlâk teyid etmiyorsa söze ne gerek! Mâsivâdan arınmamış bir kalbden yansıyan dua ile, özün özünden gelen Hakk'a dâvet bir midir? Rabbın lûtfuyla arındırılmış gönülden doğan vehbî ilhâmlar ârife hizmet eden vildanlar gibidir; Rabbanî feyz ve ruhanî esintiler nûranî himmet ve zevkler sunan "Vildanlar ki gizli inci gibi (gönülde) koştururlar." (Tûr 52/24); mânevî fetihlerin eşliğinde Hakk'ın has kulları, "Kendilerine sunularn kaynaktan yudumladıklarında ne başları ağrır ne de akılları şaşırır." (56/18-19) Zira, kurbiyetin huzur ve saadetiyle yaşadıklarına sahiplenmeden, Hakk'da fânî ve Hakk'ın varlığıyla bâkidirler. "Yeniden doğmuş bir bebek sâfiyetine ermeden babanın (zât) cennetine girilemez." diyerek İsâ (a.s.) bu sırta dikkatleri çekmiştir.

Ey dost! Nefsiyle dolu insanın gazabında hiddet ve öfke vardır. Cenab-ı Hakk'ın gazabında dahi rahmet gizlidir; “Rabbının yoluna hikmet ve güzel öğütlerle çağıranla” (Nahl 16/125), kullarına kötü ve korkutmayla rehberlik ettiği kimsenin hakikatı bir midir? “Allah, hikmeti dilediğine verir.” (2/269) her dindar olduğunu ilan edene değil! Zira din uğruna her kim, diğerini aşağılarsa, “Haksız yere büyüklük tasmaından ötürü aşağılanacağı bir azabla karşılaşır.” (Ahkâf 46/20) Tevhid ehli, hikmet ve güzel öğütlerle Kuddüs sıfatına tecelligâh olur. Kibir sergileyenler, Cebbar sıfatının tecelligâhıdır. Bil ki tevhid, iman ağacıdır; zakkumun inkâr ağacı olduğu gibi. Mümin insan zihniyle değil, kalbiyle iman eder. Kâfir ise zihniyle, kibriyle inkâr eder. İdrâkların algılayamayıp, göremediği mânâ ve sırrları kalb görür; “Gönül gördüğünü yalanlamaz.” (Necm 53/11) İnkârcının gönlü ise kördür; “Gözler kör olmaz velâkin, göğüslerdeki kalbler kör olur.” (Hac 22/46) Şu halde ey can! Gönlün cilalansın ki kesafet letafete dönüşsün; aynaya bakan Varlık, kendi nûruyla kendi vechini görsün!

Ey dost! Varlıktaki her mertebe bir öncekinin nûrundan nûr ve feyz alır. İmân, ihsân ve ikân mertebeleri gönüldeki nûrun katmanlarını gösterir; sâlihlerin, şehidlerin, sıddıkların nefsin sâfiyet ve kemâlat derecelerini gösterdiği gibi. Hepsi de nûrlarını nübüvvet nûrunun mazharı Resûlullah'tan (s.a.v.) alırlar. Gönüldeki derinliğin boyutları, Nûr Suresinin 35. ayetinin nûruyla okunduğunda şunlar dile gelebilir; “Duvardaki hücre” ârifin sadr'ının timsâlidir. “Kristal bir fanus içindeki kandil” kalbin misalidir. “Sanki bir inci yıldız gibi parlaması” kalbin hakikatı olan fuad'ın sâfiyetini vurgulamak içindir. Zira gönlün fuadı ilâhî tecellînin müşahade mahallîdir. “Ateş dokunmasa bile ışık saçan yağ”, fuadın özü lüb'dür; keşif ve mârifetullah nûruyla karanlıklar aydınlığa çıkar. Ledünni ilme mazhardır. Aynı ayeti kerime, ruhun tenezzülü itibariyle okunduğunda; “Duvardaki hücre” hayvanî ruhun mazharı olan cismânî bedeni temsil eder. “Kandil kristal fânus içindedir.” Şöyle ki, süflî varlığından insaniyetinin ulvî hakikatına yükselen revanî, akışkan ruhun misali olup, iman nûruyla cilâlandığından gönül fanusu, sedef içindeki inci misali parlamaktadır. Hakkânî sıfatlarla donatılmış olan fanus “Mubarek zeytin (vahdet) ağacıdır.” Mâsivâ ve ukbâdan yana olmayıp, “ne doğudan, ne batıdan” her yön ve mahalden münezzeh, ilâhî aşk ateşinden tutuşturulmuştur; Sultanî ruhun mazharıdır. O öyle bir velâyeti kemâlâtdır ki, varlığındaki tevhid nûru, aydınlık yayması için unsurlar âleminden bir vasıta olan ateşe ihtiyacı yoktur; “Ateş dokunmasa bile ışık saçar.” Zira kudsi ruh, nûrunun bekâsını nûrların nûrundan hakkâ'l yakîn alır. Nitekim bâtın ve zâhirdaki ulvî ve süflî her âlem varlığını Allah'ın nûrundan alır; “Allah, semâların ve arzın nûrudur.” yüce ayeti bu hakikatı bildirir. Ne yüce âlemdir ki mertebeyi ulâ, görünmeyeni gönürür, bilinmeyeni bilinir kılar. İlâhî tecellî, ulvî varlık ve süflî olasılık mertebelerini gerekli kılar. Ulûhiyetin tafsilatı olan her bir esmâ ve sıfat, bir mânânın zuhurunu mümkün kılar; “Nun ve kalem” (68/1) 28 harf ile âlemlerdeki oluşumu “satır satır yazar”. Toprak, hava, su ve ateşten oluşan tabiat, maden bitki, hayvan ve insan sûretinde varlığa gelir. Ahadiyet mertebesi kemâlâtını izhâr edince Ahad, Ahmedi Muhammed'de (s.a.v.) tecellî nimetini tamamlar. ‘Nûrumuzu tamamla’ (66/8) niyazı, nûrun kemâle erdirilmesi dileğidir.

Ey aziz! Geçmiş ve gelecek, zamanın içinde dürülmüştür. Bâri Teâlâ “bir şeyi irâde ettiğinde” (36/82) kün (ol) emriyle birlikte zamandan bir bilinç aralığı açılır. Varlık arayışındaki bu bilinçlenme süreci, açığa çıkacağı bir yere ihtiyaç duyduğu içindir ki, sûretler âleminde bir kimlikle belirir. Geçmiş ve gelecek algısı, zamanda bir sınırlılık kaydı olup, sen-ben şeklindeki farklılık olgusunu da içinde barındırır. Buna göre görünmezlik âleminden, görünüm âlemine intikâl eden ruhun mazhar olacağı vâkıalar, nefsin katmanlarında zuhura gelir. Bütün bunlar, “O her an yeni bir yaratıştıdır.” hükmüne göre gerçekleşir. Ne zaman ki gönül “Rabbına dön.” (89/28) hitâbını duyar, ikilik yanılgısı fânî olup, “O'na rücû ettirileceksiniz.” (36/83) hükmünce ruh, kendi aidiyetine geri döner. İşte bu geliş-dönüş olgusu, âlemlerdeki benliğin serüvenini teşkil eder. Bütün bu zaman diliminde geçen ömür bir

an gibidir ve “İnsan kendi nefesine şahid bir bilinçtir.” (75/14); “Hesap sorucu olarak da nefsin yeter.” (17/14) Zaman kesitinde yaşanıp, tadılan her hâl, özbenlikte yazılı olan bir programın, satır, satır yansımasıdır. Mutlak Varlığın “ümmil kitabında kayıtlı olan” (13/39) ana bellekten indirilmiştir. “Rabbına dön” hitâbını sağır kulaklar işitmez. Kulakların sağırlığı, halkın sesine uyup, Hakk’ın dâvetine karşı nefsin umursamazlığıdır. Bu durum “muhakkak ki (gönlü) ölümlere işittiremezsin, arkasını dönüp giden (vurdumduymaz) sağırlara işittiremezsin” (Neml 27/80) yüce ayetince beyan edilmiştir. Nefsâniyetinin kontrolundaki insan, varlığın sesini ne duyar, ne görür. Bilmez ki onda tecellî eden, onunla sınırlı değildir! Oysa benliksiz bir mevcûdiyet olan tabiat, Hakk’ın emrine itirazsız âmâdedir. Derdini anlatamamanın derdinde olan benliğin derdi kendini önemsemesidir; Hakk’a kavuşmasına engel de yine kendisidir.

Ey dost! Nefsinle kısıtlı aklın rehberliğinde değil, ilâhî aşkın rehberliğinde yürü. Kalbi huzur ve hoşnudluğa taşıyacak olan zikir, dildeki laklak değil, sadr’daki dil (gönül)’dir.

Ey dost! Gönlü ve zihni mâsivâdan boşaltarak Hakk’a yönelmek mânevi miracın gayesidir. Ruhu doyunluğa, kalbi huzura ulaştırmayan hangi bilgi ve faaliyet mirac vesilesi olabilir ki? Bil ki mirac çok boyutludur. Beşerîyetin dar kalıplarından ruhaniyet semâsına yükseliş miractır. Kesafetten letafete, kabuktan öze varış miractır. Süflî ahlâktan güzel ahlâka, sûretten sîrete yükseliş miractır. Bir anlamda mirac zamanın dürülmesidir. Sırrın, ahfaya yükselmesi; fakrun, kemâle ermesidir. Halkdan Hakk’a dönerek, ölmeden önce benlikten ölmekten miracın hakikatıdır. Maddi ve mânevi boyutlarıyla âlemlerdeki mevcûdiyetimiz, Allah Teâlâ’nın tecellîsine şahid olmaktır. Varlığımız, O’nun mutlak varlığındaki kudsî hikmetleri tanımak ve ibadet etmek üzere halk edilmiş birer mescid niteliğindedir. “Mescidlerde güzel giysileri kuşanmak” (7/31), O’nun esmâ ve sıfat nûrlarına boyanarak, O’nu O’nunla hamd etmektir. Nitekim bâtın ve zâhirdeki “Mescidlerin hizmetinde olanlar takva sahiplerinden başkaları değildir.” (8/34) Bilenlerin mâlumudur ki, hem dünya hem de ukbâ, Hakk’ın tecellîsindeki misal ve işaretleri (ayetleri) müşahade mahallîdir. Yaratılmış olan her şey, yaratanı tanımak üzere varlığa getirilmiş öğüttür. Kezâ ibadet, davadan mânâya, karanlıktan aydınlığa, kesretten vahdete ulaşmak için nûranî vesiledir. Kevni vasıtaların eşlik edemediği mirac, Zât-ı Hakk’ın muhabbetinde nûrun nûra avdetidir. Lika-ullah nûru, kulu Hakk’ın cemâline kavuşturan en latif vesiledir. Zât-ı Hakk dilediğine verir. Nitekim mâneviyatı yükselten her şey enerjisini ilâhî nûrlardan alır; ister gönül nûru olsun, isterse akıl nûru olsun. Her ârif, sırrında taşıdığı mârifetullah nûru kadar mirac eder. Tevhid nûru, bütün idrâk farklılıklarını vahdet sırrında cem eden yüce vesiledir. Mescid-i Haram, zâhirdeki ayet olması itibariyle ilâhî tecellînin maddi müşahade mahallîdir. Mescid-i Aksa bâtındaki ayet olması itibariyle mânevi müşahade mahallîdir; “Kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu Mescid-i Haram’dan çevresini mubarek kıldığımız Mescid-i Aksa’ya götüren Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir.” (17/1) İnsan, beşerî ve ruhanî varlığıyla bir bütün olup, her iki kıble de, hakikatları itibariyle kulun gönlünde birlendiğinden Hakk Teâlâ’dır. Bâtının mânâsı zâhirdeki sûret, zâhirdeki sûretin mânâsı bâtındaki hakikatdır. Her esmânın bir sûretle zâhir olmasındaki hikmet de budur. Kaldı ki, aynı hakikatı taşıyan hiçbir mânâ birbirinin aynı değildir. Bu nedenledir ki, esmâ ve sıfatlardaki zenginlik, sûretlerdeki çeşitliliği de zorunlu kılar. Ancak, hangi esmâ ve sıfatın kimde toplanıp, nerde ve ne zaman belireceği Rabbül âlemin’in takdirindedir; “O’nu toplamak bize aittir.” (75/17) ayeti celilesi, bu hikmeti de içinde barındırır. Kezâ tecellî eden mânâların açığa çıkarılması da Cenab-ı Hakk’ın işidir; “O’nun beyanı da bize aittir.” (75/19) yüce ayeti Mürîd Allah’ın irâde beyanıdır. “Rabbın dilediğini yaratır ve seçer, seçim onlara ait değildir.” (28/68) ayeti celilesi, Hakk’ın yaratışında bir ortağı bulunmadığını bildirir. Zira kesret (onlar), vahdetin (tekin) tecellisidir. Şu halde yaşanılacak olan her şey ancak, ilâhî takdirat ve tecellî ile yön bulup gerçekleşecektir. Hakiki fail, Allah Teâlâ’dır. “Yaptıkları her şeyin bilgisi amellerdeki satırlarda mevcûttur. Küçük büyük her şey yazılıdır.” (54/52, 53) ayetleri, nefsin kendi

tercihleriyle yüzleştirileceğini bildirir. Ezeldeki ilmiyle “Rabbın, yoldan (hakîkatten) sapmanı iyi bilir. Hidâyete erenleri de en iyi bilen O’dur.” (68/7)

Ey dost! Mânevi mirac, her çağdaki ruhanî farkındalığın temel vesilesidir. Hakîkat ilminin içeriğindeki mânâlar, her devirde yeni açılımlarla ifadesini bulmuştur. İnsanı sınırlandıran şey kendi nefsidir, Rabbı değil! Endişeye düşüren şey, kendi kuruntusu, nefsi esir kılan kendi hırsıdır. Bil ki, nefsinde şahid olarak yaşadığın her şey senin yönelişinle velâkin kudretinle değil, Hakk Teâlâ’nın seni vesile kılarak, tecellisindeki misalleri sende izhâr etmesidir. Ruh ki o şeyin hakîkatını taşıyan cevherdir, cevherin nûrudur ki, karanlıktaki mânâları aydınlığa çıkararak belirgin kılar; kulaktaki kemiğin duymadığını nûruyla gönüldeki kulak duyar. Baş gözünün göremediğini basîret nûruyla gönül gözü görür: “Gerçekten işiten, gören O’dur.” (17/1) Hakîkatların hakîkatı her sınırlandırmadan, her noksan idrâktan münezzehtir.

Ey dost! Yaşamak, hayata kendini anlatmaksa; yaratmak, varlığa kendini tanıtmak değil midir? Karanlığı aydınlıkla kucaklaştıran irâde, yokluğu varlığa getiren irâde değil midir? Gölgeye duygu ve hâtıralar yüklenilse, bu durum ona gerçek bir hüviyet kazandırabilir mi?

İnsanın fâni kimliği ki, Zât-ı Hakk’ın âlemde zuhûr eden ulvî tecellîsinin gölgesidir; her birey ancak, Hakîkatların Hakîkatının kendisine yükleyip, yaşattığı mânâ ve hakîkatı dile getirebilir. İstidadı kadar! Şu halde “De ki; sığınırım insanların Rabbına” (Nâs 114/1); kendim diye benimsediğim fâni kimlikten, nefsimde esmâsıyla tecellî eden Rabbıma sığınırım. “Sığınırım insanların Melikine” (114/2); kulluğumu unutturan beşerî sıfatların suflî hevâ ve hevesinden, varlığımın gerçek sahibi ve mutlak hâkimi Melikimin ilâhî sıfatlarına sarılırım.

“Sığınırım insanların İlâhına” (114/3); tecellîsindeki vahdeti göremediğinden, varlığına ortak koşma iddiasındaki nefsi ilâh edinmekten, ulûhiyetinin mutlak sahibi Allah Teâlâ’nın akdes Zât-ına sığınırım.

Ey aziz! ‘İnsanların Rabbı’ ayeti, Cenab-ı Hakk’ın esmâsıyla gerçekleştirdiği tecellîsini bildirir. Rabesmâsıyla Allah Teâlâ, ulûhiyet-ubûdiyet ilişkisini tanzim edip, kulunu esmâsıyla terbiye eder. Kezâ, kulların fiillerinin yaratıcısı olarak da tasarruf ve tedbir, Mutlak Fâil olarak kendisine aittir. ‘İnsanların Meliki’ ayeti, Cenab-ı Hakk’ın sıfatlarıyla gerçekleşen tecellîsini bildirir. İlâhî ismin kulda belirmesiyle, ismin vasıflarıyla vasıflanan ferd, insanların Melikine nefsinde şahid olur. Sıfat, kulun ahlâkı olarak; ferdin kemâlâtı da, sıfatın hakîkatına uygun olur. Kul, gördüğü her şeyi o sıfatla müşahade eder. Şu halde, ulûhiyet-ubûdiyet ile ilgili münasebet, Rabbın esmâ ve fiillerindeki tecellîsiyle belirlendiği gibi, Melik Allah’ın dilediği sıfatlarla tecellî edişi de, O’nun varlık âlemindeki zuhurudur. ‘İnsanların İlâhî’ ayeti, Zât-i tecellîyi bildirmek içindir. Kulun ibâdet ve hamdını yerine getirirken, Zât-ı Hakk’ın tecellîsinden gayrı gerçek bir mevcûd bulunmadığına dönük beyandır. Vâhid Allah’ın ilâh olarak isimlendirilmiş olması, O’nun zuhurundaki tekliğin vurgulanmasına yöneliktir. Nitekim bu husus, Bakara Suresinin 163. ayetinde de belirtildiği üzere; “İlâhımız (olarak tanımladığımız varlık) Tek olan Allah’tır. O, Rahmân ve Rahimdir.” ifadesi, idrâk sahiplerini varlıktaki vahdeti görmeye dâvettir. Tavhid-i Zât-a işaret eder. Zevk, müşâhade ve keşfe dayanan tevhidi tadıp, yaşayanların mâlumudur.

Ey dost! Gölgeye varlık atfetmek, ona gerçeklik sağlamayacağı gibi, onu gerçekmişcesine benimsetip, bâtil inanç ve hakîkatı olmayan zanlarla besleyen “sinsi vesvesecinin şerrinden” (114/4) Allah’a sığınmak en doğru çaredir. Kezâ yersiz korku ve evhamlarla kalblere vesvese veren, gerek cinlerden gerekse insanlardan gelen şeytânî duygu ve düşüncelerden Allah’a sığınmak, sünnete en uygun düşen davranıştır. Ayette geçen Hannâs ismi kalbin gaflet hâlini

fırsat bilip, sinsice kuşku ve fesat üreten şeytaniyeti ifade etmektedir. Evham ve şüpheyle zihni bulandırarak, gönlü karıştıran Hânnas, sinsilik ve ikiyüzlülükle iş görür.

Şeytanî vesvese, ya insanın kendi nefsinin ürettiği ya da yabancıların telkini ile nefsin kabullendiği olumsuz duygu ve düşüncelerdir. Kişinin kendi nefsinden gelen vesveseye insanî vesvese denilir. Yabancıardan gelen vesvese ise cinni olarak tanımlanmıştır. Olumlu ve olumsuz ruhanî titreşimler, kendi benzeri üzerinde kuvvetli etki yaratır; sevgi ve korku gibi. Başkalarında gördüğü riyâkârlığı, kendi riyâkârlığına hak olarak kabullenmek, kişinin kendinden kaynaklanan vesveseye bir misaldir. Yabancı kaynaktan gelen ve hakîkate dayanmayan bilgileri benimsemekle ortaya çıkan vesvese türü, cinni vesveseye misaldir. Nefsin ürettiği vesveseler, her konuda aşırılığın ve sapkınlığın vesilesidir. Kişinin kendi nefsinden gelen şerr, her şerden daha tehlikelidir. Nitekim şeytanın insanı Allah'la aldattığı vesvese, mehdilik iddiası gibi ruhanî şehvetin haline tipik bir misaldir. Kezâ uyuşturucu kullanımı dâhil, zararlı alışkanlıkları hakîkate erdiliyor safsatası ile mubah görenler, Hânnas'ın en çok musallat olduğu kimliklerdir. Kulluğu hazmedemeyenlerin Rabbin kullarına imamlık iddiaları, nefsin derinliğinde gizli en sinsi kuruntudur.

Ey dost! Kibir ve gurur vesilesi olan hiçbir bilgi, hakikat ilmi değildir. Haddini edeble tanımayan hiç kimse, nefsinin kâmili değildir. Nimet, aynı nimet velâkin, kimi onunla şükreder, kimi azgınlık eder. Dert, aynı dert velâkin, kimi onunla Hakk'a yaklaşır, kimi Hakk'dan uzaklaşır. İddia sahibi insan, küçümseyip hafife aldığı her şeyi “Kendisini kuşatmış bulur.” (Hûd 11/8) Kendini çağdaş ve elit bir zümreye mensub olarak görenlerin tavrı şöylece örneklendirilmektedir; “Hakikatı inkâr edenler dediler ki; seni ancak herhangi biri olarak görüyoruz. Avam tabakasından dar görüşlü ve düşünmekten yoksun (cahil) olanlardan başkasının da sana uyduğunu görmüyoruz. Bilâkis sizin (âhiretle kendini kandıran) yalancılar olduğunuzu düşünüyoruz.” (Hûd 11/27) Yalnızca dünyadaki yaşama ve elde edilen imkânlardan başka bir varoluş boyutuna inanmayanların görüşü ve tutumu böyle olmasına rağmen, ilâhî takdirat her gayretin bir karşılığının olacağını dile getirmektedir; “Kim dünya hayatını ve zenginliğini dilerse, onlara çalışmalarının karşılığını dünyada öderiz. Bu hususta kendilerine haksızlık yapılmaz.” (Hûd 11/15) Ne var ki, dünya gibi fâni bir âlemde elde edilen maddiyatın bir illizyon olduğunu, kazanılan ziynet ve çalışmaların nefsi oyalamaktan öte bir şeye vesile olmadığı anlaşıldığında, hakikat ilmini inkâr edenler, “Âhirette öyle olurlar ki, dünyadaki çalışmaları boşa çıkmıştır. Kendilerine (pişmanlığın yakıcılığı) ateşten başka bir şey yoktur.” (Hûd 11/16) Nasıl ki mikrobları öldürmek maksadıyla vücûddaki ateş yükselirse, nasıl ki zararlı otlardan temizlenmeyen bir tarladan yararlı bir ürün sağlanamazsa, cehennem vadisindeki ateş de bâtil ve boş şeylerin yakılarak arındırıldığı bir tarla gibidir. Lütûf ve kahırla ilgili her şey, insanı özüne kavuşturmak içindir.

Ey aziz! Nice faydasız bilgi ve sapkın davranışlara izin verilmesi, hakikatın açığa çıkmasını önlemek için değildir. Bilâkis, kim hakka, kim de bâtıla yönelmişse, yöneldiğinin karşılığını bulsun diyerdir. Böylece hiç kimseye haksızlık yapılmamış, herkes ektiğini biçmiş olur. Öte yandan inanç sahiplerinin mânevi varlıklarını, korku, evham, öfke şüphe ve benzeri virüslerden korunmak maksadıyla yapılan duaların muntazam okunması, antivirüs programlarını güncellemek gibidir. Zihni bulandıran ve gönle huzur ve güven vermeyen enformasyon, takipçilerinin, mânevi enerjilerini sömüren parazitler gibidir. Nitekim kalıcı ibâdetin faziletini önemsemeyenler, ruhanî kalkanlardan da mahrum kalırlar. Sapkınlıktaki ısrarları nedeniyle, “Allah'ın sapmalarını uygun gördüklerine öğüt bir fayda vermez.” (Hûd 11/34)

Ey dost! Başkalarının dünyasını kendi gerçekliği gibi benimseyip, özendikleri kişilikleri taklit edenler, gerçek hüviyetlerini tanımadan âlemden geçip, giderler. Bilmezler ki, beşeriyet

denizinin süflî sularında yüzen insani cevher gemisi, hem ilâhî muhabbet, hem de cismanî şehvet ateşi ile hareket eder. Hem ulvî mânâları, hem de süflî hissiyatı varlık gemisinde barındırır. Yoldan çıkmışlarla ilgili, “Emrimiz geldiği hüküm vakdi, tandır kaynamaya (sular taşmaya) başlayınca dedik ki: ona her cinsten bir çift (farklı olanları) yükle. İçinde bulunmamaları hususunda hüküm verilmiş olanlar dışında aileni (sana uyanları) ve bütün inanç sahiplerini yükle. Velâkin pek azı (yakînen) îman etmişti.” (Hûd 11/40) İkilik âlemindeki zıt mânâların yüklenilmesi, hem selâmet hem de dalalet ehlini kapsamaya içindir. Selâmet ehlinden olup, “sana ve seninle olanlara bizden selâm ve bereket” ile, dalâlet ehlinden olanlara ise “kendilerini (dünyada) yararlandıracığımız, sonra da bizden elem dolu bir azâbı tadacak olanları” kapsar. (Hûd 11/48) Nitekim fânî kimliğin, gerçek bir varlık olmadığını idrâk edişi, kimileri için elem ve keder ile, kimileri için huzur ve tevekkül iledir. İkiliği yaşamakta ısrar edenlere yapılan ilâhî öğüt, “Rabbınızdan mağfireti dileyin. Sonra O’na tevbe edin ki, sizi belirlenmiş vakde kadar yaşamın güzelliklerinden yararlandırınsın.” (Hûd 11/3); Tek’in tecellisindeki kusursuzluğu hamd ile seyreden seçkin kulları arasına katsın; kulluk bilincini yitirmeden, hakikat yolunda sapmadan, farkındalığın aydınlığından, idrâksizliğin karanlığına düşürmeden; “Hiç şüphesiz Rabbin kulunun duasını (dâvetini) öyle duyarlı işitendir ki!” (İbrahim 14/39)

Ey dost! Bilgi, hayra değil de şerre, mânâyâ değil de iddiaya taşıyan bir vesile oluyorsa, ilme zulmediliyor demektir. İbâdetler, alışkanlıktan öte bir anlam ifade etmiyorsa, îman şekilde kalmış demektir. Yapmacık ve özentî dindarlığın moda olduğu toplumlarda, teslimiyetin yarısı Allah’a, yarısı dünyaya ait olunca, nefsin yalanlarına aldanılmış demektir. Bil ki ilimsiz îman, suyu çekilmiş kuyu gibidir. Hakk’ı, Hakk’ın ilmiyle tanıyanlar, her geçen gün dünyadan eksilirse, kim hakktan sahih bir haber verebilir? “Suyunuz çekilirse size kim fişkırıp akan bir su getirebilir?” (Mülk 67/30) Mânâyı en çok anlatanın mânâyı en az tanıyan, hakikatten en çok konuşanın, hakikatı en az bilen olduğu âriflerin malumudur. Dildeki hakikat, hâldeki hakikate erişemezse, zihinleri süsleyen bir kavram, kalblere bıkkınlık veren bir söyleşi olarak kalır; “İçmekte olduğun suya (bilgiye) baktın mı? (Vâkıa 56/68) ilâhî ikazını, nedense umursamaz insan. Bilmez midir ki, hakikat, tarif ile değil; yaşayarak idrâk edilir. Hakikat suyundan sulananın gözünde “gönül olan bahçeler kurulur”. (Neml 27/60) Bilmez midir ki, Cenab-ı Hakk bir kuluna yaşattığını, bununla sınırlandırılmayacak kadar zengin ve lütûfkârdır. O’nun sonsuz ve sınırsız hakikatler deryasını sınırlandıran şey, insanın idrâk kabındaki tıkanıklık, kendi zannı, kendi ufkundaki darlıktan ibarettir. Oysa, hakikat aşığı insan, Hakk’ın elinden akan nehir gibidir. Hakk’da fânî, Hakk’ın varlığıyla bâkî kul ne rengiyle, ne de aktığı hâlin şekliyle ilgilenir. O, zihni oyalayan şeylerle değil, “Her diri şeyi sudan oluşturduk.” (Enbiyâ 21/30) yüce ayetindeki, tevhid nûrunun bilincinde yalnız Rabbiyle ilgilidir. Sâfiyeti bozulmayan gönül, dağ başındaki pınar gibidir. Her mânânın hikmetini kendi kaynağında bulur; “Her grup insan kendine özgü su kaynağını bilir.” (Bakara 2/60) Sıdk ve sadakat ehlinin gönül kuyusu ihlâs ve takva ile arındırılmıştır. Zira mârifetullah, “semâdan inen (o) tertemiz su”dur ki, (Furkân 25/48) zihinde yerleşip gönle akmayan ve işleme sokulmayan hiçbir bilgi ferahlatıcı değildir. Suyun aklığını bozan şeyler, evham, korku, hayal, hevâ ve heves gibi hissiyatın katkılarıdır. Özün sâfiyetine ermek için nefisleriyle mücadele edenler, vesvese veren “Şeytanın pisliğinden arındırmak, kalbleri birbirine bağlamak, (Hakk yolunda yürüyen) ayakları sağlamlaştırmak için, üzerinize semâdan su indiriyordu.” (Enfâl 8/11) yüce ayetinin nûruyla yıkanmışlardır. Benlikle yapılan cihadda, gönle hâkim olan ya ruhtur ya da nefis. Ruhun galib gelmesiyle gönül, nefsin oyuncağı olmaktan kurtulur. Hakk’a koşulsuz teslim olan insanın beşerîyet “Toprağı huşu içindedir. Onun üzerine (hakikat) suyu indirdiğimizde (haşyetle) titrer ve (Rabbiyle) yücelir.” (Fussilet 41/39) Nitekim hakikat ilmi, Hakk’ın dostlarına emânetidir. Onlar, “Muhakkak ki Allah, size emânet edilenleri ehil olanlara vermenizi emrediyor.” (Nisâ 4/58) ilâhî hükmüyle bağlıdır. İlâhî bir hükmün

gerçekleşmesi için “semânın kapıları açıldığında” (Kamer 54/11), ya bir sel olup azgınlığı boğar, ya bir hikmet olup selâmete ulaştırır. Her hayrî amelin karşılığı yalnız Allah için olduğu takdirde, şükrün gereği yerine getirilmiş olur. Sevgilinin dâvetine karşılık veren, Sevgilinin sevgilisi olur. Zorluklar gözü bürüdüğü zaman, Sevgiliye giden yol kesilmiş demektir. Hayatın sınavlarından kaçan kişi, Allah’ın kendisine bağışladığı ömürden hoşnud değil demektir. Oysa “Hayatın durumu semâdan indirdiğimiz su gibidir.” (Yûnus 10/24)

Ey aziz! Sırat köprüsünün dünya hayatında kurulduğunu göremeyen gönül, hayatın anlamına ermiş değildir. İddialarla dolu varlığına tevbe etmeyen dildeki tevbesi, nefsin bir kandırmacasıdır. Zira, Hakk’a kavuşanın nefsinde ait bir yaşantısı kalmamıştır. Kimde bir varlık kalıntısı kalmışsa, onun günahı da o olur. Şu halde Hakk’ı hatırlamanın hakikatı halkı unutmaktır. Halkı unutmanın çaresi kendini unutmaktır. Allah sevgisiyle yetinmeyen insan nefsinde fânî kişilikler arar. Allah’ı Allah için sevene Allah yeter. Hakk’ın faydasız ve değersiz yarattığı hiçbir şey yoktur. Ne var ki her birim kendi değerini ilgilenip, yöneldiği mânâ ve sıfatlarda bulur. Himmetin gücü, îmanın gücü nisbetindedir. Gönüllerde ne varsa, Habîr sıfatıyla Hakk Teâlâ her şeyi lâıkiyle bilir. Zira “Semâda (gönülde) ve arzda (nefiste) ne varsa Allah’ındır. İçindekini açığa vursanız da, gizleseniz de (O’nun gayrını kalbde barındırdığınız kadar) sizi onunla karşılaştırıp hesaba çekecektir. Dilediğine mağfiret eder, dilediğine azab eder.” (Bakara 2/284) Zât-ı Hakk’ın gayrıyla nefsin oyalanması, dünyevi azabdan başka nedir ki! Kader ki, Hakk’ın takdir ettiği bir hükmün eyleme geçmesidir. Duanın kabulü halinde ilâhî rahmet, onu işleme tâbi tutmayabilir. Zira Allah Teâlâ, sonsuz rahmet ve merhamet sahibidir.

Ey dost! Teoriyle hakikatı birbirine karıştıranlar, teoride kalıp hakikatı yaşamayanlardır. Bir şeyin hakikatına eren için sûret, bir misal ve işarettir. Hakk olan işareti önemsemeyip, doğru misali takib etmeyen insan hakikate yol bulamaz; “kendini bütünüyle Allah’a veren kimse” (Lokmân 31/22), Rabbinin işaret ve misallerini tereddütsüz kabul eder; “And olsun ki onlarda sizin için, Allah’ı ve âhireti arzu edenlere güzel bir misal vardır.” (Mümtehin 60/6)

O ki nefsinin kulağıyla değil, kalbiyle dinler, her duyduğunu Hakk’dan alır.

O ki nefsinin gözüyle değil, basîretiyle bakar, her gördüğü misali Hakk’dan bilir; “Kör ve sağır ile gören ve işitenin hâli bir olur mu?” (Hûd 11/24)

Sevgiliye kavuşanın, sevgiye susuzluğu kalır mı? Muradı Rabbına kavuşmak olanın, başka bir beklentisi kalır mı? Varlığı Allah’a ait olanın, kendine ait bir varlığı kalır mı! Tecellî sahibinden sordum: Ey muhabbetin aslı sahibi! Zât-ına olan muhabbetimde sevgine ihanet etmediğimi ne zaman bilirim? Dedi ki: ona sahiplenip, ifşâ etmediğin zaman. Tecellî sahibinden sordum: Ey hayatın mutlak sahibi! Hayatı boşa tüketmediğimi ne zaman bilirim? Dedi ki: Zamanı, Zât-ımdan gayrına ayırmadığın zaman! Tecellî sahibinden sordum: Ey çağırınların çağırısına icâbet eden! Çağrına cevap verebildiğimi ne zaman bilirim? Dedi ki: Çağrındaki çağırımı duyup, kalbin ve amelinle karşılık verdiğin zaman!

Ey aziz! Dostlukların yenilenmesi ibâdetlerle olur; ibâdet gayrete bağlıdır. Güzel ahlâkla beslenen gönül, hikmet sütüne mazhar olur; hikmet, lütfâ bağlıdır. Sâlih amellerle gelişen himmet, Hakka hizmete hazır olur; hizmet, takdirata bağlıdır. Her işin Allah için olduğunun işareti, içinde Allah’tan başka bir muradın bulunmadığı muraddır; bir karşılık beklenmeden yerine getirilen ibâdetlerdir. Farklılık gözetilmeden yapılan hizmettir. Her hâl ve amelinde Allah’ı gözetiyorsan, îmanında hâlis ve ihlâslısın demektir. Bazı hallerde içtenlikle davranıyor, diğer hallerde zorlanıyorsan, nefsini hesaba çekmekte kusurlusun demektir. Bil ki sen, Hakk’ın gözetirsen, Hakk’ın da seni gözetdiğine şahid olursun. Sadece verdiklerine şükretmekle yetinme, vermediklerine de hamd et, korunmakta olduğunu idrâk etmiş olursun.

Nefsinin istekleriyle değil, Rabbinin verdikleriyle yetinen gönül, İlâhî rahmet iledir. Varlığıyla övünen değil, hiçliğini bilen ârif hikmet ehlidir. Kişi ne kadar Hakk’a yakınsa o kadar halkın gözünden uzaktadır; ne kadar Hakk’dan uzaktaysa o kadar halkın gözünde itibardadır. Hakk’ın kuluna gösterdiği yoldan Hakk’a yürümek, nefsin seçtiği yolda yürümekten daha güvenlidir. Hakk’ın öğütlerine itibar etmek, halkı takib etmekten daha tercihe şayandır; “And olsun ki, Resûlullah, sizin için, Allah ve âhirete kavuşmayı umanlar ve Allah’ı çok zikredenler için güzel bir örnektir.” (Ahzâb 33/21) Yaşantısıyla bir öğüttür. Tavsiye ettiği şeyi yaşamayanın hâli, riyâkâr tüccar gibidir. Kendisi misal olmayanın hâli çürük yumurta gibidir. Ezan-ı Muhammedî okunurken sesini yükselten insan, nasıl bir misalin temsilcisidir?

Ey aziz! İlâhî hikmet, öylesine sonsuz sınırlar hazinesidir ki, kimden dile gelse her nefeste taptaze bir bahar gibi yenilenir. İlâhî muhabbet, öylesine nimet ve rahmet kanadadır ki, kimden aşka gelse, seveni sevdiğine ileten anka gibidir. İlâhî cömertlik, öylesine lütuf deryasıdır ki, kime ne ihsân eylese, nimet beklemeveni de nimetlendirir. İlmi arttıkça ilminin yetersizliğine şahid olan insan, Kur’an’la nefes alıp, Kur’an’la nefes verir. Dünya hayatında tadılan âhîret hazzı, gönlün Rabbiyle huzur ve sükûnete kavuşmasıdır. Nefsini iyilik ve güzellik için sarfeden kişinin yaşamı ve ölümü Allah Teâlâ’nın irâdesine tâbidir zira, her taleb edenin talebinde, taleb edilenin talebi vardır. Her sevginin özünde, Sevgilinin sevgi demeti vardır. Kişinin en büyük tedbirsizliği, kendi tedbirine güvenmesidir. Oysa, ilâhî tedbire bağlı olmayan bir tedbir var mıdır? Halkdan Hakk’a kaçan kul ile Hakk’ın halkdan kaçırdığı kulun mânevi derecesi Lâtif Allah’ın lütfündeki himmete göredir. Hiç kimse ibâdetiyle Allah’a lütûfta bulunmuyor. Bilâkis huşû ve huzur nûrunu bağışlayarak ibâdeti kendisine yaklaşma vesilesi kılmak sûretiyle Cenab-ı Hakk, kullarına lütûfta bulunuyor. İçtenlikle kendisine yönelenleri ibâdet etme zevkinden ve nimetinden mahrum bırakmıyor.

Ey dost! Yaşamın anlamına ermek, varsayımdan varoluşa geçmektir. Bireyin kendi aslına dönüşüne ister hicret de, isterse evrim, bilgi ve idrâkına göre nasıl istersen öyle tanımla, bil ki öze eren Hakk’a döner; “Şüphesiz ki dönüş ancak Rabbindir.” (Alak 96/8) Hakk’a dönen, kendini bilmez olur; bildiği ancak kendinde tecellî eyleyen bilmek olur. Bilinmeye lâyık olan da O’dur. Bilgi, gayret ile artar, tâat ile genişler, hakikat ile ferahlar. Yaşam serüveninde zuhûr eden mânâ ve işaretler, bir sûrete bürünerek uyanıklık âleminde görüldüğü gibi, uyku âleminde de öyle zâhir olur. Gönül, Hakk’ın gayrına yönelirse, suflî âlemin sûretlerine muhatab olur. Hakk’a yönelirse, ulvî âlemden mânâ alır. İmân ki gönle yerleşir, akıl, neye imân ettiğini bilir velâkin, iman ettiğini kavrayamaz. Zira “gözler O’nu idrâk edemez” (En’âm 6/103) Zât-ı Hakk idrâkların fevkindedir. Gönlü ve akıllı Hakk’da birleyenler bilir. Salt akılla yol aldığını zannedenler nazârî aklın sınırlarına takılıp kalmışlardır. Gönülle yol alanlar, teoriyi terk edip, Hakk’la Hakk’a kavuşmuşlardır. Tevhid nûru ve varlık sırrından mahrum kalan fânî kimlik, ikilik duygusu içinde nefesine zulmetmiş olur; “İşaretlerimizi ancak nefesine zulmeden inkâr eder.” (Ankebût 29/49) Ne zaman ki iman nûru, yakîn âsâsına dönüşüp mâsivâ illizyonunu yutar, şekilden öze dönen için hakikat aşikâr olur. Kaldı ki mâsivânın özelliği bir köpük gibidir; “Köpük atılır gider. Fayda veren (bilgi) kalır.” (Ra’d 13/17) Kendinde ve âlemden Hakk’ın tecellîsine şahid olan huzura erer. Nitekim huzur ve sekînet nûru Hakk’ı bulan içindir, arayan için değil. Ey aziz! Hakîkatten bir koku alınmadığı zamanlarda, madde ve mânâdan yana sıkıntı ve belirsizlik karanlığı içinde kalındığında, Cenab-ı Hakk’ın inâyetiyle karanlıklar aydınlığa kavuşur; “O, kara (madde) ve deniz (mânânın) karanlıklarında, kendileri ile yol bulasınız diye sizin için yıldızlar yaratandır.” (En’âm 6/97) Mal ve mülk gibi maddi karanlıklar olan dünyevi düşkünlüklerden öte, mânâ karanlığı, olumsuz hissiyat, menfaat hırsı, öfke gibi, gizli kibir ve dinde önderlik iddialarıyla beslenir. “Karanlıkları delen yıldız” (Târik 86/3) ise velâyet, nübüvvet ve risâlet nûrlarının mazharı olan Resûlullah (s.a.v.)’tır. Takip edilmesi gereken işaret ve misal O’dur. Mümin kişi

onunla özdeşleştiği kadar onu kendinde bulur; ahlâkı ve yaşamı, onun ahlâkı ve yaşamı olur. Uyguladığı nisbette ilmîne vâris, nefsinden arındığı nisbette sâlih kul olur. Öte yandan sanal âlemi gerçekmiş gibi kabullenmek, uykuda görülenleri, uyanıklık hâlinde yaşadığını zannetmek gibidir. İlâhî tecellîyle uyudan uyanan insan, mâsivâdan hakka uyanmış olur. Dünyanın kulu olmaktan kurtulup, Allah’a olan kulluğunu hatırlamış olur. İster somut isterse soyut olsun, Hakk’ın gayri her şey kalbden silindi mi, kalbde bâki kalan Hakk’ın azameti olur. Ancak o zaman insan sâlih bir kul olur ve “O, sâlihleri dost edinir.” (Âraf 7/196) yüce ayeti onun için hakikat olur. Dosta dostluk, Dostdan gayrını dost tutmamaktır ki kulluk kâmil olsun. Her kötülükte iyiliği, her çirkinlikte güzelliği gören insan Rabbinin seçkin kuludur. Kişinin nefsinden arınması, nefsanî sıfatlardan arınmaktır ki, hakkânî sıfatlar ferdin ahlâkı olsun. Nefsindeki tecellî, sâlihin hakikati olsun.

Ey aziz! Nefsini bilen hakikat ehli, nefsindeki mükemmelliği de bilir. Zira o, öyle yaratılmıştır; “O ki yarattığı her şeyi mükemmel yaratmıştır.” (Secde 32/7), bu sırrı göremeyen, noksanlığın kendi idrâksizliğinde olduğunu da göremez. Noksanlığı yaradılışındaki eksikliğe vehmeder; “Rahmânın yaratışında hiçbir uygunsuzluk göremezsin. Gözünü çevir de bak, bir düzensizlik görüyor musun?” (Mülk 67/3) yüce ayeti, Rabbin, her noksanlıktan yana münezzeh olduğunu bildirir. Kemâlât, özdeki mükemmelliği görebilmek için insanın nefsiyle yaptığı cihadın bir neticesi ve Rabbin lütfuyla başarıya erişmesidir. Nitekim “Çaba gösterip, cihad eden kendisi için cihad etmiş olur.” (Ankebût 29/6) yüce ayeti, bu hakikatı bildirir. Niyet ve maksat ne kadar lâtifse, lütuf da ona uygun olur. Muhabbet ne kadar derinse, Sevgili de o kadar yakın olur. Tohumlardaki farklı oluşumlar, ağaçlardaki çeşitliliği meydana getirdiği gibi, fitratlardaki farklılık da, insan davranış ve yönelişlerinde çeşitliliği ortaya koyar. Her benlik, kendi fitratına uygun ismin arayışındadır. Bu arayış ve yöneliş içinde halden hale geçiş, bir ismin tasarrufundan, diğer bir ismin tasarrufuna geçiştir. Hiçbir hale, hiçbir mânâ ve âleme, hiçbir tasarrufa sahiplenmeyen ferd, nefsin ölümünden de medet ummaz; Allah ona yeter!

Ey Allah’ın huzurunda bulunduğuna inanan benlik; sen varken huzur kalıcı olmaz. Sen kalmazsan huzur daim olur!

Dedi ki: Sana “şah damarından daha da yakın” olana nasıl yaklaşabilirsin ki?

Dedi ki: Aklınla değil, gönlünle!

Dedi ki: Kullarının zannına göre tecellî eyleyen hangi zannın içine sığdırabilirsin ki?

Dedi ki: Zihnin ve bilginle değil, yakîne ermiş bir kalble!

Bil ki ruh vahdetin (tekliğin), nefis ise kesretin (ikiliğin) mazharıdır. Letâfeti nedeniyle ruhun zâtı görmez velâkin, nefsin büründüğü sıfatların yansımasıyla bireyin mizacında görünür. Güzel ahlâk, iyi ve faziletli huyları yansıtır. Çirkin ahlâk kötü ve sevimsiz huyları yansıtır. İster ulvî, isterse süflî olsun nefis, her mânânın kendinde oluşmasına vesile kılınan tecellî enstrümanıdır. Tıpkı musikinin duyulmasına vasıta olan müzik aletleri gibi; tıpkı ressamın kabiliyetini yansıtan çizgi ve renklerin, üzerinde belirdiği tuval gibi. Buna göre kemâlat aynasında her birinin kendini gördüğü insan-ı kâmil de, Hakk ile halk arasındaki bir vasıtaadır. Her nefsin yöneldiği mânânın sırrı onun kabiliyet tohumunda gizlidir. Her ferd, nefsinde beliren mânâ ile ya mutlu olur, ya mutsuz; Rabbinâ karşı ya itaatkâr olur ya isyânkâr. Her can hayatı nasıl okuyorsa, hayat ona göre anlam kazanır. Bireyin kendisi dışındaki bir şeyin etkisi, nefsindeki bir mânânın tetiklenmesi şeklindedir. Tepkisi de yine kendinden kendinedir. Nitekim öç almak isteyen, öç alma duygusu ondan öç alır. Rahmet ve saffetini koruyanı, muhabbet ve şefkat donatır. Kişinin nefsinde zulmetmesi yaradılışındaki uyum ve dengenin bozulması nedeniyle. Denge ve huzurun bulunmadığı yerde zulüm vardır. Hakikat dışı şeyleri benliklerine yoldaş edinenler, nefislerindeki saptırıcı bir bilgiyle Hakk’dan

perdelenirler. Gerçeğe dayanmayan her iddia ve haksız isnadın, iftirayla eşdeğerde olduğu bilenlerin mâlumudur. Vesveseyi hakikatmışcasına belleyenler, hüsnüzann yerine olumsuzluğu kendilerine rehber edinirler. Oysa her aşırı hissiyat ve evham derin bir çukurdur. İçi öfke, kibir ve büyükmek gibi zehirli atıklarla doludur. “Onları uydurdukları şeylerle baş başa bırak.” (En’âm 6/112), Rabbin has kullarına yaptığı bir uyarıdır. Kuruntu ve negatif bir zanla beslenen kişi, zamanla bu besine bağımlı hale gelip, farkına varmasa da, “Ondan hoşlanır ki, işlediği fiil (uydurduğu şeyi) yapmaya devam etsin.” (6/113) Ne var ki, kulları hakkında suizanda bulunmak, Hakk Teâlâ hakkında suizanda bulunmak gibidir. Zira kulunun sırrında tecellî eyleyen O’dur. Nefsin taşkınlığına sebep olan her düşünce ve olumsuz duygu, bireyi kendi hakikatından uzaklaştırır. Oysa “Allah, sizi her çeşit (maddi, mânevî) pislikten gidererek, tertemiz hale getirmek istiyor.” (Ahzâb 33/33) yüce ayeti arınmanın boyutlarına dikkatleri çeker. Hikmet ve tevâzûnun senbolü olan su ve toprakla arınmayan kişinin, iddia ve isnadlarından arınması ateş iledir. Hakikat ehli müminler için arınış “Gökten (mâneviyattan) inen su iledir.” (Enfâl 8/11); yani yaradılıştaki “en güzel (mânevi) sûret” (Tîn 95/4) olan tertemiz ahlâk üzerine kaim olmaktır. Evham ve kuruntu gönül abdestini bozdurur.

Ey aziz! Nefsinden ölmekle, ölüm korkusunu nefsinde yaşamak aynı şey değildir. İrâdi ölümle nefsinden vazgeçmeyi kabullenen için ölüm korkusu kaybolur. Ölüm korkusunun nedeni dünyadan vazgeçmeyi içine sindirememektir. Dünya ve benlik önemini kaybedince, ölmek de önemini kaybeder. Hayatı ve ölümü Allah için kabullenmek, kulluğun kemâline ermektir. Şu halde; ölümü yoldaş edin nefsin, ölmekten korkmazsın! Şükür rehber edin nefsin, hâlimden şikâyetçi olmazsın! Hüsnüzannı dost edin nefsin, kuruntuların kulu olmazsın! Bil ki her ferd özbenliğinde tecellî eden ilâhî isme rücû eder; “kesinlikle dönüş Rabbinadır” (Alak 96/8) yüce ayeti bu sırrın tercümanıdır. Nereden döner diye sorarlarsa? De ki; her zan, fantezi ve vehimden! Her eğrilik ve dengesizlikten! Zihnin tanımladığı her fâni şeyden her isim ve sıfatdan! Her nam ve makamdan, Zât-ı Hakk’a döner. Kalbe Allah’tan gayrı bir şey kalmadığında, “dönüş Allah’adır” (Nûr 24/42) yüce ayetince nûr Nûra döner.

Ey Sevgili! Seven ancak Seni sevip, gören ancak Seni görmüş olur. Sensiz ne seven ne gören, ne de bilen olmadığı gibi, bilen de ancak Seni seninle Sende bilmiş olur.

Ey dost! Ezan, vahdet bilincine davettir. Namaz ise, tecellî sahibine davettir. Tecellî olmadan çokluk belirmez; tevhid yaşanmadan vahdet bilinmez. Takdir edilmiş olanın gerçekleştiği bilinirken, hayatın içindeki telaş ve şaşkınlık niye? Kimin daha çok çağdaş, kimin daha iyi Müslüman olduğu kavgasına tutuşmak niye? Hakikatı bildiğine inananlar, bildiklerini uygulasalardı toplumda huzursuzluk ve çatışma kalır mıydı! Hoşgörü ve özveri olmadan gönül sâlim olabilir mi! Bilinmez midir ki, gönlün yaşadığını zihin idrâk edemez. Kalbin akledip, tefekkür ettiği hikmete nazârî akıl takat getiremez. O hikmet ki, Hakk’ın katından kalbe inen ilhâm ile keşfedilir, akademik araştırma ile elde edilen bilgi ledünniyât değildir; zira ilm-i ledün kişide mevcûd olmayan bir ilmin nûruyla kalbin buluşmasıdır. Kul, kendinde tecellî eyleyen ilâhî ismin nûruyla okuduğunda, onu okutan Rabbi olur. “Rabbının adıyla oku”manın anlamı budur. (Alak 96/1) Rabbindan gelen hikmetin içine nefis dahil olursa, o hikmetin sâfiyetini kirlenmiş olur. Oysa “Onu (kalbinde) toplayıp okutmak bize aittir, O’nun açıklaması da muhakkak ki bize aittir.” (Kıyâme 75/17-19) yüce hitâbı, kulların dikkatini çeker. Zira, mânâ ve hakikatleri nefsin tanımasıyla, Hakk’ın tanıtması bir değildir. Ne zaman ki hakkânî sıfatlar, yaşanan ahlâkî değerler olarak kulda açığa çıkar, ancak o zaman insan ilâhî “Emâneti yüklenmiş olur.” (Ahzâb 33/72) Nitekim Hakk Teâlâ’ya “tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça” (Nisâ 4/65), gönül aynası nefsin buğusundan arınamaz. İrâdesinin kontrolünü Rabbinâ teslim etmeyen benlik, nefsin fenâsına tanık olamaz. Rabbinâ tam teslim olan can ise nefse sahip çıkmaz. Nefsin hakikatinin hiçlik olduğunu müdrîk eden insan, Rabbinin da gerçek varlık olduğunu bilir. İzâfî benliğin yanılgısı, nefsin kendi bilgisiyle

tanıdığı iddiasıdır. Oysa bilgisi noksan ve kusurludur. Rabbini ancak Rabbının ilim nûruyla tanıyabileceğini öğrendiğinde, Rabbının inâyeti ve ilmiyle kendi hakikatını da bilmiş olur. Diğer bir deyişle, kulun nefsini Rabbiyle ikilik içinde görmesi, nefsinin fenâsında Rabbini birlemesiyle zail olur. Tevhid dilde kaldığı müddetçe ikilik algısı kaybolmaz. Şu halde öncelikle benliğin gizli şirkten arındırılması, varlık olduğu vehminden kurtarılması gerekir.

Nefsaniyeti körükleyen ateş beşerî zaaf ve duygulardır. Nefs, ateşin yakıcılığını, hissiyatın ona hâkim olmasıyla yaşar. Nefsanî tasarrufun benliği ele geçirmesiyle, aşırı duygusallık ve stres varlık kazanır. Ancak nefsinden fenâyâ ermiş bir benlik, asli sâfiyetine kavuşarak gizli şirkten arınır; varlıksız varlık olarak huzuru bulur. Yani, beşerî hükümlerin dayatmasından ve her olumsuz sıfat ve tavırdan kurtulmuş olur. Ey aziz! Bilenlerin malumudur ki izâfî benlik, süflî âlem olan arzda, esfile safilin olan dünya boyutunda varlık iddiasını sürdürür. Ulvî âlem olan semâvî boyutta, izâfî benliğe yer olmadığı içindir ki, nefsinden vazgeçmek onun için ölmek demektir. Nitekim, “ölmeden önce (nefsinden) ölenler”, ulvî âlemin sıfatları olan ilâhî ahlâka kavuşur. Kul, ilâhî nûra kavuşmanın huzuruyla mutmain (müsterih) olur. Bil ki Dostla dostluk, Dosttan ve O’nun hükümlerinden razı olmakla başlar, nefsinden erimekle kemâle erer. Oysa nefsanîyet putu “Ne bir başkasına, ne de kendine yardım edemez.” (A’raf 7/192) Nefsini varlık iddiasından arındırmak ancak ilâhî lütuf ile gerçekleşir. Hakk’ın yardımını dileyen insan, Rabbin emir ve yasaklarını bütünüyle uygulamakla mükelleftir. Cenab-ı Hakk, katından bir bağış ve yardım olarak kuluna “Kendisiyle yürüyeceği bir nûr verir.” (Hadîd 57/28) Hakk’ın katından ilkâ olunan nûr nefsanîyetin yerini alır. Nefsinden fânî, Hakk’ın seçkin kulları (mukarreb) için “Onların nûrları önlerinden gider.” (Tahrîm 66/8) Kitabı sağından verilen müminler (ehli yemin) (69/19, 17/7, 84/7) için nûr “sağ taraflarından gider (66/8) İnkarcılar olan ehl-i şimal ise nûrsuzdur. Zira “Kime Allah nûr vermezse onun için nûr diye bir şey yoktur.” (Nûr 24/40) Zira, onlar kitablara ve peygamberlere inanmadıkları nûrdan mahrum kalırlar. Doğayı, teorik akıllı ulûhiyetin yerine koyarlar; “kitabı arka tarafından verilenler” (İnşikâk 84/10) olarak bildirilmişlerdir. Gönülde tadıp, yaşamadıkları mânevi keşiflere, felsefi varsayımlarla erişebilecekleri yanılgısındadırlar. İç âlemi bilmeden, dış âlemi bilmenin hakîkate ermek için yeterli olmadığını kavrayamazlar. Maddenin mânânın önüne geçtiği nefsanîyet boyutunda hayatın anlamı, fânî benliklerin tatmininden ibarettir. Benlik kabrinden ruhaniyet boyutuna çıkış için Hakk’ın çağrısını gönlün duyması gerekir; “Sizi arzdan (beşerî nefsinizden) bir çağırdı mı hemen (kabirlerden) çıkarsınız.” (Rûm 30/25) Zira, mânâ ve madde âlemi O’nun hükmüyle durur. O, dilediğine lütufta bulunur.

Ey dost! Her mânâ ve sıfatı nefesine mâletmekten sakınan kul, gönlünü arındırmış olur. Senben davasındaki her benlik, nefesine kulluk etmiş olur. Nefsine kulluk etmeyen insan, Allah’a kulluk etmiş olur. İkiliğin ve enâniyyetin simgesi olan yasaklı “Ağacın meyvasından (hissiyatdan) tadınca, örtülmesi gerekli yerleri (beşerî zaafları) kendilerine göründü. Cennet yapraklarını üzerlerine (izâfî benliklerini) örtmeye başladılar.” (A’raf 7/22) Nedir o cennet yaprakları? Onlar, nefsanî şehvet, vesvese, evham ve süflî hissiyattan örtünmeyi mümkün kılan ve benliksiz benlik olma bilincini aşıl原因, ilâhî ahlâkın yansıdığı nûranî örtülerdir. Ayeti kerimede, “cennete yerleşmek” (7/19) olarak bildirilen hikmetin, beşerîyet arzındaki timsâli, Hakk Teâlâ’nın Mutlak Varlığı karşısında izâfî benliğe bir varlık atfetmeden, varlıksız varlık olarak ruhanî cennet ortamının mânevi dünyasına kavuşmaktır. Her nefesteki ruhanî huzuru, ölmeden önce mâsivâdan yana ölenler, gönlünü ve aklını Hakk Teâlâ’ya tam teslim edenler bilir. Akıllı ve gönlü birleyenler için akıl gönül, gönül de akıl olur. Akıl, gönülden uzak düştü mü varsayıma yönelir, teorik akıl olur; madde âleminin süflî dünyası onun âlemi olur. Gönül, akıldan uzak düştü mü, vesvese ve fantezi onun hakikatı olur. İkilik uykusundan uyanan insan, Hakk’ın gayrından arınmış olur. Nefsin kölesi olmaktan kurtulan insan ruhen özgürleşmiş olur. Bireyin özgürlüğü Rabbına karşı değil, nefsanîyetine karşıdır. Zira, Rabbının tecellîsine mazhar olması itibarıyla insanoğlunun varlığı, Mâliku’l Mülk olan

Hakk'ın mülküdür. Nitekim görünmeyen ve görünen her şeyde “Göklerde, yerde ve ikisi arasında bulunan (ulvî ve suflî) şeyler ile toprağın altında (sûretin sûretinde) şeyler yalnızca O'nundur.” (Tâhâ 20/6) Görünen sûretler Hakk'ın halkdaki tecellisidir. Varlığı birleyen kul kendini değil, Rabbini görür. Fânî varlığını mülk sahibi olarak gören kişi, Rabbına karşı gizli şirk içindedir. Bu mânâdan olmak üzere zekat, kulun nefesine mâlettği maddi ve mânevi her şeyden vazgeçebilme bilincidir. Şu halde insanoğlu tevbe, zekât ve takva yapraklarının örtüleriyle nefsini örtmekle mükelleftir. Tevbe, ikilik duygusu veren her olumsuz duygudan, her kuruntu ve suizandan, her kibir ve takıntıdan, her sapkın düşünce ve itikaddan Allah'a kaçmaktır. Hakikatı hiçlik olan fânî kimlikten, Mutlak Varlık sahibine koşmaktır. Allah Teâlâ'nın kendilerini dâvet ettiği yolun dışında huzura kavuşacaklarına inananlar, güvenli yoldan sapmış olan şaşkınlardır. Kulu ibâdetten uzaklaştıran ve Rabbına karşı uzaklık duygusu yayıp, beşerî hissiyatı öne çıkaran bencillik şeytaniyettir. Kula Rabbının yakınlığını temin eden vesile ise ibâdettir. İbâdet, Hakk'ın halka ihsân eylediği en lâtif nimet, nusret ve nûru hidayettir. Fânî benlik olgusu olan enâniyyet, bireyi kendi bencillik kabuğuna kapatan kör bir dünya bakışıdır. Fânî benlik ötesi farkındalık nûrunun aydınlığı ise, sonsuz ve sınırsız basîret içindeki huzur, sükûnet ve saadettir. “Sizi tek bir özbenlikten yarattı ve ondan da eşini (nefsini) oluşturdu.” (A'râf 7/183) yüce ayeti, ruhun ve nefsin (etken ve edilgenin) vahdetine (bütünlüğüne) işaret eder. Nefs, ruhun bir yansımasıdır. Bu yansıma öyle bir kabiliyettir ki, ışığın düştüğü her şeye sahiplenip, onunla özdeşleşir; fânî kimliğine varlık vehmetmesiyle ikilik çukuruna düşmüş olur. Kırmak ve kırılmak, gocunma ve küsme, öfke ve kızgınlık, itham ve önyargı bencilliğin sıfatlarıdır. Hakikatın bilincindeki kulun örtünmesi takva ileidir. Zira “Takva giysisi en hayırlı olanıdır” (A'râf 7/26), “Allah katında en değerli olanınız en muttakî (hakkıyla takvayı özümseyen) olanınızdır.” (Hucurât 49/13) yüce ayeti, izâfî benliğin örtünmesindeki anlam ve önemini vurgular.

Ey aziz! Hakk'ın hükmüne şâhid olan insan kendi hükmüne bakar mı? Hakk'ın takdir etmiş olduğu şeye karşı takdir mümkün müdür? Ârifin gönlü, ilâhî rahmet olan takvaya mazhardır. Zira iyilik ve güzelliğin her şeyi sardığı hakikat rahmettir. O halde “Takvaya (Rabbın emirlerine) sarılanlara büyük bir ihsân (ilâhî rahmet) vardır.” (Al-i İmran 3/172) Zira gönülde yalnız ‘O’ vardır. Cennet yapraklarıyla örtünmeyen benlik cehennem (uzaklığın) yakıcı rüzgârlarıyla ilâhî rahmetten uzak kalır; şikâyet, şükürün yerini; azâb, lütfun yerini alır. İkiliğin sûretindeki tekliği (birliği) hatırlamak üzere “Bana ibâdet et ve zikrim (hatırlaman) için salât eyle (namaz kıl)” (Tâhâ 20/14) yüce ayeti, görünende görünmeyi görmeye dâvet eder.

Ey dost! Hakk'ın varlığında kendinden geçmiş bir gönlün, gül misali, âlemde ancak kokusu kalır. Gülün mânâsına bürünmüş sûretler, vahdet âleminin kesret bahçelerinde ruhaniyetleriyle birliktedirler. Onlar için süflî sûret, ulvî mânânın dile geldiği bir mazhariyettir. Hakk nûrunun benliği sarmasıyla fânî kimliğinden eriyen insanın varlığı, Zât-ı Hakk'a ait olmanın bilincindeki daimi huzur, saadet ve farkındalıktır; mânâ, hâl, kelâm ve kemâle sahiplenmeden! Kulluk idrâkından ayrılmadan! Alınan her nefeste, tecellî sahibinin müşahade aydınlığında, ikilik karanlığına sapıp, O'na ortak koşmadan! Hissi ve ruhanî şehvete takılıp kalmadan! Bil ki ilâhî tecellîye şâhidlik, kulu, ihlâsın ve fakruriyetin hakikatından ayırmaz. Bilmez misin ki, resim, kendi varlığına değil; ressamın varlığına delildir. Sanatçının sanatına mahal olması nedeniyle eser övülür velâkin, gerçekte övgüye lâyık olan ve övülen sanatçının kendisidir. Sevginin delili aşkın kendisidir.

Yakîn sahibi insan, ilmini ameliyle birlemiştir. Amellerindeki nûr, ilmindeki nûrla bir bütündür. Uygulamadığı bir mânâyı, başkalarının övgü ve hayranlığını kazanmak için dile getiren benlik taşıyamadığı hikmetin altında ezilir. Yakîne ermiş bir kalb, hiç kimseden kuşku duymaz; yakîn nûrundan mahrum kalan, hiç kimseye güven duymaz. Nefsinin tasarrufundan kendini kurtaramayan kalb, gülün mânâ ve sırrına ermemiştir. Hiçliğin faziletine ermeyen

benlik, Sevgilinin dâvetine direnmiştir. Sevgilinin sevgisiyle Sevgiliye kavuşmak varken, uzaklığın azâbında kalmak niye! Hakk'ın hidâyeti varken, dalâlette kalmak niye! Bilmez misin ki gönlünü dikene kaptıranın dili de, gözü de, kulağı da dikenli olur. Gıybet, dildeki diken; alınganlık, kulaktaki diken, kusur aramak, gözdeki dikendir. Kimde hangi aşırılık mevcûdsa, âlemdeki zıddıyla yüzleştirilir. Aynı bilinç ki, şükrün vesilesi olabileceği gibi şikâyetin kaynağı da olabilir. Nefsinin tedbir ve tasarrufundan Hakk'ın emrine uyan insan irâdeyi Hakk'a terk eder. Ey aziz! Yaşanan bir hadiseyi, kendindeki bilgi mumunun ışığında idrâk eden kişi ile, yaşanan mânâyı Hakk'ın ilim nûrunun aydınlığında idrâk edenin bilgisi bir değildir. Nitekim, bilenle bilmeyenin bir olmaması, ferdlerdeki mânevi kemâlât mertebeleri nedeniyledir. 'Feth-i Mübin' nûruyla tecellîye mazhar olan insan, lütfedildiği ve kabiliyetinin ölçüsünde mânâ ve sırrları yaşar. Her birinin yeteneği onun haddi ve sınırır. Zira her idrâk sahibinin sınırı kendi idrâkıdır. "Gözler O'nu idrâk edemez." (En'âm 6/103) yüce ayeti bu hakîkatı dile getirir. Zât-ı Hakk ise her idrâk edenin idrâkını kavrayıp, kuşatmıştır. 'Fet-i Karib' nûruyla ilâhî ahlâktan nasibine kavuşan insan, zâtında açığa çıkan sıfatlar kadar hakîkat tadar. Her birinin tattığı hakîkat birdir velâkin, her ferd onu nefsindeki kemâle göre yaşar. Kemâlât genişledikçe Hakk'dan alınan mânâ ve sırrlar derinlik kazanır. İlim derinleştikçe hakîkat yakınlaşır.

Ey dost! Allah'tan yardım dilemek ibâdettir. Fâtiha ile Allah'tan yardım dileyip, O'nun emrine boyun eğen insan, ubûdiyetin ve ibâdetin anlamına ermiştir. İbâdet sûret ile, hâl ile, mânâ ile, nûr iledir. İslâm, sûrette; îman kalbde, ihsân ruhta, yakîn sırrda tahakkuk eder. Kulun odaklandığı maksat ve taleb, onun ibâdetindeki sâffeti ve kemâli bildirir. Nefsini önemseyip, onunla uğraşan insan, kendini kendisi ile sınırlar. Nefsindeki hissiyatın kayıtlarından arınan insan, varlığını bütünüyle tecellîye açar. Kimine kitab, kimine hikmet, kimine nübüvvet verilmiştir. Hakk'ın emrindeki hikmeti bildirenle, hükmü kabullenen; kitabı sırrında taşıyanla, kitabı eline alıp okuyan arasında mânevî dereceler vardır; "İşte onlar kendilerine kitab, hüküm ve nübüvvet verdiğimiz kimselerdir." (En'âm 6/89) Buna göre Allah'ın hidayet edip, kendi yoluna erıştirdiğine uymak, Allah'a kavuşmanın en güvenilir yoludur. Zira hidâyet nûru, ihsân ile ibâdetin şâhididir; inayet nûru, Rabbanî nimete kavuşanların şâhididir. İkân nûru, sırdaki ibadetin şâhididir: "İşte bunlar Allah'ın hidâyet ettiği kimselerdir. Sen de onların yoluna uy ve de ki: Buna (rehberliğe) karşılık sizden bir ücret istemiyorum." (En'âm 6/90)

Ey dost! Kim kimi ararsa onu kendi zannından bulur. Zannı temiz olan, aradığını temiz bulur. Zannı kirli olan da, kendindekini bulmuş olur.

Nefsin çirkinliğini veya güzelliğini göstermekten Hakk Teâlâ çekinmez. Zira ona "fücürünü (sapkınlığı) ve takvasını (sakınmayı) ilhâm eden" O'dur. (Şems 91/8) Gülün kokusunu da, tezeğin kokusunu da yaratan O'dur.

Gördüğünün hakîkatına ermeyenin basîreti kapalıdır. Duyduğunun anlamına ermeyenin duyuşu kusurludur. Bilginin hakkını vermeyenin ilmi külfettir. Nefsiyle didişen benlik, Hakk'ın tecellîsini görmekten perdelenmiştir. Yolu sapıtan da kendi görüşü nedeniyle sapıtmıştır. Şüphe, kuruntu ve suizann haddi aşmayı (fücuru) içinde barındırır. Rahmânî sevgi ise her suizandan doğan evhamı ve kuruntuyu ortadan kaldırır. Sevgiden mahrum bir kalb, kurak toprak gibidir. Hakîkat suyu kalbden çekildi mi, fikrî ve mânevi beden çöle dönüşür. Kim kimi çirkin göstermeye çalışırsa, kendi çirkinliğini sergilemiş olur. Kim kime güzellik sunmaya dâvet ederse, kendi kabındaki dile getirmiş olur. Zihnini ve gönlünü vesveseden arındıramayan kişinin yapması gereken fiil, kendini Hakk'ın ayetlerine vermektir. Böylece nefsindeki bulanıklığı, Rabbinin arındırmasına teslim etmiş olur. Aksi takdirde "Amelleri boşa çıkmıştır." (Gâşiye 88/3) Şu halde ey dost! Gönlündeki rehberin kimliğine dikkat et!

Şeytanî vesveseyi, Rahmânî nefes diye belleme! “Şeytanın ilkâsı (ilhamı) kalblerinde hastalık bulunanlara ve gönülleri katılaşmış olanlara bir sınavdır.” (Hac 22/53) Şeytanî likâ nerede Likauallah nerede! Bil ki haddi aşarak, yersiz iddialarda bulunan insan Allah’a karşı isyandadır. İsyanın zıddı ise nasûh (hâlis) tevbedir; “Bilgisizlik nedeniyle yapılan bir kötülüğün idrâki halinde yapılan tevbe, Allah’ın kabul ettiği tevbedir.” (Nisâ 4/17) Aynı kötülükte ısrar edenin tevbesi yok hükmündedir. Her kim hatalı ameline samimiyetle tevbe ederse, Hakk’ın rahmetine mazhar olur; “Ne zulmeden, ne de zulmedilen olur.” (Bakara 2/279) İçinde kuşku barındıran pişmanlık, samimi bir tevbe değildir. İçinde kuşku barındıran güven, samimi teslimiyet değildir. İçinde kuşku barındıran aşk, kalıcı bir sevgi değildir. İçinde kuşku barındıran inanç yakîne ermiş îman değildir.

İyilik yapmak, nefsi zorlayıcı suizanlardan kurtulmak için doğru bir yöntem ve ibadettir. Nitekim “Rabbınıza ibadet edin ve iyilikte bulunun ki kurtulabilesiniz.” (Hac 22/77) yüce ayeti, benlikleri ubûdiyete ve hayra dâvet eder. Zira ancak kulluğunu hatırlayan insan, ibâdetin ruhu olan secde ile nefsinin iddialarından arınmaya tâlib olur. Nitekim kullukta sevinci, acıyı ve sevgiyi paylaşmanın zevki vardır; acz, muhtaçlık ve horluk (zillet) kulluğun sıfatlarıdır. Ulûhiyette paylaşmanın hazzı yoktur. Zira paylaşılacak bir ortaklık yoktur. Nefislerine ulûhiyeti lâıyk görenler paylaşmanın zevkine ve fakruriyetin hikmetine eremezler. Bunlar, yüceliğin ve ulûhiyetin ancak Hakk’ın Zât-ına ait olduğunu bilmelerine rağmen, nefislerini üstün görme gafletinden kurtulamamışlardır. Nefislerindeki şeytâniyetin onları yücelik ve ulûhiyetle aldatmasındaki fitne de budur.

Ey dost! İmânın kalbde yerleşmesi için kalbin secde etmesi gerekir. Kalb secdesiyle gönül, suizann evham ve vesveseden arınır. Ölmeden önce ölmek için de nefsin secde etmesi gerekir ki, “Yakîn gelinceye kadar Rabba ibâdet et”mekten (Hicr 15/99) kasıt da budur. Ancak kalb ve nefis secdesi tamamlanan ‘muhlas kullar’ (Sâd 38/83) Hakk’ın koruması ve gözetimi altındadır. Secdeleri bütünüyle yerine getirmeyen insan nefsinin oyunlarına karşı çaresizdir. Sor kendine; kuruntu ve suizanla dolu bir kalb secde edebilmiş midir? Geçmişiyile uğraşmaktan vazgeçmeyen nefis, hissiyatından ölebilmemiş midir? Vuslata tâlib her can, içinde bulunduğu mânevi mertebeye göre, his ve aldanma âleminin haz ve lezzetleriyle sınanır. İlmi derecesi arttıkça, engeller de güçlenir. Nûranî perdeler, zulmânî perdelerin yerini alır. Faydasız bilgi, evham ve suizandan hakîkat ilmiyle yıkanan kalbler, onu yıkayanın eliyle ilme’l yakîne ererek dirilirler. Hakka’l yakîne mazhar olup, mâsivâyâ karşı ölmüş olanların ise yıkanmalarına gerek yoktur; tecellîye olan şâhadetleri onları ahiret şehidi kılmıştır. Nitekim ancak Allah için yaşayıp, Allah için nefsanîyetlerinden öldüklerinden, gerçekte diridirler. Ne kadar ilim ve amel sahibi olsa da, nefsi ve hissiyatı için yaşayan benlik ise manen ölüdür. “Allah için öldürülenlere ölümler demeyin bilakis onlar diridirler fakat siz farkında olamazsınız.” (Bakara 2/154) yüce ayetince bildirilen gerçek, farkındalığın asıl olduğudur. Farkındalığın bulunmadığı hiçbir mânevi yöneliş, nefislerini önemseyenlerin kavuşamayacakları bir özlem ve ruhsuz cesed hükmündedir.

Ey dost! Her oluşumun an içinde gizli olduğu bilenlerin mâlumudur. İbâdet, ilâhî isimlerdeki ruhanî yolculuktur. Buna göre ya bilinçli ya da farkında olmadığı yönden her varlık, nefsinde tecellî eden esmâ ile Zât-ı Hakk’a ibâdet eder. Çağdaş bilimsel gözlem ve keşiflerin ışığı altında teyid edilmiştir ki, ilâhî sıfatların feyzinden gezegenlerde nasibini almaktadır. Mutlak Varlık olan Zât-ı Hakk, Jüpiter (müşteri) gezegenini kavî sıfatıyla yörüngesinde sâbit tutarak, dünyayı güneşin çekim alanından korumakta ve Hafîyz sıfatıyla da gözetip, muhafaza etmektedir. Kezâ Jüpiteri bir zırh gibi kullanarak, meteor ve kuyruklu yıldızların dünyaya çarpmasını önlemekte ve onu yok olmaktan korumaktadır. Benzer şekilde her bir ilâhî ismin insanın varlığı üzerinde de yönlendirici çekimi mevcûddur; “Hiçbir nefis yoktur ki üzerinde gözetici (hafîyz) olmasın.” (Târik 86/3) yüce ayetinde bildirildiği gibi. Esmâü’l Hüsnâ,

kulda sıfat olarak yerleştğinde, yüce ahlâkî değerler kulun ahlâkı olur. Ruhanî yolculukta nûra boyanmanın anlamı budur. Ulvî ve suflî âlemlerde, irâde ve kudret esmâsıyla dengeyi koruyan Cenab-ı Hakk en yüce sıfatlarıyla insanda tecellî etmiştir. Öyle ki varlığın hakîkatı O’dur. Buna mukabil hakîkatı yokluk olanı varlık olarak kabul etmek, “bâtılı hakkın yerine koymak” gibidir. (Al-i İmran 3/70) Kezâ hakîkatı olmayan bir habere inanmak da öyledir. Şu halde ey dost! Allah’a ait olan varlığına sahip çıkma ki, Rabbın seni senin varlığından fâni ve O’nun Zâtî varlığında bâki kılsın! Varlıksız varlık olmanın anlamı budur. Nefsaniyetten arınmaktaki hikmet de budur. Mâlımdur ki Hakk’a yöneliş, ilâhî isimlerin tasarruf ve gözetiminde başlar ve Allah isminde vuslata ermesiyle, “Biz Allah içiniz ve O’na döneceğiz.” (Bakara 2/156) yüce ayetinin sırrına mazhar olur. Öte yandan tasavvufî yaşamı, entelektüel zihni bir egzersiz gibi algılayanların en büyük kaybı, öğrendiklerini uygulayarak hayata geçirememeleridir. Sözün amelden daha değerli görüldüğü ortamlarda hakîkat ehlini arama! Hikmete zulmedilmesine râzı olmayanlar, faydasız söyleşidense gönül evini tercih ederler. Kezâ bilgiyi put haline getirenlerle, sâlih ameli dost edinenlerin ulaştıkları pınar aynı değildir. ‘Hâ Mim’ ile ‘hamim’ eş değildir. Bil ki bir şeye lâayık olduğunun dışındaki davranış ona zulmetmek demektir.

Zulüm ister bir insana, bir hayvana veya tabiata karşı olabileceği gibi ilme karşı da olabilir. Nitekim, ehil olmayana bilgi aktarmanın hikmete zulüm olduğunu Allah Resûlü (s.a.v.) bildirmiştir. Kaldı ki, uygulamaktan kaçındığı bir ilmi nefsinde taşıyan kişi, o feyzin hakkını yerine getirmeyerek, hikmetdeki mânâ ve sırrı harcamış olur. Oysa kaybedilen mânâ ve zamanın yerini doldurulması olası değildir. Zira her şey vakdinde değerlidir. O değere sahip çıkan insan, hikmetin lâayık olduğu hürmeti ona gösteren kişidir ki, vakdin sahibi odur. Nasıl ki zamanında ve lâayık olduğu şekilde toplanmayan bir bitki, besin ve şifa özelliğini yitirirse, vakdinde ve doğru bir şekilde yerine getirilmeyen ibâdet de öyledir. Sağlıklı beslenmeyen beden, enerjisini kaybedeceği gibi, mânen gıdasız kalan ruh da zayıflar. Buna göre tevbe, zekât, oruç ve benzeri ibâdetlerdeki maksat, mânevî bedendeki toksinlerin, olumsuz hissiyatın atılması ve ilâhî isimlerdeki nûranî feyzle beslenmek gibidir. Nitekim zekât dünyaya duyulan hırsın terki; oruç, Hakk’ın gayrına doymazlığın terki içindir. Salât, yaratılış sırrına olan unutkanlığın terki; kurban, nefse duyulan düşkünlüğün fenâsı içindir. Sevdiğini sevdiği için terk etmek, koşulsuz sevginin zekâtı, kötü düşünce ve fenalığın terki iyilik ve güzelliğin zekâtıdır. Bilenlerce âşikârdır ki, kim bir hayr işlerse, kendindeki güzelliğin açığa çıkmasına vesile olur. Kim de haksızlıkta bulunursa, yaratılışındaki mânâ ve ahenge ters düşüp nefesine zulmetmiş olur. Yûsuf suresinin 44. ayetinde bildirildiği üzere “Şüphesiz Allah, insanlara katiyen zulmetmez. İnsanlar kendi nefislerine zulmederler.” Zahmet halkdan, rahmet Hakk’dandır. Ey dost! Hakîkat bilgisi olan hikmeti kendi itibarı ve maddi çıkar karşılığı kullanan insandan daha itibarsız ve Hakk’a uzak kimse yoktur. “Canını da malını da Allah’ın satın aldığı” (Tevbe 9/111) insanın kimseye satacağı bir şeyi yoktur. Her sorunun karşılığının Allah’tan olduğunu bilen insan, O’nun gayrından bir çare aramaz. Bil ki , mukabeleden üstündür. Zira mukabelede ikilik, müşahadede varlığın keşfi vardır. Şöyle ki, tecellî nûrunda ikilik kalkmıştır. Nûru gören gayrını göremez. Kendini gören nûru göremez.

Ey dost! Sûrete bakıp da aslıdır sanma; Hakk’ın Zât-ında tenzihi elden bırakma! Gölgenin varlığı ne kadar gerçekse, âlemdeki sûretlerin varlıkları da öyledir. İdrâk etmeyi terk etmedikçe, idrâk edilemeyene ulaşamaz. Fâni benlik kimliğini korudukça, gerçek varlığı tanıyamaz. Kendi varlığını ancak mutlak olan tanıtır. O’ndan gelen tevhid nûru varlığın hakîkatının tanınmasına yüce bir vasıtaadır.

Din, büyük sözlerle halka vaaz vermek değil, içinde büyüklük barındırmayan ibâdetlerle Hakk’a teslimiyettir. Tecellî sırrları “yıldızların zuhura geldiği yere” (Vâkıa 56/75) yemin edilerek gizlenmiştir.

Hakîkatı Muhammediye nûrundan mânâ ve sırlara “ancak (enâniyyetlerinden) temizlenenler dokunabilir.” (56/79) Rabbın katından ilhâm olarak gönüllere inen her bir nimet, “muhakkak ki hakka’l yakîn” (56/95), özbenlikte yaşanılan bir gerçekliktir. Şu halde tenzihi elden bırakmamak, fani kimliği araya koymadan “Yüce Rabbının adını tesbih etmektir.” (5/96) Sırrın sırrını sahibine bırakmaktır. Bil ki edilgendeki boşluğu etken olan doldurur. Ulvî ve suflî yönüyle her bir hakikat, sûretler âleminde bir misal ile zâhir olur. Misallerden münezzeh olanı tenzih ile zikretmek, Hakk’ın Zât-ını “âlemlerden gani” olarak bilmek ve O’nun yarattığı misalleri de yine O’nun tecellî nûrlarıyla ilmen ve ayne’l yakîn müşahade ile tanımaktır.

Ey aziz! Gönül yolcusunun seferi gönüldedir. Mekân değiştirmekle gönlün hakîkatı değişmez. Gönülleri halden hale döndürenin lütfuyla gönlünün basîreti genişler, ufku değişir. Gönlün sıfatı değişip, beşerî ahlâkı, ilâhî ahlâka dönüşür. Yakîn nûrlarıyla aydınlanmış bir kalb, salâtın göz nûru olduğunu öğrenir. Sâfiyete erişmiş bir kalbde müminin feraseti derinlik kazanır. O göz nûrudur ki, her sâlih amelin Rabbının bir nimeti olduğunu bildirir. O göz nûrudur ki, afak (dış âlem) ve enfüsteki (iç âlem) Hakk’ın ayetlerini (delillerini) gösterir. O ki rahmet nûruyla ilhâma mazhar olur, varlığı okuyan O’dur. O ki Semî sıfatıyla Hakk’dan duyar, duyduyuyla bestekâr olur. O ki Bâsir sıfatıyla Hakk’dan görür, gördüğüyle sanatkâr olur. O ki kendini ve sâlih amelleri yaratan Rabbını “hamd ile tesbih eder” (İsra 17/44), “Sizleri de yaptıklarınızı Allah yaratmıştır.” (Sâffât 37/90) yüce ayetine mazhar olup, gerçek faile şâhid olur. O sıddık ki onun dilinden Hakk konuşur, “Kim, Allah’tan daha doğrusunu söyleyebilir?” (Nisâ 4/87) sırrına şâhid olur.

Bil ki Hakk’ın muradı ve irâdesi olmadan kul, Hakk’ı hamd edemez. Bu hakîkatı bilen kul, “O ki beni yarattı, bana hidâyet eder.” (Şu’arâ 26/78) yüce ayetine sarılır. Zira yine bilir ki, kendi varlığı hakikatı, gayrına muhtac olmayan yegâne ve gerçek varlık Allah Teâlâ’dır. Yine bilir ki koşulsuz ve şartsız tam teslimiyet olmadan hidâyet olmaz. İnâyet olmadan gönlün bâsireti açılmaz. Bir gönlün halinden, basîreti açılmış hıfz edilmiş gönül sahibi anlar. Zira gönül, fâni kimliğinden eriyip, gizli şirkten arındı mı, bütün gönülleri kendi gibi bilir; bilir ki, bütün gönüllerde tecellî eden varlık Tek’tir. O gönül nûru ki, akıl nûruyla kucaklaşır. Gönül akıl, akıl da gönül olur. Tecellîdeki mânâ ve sırları, gönül gözüyle görüp, akıl nûruyla okuyan işte odur.

Ey dost! İlhamdan maksat ilimdir; ilimden maksat, Hakk’ın tecellisindeki letâfet ve azameti hikmetiyle tanımaktır. Bu tanıyış, fiilden sıfata, sıfatdan Zât-a doğrudur. Nitekim her kâmil Zât-ı Hakk’ı, nefsindeki tecellîyle bilir. Nefsinin acz ve muhtaçlığını tasdik ile Hakk’ın Zât-ını tenzih, ârife yakışan en edebli mârifettir. Zira her kusur ve noksanlıktan ve her misalden münezzeh olan ve bir benzeri bulunmayan varlık, hangi kıstasla idrâk edilebilir ki! Sıddık odur ki; her mânâ ve sırrı Rabbından sıdk içinde alır, sıdk içinde verir. Her sıfatı sıdk içinde kuşanır ve sahiplenmeden sıdk içinde soyunur. Tenzihi elden bırakmaz; Rabbı hakkında edeb ve hüsnüzanndan ayrılmaz. Dünya ve ahiretin nimetlerine kul olmaz. Hakk’ın ayetlerini kendi idrakıyla okumaz. Ona nefsinden okutan “izzet sahibi Rabbının adıyla okuyup” (Alâk 96/1), mânâ ve sırların açıklanmasını da Rabbından niyâz eder. Gönül sahifesini boş bırakır ki, zihnin fantezisinden öte, sıdk içinde alınan her nimet, sıdk içinde yazılsın; “kalemle öğretti” (96/4) ilâhî ilminin nûru sâdıkın hakîkatı olsun. O gönül sahifesi ki, Rabbının koruması altındaki (levh-i mahfuz) levha gibidir, mânâ ve sırlar orada “satır satır” (Kalem 68/1) yazılmış olsun. Sıddık, her nefeste titreşen “sadece bir zikir” olsun. (Kalem 68/52)

Ey dost! Rabbının cemâlini dileyen, O’nun celâline rızâ göstermelidir ki, cemâl ile celâl eşit olsun. Hakk’ın seçkin kulu lütfâ mazhar olsun. Rabbın Sâdik sıfatı kulda tahakkuk etsin ki, kul Rabbına ve vaadına sâdik olsun; “Bu, sâdikların sıdklarının ecrini gördüğü gündür. Allah,

onlardan razı olmuştur, onlar da O'ndan razıdır. İşte büyük kurtuluş budur.” (Mâide 5/119) yüce ayetince ruh aslına yönelip, sâfiyetini bulsun. Her canı sevmeye lâıyk bulsun. Allah Teâlâ ki, sevmeye en lâıyk gerçek varlık O'dur, O'nun sevgisi koşulsuz ve karşılıksızdır. Sevgi sıfatı O'nun esmâsındandır. Hakk'ın sıfatının halkda tahakkuku aşkın zuhurudur. Aşkda gurur ve kibir yoktur zira, Hakk'a karşı kibir olmaz. Kibrin bulunduğu kalbde sevgili bulunmaz. Nefsin sûreti kurbanın sûretine bürünür, gönlün sûreti ihrama bürünür. Aşkın sûreti Sûret-i Hakk'a bürünür. Beşerî sıfatlarını Hakk'ın sıfatlarında fâni kılan kulun nefsine ait bir tasarrufu yoktur; o, ilâhî sıfatların konuğudur. Ev sahibinin rızâsı dışında misafirin kendi nefsine dönük bir tercih ve eylemi yoktur.

Ey aziz! İnsan varlığı itibariyle “Kendi nefsine dönük (mânevi) bir bakıştır.” (Kıyâme 75/14) Gerçekte tecellîsiyle kuluna ilmen Basîr olan O'dur. Kulun Hakk'ın sıfatını nefsine atfetmesidir ki, hayatı kendi idrâk sınırları içinde değerlendirir, yaşamdan nasibinde olanı da buna göre arayıp, bulur. Öze dönük bakışın içinde niyeti, amelleri, mânevi derecesi basîret tohumunda kayıtlıdır. İdrâkının niteliğine göre gönlündeki mânâlar âlemde zâhir olur. Buna göre madde âlemindeki davranışlarımız, mânâ âlemindeki halimize misaldir. Bâtındaki hakikatımız zâhirdeki halimize misaldir. Hakk'ın tecellîsinde ise, “Dinde zorlama yoktur doğruluk ve eğrilik ayrılmıştır.” (Bakara 2/256) Hayatın akışı içinde bekledikleri bir şey gerçekleştiğinde insanlar tatmin olmazlar zira, zaten beklemekteydiler. Beklemedikleri bir letâfet oluştuğunda mutlu olurlar. Nitekim karşılığı (ecri) beklenmeyen bir amelin sonucunda ortaya çıkan hayr gönle huzur verir. Buna göre gönlü her beklentiden yana boş bırakmak, Hakk'ın evini temiz tutmaktır. Kezâ, kalbe atılan vesveseden gönlünü arındıran insan, Rabbin kalbini koruma altına aldığı kuludur. Kalbin saffetine ve ismetine ve nûrunun şiddetine göre (parlaklığı) ruhun yükseleceği cennetler takdir edilmiştir. Hakka'l yakîn ehli olan “Sıddıkların ve (ayne'l yakîn ehli olan) Rabblarının katındaki şehidlerin ecirleri ve nûrları vardır.” (Hadîd 57/19) kulluk bilincinden ve edebinden ayrılmayarak “Rabbının makamından sakınan kimse için iki cennet var”dır. (55/46) İki cennetden biri, sûret hazzına dayalı ve her mümin kulun nefsine karşılık umduğu cennettir ki, “İmân edenler için hazırlanmış olup, gökle arzın (mâneviyat ve maddiyatın) genişliği (hoşnudluğu) kadar olan cennet” (Hadîd 57/21) diye tanımlanmıştır. Öteki cennet ise, ruhanî keşfe dayalı huzurî cennettir; içinde cismanî duyguların ve maddi zevklerin bulunmadığı mânevî cennet boyutudur. Nitekim kendisine açık olmayan bir mânânın, mânevî fetihlerle açılımı, ruhanî keşif ve miracın vesilesidir. Kulunu beyti mukaddesten (beşerî varlığından) ruhundan üfleyerek mubarek kıldığı ruhanî hakikatı feyzi akdes'e taşıyan O'dur. Hakk nûrunun tecellîsi gönüllerde zâhir olunca, âhiretle dünya hayatı bir olur. Cennetlerin her “ikisinden de iki kaynak akar” (Rahmân 55/50) Suri ve huzurî “Cennetlerin her ikisinden de her meyvadandan iki tür (haz) var.” (55/52) Sûret hazzına yönelenlerle, mânâyâ döndürülenlerin “aralarında bir berzah” olması ve “birbirlerinin sınırını aşmamaları” (Rahmân 55/20) tecellî sırrıdır. Maddi ve mânevi haz cennetlerinin “İkisinden başka iki cennet daha var.” (Rahmân 55/62) Ruhaniyetlerinin letâfeti nedeniyle “Bu cennetlerin rengi koyu yeşildir.” (55/64) Her “ikisinden de fışkıran iki pınar var.” (55/66) Bunlardan biri, Feyz-i akdesden nasibi olan ruhların tadımladığı bir pınar ki ‘içiminin sonucu misktir, “katgısı tesnimdir.” (yüceltilmiştir), “mukarreblerin içtiği pınardır.” (Mutaffîfin 83/26-27-28) kaynaktan diğeri ise ‘ashab-ı meymene’ (56/8) içindeki kulların tadımladığı ‘selsebil deren bir pınardır’ (İnsân 76/18); “Ebrar (iyiler), katkısı kafur olan içeceklerle dolu kadehten (gönülden) tadarlar.” (İnsân 76/5) Mukarreb (yaklaştırılmış) kullar, “Yemyeşil örtülere (refref) ve parıldayan güzel döşemelere yaslanırlar.” (Rahmân 55/76) yüce ayetince bildirilen Refref, ehl-i Hakk'a göre ilâhî himmetle dolu Zât-i muhabbeti temsil eden yemyeşil nûrdur ki, ruhu kendi hakikatına kavuşturur. Parlak yaygı ve döşeme ise, ilâhî sıfatların âhirette tasarrufuyla şâhid olunarak nice keşfedilmemiş ve bilinmeyen sırlar ve mânâ ötesi hakikatlerin örtüleridir. Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Ey dost! İslamın şartları olarak sayılan hususlar Allah Teâlâ'nın kulları üzerindeki haklarıdır; "Yolculuğa gücü yeten kimselerin beyti haccetmesi Allah'ın insanlar üzerindeki hakkıdır." (Al-i İmrân 3/97) yüce ayetince bildirilmiştir. Allah'ın haklarına riayet eden insan Rabbinâ sâdık bir kul olur; "Hani Rabbin, âdemoğullarının tohumlarından kimliklerini alıp onları kendi benliklerine şâhid kıldığında; Rabbiniz değil miyim? demişti. Onlar da: Evet şâhidiz, demişlerdi. Böylece kıyamet vakdi; bundan habersizdik denilmemesi içindir." (A'râf 7/172) Şu halde bu söze vefânın gereği Allah'ın hakkını yerine getirmektir; "Allah'ın ahdını yerine getirin." (Nahl 16/91) ve "Onlar, Allah akidlerine uyarlar verdikleri sözü bozmazlar." (Ra'd 13/20) ayetlerince de bildirildiği üzere sıdıklar, Rablarının gözetilmesini emrettiği hususları sakınarak gözetlenlerdir. Buna göre "Allah ahdı", Allah'ın haklarını gözeterek onları yerine getirmektir. Her kim sıdk içinde hareket ederse onun, dünya yaşamındaki miracı melekûtiyetteki hakikatınadır; ezelde hakkında takdir edilmiş olan mânevî derecesi onun melekûtiyetteki hakikatıdır; "Musa ve ahdına vefâlı olan İbrahim'in sahifelerinde (yaşantılarında) yazılı olanlar yoksa haber verilmedi mi?" (Necm 53/36-37) yüce ayeti, Rabba vefânın önemine ve Hakk'ın katındaki değerine dikkatleri çekmektedir. Buna göre sözüne sâdık kulunu Rabbinin kendine seçmesi ona hidâyet etmesidir; kendine kavuşturması ona inâyet etmesidir; kendine dost edinmesi ona velâyet etmesidir. Hakk'ın gayrına ihramlı bir gönlün halka râğbet etmesi ne mümkün! Nefsiyle ilgili her şeyi terk eden insan, Hakk'la ilgili her şeyi kendinde bulur. Nasıl bulmasın ki! Kulunun mazhariyetinde zâhir olan O'nun tecellisiye!

Ey dost! Nasıl nefsinin senin üzerinde hakkı varsa, Rabbinin da nefsinin üzerinde hakları vardır ki, bunlar farz kılınmış ibâdetlerdir; "Namaz, müminler üzerine belli vakitlere bağlı bir farzdır." (Nisâ 4/103), "Oruç, sizden önce gelip geçmiş toplumlara farz kılındığı gibi size de farz kılındı." (Bakara 2/183), "Onları, emrimiz uyarınca doğru yolu gösteren önderler yaptık, namazı ikâme etmeyi, zekât vermeyi vahyettik" (Enbiyâ 21/73), "Onlar ki sürekli olarak namazlarını korurlar." (Meâric 70/34, Müminûn 23/9), "İşte onlardır vâris olanlar." (Müminûn 23/10) ayeti kerimeleri, Allah'ın kulları üzerindeki haklarının yerine getirilmesindeki ilâhî hükümleri açıklar. Kul da ibâdetiyle, Rabbinin nefsinin üzerindeki haklarını edâ etmiş olur. Dinin nasihat olduğu bildirilmiştir ancak kime! Elbette öncelikle kendi nefislerimize! "Yeryüzündekilerin çoğunluğuna uyarsan seni Allah yolundan saptırırlar. Onlar yalnız zanlarına uyarlar ve boş konuşurlar." (En'âm 6/116) Oysa Allah'ın hakkını yerine getirmekten kaçınan insan özbenliğindeki sırra ulaşamaz; "Allah'ın ahdını az bir karşılığa değişmeyin." (Nahl 16/95) ilâhî uyarısındaki 'az bir karşılık' dünyadır. Nitekim Allah'a olan vaadına sâdık kalmayan insan, nefsinin taşkınlığına şâhid olur. Basîreti perdeli olandan perdenin kalkması ise lütfuilâhî ile gerçekleşir. Kaldı ki idrâksizlik hâli ancak, hakikatı nûr olan ilimle kalkar. Gizli şirk olan ikilik algısı, O'na ortak koşanların zihnindedir. Yanlış ve noksan bilgiden hakikat bilgisine yükselen insan, gönül kabındaki nefsâniyet tortusundan arınmış olur. Her bir ilâhî ismin tasarrufundan diğer bir ilâhî ismin tasarrufuna mazhar olan insan, Hakk'ın tecellisindeki hikmete ayne'l yakîn şâhid olur. Bu mânâları idrâk etse de, etmese de, "Sen bunu açıkça dile getirsen de sırrı da, ahfayı da (sırrın sırrının sırrını) O bilir." (TâHâ 20/7) Zira O, tecellisiyle kulunun sırrındadır.

Ey dost! Kula kulluktan daha çok yakışan başka hiçbir şey yoktur. Allah için yaratıldığını bilenden daha akıllı insan yoktur. Akıl, nefsin emrine girdiğinde ise ondan daha cahil kimse yoktur. Şeriat, hakikate dayandığı nisbette ondan daha tatlı hiçbir şey yoktur. Hakikatten yoksun bir şeritten daha öksüz hiçbir şey yoktur. Hakikat, Allah'ın indirdiği ayetlerdeki hükmün mânâ ve sırrını açıklar. Şeriat ise uygulanacak olan ilâhî hükümleri bildirir. Yasaklı zihniyet, şeriatı bir baskı unsuru olarak kullanırken, hakikatı yaşayan Allah ehli rahmetin genişliğini gösterir. Her biri, tecelliye bir misaldir. Baskıcı insan, kendi hakikatına ters orantıyla sınınanan kimsedir ki, iddialarıyla kimseye huzur vermez. Buna mukabil tabiat,

yaradılışına ters düşmediği içindir ki herkese huzur verir. Yazın sıcaklığından, kışın soğuğundan şikâyet eden bir ağaca, bitkiye, hayvana hiç şâhid oldunuz mu? Allah'ın tasarrufuna nefsinin ortak koşmayan insan huzuru tez bulur.

Ey dost! İmânın hakîkatına ermiş bir kul için Hakk'ın tecellîsi Hakk'a delildir. Varlık, delilin kendisi olunca, delil aramaya ne gerek! “Rabbından gelen açık bir delile dayanan ve kendisini O’ndan bir şâhidin (nûrun) izlediği” (11/7) hakîkat ehli ile, Hakk'ın varlığına delil arayan şekil ve taklitte kalmış inanç sahibi bir midir? “Kendilerine bilgi verilenlerin derecelerinin yükseltilmesi” (58/11) mânevî derecenin, hakîkat ilmiyle ilgili olduğunu bildirir. Kimin hikmetden nasibi ne kadarsa, Rabbına olan yakınlığı da buna göredir. Bu ise, sadece gayretle elde edilecek bir husus değildir. Kimi ilâhîyatçıların anlamamaktaki ısrarları, hakîkat ilminden yana bilgisizlikleri nedeniyledir. Oysa, apaçık dile getirilmiştir ki, “Allah, dilediğine hikmet verir.” (2/269), “Dilediğini nûruna kavuşturur.” (24/35), “Dilediğine hidâyet eder.” (16/93), “Dilediğini kendine seçer.” (42/13), “Dilediğini yüce katından bir ruhla destekler.” (58/22) Zât-ı Hakk bütün bu tasarruflarından ve fiillerinden mesul değildir zira, “Allah, yaptığından sorumlu tutulamaz.” (21/23) öte yandan nefisle yapılacak olan mücadelede, gayret ve ciddiyet önemli olup, kararlılık ve içtenlik gayretin niteliğini gösterir; “Onlar sorumludur.” (21/23) Rabbanî hediye ise, ismi üstünde ilâhî bir lütuftur. Vehhab olan “Allah, dilediğine hesabsız rızık verir.” (24/38), dilediğinin gönlüne dirlik ve huzur verir. Fıkıh bilmek, usul bilmek, hikmete ermek için yeterli değildir; “O ki Rabbından bir nûr üzerindedir.” (20/50), halkı bildiği değil, Hakk'ın bildirdiği hakîkat üzerinedir; “Allah, onların kalbine (îmanın hakîkatını) îman yazmış ve katından bir ruh ile desteklenmiştir.” (58/22) Kendini ne dünyaya, ne ukbâya, ne de Allah'ın gayrı hiçbir şeye bağlanmayan kalbin hâli, îmanın hakîkatıdır. Yaşantıları ve ölümleri Allah için olanlar, Hakk'ın katından tahsis edilen sekinet nûruyla huzura erdirilip, yakîn nûruyla gözetilip, korunan kullardır; kalblerin vesvese ve her sair şeyden koruma altına alınması, Rabbin onları desteklemesidir. Böylece îman, taklidi bir inanç olmaktan çok öte, gönülde bizzat yaşanan nûrun varlığıyla kuvvet ve kesinlik kazanmıştır. Kalbdeki nûrun kudsiyeti onun mânevî miracdaki derecesine göredir. İlme'l yakîn nûru sâlih müminlerin; ayn'e'l yakîn nûru, Hakk'ın tecellîsini idrak ederek şâhidlik edenlerin, Hakka'l yakîn nûru, sıddıklar içindir. Kendi yaşantısına bakan her kul, kendine ve kendinde tecellî edene vermiş olduğu değeri görmüş olur.

Evlâdından aynı sevgi ve kıymeti görmese de, bir ananın evladına verdiği değer misali, kulunun Allah katındaki değeri, onun Rabbına verdiği değerle mukayese edilemez. “Rabbının herşeyi kuşatan ilim ve rahmetini” (40/7) sınırlandıran, kulun bizzat kendisidir. İnsanoğlu, terk etmek zorunda kaldığı hiçbir şeyden gönüllü olarak ayrılmak istemez; alışkanlıkları terk etmek, sevdiklerini terk etmek, nefsi terk etmek gibi. Oysa mümin bir kul için Hakk'ın gayrını terk etmek, her şeyde Rabbının tecellîsine şâhid olmaktır; Allah'ı Allah'ta bulmaktır.

Ey aziz! Hakîkatı olmayan bir şeyi varsaymakla o şey var olmaz. Gerçekte mevcûd olmayan bir şeyin varlığını iddia eden kimse, bâtılı (yoku) hakkın yerine koymakla ancak kendini kandırmış olur. Seçme yeteneği, beşerî akla tahsis edildiği içindir ki insan, yaptığı her iş ve tercihlerinden sorumludur. Her birey fiillerini fitratına uygun şekilde yerine getirir. Bireyin yaşadıkları karşısındaki tepkisi, ya şükür ya da şikâyet olarak gerçekleşir. farkındalığı üstün olan şükreder, zayıf olan şikâyet eder. O ki ikilik âleminin gölgelerine takılıp kalmıştır, hissiyatına mağlub olmuştur. Bu nedenle de ruhanî olgunluğun, duyguları yönetmekten geçtiğini bilmez; gerek ruhanî varlığın ve gerekse beşerî sûretin Allah'ın mülkü olduğunu bilmez; “Semâların ve arzın mülkü Allah içindir.” (42/49) Mülkün de O “Dilediğini yaratır. Dilediğine (edilgenliği ağır basan) dışillik hibe eder. Dilediğine de (etkenliği ağır basan) erillik hibe eder. Yahut her iki yönden (ağırlıkları eşit) erillik ve dışillik verir. Dilediğini de kısır kılar.” (42/49-50) Ruhaniyetleri ve beşerîyetleri eşit ağırlıklı olanlardan, kimilerini kendi

varlığında fâni kılarak, onları rahmetine mazhar kılar. Fâni kıldıklarından kimilerini de kendi sıfatlarıyla donatıp, beşerî âleme karşı etken ve “Kendisiyle hakîkatı erdirdiği nûr kılar.” (42/52) “Hidâyete erecekleri O, daha iyi bilir.” (28/56) Kimilerini ise her mânâ ve sırrdan yana kısır kılar. Bil ki mânevi boyutta ve maddî sûrette “Semâlarda ve arzda ne varsa Allah (tecellîsi) içindir. (O halde) dikkat edin bütün işler (her yaratış ve oluş) Allah’a döner.” (42/53); her fiil kendi fitratındaki hakîkate avdet eder. O, her tecellîye mazhar bir bilinç var etmiştir. Tecellî nûru, ona şâhidlik eder. “Şâhid olarak Allah yetmez mi?!” (48/28)

Ey dost! Aşka dâvetliyiz hepimiz, Hakk’ın sesinden
 Gönülden dinleyenler bulur bizi, benliğin ötesinden,
 Hakk’a dâvetliyiz hepimiz, aşkın sesinden
 Öze erenler bulur bizi, aşkın ötesinden,
 Sırda dâvetliyiz hepimiz, sıdkın sesinden
 Kimlikten ölenler bulur bizi, sırrın ötesinden

İnsanları aynı saf sevgide buluşturan her şey, hakîkat nûrunun tecellîsine bir vesiledir. O nûr, ister bir söze, bir sese, bir sûrete bürünmüş olsun, varlığı Hakk’tandır; “Allah, semâların (mânâların) ve arzın (maddenin) nûrudur.” (Nûr 24/35) Hakîkatın zuhuru Hakk ile dir; “Allah’ın hakk olduğunu apaçık bileceklerdir.” (Nûr 24/25) Her bilgi kendi içinde değerlidir velâkin, özün hakîkatından mahrum bilgi, ilmin içeriğine ve maksadına ermemiş noksan bilgidir. Zira bilmekten kasıt kendini bilmektir ki, nefsinin bilen, nefsinde tecellî edeni bilsin. Bir şeyin hakîkatı o şeyin kendisiyle bilinip tanınacağına göre, kendini bilip, tanımak isteyen de kendini kendinde aramalıdır. O halde ey aziz! Sendeki sırrı özbenliğinde ara!

Kendinden de yakındır sana
 Şahdamarından daha yakın olan,
 Aşkından da derindir sevgisi
 Nefsinde muhabbetini ihsân eden,
 Esirgemenden de geniştir rahmeti
 Sırrında nûrunu izhâr eden

Şu halde bilgisizlikten bilgiye koşmak nûra kavuşmaktır. Zira, bir şeyin hakîkatını aydınlatan şey, tecellî nûrudur. Hakîkat bilgisi, her hitâbın Hakk’ın kullarındaki kelâmı olduğunu idrâk ile bilir; zuhur eden varlığın mazharı olan her canda, tecellî edeni ilmen ve aynen görür. Sırrında tecellî edeni bilen insan, “Gizli bir hazineydin bilinmeyi sevdim” vecizesinin anlamına erer ve hazineden kastedilen varlığın, kendi varlığı olduğuna şâhid olur. Nefsinden arınan bu sırda şâhid olur; “Allah, dilediğini arındırır.” (Nûr 24/21) kulluğuna, beşerî ve uhrevî iddialarını karıştırmayan kişi arınmıştır. Acı tatlı ne varsa, heybesini boşaltan insan bencillikten soyunur.

Karşısındakini nefesine tercih eden insan nefsinden erir. Nefsinden vazgeçebildiği oranda hamdın hakîkatından nasibi yükselir. Benliğini öne sürmeyen mümin, Rabbin önünde secdededir. Secde, yalnızca sûret ile değil, hem kalb hem de nefis ile dir. Kalbin secdesi, Hakk’ın gayrına gönülde yer vermemek; nefsin secdesi fâni varlığına varlık vermemektir.

Göz nûruyla görür cennet ehli; semâların ve arzın nûrunu
 İmân nûruyla secde eden bulur kulluğun huzurunu
 Hakk ile Hakk’a eren, nisbetsiz görür Hakk’ın zuhuru

Ey dost! Duyduğunun anlamına ermeyen insan, kulağıyla işittiğini, gönlüyle duymamıştır. Gördüğünün anlamına ermeyen insan, başgözüyle gördüğünü basîret gözüyle idrâk etmemiştir.

“Allah, hamdeden kulunu duydu.” kelâmını özbenlikten Hakk’ın söylediğini özümseyen kul, “Hamd (övgü) Allah’a aittir.” cevabında ubûdiyetin anlamına ermiştir; tecellî sahibiyle, tecellîye mazhar olanın sohbetine bizzat şâhid olmuştur. O ki hamdın muhabbet, aşkın ibâdet olduğunu bilir, Hakk’la Hakk’a erme yolunun nimet ve faziletini bilir. Bil ki kendi hakikatından mahrum insan madden zengin de olsa, mânen fakirdir. Hakk’a ermiş fakir insan ise “Allah’ın kendi lütfından zengin kıldığı” (Nûr 24/32) kişidir. Allah, nefsinden arındırdığını korur, koruduğunu mahremine alır. Kendi varlığıyla kendine yeterli olan Mutlak Varlık’tır. Fânî olan insan ise yetersizliği nedeniyle Mutlak Varlığ’a muhtaçtır. Güzel ahlâk, dünyasını ve ahiretini birleyen insan içindir; “Kötü sıfatlar, âhirete inanmayanlar içindir. En yüce sıfatlar da Allah içindir. (Nahl 16/60) Olumsuz her düşünce, söz ve eylemin karşılığı olumsuzluk ve huzursuzluk; olumlu her şeyin karşılığı, huzur ve müsbet sonuçtur. Bunun içindir ki, “Yanlış fikir ve olumsuz davranış sahibi kadınlar çirkin ahlâk sahibi erkekler içindir. Arınmışlığı ve olumlu düşünceyi yaşayan kadınlar (nefsinden arınmış) temiz erkekler içindir.” (Nûr 24/26) Birlikteliğin ve ayrılığın zâhirdeki sebepler mânevi haller göredir. Her birinin zıddıyla irşâd olunması bâtındaki hakikatlara göredir. “Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.” (Nûr 24/35) mânâların tükendiği hakikatler deryasında, Rabbın kelâmı tükenmez.

Ey dost! “Akıl yaşta değil baştadır.”, derler. Hem akıldan hem de baştan vazgeçene ne derler? “Mal canın yoncasıdır.” derler. Hem maldan hem de candan geçene ne derler? Bencillik labirentinde koşuşturmaktaansa, benliksiz varoluşun huzuruna ermeye nefsâniyetsiz kulluk derler. Nefse sahiplenmeden kulluk, Allah Teâlâ’ya olan katıksız kulluktur. Nefsine sahiplenilen insan ise her şeye sahiplenir. Sahiplendiği her şey de ona sahiplenir; o ki cismine-ruhuna sahiplenir, evlada-mala, eşe-dosta sahiplenir, hatta dindarlık giysisi altında mâbuda sahiplenir, varlık mülkünün tek ve gerçek sahibi mâlûkûl mülk Allah’a karşı şirke düşmüş olur. Bu tip kulluk tam ve kâmil kulluk değildir. İbrahim (a.s.) gibi “hanif bir kul” olmak, (Bakara 2/135) kulluğun içine benliği katmamaktır. Varlıkta tecellî eden Rabba karşı gizli şirke düşmeden, “Dini, Allah için hâlis kılmaktır.” (Beyyine 98/5) Zira din, tecellînin idrâk edilişidir, kalb ile, amel ile, aşk ile, benliksiz benlik ile. Benliksiz benlik demek, Resûlullah’ın (s.a.v.) deyimiyle, “Kendini kabir ehlinden bilmektir.” Gönül, Hakk’ın varlığıyla örtündü mü, kendinde varlık kalmaz; ne isim ne sıfat onda barınmaz. Varlığı kalmayanın lakabı olmaz, rengi kalmaz, tanımı olmaz. Beşerî aklın idrâk edemediğini gönül yaşadığı içindir ki Rabbının önünde her an secdededir. Akıl ise kendi ilmiyle Rabbına karşı perdelidir. Kalbin bir hâlden bir hâle dönmesi, Rabbın tasarrufuyla oluştuğuna ve her tasarruf yedi ilâhî sıfatın, ilâhî isimlerdeki tecellîsiyle gerçekleştiğine göre, gönlün her an secdede kalması, “her an yeni bir yaratma halinde olan” (Rahmân 55/29) Rabbı nedeniyledir. Akıl ise bu sırrın bilincinde değildir. İdrâk ediliş misale dayandığı içindir ki aklın hudutları sınırlıdır. Misalsiz yaratılıştan olan nasib ise misallerden alınan öğütledir. O ki, “halden hale geçenlerden öğüt alır”, kalbi her an secdede kalır. Ne var ki, gönülde îman nûrundan yoksun kişi misallerdeki mânâ ve mesajı kavrayamaz. Kendi bakışını Hakk’a terk eden insan ancak, tecellî nûruyla gönülde tecellî edeni görüp, tevhidin anlamını nefsinde ve afakta bulur. Aradığını kendi iç âleminde bulamayan kişi, dış âlemde kendini isbatlamaya çalışır. Oysa yokluğun isbatı yokluktur. Varlığın ise isbata ihtiyacı yoktur. Varlığın kendinden kendine tecellî ettiğini bilerek görerek şâhid olan insan, gölgelerle nefsinin perdelemeyebilir.

Gel gör ki, mâsivâ serâbının tılsımından nefsinin sakınmadığı şekille, biçimle, basmakalıp dindarlıkla yetinip, mânâdan yana açılım yaşamayan “Ölülere, (hakikatı) işittiremezsin.” (Neml 27/80) Hakk kelâmını taşımak ağır geldiğinden, “Arkalarını dönüp giden sağırlara da

(hakkdan) duyuramazsın.” (27/80) Mânâdan yana kalbleri “Körlere doğru yolu gösteremezsin.” (Neml 27/81) Misallerdeki işaret ve öğütlere değer verdiğinden, nefislerinden apaçık tecellî eden “Ayetlerimize inanıp da teslim olanlara duyurabilirsin.” (Neml 27/81) Nûrdan yana nasibi olmayan kibir sahipleri, varlık sırrından da cahil olduklarından, “Ayetlerin (anlam ve sırrının) ne olduğunu anlamadan yalan sayarlar.” (Neml 27/84) Hakk’ın ezeldaki hükmüyle yüzleştikleri zaman ise ‘konuşamazlar’ (Neml 27/85) Zihinleri bulandırıp, akılı karıştıran vesveseye teslim olan “kibirlinin kalbinin mühürlenmesi” (Mü’min 40/35), kendi davranışlarının bir sonucudur. Mânâ ve hakîkatten yana haksız yere kuşku duyanlar, hakîkatı çarpıtarak yersiz iddialarda bulunanlar, isnadları “hiçbir delile dayanmadığından” (40/35), hem Hakk’ın katında, hem de halkın nezdindeki itibardan olurlar. Kaldı ki bu âlemde kim kimi çekiştirip, eleştirirse, eleştirdiği şey ona tattırılır. Ey aziz! Her şey ilmin sûretine göre meydana gelir. İlmin olmadığı yerde sûret de olmaz. İlâhî isimlerin kâmil sûreti insan olduğu içindir ki insan-ı kâmil, Hakk’ın yaratışındaki kemâle mazhar olmuştur. O halde bilmek gerekir ki, insanoğlu sahip olduğu bilgiyi hangi maksat için kullanıyorsa o, kişiye hayr ve şerr olarak geri döner. Nitekim niyet her işin amacını beyan edip, sonucunu tayin eder. Buna göre, niyet hâlis olursa, hâl de temiz olur, mârifette; kalb de temiz olur, amel de. Böylece hakkın içine bâtil katılmamış olur. Hakk, kulunu hangi harf ve kelâm üzerine okutmuşsa, kelâma sadakat, Hakk’ın kalbdeki hitabına sadakat olur. Nitekim “En yüce sıfatlar Allah içindir.” (Nahl 16/60), sıfatlara sahiplenmek için değildir. Kulunun ilâhî sıfatdan nasibi ilâhî ahlâktır; “Kesin ve açık delil Allah’ındır.” (En’âm 6/149) Zira varlıktaki her şey Hakk’ın tecellîsini gösterir. İlminin, irâdesinin ve kudretinin mazharı olan “Mülkü elinde olan Zât ne yücedir.” (Mülk 67/1)

Ey dost! Her ma’şûk âşıkına burâk olur
Her âşık ma’şûkuna müştak olur
Gülistandan esen rûzgâr sâilihler muhabbet olur
Gönüllere inen nûru muhammed sâdıklara hakk olur

Nûr-i tecellîye mazhar olanın varlığı secdeye varır. Zira, Mutlak Varlığın karşısında ancak yokluk kalır. Kimlikten bir sedâ kalmayınca ikilik dağılır, nûra mazhar olan, onu kendi zâtında bulur. İsminden maksat, sıfat; , maksat zâtdır. İnsandan maksat kemâlât, kemâlâtdan maksat hakîkattir. Mânevî himmet burağı öyle latif bir esintidir ki, estiği yönde potansiyel kabiliyeti harekete geçirir. Ruhanî “Rûzgârları biz (feyz) aşıl原因ıcı olarak gönderdik.” (Hicr 15/22) yüce ayeti, bu bâtinî hikmeti dile getirir. Kemâlâtın muhabbetle bütünleşmesiyle, hakîkatten yana ölü gönlü harekete geçirip, ilim nûruyla diriltir; taklidi îmandan, îmanın hakîkatına erdirir. İhlâslı “yüzlerin hanif olarak O’na çevrilmesine” (En’âm 6/79) öncülük eder. “Yakîn gelinceye dek” (Hicr 15/99) nafile ibâdete özendirir. Her âşık ruhani esintiden olan nasibini, kendi cevher-i ulvîsinden alır; “Yasaklanmamış ve tükenmeyen sayısız (hakkânî) meyvalardan” (Vâkıa 56/33-32) rızklanır. Öyle ki, her sitem ve dikenli gözden arındırılmış müşahade zevkinin senbolü “Sidre ağacının kirazları” (Vâkıa 56/28), her mânânın renginde tad verir. Hakka’l yakîn tadılan nice ruhanî keşifler “salkım salkım muzdan” (Vâkıa 56/28) daha tatlıdır. “Çağlayıp dökülen akarsu” (Vâkıa 56/31) misali, gönül şadırvanından yudumlanan Rabbanî ilhâm, Zât-ı Akdes’ten “Belli bir ölçüye göre indirilmiştir.” (Hicr 15/21) Ondandır içen, özdeki külli sırr kaynağına kavuşur. Mânevî susuzluktan yana kimin daha bağırı yanık olduğu “Andolsun ki biz, ileri geçmek isteyenleri de biliriz, geri kalanları da.” (Hicr 15/24) yüce ayetince bildirilmiştir.

Ey aziz! Özün öze dönüşü, her ferdin kendi yaşam serüveninde kayıtlıdır. Bu ruhanî yolculukta, beşerî kimliğinden arındırılmış akıl, gönülle bütünleştğinde, mânâ ve sırrları ruhuyla okuyup, idrâk eden saf akıl olur. Akıl ve gönül sahiplerinden kastedilen mânâ da budur. Süflî boyutta kalan akıl ise fânî kimliğin önemsedüğinden, karşındakilerle zıtlaşan,

beklentilerle dolu benliğine misal olur. Nitekim, olumsuz zanlarla beslenen kuruntu, hatada ısrarın günaha götüren yol olduğunu idrak etmeyen kıt akıldandır. Kaldı ki, “Hevâsını ilâh edineni gördün mü?” (Furkân 25/43) yüce ayeti, nefsin saplantılarını putlaştıranın içine düştüğü açmazı gösterir. Bu nedenledir ki, hakîkatı saptıranın şeytanı Müslüman olmaz, bilâkis musallat olur. Hakîkata uzak düşen insan, şekilci ve tenkitçi olur. Muhabbete uzak düşen, kaygılı ve kuşkucu olur. Yakınlık şerbetinden tadmayan, dostluktan yana ne anlar! Nimetullah deryasında yol almayan, mârifetullahtan yana ne anlar! Varlıktaki Tek’liğin hakkını ayne’l yakîn birlemeyene muvahhid demezler, mukallid derler. Zira o, diliyle söylediğine basîret gözüyle şahidlik etmemektedir; tadmadığı hikmeti, duyduğunca tarif etmektedir. Bil ki nefsi heyecanlandıran hiçbir şey, ruha huzur vermez. Özüyle sözü ihlâslı olmayan insan, hiç kimseye güven vermez.

Şâhid olduğumuz hayat şayet Allah içinse, her anı çok değerlidir. Şayet nefislerin hevasını tatmin içinse kaybedilen vakittir. Din birdir zira, tecellî sahibi birdir. O halde dini bölme gafletine düşenler kimdir? Din ve ahlâk uğruna her kim nefsinde ululuk iddialarını barındırırsa, ruhanî kuraklık ve mânâdan yana kıtlıkla karşılaşır; “Andolsun ki biz de firavuna uyanları ders almaları için kuraklık ve mahsul kıtlığıyla cezalandırdık.” (A’râf 7/130) ayeti, bu ilâhî uyarıyı bildirir.

Ey dost! Varlıktaki her ferd kendi benzerini kendine çeker; zıddı zıddıyla defeder. Her şey zıddıyla etkisiz kılınacağına göre, kibir-tevazûyla, şiddet-yumuşaklıkla, kaygı-tevekkülle, kötülük-iyilikle, vesvese-hakîkatla, cehalet-ilimle bertaraf edilir. Şu halde amel sahibi olmadan irfân sahibi olunmaz. Nitekim, “Herkesin amellerine göre dereceleri vardır.” (En’âm 6/132) Bireyin tepkileri ve tercihleri, onun mânevi hâlinin sözcüsüdür. Öte yandan kimilerinde olmayan bir ilim, kimilerine ihsân edilmiş olabilir; “Sende olmayan ilimden bana açılım geldi. Bana uy ki, seni düz yola çıkarayım.” (Meryem 19/43) yüce ayeti bu hakîkatı dile getirir. Onlar ki hakîkat ehline uyarlar, “Bunlara rahmetimizden bağışta bulunduk, sıdkı dile getirme yeteneğine erdirdik.” (Meryem 19/50) sırrı tahakkuk eder. Ne mutlu sırrındaki letâfete erişene! Ne mutlu huzuru huzurunda bulana! Ne mutlu ölümsüz öze kavuşana!

Ey dost! Her keşfin içinde bir sır gizlidir; her sır keşfe açılan bir geçittir. Kim neye öncelik vermişse onu kendinde bulur. Kimin süflî âlemdeken yana bir çıkarı varsa, süflî âlemin de ondan yana bir çıkarı vardır. Süflî âlemin çıkarı, âlemdeken çıkarı olanın ona kul olmasıdır. Kimin ulvî âlemdeken yana bir beklentisi varsa, ulvî âlemin de ondan yana bekleyişi vardır. Ulvî âlemin bekleyişi, âhiretten beklentisi olanın hüsnüzann, güzel söz, sâlih amel, güzel ahlâk sahibi olmasıdır. O ki âhirete intikal etmişcesine nefesine varlık vermekten sakınır, Hakk’ın emrine sâdık kalır. Zira “Yaratma da, emr de O’na aittir.” (A’râf 7/54) Hakîkatı ulvî âlemdeken olan ruhun süflî âlemdeki zuhuru, Hakk’ın ‘ol’ emriyledir. Hakk Teâlâ’nın takdir ve hükmü emr âleminden olup, farklılığın bulunmadığı boyut olan âlem-i cemdir. Fiillerin ve sebeplerin işleyişi sûretler vasıtasıyla gerçekleştiğinden, farklılığın ve çeşitliliğin oluşumuna yaratış âlemi denir ki, âlem-i farkdır. Nitekim âlem-i mülkdeki her işin belirmesi, Hakk’ın süflî âlemdeki yaratışıyla ilgilidir. İlâhî tecellînin ‘emr’ ve ‘yaratış’ olarak vurgulanması, vahdet ve kesrete dikkatleri çekmek içindir. Buna göre kudsi ruh emr âleminden olan âlem-i melekûtdan, sûret ise fiil ve sebepleri gibi yaratış âlemi olan âlem-i mülkdendir. Biri mânâ ile, diğeri maddeyle ilgilidir. Mânâ ve maddeyi, ruh ve sûreti, cem ve farkı buluşturup kendinde birleyen hakîkatın ismi camîdir. Nitekim fâni kimliğinden bir iz bırakmak istemeyen insanî ruh, süflî varlığını senbolize eden pabuçlarını, vahdetin timsali camiye girerken çıkarır ki, benliksiz ben olarak dahil olduğu tevhid bilincinde, her can ile bir nefes olsun. Hakk’ın emrine aşk ile koşan her ruh, her biriyle aynı safta buluşsun. Farklılık iddiasından soyunan her insan tüm varlığıyla Zât-ı Hakk’ın huzurunda bir olarak secdeye varsın.

Ey aziz! Herhangi bir an'ın Hakk'ın huzurunda geçmediğine inanan kim varsa o, aldanmıştır. Kişinin kendi "Kuruntusu onu aldatmıştır." (Hadîd 57/14) her nefeste O'nu görürcesine ibadetle idrâk eden hakikat ehli ise "Muktedir Melik'in huzurunda sıdk meclisindedir." (Kamer 54/55) Onlar, "Rabbımız her adımımızı mubarek kıl. Her işimizi mubarek kıl. Her nefesimizi mubarek kıl." diye niyaz ederler. İzâfî benliklerini Hakk'ın varlığında fâni kıldıkları içindir ki "nicelerinin yüzlerinin ağardığı" görülür. (Al-i İmran 3/106) Vurdumduymaz benliğe sarılanların "nicelerinin de yüzlerinin karardığı" görülür. (Al-i İmran 3/106) Hakk'ın yaratış âlemindeki misaller, basîret gözüyle bakanlara mânâları idrâk etmeleri içindir. "Bunlar Allah'ın ayetleridir. Hakk olarak okutuyoruz." (Al-i İmran 3/108) yüce ayeti, akıl ve gönül sahiplerini Hakk'ın okutmasına dâvet eder. Zira kimileri Kur'an okur, kimileri Kur'an okutulur. Kimi de vardır ki Kur'an onu okur. Her biri sıfatını onda bulur; "Andolsun ki Kur'an'ı öğüt alınması için kolaylaştırdık. İbret alıp, düşünen yok mu?" (Kamer 54/17-22-32-40) ayetleri bu mânâlara dikkatleri çeker. Rabbin ismiyle okunduğunda mânâları okutanın, özbenlikte tecellî eden varlık olduğu, ayetlerle apaçık ortadayken, beşerî idrâk ve algılamalarını her şeyin üstünde görenler, kulluklarına fâni kimliklerini dahil edenlerdir. Oysa "semâların ve arzın melekûtuna bakan" insan, (A'râf 7/185) Rabbinin keremiyle mânâ ve maddenin oluşumundaki hakikatı görmüş olur. Bir şeyin melekûtu ki, onun varlığa bürünmeden önceki hakikatıdır, her işin oluşumundaki maksadı ancak çok latif basîret sahipleri idrâk edebilir. Hatta idrâk edilen kısım mânânın ancak bir yüzüdür, bütünü değil! Mânâyâ hamile kalan gönül, mânâdan yana maksadın ne olduğunu kendi nefsinde tadar. Kezâ hikmet meyvaları gönlün batinından filizlenir. Bütün bunlar "Düşünülmesi için misallerle açıklanmıştır." (Hadîd 57/17) Misal aynı misal velâkin "Onunla birçoğu sapıtır, birçoğu da hidâyete erer." (Bakara 2/26) Şöyle ki, yeniden daha güzel ve sağlamını inşa etmek maksadıyla yıkılan ev mubah olur. Ancak maksat yıkıp da öylece bırakmaksa o zaman günah olur. Amel aynı amel velâkin biri Hakk'a, diğeri bâtıla misal olur. Ey dost! Tepki gösterdiğin her şey, sende mevcûd olandır. Rızâ gösterdiğin her şey, seni aslına kavuşturandır. Herkesin kaygısı tevekkülüne göredir; tevekkülü kâmil olan yarını için endişelenmez, noksan olan güvenceyi dünyadan arar. Mânevi lütufların maksadı, Hakk'ın nimetlerini dile getirerek, O'nu hamd etmek içindir; "Rabbının nimetini dile getir." (Duhâ 93/11) yüce ayeti, şükrün ve secdenin mânevi yakınlığın vesilesi olduğunu bilenler içindir.

Ey dost! Kişinin kendi hakikatını görmesi, kendinde tecellî eden gerçek varlığı görmesidir; "İnsanlara ufaklarda ve kendi nefislerinde ayetlerin", delillerin gösterilmesi (Fussilet 41/53), bireyin âlem ve kendim diye tanımladığı tüm varlığın, Hakk'ın zuhuru olduğunu idrâk etmesidir. Zuhur eden varlığı çeşitli sûret ve isimlerle bilip, tanımak O'nun birliğine zarar vermez. Zira, çokluktaki birlik ne ise, birlikteki çokluk da odur. Halkta Hakk'ı, Hakk'da halkı görmenin anlamı budur. İnsanoğlu girişmiş olduğu her fiilin içinde kendi irâdesini gördüğünden nefsini fâil bilip, kudret sahibi Hakk'ın gerçek fâil olarak fiillerin yaratıcısı olduğunu göremez. "Sizi de, yaptıklarınızı da Allah yaratmıştır." (Sâffât 37/98) yüce ayeti bu yalın gerçeği bildirir. Ne var ki amelîne düşünce ve hissiyatını dahil etmek sûretiyle fâni benlik, faili Mutlak Varlık olan Allah Teâlâ'dan perdelenmiş olur; "Muhakkak ki onlar o gün Rabblarından perdelidirler." (Mutaffîfîn 83/15) ayeti kerimesi, insanların duygu, düşünce ve idrâk perdeleriyle Hakk'dan perdeli kaldıklarını bildirir. Bu durum aynı zamanda Hakk'ın kullarındaki gizlenişidir. Zira perdeler kalksa akıllar yok olur; tecellî olmasa âlemler yok olur.

Ey dost! Bütün bu bilgilerin ışığında diyebiliriz ki varlıkta kötü insan yoktur velâkin kötü fiil vardır. Zira Hakk'ın tecellî eylediği hiçbir varlık kötü olamaz, kötü olarak tanımlanan fiil ise, kendi sâfiyetinden saptırılmış olan ameldir. Nitekim içine nefsanîyetin katıldığı her eylem, sâfiyetinden sapmış olur. Tıpkı sağlıklı bedenlerini yanlış beslenmeyle sağlıklı hale getirenlerin misali; fiili sâfiyetinden saptıran kişi de, ondaki iyiliğin kötülüğe çevrilmesine vesile olur; "Beslenmekte olduğunuz gıdalardan temiz olanlarından yiye. Aşırı da gitmeyin

yoksa üzerinize gazabım iner.” (TâHâ 20/81) yüce ayeti bu bâtinî mânâyı misallerle açıklar. “Nefsi düzenleyen, ona verdiği yeteneklerle fücürünü (aykırılığı) ve takvasını (uyumu) ona ilhâm etmiştir.” (Şems 91/7-8) Girişilen her işe Rabbinin ismiyle başlamayan insan, irâdesini Hakk’ın irâdesine teslim etmeyerek sapmış ve fiili nefesine mâl etmek sûretiyle de gizli şirke düşmüş olur. Hakk’ın irâdesine terk edilen her iş ise, Hakk’ın emr ve yasaklarına uyulduğu içindir ki takvaya uygun olur. Zira Rabbi onu “Haddi aşmaktan (fahşadan) îman dışı davranışlardan yasaklamıştır.” (Nahl 16/90) Şu halde takvada Hakk’ın muradı, fücürda nefsin sapkınlığı vardır. Nefsiyle “cihad edenlerle” nefesine “Sabredenler belirinceye kadar sizi sinayacağız.” (Muhammed 42/31) yüce ayeti bu durumu vurgular. İnsanın nefsi ki kendi amellerine tanıktır, sapkın eylemleri için kaygılıdır. Nitekim başkaları için duyulan kaygı hüzn olup, nefis için duyulan kaygı üzüntüdür. Üzüntü ve samimi pişmanlık, tevbe edip takvaya yönelmeye vesiledir. Zira tevbe, fücürü terk edip takvaya sarılmaktır; Allah’ın gazabından Allah’ın rahmetine sığınmaktır. “Îmân edenler Rabblarından gelen Hakk’a uyarlar (Muahmmmed 47/3) yüce syeti bu hâli bildirir. Hakk’a uymak yerine nefsinin sapkınlığını tercih eden kişi, kendi seçimiyle ‘nefsine zulmeden’ kişidir.” (Kehf 18/35) Buna mukabil her kim nefsinin aşırılıklarından sakınmak sûretiyle Allah’tan korunursa ona “Rahmetinden iki kat nasib verir, kendisiyle yürüyeceği bir nûr bağışlar. Allah, Gafûr ve Râhîm’dir.” (Hadîd 57/28) Gafûr ismi günahları örterek, haddi aşan nefsin hesaba çekilmesini önler, rahmetten ümidin kesilmemesini sağlar; “Ey nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım, Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin zira Allah, bütün günahları bağışlar, muhakkak ki O Gafûr ve Râhîm’dir.” (Zümer 39/53) ayeti kerimesi; Hakk’ın, iki yüce sıfatıyla kullarına iki kat rahmet ettiğini bildirir. Sâfi rahmetin içinde gazabın bulunmaması için Gafûr ismi tecellîdedir. Mağfiret ve mârifet iki nasıbdır ki Allah’ın rahmeti Allah’a kavuşturan inâyet ve hikmet nûrudur.

Ey aziz! İnsanların en çok yüzleştği sınavlardan biri de sevgiye duyulan özlemdir. Zira varlıkta zuhura geliş, Hakk’ın yaratışındaki sevgi ve bilinme muradıdır. Kişilerin sevgiye sahiplenme dürtüleri ise, Hakk’ın tecellisindeki muhabbete nefsaniyeti katmak sûretiyle onun sâfiyetini bulandırmaktır. Bu nedenledir ki putlaştırılarak sahiplenilen her şeyin kişiden alınması, Hakk’a ortak koşulmaması içindir. Her iddia kuldan alınır ki O’nun ulûhiyetindeki tekliğine şirk karışmasın; gülistanın içinde yabani ot bulunmasın. Zira gülistan, sıddıkların bahçesidir. Her kâmil insan, Hakk’ın cemâl bahçesinde yetişen nâdir bir güldür. Her biri Hakk’ın rahmetinin ve hikmetinin nûruna mazhar bir kuldur. Önce ekilmiş olanlarla sonra yetişmiş olanların bütününü kabul, önceki ve sonraki kitablari kabullenmek gibidir. Zira hepsi de Hakk’ın rahmet ve velâyet tecellîsidir.

Ey dost! Cenab-ı Hakk sende tecellî eden varlığını seninle sana aratması, kendini kendisiyle kendinde buldurmasının vesilesidir. Şu ilâhî lûtf ve Rabbanî cilveye şükür ve idrâktan aciz olduğumuzu kabullenmek yerine Hakk’ın kulları arasında ayırım yapmak; farklılığı yaşayıp, ikilikte kalmaktır. Yakınlığı ölçüye vuranlar, nefislerindeki zilleti hiç tanımayanlardır. Oysa ikilik kalkmadan sırat geçilmez. Ölümü tadmadan nefis dirilmez. Bil ki her sûrette Hakk’ın tecellîsini gören insan, ilişkilerdeki rahmetin vesilesi olur. Seven ve sevilenin birliğindeki sırr, birbirlerinin sırr aynasında, tecellî sahibini müşahade ile; varlığın her zerresinde Hakk’ın yaratışındaki letâfet ve hikmete şahid olmaktır. Öte yandan âlemi görüp de tecellî edeni görememek, halkı görüp de hakkı seçememek, gölgeye bakıp da Zât-ı tanımamak, enâniyyet perdesi değil de nedir?

“Rabbının ismini zikret, varlığının bütününü O’na yönel.” (Müzemmil 73/8) yüce ayeti, benliği kör ve bağımlı hale getiren her fâni şeyden, Rabbiyle Rabba yönelmeyi öğütler. Zira kalbi mevlâda velâkin aklı, fikri dünyada kalanın nefsi daralır. Nefsinden Hakk’a kaçanın gönlü genişler. Kulun Rabbinin Rabbiyle zikretmesi, sırrında tecellî eden Hakk’ın esmâsıyla

buluşmasıdır. Ancak o zaman kul, ahdını ve yaratış hakikatını hatırlar. Nefsin aczinde Rabbını tanır. İrâdesini Mürid Allah'a teslim ederek, "Rabbini vekil edinmiş" (Müzzemmil 73/9), her işin tasarrufunu da Rabbına bırakmış olur. Allah Teâlâ dilemedikçe hiçbir şeyin gerçekleşmeyeceğine kendi nefsinde şahid olur. Kezâ hayatta gerçekleşen her işin bir hikmete ve takdire istinaden oluştuğunu görerek inandığı içindir ki, yaşadıklarını da hoşnudlukla kabullenir. Çünkü bilir ki evrendeki her "Hüküm ancak Allah'ındır." (Yûsuf 12/67) Bu durum, kulun Rabbına olan tam güven ve tevekkülü ile gerçekleşir. Şu halde tevekkül, kul için nâfile ibadet gibidir; "Allah, tevekkül edenleri sever." (Al-i İmran 3/159) yüce ayeti, hale rızâ ile Hakk'a itimat edenlerin, ilâhî muhabbete mazhar olduklarını bildirir. Nitekim Hakk'ı vekil edinen insan, Rabbına olan güveni ve inancı eksiksiz olan insandır. İmân kemâle erince, güvenen güvenilen olunca, el emin sıfatına mazhar olur. O artık "Kendisine itaat olunandır, emindir." (Tekvîr 81/21) yüce ayetince teyid edilmiştir. Emin'in basîreti keskin olur. Her işin sırrını, her misal ve mânânın mesajını yakînen bilip, okuyan, her nefesin kıymetini yakînen yaşayan olur. Yakîn kimde belirirse, belirmediği yer gülistan olur. Buna ancak kulluğun hakikatına eren, "İmânın gereğini yaşayıp, Rabbına olan kullukta kimseyi ortak koşmayan." (Kehf 18/110)lar mazhar olur.

Ey dost! Karanlık gecelerin yıldızı bol, gülistan yolunun dikenini çok olur. Nâfile ibadetleri yerine getirmeyen insan günahkâr olmaz velâkin kınanmaya mazhar olur; rahmet yağmurlarından ve hidâyet güneşinden olan nasibini kısaltmış olur. Kınanmanın aslî sebebi, imânla amelin tutarsızlığıdır. Bu durum kişideki ihlâs ve aşkın hakikatını sorgulatır. Kaldı ki Rabba secde eden bir kul olamamanın utancı nefse yeter. Zira secde eden kul Âdem'e (a.s.) misal olur. Secde etmeyen insan nefsindeki şeytaniyete misal olur. Olumlu olanı, olumsuz olana tercih etmek de, hakkı bâtıla tercih etmeye misaldir. Bütün misaller Hakk'ın kulları içindir; Hakk'ın Zât-ını kuşatacak hiçbir misal yoktur çünkü, "O'nun benzeri birşey yoktur." (Şûrâ 42/11) Deryadaki balıkları deryayı görmemeleri misali, bilinmek için misaller yaratan Mutlak Varlık, bilinmezliğini kendi tecellisinde gizlemiştir. Hüviyeti, akıl ve idrâk perdeleriyle örtülüdür. Nazarî aklın teorik bilgiyle kuşatamadığı varlık olan Zât-ı Hakk, akılları, ilâhî ilmiyle kuşatan varlığın ta kendisidir; "Allah'ın, her şeyi ilmiyle kuşattığını bilirsiniz." (Târik 65/12) ayeti kerimesi, her şeyin hikmet ve mârifete dayandığını bildirir. Deryadaki her canlı deryanın varlığına delil iken, her biri kendi basîretiyle deryadan perdelidir. Kullarına ibâdetle basîretinin genişleyeceğini gösteren Cenab-ı Hakk, idrâkların aczinde, Rabbanî azametine onları şahid kılar. Hakk'ın izzetine ve nefsin zilletine misal olması nedeniyle, secde etmenin yakınlık için en uygun ibâdet olduğunu bildirir. "Secde et ve yaklaş." (Alak 96/19) yüce ayeti yakınlığın, ilmî ve ahlâkî açıdan gerçekleştiğini bildirir. Nitekim Hakk'ı tanımak, ruhanî hazzın şevkiyle O'nun varlıktaki lâtif tecellisine şahid olmaktır. Dini Allah'a has kılmak, Hakk'ın tecellisindeki tekliğe, nefsin dahil hiçbir şeyi ortak koşmamaktır. Zira benliğini öne süren her kimlik, vehimlerdeki bir hayal ve varlıktaki gölgeden başka bir şey değildir. Zira, görünen ve görünmeyen, başlangıcı ve sonu olmayan Varlık O'dur.

Ey dost! "Cuma vakdindeki salâtın" (Cuma 62/9) bâtinî anlamlarından biri de, tevhid-i efal ve tevhid-i sıfatdan tevhid-i Zât-a davet edilen ferd, mânâ âleminin zevkleriyle ilgili "alışverişi kesip", tevhid-i Zât olan "Allah zikrine koşar." (62/9) Her şeyin Hakk'ın fiili ve O'nun sıfatı olduğunu idrâk ederek, ilim ve müşahadededen fânî olarak, zâtını da Zât-ı Hakk'da yok eder. Böylece ilme'l ve ayne'l yakînden, Hakka'l yakîne intikâl eder. Cem ve farkı birleyen cumanın farzı iki rekât olan "Salât (davet) tamamlandığında, yeryüzüne dağılıp Allah'ın fazlından nasib arar." (Cuma 62/10) Cemül ceme mazhar olarak salâtın mânâ ve sırrlarını, "Allah'ı çok zikrederek" Hakk'ın kurallarını hakîkate dâvet eder. Mâlumdur ki hakk talibleri, dilde, gönülde, ilimde amelde, isimde sıfattan ne varsa hepsini O'nun için O'na terk eder. Nitekim "sadıklara sıdklarının karşılığı". (Mâide 5/119) Zât cenneti vardır. Nâfile ibadetlerle

edebini ilâhî ahlâktan alan sıddık, Hakk'ın Sâdık sıfatıyla sıfatlandığında Hakk'ın dili olur; “Kim Allah'tan daha doğrusunu söyleyebilir!” (Nisâ 4/87) yüce ayetinin nûruna mazhar olur. Sıfatını, Hakk'ın sıfat deryasında; zâtını, Hakk'ın Zât deryasında eritir. Nefsindeki her ruhanî şehvetten nedametle, Tevvab olan Rabbına yönelen insan “Ne güzel kuldur o tevbekârdır.” (sâd 38/30) yüce ayetince tevbe abdesti alır. Hakk yoluna baş koyduğunda, varlığındaki her şeyden Allah için vazgeçmeye hazır olduğunda, “Şayet sözünüzde sâdıksanız hadi ölümü dilesenize.” (Cuma 62/6) nûrlu ayetin gözetiminde, nefsin samimiyeti sınanır. Zira, “Andolsun ki mallarınızla ve nefislerinizle sınanacaksınız.” (Al-i İmran 3/186) yüce ayetindeki ilâhî hüküm, dünya ve ahireti birlemedeki sırrın, hiçbir âleme sahiplenmemeyi, hiçbir şeyi ve “Rabba kullukla kimseyi ortak koşmamayı” emreder. (Kehf 18/110) Aksi takdirde cumanın mânâdaki farzı yerine getirilmemiş, ârifin kemâlâtı tamamlanmamıştır.

Ey dost! Hakk'la Hakk'ı sohbet toplantılarında Kelâm sıfatıyla konuşan o olduğu gibi Semî sıfatıyla duyan da O'dur. Tevhid ehli bilir ki, “Herşeyi hakkıyla duyan Semî, her şeyi hakkıyla bilen Âlîm O'dur.” (Enbiyâ 21/4) Hakk'ın dili olan sıddığın nefesi, Rabbanî ilhâm olan lütfun kendisidir. Ârif, gönülden söylediği mânâların sırrını kendisi de ilk defa duymuş olur.

Sohbet meclislerinde hakk kelâmını duyanlar, bir mânânın açılımına da şahid olurlar. Nitekim “ne zaman ayetlerimizden (hikmetimizden) bir şey onlara ulaştığında” (Câsiye 45/9) ve “Rabblarından yeni bir söz geldiğinde” (Enbiyâ 21/2), Hakk'ın kelâmı, îman ehline ihsân; inkâr ehline, ihtar olur. Rabbin sözünü alaya alanlar cehaletleri ve önyargılarıyla ancak kendilerini küçültmüş olurlar. Kaldı ki “Allah, (nefislerine haksızlık eden) zâlimler topluluğunu hakka ulaştırmaz.” (Cuma 62/5) Hakk'dan aldıkları hidâyet ve feyz ile ayetlerin mânâlarını yaşayanlar, Kur'an nûrunun gönüllere indirilişindeki hikmete de bizzat şahid olurlar. Her devirde ayetlerdeki hikmetlerin açılımı, Hakk'ın kelâmındaki sırrların sonsuz ve sınırsızlığının da delilidir. Tevhid nûruyla okunan mânâlar, sırr çiçeklerini açarak gönülleri nimetlendirdiği gibi, mânânın açılmadığı hergün, “İki günü eş geçiren kayıptadır.” hadisindeki hikmete de ârifi şahid kılar. Zira, kaybedilenlerin kazanılanlardan çok olduğunu ehli bilir. Ne var ki Hakîm Allah ancak kendi takdir ettiği vakitte ve ölçüde, “Hikmeti dilediğine verir.” (Bakara 2/269) Rabbanî ilhâma mazhar olanlardan ve “Akıl sahiplerinden gayrısı bunu anlamaz.” Vehhab ve Fettah Allah, mânâların açılımına mazhar olmak üzere “Kullarından dilediğine emrinden (emr âleminden) ruhu (Rabbanî ilhamı) ilka eder.” (Mü'min 40/15) Tecellî ettiği kullarından her birinin mânevî ve ilmî derecesini “Refiüd Derecât” isminin nûruyla yükseltip, nimetlendirir. Her biri “Dini O'na has kılarak Allah'a yönel.” (40/14) emrindeki ilâhî davete göre nasibini bulur. Zira her şeyi “Allah, hakk ile hükmeder.” (40/20) Hakk'ın kulu hangi mânevî derecede can verirse, o derecede can bulur. Hakk'da fânî olanın Hakk'da bekâsı, Hak'kın hakk ile hükmetmesinin de sırrıdır.

Ey dost! Birinin diğerine saygı göstermesi, diğerinin üstünlüğünü göstermez. Saygı gösterenin tevazû sahibi olduğunu gösterir. Nitekim selâm veren, selâm alandan daha hayrlıdır. Nefsinin zilletini unutmayan, “Allah'ın hakkıyla takdir edilemediğini” (Zümer 39/62) bilenler tevazû içindedirler. Kim kime saygı gösterirse, onda zuhur eden ruhun gerçek sahibini övmüş olur; halkın Hakk'ı takdir etmesi, kulluğundaki acz ve hiçlik iledir. Hakk'ın mertebesini ve yüceliğini kim takdir edebilmiş ki, O'nu lâıykıyla hamd edebilsin!

Ey dost! Camî ilâhî ismine mazhar olduğu içindir ki, sûreti ister kadın olsun ister erkek, tevhid nûruyla aydınlanmış hakikat erlerinin Cuma günündeki salâtı farzdır. Ruh ve cismiyle, ulvî ve süflî âlemi varlığında birleyen insan, mescide dâhil olduğunda, farklılık ve gayrılık duygusundan arınarak, bütün âlemlerle tek vücûd olur. Zira yakînen bilir ki, “İnsanlar, tek bir nefisten yaratılmıştır.” (Nisâ 4/1) Tevhid-i Zât-a işaret olan cumanın salâtına dâvet,

Allah'ın rahmetine dâvettir. Salâta icâbet ise, halkın Hakk'a olan ubûdiyetindeki muhabbete işarettir. Zira aşk olmadan meşk olmaz. Her sevenin sevdiğinin sûretinde aşkı yaşaması gibi, her sanatçının eserlerinde kendi istidadına şâhid olması misali, her îman sahibi de kendi salâtında (ibadetinde) nefsinin ihlâsına şâhid olur. Hakkın salâtı (hamd) ise, tecellîsine mazhar kâmil ferdlerin her birinin ruhanîyetinden, kendi cemâlini seyrdir. Çünkü cemâlini kemâlî insan iledir o, Sûret-i İlâhî'dir.

Gayret olmadan kabiliyet ne işe yarar! İlâhî ihsân olmadan kul ne yapar! “Eğer Allah (hakkdan duyup, hakkı gören) kulaklarınızı ve gözlerinizi alıp, kalblerinizi de mühürlese (kapatsa) Allah'tan gayrı onu (sıfat tecellîsini) size getirecek bir ilâh var mıdır?” (En'âm 6/46) Zira tevhid-i sıfat ile bilgi ve kabiliyeti, şevki ve kudreti, feyzi ve aşkı, kulluk bilincini bağışlayan ancak O'dur; zira Zâhir ve Bâtın varlık O'dur.

Ey aziz! Mâlumdur ki, doğru bilgi olmadan bir şeyin değeri anlaşılamaz; ihtiyac sahibi olunmadan, taleb edilen şeyin sûreti aşikâr olmaz. Bir şeyin hakikatını öğrenmek, o şey hakkındaki gaflet halinden kurtulmaktır. Zira, en büyük gaflet perdesi olan karanlık bilgisizliktir. Ne var ki, “İnsanlardan pek çoğu ayetlerimizden (işaretlerimizden) gafilidir.” (Yûnus 10/92) Gaflete dalanlardan bir kısmı şekle bakıp, mânâdan yana aldanmıştır; o şeyin sûretini görür velâkin, hakikatını görmezler. Bu tip gaflette kalanların sıfatları, tembellik, ilgisizlik ve beşerî hazlardır. Öte yandan bilgi sahibi olanlardan bir kısmı bilgiyi, kendi iddialarını öne çıkarmak için kullandıklarında ayrılığa düşerler. Hikmetten yana gafil olanlar, mânânın ve tevhidin özüne ters düştüklerinden, halkın önünde birbirleriyle kavga ederler. Böylelerinin taklitte kalan “İmanları onlara fayda vermez.” (Mü'min 40/85) Bunlar bilgiyle aldanıp, kibirlenen kullardır. Halkın bir kısmı da, vesvese veren hakikat dışı şeylere inanarak gaflette kalmışlardır. Hakikatını müdrik olmadığı şeyde ayrılığa ve çatışmaya düşmek, iddia sahiplerinin halini göstermek için yeterli misaldir. Kaldı ki, “Ayrılığa düştükleri şeyler hakkında Rabbin kıyamet günü hükmünü bildirecektir.” (Yûnus 10/93) Gaflete düşenlerin sırrlarındaki cevherden mahrum kalmaları, tadılan azabın boyutlarını gösterir. Hakk'a vuslattan yana mahrumiyeti tadanlardan her birinin beklentisine göre putlaştırdıkları her iddia, suizann ve vesvese, her tutku ve kuruntu azâbı besleyen ateştir. Gaflete dalıp, hakkı terk etmek, mânâdan yana dağılıp gitmek demektir ki, Hakk'ın gazabından, rahmetine sığınırız. Ey dost! İnsan denilen varlığın sûreti Hakk olarak yaratılmış olması, Hakk'ın sıfatlarıyla âlemde varlık bulmasıdır. Rabbin ulvî sıfatlarıyla beliren insan, duyma, görme, kudret, bilgi, irâde, hayat ve irâde gibi hakkânî sıfatların aslını nefsinde mâl edince, gaflete düşerek, fâni benliğine Hakk'ın gayrı bir varlık vehmeder; varlıkta beliren her bilinç kendini benlikle tanımlar. Ne zaman ki nefsinde tecellî eden sıfatların Hakk'a ait olduğu nu idrâk eder, ancak o zaman Hakk'ın tecellîsine nefsinde şâhid olur. İç âlemde ve dış âlemde izhâr olunan varlığın, Hakk'ın varlığı olduğuna bizzât ikna olur. İşte gaflet hali olarak ifade edilen bu zulmet ve idrâksizlik perdesi kalktığında, kişinin mânâyı hayret ve şaşkınlıkla karşılamasıyla karşılaştırıldığında; lütfu ilâhî ile nûr perdelerinden birinin daha kalkmasıyla beliren ârifin keşfindeki tad ve huzur bir değildir. Zira her biri kendilerindeki kesafete ve letafete göre mânevî rızıkdan nasiblenir. Daha önce hiç göremediği bir sırrın açılımı, daha önce nasib olmamış bir sâlih amelin gerçekleşmesi, Rabbin kullarını rahmete teşvikidir. Elbette niyeti teyid eden gayret, kuldân; keşfe yol açan başarı, Allah'tandır.

Ey dost! Her ilâhî isim ve sıfat nûrunun tecellîsi kulun nefsindeki cevhere ulaşmasının vesilesidir. Nitekim bu mânâyı ifade etmek üzere, yeni doğan çocuğa altın takma geleneği, yavrunun özdeki cevhere ve kemâle ermesi maksadıyladır. Zira tabiattaki en nâdir, saf ve değerli cevherin timsali altın olup, kendindeki hakkânî sırta kavuşan insan da, Hakk'ın mazharı olan insan-ı kâmil olarak altın değerindedir. Şu farkla ki, süflî âlemdeki altın cevherinin, ulvî âlemdeki karşılığı Rahmânî nefestir. Hakk'

ın onda tecellî ettiği insan-ı kâmilin nefesi ile, tabiatın onda hükmünü sürdürdüğu kişinin nefesi bir olmadığı gibi, kullarındaki edeb, ahlâk ve ilmin boyutları da bir değildir. Nitekim “Nefsini arındıran kurtulmuştur.” (Şems 91/9) yüce ayeti bu hakikatı bildirir.